નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

જાતક-અટ્ઠકથા

ચતુત્થો ભાગો

૧૦. દસકનિપાતો

[૪૩૯] ૧. ચતુદ્વારજાતકવણ્ણના

ચતુદ્વારમિદં નગરન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ નવકનિપાતસ્સ પઠમજાતકે વિત્થારિતમેવ. ઇધ પન સત્થા તં ભિક્ખું ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દુબ્બચો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''પુબ્બેપિ ત્વં ભિક્ખુ દુબ્બચતાય પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા ખુરચક્કં આપાદેસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કસ્સપદસબલસ્સ કાલે બારાણસિયં અસીતિકોટિવિભવસ્સ સેટ્ઠિનો એકો પુત્તો મિત્તવિન્દકો નામ અહોસિ. તસ્સ માતાપિતરો સોતાપન્ના અહેસું, સો પન દુસ્સીલો અસ્સદ્ધો. અથ નં અપરભાગે પિતરિ કાલકતે માતા કુટુમ્બં વિચારેન્તી આહ – ''તાત, તયા દુલ્લભં મનુસ્સત્તં લદ્ધં, દાનં દેહિ, સીલં રક્ખાહિ, ઉપોસથકમ્મં કરોહિ, ધમ્મં સુણાહી''તિ. અમ્મ, ન મય્હં દાનાદીહિ અત્થો, મા મં કિઞ્ચિ અવચુત્થ, અહં યથાકમ્મં ગમિસ્સામીતિ. એવં વદન્તમ્પિ નં એકદિવસં પુણ્ણમુપોસથદિવસે માતા આહ – ''તાત, અજ્જ અભિલક્ખિતો મહાઉપોસથદિવસો, અજ્જ ઉપોસથં સમાદિયિત્વા વિહારં ગન્ત્વા સબ્બરત્તિં ધમ્મં સુત્વા એહિ, અહં તે સહસ્સં દસ્સામી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ ધનલોભેન ઉપોસથં સમાદિયિત્વા ભુત્તપાતરાસો વિહારં ગન્ત્વા દિવસં વીતિનામેત્વા રત્તિં યથા એકમ્પિ ધમ્મપદં કણ્ણં ન પહરતિ, તથા એકસ્મિં પદેસે નિપજ્જિત્વા નિદ્દં ઓક્કમિત્વા પુનદિવસે પાતોવ મુખં ધોવિત્વા ગેહં ગન્ત્વા નિસીદિ.

માતા પનસ્સ ''અજ્જ મે પુત્તો ધમ્મં સુત્વા પાતોવ ધમ્મકથિકત્થેરં આદાય આગમિસ્સતી''તિ યાગું ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદેત્વા આસનં પઞ્ઞપેત્વા તસ્સાગમનં પટિમાનેન્તી તં એકકં આગતં દિસ્વા ''તાત, ધમ્મકથિકો કેન ન આનીતો''તિ વત્વા ''ન મય્હં ધમ્મકથિકેન અત્થો''તિ વુત્તે ''તેન હિ યાગું પિવા''તિ આહ. સો ''તુમ્હેહિ મય્હં સહસ્સં પટિસ્સુતં, તં તાવ મે દેથ, પચ્છા પિવિસ્સામી''તિ આહ. ''પિવ, તાત, પચ્છા દસ્સામી''તિ. ''ગહેત્વાવ પિવિસ્સામી''તિ. અથસ્સ માતા સહસ્સભણ્ડિકં પુરતો ઠપેસિ. સો યાગું પિવિત્વા સહસ્સભણ્ડિકં ગહેત્વા વોહારં કરોન્તો ન ચિરસ્સેવ વીસસતસહસ્સં ઉપ્પાદેસિ. અથસ્સ એતદહોસિ – ''નાવં ઉપટ્ઠપેત્વા વોહારં કરિસ્સામી''તિ. સો નાવં ઉપટ્ઠપેત્વા ''અમ્મ, અહં નાવાય વોહારં કરિસ્સામી''તિ આહ. અથ નં માતા ''ત્વં તાત, એકપુત્તકો, ઇમસ્મિં ઘરે ધનમ્પિ બહુ, સમુદ્દો અનેકાદીનવો, મા ગમી''તિ નિવારેસિ. સો ''અહં ગમિસ્સામેવ, ન સક્કા મં નિવારેતુ''ન્તિ વત્વા ''અહં તં, તાત, વારેસ્સામી''તિ માતરા હત્થે ગહિતો હત્થં વિસ્સજ્જાપેત્વા માતરં પહરિત્વા પાતેત્વા અન્તરં કત્વા ગન્ત્વા નાવાય સમુદ્દં પક્ખન્દિ.

નાવા સત્તમે દિવસે મિત્તવિન્દકં નિસ્સાય સમુદ્દપિટ્ઠે નિચ્ચલા અટ્ઠાસિ. કાળકણ્ણિસલાકા કરિયમાના મિત્તવિન્દકસ્સેવ હત્થે તિક્ખત્તું પતિ. અથસ્સ ઉળુમ્પં દત્વા ‘‘ઇમં એકં નિસ્સાય બહૂ મા નસ્સન્તૂ’’તિ તં સમુદ્દપિટ્ઠે ખિપિંસુ. તાવદેવ નાવા જવેન મહાસમુદ્દં પક્ખન્દિ. સોપિ ઉળુમ્પે નિપજ્જિત્વા એકં દીપકં પાપુણિ. તત્થ ફલિકવિમાને ચતસ્સો વેમાનિકપેતિયો અદ્દસ. તા સત્તાહં દુક્ખં અનુભવન્તિ, સત્તાહં સુખં . સો તાહિ સદ્ધિં સત્તાહં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિ. અથ નં તા દુક્ખાનુભવનત્થાય ગચ્છમાના ‘‘સામિ, મયં સત્તમે દિવસે આગમિસ્સામ, યાવ મયં આગચ્છામ, તાવ અનુક્કણ્ઠમાનો ઇધેવ વસા’’તિ વત્વા અગમંસુ. સો તણ્હાવસિકો હુત્વા તસ્મિંયેવ ફલકે નિપજ્જિત્વા પુન સમુદ્દપિટ્ઠેન ગચ્છન્તો અપરં દીપકં પત્વા તત્થ રજતવિમાને અટ્ઠ વેમાનિકપેતિયો દિસ્વા એતેનેવ ઉપાયેન અપરસ્મિં દીપકે મણિવિમાને સોળસ, અપરસ્મિં દીપકે કનકવિમાને દ્વત્તિંસ વેમાનિકપેતિયો દિસ્વા તાહિ સદ્ધિં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા તાસમ્પિ દુક્ખં અનુભવિતું ગતકાલે પુન સમુદ્દપિટ્ઠેન ગચ્છન્તો એકં પાકારપરિક્ખિત્તં ચતુદ્વારં નગરં અદ્દસ. ઉસ્સદનિરયો કિરેસ, બહૂનં નેરયિકસત્તાનં કમ્મકરણાનુભવનટ્ઠાનં મિત્તવિન્દકસ્સ અલઙ્કતપટિયત્તનગરં વિય હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ.

સો ‘‘ઇમં નગરં પવિસિત્વા રાજા ભવિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ખુરચક્કં ઉક્ખિપિત્વા સીસે પચ્ચમાનં નેરયિકસત્તં અદ્દસ. અથસ્સ તં તસ્સ સીસે ખુરચક્કં પદુમં વિય હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ. ઉરે પઞ્ચઙ્ગિકબન્ધનં ઉરચ્છદપસાધનં હુત્વા સીસતો ગલન્તં લોહિતં લોહિતચન્દનવિલેપનં વિય હુત્વા પરિદેવનસદ્દો મધુરસરો ગીતસદ્દો વિય હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ. સો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘ભો પુરિસ, ચિરં તયા પદુમં ધારિતં, દેહિ મે એત’’ન્તિ આહ. ‘‘સમ્મ, નયિદં પદુમં, ખુરચક્કં એત’’ન્તિ. ‘‘ત્વં મય્હં અદાતુકામતાય એવં વદસી’’તિ. નેરયિકસત્તો ચિન્તેસિ ‘‘મય્હં કમ્મં ખીણં ભવિસ્સતિ, ઇમિનાપિ મયા વિય માતરં પહરિત્વા આગતેન ભવિતબ્બં, દસ્સામિસ્સ ખુરચક્ક’’ન્તિ. અથ નં ‘‘એહિ ભો, ગણ્હ ઇમ’’ન્તિ વત્વા ખુરચક્કં તસ્સ સીસે ખિપિ, તં તસ્સ મત્થકં પિસમાનં ભસ્સિ. તસ્મિં ખણે મિત્તવિન્દકો તસ્સ ખુરચક્કભાવં ઞત્વા ‘‘તવ ખુરચક્કં ગણ્હ, તવ ખુરચક્કં ગણ્હા’’તિ વેદનાપ્પત્તો પરિદેવિ, ઇતરો અન્તરધાયિ. તદા બોધિસત્તો રુક્ખદેવતા હુત્વા મહન્તેન પરિવારેન ઉસ્સદચારિકં ચરમાનો તં ઠાનં પાપુણિ. મિત્તવિન્દકો તં ઓલોકેત્વા ‘‘સામિ દેવરાજ, ઇદં મં ચક્કં સણ્હકરણિયં વિય તિલાનિ પિસમાનં ઓતરતિ, કિં નુ ખો મયા પાપં પકત’’ન્તિ પુચ્છન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧. ‘‘ચતુદ્વારમિદં નગરં, આયસં દળ્હપાકારં;
ઓરુદ્ધપટિરુદ્ધોસ્મિ, કિં પાપં પકતં મયા.

૨. ‘‘સબ્બે અપિહિતા દ્વારા, ઓરુદ્ધોસ્મિ યથા દિજો;
કિમાધિકરણં યક્ખ, ચક્કાભિનિહતો અહ’’ન્તિ.

તત્થ **દળ્હપાકાર**ન્તિ થિરપાકારં. ‘‘દળ્હતોરણ’’ન્તિપિ પાઠો, થિરદ્વારન્તિ અત્થો. **ઓરુદ્ધપટિરુદ્ધોસ્મી**તિ અન્તો કત્વા સમન્તા પાકારેન રુદ્ધો, પલાયનટ્ઠાનં ન પઞ્ઞાયતિ. **કિં પાપં પકત**ન્તિ કિં નુ ખો મયા પાપકમ્મં કતં. **અપિહિતા**તિ થકિતા. **યથા દિજો**તિ પઞ્જરે પક્ખિત્તો સકુણો વિય. **કિમાધિકરણ**ન્તિ કિં કારણં. **ચક્કાભિનિહતો**તિ ચક્કેન અભિનિહતો.

અથસ્સ દેવરાજા કારણં કથેતું છ ગાથા અભાસિ –

3. ‘‘લદ્ધા સતસહસ્સાનિ, અતિરેકાનિ વીસતિ;

અનુકમ્પકાનં ઞાતીનં, વચનં સમ્મ નાકરિ.

૪. ‘‘લઙ્ઘિં સમુદ્દં પક્ખન્દિ, સાગરં અપ્પસિદ્ધિકં;
ચતુબ્ભિ અટ્ઠજ્ઝગમા, અટ્ઠાહિપિ ચ સોળસ.

૫. ‘‘સોળસાહિ ચ બાત્તિંસ, અતિચ્છં ચક્કમાસદો;
ઇચ્છાહતસ્સ પોસસ્સ, ચક્કં ભમતિ મત્થકે.

૬. ‘‘ઉપરિવિસાલા દુપ્પૂરા, ઇચ્છા વિસટગામિની;
યે ચ તં અનુગિજ્ઝન્તિ, તે હોન્તિ ચક્કધારિનો.

૭. ‘‘બહુભણ્ડં અવહાય, મગ્ગં અપ્પટિવેક્ખિય;
યેસઞ્ચેતં અસઙ્ખાતં, તે હોન્તિ ચક્કધારિનો.

૮. ‘‘કમ્મં સમેક્ખે વિપુલઞ્ચ ભોગં, ઇચ્છં ન સેવેય્ય અનત્થસંહિતં;
કરેય્ય વાક્યં અનુકમ્પકાનં, તં તાદિસં નાતિવત્તેય્ય ચક્ક’’ન્તિ.

તત્થ **લદ્ધા સતસહસ્સાનિ**, **અતિરેકાનિ વીસતી**તિ ત્વં ઉપોસથં કત્વા માતુ સન્તિકા સહસ્સં ગહેત્વા વોહારં કરોન્તો સતસહસ્સાનિ ચ અતિરેકાનિ વીસતિસહસ્સાનિ લભિત્વા. **નાકરી**તિ તેન ધનેન અસન્તુટ્ઠો નાવાય સમુદ્દં પવિસન્તો સમુદ્દે આદીનવઞ્ચ કથેત્વા માતુયા વારિયમાનોપિ અનુકમ્પકાનં ઞાતીનં વચનં ન કરોસિ, સોતાપન્નં માતરં પહરિત્વા અન્તરં કત્વા નિક્ખન્તોયેવાસીતિ દીપેતિ.

લઙ્ઘિન્તિ નાવં ઉલ્લઙ્ઘનસમત્થં. **પક્ખન્દી**તિ પક્ખન્દોસિ. **અપ્પસિદ્ધિક**ન્તિ મન્દસિદ્ધિં વિનાસબહુલં. **ચતુબ્ભિ અટ્ઠા**તિ અથ નં નિસ્સાય ઠિતાય નાવાય ફલકં દત્વા સમુદ્દે ખિત્તોપિ ત્વં માતરં નિસ્સાય એકદિવસં કતસ્સ ઉપોસથકમ્મસ્સ નિસ્સન્દેન ફલિકવિમાને ચતસ્સો ઇત્થિયો લભિત્વા તતો રજતવિમાને અટ્ઠ, મણિવિમાને સોળસ, કનકવિમાને દ્વત્તિંસ અધિગતોસીતિ. **અતિચ્છં ચક્કમાસદો**તિ અથ ત્વં યથાલદ્ધેન અસન્તુટ્ઠો ‘‘અત્ર ઉત્તરિતરં લભિસ્સામી’’તિ એવં લદ્ધં લદ્ધં અતિક્કમનલોભસઙ્ખાતાય અતિચ્છાય સમન્નાગતત્તા અતિચ્છો પાપપુગ્ગલો તસ્સ ઉપોસથકમ્મસ્સ ખીણત્તા દ્વત્તિંસ ઇત્થિયો અતિક્કમિત્વા ઇમં પેતનગરં આગન્ત્વા તસ્સ માતુપહારદાનઅકુસલસ્સ નિસ્સન્દેન ઇદં ખુરચક્કં સમ્પત્તોસિ. ‘‘અત્રિચ્છ’’ન્તિપિ પાઠો, અત્ર અત્ર ઇચ્છમાનોતિ અત્થો. ‘‘અત્રિચ્છા’’તિપિ પાઠો, અત્રિચ્છાયાતિ અત્થો. **ભમતી**તિ તસ્સ તે ઇચ્છાહતસ્સ પોસસ્સ ઇદં ચક્કં મત્થકં પિસમાનં ઇદાનિ કુમ્ભકારચક્કં વિય મત્થકે ભમતીતિ અત્થો.

યે ચ તં અનુગિજ્ઝન્તીતિ તણ્હા નામેસા ગચ્છન્તી ઉપરૂપરિ વિસાલા હોતિ, સમુદ્દો વિય ચ દુપ્પૂરા, રૂપાદીસુ તસ્સ તસ્સ ઇચ્છનઇચ્છાય વિસટગામિની, તં એવરૂપં તણ્હં યે ચ અનુગિજ્ઝન્તિ ગિદ્ધા ગધિતા હુત્વા પુનપ્પુનં અલ્લીયન્તિ. **તે હોન્તિ ચક્કધારિનો**તિ તે એવં પચ્ચન્તા ખુરચક્કં ધારેન્તિ. **બહુભણ્ડ**ન્તિ માતાપિતૂનં સન્તકં બહુધનં ઓહાય. **મગ્ગ**ન્તિ ગન્તબ્બં અપ્પસિદ્ધિકં સમુદ્દમગ્ગં અપચ્ચવેક્ખિત્વા યથા ત્વં પટિપન્નો, એવમેવ અઞ્ઞેસમ્પિ યેસઞ્ચેતં અસઙ્ખાતં અવીમંસિતં, તે યથા ત્વં તથેવ તણ્હાવસિકા હુત્વા ધનં પહાય ગમનમગ્ગં અનપેક્ખિત્વા પટિપન્ના ચક્કધારિનો હોન્તિ. **કમ્મં સમેક્ખે**તિ તસ્મા પણ્ડિતો પુરિસો અત્તના

કત્તબ્બકમ્મં ''સદોસં નુ ખો, નિદ્દોસ''ન્તિ સમેક્ખેય્ય પચ્ચવેક્ખેય્ય. **વિપુલઞ્ચ ભોગ**ન્તિ અત્તનો ધમ્મલદ્ધં ધનરાસિમ્પિ સમેક્ખેય્ય. **નાતિવત્તેય્યા**તિ તં તાદિસં પુગ્ગલં ઇદં ચક્કં ન અતિવત્તેય્ય નાવત્થરેય્ય. ''નાતિવત્તેતી''તિપિ પાઠો, નાવત્થરતીતિ અત્થો.

તં સુત્વા મિત્તવિન્દકો ''ઇમિના દેવપુત્તેન મયા કતકમ્મં તથતો ઞાતં, અયં મય્હં પચ્ચનપમાણમ્પિ જાનિસ્સતિ, પુચ્છામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા નવમં ગાથમાહ –

૯. ''કીવચિરં નુ મે યક્ખ, ચક્કં સિરસિ ઠસ્સતિ;
કતિ વસ્સસહસ્સાનિ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

અથસ્સ કથેન્તો મહાસત્તો દસમં ગાથમાહ –

૧૦. ''અતિસરો પચ્ચસરો, મિત્તવિન્દ સુણોહિ મે;
ચક્કં તે સિરસિ માવિદ્ધં, ન તં જીવં પમોક્ખસી''તિ.

તત્થ **અતિસરો**તિ અતિસરીતિપિ અતિસરો, અતિસરિસ્સતીતિપિ અતિસરો. **પચ્ચસરો**તિ તસ્સેવ વેવચનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – સમ્મ મિત્તવિન્દક, સુણોહિ મે વચનં, ત્વઞ્હિ અતિદારુણસ્સ કમ્મસ્સ કતત્તા અતિસરો, તસ્સ પન ન સક્કા વસ્સગણનાય વિપાકો પઞ્ઞાપેતુન્તિ અપરિમાણં અતિમહન્તં વિપાકદુક્ખં સરિસ્સસિ પટિપજ્જિસ્સસીતિ અતિસરો. તેન તે ''એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાની''તિ વત્તું ન સક્કોમિ. **સિરસિમાવિદ્ધ**ન્તિ યં પન તે ઇદં ચક્કં સિરસ્મિં આવિદ્ધં કુમ્ભકારચક્કમિવ ભમતિ. **ન તં જીવં પમોક્ખસી**તિ તં ત્વં યાવ તે કમ્મવિપાકો ન ખીયતિ, તાવ જીવમાનો ન પમોક્ખસિ, કમ્મવિપાકે પન ખીણે ઇદં ચક્કં પહાય યથાકમ્મં ગમિસ્સસીતિ.

ઇદં વત્વા દેવપુત્તો અત્તનો દેવટ્ઠાનમેવ ગતો, ઇતરોપિ મહાદુક્ખં પટિપજ્જિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મિત્તવિન્દકો અયં દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, દેવરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ચતુદ્વારજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૪૦] ૨. કણ્હજાતકવણ્ણના

કણ્હો વતાયં પુરિસોતિ ઇદં સત્થા કપિલવત્થું ઉપનિસ્સાય નિગ્રોધારામે વિહરન્તો સિતપાતુકમ્મં આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર સત્થા સાયન્હસમયે નિગ્રોધારામે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો જઙ્ઘવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે સિતં પાત્વાકાસિ. આનન્દત્થેરો ''કો નુ ખો હેતુ, કો પચ્ચયો ભગવતો સિતસ્સ પાતુકમ્માય, ન અહેતુ તથાગતા સિતં પાતુકરોન્તિ, પુચ્છિસ્સામિ તાવા''તિ અઞ્જલિં પગ્ગય્હ સિતકારણં પુચ્છિ. અથસ્સ સત્થા ''ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, કણ્હો નામ ઇસિ અહોસિ, સો ઇમસ્મિં ભૂમિપ્પદેસે વિહાસિ ઝાયી ઝાનરતો, તસ્સ સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પી''તિ સિતકારણં વત્વા તસ્સ વત્થુનો અપાકટત્તા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિયં એકેન અસીતિકોટિવિભવેન અપુત્તકેન બ્રાહ્મણેન સીલં સમાદિયિત્વા પુત્તે પત્થિતે બોધિસત્તો તસ્સ બ્રાહ્મણિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. કાળવણ્ણત્તા પનસ્સ

નામગ્ગહણદિવસે ‘‘કણ્હકુમારો’’તિ નામં અકંસુ. સો સોળસવસ્સકાલે મણિપટિમા વિય સોભગ્ગપ્પત્તો હુત્વા પિતરા સિપ્પુગ્ગહણત્થાય પેસિતો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગહેત્વા પચ્ચાગચ્છિ. અથ નં પિતા અનુરૂપેન દારેન સંયોજેસિ. સો અપરભાગે માતાપિતૂનં અચ્ચયેન સબ્બિસ્સરિયં પટિપજ્જિ. અથેકદિવસં રતનકોટ્ઠાગારાનિ વિલોકેત્વા વરપલ્લઙ્કમજ્ઝગતો સુવણ્ણપટ્ટં આહરાપેત્વા ‘‘એત્તકં ધનં અસુકેન ઉપ્પાદિતં, એત્તકં અસુકેના’’તિ પુબ્બઞાતીહિ સુવણ્ણપટ્ટે લિખિતાનિ અક્ખરાનિ દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘યેહિ ઇમં ધનં ઉપ્પાદિતં, તે ન પઞ્ઞાયન્તિ, ધનમેવ પઞ્ઞાયતિ, એકોપિ ઇદં ધનં ગહેત્વા ગતો નામ નત્થિ, ન ખો પન સક્કા ધનભણ્ડિકં બન્ધિત્વા પરલોકં ગન્તું. પઞ્ચન્નં વેરાનં સાધારણભાવેન હિ અસારસ્સ ધનસ્સ દાનં સારો, બહુરોગસાધારણભાવેન અસારસ્સ સરીરસ્સ સીલવન્તેસુ અભિવાદનાદિકમ્મં સારો, અનિચ્ચાભિભૂતભાવેન અસારસ્સ જીવિતસ્સ અનિચ્ચાદિવસેન વિપસ્સનાયોગો સારો, તસ્મા અસારેહિ ભોગેહિ સારગ્ગહણત્થં દાનં દસ્સામી’’તિ.

સો આસના વુટ્ઠાય રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા રાજાનં આપુચ્છિત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ. યાવ સત્તમા દિવસા ધનં અપરિક્ખીયમાનં દિસ્વા ‘‘કિં મે ધનેન, યાવ મં જરા નાભિભવતિ, તાવદેવ પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો ભવિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ગેહે સબ્બદ્વારાનિ વિવરાપેત્વા ‘‘દિન્નં મે, હરન્તૂ’’તિ અસુચિં વિય જિગુચ્છન્તો વત્થુકામે પહાય મહાજનસ્સ રોદન્તસ્સ પરિદેવન્તસ્સ નગરા નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપદેસં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અત્તનો વસનત્થાય રમણીયં ભૂમિભાગં ઓલોકેન્તો ઇમં ઠાનં પત્વા ‘‘ઇધ વસિસ્સામી’’તિ એકં ઇન્દવારુણીરુક્ખં ગોચરગામં અધિટ્ઠાય તસ્સેવ રુક્ખસ્સ મૂલે વિહાસિ. ગામન્તસેનાસનં પહાય આરઞ્ઞિકો અહોસિ, પણ્ણસાલં અકત્વા રુક્ખમૂલિકો અહોસિ, અબ્ભોકાસિકો નેસજ્જિકો. સચે નિપજ્જિતુકામો, ભૂમિયંયેવ નિપજ્જતિ, દન્તમૂસલિકો હુત્વા અનગ્ગિપક્કમેવ ખાદતિ, થુસપરિક્ખિત્તં કિઞ્ચિ ન ખાદતિ, એકદિવસં એકવારમેવ ખાદતિ, એકાસનિકો અહોસિ. ખમાય પથવીઆપતેજવાયુસમો હુત્વા એતે એત્તકે ધુતઙ્ગગુણે સમાદાય વત્તતિ, ઇમસ્મિં કિર જાતકે બોધિસત્તો પરમપ્પિચ્છો અહોસિ. સો ન ચિરસ્સેવ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો તત્થેવ વસતિ, ફલાફલત્થમ્પિ અઞ્ઞત્થ ન ગચ્છતિ, રુક્ખસ્સ ફલિતકાલે ફલં ખાદતિ, પુપ્ફિતકાલે પુપ્ફં ખાદતિ, સપત્તકાલે પત્તાનિ ખાદતિ, નિપ્પત્તકાલે પપટિકં ખાદતિ. એવં પરમસન્તુટ્ઠો હુત્વા ઇમસ્મિં ઠાને ચિરં વસતિ.

સો એકદિવસં પુબ્બણ્હસમયે તસ્સ રુક્ખસ્સ પક્કાનિ ફલાનિ ગણ્હિ, ગણ્હન્તો પન લોલુપ્પચારેન ઉટ્ઠાય અઞ્ઞસ્મિં પદેસે ન ગણ્હાતિ, યથાનિસિન્નોવ હત્થં પસારેત્વા હત્થપ્પસારણટ્ઠાને ઠિતાનિ ફલાનિ સંહરતિ, તેસુપિ મનાપામનાપં અવિચિનિત્વા સમ્પત્તસમ્પત્તમેવ ગણ્હાતિ. એવં પરમસન્તુટ્ઠસ્સ તસ્સ સીલતેજેન સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. તં કિર સક્કસ્સ આયુક્ખયેન વા ઉણ્હં હોતિ પુઞ્ઞક્ખયેન વા, અઞ્ઞસ્મિં વા મહાનુભાવસત્તે તં ઠાનં પત્થેન્તે, ધમ્મિકાનં વા મહિદ્ધિકસમણબ્રાહ્મણાનં સીલતેજેન ઉણ્હં હોતિ. સક્કો ‘‘કો નુ ખો મં ઠાના ચાવેતુકામો’’તિ આવજ્જેત્વા ઇમસ્મિં પદેસે વસન્તં કણ્હં ઇસિં રુક્ખફલાનિ ઉચ્ચિનન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં ઇસિ ઘોરતપો પરમજિતિન્દ્રિયો, ઇમં ધમ્મકથાય સીહનાદં નદાપેત્વા સુકારણં સુત્વા વરેન સન્તપ્પેત્વા ઇમમસ્સ રુક્ખં ધુવફલં કત્વા આગમિસ્સામી’’તિ. સો મહન્તેનાનુભાવેન સીઘં ઓતરિત્વા તસ્મિં રુક્ખમૂલે તસ્સ પિટ્ઠિપસ્સે ઠત્વા ‘‘અત્તનો અવણ્ણે કથિતે કુજ્ઝિસ્સતિ નુ ખો, નો’’તિ વીમંસન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૧. ‘‘કણ્હો વતાયં પુરિસો, કણ્હં ભુઞ્જતિ ભોજનં;
કણ્હે ભૂમિપદેસસ્મિં, ન મય્હં મનસો પિયો’’તિ.

તત્થ **કણ્હો**તિ કાળવણ્ણો. **ભોજનન્તિ** રુક્ખફલભોજનં.

કણ્હો ઇસિ સક્કસ્સ વચનં સુત્વા ''કો નુ ખો મયા સદ્ધિં કથેતી''તિ દિબ્બચક્ખુના ઉપધારેન્તો ''સક્કો''તિ ઞત્વા અનિવત્તિત્વા અનોલોકેત્વાવ દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨. ''ન કણ્હો તચસા હોતિ, અન્તોસારો હિ બ્રાહ્મણો;
યસ્મિં પાપાનિ કમ્માનિ, સ વે કણ્હો સુજમ્પતી''તિ.

તત્થ **તચસા**તિ તચેન કણ્હો નામ ન હોતીતિ અત્થો. **અન્તોસારો**તિ અબ્ભન્તરે સીલસમાધિપઞ્ઞાવિમુત્તિવિમુત્તિઞાણદસ્સનસારેહિ સમન્નાગતો. એવરૂપો હિ બાહિતપાપત્તા બ્રાહ્મણો નામ હોતિ. **સ વે**તિ યસ્મિં પન પાપાનિ કમ્માનિ અત્થિ, સો યત્થ કત્થચિ કુલે જાતોપિ યેન કેનચિ સરીરવણ્ણેન સમન્નાગતોપિ કાળકોવ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ઇમેસં સત્તાનં કણ્હભાવકરાનિ પાપકમ્માનિ એકવિધાદિભેદેહિ વિત્થારેત્વા સબ્બાનિપિ તાનિ ગરહિત્વા સીલાદયો ગુણે પસંસિત્વા આકાસે ચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય સક્કસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. સક્કો તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પમુદિતો સોમનસ્સજાતો મહાસત્તં વરેન નિમન્તેન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૩. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં બ્રાહ્મણ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી''તિ.

તત્થ **એતસ્મિન્તિ** યં ઇદં તયા સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધેન વિય સુલપિતં, તસ્મિં સુલપિતે તુમ્હાકમેવ અનુચ્છવિકત્તા પતિરૂપે સુભાસિતે યં કિઞ્ચિ મનસા ઇચ્છસિ, સબ્બં તે યં વરં ઇચ્છિતં પત્થિતં, તં દમ્મીતિ અત્થો.

તં સુત્વા મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''અયં કિં નુ ખો અત્તનો અવણ્ણે કથિતે કુજ્ઝિસ્સતિ, નોતિ મં વીમંસન્તો મય્હં છવિવણ્ણઞ્ચ ભોજનઞ્ચ વસનટ્ઠાનઞ્ચ ગરહિત્વા ઇદાનિ મય્હં અકુદ્ધભાવં ઞત્વા પસન્નચિત્તો વરં દેતિ, મં ખો પનેસ 'સક્કિસ્સરિયબ્રહ્મિસ્સરિયાનં અત્થાય બ્રહ્મચરિયં ચરતી'તિપિ મઞ્ઞેય્ય, તત્રસ્સ નિક્કઙ્ખભાવત્થં મય્હં પરેસુ કોધો વા દોસો વા મા ઉપ્પજ્જતુ, પરસમ્પત્તિયં લોભો વા પરેસુ સિનેહો વા મા ઉપ્પજ્જતુ, મજ્ઝત્તોવ ભવેય્યન્તિ ઇમે મયા ચત્તારો વરે ગહેતું વટ્ટતી''તિ. સો તસ્સ નિક્કઙ્ખભાવત્થાય ચત્તારો વરે ગણ્હન્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૧૪. ''વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
સુનિક્કોધં સુનિદ્દોસં, નિલ્લોભં વુત્તિમત્તનો;
નિસ્નેહમભિકઙ્ખામિ, એતે મે ચતુરો વરે''તિ.

તત્થ **વરઞ્ચે મે અદો સક્કા**તિ સચે ત્વં મય્હં વરં અદાસિ. **સુનિક્કોધન્તિ** અકુજ્ઝનવસેન સુટ્ઠુ નિક્કોધં. **સુનિદ્દોસન્તિ** અદુસ્સનવસેન સુટ્ઠુ નિદ્દોસં. **નિલ્લોભન્તિ** પરસમ્પત્તીસુ નિલ્લોભં. **વુત્તિમત્તનો**તિ એવરૂપં અત્તનો વુત્તિં. **નિસ્નેહન્તિ** પુત્તધીતાદીસુ વા સવિઞ્ઞાણકેસુ ધનધઞ્ઞાદીસુ વા અવિઞ્ઞાણકેસુ અત્તનો સન્તકેસુપિ નિસ્નેહં અપગતલોભં. **અભિકઙ્ખામી**તિ એવરૂપં ઇમેહિ ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં અત્તનો વુત્તિં અભિકઙ્ખામિ. **એતે મે ચતુરો વરે**તિ એતે નિક્કોધાદિકે ચતુરો મય્હં વરે દેહીતિ.

કિં પનેસ ન જાનાતિ ''યથા ન સક્કા સક્કસ્સ સન્તિકે વરં ગહેત્વા વરેન કોધાદયો હનિતુ''ન્તિ. નો ન જાનાતિ, સક્કે ખો પન વરં દેન્તે ન ગણ્હામીતિ વચનં ન યુત્તન્તિ તસ્સ ચ નિક્કઙ્ખભાવત્થાય ગણ્હિ . તતો સક્કો ચિન્તેસિ ''કણ્હપણ્ડિતો વરં ગણ્હન્તો અતિવિય અનવજ્જે વરે ગણ્હિ, એતેસુ વરેસુ ગુણદોસં એતમેવ પુચ્છિસ્સામી''તિ. અથ નં પુચ્છન્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૧૫. ''કિંનુ કોધે વા દોસે વા, લોભે સ્નેહે ચ બ્રાહ્મણ;
આદીનવં ત્વં પસ્સસિ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

તસ્સત્થો – બ્રાહ્મણ કિં નુ ખો ત્વં કોધે દોસે લોભે સ્નેહે ચ આદીનવં પસ્સસિ, તં તાવ મે પુચ્છિતો અક્ખાહિ, ન હિ મયં એત્થ આદીનવં જાનામાતિ.

અથ નં મહાસત્તો ''તેન હિ સુણાહી''તિ વત્વા ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૬. ''અપ્પો હુત્વા બહુ હોતિ, વડ્ઢતે સો અખન્તિજો;
આસઙ્ગી બહુપાયાસો, તસ્મા કોધં ન રોચયે.

૧૭. ''દુટ્ઠસ્સ ફરુસા વાચા, પરામાસો અનન્તરા;
તતો પાણિ તતો દણ્ડો, સત્થસ્સ પરમા ગતિ;
દોસો કોધસમુટ્ઠાનો, તસ્મા દોસં ન રોચયે.

૧૮. ''આલોપસાહસાકારા, નિકતી વઞ્ચનાનિ ચ;
દિસ્સન્તિ લોભધમ્મેસુ, તસ્મા લોભં ન રોચયે.

૧૯. ''સ્નેહસઙ્ગથિતા ગન્થા, સેન્તિ મનોમયા પુથૂ;
તે ભુસં ઉપતાપેન્તિ, તસ્મા સ્નેહં ન રોચયે''તિ.

તત્થ **અખન્તિજો**તિ સો અનધિવાસકજાતિકસ્સ અખન્તિતો જાતો કોધો પઠમં પરિત્તો હુત્વા પચ્છા બહુ હોતિ અપરાપરં વડ્ઢતિ. તસ્સ વડ્ઢનભાવો **ખન્તિવાદીજાતકેન** (જા॰ ૧.૪.૪૯ આદયો) ચેવ **ચૂળધમ્મપાલજાતકેન** (જા॰ ૧.૫.૪૪ આદયો) ચ વણ્ણેતબ્બો. અપિચ તિસ્સામચ્ચસ્સપેત્થ ભરિયં આદિં કત્વા સબ્બં સપરિજનં મારેત્વા પચ્છા અત્તનો મારિતવત્થુ કથેતબ્બં. **આસઙ્ગી**તિ આસઙ્ગકરણો. યસ્સ ઉપ્પજ્જતિ, તં આસત્તં લગ્ગિતં કરોતિ, તં વત્થું વિસ્સજ્જેત્વા ગન્તું ન દેતિ, નિવત્તિત્વા અક્કોસનાદીનિ કારેતિ. **બહુપાયાસો**તિ બહુના કાયિકચેતસિકદુક્ખસઙ્ખાતેન ઉપાયાસેન કિલમથેન સમન્નાગતો. કોધં નિસ્સાય હિ કોધવસેન અરિયાદીસુ કતવીતિક્કમા દિટ્ઠધમ્મે ચેવ સમ્પરાયે ચ વધબન્ધવિપ્પટિસારાદીનિ ચેવ પઞ્ચવિધબન્ધનકમ્મકરણાદીનિ ચ બહૂનિ દુક્ખાનિ અનુભવન્તીતિ કોધો બહુપાયાસો નામ. **તસ્મા**તિ યસ્મા એસ એવં અનેકાદીનવો, તસ્મા કોધં ન રોચેમિ.

દુટ્ઠસ્સાતિ કુજ્ઝનલક્ખણેન કોધેન કુજ્ઝિત્વા અપરભાગે દુસ્સનલક્ખણેન દોસેન દુટ્ઠસ્સ પઠમં તાવ ''અરે, દાસ, પેસ્સા''તિ ફરુસવાચા નિચ્છરતિ, વાચાય અનન્તરા આકડ્ઢનવિકડ્ઢનવસેન હત્થપરામાસો, તતો અનન્તરા ઉપક્કમનવસેન પાણિ પવત્તતિ, તતો દણ્ડો, દણ્ડપ્પહારે અતિક્કમિત્વા પન એકતોધારઉભતોધારસ્સ સત્થસ્સ

પરમા ગતિ, સબ્બપરિયન્તા સત્થનિપ્ફત્તિ હોતિ. યદા હિ સત્થેન પરં જીવિતા વોરોપેત્વા પચ્છા તેનેવ સત્થેન અત્તાનં જીવિતા વોરોપેતિ, તદા દોસો મત્થકપ્પત્તો હોતિ. **દોસો કોધસમુટ્ઠાનો**તિ યથા અનમ્બિલં તક્કં વા કઞ્જિકં વા પરિણામવસેન પરિવત્તિત્વા અમ્બિલં હોતિ, તં એકજાતિકમ્પિ સમાનં અમ્બિલં અનમ્બિલન્તિ નાના વુચ્ચતિ, તથા પુબ્બકાલે કોધો પરિણમિત્વા અપરભાગે દોસો હોતિ. સો અકુસલમૂલત્તેન એકજાતિકોપિ સમાનો કોધો દોસોતિ નાના વુચ્ચતિ. યથા અનમ્બિલતો અમ્બિલં, એવં સોપિ કોધતો સમુટ્ઠાતીતિ કોધસમુટ્ઠાનો. **તસ્મા**તિ યસ્મા એવં અનેકાદીનવો દોસો, તસ્મા દોસમ્પિ ન રોચેમિ.

આલોપસાહસાકારાતિ દિવા દિવસ્સેવ ગામં પહરિત્વા વિલુમ્પનાનિ ચ આવુધં સરીરે ઠપેત્વા ''ઇદં નામ મે દેહી''તિ સાહસાકારા ચ. **નિકતી વઞ્ચનાનિ ચા**તિ પતિરૂપકં દસ્સેત્વા પરસ્સ હરણં નિકતિ નામ, સા અસુવણ્ણમેવ ''સુવણ્ણ''ન્તિ કૂટકહાપણં ''કહાપણો''તિ દત્વા પરસન્તકગ્ગહણે દટ્ઠબ્બા. પટિભાનવસેન પન ઉપાયકુસલતાય પરસન્તકગ્ગહણં વઞ્ચનં નામ. તસ્સેવં પવત્તિ દટ્ઠબ્બા – એકો કિર ઉજુજાતિકો ગામિકપુરિસો અરઞ્ઞતો સસકં આનેત્વા નદીતીરે ઠપેત્વા ન્હાયિતું ઓતરિ. અથેકો ધુત્તો તં સસકં સીસે કત્વા ન્હાયિતું ઓતિણ્ણો. ઇતરો ઉત્તરિત્વા સસકં અપસ્સન્તો ઇતો ચિતો ચ વિલોકેસિ. તમેનં ધુત્તો ''કિં ભો વિલોકેસી''તિ વત્વા ''ઇમસ્મિં મે ઠાને સસકો ઠપિતો, તં ન પસ્સામી''તિ વુત્તે ''અન્ધબાલ, ત્વં ન જાનાસિ, સસકા નામ નદીતીરે ઠપિતા પલાયન્તિ, પસ્સ અહં અત્તનો સસકં સીસે ઠપેત્વાવ ન્હાયામી''તિ આહ. સો અપ્પટિભાનતાય ''એવં ભવિસ્સતી''તિ પક્કામિ. એકકહાપણેન મિગપોતકં ગહેત્વા પુન તં દત્વા દ્વિકહાપણગ્ઘનકસ્સ મિગસ્સ ગહિતવત્થુપેત્થ કથેતબ્બં. **દિસ્સન્તિ લોભધમ્મેસૂ**તિ સક્ક, ઇમે આલોપાદયો પાપધમ્મા લોભસભાવેસુ લોભાભિભૂતેસુ સત્તેસુ દિસ્સન્તિ. ન હિ અલુદ્ધા એવરૂપાનિ કમ્માનિ કરોન્તિ. એવં લોભો અનેકાદીનવો, તસ્મા લોભમ્પિ ન રોચેમિ.

સ્નેહસઙ્ગથિતા ગન્થાતિ આરમ્મણેસુ અલ્લીયનલક્ખણેન સ્નેહેન સઙ્ગથિતા પુનપ્પુનં ઉપ્પાદવસેન ઘટિતા સુત્તેન પુપ્ફાનિ વિય બદ્ધા નાનપ્પકારેસુ આરમ્મણેસુ પવત્તમાના અભિજ્ઝાકાયગન્થા. **સેન્તિ મનોમયા પુથૂ**તિ તે પુથૂસુ આરમ્મણેસુ ઉપ્પન્ના સુવણ્ણાદીહિ નિબ્બત્તાનિ સુવણ્ણાદિમયાનિ આભરણાદીનિ વિય મનેન નિબ્બત્તત્તા મનોમયા અભિજ્ઝાકાયગન્થા તેસુ આરમ્મણેસુ સેન્તિ અનુસેન્તિ. **તે ભુસં ઉપતાપેન્તી**તિ તે એવં અનુસયિતા બલવતાપં જનેન્તા ભુસં ઉપતાપેન્તિ અતિકિલમેન્તિ. તેસં પન ભુસં ઉપતાપને ''સલ્લવિદ્ધોવ રુપ્પતી''તિ (સુ॰ નિ॰ ૭૭૩) ગાથાય વત્થુ, ''પિયજાતિકા હિ ગહપતિ, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભુતિકા'' (મ॰ નિ॰ ૨.૩૫૩), ''પિયતો જાયતી સોકો''તિઆદીનિ (ધ॰ પ॰ ૨૧૨) સુત્તાનિ ચ આહરિતબ્બાનિ. અપિચ મઙ્ગલબોધિસત્તસ્સ દારકે દત્વા બલવસોકેન હદયં ફલિ, વેસ્સન્તરબોધિસત્તસ્સ મહન્તં દોમનસ્સં ઉદપાદિ. એવં પૂરિતપારમીનં મહાસત્તાનં પેમં ઉપતાપં કરોતિયેવ. અયં સ્નેહે આદીનવો, તસ્મા સ્નેહમ્પિ ન રોચેમીતિ.

સક્કો પઞ્હવિસ્સજ્જનં સુત્વા ''કણ્હપણ્ડિત તયા ઇમે પઞ્હા બુદ્ધલીળાય સાધુકં કથિતા, અતિવિય તુટ્ઠોસ્મિ તે, અપરમ્પિ વરં ગણ્હાહી''તિ વત્વા દસમં ગાથમાહ –

૨૦. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં બ્રાહ્મણ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી''તિ.

તતો બોધિસત્તો અનન્તરગાથમાહ –

૨૧. ''વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;

અરઞ્ઞે મે વિહરતો, નિચ્ચં એકવિહારિનો;
આબાધા મા ઉપ્પજ્જેય્યું, અન્તરાયકરા ભુસા''તિ.

તત્થ **અન્તરાયકરા ભુસા**તિ ઇમસ્સ મે તપોકમ્મસ્સ અન્તરાયકરા.

તં સુત્વા સક્કો ''કણ્હપણ્ડિતો વરં ગણ્હન્તો ન આમિસસન્નિસ્સિતં ગણ્હાતિ, તપોકમ્મનિસ્સિતમેવ ગણ્હાતી''તિ ચિન્તેત્વા ભિય્યોસોમત્તાય પસન્નો અપરમ્પિ વરં દદમાનો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૨. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં બ્રાહ્મણ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી''તિ.

બોધિસત્તોપિ વરગ્ગહણાપદેસેન તસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૨૩. ''વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ન મનો વા સરીરં વા, મં-કતે સક્ક કસ્સચિ;
કદાચિ ઉપહઞ્ઞેથ, એતં સક્ક વરં વરે''તિ.

તત્થ **મનો વા**તિ મનોદ્વારં વા. **સરીરં વા**તિ કાયદ્વારં વા, વચીદ્વારમ્પિ એતેસં ગહણેન ગહિતમેવાતિ વેદિતબ્બં. **મં-કતે**તિ મમ કારણા. **ઉપહઞ્ઞેથા**તિ ઉપઘાતં આપજ્જેય્ય અપરિસુદ્ધં અસ્સ. ઇદં વુત્તં હોતિ – સક્ક દેવરાજ, મમ કારણા મં નિસ્સાય મમ અનત્થકામતાય કસ્સચિ સત્તસ્સ કિસ્મિઞ્ચિ કાલે ઇદં તિવિધમ્પિ કમ્મદ્વારં ન ઉપહઞ્ઞેથ, પાણાતિપાતાદીહિ દસહિ અકુસલકમ્મપથેહિ વિમુત્તં પરિસુદ્ધમેવ ભવેય્યાતિ.

ઇતિ મહાસત્તો છસુપિ ઠાનેસુ વરં ગણ્હન્તો નેક્ખમ્મનિસ્સિતમેવ ગણ્હિ, જાનાતિ ચેસ ''સરીરં નામ બ્યાધિધમ્મં, ન તં સક્કા સક્કેન અબ્યાધિધમ્મં કાતુ''ન્તિ. સત્તાનઞ્હિ તીસુ દ્વારેસુ પરિસુદ્ધભાવો અસક્કાયત્તોવ, એવં સન્તેપિ તસ્સ ધમ્મદેસનત્થં ઇમે વરે ગણ્હિ. સક્કોપિ તં રુક્ખં ધુવફલં કત્વા મહાસત્તં વન્દિત્વા સિરસિ અઞ્જલિં પતિટ્ઠપેત્વા ''અરોગા ઇધેવ વસથા''તિ વત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તોપિ અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''આનન્દ, પુબ્બે મયા નિવુત્થભૂમિપ્પદેસો ચેસો''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સક્કો અનુરુદ્ધો અહોસિ, કણ્હપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કણ્હજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૪૧] ૩. ચતુપોસથિકજાતકવણ્ણના

૨૪-૩૮. **યો કોપનેય્યો**તિ ઇદં ચતુપોસથિકજાતકં **પુણ્ણકજાતકે** આવિ ભવિસ્સતિ.

ચતુપોસથિકજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૪૨] ૪. સઙ્ખજાતકવણ્ણના

બહુસ્સુતોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સબ્બપરિક્ખારદાનં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકો ઉપાસકો તથાગતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા પસન્નચિત્તો સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા અત્તનો ઘરદ્વારે મણ્ડપં કારેત્વા અલઙ્કરિત્વા પુનદિવસે તથાગતસ્સ કાલં આરોચાપેસિ. સત્થા પઞ્ચસતભિક્ખુપરિવારો તત્થ ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. ઉપાસકો સપુત્તદારો સપરિજનો બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા પુન સ્વાતનાયાતિ એવં સત્તાહં નિમન્તેત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા સત્તમે દિવસે સબ્બપરિક્ખારં અદાસિ. તં પન દદમાનો ઉપાહનદાનં ઉસ્સન્નં કત્વા અદાસિ. દસબલસ્સ દિન્નો ઉપાહનસઙ્ઘાટો સહસ્સગ્ઘનકો અહોસિ, દ્વિન્નં અગ્ગસાવકાનં પઞ્ચસતગ્ઘનકો, સેસાનં પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં સતગ્ઘનકો. ઇતિ સો સબ્બપરિક્ખારદાનં દત્વા અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં ભગવતો સન્તિકે નિસીદિ. અથસ્સ સત્થા મધુરેન સરેન અનુમોદનં કરોન્તો ''ઉપાસક, ઉળારં તે સબ્બપરિક્ખારદાનં, અત્તમનો હોહિ, પુબ્બે અનુપ્પન્ને બુદ્ધે પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ એકં ઉપાહનસઙ્ઘાટં દત્વા નાવાય ભિન્નાય અપ્પતિટ્ઠે મહાસમુદ્દેપિ ઉપાહનદાનનિસ્સન્દેન પતિટ્ઠં લભિંસુ, ત્વં પન બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સબ્બપરિક્ખારદાનં અદાસિ, તસ્સ તે ઉપાહનદાનસ્સ ફલં કસ્મા ન પતિટ્ઠા ભવિસ્સતી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે અયં બારાણસી મોળિની નામ અહોસિ. મોળિનિનગરે બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે સઙ્ખો નામ બ્રાહ્મણો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતવિત્તુપકરણો પહૂતધનધઞ્ઞસુવણ્ણરજતો ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારે યાતિ છસુ ઠાનેસુ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેન્તો કપણદ્ધિકાનં મહાદાનં પવત્તેસિ. સો એકદિવસં ચિન્તેસિ ''અહં ગેહે ધને ખીણે દાતું ન સક્ખિસ્સામિ, અપરિક્ખીણેયેવ ધને નાવાય સુવણ્ણભૂમિં ગન્ત્વા ધનં આહરિસ્સામી''તિ. સો નાવં બન્ધાપેત્વા ભણ્ડસ્સ પૂરાપેત્વા પુત્તદારં આમન્તેત્વા ''યાવાહં આગચ્છામિ , તાવ મે દાનં અનુપચ્છિન્દિત્વા પવત્તેય્યાથા''તિ વત્વા દાસકમ્મકરપરિવુતો છત્તં આદાય ઉપાહનં આરુય્હ મજ્ઝન્હિકસમયે પટ્ટનગામાભિમુખો પાયાસિ. તસ્મિં ખણે ગન્ધમાદને એકો પચ્ચેકબુદ્ધો આવજ્જેત્વા તં ધનાહરણત્થાય ગચ્છન્તં દિસ્વા ''મહાપુરિસો ધનં આહરિતું ગચ્છતિ, ભવિસ્સતિ નુ ખો અસ્સ સમુદ્દે અન્તરાયો, નો''તિ આવજ્જેત્વા ''ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા ''એસ મં દિસ્વા છત્તઞ્ચ ઉપાહનઞ્ચ મય્હં દત્વા ઉપાહનદાનનિસ્સન્દેન સમુદ્દે ભિન્નાય નાવાય પતિટ્ઠં લભિસ્સતિ, કરિસ્સામિસ્સ અનુગ્ગહ''ન્તિ આકાસેનાગન્ત્વા તસ્સાવિદૂરે ઓતરિત્વા ચણ્ડવાતાતપે અઙ્ગારસન્થરસદિસં ઉણ્હવાલુકં મદ્દન્તો તસ્સ અભિમુખો આગચ્છિ.

સો તં દિસ્વાવ ''પુઞ્ઞક્ખેત્તં મે આગતં, અજ્જ મયા એત્થ દાનબીજં રોપેતું વટ્ટતી''તિ તુટ્ઠચિત્તો વેગેન તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''ભન્તે, મય્હં અનુગ્ગહત્થાય થોકં મગ્ગા ઓક્કમ્મ ઇમં રુક્ખમૂલં ઉપસઙ્કમથા''તિ વત્વા તસ્મિં રુક્ખમૂલં ઉપસઙ્કમન્તે રુક્ખમૂલે વાલુકં ઉસ્સાપેત્વા ઉત્તરાસઙ્ગં પઞ્ઞપેત્વા પચ્ચેકબુદ્ધં નિસીદાપેત્વા વન્દિત્વા વાસિતપરિસ્સાવિતેન ઉદકેન પાદે ધોવિત્વા ગન્ધતેલેન મક્ખેત્વા અત્તનો ઉપાહના ઓમુઞ્ચિત્વા પપ્ફોટેત્વા ગન્ધતેલેન મક્ખેત્વા તસ્સ પાદેસુ પટિમુઞ્ચિત્વા ''ભન્તે, ઇમા ઉપાહના આરુય્હ છત્તં મત્થકે કત્વા ગચ્છથા''તિ છત્તુપાહનં અદાસિ. સો અસ્સ અનુગ્ગહત્થાય તં ગહેત્વા પસાદસંવડ્ઢનત્થં પસ્સન્તસ્સેવસ્સ ઉપ્પતિત્વા ગન્ધમાદનમેવ અગમાસિ. બોધિસત્તોપિ તં દિસ્વા અતિવિય પસન્નચિત્તો પટ્ટનં ગન્ત્વા નાવં અભિરુહિ. અથસ્સ મહાસમુદ્દં પટિપન્નસ્સ સત્તમે દિવસે નાવા વિવરં અદાસિ, ઉદકં ઉસ્સિઞ્ચિતું નાસક્ખિંસુ. મહાજનો મરણભયભીતો અત્તનો અત્તનો દેવતા નમસ્સિત્વા મહાવિરવં વિરવિ. મહાસત્તો એકં ઉપટ્ઠાકં ગહેત્વા સકલસરીરં તેલેન મક્ખેત્વા સપ્પિના સદ્ધિં સક્ખરચુણ્ણં યાવદત્થં ખાદિત્વા તમ્પિ ખાદાપેત્વા તેન સદ્ધિં કૂપકયટ્ઠિમત્થકં આરુય્હ ''ઇમાય દિસાય અમ્હાકં નગર''ન્તિ દિસં વવત્થપેત્વા મચ્છકચ્છપપરિપન્થતો અત્તાનં મોચેન્તો તેન સદ્ધિં ઉસભમત્તં અતિક્કમિત્વા પતિ. મહાજનો વિનાસં પાપુણિ. મહાસત્તો પન ઉપટ્ઠાકેન સદ્ધિં સમુદ્દં

તરિતું આરભિ. તસ્સ તરન્તસ્સેવ સત્તમો દિવસો જાતો. સો તસ્મિમ્પિ કાલે લોણોદકેન મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથિકો અહોસિયેવ.

તદા પન ચતૂહિ લોકપાલેહિ મણિમેખલા નામ દેવધીતા ''સચે સમુદ્દે નાવાય ભિન્નાય તિસરણગતા વા સીલસમ્પન્ના વા માતાપિતુપટ્ઠાકા વા મનુસ્સા દુક્ખપ્પત્તા હોન્તિ, તે રક્ખેય્યાસી''તિ સમુદ્દે આરક્ખણત્થાય ઠપિતા હોતિ. સા અત્તનો ઇસ્સરિયેન સત્તાહમનુભવિત્વા પમજ્જિત્વા સત્તમે દિવસે સમુદ્દં ઓલોકેન્તી સીલાચારસંયુત્તં સઙ્ખબ્રાહ્મણં દિસ્વા ''ઇમસ્સ સત્તમો દિવસો સમુદ્દે પતિતસ્સ, સચે સો મરિસ્સતિ અતિવિય ગારય્હા મે ભવિસ્સતી''તિ સંવિગ્ગમાનહદયા હુત્વા એકં સુવણ્ણપાતિં નાનગ્ગરસભોજનસ્સ પૂરેત્વા વાતવેગેન તત્થ ગન્ત્વા તસ્સ પુરતો આકાસે ઠત્વા ''બ્રાહ્મણ, ત્વં સત્તાહં નિરાહારો, ઇદં દિબ્બભોજનં ભુઞ્જા''તિ આહ. સો તં ઓલોકેત્વા ''અપનેહિ તવ ભત્તં, અહં ઉપોસથિકો''તિ આહ. અથસ્સ ઉપટ્ઠાકો પચ્છતો આગતો દેવતં અદિસ્વા સદ્દમેવ સુત્વા ''અયં બ્રાહ્મણો પકતિસુખુમાલો સત્તાહં નિરાહારતાય દુક્ખિતો મરણભયેન વિલપતિ મઞ્ઞે, અસ્સાસેસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૩૯. ''બહુસ્સુતો સુતધમ્મોસિ સઙ્ખ, દિટ્ઠા તયા સમણબ્રાહ્મણા ચ;
અથક્ખણે દસ્સયસે વિલાપં, અઞ્ઞો નુ કો તે પટિમન્તકો મયા''તિ.

તત્થ **સુતધમ્મોસી**તિ ધમ્મોપિ તયા ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનં સન્તિકે સુતો અસિ. **દિટ્ઠા તયા**તિ તેસં પચ્ચયે દેન્તેન વેય્યાવચ્ચં કરોન્તેન ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણા ચ તયા દિટ્ઠા. એવં અકરોન્તો હિ પસ્સન્તોપિ તે ન પસ્સતિયેવ. **અથક્ખણે**તિ અથ અક્ખણે સલ્લપન્તસ્સ કસ્સચિ અભાવેન વચનસ્સ અનોકાસે. **દસ્સયસે**તિ ''અહં ઉપોસથિકો''તિ વદન્તો વિલાપં દસ્સેસિ. **પટિમન્તકો**તિ મયા અઞ્ઞો કો તવ પટિમન્તકો પટિવચનદાયકો, કિંકારણા એવં વિપ્પલપસીતિ?

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''ઇમસ્સ દેવતા ન પઞ્ઞાયતિ મઞ્ઞે''તિ ચિન્તેત્વા ''સમ્મ, નાહં મરણસ્સ ભાયામિ, અત્થિ પન મે અઞ્ઞો પટિમન્તકો''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૪૦. ''સુબ્ભૂ સુભા સુપ્પટિમુક્કકમ્બુ, પગ્ગય્હ સોવણ્ણમયાય પાતિયા;
'ભુઞ્જસ્સુ ભત્તં' ઇતિ મં વદેતિ, સદ્ધાવિત્તા, તમહં નોતિ બ્રૂમી''તિ.

તત્થ **સુબ્ભૂ**તિ સુભમુખા. **સુભા**તિ પાસાદિકા ઉત્તમરૂપધરા. **સુપ્પટિમુક્કકમ્બૂ**તિ પટિમુક્કસુવણ્ણાલઙ્કારા. **પગ્ગય્હા**તિ સુવણ્ણપાતિયા ભત્તં ગહેત્વા ઉક્ખિપિત્વા. **સદ્ધાવિત્તા**તિ સદ્ધા ચેવ તુટ્ઠચિત્તા ચ. ''સદ્ધં ચિત્ત''ન્તિપિ પાઠો, તસ્સત્થો **સદ્ધ**ન્તિ સદ્દહન્તં, **ચિત્ત**ન્તિ તુટ્ઠચિત્તં. **તમહં નોતી**તિ તમહં દેવતં ઉપોસથિકત્તા પટિક્ખિપન્તો નોતિ બ્રૂમિ, ન વિપ્પલપામિ સમ્માતિ.

અથસ્સ સો તતિયં ગાથમાહ –

૪૧. ''એતાદિસં બ્રાહ્મણ દિસ્વાન યક્ખં, પુચ્છેય્ય પોસો સુખમાસિસાનો;
ઉટ્ઠેહિ નં પઞ્જલિકાભિપુચ્છ, દેવી નુસિ ત્વં ઉદ માનુસી નૂ''તિ.

તત્થ **સુખમાસિસાનો**તિ એતાદિસં યક્ખં દિસ્વા અત્તનો સુખં આસીસન્તો પણ્ડિતો પુરિસો ‘‘અમ્હાકં સુખં ભવિસ્સતિ, ન ભવિસ્સતી’’તિ પુચ્છેય્ય. **ઉટ્ઠેહી**તિ ઉદકતો ઉટ્ઠાનાકારં દસ્સેન્તો ઉટ્ઠહ. **પઞ્જલિકાભિપુચ્છા**તિ અઞ્જલિકો હુત્વા અભિપુચ્છ. **ઉદ માનુસી**તિ ઉદાહુ મહિદ્ધિકા માનુસી ત્વન્તિ.

બોધિસત્તો ‘‘યુત્તં કથેસી’’તિ તં પુચ્છન્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૪૨. ‘‘યં ત્વં સુખેનાભિસમેક્ખસે મં, ભુઞ્જસ્સુ ભત્તં ઇતિ મં વદેસિ;
પુચ્છામિ તં નારિ મહાનુભાવે, દેવી નુસિ ત્વં ઉદ માનુસી નૂ’’તિ.

તત્થ **યં ત્વ**ન્તિ યસ્મા ત્વં સુખેન મં અભિસમેક્ખસે, પિયચક્ખૂહિ ઓલોકેસિ. **પુચ્છામિ ત**ન્તિ તેન કારણેન તં પુચ્છામિ.

તતો દેવધીતા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૪૩. ‘‘દેવી અહં સઙ્ખ મહાનુભાવા, ઇધાગતા સાગરવારિમજ્ઝે;
અનુકમ્પિકા નો ચ પદુટ્ઠચિત્તા, તવેવ અત્થાય ઇધાગતાસ્મિ.

૪૪. ‘‘ઇધન્નપાનં સયનાસનઞ્ચ, યાનાનિ નાનાવિવિધાનિ સઙ્ખ;
સબ્બસ્સ ત્યાહં પટિપાદયામિ, યં કિઞ્ચિ તુય્હં મનસાભિપત્થિત’’ન્તિ.

તત્થ **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં મહાસમુદ્દે. **નાનાવિવિધાની**તિ બહૂનિ ચ અનેકપ્પકારાનિ ચ હત્થિયાનઅસ્સયાનાદીનિ અત્થિ. **સબ્બસ્સ ત્યાહ**ન્તિ તસ્સ અન્નપાનાદિનો સબ્બસ્સ સામિકં કત્વા તં તે અન્નપાનાદિં પટિપાદયામિ દદામિ. **યં કિઞ્ચી**તિ અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ મનસા ઇચ્છિતં, તં સબ્બં તે દમ્મીતિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘અયં દેવધીતા સમુદ્દપિટ્ઠે મય્હં ‘ઇદઞ્ચિદઞ્ચ દમ્મી’તિ વદતિ, કિં નુ ખો એસા મયા કતેન પુઞ્ઞકમ્મેન દાતુકામા, ઉદાહુ અત્તનો બલેન, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ ચિન્તેત્વા પુચ્છન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૪૫. ‘‘યં કિઞ્ચિ યિટ્ઠઞ્ચ હુતઞ્ચ મય્હં, સબ્બસ્સ નો ઇસ્સરા ત્વં સુગત્તે;
સુસ્સોણિ સુબ્ભમુ સુવિલગ્ગમજ્ઝે, કિસ્સ મે કમ્મસ્સ અયં વિપાકો’’તિ.

તત્થ **યિટ્ઠ**ન્તિ દાનવસેન યજિતં. **હુત**ન્તિ આહુનપાહુનવસેન દિન્નં. **સબ્બસ્સ નો ઇસ્સરા ત્વ**ન્તિ તસ્સ અમ્હાકં પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ત્વં ઇસ્સરા, ‘‘ઇમસ્સ અયં વિપાકો, ઇમસ્સ અય’’ન્તિ બ્યાકરિતું સમત્થાતિ અત્થો. **સુસ્સોણી**તિ સુન્દરઊરુલક્ખણે. **સુબ્ભમૂ**તિ સુન્દરભમુકે . **સુવિલગ્ગમજ્ઝે**તિ સુટ્ઠુવિલગ્ગિતતનુમજ્ઝે. **કિસ્સ મે**તિ મયા કતકમ્મેસુ કતરકમ્મસ્સ અયં વિપાકો, યેનાહં અપ્પતિટ્ઠે સમુદ્દે પતિટ્ઠં લભામીતિ.

તં સુત્વા દેવધીતા ‘‘અયં બ્રાહ્મણો ‘યં તેન કુસલં કતં, તં કમ્મં ન જાનાતી’તિ અઞ્ઞાય પુચ્છતિ મઞ્ઞે, કથયિસ્સામિ દાનિસ્સા’’તિ તં કથેન્તી અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૪૬. ‘‘ઘમ્મે પથે બ્રાહ્મણ એકભિક્ખું, ઉગ્ઘટ્ટપાદં તસિતં કિલન્તં;
પટિપાદયી સઙ્ખ ઉપાહનાનિ, સા દક્ખિણા કામદુહા તવજ્જા’’તિ.

તત્થ **એકભિક્ખુન્તિ** એકં પચ્ચેકબુદ્ધં સન્ધાયાહ. **ઉગ્ઘટ્ટપાદન્તિ** ઉણ્હવાલુકાય ઘટ્ટિતપાદં. **તસિતન્તિ** પિપાસિતં. **પટિપાદયીતિ** પટિપાદેસિ, યોજેસીતિ અત્થો. **કામદુહાતિ** સબ્બકામદાયિકા.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘એવરૂપેપિ નામ અપ્પતિટ્ઠે મહાસમુદ્દે મયા દિન્નઉપાહનદાનં મમ સબ્બકામદદં જાતં, અહો સુદિન્નં મે પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ દાન’’ન્તિ તુટ્ઠચિત્તો નવમં ગાથમાહ –

૪૭. ‘‘સા હોતુ નાવા ફલકૂપપન્ના, અનવસ્સુતા એરકવાતયુત્તા;
અઞ્ઞસ્સ યાનસ્સ ન હેત્થ ભૂમિ, અજ્જેવ મં મોળિનિં પાપયસ્સૂ’’તિ.

તસ્સત્થો – દેવતે, એવં સન્તે મય્હં એકં નાવં માપેહિ, ખુદ્દકં પન એકદોણિકનાવં માપેહિ, યં નાવં માપેસ્સસિ, સા હોતુ નાવા બહૂહિ સુસિબ્બિતેહિ ફલકેહિ ઉપપન્ના, ઉદકપવેસનસ્સાભાવેન અનવસ્સુતા, એરકેન સમ્મા ગહેત્વા ગચ્છન્તેન વાતેન યુત્તા, ઠપેત્વા દિબ્બનાવં અઞ્ઞસ્સ યાનસ્સ એત્થ ભૂમિ નત્થિ, તાય પન દિબ્બનાવાય અજ્જેવ મં મોળિનિનગરં પાપયસ્સૂતિ.

દેવધીતા તસ્સ વચનં સુત્વા તુટ્ઠચિત્તા સત્તરતનમયં નાવં માપેસિ. સા દીઘતો અટ્ઠઉસભા અહોસિ વિત્થારતો ચતુઉસભા, ગમ્ભીરતો વીસતિયટ્ઠિકા. તસ્સા ઇન્દનીલમયા તયો કૂપકા, સોવણ્ણમયાનિ યોત્તાનિ રજતમયાનિ પત્તાનિ સોવણ્ણમયાનિ ચ ફિયારિત્તાનિ અહેસું. દેવતા તં નાવં સત્તન્નં રતનાનં પૂરેત્વા બ્રાહ્મણં આલિઙ્ગિત્વા અલઙ્કતનાવાય આરોપેસિ, ઉપટ્ઠાકં પનસ્સ ન ઓલોકેસિ. બ્રાહ્મણો અત્તના કતકલ્યાણતો તસ્સ પત્તિં અદાસિ, સો અનુમોદિ. તદા દેવતા તમ્પિ આલિઙ્ગિત્વા નાવાય પતિટ્ઠાપેસિ. અથ નં નાવં મોળિનિનગરં નેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ ઘરે ધનં પતિટ્ઠાપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા –

૪૮. ‘‘સા તત્થ વિત્તા સુમના પતીતા, નાવં સુચિત્તં અભિનિમ્મિનિત્વા;
આદાય સઙ્ખં પુરિસેન સદ્ધિં, ઉપાનયી નગરં સાધુરમ્મ’’ન્તિ. –

ઇમં ઓસાનગાથં અભાસિ.

તત્થ **સાતિ** ભિક્ખવે, સા દેવતા તત્થ સમુદ્દમજ્ઝે તસ્સ વચનં સુત્વા વિત્તિસઙ્ખાતાય પીતિયા સમન્નાગતત્તા **વિત્તા. સુમનાતિ** સુન્દરમના પામોજ્જેન પતીતચિત્તા હુત્વા વિચિત્રનાવં નિમ્મિનિત્વા બ્રાહ્મણં પરિચારકેન સદ્ધિં આદાય **સાધુરમ્મં** અતિરમણીયં નગરં ઉપાનયીતિ.

બ્રાહ્મણોપિ યાવજીવં અપરિમિતધનં ગેહં અજ્ઝાવસન્તો દાનં દત્વા સીલં રક્ખિત્વા જીવિતપરિયોસાને સપરિસો દેવનગરં પરિપૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.

તદા દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, ઉપટ્ઠાકપુરિસો આનન્દો, સઙ્ખબ્રાહ્મણો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

સઙ્ખજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૪૩] ૫. ચૂળબોધિજાતકવણ્ણના

યો તે ઇમં વિસાલક્ખિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કોધનં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ભિક્ખુ નિય્યાનિકે બુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વાપિ કોધં નિગ્ગહેતું નાસક્ખિ, કોધનો અહોસિ ઉપાયાસબહુલો, અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો અભિસજ્જિ કુપ્પિ બ્યાપજ્જિ પતિટ્ઠયિ. સત્થા તસ્સ કોધનભાવં સુત્વા પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં કોધનો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ કોધો નામ વારેતબ્બો, એવરૂપો હિ ઇધલોકે ચ પરલોકે ચ અનત્થકારકો, ત્વં નિક્કોધસ્સ બુદ્ધસ્સ સાસને પબ્બજિત્વા કસ્મા કુજ્ઝસિ, પોરાણકપણ્ડિતા બાહિરસાસને પબ્બજિત્વાપિ કોધં ન કરિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે અઞ્ઞતરસ્મિં કાસિનિગમે એકો બ્રાહ્મણો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો અપુત્તકો અહોસિ, તસ્સ બ્રાહ્મણી પુત્તં પત્થેસિ. તદા બોધિસત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા તસ્સા કુચ્છિયં નિબ્બત્તિ, તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ''બોધિકુમારો''તિ નામં કરિંસુ. તસ્સ વયપ્પત્તકાલે તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પચ્ચાગતસ્સ અનિચ્છન્તસ્સેવ માતાપિતરો સમાનજાતિકા કુલા કુમારિકં આનેસું. સાપિ બ્રહ્મલોકા ચુતાવ ઉત્તમરૂપધરા દેવચ્છરપટિભાગા. તેસં અનિચ્છમાનાનઞ્ઞેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં આવાહવિવાહં કરિંસુ. ઉભિન્નં પનેતેસં કિલેસસમુદાચારો નામ ન ભૂતપુબ્બો, સંરાગવસેન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઓલોકનં નામ નાહોસિ, સુપિનેપિ મેથુનધમ્મો નામ ન દિટ્ઠપુબ્બો, એવં પરિસુદ્ધસીલા અહેસું.

અથાપરભાગે મહાસત્તો માતાપિતૂસુ કાલકતેસુ તેસં સરીરકિચ્ચં કત્વા તં પક્કોસિત્વા ''ભદ્દે, ત્વં ઇમં અસીતિકોટિધનં ગહેત્વા સુખેન જીવાહી''તિ આહ. ''કિં કરિસ્સથ તુમ્હે પન, અય્યપુત્તા''તિ? ''મય્હં ધનેન કિચ્ચં નત્થિ, હિમવન્તપદેસં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અત્તનો પતિટ્ઠં કરિસ્સામી''તિ. ''કિં પન અય્યપુત્ત પબ્બજ્જા નામ પુરિસાનઞ્ઞેવ વટ્ટતી''તિ? ''ઇત્થીનમ્પિ વટ્ટતિ, ભદ્દે''તિ. ''તેન હિ અહં તુમ્હેહિ છટ્ટિતખેળં ન ગણ્હિસ્સામિ, મય્હમ્પિ ધનેન કિચ્ચં નત્થિ, અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી''તિ. ''સાધુ, ભદ્દે''તિ. તે ઉભોપિ મહાદાનં દત્વા નિક્ખમિત્વા રમણીયે ભૂમિભાગે અસ્સમં કત્વા પબ્બજિત્વા ઉઞ્છાચરિયાય ફલાફલેહિ યાપેન્તા તત્થ દસમત્તાનિ સંવચ્છરાનિ વસિંસુ, ઝાનં પન નેસં ન તાવ ઉપ્પજ્જતિ. તે તત્થ પબ્બજ્જાસુખેનેવ દસ સંવચ્છરે વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ચરન્તા અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિંસુ.

અથેકદિવસં રાજા ઉય્યાનપાલં પણ્ણાકારં આદાય આગતં દિસ્વા ''ઉય્યાનકીળિકં કીળિસ્સામ, ઉય્યાનં સોધેહી''તિ વત્વા તેન સોધિતં સજ્જિતં ઉય્યાનં મહન્તેન પરિવારેન અગમાસિ. તસ્મિં ખણે તે ઉભોપિ જના ઉય્યાનસ્સ એકપસ્સે પબ્બજ્જાસુખેન વીતિનામેત્વા નિસિન્ના હોન્તિ. અથ રાજા ઉય્યાને વિચરન્તો તે ઉભોપિ નિસિન્નકે દિસ્વા પરમપાસાદિકં ઉત્તમરૂપધરં પરિબ્બાજિકં ઓલોકેન્તો પટિબદ્ધચિત્તો અહોસિ. સો કિલેસવસેન કમ્પન્તો ''પુચ્છિસ્સામિ તાવ, અયં પરિબ્બાજિકા ઇમસ્સ કિં હોતી''તિ બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''પબ્બજિત અયં તે પરિબ્બાજિકા કિં હોતી''તિ પુચ્છિ. મહારાજ, કિઞ્ચિ ન હોતિ, કેવલં એકપબ્બજ્જાય પબ્બજિતા, અપિચ ખો પન મે ગિહિકાલે પાદપરિચારિકા અહોસીતિ. તં સુત્વા રાજા ''અયં કિરેતસ્સ કિઞ્ચિ ન હોતિ, અપિચ ખો પન ગિહિકાલે પાદપરિચારિકા કિરસ્સ અહોસિ , સચે પનાહં ઇસ્સરિયબલેન ગહેત્વા ગચ્છેય્યં, કિં નુ ખો એસ કરિસ્સતિ, પરિગ્ગણ્હિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૪૯. ''યો તે ઇમં વિસાલક્ખિં, પિયં સમ્હિતભાસિનિં;
આદાય બલા ગચ્છેય્ય, કિં નુ કયિરાસિ બ્રાહ્મણા''તિ.

તત્થ **સંમ્હિતભાસિનિ**ન્તિ મન્દહસિતભાસિનિં. **બલા ગચ્છેય્યા**તિ બલક્કારેન આદાય ગચ્છેય્ય. **કિં નુ કયિરાસી**તિ તસ્સ ત્વં બ્રાહ્મણ કિં કરેય્યાસીતિ?

અથસ્સ કથં સુત્વા મહાસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૫૦. ‘‘ઉપ્પજ્જે મે ન મુચ્ચેય્ય, ન મે મુચ્ચેય્ય જીવતો;
રજંવ વિપુલા વુટ્ઠિ, ખિપ્પમેવ નિવારયે’’તિ.

તસ્સત્થો – મહારાજ, સચે ઇમં ગહેત્વા ગચ્છન્તે કિસ્મિઞ્ચિ મમ અબ્ભન્તરે કોપો ઉપ્પજ્જેય્ય, સો મે અન્તો ઉપ્પજ્જિત્વા ન મુચ્ચેય્ય, યાવાહં જીવામિ, તાવ મે ન મુચ્ચેય્ય. નાસ્સ અન્તો ઘનસન્નિવાસેન પતિટ્ઠાતું દસ્સામિ, અથ ખો યથા ઉપ્પન્નં રજં વિપુલા મેઘવુટ્ઠિ ખિપ્પં નિવારેતિ, તથા ખિપ્પમેવ નં મેત્તાભાવનાય નિગ્ગહેત્વા વારેસ્સામીતિ.

એવં મહાસત્તો સીહનાદં નદિ. રાજા પનસ્સ કથં સુત્વાપિ અન્ધબાલતાય પટિબદ્ધં અત્તનો ચિત્તં નિવારેતું અસક્કોન્તો અઞ્ઞતરં અમચ્ચં આણાપેસિ ‘‘ઇમં પરિબ્બાજિકં રાજનિવેસનં નેહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા ‘‘અધમ્મો લોકે વત્તતિ, અયુત્ત’’ન્તિઆદીનિ વત્વા પરિદેવમાનંયેવ નં આદાય પાયાસિ. બોધિસત્તો તસ્સા પરિદેવનસદ્દં સુત્વા એકવારં ઓલોકેત્વા પુન ન ઓલોકેસિ. તં રોદન્તિં પરિદેવન્તિં રાજનિવેસનમેવ નયિંસુ. સોપિ બારાણસિરાજા ઉય્યાને પપઞ્ચં અકત્વાવ સીઘતરં ગન્ત્વા તં પરિબ્બાજિકં પક્કોસાપેત્વા મહન્તેન યસેન નિમન્તેસિ. સા યસસ્સ અગુણં પબ્બજાય એવ ગુણં કથેસિ. રાજા કેનચિ પરિયાયેન તસ્સા મનં અલભન્તો તં એકસ્મિં ગબ્ભે કારેત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં પરિબ્બાજિકા એવરૂપં યસં ન ઇચ્છતિ, સોપિ તાપસો એવરૂપં માતુગામં ગહેત્વા ગચ્છન્તે કુજ્ઝિત્વા ઓલોકિતમત્તમ્પિ ન અકાસિ, પબ્બજિતા ખો પન બહુમાયા હોન્તિ, કિઞ્ચિ પયોજેત્વા અનત્થમ્પિ મે કરેય્ય, ગચ્છામિ તાવ જાનામિ કિં કરોન્તો નિસિન્નો’’તિ સણ્ઠાતું અસક્કોન્તો ઉય્યાનં અગમાસિ. બોધિસત્તોપિ ચીવરં સિબ્બન્તો નિસીદિ. રાજા મન્દપરિવારોવ પદસદ્દં અકરોન્તો સણિકં ઉપસઙ્કમિ. બોધિસત્તો રાજાનં અનોલોકેત્વા ચીવરમેવ સિબ્બિ. રાજા ‘‘અયં કુજ્ઝિત્વા મયા સદ્ધિં ન સલ્લપતી’’તિ મઞ્ઞમાનો ‘‘અયં કૂટતાપસો ‘કોધસ્સ ઉપ્પજ્જિતું ન દસ્સામિ, ઉપ્પન્નમ્પિ નં ખિપ્પમેવ નિગ્ગણ્હિસ્સામી’તિ પઠમમેવ ગજ્જિત્વા ઇદાનિ કોધેન થદ્ધો હુત્વા મયા સદ્ધિં ન સલ્લપતી’’તિ સઞ્ઞાય તતિયં ગાથમાહ –

૫૧. ‘‘યં નુ પુબ્બે વિકત્થિત્થો, બલમ્હિવ અપસ્સિતો;
સ્વજ્જ તુણ્હિકતો દાનિ, સઙ્ઘાટિં સિબ્બમચ્છસી’’તિ.

તત્થ **બલમ્હિવ અપસ્સિતો**તિ બલનિસ્સિતો વિય હુત્વા. **તુણ્હિકતો**તિ કિઞ્ચિ અવદન્તો. **સિબ્બમચ્છસી**તિ સિબ્બન્તો અચ્છસિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘અયં રાજા કોધવસેન મં નાલપતીતિ મઞ્ઞતિ, કથેસ્સામિ દાનિસ્સ ઉપ્પન્નસ્સ કોધસ્સ વસં અગતભાવ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ચતુત્થં ગાથમાહ –

૫૨. ‘‘ઉપ્પજ્જિ મે ન મુચ્ચિત્થ, ન મે મુચ્ચિત્થ જીવતો;
રજંવ વિપુલા વુટ્ઠિ, ખિપ્પમેવ નિવારયિ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – મહારાજ, ઉપ્પજ્જિ મે, ન ન ઉપ્પજ્જિ, ન પન મે મુચ્ચિત્થ, નાસ્સ પવિસિત્વા હદયે ઠાતું અદાસિં, ઇતિ સો મમ જીવતો ન મુચ્ચિત્થેવ, રજં વિપુલા વુટ્ઠિ વિય ખિપ્પમેવ નં નિવારેસિન્તિ.

તં સુત્વા રાજા ‘‘કિં નુ ખો એસ કોપમેવ સન્ધાય વદતિ, ઉદાહુ અઞ્ઞં કિઞ્ચિ સિપ્પં સન્ધાય કથેસિ, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ ચિન્તેત્વા પુચ્છન્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૫૩. ‘‘કિં તે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કિં તે ન મુચ્ચિ જીવતો;
રજંવ વિપુલા વુટ્ઠિ, કતમં તં નિવારયી’’તિ.

તત્થ **કિં તે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચી**તિ કિં તવ ઉપ્પજ્જિ ચેવ ન મુચ્ચિ ચ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ‘‘મહારાજ, એવં કોધો બહુઆદીનવો મહાવિનાસદાયકો, એસો મમ ઉપ્પજ્જિ, ઉપ્પન્નઞ્ચ નં મેત્તાભાવનાય નિવારેસિ’’ન્તિ કોધે આદીનવં પકાસેન્તો –

૫૪. ‘‘યમ્હિ જાતે ન પસ્સતિ, અજાતે સાધુ પસ્સતિ;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

૫૫. ‘‘યેન જાતેન નન્દન્તિ, અમિત્તા દુક્ખમેસિનો;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

૫૬. ‘‘યસ્મિઞ્ચ જાયમાનમ્હિ, સદત્થં નાવબુજ્ઝતિ;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

૫૭. ‘‘યેનાભિભૂતો કુસલં જહાતિ, પરક્કરે વિપુલઞ્ચાપિ અત્થં;
સ ભીમસેનો બલવા પમદ્દી, કોધો મહારાજ ન મે અમુચ્ચથ.

૫૮. ‘‘કટ્ઠસ્મિં મત્થમાનસ્મિં, પાવકો નામ જાયતિ;
તમેવ કટ્ઠં ડહતિ, યસ્મા સો જાયતે ગિનિ.

૫૯. ‘‘એવં મન્દસ્સ પોસસ્સ, બાલસ્સ અવિજાનતો;
સારમ્ભા જાયતે કોધો, સોપિ તેનેવ ડય્હતિ.

૬૦. ‘‘અગ્ગીવ તિણકટ્ઠસ્મિં, કોધો યસ્સ પવડ્ઢતિ;
નિહીયતિ તસ્સ યસો, કાળપક્ખેવ ચન્દિમા.

૬૧. ‘‘અનેધો ધૂમકેતૂવ, કોધો યસ્સૂપસમ્મતિ;
આપૂરતિ તસ્સ યસો, સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા’’તિ. – ઇમા ગાથા આહ;

તત્થ **ન પસ્સતી**તિ અત્તત્થમ્પિ ન પસ્સતિ, પગેવ પરત્થં. **સાધુ પસ્સતી**તિ અત્તત્થં પરત્થં ઉભયત્થમ્પિ સાધુ પસ્સતિ. **દુમ્મેધગોચરો**તિ નિપ્પઞ્ઞાનં આધારભૂતો ગોચરો. **દુક્ખમેસિનો**તિ દુક્ખં ઇચ્છન્તા. **સદત્થ**ન્તિ અત્તનો

અત્થભૂતં અત્થતો ચેવ ધમ્મતો ચ વુદ્ધિં. **પરક્કરે**તિ વિપુલમ્પિ અત્થં ઉપ્પન્નં પરતો કારેતિ, અપનેથ, ન મે ઇમિના અત્થોતિ વદતિ. **સ ભીમસેનો**તિ સો કોધો ભીમાય ભયજનનિયા મહતિયા કિલેસસેનાય સમન્નાગતો. **પમદ્દી**તિ અત્તનો બલવભાવેન ઉળારેપિ સત્તે ગહેત્વા અત્તનો વસે કરણેન મદ્દનસમત્થો. **ન મે અમુચ્ચથા**તિ મમ સન્તિકા મોક્ખં ન લભતિ, હદયે વા પન મે ખીરં વિય મુહુત્તં દધિભાવેન ન પતિટ્ઠહિત્થાતિપિ અત્થો.

કટ્ઠસ્મિં મત્થમાનસ્મિન્તિ અરણીસહિતેન મત્થિયમાને, ''મદ્દમાનસ્મિ''ન્તિપિ પાઠો. **યસ્મા**તિ યતો કટ્ઠા જાયતિ, તમેવ ડહતિ. **ગિની**તિ અગ્ગિ. **બાલસ્સ અવિજાનતો**તિ બાલસ્સ અવિજાનન્તસ્સ. **સારમ્ભા જાયતે**તિ અહં ત્વન્તિ આકટ્ટનવિકટ્ટનં કરોન્તસ્સ કરણુત્તરિયલક્ખણા સારમ્ભા અરણીમત્થના વિય પાવકો કોધો જાયતિ. **સોપિ તેનેવા**તિ સોપિ બાલો તેનેવ કોધેન કટ્ઠં વિય અગ્ગિના ડય્હતિ. **અનેધો ધૂમકેતૂવા**તિ અનિન્ધનો અગ્ગિ વિય. **તસ્સા**તિ તસ્સ અધિવાસનખન્તિયા સમન્નાગતસ્સ પુગ્ગલસ્સ સુક્કપક્ખે ચન્દો વિય લદ્ધો યસો અપરાપરં આપૂરતીતિ.

રાજા મહાસત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા તુટ્ઠો એકં અમચ્ચં આણાપેત્વા પરિબ્બાજિકં આહરાપેત્વા ''ભન્તે નિક્કોધતાપસ, ઉભોપિ તુમ્હે પબ્બજ્જાસુખેન વીતિનામેન્તા ઇધેવ ઉય્યાને વસથ, અહં વો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં કરિસ્સામી''તિ વત્વા ખમાપેત્વા વન્દિત્વા પક્કામિ. તે ઉભોપિ તત્થેવ વસિંસુ. અપરભાગે પરિબ્બાજિકા કાલમકાસિ. બોધિસત્તો તસ્સા કાલકતાય હિમવન્તં પવિસિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કોધનો ભિક્ખુ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ.

તદા પરિબ્બાજિકા રાહુલમાતા અહોસિ, રાજા આનન્દો, પરિબ્બાજકો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

ચૂળબોધિજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૪૪] ૬. કણ્હદીપાયનજાતકવણ્ણના

સત્તાહમેવાહન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **કુસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા તં ભિક્ખું ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્ને બુદ્ધે બાહિરકપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અતિરેકપઞ્ઞાસવસ્સાનિ અનભિરતા બ્રહ્મચરિયં ચરન્તા હિરોત્તપ્પભેદભયેન અત્તનો ઉક્કણ્ઠિતભાવં ન કસ્સચિ કથેસું, ત્વં કસ્મા એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા માદિસસ્સ ગરુનો બુદ્ધસ્સ સમ્મુખે ઠત્વા ચતુપરિસમજ્ઝે ઉક્કણ્ઠિતભાવં આવિ કરોસિ, કિમત્થં અત્તનો હિરોત્તપ્પં ન રક્ખસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે વંસરટ્ઠે કોસમ્બિયં નામ નગરે કોસમ્બકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તદા અઞ્ઞતરસ્મિં નિગમે દ્વે બ્રાહ્મણા અસીતિકોટિધનવિભવા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયસહાયકા કામેસુ દોસં દિસ્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા ઉભોપિ કામે પહાય મહાજનસ્સ રોદન્તસ્સ પરિદેવન્તસ્સ નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપદેસે અસ્સમપદં કત્વા પબ્બજિત્વા ઉઞ્છાચરિયાય વનમૂલફલાફલેન યાપેન્તા પણ્ણાસ વસ્સાનિ વસિંસુ, ઝાનં ઉપ્પાદેતું નાસક્ખિંસુ. તે પણ્ણાસવસ્સચ્ચયેન લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદં ચરન્તા કાસિરટ્ઠં સમ્પાપુણિંસુ. તત્ર અઞ્ઞતરસ્મિં નિગમગામે

દીપાયનતાપસસ્સ ગિહિસહાયો મણ્ડબ્યો નામ અત્થિ, તે ઉભોપિ તસ્સ સન્તિકં અગમંસુ. સો તે દિસ્વાવ અત્તમનો પણ્ણસાલં કારેત્વા ઉભોપિ તે ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ઉપટ્ઠહિ. તે તત્થ તીણિ ચત્તારિ વસ્સાનિ વસિત્વા તં આપુચ્છિત્વા ચારિકં ચરન્તા બારાણસિં પત્વા અતિમુત્તકસુસાને વસિંસુ. તત્થ દીપાયનો યથાભિરન્તં વિહરિત્વા પુન તસ્સેવ સહાયસ્સ સન્તિકં ગતો. મણ્ડબ્યતાપસો તત્થેવ વસિ.

અથેકદિવસં એકો ચોરો અન્તોનગરે ચોરિકં કત્વા ધનસારં આદાય નિક્ખન્તો ''ચોરો''તિ ઞત્વા પટિબુદ્ધેહિ ઘરસ્સામિકેહિ ચેવ આરક્ખમનુસ્સેહિ ચ અનુબદ્ધો નિદ્ધમનેન નિક્ખમિત્વા વેગેન સુસાનં પવિસિત્વા તાપસસ્સ પણ્ણસાલદ્વારે ભણ્ડિકં છટ્ટેત્વા પલાયિ . મનુસ્સા ભણ્ડિકં દિસ્વા ''અરે દુટ્ઠજટિલ, ત્વં રત્તિં ચોરિકં કત્વા દિવા તાપસરૂપેન ચરસી''તિ તજ્જેત્વા પોથેત્વા તં આદાય નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સયિંસુ. રાજા અનુપપરિક્ખિત્વાવ ''ગચ્છથ, નં સૂલે ઉત્તાસેથા''તિ આહ. તે તં સુસાનં નેત્વા ખદિરસૂલં આરોપયિંસુ, તાપસસ્સ સરીરે સૂલં ન પવિસતિ. તતો નિમ્બસૂલં આહરિંસુ, તમ્પિ ન પવિસતિ. અયસૂલં આહરિંસુ, તમ્પિ ન પવિસતિ. તાપસો ''કિં નુ ખો મે પુબ્બકમ્મ''ન્તિ ઓલોકેસિ, અથસ્સ જાતિસ્સરઞાણં ઉપ્પજ્જિ, તેન પુબ્બકમ્મં ઓલોકેત્વા અદ્દસ. કિં પનસ્સ પુબ્બકમ્મન્તિ? કોવિળારસૂલે મક્ખિકાવેધનં. સો કિર પુરિમભવે વડ્ઢકિપુત્તો હુત્વા પિતુ રુક્ખતચ્છનટ્ઠાનં ગન્ત્વા એકં મક્ખિકં ગહેત્વા કોવિળારસલાકાય સૂલે વિય વિજ્ઝિ. તમેનં પાપકમ્મં ઇમં ઠાનં પત્વા ગણ્હિ. સો ''ન સક્કા ઇતો પાપા મયા મુચ્ચિતુ''ન્તિ ઞત્વા રાજપુરિસે આહ ''સચે મં સૂલે ઉત્તાસેતુકામત્થ, કોવિળારસૂલં આહરથા''તિ. તે તથા કત્વા તં સૂલે ઉત્તાસેત્વા આરક્ખં દત્વા પક્કમિંસુ.

આરક્ખકા પટિચ્છન્ના હુત્વા તસ્સ સન્તિકં આગચ્છન્તે ઓલોકેન્તિ. તદા દીપાયનો ''ચિરદિટ્ઠો મે સહાયો''તિ મણ્ડબ્યસ્સ સન્તિકં આગચ્છન્તો ''સૂલે ઉત્તાસિતો''તિ તં દિવસઞ્ઞેવ અન્તરામગ્ગે સુત્વા તં ઠાનં ગન્ત્વા એકમન્તં ઠિતો ''કિં સમ્મ કારકોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''અકારકોમ્હી''તિ વુત્તે ''અત્તનો મનોપદોસં રક્ખિતું સક્ખિ, નાસક્ખી''તિ પુચ્છિ. ''સમ્મ, યેહિ અહં ગહિતો, નેવ તેસં, ન રઞ્ઞો ઉપરિ મય્હં મનોપદોસો અત્થી''તિ. ''એવં સન્તે તાદિસસ્સ સીલવતો છાયા મય્હં સુખા''તિ વત્વા દીપાયનો સૂલં નિસ્સાય નિસીદિ. અથસ્સ સરીરે મણ્ડબ્યસ્સ સરીરતો લોહિતબિન્દૂનિ પતિંસુ. તાનિ સુવણ્ણવણ્ણસરીરે પતિતપતિતાનિ સુસ્સિત્વા કાળકાનિ ઉપ્પજ્જિંસુ. તતો પટ્ઠાયેવ સો કણ્હદીપાયનો નામ અહોસિ. સો સબ્બરત્તિં તત્થેવ નિસીદિ.

પુનદિવસે આરક્ખપુરિસા આગન્ત્વા તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ''અનિસામેત્વાવ મે કત''ન્તિ વેગેન તત્થ ગન્ત્વા ''પબ્બજિત, કસ્મા સૂલં નિસ્સાય નિસિન્નોસી''તિ દીપાયનં પુચ્છિ. મહારાજ, ઇમં તાપસં રક્ખન્તો નિસિન્નોમ્હિ. કિં પન ત્વં મહારાજ, ઇમસ્સ કારકભાવં વા અકારકભાવં વા ઞત્વા એવં કારેસીતિ? સો કમ્મસ્સ અસોધિતભાવં આચિક્ખિ. અથસ્સ સો ''મહારાજ, રઞ્ઞા નામ નિસમ્મકારિના ભવિતબ્બં , અલસો ગિહી કામભોગી ન સાધૂ''તિઆદીનિ વત્વા ધમ્મં દેસેસિ. રાજા મણ્ડબ્યસ્સ નિદ્દોસભાવં ઞત્વા ''સૂલં હરથા''તિ આણાપેસિ. સૂલં હરન્તા હરિતું ન સક્ખિંસુ. મણ્ડબ્યો આહ – ''મહારાજ, અહં પુબ્બે કતકમ્મદોસેન એવરૂપં ભયં સમ્પત્તો, મમ સરીરતો સૂલં હરિતું ન સક્કા, સચે મય્હં જીવિતં દાતુકામો, કકચં આહરાપેત્વા ઇમં સૂલં ચમ્મસમં છિન્દાપેહી''તિ. રાજા તથા કારેસિ. અન્તોસરીરે સૂલો અન્તોયેવ અહોસિ. તદા કિર સો સુખુમં કોવિળારસલાકં ગહેત્વા મક્ખિકાય વચ્ચમગ્ગં પવેસેસિ, તં તસ્સ અન્તોસરીરેયેવ અહોસિ. સો તેન કારણેન અમરિત્વા અત્તનો આયુક્ખયેનેવ મરિ, તસ્મા અયમ્પિ ન મતો. રાજા તાપસે વન્દિત્વા ખમાપેત્વા ઉભોપિ ઉય્યાને વસાપેન્તો પટિજગ્ગિ, તતો પટ્ઠાય મણ્ડબ્યો આણિમણ્ડબ્યો નામ જાતો. સો રાજાનં ઉપનિસ્સાય તત્થેવ વસિ, દીપાયનો પન તસ્સ વણં ફાસુકં કત્વા અત્તનો ગિહિસહાયમણ્ડબ્યસ્સ સન્તિકમેવ ગતો.

તં પણ્ણસાલં પવિસન્તં દિસ્વા એકો પુરિસો સહાયસ્સ આરોચેસિ. સો સુત્વાવ તુટ્ઠચિત્તો સપુત્તદારો બહૂ ગન્ધમાલતેલફાણિતાદીનિ આદાય તં પણ્ણસાલં ગન્ત્વા દીપાયનં વન્દિત્વા પાદે ધોવિત્વા તેલેન મક્ખેત્વા પાનકં પાયેત્વા આણિમણ્ડબ્યસ્સ પવત્તિં સુણન્તો નિસીદિ. અથસ્સ પુત્તો યઞ્ઞદત્તકુમારો નામ ચઙ્કમનકોટિયં ગેણ્ડુકેન કીળિ, તત્ર ચેકસ્મિં વમ્મિકે આસીવિસો વસતિ. કુમારસ્સ ભૂમિયં પહટગેણ્ડુકો ગન્ત્વા વમ્મિકબિલે આસીવિસસ્સ મત્થકે પતિ. સો અજાનન્તો બિલે હત્થં પવેસેસિ. અથ નં કુદ્ધો આસીવિસો હત્થે ડંસિ. સો વિસવેગેન મુચ્છિતો તત્થેવ પતિ. અથસ્સ માતાપિતરો સપ્પેન ડટ્ઠભાવં ઞત્વા કુમારકં ઉક્ખિપિત્વા તાપસસ્સ સન્તિકં આનેત્વા પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ''ભન્તે, પબ્બજિતા નામ ઓસધં વા પરિત્તં વા જાનન્તિ, પુત્તકં નો આરોગં કરોથા''તિ આહંસુ. અહં ઓસધં ન જાનામિ, નાહં વેજ્જકમ્મં કરિસ્સામીતિ. ''તેન હિ ભન્તે, ઇમસ્મિં કુમારકે મેત્તં કત્વા સચ્ચકિરિયં કરોથા''તિ વુત્તે તાપસો ''સાધુ, સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામી''તિ વત્વા યઞ્ઞદત્તસ્સ સીસે હત્થં ઠપેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૬૨. ''સત્તાહમેવાહં પસન્નચિત્તો, પુઞ્ઞત્થિકો આચરિં બ્રહ્મચરિયં;
અથાપરં યં ચરિતં મમેદં, વસ્સાનિ પઞ્ઞાસ સમાધિકાનિ;
અકામકોવાપિ અહં ચરામિ, એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતુ;
હતં વિસં જીવતુ યઞ્ઞદત્તો''તિ.

તત્થ **અથાપરં યં ચરિત**ન્તિ તસ્મા સત્તાહા ઉત્તરિ યં મમ બ્રહ્મચરિયં. **અકામકોવાપી**તિ પબ્બજ્જં અનિચ્છન્તોયેવ. **એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતૂ**તિ સચે અતિરેકપણ્ણાસવસ્સાનિ અનભિરતિવાસં વસન્તેન મયા કસ્સચિ અનારોચિતભાવો સચ્ચં, એતેન સચ્ચેન યઞ્ઞદત્તકુમારસ્સ સોત્થિભાવો હોતુ, જીવિતં પટિલભતૂતિ.

અથસ્સ સહ સચ્ચકિરિયાય યઞ્ઞદત્તસ્સ થનપ્પદેસતો ઉદ્ધં વિસં ભસ્સિત્વા પથવિં પાવિસિ. કુમારો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા માતાપિતરો ઓલોકેત્વા ''અમ્મતાતા''તિ વત્વા પરિવત્તિત્વા નિપજ્જિ. અથસ્સ પિતરં કણ્હદીપાયનો આહ – ''મયા તાવ મમ બલં કતં, ત્વમ્પિ અત્તનો બલં કરોહી''તિ. સો ''અહમ્પિ સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામી''તિ પુત્તસ્સ ઉરે હત્થં ઠપેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૬૩. ''યસ્મા દાનં નાભિનન્દિં કદાચિ, દિસ્વાનહં અતિથિં વાસકાલે;
ન ચાપિ મે અપ્પિયતં અવેદું, બહુસ્સુતા સમણબ્રાહ્મણા ચ;
અકામકોવાપિ અહં દદામિ, એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતુ;
હતં વિસં જીવતુ યઞ્ઞદત્તો''તિ.

તત્થ **વાસકાલે**તિ વસનત્થાય ગેહં આગતકાલે. **ન ચાપિ મે અપ્પિયતં અવેદુ**ન્તિ બહુસ્સુતાપિ સમણબ્રાહ્મણા ''અયં નેવ દાનં અભિનન્દતિ ન અમ્હે''તિ ઇમં મમ અપ્પિયભાવં નેવ જાનિંસુ. અહઞ્હિ તે પિયચક્ખૂહિયેવ ઓલોકેમીતિ દીપેતિ. **એતેન સચ્ચેના**તિ સચે અહં દાનં દદમાનો વિપાકં અસદ્દહિત્વા અત્તનો અનિચ્છાય દમ્મિ, અનિચ્છનભાવં મમ પરે ન જાનન્તિ, એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતૂતિ અત્થો.

એવં તસ્સ સચ્ચકિરિયાય સહ કટિતો ઉદ્ધં વિસં ભસ્સિત્વા પથવિં પાવિસિ. કુમારો ઉટ્ઠાય નિસીદિ, ઠાતું પન ન સક્કોતિ. અથસ્સ પિતા માતરં આહ ''ભદ્દે, મયા અત્તનો બલં કતં, ત્વં ઇદાનિ સચ્ચકિરિયં કત્વા પુત્તસ્સ ઉટ્ઠાય

ગમનભાવં કરોહી''તિ. ''સામિ, અત્થિ મય્હં એકં સચ્ચં, તવ પન સન્તિકે કથેતું ન સક્કોમી''તિ. ''ભદ્દે, યથા તથા મે પુત્તં અરોગં કરોહી''તિ. સા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સચ્ચં કરોન્તી તતિયં ગાથમાહ –

૬૪. ''આસીવિસો તાત પહૂતતેજો, યો તં અડંસી બિલરા ઉદિચ્ચ;
તસ્મિઞ્ચ મે અપ્પિયતાય અજ્જ, પિતરઞ્ચ તે નત્થિ કોચિ વિસેસો;
એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતુ, હતં વિસં જીવતુ યઞ્ઞદત્તો''તિ.

તત્થ **તાતા**તિ પુત્તં આલપતિ. **પહૂતતેજો**તિ બલવવિસો. **બિલરા**તિ વિવરા, અયમેવ વા પાઠો. **ઉદિચ્ચા**તિ ઉટ્ઠહિત્વા, વમ્મિકબિલતો ઉટ્ઠાયાતિ અત્થો. **પિતરઞ્ચ તે**તિ પિતરિ ચ તે. અટ્ઠકથાયં પન અયમેવ પાઠો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''તાત, યઞ્ઞદત્ત તસ્મિઞ્ચ આસીવિસે તવ પિતરિ ચ અપ્પિયભાવેન મય્હં કોચિ વિસેસો નત્થિ. તઞ્ચ પન અપ્પિયભાવં ઠપેત્વા અજ્જ મયા કોચિ જાનાપિતપુબ્બો નામ નત્થિ, સચે એતં સચ્ચં, એતેન સચ્ચેન તવ સોત્થિ હોતૂ''તિ.

સહ ચ સચ્ચકિરિયાય સબ્બં વિસં ભસ્સિત્વા પથવિં પાવિસિ. યઞ્ઞદત્તો નિબ્બિસેન સરીરેન ઉટ્ઠાય કીળિતું આરદ્ધો. એવં પુત્તે ઉટ્ઠિતે મણ્ડબ્યો દીપાયનસ્સ અજ્ઝાસયં પુચ્છન્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૬૫. ''સન્તા દન્તાયેવ પરિબ્બજન્તિ, અઞ્ઞત્ર કણ્હા નત્થાકામરૂપા;
દીપાયન કિસ્સ જિગુચ્છમાનો, અકામકો ચરસિ બ્રહ્મચરિય''ન્તિ.

તસ્સત્થો – યે કેચિ ખત્તિયાદયો કામે પહાય ઇધ લોકે પબ્બજન્તિ, તે અઞ્ઞત્ર કણ્હા ભવન્તં કણ્હં ઠપેત્વા અઞ્ઞે અકામરૂપા નામ નત્થિ, સબ્બે ઝાનભાવનાય કિલેસાનં સમિતત્તા સન્તા, ચક્ખાદીનિ દ્વારાનિ યથા નિબ્બિસેવનાનિ હોન્તિ, તથા તેસં દમિતત્તા દન્તા હુત્વા અભિરતાવ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, ત્વં પન ભન્તે દીપાયન, કિંકારણા તપં જિગુચ્છમાનો અકામકો હુત્વા બ્રહ્મચરિયં ચરસિ, કસ્મા પુન ન અગારમેવ અજ્ઝાવસસીતિ.

અથસ્સ સો કારણં કથેન્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૬૬. ''સદ્ધાય નિક્ખમ્મ પુનં નિવત્તો, સો એળમૂગોવ બાલો વતાયં;
એતસ્સ વાદસ્સ જિગુચ્છમાનો, અકામકો ચરામિ બ્રહ્મચરિયં;
વિઞ્ઞુપ્પસત્થઞ્ચ સતઞ્ચ ઠાનં, એવમ્પહં પુઞ્ઞકરો ભવામી''તિ.

તસ્સત્થો – કણ્હો કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા તાવ મહન્તં વિભવં પહાય અગારા નિક્ખમિત્વા યં જહિ, પુન તદત્થમેવ નિવત્તો. સો અયં એળમૂગો ગામદારકો વિય બાલો વતાતિ ઇમં વાદં જિગુચ્છમાનો અહં અત્તનો હિરોત્તપ્પભેદભયેન અનિચ્છમાનોપિ બ્રહ્મચરિયં ચરામિ. કિઞ્ચ ભિય્યો પબ્બજ્જાપુઞ્ઞઞ્ચ નામેતં વિઞ્ઞૂહિ બુદ્ધાદીહિ પસત્થં, તેસંયેવ ચ સતં નિવાસટ્ઠાનં. એવં ઇમિનાપિ કારણેન અહં પુઞ્ઞકરો ભવામિ, અસ્સુમુખોપિ રુદમાનો બ્રહ્મચરિયં ચરામિયેવાતિ.

એવં સો અત્તનો અજ્ઝાસયં કથેત્વા પુન મણ્ડબ્યં પુચ્છન્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૬૭. ''સમણે તુવં બ્રાહ્મણે અદ્ધિકે ચ, સન્તપ્પયાસિ અન્નપાનેન ભિક્ખં;

ઓપાનભૂતંવ ઘરં તવ યિદં, અન્નેન પાનેન ઉપેતરૂપં;
અથ કિસ્સ વાદસ્સ જિગુચ્છમાનો, અકામકો દાનમિમં દદાસી''તિ.

તત્થ **ભિક્ખન્તિ** ભિક્ખાય ચરન્તાનં ભિક્ખઞ્ચ સમ્પાદેત્વા દદાસિ. **ઓપાનભૂતંવાતિ** ચતુમહાપથે ખતસાધારણપોક્ખરણી વિય.

તતો મણ્ડબ્યો અત્તનો અજ્ઝાસયં કથેન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૬૮. ''પિતરો ચ મે આસું પિતામહા ચ, સદ્ધા અહું દાનપતી વદઞ્ઞૂ;
તં કુલ્લવત્તં અનુવત્તમાનો, માહં કુલે અન્તિમગન્ધનો અહું;
એતસ્સ વાદસ્સ જિગુચ્છમાનો, અકામકો દાનમિમં દદામી''તિ.

તત્થ ''આસુ''ન્તિ પદસ્સ ''સદ્ધા''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો, સદ્ધા અહેસુન્તિ અત્થો. **અહુન્તિ** સદ્ધા હુત્વા તતો ઉત્તરિ દાનજેટ્ઠકા ચેવ ''દેથ કરોથા''તિ વુત્તવચનસ્સ અત્થજાનનકા ચ અહેસું. **તં કુલ્લવત્તન્તિ** તં કુલવત્તં, અટ્ઠકથાયં પન અયમેવ પાઠો. **માહં કુલે અન્તિમગન્ધનો અહુન્તિ** ''અહં અત્તનો કુલે સબ્બપચ્છિમકો ચેવ કુલપલાપો ચ મા અહુ''ન્તિ સલ્લક્ખેત્વા એતં ''કુલઅન્તિમો કુલપલાપો''તિ વાદં જિગુચ્છમાનો દાનં અનિચ્છન્તોપિ ઇદં દાનં દદામીતિ દીપેતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મણ્ડબ્યો અત્તનો ભરિયં પુચ્છમાનો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૬૯. ''દહરિં કુમારિં અસમત્થપઞ્ઞં, યં તાનયિં ઞાતિકુલા સુગત્તે;
ન ચાપિ મે અપ્પિયતં અવેદિ, અઞ્ઞત્ર કામા પરિચારયન્તા;
અથ કેન વણ્ણેન મયા તે ભોતિ, સંવાસધમ્મો અહુ એવરૂપો''તિ.

તત્થ **અસમત્થપઞ્ઞન્તિ** કુટુમ્બં વિચારેતું અપ્પટિબલપઞ્ઞં અતિતરુણિઞ્ઞેવ સમાનં. **યં તાનયિન્તિ** યં તં આનયિં, અહં દહરિમેવ સમાનં તં ઞાતિકુલતો આનેસિન્તિ વુત્તં હોતિ. **અઞ્ઞત્ર કામા પરિચારયન્તાતિ** એત્તકં કાલં વિના કામેન અનિચ્છાય મં પરિચારયન્તાપિ અત્તનો અપ્પિયતં મં ન જાનાપેસિ, સમ્પિયાયમાનરૂપાવ પરિચરિ. **કેન વણ્ણેનાતિ** કેન કારણેન. **ભોતીતિ** તં આલપતિ. **એવરૂપોતિ** આસીવિસસમાનપટિકૂલભાવેન મયા સદ્ધિં તવ સંવાસધમ્મો એવરૂપો પિયસંવાસો વિય કથં જાતોતિ.

અથસ્સ સા કથેન્તી નવમં ગાથમાહ –

૭૦. ''આરા દૂરે નયિધ કદાચિ અત્થિ, પરમ્પરા નામ કુલે ઇમસ્મિં;
તં કુલ્લવત્તં અનુવત્તમાના, માહં કુલે અન્તિમગન્ધિની અહું;
એતસ્સ વાદસ્સ જિગુચ્છમાના, અકામિકા પદ્ધચરામ્હિ તુય્હ''ન્તિ.

તત્થ **આરા દૂરેતિ** અઞ્ઞમઞ્ઞવેવચનં. અતિદૂરેતિ વા દસ્સેન્તી એવમાહ. **ઇધાતિ** નિપાતમત્તં, ન કદાચીતિ અત્થો. **પરમ્પરાતિ** પુરિસપરમ્પરા. ઇદં વુત્તં હોતિ – સામિ, ઇમસ્મિં અમ્હાકં ઞાતિકુલે દૂરતો પટ્ઠાય યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા પુરિસપરમ્પરા નામ ન કદાચિ અત્થિ, એકિત્થિયાપિ સામિકં છડ્ડેત્વા અઞ્ઞો પુરિસો ગહિતપુબ્બો

નામ નત્થીતિ. **તં કુલ્લવત્તન્તિ** અહમ્પિ તં કુલવત્તં કુલપવેણિં અનુવત્તમાના અત્તનો કુલે પચ્છિમિકા પલાલભૂતા મા અહુન્તિ સલ્લક્ખેત્વા એતં કુલઅન્તિમા કુલગન્ધિનીતિ વાદં જિગુચ્છમાના અકામિકાપિ તુય્હં પદ્ધચરામ્હિ વેય્યાવચ્ચકારિકા પાદપરિચારિકા જાતામ્હીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''મયા સામિકસ્સ સન્તિકે અભાસિતપુબ્બં ગુય્હં ભાસિતં, કુજ્ઝેય્યપિ મે અયં, અમ્હાકં કુલૂપકતાપસસ્સ સમ્મુખેયેવ ખમાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ખમાપેન્તી દસમં ગાથમાહ –

૭૧. ''મણ્ડબ્ય ભાસિં યમભાસનેય્યં, તં ખમ્યતં પુત્તકહેતુ મજ્જ;
પુત્તપેમા ન ઇધ પરત્થિ કિઞ્ચિ, સો નો અયં જીવતિ યઞ્ઞદત્તો''તિ.

તત્થ **તં ખમ્યતન્તિ** તં ખમયતુ. **પુત્તકહેતુ મજ્જાતિ** તં મમ ભાસિતં અજ્જ ઇમસ્સ પુત્તસ્સ હેતુ ખમયતુ. **સો નો અયન્તિ** યસ્સ પુત્તસ્સ કારણા મયા એતં ભાસિતં, સો નો પુત્તો જીવતિ, ઇમસ્સ જીવિતલાભભાવેન મે ખમ સામિ, અજ્જતો પટ્ઠાય તવ વસવત્તિની ભવિસ્સામીતિ.

અથ નં મણ્ડબ્યો ''ઉટ્ઠેહિ ભદ્દે, ખમામિ તે, ઇતો પન પટ્ઠાય મા ફરુસચિત્તા અહોસિ, અહમ્પિ તે અપ્પિયં ન કરિસ્સામી''તિ આહ. બોધિસત્તો મણ્ડબ્યં આહ – ''આવુસો, તયા દુસ્સઙ્કરં ધનં સઙ્કરિત્વા કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ અસદ્દહિત્વા દાનં દદન્તેન અયુત્તં કતં, ઇતો પટ્ઠાય દાનં સદ્દહિત્વા દેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા બોધિસત્તં આહ – ''ભન્તે, તયા અમ્હાકં દક્ખિણેય્યભાવે ઠત્વા અનભિરતેન બ્રહ્મચરિયં ચરન્તેન અયુત્તં કતં, ઇતો પટ્ઠાય ઇદાનિ યથા તયિ કતકારા મહપ્ફલા હોન્તિ, એવં ચિત્તં પસાદેત્વા સુદ્ધચિત્તો અભિરતો હુત્વા બ્રહ્મચરિયં ચરાહી''તિ. તે મહાસત્તં વન્દિત્વા ઉટ્ઠાય અગમંસુ. તતો પટ્ઠાય ભરિયા સામિકે સસ્નેહા અહોસિ, મણ્ડબ્યો પસન્નચિત્તો સદ્ધાય દાનં અદાસિ. બોધિસત્તો અનભિરતિં વિનોદેત્વા ઝાનાભિઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ . તદા મણ્ડબ્યો આનન્દો અહોસિ, ભરિયા વિસાખા, પુત્તો રાહુલો, આણિમણ્ડબ્યો સારિપુત્તો, કણ્હદીપાયનો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

કણ્હદીપાયનજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૪૫] ૭. નિગ્રોધજાતકવણ્ણના

ન વાહમેતં જાનામીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ તેન ''આવુસો દેવદત્ત, સત્થા તવ બહૂપકારો, ત્વઞ્હિ સત્થારં નિસ્સાય પબ્બજ્જં લભિ ઉપસમ્પદં લભિ, તેપિટકં બુદ્ધવચનં ઉગ્ગણ્હિ, ઝાનં ઉપ્પાદેસિ, લાભસક્કારોપિ તે દસબલસ્સેવ સન્તકો''તિ ભિક્ખૂહિ વુત્તે તિણસલાકં ઉક્ખિપિત્વા ''એત્તકમ્પિ સમણેન ગોતમેન મય્હં કતં ગુણં ન પસ્સામી''તિ વુત્તે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે રાજગહે મગધમહારાજા નામ રજ્જં કારેસિ. તદા રાજગહસેટ્ઠિ અત્તનો પુત્તસ્સ જનપદસેટ્ઠિનો ધીતરં આનેસિ, સા વઞ્ઝા અહોસિ. અથસ્સા અપરભાગે સક્કારો પરિહાયિ. ''અમ્હાકં પુત્તસ્સ ગેહે વઞ્ઝિત્થિયા વસન્તિયા કથં કુલવંસો વડ્ઢિસ્સતી''તિ યથા સા સુણાતિ, એવમ્પિ કથં સમુટ્ઠાપેન્તિ. સા તં સુત્વા ''હોતુ ગબ્ભિનિઆલયં

કત્વા એતે વઞ્ચેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો અત્થચારિકં ધાતિં આહ ‘‘અમ્મ, ગબ્ભિનિયો નામ કિઞ્ચ કિઞ્ચ કરોન્તી’’તિ ગબ્ભિનિપરિહારં પુચ્છિત્વા ઉતુનિકાલે પટિચ્છાદેત્વા અમ્બિલાદિરુચિકા હુત્વા હત્થપાદાનં ઉદ્ધુમાયનકાલે હત્થપાદપિટ્ઠિયો કોટ્ટાપેત્વા બહલં કારેસિ, દિવસે દિવસેપિ પિલોતિકાવેઠનેન ચ ઉદરવડ્ઢનં વડ્ઢેસિ, થનમુખાનિ કાળાનિ કારેસિ, સરીરકિચ્ચં કરોન્તીપિ અઞ્ઞત્ર તસ્સા ધાતિયા અઞ્ઞેસં સમ્મુખટ્ઠાને ન કરોતિ. સામિકોપિસ્સા ગબ્ભપરિહારં અદાસિ. એવં નવ માસે વસિત્વા ‘‘ઇદાનિ જનપદે પિતુ ઘરં ગન્ત્વા વિજાયિસ્સામી’’તિ સસુરે આપુચ્છિત્વા રથમારુહિત્વા મહન્તેન પરિવારેન રાજગહા નિક્ખમિત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિ. તસ્સા પન પુરતો એકો સત્થો ગચ્છતિ. સત્થેન વસિત્વા ગતટ્ઠાનં એસા પાતરાસકાલે પાપુણાતિ.

અથેકદિવસં તસ્મિં સત્થે એકા દુગ્ગતિત્થી રત્તિયા એકસ્મિં નિગ્રોધમૂલે પુત્તં વિજાયિત્વા પાતોવ સત્થે ગચ્છન્તે ‘‘અહં વિના સત્થેન ગન્તું ન સક્ખિસ્સામિ, સક્કા ખો પન જીવન્તિયા પુત્તં લભિતુ’’ન્તિ નિગ્રોધમૂલજાલે જલાબુઞ્ચેવ ગબ્ભમલઞ્ચ અત્થરિત્વા પુત્તં છડ્ડેત્વા અગમાસિ. દારકસ્સપિ દેવતા આરક્ખં ગણ્હિંસુ. સો હિ ન યો વા સો વા, બોધિસત્તોયેવ. સો પન તદા તાદિસં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. ઇતરા પાતરાસકાલે તં ઠાનં પત્વા ‘‘સરીરકિચ્ચં કરિસ્સામી’’તિ તાય ધાતિયા સદ્ધિં નિગ્રોધમૂલં ગતા સુવણ્ણવણ્ણં દારકં દિસ્વા ‘‘અમ્મ, નિપ્ફન્નં નો કિચ્ચ’’ન્તિ પિલોતિકાયો અપનેત્વા ઉચ્છઙ્ગપદેસં લોહિતેન ચ ગબ્ભમલેન ચ મક્ખેત્વા અત્તનો ગબ્ભવુટ્ઠાનં આરોચેસિ. તાવદેવ નં સાણિયા પરિક્ખિપિત્વા હટ્ઠતુટ્ઠો સપરિજનો રાજગહં પણ્ણં પેસેસિ. અથસ્સા સસ્સુસસુરા વિજાતકાલતો પટ્ઠાય ‘‘પિતુ કુલે કિં કરિસ્સતિ, ઇધેવ આગચ્છતૂ’’તિ પેસયિંસુ. સા પટિનિવત્તિત્વા રાજગહમેવ પાવિસિ. તત્થ તં સમ્પટિચ્છિત્વા દારકસ્સ નામં કરોન્તા નિગ્રોધમૂલે જાતત્તા ‘‘નિગ્રોધકુમારો’’તિ નામં કરિંસુ. તં દિવસઞ્ઞેવ અનુસેટ્ઠિસુણિસાપિ વિજાયનત્થાય કુલઘરં ગચ્છન્તી અન્તરામગ્ગે એકિસ્સા રુક્ખસાખાય હેટ્ઠા પુત્તં વિજાયિ, તસ્સ ‘‘સાખકુમારો’’તિ નામં કરિંસુ. તં દિવસઞ્ઞેવ સેટ્ઠિં નિસ્સાય વસન્તસ્સ તુન્નકારસ્સ ભરિયાપિ પિલોતિકન્તરે પુત્તં વિજાયિ, તસ્સ ‘‘પોત્તિકો’’તિ નામં કરિંસુ.

મહાસેટ્ઠિ ઉભોપિ તે દારકે ‘‘નિગ્રોધકુમારસ્સ જાતદિવસઞ્ઞેવ જાતા’’તિ આણાપેત્વા તેનેવ સદ્ધિં સંવડ્ઢેસિ. તે એકતો વડ્ઢિત્વા વયપ્પત્તા તક્કસિલં ગન્ત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિંસુ. ઉભોપિ સેટ્ઠિપુત્તા આચરિયસ્સ દ્વે સહસ્સાનિ અદંસુ. નિગ્રોધકુમારો પોત્તિકસ્સ અત્તનો સન્તિકે સિપ્પં પટ્ઠપેસિ. તે નિપ્ફન્નસિપ્પા આચરિયં આપુચ્છિત્વા નિક્ખન્તા ‘‘જનપદચારિકં ચરિસ્સામા’’તિ અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા એકસ્મિં રુક્ખમૂલે નિપજ્જિંસુ. તદા બારાણસિરઞ્ઞો કાલકતસ્સ સત્તમો દિવસો, ‘‘સ્વે ફુસ્સરથં યોજેસ્સામા’’તિ નગરે ભેરિં ચરાપેસું. તેસુપિ સહાયેસુ રુક્ખમૂલે નિપજ્જિત્વા નિદ્દાયન્તેસુ પોત્તિકો પચ્ચૂસકાલે ઉટ્ઠાય નિગ્રોધકુમારસ્સ પાદે પરિમજ્જન્તો નિસીદિ. તસ્મિં રુક્ખે વુત્થકુક્કુટેસુ ઉપરિકુક્કુટો હેટ્ઠાકુક્કુટસ્સ સરીરે વચ્ચં પાતેસિ. અથ નં સો ‘‘કેનેતં પાતિત’’ન્તિ આહ. ‘‘સમ્મ, મા કુજ્ઝિ, મયા અજાનન્તેન પાતિત’’ન્તિ આહ. ‘‘અરે, ત્વં મમ સરીરં અત્તનો વચ્ચટ્ઠાનં મઞ્ઞસિ, કિં મમ પમાણં ન જાનાસી’’તિ. અથ નં ઇતરો ‘‘અરે ત્વં ‘અજાનન્તેન મે કત’ન્તિ વુત્તેપિ કુજ્ઝસિયેવ, કિં પન તે પમાણ’’ન્તિ આહ. ‘‘યો મં મારેત્વા મંસં ખાદતિ, સો પાતોવ સહસ્સં લભતિ, તસ્મા અહં માનં કરોમી’’તિ. અથ નં ઇતરો ‘‘અરે એત્તકમત્તેન ત્વં માનં કરોસિ, મં પન મારેત્વા યો થૂલમંસં ખાદતિ, સો પાતોવ રાજા હોતિ, યો મજ્ઝિમમંસં ખાદતિ, સો સેનાપતિ, યો અટ્ઠિનિસ્સિતં ખાદતિ, સો ભણ્ડાગારિકો હોતી’’તિ આહ.

પોત્તિકો તેસં કથં સુત્વા ‘‘કિં નો સહસ્સેન, રજ્જમેવ વર’’ન્તિ સણિકં રુક્ખં અભિરુહિત્વા ઉપરિસયિતકુક્કુટં ગહેત્વા મારેત્વા અઙ્ગારે પચિત્વા થૂલમંસં નિગ્રોધસ્સ અદાસિ, મજ્ઝિમમંસં સાખસ્સ અદાસિ, અટ્ઠિમંસં અત્તના ખાદિ. ખાદિત્વા પન ‘‘સમ્મ નિગ્રોધ, ત્વં અજ્જ રાજા ભવિસ્સસિ, સમ્મ સાખ, ત્વં સેનાપતિ ભવિસ્સસિ, અહં પન

ભણ્ડાગારિકો ભવિસ્સામી''તિ વત્વા ''કથં જાનાસી''તિ પુટ્ઠો તં પવત્તિં આરોચેસિ. તે તયોપિ જના પાતરાસવેલાય બારાણસિં પવિસિત્વા એકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ગેહે સપ્પિસક્કરયુત્તં પાયાસં ભુઞ્જિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનં પવિસિંસુ. નિગ્રોધકુમારો સિલાપટ્ટે નિપજ્જિ , ઇતરે દ્વે બહિ નિપજ્જિંસુ. તસ્મિં સમયે પઞ્ચ રાજકકુધભણ્ડાનિ અન્તો ઠપેત્વા ફુસ્સરથં વિસ્સજ્જેસું. તત્થ વિત્થારકથા **મહાજનકજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૧૨૩ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. ફુસ્સરથો ઉય્યાનં ગન્ત્વા નિવત્તિત્વા આરોહનસજ્જો હુત્વા અટ્ઠાસિ. પુરોહિતો ''ઉય્યાને પુઞ્ઞવતા સત્તેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઉય્યાનં પવિસિત્વા કુમારં દિસ્વા પાદન્તતો સાટકં અપનેત્વા પાદેસુ લક્ખણાનિ ઉપધારેત્વા ''તિટ્ઠતુ બારાણસિયં રજ્જં, સકલજમ્બુદીપસ્સ અધિપતિરાજા ભવિતું યુત્તો''તિ સબ્બતાલાવચરે પગ્ગણ્હાપેસિ. નિગ્રોધકુમારો પબુજ્ઝિત્વા મુખતો સાટકં અપનેત્વા મહાજનં ઓલોકેત્વા પરિવત્તિત્વા નિપન્નો થોકં વીતિનામેત્વા સિલાપટ્ટે પલ્લઙ્કેન નિસીદિ. અથ નં પુરોહિતો જણ્ણુના પતિટ્ઠાય ''રજ્જં તે દેવ પાપુણાતી''તિ વત્વા '''સાધૂ''તિ વુત્તે તત્થેવ રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અભિસિઞ્ચિ. સો રજ્જં પત્વા સાખસ્સ સેનાપતિટ્ઠાનં દત્વા મહન્તેન સક્કારેન નગરં પાવિસિ, પોત્તિકોપિ તેહિ સદ્ધિઞ્ઞેવ અગમાસિ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તો બારાણસિયં ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ.

સો એકદિવસં માતાપિતૂનં સરિત્વા સાખં આહ – ''સમ્મ, ન સક્કા માતાપિતૂહિ વિના વત્તિતું, મહન્તેન પરિવારેન ગન્ત્વા માતાપિતરો નો આનેહી''તિ. સાખો ''ન મે તત્થ ગમનકમ્મં અત્થી''તિ પટિક્ખિપિ. તતો પોત્તિકં આણાપેસિ. સો ''સાધૂ''તિ તત્થ ગન્ત્વા નિગ્રોધસ્સ માતાપિતરો ''પુત્તો વો રજ્જે પતિટ્ઠિતો, એથ ગચ્છામા''તિ આહ. તે ''અત્થિ નો તાવ વિભવમત્તં, અલં તત્થ ગમનેના''તિ પટિક્ખિપિંસુ. સાખસ્સપિ માતાપિતરો અવોચ, તેપિ ન ઇચ્છિંસુ. અત્તનો માતાપિતરો અવોચ, ''મયં તાત તુન્નકારકમ્મેન જીવિસ્સામ અલ''ન્તિ પટિક્ખિપિંસુ. સો તેસં મનં અલભિત્વા બારાણસિમેવ પચ્ચાગન્ત્વા ''સેનાપતિસ્સ ઘરે મગ્ગકિલમથં વિનોદેત્વા પચ્છા નિગ્રોધસહાયં પસ્સિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તસ્સ નિવેસનદ્વારં ગન્ત્વા ''સહાયો કિર તે પોત્તિકો નામ આગતોતિ સેનાપતિસ્સ આરોચેહી''તિ દોવારિકં આહ, સો તથા અકાસિ. સાખો પન ''અયં મય્હં રજ્જં અદત્વા સહાયનિગ્રોધસ્સ અદાસી''તિ તસ્મિં વેરં બન્ધિ. સો તં કથં સુત્વાવ કુદ્ધો આગન્ત્વા ''કો ઇમસ્સ સહાયો ઉમ્મત્તકો દાસિપુત્તો, ગણ્હથ ન''ન્તિ વત્વા હત્થપાદજણ્ણુકપ્પરેહિ કોટ્ટાપેત્વા ગીવાયં ગાહાપેત્વા નીહરાપેસિ.

સો ચિન્તેસિ ''સાખો મમ સન્તિકા સેનાપતિટ્ઠાનં લભિત્વા અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી, મં કોટ્ટાપેત્વા નીહરાપેસિ, નિગ્રોધો પન પણ્ડિતો કતઞ્ઞૂ સપ્પુરિસો, તસ્સેવ સન્તિકં ગમિસ્સામી''તિ. સો રાજદ્વારં ગન્ત્વા ''દેવ, પોત્તિકો કિર નામ તે સહાયો દ્વારે ઠિતો''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. રાજા પક્કોસાપેત્વા તં આગચ્છન્તં દિસ્વા આસના વુટ્ઠાય પચ્ચુગ્ગન્ત્વા પટિસન્થારં કત્વા મસ્સુકમ્માદીનિ કારાપેત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતેન પરિભુત્તનાનગ્ગરસભોજનેન તેન સદ્ધિં સુખનિસિન્નો માતાપિતૂનં પવત્તિં પુચ્છિત્વા અનાગમનભાવં સુણિ. સાખોપિ ''પોત્તિકો મં રઞ્ઞો સન્તિકે પરિભિન્દેય્ય , મયિ પન ગતે કિઞ્ચિ વત્તું ન સક્ખિસ્સતી''તિ તત્થેવ અગમાસિ. પોત્તિકો તસ્સ સન્તિકેયેવ રાજાનં આમન્તેત્વા ''દેવ, અહં મગ્ગકિલન્તો 'સાખસ્સ ગેહં ગન્ત્વા વિસ્સમિત્વા ઇધાગમિસ્સામી'તિ અગમિં. અથ મં સાખો 'નાહં તં જાનામી'તિ વત્વા કોટ્ટાપેત્વા ગીવાયં ગાહાપેત્વા નીહરાપેસીતિ સદ્દહેય્યાસિ ત્વં એત''ન્તિ વત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૭૨. ''ન વાહમેતં જાનામિ, કો વાયં કસ્સ વાતિ વા;
યથા સાખો વદિ એવ, નિગ્રોધ કિન્તિ મઞ્ઞસિ.

૭૩. ''તતો ગલવિનીતેન, પુરિસા નીહરિંસુ મં;
દત્વા મુખપહારાનિ, સાખસ્સ વચનંકરા.

૭૪. ''એતાદિસં દુમ્મતિના, અકતઞ્ઞુન દુબ્ભિના;
કતં અનરિયં સાખેન, સખિના તે જનાધિપા''તિ.

તત્થ **કિન્તિ મઞ્ઞસી**તિ યથા મં સાખો અચરિ, કિં ત્વમ્પિ એવમેવ મઞ્ઞસિ, ઉદાહુ અઞ્ઞથા મઞ્ઞસિ, મં સાખો એવં વદેય્યાતિ સદ્દહસિ, તં ન સદ્દહસીતિ અધિપ્પાયો. **ગલવિનીતેના**તિ ગલગ્ગાહેન. **દુબ્ભિના**તિ મિત્તદુબ્ભિના.

તં સુત્વા નિગ્રોધો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૭૫. ''ન વાહમેતં જાનામિ, નપિ મે કોચિ સંસતિ;
યં મે ત્વં સમ્મ અક્ખાસિ, સાખેન કારણં કતં.

૭૬. ''સખીનં સાજીવકરો, મમ સાખસ્સ ચૂભયં;
ત્વં નોસિસ્સરિયં દાતા, મનુસ્સેસુ મહન્તતં;
તયામા લબ્ભિતા ઇદ્ધી, એત્થ મે નત્થિ સંસયો.

૭૭. ''યથાપિ બીજમગ્ગિમ્હિ, ડય્હતિ ન વિરૂહતિ;
એવં કતં અસપ્પુરિસે, નસ્સતિ ન વિરૂહતિ.

૭૮. ''કતઞ્ઞુમ્હિ ચ પોસમ્હિ, સીલવન્તે અરિયવુત્તિને;
સુખેત્તે વિય બીજાનિ, કતં તમ્હિ ન નસ્સતી''તિ.

તત્થ **સંસતી**તિ આચિક્ખતિ. **કારણં કતન્તિ** આકડ્ઢનવિકડ્ઢનપોથનકોટ્ટનસઙ્ખાતં કારણં કતન્તિ અત્થો. **સખીનં સાજીવકરો**તિ સમ્મ, પોત્તિક ત્વં સહાયકાનં સુઆજીવકરો જીવિકાય ઉપ્પાદેતા. **મમ સાખસ્સ ચૂભયન્તિ** મય્હઞ્ચ સાખસ્સ ચ ઉભિન્નમ્પિ સખીનન્તિ અત્થો. **ત્વં નોસિસ્સરિયન્તિ** ત્વં નો અસિ ઇસ્સરિયં દાતા, તવ સન્તિકા ઇમા સમ્પત્તી અમ્હેહિ લદ્ધા. **મહન્તતન્તિ** મહન્તભાવં.

એવઞ્ચ પન વત્વા એત્તકં કથેન્તે નિગ્રોધે સાખો તત્થેવ અટ્ઠાસિ. અથ નં રાજા ''સાખ ઇમં પોત્તિકં સઞ્જાનાસી''તિ પુચ્છિ. સો તુણ્હી અહોસિ. અથસ્સ રાજા દણ્ડં આણાપેન્તો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૭૯. ''ઇમં જમ્મં નેકતિકં, અસપ્પુરિસચિન્તકં;
હનન્તુ સાખં સત્તીહિ, નાસ્સ ઇચ્છામિ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ **જમ્મન્તિ** લામકં. **નેકતિકન્તિ** વઞ્ચકં.

તં સુત્વા પોત્તિકો ''મા એસ બાલો મં નિસ્સાય નસ્સતૂ''તિ ચિન્તેત્વા નવમં ગાથમાહ –

૮૦. ''ખમતસ્સ મહારાજ, પાણા ન પટિઆનયા;
ખમ દેવ અસપ્પુરિસસ્સ, નાસ્સ ઇચ્છામહં વધ''ન્તિ.

તત્થ **ખમતસ્સા**તિ ખમતં અસ્સ, એતસ્સ અસપ્પુરિસસ્સ ખમથાતિ અત્થો. **ન પટિઆનયા**તિ મતસ્સ નામ પાણા પટિઆનેતું ન સક્કા.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા સાખસ્સ ખમિ, સેનાપતિટ્ઠાનમ્પિ પોત્તિકસ્સેવ દાતુકામો અહોસિ , સો પન ન ઇચ્છિ. અથસ્સ સબ્બસેનાનીનં વિચારણારહં ભણ્ડાગારિકટ્ઠાનં નામ અદાસિ. પુબ્બે કિરેતં ઠાનન્તરં નાહોસિ, તતો પટ્ઠાય જાતં. અપરભાગે પોત્તિકો ભણ્ડાગારિકો પુત્તધીતાહિ વડ્ઢમાનો અત્તનો પુત્તધીતાનં ઓવાદવસેન ઓસાનગાથમાહ –

૮૧. ''નિગ્રોધમેવ સેવેય્ય, ન સાખમુપસંવસે;
નિગ્રોધસ્મિં મતં સેય્યો, યઞ્ચે સાખસ્મિ જીવિત''ન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, દેવદત્તો પુબ્બેપિ અકતઞ્ઞૂયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સાખો દેવદત્તો અહોસિ, પોત્તિકો આનન્દો, નિગ્રોધો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નિગ્રોધજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૪૬] ૮. તક્કલજાતકવણ્ણના

ન તક્કલા સન્તિ ન આલુવાનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પિતુપોસકં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર દલિદ્દકુલે પચ્ચાજાતો માતરિ કાલકતાય પાતોવ ઉટ્ઠાય દન્તકટ્ઠમુખોદકદાનાદીનિ કરોન્તો ભતિં વા કસિં વા કત્વા લદ્ધવિભવાનુરૂપેન યાગુભત્તાદીનિ સમ્પાદેત્વા પિતરં પોસેસિ. અથ નં પિતા આહ – ''તાત, ત્વં એકકોવ અન્તો ચ બહિ ચ કત્તબ્બં કરોસિ, એકં તે કુલદારિકં આનેસ્સામિ, સા તે ગેહે કત્તબ્બં કરિસ્સતી''તિ. ''તાત, ઇત્થિયો નામ ઘરં આગતા નેવ મય્હં, ન તુમ્હાકં ચિત્તસુખં કરિસ્સન્તિ, મા એવરૂપં ચિન્તયિત્થ, અહં યાવજીવં તુમ્હે પોસેત્વા તુમ્હાકં અચ્ચયેન જાનિસ્સામી''તિ. અથસ્સ પિતા અનિચ્છમાનસ્સેવ એકં કુમારિકં આનેસિ. સા સસુરસ્સ ચ સામિકસ્સ ચ ઉપકારિકા અહોસિ નીચવુત્તિ. સામિકોપિસ્સા ''મમ પિતુ ઉપકારિકા''તિ તુસ્સિત્વા લદ્ધં લદ્ધં મનાપં આહરિત્વા દેતિ, સાપિ તં સસુરસ્સેવ ઉપનામેસિ. સા અપરભાગે ચિન્તેસિ ''મય્હં સામિકો લદ્ધં લદ્ધં પિતુ અદત્વા મય્હમેવ દેતિ, અદ્ધા પિતરિ નિસ્નેહો જાતો, ઇમં મહલ્લકં એકેનુપાયેન મમ સામિકસ્સ પટિક્કૂલં કત્વા ગેહા નિક્કડ્ઢાપેસ્સામી''તિ.

સા તતો પટ્ઠાય ઉદકં અતિસીતં વા અચ્ચુણ્હં વા, આહારં અતિલોણં વા અલોણં વા , ભત્તં ઉત્તણ્ડુલં વા અતિકિલિન્નં વાતિ એવમાદીનિ તસ્સ કોધુપ્પત્તિકારણાનિ કત્વા તસ્મિં કુજ્ઝન્તે ''કો ઇમં મહલ્લકં ઉપટ્ઠાતું સક્ખિસ્સતી''તિ ફરુસાનિ વત્વા કલહં વડ્ઢેસિ. તત્થ તત્થ ખેળપિણ્ડાદીનિ છડ્ડેત્વાપિ સામિકં ઉજ્ઝાપેસિ ''પસ્સ પિતુ કમ્મં, 'ઇદઞ્ચિદઞ્ચ મા કરી'તિ વુત્તે કુજ્ઝતિ, ઇમસ્મિં ગેહે પિતરં વા વસાપેહિ મં વા''તિ. અથ નં સો ''ભદ્દે, ત્વં દહરા યત્થ કત્થચિ જીવિતું સક્ખિસ્સસિ, મય્હં પિતા મહલ્લકો, ત્વં તસ્સ અસહન્તી ઇમમ્હા ગેહા નિક્ખમા''તિ આહ. સા ભીતા ''ઇતો પટ્ઠાય એવં ન કરિસ્સામી''તિ સસુરસ્સ પાદેસુ પતિત્વા ખમાપેત્વા પકતિનિયામેનેવ પટિજગ્ગિતું આરભિ. અથ સો ઉપાસકો પુરિમદિવસેસુ તાય ઉબ્બાળ્હો સત્થુ સન્તિકં ધમ્મસ્સવનાય અગન્ત્વા

તસ્સા પકતિયા પતિટ્ઠિતકાલે અગમાસિ. અથ નં સત્થા ‘‘કિં, ઉપાસક, સત્તટ્ઠ દિવસાનિ ધમ્મસ્સવનાય નાગતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તં કારણં કથેસિ. સત્થા ‘‘ઇદાનિ તાવ તસ્સા કથં અગ્ગહેત્વા પિતરં ન નીહરાપેસિ, પુબ્બે પન એતિસ્સા કથં ગહેત્વા પિતરં આમકસુસાનં નેત્વા આવાટં ખણિત્વા તત્થ નં પક્ખિપિત્વા મારણકાલે અહં સત્તવસ્સિકો હુત્વા માતાપિતૂનં ગુણં કથેત્વા પિતુઘાતકકમ્મા નિવારેસિં, તદા ત્વં મમ કથં સુત્વા તવ પિતરં યાવજીવં પટિજગ્ગિત્વા સગ્ગપરાયણો જાતો, સ્વાયં મયા દિન્નો ઓવાદો ભવન્તરગતમ્પિ ન વિજહતિ, ઇમિના કારણેન તસ્સા કથં અગ્ગહેત્વા ઇદાનિ તયા પિતા ન નીહટો’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે અઞ્ઞતરસ્મિં કાસિગામે એકસ્સ કુલસ્સ ઘરે એકપુત્તકો અહોસિ નામેન સવિટ્ઠકો નામ. સો માતાપિતરો પટિજગ્ગન્તો અપરભાગે માતરિ કાલકતાય પિતરં પોસેસીતિ સબ્બં વત્થુ પચ્ચુપ્પન્નવત્થુનિયામેનેવ કથેતબ્બં. અયં પનેત્થ વિસેસો. તદા સા ઇત્થી ‘‘પસ્સ પિતુ કમ્મં, ‘ઇદઞ્ચિદઞ્ચ મા કરી’તિ વુત્તે કુજ્ઝતી’’તિ વત્વા ‘‘સામિ, પિતા તે ચણ્ડો ફરુસો નિચ્ચં કલહં કરોતિ, જરાજિણ્ણો બ્યાધિપીળિતો ન ચિરસ્સેવ મરિસ્સતિ, અહઞ્ચ એતેન સદ્ધિં એકગેહે વસિતું ન સક્કોમિ, સયમ્પેસ કતિપાહેન મરિસ્સતિયેવ, ત્વં એતં આમકસુસાનં નેત્વા આવાટં ખણિત્વા તત્થ નં પક્ખિપિત્વા કુદ્દાલેન સીસં છિન્દિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ઉપરિ પંસુના છાદેત્વા આગચ્છાહી’’તિ આહ. સો તાય પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો ‘‘ભદ્દે, પુરિસમારણં નામ ભારિયં, કથં નં મારેસ્સામી’’તિ આહ. ‘‘અહં તે ઉપાયં આચિક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘આચિક્ખ તાવા’’તિ. ‘‘સામિ, ત્વં પચ્ચૂસકાલે પિતુ નિસિન્નટ્ઠાનં ગન્ત્વા યથા સબ્બે સુણન્તિ, એવં મહાસદ્દં કત્વા ‘તાત, અસુકગામે તુમ્હાકં ઉદ્ધારણકો અત્થિ, મયિ ગતે ન દેતિ, તુમ્હાકં અચ્ચયેન ન દસ્સતેવ, સ્વે યાનકે નિસીદિત્વા પાતોવ ગચ્છિસ્સામા’તિ વત્વા તેન વુત્તવેલાયમેવ ઉટ્ઠાય યાનકં યોજેત્વા તત્થ નિસીદાપેત્વા આમકસુસાનં નેત્વા આવાટં ખણિત્વા ચોરેહિ અચ્છિન્નસદ્દં કત્વા મારેત્વા આવાટે પક્ખિપિત્વા સીસં છિન્દિત્વા ન્હાયિત્વા આગચ્છા’’તિ.

સવિટ્ઠકો ‘‘અત્થેસ ઉપાયો’’તિ તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા યાનકં ગમનસજ્જં અકાસિ. તસ્સ પનેકો સત્તવસ્સિકો પુત્તો અત્થિ પણ્ડિતો બ્યત્તો. સો માતુ વચનં સુત્વા ‘‘મય્હં માતા પાપધમ્મા પિતરં મે પિતુઘાતકમ્મં કારેતિ, અહં ઇમસ્સ પિતુઘાતકમ્મં કાતું ન દસ્સામી’’તિ સણિકં ગન્ત્વા અય્યકેન સદ્ધિં નિપજ્જિ. સવિટ્ઠકોપિ ઇતરાય વુત્તવેલાય યાનકં યોજેત્વા ‘‘એહિ, તાત, ઉદ્ધારં સોધેસ્સામા’’તિ પિતરં યાનકે નિસીદાપેસિ. કુમારોપિ પઠમતરં યાનકં અભિરુહિ. સવિટ્ઠકો તં નિવારેતું અસક્કોન્તો તેનેવ સદ્ધિં આમકસુસાનં ગન્ત્વા પિતરઞ્ચ કુમારકેન સદ્ધિં એકમન્તે ઠપેત્વા સયં ઓતરિત્વા કુદ્દાલપિટકં આદાય એકસ્મિં પટિચ્છન્નટ્ઠાને ચતુરસ્સાવાટં ખણિતું આરભિ. કુમારકો ઓતરિત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા અજાનન્તો વિય કથં સમુટ્ઠાપેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૮૨. ‘‘ન તક્કલા સન્તિ ન આલુવાનિ, ન બિળાલિયો ન કળમ્બાનિ તાત;
એકો અરઞ્ઞમ્હિ સુસાનમજ્ઝે, કિમત્થિકો તાત ખણાસિ કાસુ’’ન્તિ.

તત્થ **ન તક્કલા સન્તી**તિ પિણ્ડાલુકન્દા ન સન્તિ. **આલુવાની**તિ આલુવકન્દા. **બિળાલિયો**તિ બિળારિવલ્લિકન્દા. **કળમ્બાની**તિ તાલકન્દા.

અથસ્સ પિતા દુતિયં ગાથમાહ –

૮૩. ‘‘પિતામહો તાત સુદુબ્બલો તે, અનેકબ્યાધીહિ દુખેન ફુટ્ઠો;
તમજ્જહં નિખણિસ્સામિ સોબ્ભે, ન હિસ્સ તં જીવિતં રોચયામી’’તિ.

તત્થ **અનેકબ્યાધીહી**તિ અનેકેહિ બ્યાધીહિ ઉપ્પન્નેન દુક્ખેન કુટ્ઠો. **ન હિસ્સ ત**ન્તિ અહઞ્હિ તસ્સ તવ પિતામહસ્સ તં દુજ્જીવિતં ન ઇચ્છામિ, ‘‘એવરૂપા જીવિતા મરણમેવસ્સ વર’’ન્તિ મઞ્ઞમાનો તં સોબ્ભે નિખણિસ્સામીતિ.

તં સુત્વા કુમારો ઉપડ્ઢં ગાથમાહ –

૮૪. ‘‘સઙ્કપ્પમેતં પટિલદ્ધ પાપકં, અચ્ચાહિતં કમ્મ કરોસિ લુદ્દ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – તાત, ત્વં ‘‘પીતરં દુક્ખા પમોચેસ્સામી’’તિ મરણદુક્ખેન યોજેન્તો એતં પાપકં સઙ્કપ્પં પટિલદ્ધા તસ્સ ચ સઙ્કપ્પવસેન હિતં અતિક્કમ્મ ઠિતત્તા અચ્ચાહિતં કમ્મં કરોસિ લુદ્દન્તિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા કુમારો પિતુ હત્થતો કુદ્દાલં ગહેત્વા અવિદૂરે અઞ્ઞતરં આવાટં ખણિતું આરભિ. અથ નં પિતા ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કસ્મા, તાત, આવાટં ખણસી’’તિ પુચ્છિ. સો તસ્સ કથેન્તો તતિયં ગાથમાહ –

‘‘મયાપિ તાત પટિલચ્છસે તુવં, એતાદિસં કમ્મ જરૂપનીતો;
તં કુલ્લવત્તં અનુવત્તમાનો, અહમ્પિ તં નિખણિસ્સામિ સોબ્ભે’’તિ.

તસ્સત્થો – તાત, અહમ્પિ એતસ્મિં સોબ્ભે તં મહલ્લકકાલે નિખણિસ્સામિ, ઇતિ ખો તાત, મયાપિ કતે ઇમસ્મિં સોબ્ભે તુવં જરૂપનીતો એતાદિસં કમ્મં પટિલચ્છસે, યં એતં તયા પવત્તિતં કુલવત્તં, તં અનુવત્તમાનો વયપ્પત્તો ભરિયાય સદ્ધિં વસન્તો અહમ્પિ તં નિખણિસ્સામિ સોબ્ભેતિ.

અથસ્સ પિતા ચતુત્થં ગાથમાહ –

૮૫. ‘‘ફરુસાહિ વાચાહિ પકુબ્બમાનો, આસજ્જ મં ત્વં વદસે કુમાર;
પુત્તો મમં ઓરસકો સમાનો, અહીતાનુકમ્પી મમ ત્વંસિ પુત્તા’’તિ.

તત્થ **પકુબ્બમાનો**તિ અભિભવન્તો. **આસજ્જા**તિ ઘટ્ટેત્વા.

એવં વુત્તે પણ્ડિતકુમારકો એકં પટિવચનગાથં, દ્વે ઉદાનગાથાતિ તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૮૬. ‘‘ન તાહં તાત અહિતાનુકમ્પી, હિતાનુકમ્પી તે અહમ્પિ તાત;
પાપઞ્ચ તં કમ્મ પકુબ્બમાનં, અરહામિ નો વારયિતું તતો.

૮૭. ‘‘યો માતરં વા પિતરં સવિટ્ઠ, અદૂસકે હિંસતિ પાપધમ્મો;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, અસંસયં સો નિરયં ઉપેતિ.

૮૮. ‘‘યો માતરં વા પિતરં સવિટ્ઠ, અન્નેન પાનેન ઉપટ્ઠહાતિ;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, અસંસયં સો સુગતિં ઉપેતી’’તિ. –

ઇમં પન પુત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પિતા અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૮૯. ‘‘ન મે ત્વં પુત્ત અહિતાનુકમ્પી, હિતાનુકમ્પી મે ત્વંસિ પુત્ત;
અહઞ્ચ તં માતરા વુચ્ચમાનો, એતાદિસં કમ્મ કરોમિ લુદ્દ’’ન્તિ.

તત્થ **અહઞ્ચ તં માતરા**તિ અહઞ્ચ તે માતરા, અયમેવ વા પાઠો.

તં સુત્વા કુમારો ‘‘તાત, ઇત્થિયો નામ ઉપ્પન્ને દોસે અનિગ્ગય્હમાના પુનપ્પુનં પાપં કરોન્તિ, મમ માતા યથા પુન એવરૂપં ન કરોતિ, તથા નં પણામેતું વટ્ટતી’’તિ નવમં ગાથમાહ –

૯૦. ‘‘યા તે સા ભરિયા અનરિયરૂપા, માતા મમેસા સકિયા જનેત્તિ;
નિદ્ધાપયે તઞ્ચ સકા અગારા, અઞ્ઞમ્પિ તે સા દુખમાવહેય્યા’’તિ.

સવિટ્ઠકો પણ્ડિતપુત્તસ્સ કથં સુત્વા સોમનસ્સજાતો હુત્વા ‘‘ગચ્છામ, તાતા’’તિ સદ્ધિં પુત્તેન ચ પિતરા ચ યાનકે નિસીદિત્વા પાયાસિ. સાપિ ખો અનાચારા ‘‘નિક્ખન્તા નો ગેહા કાળકણ્ણી’’તિ હટ્ઠતુટ્ઠા અલ્લગોમયેન ગેહં ઉપલિમ્પેત્વા પાયાસં પચિત્વા આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તી તે આગચ્છન્તે દિસ્વા ‘‘નિક્ખન્તં કાળકણ્ણિં પુન ગહેત્વા આગતો’’તિ કુજ્ઝિત્વા ‘‘અરે નિકતિક, નિક્ખન્તં કાળકણ્ણિં પુન આદાય આગતોસી’’તિ પરિભાસિ. સવિટ્ઠકો કિઞ્ચિ અવત્વા યાનકં મોચેત્વા ‘‘અનાચારે કિં વદેસી’’તિ તં સુકોટ્ટિતં કોટ્ટેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય મા ઇમં ગેહં પાવિસી’’તિ પાદે ગહેત્વા નિક્કડ્ઢિ. તતો પિતરઞ્ચ પુત્તઞ્ચ ન્હાપેત્વા સયમ્પિ ન્હાયિત્વા તયોપિ પાયાસં પરિભુઞ્જિંસુ. સાપિ પાપધમ્મા કતિપાહં અઞ્ઞસ્મિં ગેહે વસિ. તસ્મિં કાલે પુત્તો પિતરં આહ – ‘‘તાત, મમ માતા એત્તકેન ન બુજ્ઝતિ, તુમ્હે મમ માતુ મઙ્કુભાવકરણત્થં ‘અસુકગામકે મમ માતુલધીતા અત્થિ , સા મય્હં પિતરઞ્ચ પુત્તઞ્ચ મઞ્ચ પટિજગ્ગિસ્સતિ, તં આનેસ્સામી’તિ વત્વા માલાગન્ધાદીનિ આદાય યાનકેન નિક્ખમિત્વા ખેત્તં અનુવિચરિત્વા સાયં આગચ્છથા’’તિ. સો તથા અકાસિ.

પટિવિસ્સકકુલે ઇત્થિયો ‘‘સામિકો કિર તે અઞ્ઞં ભરિયં આનેતું અસુકગામં નામ ગતો’’તિ તસ્સા આચિક્ખિંસુ. સા ‘‘દાનિમ્હિ નટ્ઠા, નત્થિ મે પુન ઓકાસો’’તિ ભીતા તસિતા હુત્વા ‘‘પુત્તમેવ યાચિસ્સામી’’તિ પણ્ડિતપુત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તસ્સ પાદેસુ પતિત્વા ‘‘તાત, તં ઠપેત્વા અઞ્ઞો મમ પટિસરણં નત્થિ, ઇતો પટ્ઠાય તવ પિતરઞ્ચ પિતામહઞ્ચ અલઙ્કતચેતિયં વિય પટિજગ્ગિસ્સામિ, પુન મય્હં ઇમસ્મિં ઘરે પવેસનં કરોહી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધુ, અમ્મ, સચે પુન એવરૂપં ન કરિસ્સથ, કરિસ્સામિ, અપ્પમત્તા હોથા’’તિ વત્વા પિતુ આગતકાલે દસમં ગાથમાહ –

૯૧. ‘‘યા તે સા ભરિયા અનરિયરૂપા, માતા મમેસા સકિયા જનેત્તિ;
દન્તા કરેણૂવ વસૂપનીતા, સા પાપધમ્મા પુનરાવજાતૂ’’તિ.

તત્થ **કરેણૂવા**તિ તાત, ઇદાનિ સા આનેઞ્જકારણં કારિકા હત્થિની વિય દન્તા વસં ઉપનીતા નિબ્બિસેવના જાતા. **પુનરાગજાતૂ**તિ પુન ઇમં ગેહં આગચ્છતૂતિ.

એવં સો પિતુ ધમ્મં કથેત્વા ગન્ત્વા માતરં આનેસિ. સા સામિકઞ્ચ સસુરઞ્ચ ખમાપેત્વા તતો પટ્ઠાય દન્તા ધમ્મેન સમન્નાગતા હુત્વા સામિકઞ્ચ સસુરઞ્ચ પુત્તઞ્ચ પટિજગ્ગિ. ઉભોપિ ચ પુત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરિત્વા સગ્ગપરાયણા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને પિતુપોસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા પિતા ચ પુત્તો ચ સુણિસા ચ તેયેવ અહેસું, પણ્ડિતકુમારો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

તક્કલજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૪૭] ૯. મહાધમ્મપાલજાતકવણ્ણના

કિં તે વતન્તિ ઇદં સત્થા પઠમગમનેન કપિલપુરં ગન્ત્વા નિગ્રોધારામે વિહરન્તો પિતુ નિવેસને રઞ્ઞો અસદ્દહનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સુદ્ધોદનમહારાજા વીસતિસહસ્સભિક્ખુપરિવારસ્સ ભગવતો અત્તનો નિવેસને યાગુખજ્જકં દત્વા અન્તરાભત્તે સમ્મોદનીયં કથં કથેન્તો ''ભન્તે, તુમ્હાકં પધાનકાલે દેવતા આગન્ત્વા આકાસે ઠત્વા 'પુત્તો તે સિદ્ધત્થકુમારો અપ્પાહારતાય મતો'તિ મય્હં આરોચેસુ''ન્તિ આહ. સત્થારા ચ ''સદ્દહિ, મહારાજા''તિ વુત્તે ''ન સદ્દહિં, ભન્તે, આકાસે ઠત્વા કથેન્તિયોપિ દેવતા, 'મમ પુત્તસ્સ બોધિતલે બુદ્ધત્તં અપ્પત્વા પરિનિબ્બાનં નામ નત્થી'તિ પટિક્ખિપિ''ન્તિ આહ. ''મહારાજ, પુબ્બેપિ ત્વં મહાધમ્મપાલકાલેપિ 'પુત્તો તે મતો ઇમાનિસ્સ અટ્ઠીની'તિ દસ્સેત્વા વદન્તસ્સપિ દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ 'અમ્હાકં કુલે તરુણકાલે કાલકિરિયા નામ નત્થી'તિ ન સદ્દહિ, ઇદાનિ પન કસ્મા સદ્દહિસ્સસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે કાસિરટ્ઠે ધમ્મપાલગામો નામ અહોસિ. સો ધમ્મપાલકુલસ્સ વસનતાય એતં નામં લભિ. તત્થ દસન્નં કુસલકમ્મપથાનં પાલનતો ''ધમ્મપાલો''ત્વેવ પઞ્ઞાતો બ્રાહ્મણો પટિવસતિ, તસ્સ કુલે અન્તમસો દાસકમ્મકરાપિ દાનં દેન્તિ, સીલં રક્ખન્તિ, ઉપોસથકમ્મં કરોન્તિ. તદા બોધિસત્તો તસ્મિં કુલે નિબ્બત્તિ, ''ધમ્મપાલકુમારો''ત્વેવસ્સ નામં કરિંસુ. અથ નં વયપ્પત્તં પિતા સહસ્સં દત્વા સિપ્પુગ્ગહણત્થાય તક્કસિલં પેસેસિ. સો તત્થ ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિ, પઞ્ચન્નં માણવકસતાનં જેટ્ઠન્તેવાસિકો અહોસિ. તદા આચરિયસ્સ જેટ્ઠપુત્તો કાલમકાસિ. આચરિયો માણવકપરિવુતો ઞાતિગણેન સદ્ધિં રોદન્તો કન્દન્તો સુસાને તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેતિ. તત્થ આચરિયો ચ ઞાતિવગ્ગો ચસ્સ અન્તેવાસિકા ચ રોદન્તિ પરિદેવન્તિ, ધમ્મપાલોયેવેકો ન રોદતિ ન પરિદેવતિ. અપિચ ખો પન તેસુ પઞ્ચસતેસુ માણવેસુ સુસાના આગમ્મ આચરિયસ્સ સન્તિકે નિસીદિત્વા ''અહો એવરૂપો નામ આચારસમ્પન્નો તરુણમાણવો તરુણકાલેયેવ માતાપિતૂહિ વિપ્પયુત્તો મરણપ્પત્તો''તિ વદન્તેસુ ''સમ્મા, તુમ્હે 'તરુણો'તિ ભણથ, અથ કસ્મા તરુણકાલેયેવ મરતિ, નનુ અયુત્તં તરુણકાલે મરિતુ''ન્તિ આહ.

અથ નં તે આહંસુ ''કિં પન સમ્મ, ત્વં ઇમેસં સત્તાનં મરણભાવં ન જાનાસી''તિ? જાનામિ, તરુણકાલે પન ન મરન્તિ, મહલ્લકકાલેયેવ મરન્તીતિ. નનુ અનિચ્ચા સબ્બે સઙ્ખારા હુત્વા અભાવિનોતિ? ''સચ્ચં અનિચ્ચા, દહરકાલે પન સત્તા ન મરન્તિ, મહલ્લકકાલે મરન્તિ, અનિચ્ચતં પાપુણન્તી''તિ. ''કિં સમ્મ, ધમ્મપાલ, તુમ્હાકં ગેહે ન કેચિ મરન્તી''તિ? ''દહરકાલે પન ન મરન્તિ, મહલ્લકકાલેયેવ મરન્તી''તિ. ''કિં પનેસા તુમ્હાકં કુલપવેણી''તિ? ''આમ કુલપવેણી''તિ. માણવા તં તસ્સ કથં આચરિયસ્સ આરોચેસું. અથ નં સો પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ ''સચ્ચં કિર તાત ધમ્મપાલ, તુમ્હાકં કુલે દહરકાલે ન મીયન્તી''તિ? ''સચ્ચં આચરિયા''તિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા ચિન્તેસિ ''અયં અતિવિય અચ્છરિયં વદતિ, ઇમસ્સ પિતુ સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છિત્વા સચે એતં સચ્ચં, અહમ્પિ તમેવ ધમ્મં પૂરેસ્સામી''તિ. સો પુત્તસ્સ કત્તબ્બકિચ્ચં કત્વા સત્તટ્ઠદિવસચ્ચયેન ધમ્મપાલં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, અહં ખિપ્પં આગમિસ્સામિ, યાવ મમાગમના ઇમે માણવે સિપ્પં વાચેહી''તિ વત્વા એકસ્સ એળકસ્સ અટ્ઠીનિ ગહેત્વા ધોવિત્વા પસિબ્બકે કત્વા એકં ચૂળુપટ્ઠાકં આદાય તક્કસિલતો નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન તં ગામં

પત્વા ‘‘કતરં મહાધમ્મપાલસ્સ ગેહ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ગન્ત્વા દ્વારે અટ્ઠાસિ. બ્રાહ્મણસ્સ દાસમનુસ્સેસુ યો યો પઠમં અદ્દસ, સો સો આચરિયસ્સ હત્થતો છત્તં ગણ્હિ, ઉપાહનં ગણ્હિ, ઉપટ્ઠાકસ્સપિ હત્થતો પસિબ્બકં ગણ્હિ. ‘‘પુત્તસ્સ વો ધમ્મપાલકુમારસ્સ આચરિયો દ્વારે ઠિતોતિ કુમારસ્સ પિતુ આરોચેથા’’તિ ચ વુત્તા ‘‘સાધૂ’’તિ ગન્ત્વા આરોચયિંસુ. સો વેગેન દ્વારમૂલં ગન્ત્વા ‘‘ઇતો એથા’’તિ તં ઘરં અભિનેત્વા પલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા સબ્બં પાદધોવનાદિકિચ્ચં અકાસિ.

આચરિયો ભુત્તભોજનો સુખકથાય નિસિન્નકાલે ‘‘બ્રાહ્મણ, પુત્તો તે ધમ્મપાલકુમારો પઞ્ઞવા તિણ્ણં વેદાનં અટ્ઠારસન્નઞ્ચ સિપ્પાનં નિપ્ફત્તિં પત્તો, અપિચ ખો પનેકેન અફાસુકેન જીવિતક્ખયં પત્તો, સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, મા સોચિત્થા’’તિ આહ. બ્રાહ્મણો પાણિં પહરિત્વા મહાહસિતં હસિ. ‘‘કિં નુ બ્રાહ્મણ, હસસી’’તિ ચ વુત્તે ‘‘મય્હં પુત્તો ન મરતિ, અઞ્ઞો કોચિ મતો ભવિસ્સતી’’તિ આહ. ‘‘બ્રાહ્મણ, પુત્તોયેવ તે મતો, પુત્તસ્સેવ તે અટ્ઠીનિ દિસ્વા સદ્દહા’’તિ અટ્ઠીનિ નીહરિત્વા ‘‘ઇમાનિ તે પુત્તસ્સ અટ્ઠીની’’તિ આહ. એતાનિ એળકસ્સ વા સુનખસ્સ વા ભવિસ્સન્તિ, મય્હં પન પુત્તો ન મરતિ, અમ્હાકઞ્હિ કુલે યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા તરુણકાલે મતપુબ્બા નામ નત્થિ, ત્વં મુસા ભણસીતિ. તસ્મિં ખણે સબ્બેપિ પાણિં પહરિત્વા મહાહસિતં હસિંસુ. આચરિયો તં અચ્છરિયં દિસ્વા સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, તુમ્હાકં કુલપવેણિયં દહરાનં અમરણેન ન સક્કા અહેતુકેન ભવિતું, કેન વો કારણેન દહરા ન મીયન્તી’’તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૯૨. ‘‘કિં તે વતં કિં પન બ્રહ્મચરિયં, કિસ્સ સુચિણ્ણસ્સ અયં વિપાકો;
અક્ખાહિ મે બ્રાહ્મણ એતમત્થં, કસ્મા નુ તુમ્હં દહરા ન મીયરે’’તિ.

તત્થ **વત**ન્તિ વતસમાદાનં. **બ્રહ્મચરિય**ન્તિ સેટ્ઠચરિયં. **કિસ્સ સુચિણ્ણસ્સા**તિ તુમ્હાકં કુલે દહરાનં અમરણં નામ કતરસુચરિતસ્સ વિપાકોતિ.

તં સુત્વા બ્રાહ્મણો યેસં ગુણાનં આનુભાવેન તસ્મિં કુલે દહરા ન મીયન્તિ, તે વણ્ણયન્તો –

૯૩. ‘‘ધમ્મં ચરામ ન મુસા ભણામ, પાપાનિ કમ્માનિ પરિવજ્જયામ;
અનરિયં પરિવજ્જેમુ સબ્બં, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૪. ‘‘સુણોમ ધમ્મં અસતં સતઞ્ચ, ન ચાપિ ધમ્મં અસતં રોચયામ;
હિત્વા અસન્તે ન જહામ સન્તે, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૫. ‘‘પુબ્બેવ દાના સુમના ભવામ, દદમ્પિ વે અત્તમના ભવામ;
દત્વાપિ વે નાનુતપ્પામ પચ્છા, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૬. ‘‘સમણે મયં બ્રાહ્મણે અદ્ધિકે ચ, વનિબ્બકે યાચનકે દલિદ્દે;
અન્નેન પાનેન અભિતપ્પયામ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૭. ‘‘મયઞ્ચ ભરિયં નાતિક્કમામ, અમ્હે ચ ભરિયા નાતિક્કમન્તિ;
અઞ્ઞત્ર તાહિ બ્રહ્મચરિયં ચરામ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૮. ‘‘પાણાતિપાતા વિરમામ સબ્બે, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયામ;
અમજ્જપા નોપિ મુસા ભણામ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૯૯. ‘‘એતાસુ વે જાયરે સુત્તમાસુ, મેધાવિનો હોન્તિ પહૂતપઞ્ઞા;
બહુસ્સુતા વેદગુનો ચ હોન્તિ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૧૦૦.‘‘માતા પિતા ચ ભગિની ભાતરો ચ, પુત્તા ચ દારા ચ મયઞ્ચ સબ્બે;
ધમ્મં ચરામ પરલોકહેતુ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે.

૧૦૧.‘‘દાસા ચ દાસ્યો અનુજીવિનો ચ, પરિચારકા કમ્મકરા ચ સબ્બે;
ધમ્મં ચરન્તિ પરલોકહેતુ, તસ્મા હિ અમ્હં દહરા ન મીયરે’’તિ. –

ઇમા ગાથા આહ.

તત્થ **ધમ્મં ચરામા**તિ દસકુસલકમ્મપથધમ્મં ચરામ, અત્તનો જીવિતહેતુ અન્તમસો કુન્થકિપિલ્લિકમ્પિ જીવિતા ન વોરોપેમ, પરભણ્ડં લોભચિત્તેન ન ઓલોકેમાતિ સબ્બં વિત્થારેતબ્બં. મુસાવાદો ચેત્થ મુસાવાદિસ્સ અકરણપાપં નામ નત્થીતિ ઉસ્સન્નવસેન પુન વુત્તો. તે કિર હસાધિપ્પાયેનપિ મુસા ન ભણન્તિ. **પાપાની**તિ સબ્બાનિ નિરયગામિકમ્માનિ. **અનરિયન્તિ** અરિયગરહિતં સબ્બં અસુન્દરં અપરિસુદ્ધં કમ્મં પરિવજ્જયામ. **તસ્મા હિ અમ્હન્તિ** એત્થ **હિ**-કારો નિપાતમત્તો, તેન કારણેન અમ્હાકં દહરા ન મીયન્તિ, અન્તરા અકાલમરણં નામ નો નત્થીતિ અત્થો. ‘‘તસ્મા અમ્હ’’ન્તિપિ પાઠો. **સુણોમા**તિ મયં કિરિયવાદાનં સપ્પુરિસાનં કુસલદીપનમ્પિ અસપ્પુરિસાનં અકુસલદીપનમ્પિ ધમ્મં સુણોમ , સો પન નો સુતમત્તકોવ હોતિ, તં ન રોચયામ. તેહિ પન નો સદ્ધિં વિગ્ગહો વા વિવાદો વા મા હોતૂતિ ધમ્મં સુણામ, સુત્વાપિ હિત્વા અસન્તે સન્તે વત્તામ, એકમ્પિ ખણં ન જહામ સન્તે, પાપમિત્તે પહાય કલ્યાણમિત્તસેવિનોવ હોમાતિ.

સમણે મયં બ્રાહ્મણેતિ મયં સમિતપાપે બાહિતપાપે પચ્ચેકબુદ્ધસમણબ્રાહ્મણેપિ અવસેસધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણેપિ અદ્ધિકયાચકે સેસજનેપિ અન્નપાનેન અભિતપ્પેમાતિ અત્થો. પાળિયં પન અયં ગાથા ‘‘પુબ્બેવ દાના’’તિ ગાથાય પચ્છતો આગતા. **નાતિક્કમામા**તિ અત્તનો ભરિયં અતિક્કમિત્વા બહિ અઞ્ઞં મિચ્છાચારં ન કરોમ. **અઞ્ઞત્ર તાહી**તિ તા અત્તનો ભરિયા ઠપેત્વા સેસઇત્થીસુ બ્રહ્મચરિયં ચરામ, અમ્હાકં ભરિયાપિ સેસપુરિસેસુ એવમેવ વત્તન્તિ. **જાયરે**તિ જાયન્તિ. **સુત્તમાસૂ**તિ સુસીલાસુ ઉત્તમિત્થીસુ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યે એતાસુ સમ્પન્નસીલાસુ ઉત્તમિત્થીસુ અમ્હાકં પુત્તા જાયન્તિ, તે મેધાવિનોતિ એવંપકારા હોન્તિ, કુતો તેસં અન્તરા મરણં, તસ્માપિ અમ્હાકં કુલે દહરા ન મરન્તીતિ. **ધમ્મં ચરામા**તિ પરલોકત્થાય તિવિધસુચરિતધમ્મં ચરામ. **દાસ્યો**તિ દાસિયો.

અવસાને –

૧૦૨.‘‘ધમ્મો હવે રક્ખતિ ધમ્મચારિં, ધમ્મો સુચિણ્ણો સુખમાવહતિ;
એસાનિસંસો ધમ્મે સુચિણ્ણે, ન દુગ્ગતિં ગચ્છતિ ધમ્મચારી.

૧૦૩.‘‘ધમ્મો હવે રક્ખતિ ધમ્મચારિં, છત્તં મહન્તં વિય વસ્સકાલે;

ધમ્મેન ગુત્તો મમ ધમ્મપાલો, અઞ્ઞસ્સ અટ્ઠીનિ સુખી કુમારો''તિ. –

ઇમાહિ દ્વીહિ ગાથાહિ ધમ્મચારીનં ગુણં કથેસિ.

તત્થ **રક્ખતી**તિ ધમ્મો નામેસો રક્ખિતો અત્તનો રક્ખિતં પટિરક્ખતિ. **સુખમાવહતી**તિ દેવમનુસ્સસુખઞ્ચેવ નિબ્બાનસુખઞ્ચ આવહતિ. **ન દુગ્ગતિ**ન્તિ નિરયાદિભેદં દુગ્ગતિં ન ગચ્છતિ. એવં બ્રાહ્મણ, મયં ધમ્મં રક્ખામ, ધમ્મોપિ અમ્હે રક્ખતીતિ દસ્સેતિ. **ધમ્મેન ગુત્તો**તિ મહાછત્તસદિસેન અત્તના ગોપિતધમ્મેન ગુત્તો. **અઞ્ઞસ્સ અટ્ઠીની**તિ તયા આનીતાનિ અટ્ઠીનિ અઞ્ઞસ્સ એળકસ્સ વા સુનખસ્સ વા અટ્ઠીનિ ભવિસ્સન્તિ, છડ્ડેથેતાનિ, મમ પુત્તો સુખી કુમારોતિ.

તં સુત્વા આચરિયો ''મય્હં આગમનં સુઆગમનં, સફલં, નો નિપ્ફલ''ન્તિ સઞ્જાતસોમનસ્સો ધમ્મપાલસ્સ પિતરં ખમાપેત્વા ''મયા આગચ્છન્તેન તુમ્હાકં વીમંસનત્થાય ઇમાનિ એળકઅટ્ઠીનિ આભતાનિ, પુત્તો તે અરોગોયેવ, તુમ્હાકં રક્ખિતધમ્મં મય્હમ્પિ દેથા''તિ પણ્ણે લિખિત્વા કતિપાહં તત્થ વસિત્વા તક્કસિલં ગન્ત્વા ધમ્મપાલં સબ્બસિપ્પાનિ સિક્ખાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન પેસેસિ.

સત્થા સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને રાજા અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, આચરિયો સારિપુત્તો, પરિસા બુદ્ધપરિસા, ધમ્મપાલકુમારો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

મહાધમ્મપાલજાતકવણ્ણના નવમા.

[૪૪૮] ૧૦. કુક્કુટજાતકવણ્ણના

નાસ્મસે કતપાપમ્હીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ દેવદત્તસ્સ અગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, દેવદત્તો ધનુગ્ગહાદિપયોજનેન દસબલસ્સ વધત્થમેવ ઉપાયં કરોતી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ એસ મય્હં વધાય પરિસક્કિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કોસમ્બિયં કોસમ્બકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો એકસ્મિં વેળુવને કુક્કુટયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અનેકસતકુક્કુટપરિવારો અરઞ્ઞે વસતિ, તસ્સાવિદૂરે એકો સેનો વસતિ . સો ઉપાયેન એકેકં કુક્કુટં ગહેત્વા ખાદન્તો ઠપેત્વા બોધિસત્તં સેસે ખાદિ, બોધિસત્તો એકકોવ અહોસિ. સો અપ્પમત્તો વેલાય ગોચરં ગહેત્વા વેળુવનં પવિસિત્વા વસતિ. સો સેનો તં ગણ્હિતું અસક્કોન્તો ''એકેન નં ઉપાયેન ઉપલાપેત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તસ્સાવિદૂરે સાખાય નિલીયિત્વા ''સમ્મ કુક્કુટરાજ, ત્વં મય્હં કસ્મા ભાયસિ, અહં તયા સદ્ધિં વિસ્સાસં કત્તુકામો, અસુકસ્મિં નામ પદેસે સમ્પન્નગોચરો, તત્થ ઉભોપિ ગોચરં ગહેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયસંવાસં વસિસ્સામા''તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો આહ ''સમ્મ, મય્હં તયા સદ્ધિં વિસ્સાસો નામ નત્થિ, ગચ્છ ત્વ''ન્તિ. ''સમ્મ, ત્વં મયા પુબ્બે કતપાપતાય ન સદ્દહસિ, ઇતો પટ્ઠાય એવરૂપં ન કરિસ્સામી''તિ. ''ન મય્હં તાદિસેન સહાયેનત્થો, ગચ્છ ત્વ''ન્તિ. ઇતિ નં યાવતતિયં પટિક્ખિપિત્વા ''એતેહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતેન પુગ્ગલેન સદ્ધિં વિસ્સાસો નામ કાતું ન વટ્ટતી''તિ વનઘટં ઉન્નાદેન્તો દેવતાસુ સાધુકારં દદમાનાસુ ધમ્મકથં સમુટ્ઠાપેન્તો –

૧૦૪.“નાસ્મસે કતપાપમ્હિ, નાસ્મસે અલિકવાદિને;
નાસ્મસે અત્તત્થપઞ્ઞમ્હિ, અતિસન્તેપિ નાસ્મસે.

૧૦૫.“ભવન્તિ હેકે પુરિસા, ગોપિપાસિકજાતિકા;
ઘસન્તિ મઞ્ઞે મિત્તાનિ, વાચાય ન ચ કમ્મુના.

૧૦૬.“સુક્ખઞ્જલિપગ્ગહિતા , વાચાય પલિગુણ્ઠિતા;
મનુસ્સફેગ્ગૂ નાસીદે, યસ્મિં નત્થિ કતઞ્ઞુતા.

૧૦૭.“ન હિ અઞ્ઞઞ્ઞચિત્તાનં, ઇત્થીનં પુરિસાન વા;
નાનાવિકત્વા સંસગ્ગં, તાદિસમ્પિ ચ નાસ્મસે.

૧૦૮.“અનરિયકમ્મમોક્કન્તં, અથેતં સબ્બઘાતિનં;
નિસિતંવ પટિચ્છન્નં, તાદિસમ્પિ ચ નાસ્મસે.

૧૦૯.“મિત્તરૂપેનિધેકચ્ચે, સાખલ્યેન અચેતસા;
વિવિધેહિ ઉપાયન્તિ, તાદિસમ્પિ ચ નાસ્મસે.

૧૧૦.“આમિસં વા ધનં વાપિ, યત્થ પસ્સતિ તાદિસો;
દુબ્ભિં કરોતિ દુમ્મેધો, તઞ્ચ હન્ત્વાન ગચ્છતી”તિ. – ઇમા ગાથા આહ;

તત્થ **નાસ્મસે**તિ નાસ્સસે. અયમેવ વા પાઠો, ન વિસ્સસેતિ વુત્તં હોતિ. **કતપાપમ્હી**તિ પઠમં કતપાપે પુગ્ગલે. **અલિકવાદિને**તિ મુસાવાદિમ્હિપિ ન વિસ્સસે. તસ્સ હિ અકત્તબ્બં નામ પાપં નત્થિ. **નાસ્મસે અત્તત્થપઞ્ઞમ્હી**તિ અત્તનો અત્થાય એવ યસ્સ પઞ્ઞા સ્નેહવસેન ન ભજતિ, ધનત્થિકોવ ભજતિ, તસ્મિં અત્તત્થપઞ્ઞેપિ ન વિસ્સસે. **અતિસન્તે**તિ અન્તો ઉપસમે અવિજ્જમાનેયેવ ચ બહિ ઉપસમદસ્સનેન અતિસન્તે વિય પટિચ્છન્નકમ્મન્તેપિ બિલપટિચ્છન્નઆસીવિસસદિસે કુહકપુગ્ગલે. **ગોપિપાસિકજાતિકા**તિ ગુન્નં પિપાસકજાતિકા વિય, પિપાસિતગોસદિસાતિ વુત્તં હોતિ. યથા પિપાસિતગાવો તિત્થં ઓતરિત્વા મુખપૂરં ઉદકં પિવન્તિ, ન પન ઉદકસ્સ કત્તબ્બયુત્તકં કરોન્તિ, એવમેવ એકચ્ચે “ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કરિસ્સામા”તિ મધુરવચનેન મિત્તાનિ ઘસન્તિ, પિયવચનાનુચ્છવિકં પન ન કરોન્તિ, તાદિસેસુ વિસ્સાસો મહતો અનત્થાય હોતીતિ દીપેતિ.

સુક્ખઞ્જલિપગ્ગહિતાતિ પગ્ગહિતતુચ્છઅઞ્જલિનો. **વાચાય પલિગુણ્ઠિતા**તિ “ઇદં દસ્સામ, ઇદં કરિસ્સામા”તિ વચનેન પટિચ્છાદિકા. **મનુસ્સફેગ્ગૂ**તિ એવરૂપા અસારકા મનુસ્સા મનુસ્સફેગ્ગૂ નામ. **નાસીદે**તિ ન આસીદે એવરૂપે ન ઉપગચ્છેય્ય. **યસ્મિં નત્થી**તિ યસ્મિઞ્ચ પુગ્ગલે કતઞ્ઞુતા નત્થિ, તમ્પિ નાસીદેતિ અત્થો. **અઞ્ઞઞ્ઞચિત્તાનન્તિ** અઞ્ઞેનઞ્ઞેન ચિત્તેન સમન્નાગતાનં , લહુચિત્તાનન્તિ અત્થો. એવરૂપાનં ઇત્થીનં વા પુરિસાનં વા ન વિસ્સસેતિ દીપેતિ. **નાનાવિકત્વા સંસગ્ગન્તિ** યોપિ ન સક્કા અનુપગન્ત્વા એતસ્સ અન્તરાયં કાતુન્તિ અન્તરાયકરણત્થં નાનાકારણેહિ સંસગ્ગમાવિકત્વા દળ્હં કરિત્વા પચ્છા અન્તરાયં કરોતિ, તાદિસમ્પિ પુગ્ગલં નાસ્મસે ન વિસ્સસેય્યાતિ દીપેતિ.

અનરિયકમ્મમોક્કન્તતિ અનરિયાનં દુસ્સીલાનં કમ્મં ઓતરિત્વા ઠિતં. **અથેત**ન્તિ અથિરં અપ્પતિટ્ઠિતવચનં. **સબ્બઘાતિન**ન્તિ ઓકાસં લભિત્વા સબ્બેસં ઉપઘાતકરં. **નિસિતંવ પટિચ્છન્ન**ન્તિ કોસિયા વા પિલોતિકાય વા પટિચ્છન્નં નિસિતખગ્ગમિવ. **તાદિસમ્પી**તિ એવરૂપમ્પિ અમિત્તં મિત્તપતિરૂપકં ન વિસ્સસેય્ય. **સાખલ્યેના**તિ મટ્ઠવચનેન. **અચેતસા**તિ અચિત્તકેન. વચનમેવ હિ નેસં મટ્ઠં, ચિત્તં પન થદ્ધં ફરુસં. **વિવિધેહી**તિ વિવિધેહિ ઉપાયેહિ ઓતારાપેક્ખા ઉપગચ્છન્તિ. **તાદિસમ્પી**તિ યો એતેહિ અમિત્તેહિ મિત્તપતિરૂપકેહિ સદિસો હોતિ, તમ્પિ ન વિસ્સસેતિ અત્થો. **આમિસ**ન્તિ ખાદનીયભોજનીયં. **ધન**ન્તિ મઞ્ચપટિપાદકં આદિં કત્વા અવસેસં. **યત્થ પસ્સતી**તિ સહાયકગેહે યસ્મિં ઠાને પસ્સતિ. **દુબ્ભિં કરોતી**તિ દુબ્ભિચિત્તં ઉપ્પાદેતિ, તં ધનં હરતિ. **તઞ્ચ હન્ત્વાના**તિ તઞ્ચ સહાયકમ્પિ છેત્વા ગચ્છતિ. ઇતિ ઇમા સત્ત ગાથા કુક્કુટરાજા કથેસિ.

૧૧૧.''મિત્તરૂપેન બહવો, છન્ના સેવન્તિ સત્તવો;
જહે કાપુરિસે હેતે, કુક્કુટો વિય સેનકં.

૧૧૨.''યો ચ ઉપ્પતિતં અત્થં, ન ખિપ્પમનુબુજ્ઝતિ;
અમિત્તવસમન્વેતિ, પચ્છા ચ મનુતપ્પતિ.

૧૧૩.''યો ચ ઉપ્પતિતં અત્થં, ખિપ્પમેવ નિબોધતિ;
મુચ્ચતે સત્તુસમ્બાધા, કુક્કુટો વિય સેનકા.

૧૧૪.''તં તાદિસં કૂટમિવોડ્ડિતં વને, અધમ્મિકં નિચ્ચવિધંસકારિનં;
આરા વિવજ્જેય્ય નરો વિચક્ખણો, સેનં યથા કુક્કુટો વંસકાનને''તિ. –

ઇમા ચતસ્સો ધમ્મરાજેન ભાસિતા અભિસમ્બુદ્ધગાથા.

તત્થ **જહે કાપુરિસે હેતે**તિ ભિક્ખવે, એતે કાપુરિસે પણ્ડિતો જહેય્ય. હ-કારો પનેત્થ નિપાતમત્તં. **પચ્છા ચ મનુતપ્પતી**તિ પચ્છા ચ અનુતપ્પતિ. **કૂટમિવોડ્ડિત**ન્તિ વને મિગાનં બન્ધનત્થાય કૂટપાસં વિય ઓડ્ડિતં. **નિચ્ચવિધંસકારિન**ન્તિ નિચ્ચં વિદ્ધંસનકરં. **વંસકાનને**તિ યથા વંસવને કુક્કુટો સેનં વિવજ્જેતિ, એવં વિચક્ખણો પાપમિત્તે વિવજ્જેય્ય.

સોપિ તા ગાથા વત્વા સેનં આમન્તેત્વા ''સચે ઇમસ્મિં ઠાને વસિસ્સસિ, જાનિસ્સામિ તે કત્તબ્બ''ન્તિ તજ્જેસિ. સેનો તતો પલાયિત્વા અઞ્ઞત્ર ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં ભિક્ખવે દેવદત્તો પુબ્બેપિ મય્હં વધાય પરિસક્કી''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સેનો દેવદત્તો અહોસિ, કુક્કુટો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુક્કુટજાતકવણ્ણના દસમા.

[૪૪૯] ૧૧. મટ્ઠકુણ્ડલીજાતકવણ્ણના

અલઙ્કતો મટ્ઠકુણ્ડલીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં મતપુત્તં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકસ્સ બુદ્ધુપટ્ઠાકસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ પિયપુત્તો કાલમકાસિ. સો પુત્તસોકસમપ્પિતો ન ન્હાયતિ ન ભુઞ્જતિ ન કમ્મન્તે

વિચારેતિ, ન બુદ્ધુપટ્ઠાનં ગચ્છતિ, કેવલં ''પિયપુત્તક, મં ઓહાય પઠમતરં ગતોસી''તિઆદીનિ વત્વા વિપ્પલપતિ. સત્થા પચ્ચૂસસમયે લોકં ઓલોકેન્તો તસ્સ સોતાપત્તિફલૂપનિસ્સયં દિસ્વા પુનદિવસે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા કતભત્તકિચ્ચો ભિક્ખૂ ઉય્યોજેત્વા આનન્દત્થેરેન પચ્છાસમણેન તસ્સ ઘરદ્વારં અગમાસિ. સત્થુ આગતભાવં કુટુમ્બિકસ્સ આરોચેસું. અથસ્સ ગેહજનો આસનં પઞ્ઞપેત્વા સત્થારં નિસીદાપેત્વા કુટુમ્બિકં પરિગ્ગહેત્વા સત્થુ સન્તિકં આનેસિ. તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નં સત્થા કરુણાસીતલેન વચનેન આમન્તેત્વા ''કિં, ઉપાસક, પુત્તકં અનુસોચસી''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ઉપાસક, પોરાણકપણ્ડિતા પુત્તે કાલકતે સોકસમપ્પિતા વિચરન્તાપિ પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા 'અલબ્ભનીયટ્ઠાન'ન્તિ તથતો ઞત્વા અપ્પમત્તકમ્પિ સોકં ન કરિંસૂ''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકસ્સ મહાવિભવસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તો પઞ્ચદસસોળસવસ્સકાલે એકેન બ્યાધિના ફુટ્ઠો કાલં કત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિ. બ્રાહ્મણો તસ્સ કાલકિરિયતો પટ્ઠાય સુસાનં ગન્ત્વા છારિકપુઞ્જં આવિજ્ઝન્તો પરિદેવતિ, સબ્બકમ્મન્તે પરિચ્ચજિત્વા સોકસમપ્પિતો વિચરતિ. તદા દેવપુત્તો અનુવિચરન્તો તં દિસ્વા ''એકં ઉપમં કત્વા સોકં હરિસ્સામી''તિ તસ્સ સુસાનં ગન્ત્વા પરિદેવનકાલે તસ્સેવ પુત્તવણ્ણી હુત્વા સબ્બાભરણપટિમણ્ડિતો એકસ્મિં પદેસે ઠત્વા ઉભો હત્થે સીસે ઠપેત્વા મહાસદ્દેન પરિદેવિ. બ્રાહ્મણો સદ્દં સુત્વા તં ઓલોકેત્વા પુત્તપેમં પટિલભિત્વા તસ્સ સન્તિકે ઠત્વા ''તાત માણવ, ઇમસ્મિં સુસાનમજ્ઝે કસ્મા પરિદેવસી''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૫.''અલઙ્કતો મટ્ઠકુણ્ડલી, માલધારી હરિચન્દનુસ્સદો;
બાહા પગ્ગય્હ કન્દસિ, વનમજ્ઝે કિં દુક્ખિતો તુવ''ન્તિ.

તત્થ **અલઙ્કતો**તિ નાનાભરણવિભૂસિતો. **મટ્ઠકુણ્ડલી**તિ કરણપરિનિટ્ઠિતેહિ મટ્ઠેહિ કુણ્ડલેહિ સમન્નાગતો. **માલધારી**તિ વિચિત્રકુસુમમાલધરો. **હરિચન્દનુસ્સદો**તિ સુવણ્ણવણ્ણેન ચન્દનેન અનુલિત્તો. **વનમજ્ઝે**તિ સુસાનમજ્ઝે. **કિં દુક્ખિતો તુવ**ન્તિ કિંકારણા દુક્ખિતો ત્વં, આચિક્ખ, અહં તે યં ઇચ્છસિ, તં દસ્સામીતિ આહ.

અથસ્સ કથેન્તો માણવો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૧૬.''સોવણ્ણમયો પભસ્સરો, ઉપ્પન્નો રથપઞ્જરો મમ;
તસ્સ ચક્કયુગં ન વિન્દામિ, તેન દુક્ખેન જહામિ જીવિત''ન્તિ.

બ્રાહ્મણો સમ્પટિચ્છન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૧૭.''સોવણ્ણમયં મણીમયં, લોહમયં અથ રૂપિયામયં;
પાવદ રથં કરિસ્સામિ તે, ચક્કયુગં પટિપાદયામિ ત''ન્તિ.

તત્થ **પાવદા**તિ યાદિસેન તે અત્થો યાદિસં રોચેસિ, તાદિસં વદ, અહં તે રથ કરિસ્સામિ. **પટિપાદયામિ તન્તિ** તં પઞ્જરાનુરૂપં ચક્કયુગં અધિગચ્છાપેમિ.

તં સુત્વા માણવેન કથિતાય ગાથાય પઠમપાદં સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા કથેસિ, સેસં માણવો.

૧૧૮.‘‘સો માણવો તસ્સ પાવદિ, ચન્દસૂરિયા ઉભયેત્થ ભાતરો;
સોવણ્ણમયો રથો મમ, તેન ચક્કયુગેન સોભતી’’તિ.

બ્રાહ્મણો તદનન્તરં આહ –

૧૧૯.‘‘બાલો ખો ત્વંસિ માણવ, યો ત્વં પત્થયસિ અપત્થિયં;
મઞ્ઞામિ તુવં મરિસ્સસિ, ન હિ ત્વં લચ્છસિ ચન્દસૂરિયે’’તિ. –

બ્રાહ્મણેન વુત્તગાથાય **અપત્થિય**ન્તિ અપત્થેતબ્બં.

તતો માણવો આહ –

૧૨૦.‘‘ગમનાગમનમ્પિ દિસ્સતિ, વણ્ણધાતુ ઉભયેત્થ વીથિયો;
પેતો પન નેવ દિસ્સતિ, કો નુ ખો કન્દતં બાલ્યતરો’’તિ.

માણવેન વુત્તગાથાય **ગમનાગમન**ન્તિ ઉગ્ગમનઞ્ચ અત્થગમનઞ્ચ. વણ્ણોયેવ વણ્ણધાતુ. **ઉભયેત્થ વીથિયો**તિ એત્થ આકાસે ‘‘અયં ચન્દસ્સ વીથિ, અયં સૂરિયસ્સ વીથી’’તિ એવં ઉભયગમનાગમનભૂમિયોપિ પઞ્ઞાયન્તિ. **પેતો પના**તિ પરલોકં ગતસત્તો પન ન દિસ્સતેવ. **કો નુ ખો**તિ એવં સન્તે અમ્હાકં દ્વિન્નં કન્દન્તાનં કો નુ ખો બાલ્યતરોતિ.

એવં માણવે કથેન્તે બ્રાહ્મણો સલ્લક્ખેત્વા ગાથમાહ –

૧૨૧.‘‘સચ્ચં ખો વદેસિ માણવ, અહમેવ કન્દતં બાલ્યતરો;
ચન્દં વિય દારકો રુદં, પેતં કાલકતાભિપત્થયે’’તિ.

તત્થ **ચન્દં વિય દારકો**તિ યથા દહરો ગામદારકો ‘‘ચન્દં દેથા’’તિ ચન્દસ્સત્થાય રોદેય્ય, એવં અહમ્પિ પેતં કાલકતં અભિપત્થેમીતિ.

ઇતિ બ્રાહ્મણો માણવસ્સ કથાય નિસ્સોકો હુત્વા તસ્સ થુતિં કરોન્તો સેસગાથા અભાસિ –

૧૨૨.‘‘આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘતસિત્તંવ પાવકં;
વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૧૨૩.‘‘અબ્બહી વત મે સલ્લં, યમાસિ હદયસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતસ્સ, પુત્તસોકં અપાનુદિ.

૧૨૪.‘‘સોહં અબ્બૂળ્હસલ્લોસ્મિ, વીતસોકો અનાવિલો;
ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વાન માણવા’’તિ.

અથ નં માણવો ‘‘બ્રાહ્મણ, યસ્સત્થાય ત્વં રોદસિ, અહં તે પુત્તો, અહં દેવલોકે નિબ્બત્તો, ઇતો પટ્ઠાય મા મં અનુસોચિ, દાનં દેહિ, સીલં રક્ખાહિ, ઉપોસથં કરોહી’’તિ ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. બ્રાહ્મણોપિ તસ્સોવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા કાલકતો દેવલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેહિ, સચ્ચપરિયોસાને કુટુમ્બિકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.તદા ધમ્મદેસકદેવપુત્તો અહમેવ અહોસિન્તિ.

મટ્ઠકુણ્ડલીજાતકવણ્ણના એકાદસમા.

[૪૫૦] ૧૨. બિલારકોસિયજાતકવણ્ણના

અપચન્તાપીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દાનવિત્તં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ભગવતો ધમ્મદેસનં સુત્વા સાસને પબ્બજિત્વા પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય દાનવિત્તો અહોસિ દાનજ્ઝાસયો, પત્તપરિયાપન્નમ્પિ પિણ્ડપાતં અઞ્ઞસ્સ અદત્વા ન ભુઞ્જિ, અન્તમસો પાનીયમ્પિ લભિત્વા અઞ્ઞસ્સ અદત્વા ન પિવિ, એવં દાનાભિરતો અહોસિ. અથસ્સ ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ ગુણકથં કથેસું. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે તં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દાનવિત્તો દાનજ્ઝાસયો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખવે અયં પુબ્બે અસ્સદ્ધો અહોસિ અપ્પસન્નો, તિણગ્ગેન તેલબિન્દુમ્પિ ઉદ્ધરિત્વા કસ્સચિ ન અદાસિ, અથ નં અહં દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા દાનફલં ઞાપેસિં, તમેવ દાનનિન્નં ચિત્તં ભવન્તરેપિ ન પજહતી’’તિ વત્વા ભિક્ખૂહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા પિતુ અચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાનં પત્વા એકદિવસં ધનવિલોકનં કત્વા ‘‘ધનં પઞ્ઞાયતિ, એતસ્સ ઉપ્પાદકા ન પઞ્ઞાયન્તિ, ઇમં ધનં વિસ્સજ્જેત્વા મહાદાનં દાતું વટ્ટતી’’તિ દાનસાલં કારેત્વા યાવજીવં મહાદાનં પવત્તેત્વા આયુપરિયોસાને ‘‘ઇદં દાનવત્તં મા ઉપચ્છિન્દી’’તિ પુત્તસ્સ ઓવાદં દત્વા તાવતિંસભવને સક્કો હુત્વા નિબ્બત્તિ. પુત્તોપિસ્સ તથેવ દાનં દત્વા પુત્તં ઓવદિત્વા આયુપરિયોસાને ચન્દો દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સ પુત્તો સૂરિયો હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સપિ પુત્તો માતલિસઙ્ગાહકો હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સ પુત્તો પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. છટ્ઠો પન અસ્સદ્ધો અહોસિ થદ્ધચિત્તો નિસ્નેહો મચ્છરી, દાનસાલં વિદ્ધંસેત્વા ઝાપેત્વા યાચકે પોથેત્વા નીહરાપેસિ, કસ્સચિ તિણગ્ગેન ઉદ્ધરિત્વા તેલબિન્દુમ્પિ ન દેતિ. તદા સક્કો દેવરાજા અત્તનો પુબ્બકમ્મં ઓલોકેત્વા ‘‘પવત્તતિ નુ ખો મે દાનવંસો, ઉદાહુ નો’’તિ ઉપધારેન્તો ‘‘પુત્તો મે દાનં પવત્તેત્વા ચન્દો હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સ પુત્તો સૂરિયો, તસ્સ પુત્તો માતલિ, તસ્સ પુત્તો પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, છટ્ઠો પન તં વંસં ઉપચ્છિન્દી’’તિ પસ્સિ.

અથસ્સ એતદહોસિ ‘‘ઇમં પાપધમ્મં દમેત્વા દાનફલં જાનાપેત્વા આગમિસ્સામી’’તિ. સો ચન્દસૂરિયમાતલિપઞ્ચસિખે પક્કોસાપેત્વા ‘‘સમ્મા, અમ્હાકં વંસે છટ્ઠો કુલવંસં સમુચ્છિન્દિત્વા દાનસાલં ઝાપેત્વા યાચકે નીહરાપેસિ, ન કસ્સચિ કિઞ્ચિ દેતિ, એથ નં દમેસ્સામા’’તિ તેહિ સદ્ધિં બારાણસિં અગમાસિ. તસ્મિં ખણે સેટ્ઠિ રાજુપટ્ઠાનં કત્વા આગન્ત્વા સત્તમે દ્વારકોટ્ઠકે અન્તરવીથિં ઓલોકેન્તો ચઙ્કમતિ. સક્કો ‘‘તુમ્હે મમ પવિટ્ઠકાલે પચ્છતો પટિપાટિયા આગચ્છથા’’તિ વત્વા ગન્ત્વા સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકે ઠત્વા ‘‘ભો મહાસેટ્ઠિ, ભોજનં મે દેહી’’તિ આહ. ‘‘બ્રાહ્મણ નત્થિ તવ ઇધ ભત્તં, અઞ્ઞત્થ ગચ્છા’’તિ. ‘‘ભો મહાસેટ્ઠિ, બ્રાહ્મણેહિ ભત્તે યાચિતે ન દાતું ન લબ્ભતી’’તિ. ‘‘બ્રાહ્મણ, મમ ગેહે પક્કમ્પિ પચિતબ્બમ્પિ ભત્તં નત્થિ, અઞ્ઞત્થ ગચ્છા’’તિ. ‘‘મહાસેટ્ઠિ, એકં તે

સિલોકં કથેસ્સામિ, તં સુણાહી''તિ. ''નત્થિ મય્હં તવ સિલોકેનત્થો, મા ઇધ તિટ્ઠા''તિ. સક્કો તસ્સ કથં અસુણન્તો વિય દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૨૫.''અપચન્તાપિ દિચ્છન્તિ, સન્તો લદ્ધાન ભોજનં;
કિમેવ ત્વં પચમાનો, યં ન દજ્જા ન તં સમં.

૧૨૬.''મચ્છેરા ચ પમાદા ચ, એવં દાનં ન દીયતિ;
પુઞ્ઞં આકઙ્ખમાનેન, દેય્યં હોતિ વિજાનતા''તિ.

તાસં અત્થો – મહાસેટ્ઠિ અપચન્તાપિ સન્તો સપ્પુરિસા ભિક્ખાચરિયાય લદ્ધમ્પિ ભોજનં દાતું ઇચ્છન્તિ, ન એકકા પરિભુઞ્જન્તિ. કિમેવ ત્વં પચમાનો યં ન દદેય્યાસિ, ન તં સમં, તં તવ અનુરૂપં અનુચ્છવિકં ન હોતિ. દાનઞ્હિ મચ્છેરેન ચ પમાદેન ચાતિ દ્વીહિ દોસેહિ ન દીયતિ, પુઞ્ઞં આકઙ્ખમાનેન વિજાનતા પણ્ડિતમનુસ્સેન દાતબ્બમેવ હોતીતિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''તેન હિ ગેહં પવિસિત્વા નિસીદ, થોકં લચ્છસી''તિ આહ. સક્કો પવિસિત્વા તે સિલોકે સજ્ઝાયન્તો નિસીદિ. અથ નં ચન્દો આગન્ત્વા ભત્તં યાચિ. ''નત્થિ તે ભત્તં, ગચ્છા''તિ ચ વુત્તો ''મહાસેટ્ઠિ અન્તો એકો બ્રાહ્મણો નિસિન્નો, બ્રાહ્મણવાચનકં મઞ્ઞે ભવિસ્સતિ, અહમ્પિ ભવિસ્સામી''તિ વત્વા ''નત્થિ બ્રાહ્મણવાચનકં, નિક્ખમા''તિ વુચ્ચમાનોપિ ''મહાસેટ્ઠિ ઇક્ક તાવ સિલોકં સુણાહી''તિ દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૨૭.''યસ્સેવ ભીતો ન દદાતિ મચ્છરી, તદેવાદદતો ભયં;
જિઘચ્છા ચ પિપાસા ચ, યસ્સ ભાયતિ મચ્છરી;
તમેવ બાલં ફુસતિ, અસ્મિં લોકે પરમ્હિ ચ.

૧૨૮.''તસ્મા વિનેય્ય મચ્છેરં, દજ્જા દાનં મલાભિભૂ;
પુઞ્ઞાનિ પરલોકસ્મિં, પતિટ્ઠા હોન્તિ પાણિન''ન્તિ.

તત્થ **યસ્સ ભાયતી**તિ ''અહં અઞ્ઞેસં દત્વા સયં જિઘચ્છિતો ચ પિપાસિતો ચ ભવિસ્સામી''તિ યસ્સા જિઘચ્છાય પિપાસાય ભાયતિ. **તમેવા**તિ તઞ્ઞેવ જિઘચ્છાપિપાસાસઙ્ખાતં ભયં એતં બાલં નિબ્બત્તનિબ્બત્તટ્ઠાને ઇધલોકે પરલોકે ચ ફુસતિ પીળેતિ, અચ્ચન્તદાલિદ્દિયં પાપુણાતિ. **મલાભિભૂ**તિ મચ્છરિયમલં અભિભવન્તો.

તસ્સપિ વચનં સુત્વા ''તેન હિ પવિસ, થોકં લભિસ્સસી''તિ આહ. સોપિ પવિસિત્વા સક્કસ્સ સન્તિકે નિસીદિ. તતો થોકં વીતિનામેત્વા સૂરિયો આગન્ત્વા ભત્તં યાચન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૨૯.''દુદ્દદં દદમાનાનં, દુક્કરં કમ્મ કુબ્બતં;
અસન્તો નાનુકુબ્બન્તિ, સતં ધમ્મો દુરન્નયો.

૧૩૦.''તસ્મા સતઞ્ચ અસતં, નાના હોતિ ઇતો ગતિ;
અસન્તો નિરયં યન્તિ, સન્તો સગ્ગપરાયણા''તિ.

તત્થ **દુદ્દદન્તિ** દાનં નામ દુદ્દદં મચ્છેરં અભિભવિત્વા દાતબ્બતો, તં દદમાનાનં. **દુક્કરન્તિ** તદેવ દાનકમ્મં દુક્કરં યુદ્ધસદિસં, તં કુબ્બતં. **નાનુકુબ્બન્તી**તિ અસપ્પુરિસા દાનફલં અજાનન્તા તેસં ગતમગ્ગં નાનુગચ્છન્તિ. **સતં ધમ્મો**તિ સપ્પુરિસાનં બોધિસત્તાનં ધમ્મો અઞ્ઞેહિ દુરનુગમો. **અસન્તો**તિ મચ્છરિયવસેન દાનં અદત્વા અસપ્પુરિસા નિરયં યન્તિ.

સેટ્ઠિ ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તો ''તેન હિ પવિસિત્વા બ્રાહ્મણાનં સન્તિકે નિસીદ, થોકં લચ્છસી''તિ આહ. તતો થોકં વીતિનામેત્વા માતલિ આગન્ત્વા ભત્તં યાચિત્વા ''નત્થી''તિ વચનમત્તકાલમેવ સત્તમં ગાથમાહ –

૧૩૧.''અપ્પસ્મેકે પવેચ્છન્તિ, બહુનેકે ન દિચ્છરે;
અપ્પસ્મા દક્ખિણા દિન્ના, સહસ્સેન સમં મિતા''તિ.

તત્થ **અપ્પસ્મેકે પવેચ્છન્તી**તિ મહાસેટ્ઠિ એકચ્ચે પણ્ડિતપુરિસા અપ્પસ્મિમ્પિ દેય્યધમ્મે પવેચ્છન્તિ, દદન્તિયેવાતિ અત્થો. બહુનાપિ દેય્યધમ્મેન સમન્નાગતા એકે સત્તા **ન દિચ્છરે** ન દદન્તિ. **દક્ખિણા**તિ કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા દિન્નદાનં. **સહસ્સેન સમં મિતા**તિ એવં દિન્ના કટચ્છુભત્તમત્તાપિ દક્ખિણા સહસ્સદાનેન સદ્ધિં મિતા, મહાફલત્તા સહસ્સદાનસદિસાવ હોતીતિ અત્થો.

તમ્પિ સો ''તેન હિ પવિસિત્વા નિસીદા''તિ આહ. તતો થોકં વીતિનામેત્વા પઞ્ચસિખો આગન્ત્વા ભત્તં યાચિત્વા ''નત્થિ ગચ્છા''તિ વુત્તે ''અહં ન ગતપુબ્બો, ઇમસ્મિં ગેહે બ્રાહ્મણવાચનકં ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે''તિ તસ્સ ધમ્મકથં આરભન્તો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૧૩૨.''ધમ્મં ચરે યોપિ સમુઞ્છકં ચરે, દારઞ્ચ પોસં દદમપ્પકસ્મિં;
સતં સહસ્સાનં સહસ્સયાગિનં, કલમ્પિ નાગ્ઘન્તિ તથાવિધસ્સ તે''તિ.

તત્થ **ધમ્મ**ન્તિ તિવિધસુચરિતધમ્મં. **સમુઞ્છક**ન્તિ ગામે વા આમકપક્કભિક્ખાચરિયં અરઞ્ઞે વા ફલાફલહરણસઙ્ખાતં ઉઞ્છં યો ચરેય્ય, સોપિ ધમ્મમેવ ચરે. **દારઞ્ચ પોસ**ન્તિ અત્તનો ચ પુત્તદારં પોસેન્તોયેવ. **દદમપ્પકસ્મિ**ન્તિ પરિત્તે વા દેય્યધમ્મે ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનં દદમાનો ધમ્મં ચરેતિ અત્થો. **સતં સહસ્સાનં સહસ્સયાગિન**ન્તિ પરં પોથેત્વા વિહેઠેત્વા સહસ્સેન યાગં યજન્તાનં સહસ્સયાગીનં ઇસ્સરાનં સતસહસ્સમ્પિ. **કલમ્પિ નાગ્ઘન્તિ તથાવિધસ્સ તે**તિ તેસં સતસહસ્સસઙ્ખાતાનં સહસ્સયાગીનં યાગા તથાવિધસ્સ ધમ્મેન સમેન દેય્યધમ્મં ઉપ્પાદેત્વા દેન્તસ્સ દુગ્ગતમનુસ્સસ્સ સોળસિં કલં ન અગ્ઘન્તીતિ.

સેટ્ઠિ પઞ્ચસિખસ્સ કથં સુત્વા સલ્લક્ખેસિ. અથ નં અનગ્ઘકારણં પુચ્છન્તો નવમં ગાથમાહ –

૧૩૩.''કેનેસ યઞ્ઞો વિપુલો મહગ્ઘતો, સમેન દિન્નસ્સ ન અગ્ઘમેતિ;
કથં સતં સહસ્સાનં સહસ્સયાગિનં, કલમ્પિ નાગ્ઘન્તિ તથાવિધસ્સ તે''તિ.

તત્થ **યઞ્ઞો**તિ દાનયાગો સતસહસ્સપરિચ્ચાગવસેન વિપુલો, વિપુલત્તાવ મહગ્ઘતો. **સમેન દિન્નસ્સા**તિ ધમ્મેન દિન્નસ્સ કેન કારણેન અગ્ઘં ન ઉપેતિ. **કથં સતં સહસ્સાન**ન્તિ બ્રાહ્મણ, કથં સહસ્સયાગીનં પુરિસાનં બહૂનં સહસ્સાનં સતસહસ્સસઙ્ખાતા ઇસ્સરા તથાવિધસ્સ ધમ્મેન ઉપ્પાદેત્વા દાયકસ્સ એકસ્સ દુગ્ગતમનુસ્સસ્સ કલં નાગ્ઘન્તીતિ.

અથસ્સ કથેન્તો પઞ્ચસિખો ઓસાનગાથમાહ –

૧૩૪.''દદન્તિ હેકે વિસમે નિવિટ્ઠા, છેત્વા વધિત્વા અથ સોચયિત્વા;
સા દક્ખિણા અસ્સુમુખા સદણ્ડા, સમેન દિન્નસ્સ ન અગ્ઘમેતિ;
એવં સતં સહસ્સાનં સહસ્સયાગિનં, કલમ્પિ નાગ્ઘન્તિ તથાવિધસ્સ તે''તિ.

તત્થ **વિસમે**તિ વિસમે કાયકમ્માદિમ્હિ નિવિટ્ઠા. **છેત્વા**તિ કિલમેત્વા. **વધિત્વા**તિ મારેત્વા. **સોચયિત્વા**તિ સસોકે કત્વા.

સો પઞ્ચસિખસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા ''તેન હિ ગચ્છ, ગેહં પવિસિત્વા નિસીદ, થોકં લચ્છસી''તિ આહ. સોપિ ગન્ત્વા તેસં સન્તિકે નિસીદિ. તતો બિલારકોસિયો સેટ્ઠિ એકં દાસિં આમન્તેત્વા ''એતેસં બ્રાહ્મણાનં પલાપવીહીનં નાળિં નાળિં દેહી''તિ આહ. સા વીહી ગહેત્વા બ્રાહ્મણે ઉપસઙ્કમિત્વા ''ઇમે આદાય યત્થ કત્થચિ પચાપેત્વા ભુઞ્જથા''તિ આહ. ''ન અમ્હાકં વીહિના અત્થો, ન મયં વીહિં આમસામા''તિ. ''અય્ય, વીહિં કિરેતે નામસન્તી''તિ? ''તેન હિ તેસં તણ્ડુલે દેહી''તિ. સા તણ્ડુલે આદાય ગન્ત્વા ''બ્રાહ્મણા તણ્ડુલે ગણ્હથા''તિ આહ. ''મયં આમકં ન પટિગ્ગણ્હામા''તિ. ''અય્ય, આમકં કિર ન ગણ્હન્તી''તિ. ''તેન હિ તેસં કરોટિયં વડ્ઢેત્વા ગોભત્તં દેહી''તિ. સા તેસં કરોટિયં વડ્ઢેત્વા મહાગોણાનં પક્કભત્તં આહરિત્વા અદાસિ. પઞ્ચપિ જના કબળે વડ્ઢેત્વા મુખે પક્ખિપિત્વા ગલે લગ્ગાપેત્વા અક્ખીનિ પરિવત્તેત્વા વિસ્સટ્ઠસઞ્ઞા મતા વિય નિપજ્જિંસુ. દાસી તે દિસ્વા ''મતા ભવિસ્સન્તી''તિ ભીતા ગન્ત્વા સેટ્ઠિનો આરોચેસિ ''અય્ય, તે બ્રાહ્મણા ગોભત્તં ગિલિતું અસક્કોન્તા મતા''તિ.

સો ચિન્તેસિ ''ઇદાનિ અયં પાપધમ્મો સુખુમાલબ્રાહ્મણાનં ગોભત્તં દાપેસિ, તે તં ગિલિતું અસક્કોન્તા મતાતિ મં ગરહિસ્સન્તી''તિ. તતો દાસિં આહ – ''ખિપ્પં ગન્ત્વા એતેસં કરોટિકેસુ ભત્તં હરિત્વા નાનગ્ગરસં સાલિભત્તં વડ્ઢેહી''તિ. સા તથા અકાસિ. સેટ્ઠિ અન્તરપીથિં પટિપન્નમનુસ્સે પક્કોસાપેત્વા ''અહં મમ ભુઞ્જનનિયામેન એતેસં બ્રાહ્મણાનં ભત્તં દાપેસિં, એતે લોભેન મહન્તે પિણ્ડે કત્વા ભુઞ્જમાના ગલે લગ્ગાપેત્વા મતા, મમ નિદ્દોસભાવં જાનાથા''તિ વત્વા પરિસં સન્નિપાતેસિ. મહાજને સન્નિપતિતે બ્રાહ્મણા ઉટ્ઠાય મહાજનં ઓલોકેત્વા ''પસ્સથિમસ્સ સેટ્ઠિસ્સ મુસાવાદિતં, 'અમ્હાકં અત્તનો ભુઞ્જનભત્તં દાપેસિ'ન્તિ વદતિ, પઠમં ગોભત્તં અમ્હાકં દત્વા અમ્હેસુ મતેસુ વિય નિપન્નેસુ ઇમં ભત્તં વડ્ઢાપેસી''તિ વત્વા અત્તનો મુખેહિ ગહિતભત્તં ભૂમિયં પાતેત્વા દસ્સેસું. મહાજનો સેટ્ઠિં ગરહિ ''અન્ધબાલ, અત્તનો કુલવંસં નાસેસિ, દાનસાલં ઝાપેસિ, યાચકે ગીવાયં ગહેત્વા નીહરાપેસિ, ઇદાનિ ઇમેસં સુખુમાલબ્રાહ્મણાનં ભત્તં દેન્તો ગોભત્તં દાપેસિ, પરલોકં ગચ્છન્તો તવ ઘરે વિભવં ગીવાયં બન્ધિત્વા ગમિસ્સસિ મઞ્ઞે''તિ.

તસ્મિં ખણે સક્કો મહાજનં પુચ્છિ ''જાનાથ, તુમ્હે ઇમસ્મિં ગેહે ધનં કસ્સ સન્તક''ન્તિ? ''ન જાનામા''તિ. ''ઇમસ્મિં નગરે અસુકકાલે બારાણસિયં મહાસેટ્ઠિ નામ દાનસાલં કારેત્વા મહાદાનં પવત્તયી''તિ સુતપુબ્બં તુમ્હેહીતિ. ''આમ સુણામા''તિ. ''અહં સો સેટ્ઠિ, દાનં દત્વા સક્કો દેવરાજા હુત્વા પુત્તોપિ મે તં વંસં અવિનાસેત્વા દાનં દત્વા ચન્દો દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તો, તસ્સ પુત્તો સૂરિયો, તસ્સ પુત્તો માતલિ, તસ્સ પુત્તો પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તો. તેસુ અયં ચન્દો, અયં સૂરિયો, અયં માતલિસઙ્ગાહકો, અયં ઇમસ્સ પાપધમ્મસ્સ પિતા પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો, એવં બહુગુણં એતં દાનં નામ, કત્તબ્બમેવ કુસલં પણ્ડિતેહી''તિ કથેન્તા મહાજનસ્સ કઙ્ખચ્છેદનત્થં આકાસે ઉપ્પતિત્વા મહન્તેનાનુભાવેન મહન્તેન પરિવારેન જલમાનસરીરા અટ્ઠંસુ,

સકલનગરં પજ્જલન્તં વિય અહોસિ. સક્કો મહાજનં આમન્તેત્વા ''મયં અત્તનો દિબ્બસમ્પત્તિં પહાય આગચ્છન્તા ઇમં કુલવંસનાસકરં પાપધમ્મબિલારકોસિયં નિસ્સાય આગતા, અયં પાપધમ્મો અત્તનો કુલવંસં નાસેત્વા દાનસાલં ઝાપેત્વા યાચકે ગીવાયં ગહેત્વા નીહરાપેત્વા અમ્હાકં વંસં સમુચ્છિન્દિ, 'અયં અદાનસીલો હુત્વા નિરયે નિબ્બત્તેય્યા'તિ ઇમસ્સ અનુકમ્પાય આગતામ્હા''તિ વત્વા દાનગુણં પકાસેન્તો મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. બિલારકોસિયો સિરસ્મિં અઞ્જલિં પતિટ્ઠપેત્વા ''દેવ, અહં ઇતો પટ્ઠાય પોરાણકુલવંસં અનાસાપેત્વા દાનં પવત્તેસ્સામિ, અજ્જ આદિં કત્વા અન્તમસો ઉદકદન્તપોનં ઉપાદાય અત્તનો લદ્ધાહારં પરસ્સ અદત્વા ન ખાદિસ્સામી''તિ સક્કસ્સ પટિઞ્ઞં અદાસિ. સક્કો તં દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠપેત્વા ચત્તારો દેવપુત્તે આદાય સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સોપિ સેટ્ઠિ યાવજીવં દાનં દત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, અયં ભિક્ખુ પુબ્બે અસ્સદ્ધો અહોસિ કસ્સચિ કિઞ્ચિ અદાતા, અહં પન નં દમેત્વા દાનફલં જાનાપેસિં, તમેવ ચિત્તં ભવન્તરગતમ્પિ ન જહાતી''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સેટ્ઠિ અયં દાનપતિકો ભિક્ખુ અહોસિ, ચન્દો સારિપુત્તો, સૂરિયો મોગ્ગલ્લાનો, માતલિ કસ્સપો, પઞ્ચસિખો આનન્દો, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બિલારકોસિયજાતકવણ્ણના દ્વાદસમા.

[૪૫૧] ૧૩. ચક્કવાકજાતકવણ્ણના

વણ્ણવા અભિરૂપોસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં લોલભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ચીવરાદીહિ અતિત્તો ''કહં સઙ્ઘભત્તં, કહં નિમન્તન''ન્તિ પરિયેસન્તો વિચરતિ, આમિસકથાયમેવ અભિરમતિ. અથઞ્ઞે પેસલા ભિક્ખૂ તસ્સાનુગ્ગહેન સત્થુ આરોચેસું. સત્થા તં પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ લોલો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ કસ્મા એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા લોલો અહોસિ, લોલભાવો ચ નામ પાપકો, પુબ્બેપિ ત્વં લોલભાવં નિસ્સાય બારાણસિયં હત્થિકુણપાદીહિ અતિત્તો મહાઅરઞ્ઞં પવિટ્ઠો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકો લોલકાકો બારાણસિયં હત્થિકુણપાદીહિ અતિત્તો ''અરઞ્ઞં નુ ખો કીદિસ''ન્તિ અરઞ્ઞં ગન્ત્વા તત્થપિ ફલાફલેહિ અસન્તુટ્ઠો ગઙ્ગાય તીરં ગન્ત્વા વિચરન્તો જયમ્પતિકે ચક્કવાકે દિસ્વા ''ઇમે સકુણા અતિવિય સોભન્તિ, ઇમે ઇમસ્મિં ગઙ્ગાતીરે બહું મચ્છમંસં ખાદન્તિ મઞ્ઞે, ઇમે પટિપુચ્છિત્વા મયાપિ ઇમેસં ભોજનં ગોચરં ખાદિત્વા વણ્ણવન્તેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ તેસં અવિદૂરે નિસીદિત્વા ચક્કવાકં પુચ્છન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૩૫.''વણ્ણવા અભિરૂપોસિ, ઘનો સઞ્જાતરોહિતો;
ચક્કવાક સુરૂપોસિ, વિપ્પસન્નમુખિન્દ્રિયો.

૧૩૬.''પાઠીનં પાવુસં મચ્છં, બલજં મુઞ્જરોહિતં;
ગઙ્ગાય તીરે નિસિન્નો, એવં ભુઞ્જસિ ભોજન''ન્તિ.

તત્થ **ઘનો**તિ ઘનસરીરો. **સઞ્જાતરોહિતો**તિ ઉત્તત્તસુવણ્ણં વિય સુટ્ઠુજાતરોહિતવણ્ણો. **પાઠીન**ન્તિ પાઠીનનામકં પાસાણમચ્છં. **પાવુસ**ન્તિ મહામુખમચ્છં, ''પાહુસ''ન્તિપિ પાઠો. **બલજ**ન્તિ બલજમચ્છં. **મુઞ્જરોહિત**ન્તિ મુઞ્જમચ્છઞ્ચ

રોહિતમચ્છઞ્ચ. **એવં ભુઞ્જસી**તિ એવરૂપં ભોજનં મઞ્ઞે ભુઞ્જસીતિ પુચ્છતિ.

ચક્કવાકો તસ્સ વચનં પટિક્ખિપન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૩૭.‘‘ન વાહમેતં ભુઞ્જામિ, જઙ્ગલાનોદકાનિ વા;
અઞ્ઞત્ર સેવાલપણકા, એતં મે સમ્મ ભોજન’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – અહં સમ્મ, અઞ્ઞત્ર સેવાલા ચ પણકા ચ સેસાનિ જઙ્ગલાનિ વા ઓદકાનિ વા મંસાનિ આદાય એતં ભોજનં ન ભુઞ્જામિ, યં પનેતં સેવાલપણકં, એતં મે સમ્મ, ભોજનન્તિ.

તતો કાકો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૩૮.‘‘ન વાહમેતં સદ્દહામિ, ચક્કવાકસ્સ ભોજનં;
અહમ્પિ સમ્મ ભુઞ્જામિ, ગામે લોણિયતેલિયં.

૧૩૯.‘‘મનુસ્સેસુ કતં ભત્તં, સુચિં મંસૂપસેચનં;
ન ચ મે તાદિસો વણ્ણો, ચક્કવાક યથા તુવ’’ન્તિ.

તત્થ **યથા તુવ**ન્તિ યથા તુવં સોભગ્ગપ્પત્તો સરીરવણ્ણો, તાદિસો મય્હં વણ્ણો નત્થિ, એતેન કારણેન અહં તવ ‘‘સેવાલપણકં મમ ભોજન’’ન્તિ વદન્તસ્સ વચનં ન સદ્દહામીતિ.

અથસ્સ ચક્કવાકો દુબ્બણ્ણકારણં કથેત્વા ધમ્મં દેસેન્તો સેસગાથા અભાસિ –

૧૪૦.‘‘સમ્પસ્સં અત્તનિ વેરં, હિંસયં માનુસિં પજં;
ઉત્રસ્તો ઘસસી ભીતો, તેન વણ્ણો તવેદિસો.

૧૪૧.‘‘સબ્બલોકવિરુદ્ધોસિ, ધઙ્ક પાપેન કમ્મુના;
લદ્ધો પિણ્ડો ન પીણેતિ, તેન વણ્ણો તવેદિસો.

૧૪૨.‘‘અહમ્પિ સમ્મ ભુઞ્જામિ, અહિંસં સબ્બપાણિનં;
અપ્પોસ્સુક્કો નિરાસઙ્કી, અસોકો અકુતોભયો.

૧૪૩.‘‘સો કરસ્સુ આનુભાવં, વીતિવત્તસ્સુ સીલિયં;
અહિંસાય ચર લોકે, પિયો હોહિસિ મંમિવ.

૧૪૪.‘‘યો ન હન્તિ ન ઘાતેતિ, ન જિનાતિ ન જાપયે;
મેત્તંસો સબ્બભૂતેસુ, વેરં તસ્સ ન કેનચી’’તિ.

તત્થ **સમ્પસ્સ**ન્તિ સમ્મ કાક ત્વં પરેસુ ઉપ્પન્નં અત્તનિ વેરચિત્તં સમ્પસ્સમાનો માનુસિં પજં હિંસન્તો વિહેઠેન્તો. **ઉત્રસ્તો**તિ ભીતો. **ઘસસી**તિ ભુઞ્જસિ. તેન તે એદિસો બીભચ્છવણ્ણો જાતો. **ધઙ્કા**તિ કાકં આલપતિ.

પિણ્ડોતિ ભોજનં. **અહિંસં સબ્બપાણિન**ન્તિ અહં પન સબ્બસત્તે અહિંસન્તો ભુઞ્જામીતિ વદતિ. **સો કરસ્સુ આનુભાવ**ન્તિ સો ત્વમ્પિ વીરિયં કરોહિ, અત્તનો સીલિયસઞ્ઞાતં દુસ્સીલભાવં વીતિવત્તસ્સુ. **અહિંસાયા**તિ અહિંસાય સમન્નાગતો હુત્વા લોકે ચર. **પિયો હોહિસિ મંમિવા**તિ એવં સન્તે મયા સદિસોવ લોકસ્સ પિયો હોહિસિ. **ન જિનાતી**તિ ધનજાનિં ન કરોતિ. **ન જાપયે**તિ અઞ્ઞેપિ ન કારેતિ. **મેત્તંસો**તિ મેત્તકોટ્ઠાસો મેત્તચિત્તો. **ન કેનચી**તિ કેનચિ એકસત્તેનપિ સદ્ધિં તસ્સ વેરં નામ નત્થીતિ.

તસ્મા સચે લોકસ્સ પિયો ભવિતું ઇચ્છસિ, સબ્બવેરેહિ વિરમાહીતિ એવં ચક્કવાકો કાકસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. કાકો ''તુમ્હે અત્તનો ગોચરં મય્હં ન કથેથ, કા કા''તિ વસ્સન્તો ઉપ્પતિત્વા બારાણસિયં ઉક્કારભૂમિયઞ્ઞેવ ઓતરિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને લોલભિક્ખુ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા કાકો લોલભિક્ખુ અહોસિ, ચક્કવાકી રાહુલમાતા, ચક્કવાકો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

ચક્કવાકજાતકવણ્ણના તેરસમા.

[૪૫૨] ૧૪. ભૂરિપઞ્ઞજાતકવણ્ણના

૧૪૫-૧૫૪. સચ્ચં કિરાતિ ઇદં ભૂરિપઞ્ઞજાતકં **મહાઉમઙ્ગજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

ભૂરિપઞ્ઞજાતકવણ્ણના ચુદ્દસમા.

[૪૫૩] ૧૫. મહામઙ્ગલજાતકવણ્ણના

કિંસુ નરોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો **મહામઙ્ગલસુત્તં** (ખુ॰ પા॰ ૫.૧ આદયો) આરબ્ભ કથેસિ. રાજગહનગરસ્મિઞ્હિ કેનચિદેવ કરણીયેન સન્થાગારે સન્નિપતિતસ્સ મહાજનસ્સ મજ્ઝે એકો પુરિસો ''અજ્જ મે મઙ્ગલકિરિયા અત્થી''તિ ઉટ્ઠાય અગમાસિ. અપરો તસ્સ વચનં સુત્વા ''અયં 'મઙ્ગલ'ન્તિ વત્વાવ ગતો, કિં એતં મઙ્ગલં નામા''તિ આહ . તમઞ્ઞો ''અભિમઙ્ગલરૂપદસ્સનં મઙ્ગલં નામ. એકચ્ચો હિ કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય સબ્બસેતં ઉસભં વા પસ્સતિ, ગબ્ભિનિત્થિં વા રોહિતમચ્છં વા પુણ્ણઘટં વા નવનીતં વા ગોસપ્પિં વા અહતવત્થં વા પાયાસં વા પસ્સતિ, ઇતો ઉત્તરિ મઙ્ગલં નામ નત્થી''તિ આહ. તેન કથિતં એકચ્ચે ''સુકથિત''ન્તિ અભિનન્દિંસુ. અપરો ''નેતં મઙ્ગલં, સુતં નામ મઙ્ગલં. એકચ્ચો હિ 'પુણ્ણા'તિ વદન્તાનં સુણાતિ, તથા 'વટ્ટા'તિ 'વડ્ઢમાના'તિ સુણાતિ, 'ભુઞ્જા'તિ 'ખાદા'તિ વદન્તાનં સુણાતિ, ઇતો ઉત્તરિ મઙ્ગલં નામ નત્થી''તિ આહ. તેન કથિતમ્પિ એકચ્ચે ''સુકથિત''ન્તિ અભિનન્દિંસુ. અપરો ''ન એતં મઙ્ગલં, મુતં નામ મઙ્ગલં. એકચ્ચો હિ કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય પથવિં આમસતિ, હરિતતિણં અલ્લગોમયં પરિસુદ્ધસાટકં રોહિતમચ્છં સુવણ્ણરજતભાજનં આમસતિ, ઇતો ઉત્તરિ મઙ્ગલં નામ નત્થી''તિ આહ. તેન કથિતમ્પિ એકચ્ચે ''સુકથિત''ન્તિ અભિનન્દિંસુ. એવં દિટ્ઠમઙ્ગલિકા સુતમઙ્ગલિકા મુતમઙ્ગલિકાતિ તિસ્સોપિ પરિસા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞાપેતું નાસક્ખિંસુ, ભુમ્મદેવતા આદિં કત્વા યાવ બ્રહ્મલોકા ''ઇદં મઙ્ગલ''ન્તિ તથતો ન જાનિંસુ.

સક્કો ચિન્તેસિ ''ઇમં મઙ્ગલપઞ્હં સદેવકે લોકે અઞ્ઞત્ર ભગવતા અઞ્ઞો કથેતું સમત્થો નામ નત્થિ, ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ઇમં પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ. સો રત્તિભાગે સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ ''બહૂ

દેવા મનુસ્સા ચા''તિ પઞ્હં પુચ્છિ. અથસ્સ સત્થા દ્વાદસહિ ગાથાહિ અટ્ઠતિંસ મહામઙ્ગલાનિ કથેસિ. મઙ્ગલસુત્તે વિનિવટ્ટન્તેયેવ કોટિસતસહસ્સમત્તા દેવતા અરહત્તં પાપુણિંસુ, સોતાપન્નાદીનં ગણનપથો નત્થિ. સક્કો મઙ્ગલં સુત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સત્થારા મઙ્ગલે કથિતે સદેવકો લોકો ''સુકથિત''ન્તિ અભિનન્દિ. તદા ધમ્મસભાયં તથાગતસ્સ ગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, સત્થા અઞ્ઞેસં અવિસયં મઙ્ગલપઞ્હં સદેવકસ્સ લોકસ્સ ચિત્તં ગહેત્વા કુક્કુચ્ચં છિન્દિત્વા ગગનતલે ચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય કથેસિ, એવં મહાપઞ્ઞો, આવુસો, તથાગતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સમ્બોધિપ્પત્તસ્સ મમ મઙ્ગલપઞ્હકથનં, સ્વાહં બોધિસત્તચરિયં ચરન્તોપિ દેવમનુસ્સાનં કઙ્ખં છિન્દિત્વા મઙ્ગલપઞ્હં કથેસિ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામે વિભવસમ્પન્નસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ કુલે નિબ્બત્તિ, ''રક્ખિતકુમારો''તિસ્સ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં ઉગ્ગહિતસિપ્પો કતદારપરિગ્ગહો માતાપિતૂનં અચ્ચયેન રતનવિલોકનં કત્વા સંવિગ્ગમાનસો મહાદાનં પવત્તેત્વા કામે પહાય હિમવન્તપદેસે પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેત્વા વનમૂલફલાહારો એકસ્મિં પદેસે વાસં કપ્પેસિ. અનુપુબ્બેનસ્સ પરિવારો મહા અહોસિ, પઞ્ચ અન્તેવાસિકસતાનિ અહેસું. અથેકદિવસં તે તાપસા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''આચરિય, વસ્સારત્તસમયે હિમવન્તતો ઓતરિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ગચ્છામ, એવં નો સરીરઞ્ચ થિરં ભવિસ્સતિ, જઙ્ઘવિહારો ચ કતો ભવિસ્સતી''તિ આહંસુ. તે ''તેન હિ તુમ્હે ગચ્છથ, અહં ઇધેવ વસિસ્સામી''તિ વુત્તે તં વન્દિત્વા હિમવન્તા ઓતરિત્વા ચારિકં ચરમાના બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિંસુ. તેસં મહાસક્કારસમ્માનો અહોસિ. અથેકદિવસં બારાણસિયં સન્થાગારે સન્નિપતિતે મહાજનકાયે મઙ્ગલપઞ્હો સમુટ્ઠાતિ. સબ્બં પચ્ચુપ્પન્નવત્થુનયેનેવ વેદિતબ્બં.

તદા પન મનુસ્સાનં કઙ્ખં છિન્દિત્વા મઙ્ગલપઞ્હં કથેતું સમત્થં અપસ્સન્તો મહાજનો ઉય્યાનં ગન્ત્વા ઇસિગણં મઙ્ગલપઞ્હં પુચ્છિ. ઇસયો રાજાનં આમન્તેત્વા ''મહારાજ, મયં એતં કથેતું ન સક્ખિસ્સામ, અપિચ ખો અમ્હાકં આચરિયો રક્ખિતતાપસો નામ મહાપઞ્ઞો હિમવન્તે વસતિ, સો સદેવકસ્સ લોકસ્સ ચિત્તં ગહેત્વા એતં મઙ્ગલપઞ્હં કથેસ્સતી''તિ વદિંસુ. રાજા ''ભન્તે, હિમવન્તો નામ દૂરે દુગ્ગમોવ, ન સક્ખિસ્સામ મયં તત્થ ગન્તું, સાધુ વત તુમ્હેયેવ આચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છિત્વા ઉગ્ગણ્હિત્વા પુનાગન્ત્વા અમ્હાકં કથેથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા આચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા કતપટિસન્થારા આચરિયેન રઞ્ઞો ધમ્મિકભાવે જનપદચારિત્તે ચ પુચ્છિતે તં દિટ્ઠમઙ્ગલાદીનં ઉપ્પત્તિં આદિતો પટ્ઠાય કથેત્વા રઞ્ઞો યાચનાય ચ અત્તનો પઞ્હસવનત્થં આગતભાવં પકાસેત્વા ''સાધુ નો ભન્તે, મઙ્ગલપઞ્હં પાકટં કત્વા કથેથા''તિ યાચિંસુ. તતો જેટ્ઠન્તેવાસિકો આચરિયં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૫૫.''કિંસુ નરો જપ્પમધિચ્ચ કાલે, કં વા વિજ્જં કતમં વા સુતાનં;
સો મચ્ચો અસ્મિઞ્ચ પરમ્હિ લોકે, કથં કરો સોત્થાનેન ગુત્તો''તિ.

તત્થ **કાલેતિ** મઙ્ગલપત્થનકાલે. **વિજ્જન્તિ** વેદં. **સુતાનન્તિ** સિક્ખિતબ્બયુત્તકપરિયત્તીનં. **અસ્મિઞ્ચાતિ** એત્થ **ચાતિ** નિપાતમત્તં. **સોત્થાનેનાતિ** સોત્થિભાવાવહેન મઙ્ગલેન. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''આચરિય, પુરિસો મઙ્ગલં ઇચ્છન્તો મઙ્ગલકાલે કિંસુ નામ જપ્પન્તો તીસુ વેદેસુ કતરં વા વેદં કતરં વા સુતાનં અન્તરે સુતપરિયત્તિં અધીયિત્વા સો

મચ્ચો ઇમસ્મિઞ્ચ લોકે પરમ્હિ ચ કથં કરો એતેસુ જપ્પાદીસુ કિં કેન નિયામેન કરોન્તો સોત્થાનેન નિરપરાધમઙ્ગલેન ગુત્તો રક્ખિતો હોતિ, તં ઉભયલોકહિતં ગહેત્વા ઠિતમઙ્ગલં અમ્હાકં કથેહી''તિ.

એવં જેટ્ઠન્તેવાસિકેન મઙ્ગલપઞ્હં પુટ્ઠો મહાસત્તો દેવમનુસ્સાનં કઙ્ખં છિન્દન્તો ''ઇદઞ્ચિદઞ્ચ મઙ્ગલ''ન્તિ બુદ્ધલીળાય મઙ્ગલં કથેન્તો આહ –

૧૫૬.''યસ્સ દેવા પિતરો ચ સબ્બે, સરીસપા સબ્બભૂતાનિ ચાપિ;
મેત્તાય નિચ્ચં અપચિતાનિ હોન્તિ, ભૂતેસુ વે સોત્થાનં તદાહૂ''તિ.

તત્થ **યસ્સા**તિ યસ્સ પુગ્ગલસ્સ. **દેવા**તિ ભુમ્મદેવે આદિં કત્વા સબ્બેપિ કામાવચરદેવા. **પિતરો ચા**તિ તતુત્તરિ રૂપાવચરબ્રહ્માનો. **સરીસપા**તિ દીઘજાતિકા. **સબ્બભૂતાનિ ચાપી**તિ વુત્તાવસેસાનિ ચ સબ્બાનિપિ ભૂતાનિ. **મેત્તાય નિચ્ચં અપચિતાનિ હોન્તી**તિ એતે સબ્બે સત્તા દસદિસાફરણવસેન પવત્તાય અપ્પનાપ્પત્તાય મેત્તાભાવનાય અપચિતા હોન્તિ. **ભૂતેસુ વે**તિ તં તસ્સ પુગ્ગલસ્સ સબ્બસત્તેસુ સોત્થાનં નિરન્તરં પવત્તં નિરપરાધમઙ્ગલં આહુ. મેત્તાવિહારી હિ પુગ્ગલો સબ્બેસં પિયો હોતિ પરૂપક્કમેન અવિકોપિયો. ઇતિ સો ઇમિના મઙ્ગલેન રક્ખિતો ગોપિતો હોતીતિ.

ઇતિ મહાસત્તો પઠમં મઙ્ગલં કથેત્વા દુતિયાદીનિ કથેન્તો –

૧૫૭.''યો સબ્બલોકસ્સ નિવાતવુત્તિ, ઇત્થીપુમાનં સહદારકાનં;
ખન્તા દુરુત્તાનમપ્પટિકૂલવાદી, અધિવાસનં સોત્થાનં તદાહુ.

૧૫૮.''યો નાવજાનાતિ સહાયમત્તે, સિપ્પેન કુલ્યાહિ ધનેન જચ્ચા;
રુચિપઞ્ઞો અત્થકાલે મતીમા, સહાયેસુ વે સોત્થાનં તદાહુ.

૧૫૯.''મિત્તાનિ વે યસ્સ ભવન્તિ સન્તો, સંવિસ્સત્થા અવિસંવાદકસ્સ;
ન મિત્તદુબ્ભી સંવિભાગી ધનેન, મિત્તેસુ વે સોત્થાનં તદાહુ.

૧૬૦.''યસ્સ ભરિયા તુલ્યવયા સમગ્ગા, અનુબ્બતા ધમ્મકામા પજાતા;
કોલિનિયા સીલવતી પતિબ્બતા, દારેસુ વે સોત્થાનં તદાહુ.

૧૬૧.''યસ્સ રાજા ભૂતપતિ યસસ્સી, જાનાતિ સોચેય્યં પરક્કમઞ્ચ;
અદ્વેજ્ઝતા સુહદયં મમન્તિ, રાજૂસુ વે સોત્થાનં તદાહુ.

૧૬૨.''અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ દદાતિ સદ્ધો, માલઞ્ચ ગન્ધઞ્ચ વિલેપનઞ્ચ;
પસન્નચિત્તો અનુમોદમાનો, સગ્ગેસુ વે સોત્થાનં તદાહુ.

૧૬૩.''યમરિયધમ્મેન પુનન્તિ વુદ્ધા, આરાધિતા સમચરિયાય સન્તો;
બહુસ્સુતા ઇસયો સીલવન્તો, અરહન્તમજ્ઝે સોત્થાનં તદાહૂ''તિ. –

ઇમા ગાથા અભાસિ.

તત્થ **નિવાતવુત્તી**તિ મુદુચિત્તતાય સબ્બલોકસ્સ નીચવુત્તિ હોતિ. **ખન્તા દુરુત્તાન**ન્તિ પરેહિ વુત્તાનં દુટ્ઠવચનાનં અધિવાસકો હોતિ. **અપ્પટિકૂલવાદી**તિ ''અક્કોચ્છિ મં, અવધિ મ''ન્તિ યુગગ્ગાહં અકરોન્તો અનુકૂલમેવ વદતિ. **અધિવાસન**ન્તિ ઇદં અધિવાસનં તસ્સ સોત્થાનં નિરપરાધમઙ્ગલં પણ્ડિતા વદન્તિ.

સહાયમત્તેતિ સહાયે ચ સહાયમત્તે ચ. તત્થ સહપંસુકીળિતા સહાયા નામ, દસ દ્વાદસ વસ્સાનિ એકતો વુત્થા સહાયમત્તા નામ, તે સબ્બેપિ ''અહં સિપ્પવા, ઇમે નિસિપ્પા''તિ એવં સિપ્પેન વા ''અહં કુલીનો, ઇમે ન કુલીના''તિ એવં કુલસમ્પત્તિસઙ્ખાતાહિ કુલ્યાહિ વા, ''અહં અડ્ઢો, ઇમે દુગ્ગતા''તિ એવં ધનેન વા, ''અહં જાતિસમ્પન્નો, ઇમે દુજ્જાતા''તિ એવં જચ્ચા વા નાવજાનાતિ. **રુચિપઞ્ઞો**તિ સાધુપઞ્ઞો સુન્દરપઞ્ઞો . **અત્થકાલે**તિ કસ્સચિદેવ અત્થસ્સ કારણસ્સ ઉપ્પન્નકાલે. **મતીમા**તિ તં તં અત્થં પરિચ્છિન્દિત્વા વિચારણસમત્થતાય મતિમા હુત્વા તે સહાયે નાવજાનાતિ. **સહાયેસૂ**તિ તં તસ્સ અનવજાનનં સહાયેસુ સોત્થાનં નામાતિ પોરાણકપણ્ડિતા આહુ. તેન હિ સો નિરપરાધમઙ્ગલેન ઇધલોકે ચ પરલોકે ચ ગુત્તો હોતિ. તત્થ પણ્ડિતે સહાયે નિસ્સાય સોત્થિભાવો **કુસનાળિજાતકેન** (જા॰ ૧.૧.૧૨૧ આદયો) કથેતબ્બો.

સન્તોતિ પણ્ડિતા સપ્પુરિસા યસ્સ મિત્તાનિ ભવન્તિ. **સંવિસ્સત્થા**તિ ઘરં પવિસિત્વા ઇચ્છિતિચ્છિતસ્સેવ ગહણવસેન વિસ્સાસમાપન્ના. **અવિસંવાદકસ્સા**તિ અવિસંવાદનસીલસ્સ. **ન મિત્તદુબ્ભી**તિ યો ચ મિત્તદુબ્ભી ન હોતિ. **સંવિભાગી ધનેના**તિ અત્તનો ધનેન મિત્તાનં સંવિભાગં કરોતિ. **મિત્તેસૂ**તિ મિત્તે નિસ્સાય લદ્ધબ્બં તસ્સ તં મિત્તેસુ સોત્થાનં નામ હોતિ. સો હિ એવરૂપેહિ મિત્તેહિ રક્ખિતો સોત્થિં પાપુણાતિ. તત્થ મિત્તે નિસ્સાય સોત્થિભાવો **મહાઉક્કુસજાતકા**દીહિ (જા॰ ૧.૧૪.૪૪ આદયો) કથેતબ્બો.

તુલ્યવયાતિ સમાનવયા. **સમગ્ગા**તિ સમગ્ગવાસા. **અનુબ્બતા**તિ અનુવત્તિતા. **ધમ્મકામા**તિ તિવિધસુચરિતધમ્મં રોચેતિ. **પજાતા**તિ વિજાયિની, ન વઞ્ઝા. **દારેસૂ**તિ એતેહિ સીલગુણેહિ સમન્નાગતે માતુગામે ગેહે વસન્તે સામિકસ્સ સોત્થિ હોતીતિ પણ્ડિતા કથેન્તિ. તત્થ સીલવન્તં માતુગામં નિસ્સાય સોત્થિભાવો **મણિચોરજાતક-** (જા॰ ૧.૨.૮૭ આદયો) **સમ્બૂલજાતક-** (જા॰ ૧.૧૬.૨૯૭ આદયો) **ખણ્ડહાલજાતકેહિ** (જા॰ ૨.૨૨.૯૮૨ આદયો) કથેતબ્બો.

સોચેય્યન્તિ સુચિભાવં. **અદ્વેજ્ઝતા**તિ અદ્વેજ્ઝતાય ન એસ મયા સદ્ધિં ભિજ્જિત્વા દ્વિધા ભવિસ્સતીતિ એવં અદ્વેજ્ઝભાવેન યં જાનાતિ. **સુહદયં મમ**ન્તિ સુહદો અયં મમન્તિ ચ યં જાનાતિ. **રાજૂસુ વે**તિ એવં રાજૂસુ સેવકાનં સોત્થાનં નામાતિ પણ્ડિતા કથેન્તિ. **દદાતિ સદ્ધો**તિ કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા દદાતિ. **સગ્ગેસુ વે**તિ એવં સગ્ગે દેવલોકે સોત્થાનં નિરપરાધમઙ્ગલન્તિ પણ્ડિતા કથેન્તિ, તં પેતવત્થુવિમાનવત્થૂહિ વિત્થારેત્વા કથેતબ્બં.

પુનન્તિ વુદ્ધાતિ યં પુગ્ગલં ઞાણવુદ્ધા અરિયધમ્મેન પુનન્તિ પરિસોધેન્તિ. **સમચરિયાયા**તિ સમ્માપટિપત્તિયા. **બહુસ્સુતા**તિ પટિવેધબહુસ્સુતા. **ઇસયો**તિ એસિતગુણા. **સીલવન્તો**તિ અરિયસીલેન સમન્નાગતા. **અરહન્તમજ્ઝે**તિ અરહન્તાનં મજ્ઝે પટિલભિતબ્બં તં સોત્થાનન્તિ પણ્ડિતા કથેન્તિ. અરહન્તો હિ અત્તના પટિવિદ્ધમગ્ગં આચિક્ખિત્વા પટિપાદેન્તા આરાધકં પુગ્ગલં અરિયમગ્ગેન પુનન્તિ, સોપિ અરહાવ હોતિ.

એવં મહાસત્તો અરહત્તેન દેસનાય કૂટં ગણ્હન્તો અટ્ઠહિ ગાથાહિ અટ્ઠ મહામઙ્ગલાનિ કથેત્વા તેસઞ્ઞેવ મઙ્ગલાનં થુતિં કરોન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૧૬૪.‘‘એતાનિ ખો સોત્થાનાનિ લોકે, વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ સુખુદ્રયાનિ;
તાનીધ સેવેથ નરો સપઞ્ઞો, ન હિ મઙ્ગલે કિઞ્ચનમત્થિ સચ્ચ’’ન્તિ.

તત્થ **ન હિ મઙ્ગલે**તિ તસ્મિં પન દિટ્ઠસુતમુતપ્પભેદે મઙ્ગલે કિઞ્ચનં એકમઙ્ગલમ્પિ સચ્ચં નામ નત્થિ, નિબ્બાનમેવ પનેકં પરમત્થસચ્ચન્તિ.

ઇસયો તાનિ મઙ્ગલાનિ સુત્વા સત્તટ્ઠદિવસચ્ચયેન આચરિયં આપુચ્છિત્વા તત્થેવ અગમંસુ. રાજા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છિ. તે તસ્સ આચરિયેન કથિતનિયામેન મઙ્ગલપઞ્હં કથેત્વા હિમવન્તમેવ આગમંસુ. તતો પટ્ઠાય લોકે મઙ્ગલં પાકટં અહોસિ. મઙ્ગલેસુ વત્તિત્વા મતમતા સગ્ગપથં પૂરેસું. બોધિસત્તો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા ઇસિગણં આદાય બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાહં મઙ્ગલપઞ્હં કથેસિ’’ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ , મઙ્ગલપઞ્હપુચ્છકો જેટ્ઠન્તેવાસિકો સારિપુત્તો, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મહામઙ્ગલજાતકવણ્ણના પન્નરસમા.

[૪૫૪] ૧૬. ઘટપણ્ડિતજાતકવણ્ણના

ઉટ્ઠેહિ કણ્હાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મતપુત્તં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ મટ્ઠકુણ્ડલિસદિસમેવ. ઇધ પન સત્થા તં ઉપાસકં ‘‘કિં, ઉપાસક, સોચસી’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ભન્તે’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ઉપાસક, પોરાણકપણ્ડિતા પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા મતપુત્તં નાનુસોચિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે ઉત્તરપથે કંસભોગે અસિતઞ્જનનગરે મહાકંસો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ કંસો ચ, ઉપકંસો ચાતિ દ્વે પુત્તા અહેસું, દેવગબ્ભા નામ એકા ધીતા. તસ્સા જાતદિવસે નેમિત્તકા બ્રાહ્મણા ‘‘એતિસ્સા કુચ્છિયં નિબ્બત્તપુત્તા કંસગોત્તં કંસવંસં નાસેસ્સન્તી’’તિ બ્યાકરિંસુ. રાજા બલવસિનેહેન ધીતરં વિનાસેતું નાસક્ખિ, ‘‘ભાતરો જાનિસ્સન્તી’’તિ યાવતાયુકં ઠત્વા કાલમકાસિ. તસ્મિં કાલકતે કંસો રાજા અહોસિ, ઉપકંસો ઉપરાજા. તે ચિન્તયિંસુ ‘‘સચે મયં ભગિનિં નાસેસ્સામ, ગારય્હા ભવિસ્સામ, એતં કસ્સચિ અદત્વા નિસ્સામિકં કત્વા પટિજગ્ગિસ્સામા’’તિ. તે એકથૂણકં પાસાદં કારેત્વા તં તત્થ વસાપેસું. નન્દિગોપા નામ તસ્સા પરિચારિકા અહોસિ. અન્ધકવેણ્ડો નામ દાસો તસ્સા સામિકો આરક્ખમકાસિ.

તદા ઉત્તરમધુરાય મહાસાગરો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સાગરો, ઉપસાગરો ચાતિ દ્વે પુત્તા અહેસું. તેસુ પિતુ અચ્ચયેન સાગરો રાજા અહોસિ, ઉપસાગરો ઉપરાજા. સો ઉપકંસસ્સ સહાયકો એકાચરિયકુલે એકતો ઉગ્ગહિતસિપ્પો. સો સાગરસ્સ ભાતુ અન્તેપુરે દુબ્ભિત્વા ભાયમાનો પલાયિત્વા કંસભોગે ઉપકંસસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. ઉપકંસો તં રઞ્ઞો દસ્સેસિ, રાજા તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ. સો રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો દેવગબ્ભાય નિવાસં એકથમ્ભં પાસાદં દિસ્વા ‘‘કસ્સેસો નિવાસો’’તિ પુચ્છિત્વા તં કારણં સુત્વા દેવગબ્ભાય પટિબદ્ધચિત્તો અહોસિ. દેવગબ્ભાપિ એકદિવસં તં ઉપકંસેન સદ્ધિં રાજુપટ્ઠાનં આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘કો એસો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘મહાસાગરસ્સ પુત્તો ઉપસાગરો નામા’’તિ નન્દિગોપાય સન્તિકા સુત્વા તસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તા અહોસિ. ઉપસાગરો નન્દિગોપાય લઞ્જં દત્વા ‘‘ભગિનિ, સક્ખિસ્સસિ મે દેવગબ્ભં દસ્સેતુ’’ન્તિ આહ. સા ‘‘ન એતં સામિ, ગરુક’’ન્તિ

વત્વા તં કારણં દેવગબ્ભાય આરોચેસિ. સા પકતિયાવ તસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તા તં વચનં સુત્વા “સાધૂ”તિ સમ્પટિચ્છિત્વા નન્દિગોપા ઉપસાગરસ્સ સઞ્ઞં દત્વા રત્તિભાગે તં પાસાદં આરોપેસિ. સો દેવગબ્ભાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ. અથ નેસં પુનપ્પુનં સંવાસેન દેવગબ્ભા ગબ્ભં પટિલભિ.

અપરભાગે તસ્સા ગબ્ભપતિટ્ઠાનં પાકટં અહોસિ. ભાતરો નન્દિગોપં પુચ્છિંસુ, સા અભયં યાચિત્વા તં અન્તરં કથેસિ. તે સુત્વા “ભગિનિં નાસેતું ન સક્કા, સચે ધીતરં વિજાયિસ્સતિ, તમ્પિ ન નાસેસ્સામ, સચે પન પુત્તો ભવિસ્સતિ, નાસેસ્સામા”તિ ચિન્તેત્વા દેવગબ્ભં ઉપસાગરસ્સેવ અદંસુ. સા પરિપુણ્ણગબ્ભા ધીતરં વિજાયિ. ભાતરો સુત્વા હટ્ઠતુટ્ઠા તસ્સા “અઞ્જનદેવી”તિ નામં કરિંસુ. તેસં ભોગવડ્ઢમાનં નામ ભોગગામં અદંસુ. ઉપસાગરો દેવગબ્ભં ગહેત્વા ભોગવડ્ઢમાનગામે વસિ. દેવગબ્ભાય પુનપિ ગબ્ભો પતિટ્ઠાસિ, નન્દિગોપાપિ તં દિવસમેવ ગબ્ભં પટિલભિ. તાસુ પરિપુણ્ણગબ્ભાસુ એકદિવસમેવ દેવગબ્ભા પુત્તં વિજાયિ, નન્દિગોપા ધીતરં વિજાયિ. દેવગબ્ભા પુત્તસ્સ વિનાસનભયેન પુત્તં નન્દિગોપાય રહસ્સેન પેસેત્વા તસ્સા ધીતરં આહરાપેસિ. તસ્સા વિજાતભાવં ભાતિકાનં આરોચેસું. તે “પુત્તં વિજાતા, ધીતર”ન્તિ પુચ્છિત્વા “ધીતર”ન્તિ વુત્તે “તેન હિ પોસેથા”તિ આહંસુ. એતેનુપાયેન દેવગબ્ભા દસ પુત્તે વિજાયિ, દસ ધીતરો નન્દિગોપા વિજાયિ. દસ પુત્તા નન્દિગોપાય સન્તિકે વડ્ઢન્તિ, ધીતરો દેવગબ્ભાય. તં અન્તરં કોચિ ન જાનાતિ. દેવગબ્ભાય જેટ્ઠપુત્તો વાસુદેવો નામ અહોસિ, દુતિયો બલદેવો, તતિયો ચન્દદેવો, ચતુત્થો સૂરિયદેવો, પઞ્ચમો અગ્ગિદેવો, છટ્ઠો વરુણદેવો, સત્તમો અજ્જુનો, અટ્ઠમો પજ્જુનો, નવમો ઘટપણ્ડિતો, દસમો અઙ્કુરો નામ અહોસિ. તે અન્ધકવેણ્ડદાસપુત્તા દસ ભાતિકા ચેટકાતિ પાકટા અહેસું.

તે અપરભાગે વુદ્ધિમન્વાય થામબલસમ્પન્ના કક્ખળા ફરુસા હુત્વા વિલોપં કરોન્તા વિચરન્તિ , રઞ્ઞો ગચ્છન્તે પણ્ણાકારેપિ વિલુમ્પન્તેવ. મનુસ્સા સન્નિપતિત્વા “અન્ધકવેણ્ડદાસપુત્તા દસ ભાતિકા રટ્ઠં વિલુમ્પન્તી”તિ રાજઙ્ગણે ઉપક્કોસિંસુ. રાજા અન્ધકવેણ્ડં પક્કોસાપેત્વા “કસ્મા પુત્તેહિ વિલોપં કારાપેસી”તિ તજ્જેસિ. એવં દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ મનુસ્સેહિ ઉપક્કોસે કતે રાજા તં સન્તજ્જેસિ. સો મરણભયભીતો રાજાનં અભયં યાચિત્વા “દેવ, એતે ન મય્હં પુત્તા, ઉપસાગરસ્સ પુત્તા”તિ તં અન્તરં આરોચેસિ. રાજા ભીતો “કેન તે ઉપાયેન ગણ્હામા”તિ અમચ્ચે પુચ્છિત્વા “એતે, દેવ, મલ્લયુદ્ધવિત્તકા, નગરે યુદ્ધં કારેત્વા તત્થ ને યુદ્ધમણ્ડલં આગતે ગાહાપેત્વા મારેસ્સામા”તિ વુત્તે ચારુરઞ્ચ, મુટ્ઠિકઞ્ચાતિ દ્વે મલ્લે પોસેત્વા “ઇતો સત્તમે દિવસે યુદ્ધં ભવિસ્સતી”તિ નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા રાજઙ્ગણે યુદ્ધમણ્ડલં સજ્જાપેત્વા અક્ખવાટં કારેત્વા યુદ્ધમણ્ડલં અલઙ્કારાપેત્વા ધજપટાકં બન્ધાપેસિ. સકલનગરં સઙ્ખુભિ. ચક્કાતિચક્કં મઞ્ચાતિમઞ્ચં બન્ધિત્વા ચારુરમુટ્ઠિકા યુદ્ધમણ્ડલં આગન્ત્વા વગ્ગન્તા ગજ્જન્તા અપ્ફોટેન્તા વિચરિંસુ. દસ ભાતિકાપિ આગન્ત્વા રજકવીથિં વિલુમ્પિત્વા વણ્ણસાટકે નિવાસેત્વા ગન્ધાપણેસુ ગન્ધં , માલાકારાપણેસુ માલં વિલુમ્પિત્વા વિલિત્તગત્તા માલધારિનો કતકણ્ણપૂરા વગ્ગન્તા ગજ્જન્તા અપ્ફોટેન્તા યુદ્ધમણ્ડલં પવિસિંસુ.

તસ્મિં ખણે ચારુરો અપ્ફોટેન્તો વિચરતિ. બલદેવો તં દિસ્વા “ન નં હત્થેન છુપિસ્સામી”તિ હત્થિસાલતો મહન્તં હત્થિયોત્તં આહરિત્વા વગ્ગિત્વા ગજ્જિત્વા યોત્તં ખિપિત્વા ચારુરં ઉદરે વેઠેત્વા દ્વે યોત્તકોટિયો એકતો કત્વા વત્તેત્વા ઉક્ખિપિત્વા સીસમત્થકે ભમેત્વા ભૂમિયં પોથેત્વા બહિ અક્ખવાટે ખિપિ. ચારુરે મતે રાજા મુટ્ઠિકમલ્લં આણાપેસિ. સો ઉટ્ઠાય વગ્ગિત્વા ગજ્જિત્વા અપ્ફોટેસિ. બલદેવો તં પોથેત્વા અટ્ઠીનિ સઞ્ચુણ્ણેત્વા “અમલ્લોમ્હિ, અમલ્લોમ્હી”તિ વદન્તમેવ “નાહં તવ મલ્લભાવં વા અમલ્લભાવં વા જાનામી”તિ હત્થે ગહેત્વા ભૂમિયં પોથેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા બહિ અક્ખવાટે ખિપિ. મુટ્ઠિકો મરન્તો “યક્ખો હુત્વા તં ખાદિતું લભિસ્સામી”તિ પત્થનં

પટ્ઠપેસિ. સો કાલમત્તિકઅટવિયં નામ યક્ખો હુત્વા નિબ્બત્તિ. રાજા ''ગણ્હથ દસ ભાતિકે ચેટકે''તિ ઉટ્ઠહિ . તસ્મિં ખણે વાસુદેવો ચક્કં ખિપિ. તં દ્વિન્નમ્પિ ભાતિકાનં સીસાનિ પાતેસિ. મહાજનો ભીતતસિતો ''અવસ્સયા નો હોથા''તિ તેસં પાદેસુ પતિત્વા નિપજ્જિ. તે દ્વેપિ માતુલે મારેત્વા અસિતઞ્જનનગરે રજ્જં ગહેત્વા માતાપિતરો તત્થ કત્વા ''સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગણ્હિસ્સામા''તિ નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન કાલયોનકરઞ્ઞો નિવાસં અયુજ્ઝનગરં ગન્ત્વા તં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતં પરિખારુક્ખગહનં વિદ્ધંસેત્વા પાકારં ભિન્દિત્વા રાજાનં ગહેત્વા તં રજ્જં અત્તનો હત્થગતં કત્વા દ્વારવતિં પાપુણિંસુ. તસ્સ પન નગરસ્સ એકતો સમુદ્દો એકતો પબ્બતો, અમનુસ્સપરિગ્ગહિતં કિર તં અહોસિ.

તસ્સ આરક્ખં ગહેત્વા ઠિતયક્ખો પચ્ચામિત્તે દિસ્વા ગદ્રભવેસેન ગદ્રભરવં રવતિ. તસ્મિં ખણે યક્ખાનુભાવેન સકલનગરં ઉપ્પતિત્વા મહાસમુદ્દે એકસ્મિં દીપકે તિટ્ઠતિ. પચ્ચામિત્તેસુ ગતેસુ પુનાગન્ત્વા સકટ્ઠાનેયેવ પતિટ્ઠાતિ. તદાપિ સો ગદ્રભો તેસં દસન્નં ભાતિકાનં આગમનં ઞત્વા ગદ્રભરવં રવિ. નગરં ઉપ્પતિત્વા દીપકે પતિટ્ઠાય તેસુ નગરં અદિસ્વા નિવત્તન્તેસુ પુનાગન્ત્વા સકટ્ઠાને પતિટ્ઠાસિ. તે પુન નિવત્તિંસુ, પુનપિ ગદ્રભો તથેવ અકાસિ. તે દ્વારવતિનગરે રજ્જં ગણ્હિતું અસક્કોન્તા કણ્હદીપાયનસ્સ ઇસિનો સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા ''ભન્તે, મયં દ્વારવતિયં રજ્જં ગહેતું ન સક્કોમ, એકં નો ઉપાયં કરોથા''તિ પુચ્છિત્વા ''પરિખાપિટ્ઠે અસુકસ્મિં નામ ઠાને એકો ગદ્રભો ચરતિ. સો હિ અમિત્તે દિસ્વા વિરવતિ, તસ્મિં ખણે નગરં ઉપ્પતિત્વા ગચ્છતિ, તુમ્હે તસ્સ પાદે ગણ્હથ, અયં વો નિપ્ફજ્જનૂપાયો''તિ વુત્તે તાપસં વન્દિત્વા ગન્ત્વા ગદ્રભસ્સ પાદેસુ ગહેત્વા નિપતિત્વા ''સામિ, ઠપેત્વા તુમ્હે અઞ્ઞો અમ્હાકં અવસ્સયો નત્થિ, અમ્હાકં નગરં ગણ્હનકાલે મા રવિત્થા''તિ યાચિંસુ. ગદ્રભો ''ન સક્કા ન વિરવિતું, તુમ્હે પન પઠમતરં આગન્ત્વા ચત્તારો જના મહન્તાનિ અયનઙ્ગલાનિ ગહેત્વા ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ મહન્તે અયખાણુકે ભૂમિયં આકોટેત્વા નગરસ્સ ઉપ્પતનકાલે નઙ્ગલાનિ ગહેત્વા નઙ્ગલબદ્ધં અયસઙ્ખલિકં અયખાણુકે બન્ધેય્યાથ, નગરં ઉપ્પતિતું ન સક્ખિસ્સતી''તિ આહ.

તે ''સાધૂ''તિ વત્વા તસ્મિં અવિરવન્તેયેવ નઙ્ગલાનિ આદાય ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ ખાણુકે ભૂમિયં આકોટેત્વા અટ્ઠંસુ. તસ્મિં ખણે ગદ્રભો વિરવિ, નગરં ઉપ્પતિતુમારભિ. ચતૂસુ દ્વારેસુ ઠિતા ચતૂહિ અયનઙ્ગલેહિ ગહેત્વા નઙ્ગલબદ્ધા અયસઙ્ખલિકા ખાણુકેસુ બન્ધિંસુ, નગરં ઉપ્પતિતું નાસક્ખિ. દસ ભાતિકા તતો નગરં પવિસિત્વા રાજાનં મારેત્વા રજ્જં ગણ્હિંસુ. એવં તે સકલજમ્બુદીપે તેસટ્ઠિયા નગરસહસ્સેસુ સબ્બરાજાનો ચક્કેન જીવિતક્ખયં પાપેત્વા દ્વારવતિયં વસમાના રજ્જં દસ કોટ્ઠાસે કત્વા વિભજિંસુ, ભગિનિં પન અઞ્જનદેવિં ન સરિંસુ. તતો પુન ''એકાદસ કોટ્ઠાસે કરોમા''તિ વુત્તે અઙ્કુરો ''મમ કોટ્ઠાસં તસ્સા દેથ, અહં વોહારં કત્વા જીવિસ્સામિ, કેવલં તુમ્હે અત્તનો જનપદે મય્હં સુઙ્કં વિસ્સજ્જેથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સ કોટ્ઠાસં ભગિનિયા દત્વા સદ્ધિં તાય નવ રાજાનો દ્વારવતિયં વસિંસુ. અઙ્કુરો પન વણિજ્જમકાસિ. એવં તેસુ અપરાપરં પુત્તધીતાહિ વડ્ઢમાનેસુ અદ્ધાને ગતે માતાપિતરો કાલમકંસુ.

તદા કિર મનુસ્સાનં વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકકાલો અહોસિ. તદા વાસુદેવમહારાજસ્સ એકો પુત્તો કાલમકાસિ. રાજા સોકપરેતો સબ્બકિચ્ચાનિ પહાય મઞ્ચસ્સ અટનિં પરિગ્ગહેત્વા વિલપન્તો નિપજ્જિ. તસ્મિં કાલે ઘટપણ્ડિતો ચિન્તેસિ ''ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો કોચિ મમ ભાતુ સોકં હરિતું સમત્થો નામ નત્થિ, ઉપાયેનસ્સ સોકં હરિસ્સામી''તિ. સો ઉમ્મત્તકવેસં ગહેત્વા ''સસં મે દેથ, સસં મે દેથા''તિ આકાસં ઉલ્લોકેન્તો સકલનગરં વિચરિ. ''ઘટપણ્ડિતો ઉમ્મત્તકો જાતો''તિ સકલનગરં સઙ્ખુભિ. તસ્મિં કાલે રોહિણેય્યો નામ અમચ્ચો વાસુદેવરઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તેન સદ્ધિં કથં સમુટ્ઠાપેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૬૫.‘‘ઉટ્ઠેહિ કણ્હ કિં સેસિ, કો અત્થો સુપનેન તે;
યોપિ તુય્હં સકો ભાતા, હદયં ચક્ખુ ચ દક્ખિણં;
તસ્સ વાતા બલીયન્તિ, ઘટો જપ્પતિ કેસવા’’તિ.

તત્થ **કણ્હા**તિ ગોત્તેનાલપતિ, કણ્હાયનગોત્તો કિરેસ. **કો અત્થો**તિ કતરા નામ વડ્ઢિ. **હદયં ચક્ખુ ચ દક્ખિણ**ન્તિ હદયેન ચેવ દક્ખિણચક્ખુના ચ સમાનોતિ અત્થો. **તસ્સ વાતા બલીયન્તી**તિ તસ્સ હદયં અપસ્મારવાતા અવત્થરન્તીતિ અત્થો. **જપ્પતી**તિ ‘‘સસં મે દેથા’’તિ વિપ્પલપતિ. **કેસવા**તિ સો કિર કેસસોભનતાય ‘‘કેસવા’’તિ પઞ્ઞાયિત્થ, તેન તં નામેનાલપતિ.

એવં અમચ્ચેન વુત્તે તસ્સ ઉમ્મત્તકભાવં ઞત્વા સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૬૬.‘‘તસ્સ તં વચનં સુત્વા, રોહિણેય્યસ્સ કેસવો;
તરમાનરૂપો વુટ્ઠાસિ, ભાતુસોકેન અટ્ટિતો’’તિ.

રાજા ઉટ્ઠાય સીઘં પાસાદા ઓતરિત્વા ઘટપણ્ડિતસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઉભોસુ હત્થેસુ દળ્હં ગહેત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૬૭.‘‘કિં નુ ઉમ્મત્તરૂપોવ, કેવલં દ્વારકં ઇમં;
સસો સસોતિ લપસિ, કો નુ તે સસમાહરી’’તિ.

તત્થ **કેવલં દ્વારકં ઇમ**ન્તિ કસ્મા ઉમ્મત્તકો વિય હુત્વા સકલં ઇમં દ્વારવતિનગરં વિચરન્તો ‘‘સસો સસો’’તિ લપસિ. કો તવ સસં હરિ, કેન તે સસો ગહિતોતિ પુચ્છતિ.

સો રઞ્ઞા એવં વુત્તેપિ પુનપ્પુનં તદેવ વચનં વદતિ. રાજા પુન દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૬૮.‘‘સોવણ્ણમયં મણીમયં, લોહમયં અથ રૂપિયામયં;
સઙ્ખસિલાપવાળમયં, કારયિસ્સામિ તે સસં.

૧૬૯.‘‘સન્તિ અઞ્ઞેપિ સસકા, અરઞ્ઞે વનગોચરા;
તેપિ તે આનયિસ્સામિ, કીદિસં સસમિચ્છસી’’તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – તેસુ સુવણ્ણમયાદીસુ યં ઇચ્છસિ, તં વદ, અહં તે કારેત્વા દસ્સામિ, અથાપિ તે ન રોચેસિ, અઞ્ઞેપિ અરઞ્ઞે વનગોચરા સસકા અત્થિ, તેપિ તે આનયિસ્સામિ, વદ ભદ્રમુખ, કીદિસં સસમિચ્છસીતિ.

રઞ્ઞો કથં સુત્વા ઘટપણ્ડિતો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૧૭૦.‘‘ન ચાહમેતે ઇચ્છામિ, યે સસા પથવિસ્સિતા;
ચન્દતો સસમિચ્છામિ, તં મે ઓહર કેસવા’’તિ.

તત્થ **ઓહરા**તિ ઓતારેહિ.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા ‘‘નિસ્સંસયં મે ભાતા ઉમ્મત્તકોવ જાતો’’તિ દોમનસ્સપ્પત્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૧૭૧.‘‘સો નૂન મધુરં ઞાતિ, જીવિતં વિજહિસ્સસિ;
અપત્થિયં યો પત્થયસિ, ચન્દતો સસમિચ્છસી’’તિ.

તત્થ **ઞાતી**તિ કનિટ્ઠં આલપન્તો આહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘તાત, મય્હં પિયઞાતિ સો ત્વં નૂન અતિમધુરં અત્તનો જીવિતં વિજહિસ્સસિ, યો અપત્થેતબ્બં પત્થયસી’’તિ.

ઘટપણ્ડિતો રઞ્ઞો વચનં સુત્વા નિચ્ચલો ઠત્વા ‘‘ભાતિક, ત્વં ચન્દતો સસકં પત્થેન્તસ્સ તં અલભિત્વા જીવિતક્ખયભાવં જાનન્તો કિં કારણા મતપુત્તં અનુસોચસી’’તિ વત્વા અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૧૭૨.‘‘એવં ચે કણ્હ જાનાસિ, યદઞ્ઞમનુસાસસિ;
કસ્મા પુરે મતં પુત્તં, અજ્જાપિ મનુસોચસી’’તિ.

તત્થ **એવન્તિ** ઇદં અલબ્ભનેય્યટ્ઠાનં નામ ન પત્થેતબ્બન્તિ યદિ એવં જાનાસિ. **યદઞ્ઞમનુસાસસી**તિ એવં જાનન્તોવ યદિ અઞ્ઞં અનુસાસસીતિ અત્થો. **પુરે**તિ અથ કસ્મા ઇતો ચતુમાસમત્થકે મતપુત્તં અજ્જાપિ અનુસોચસીતિ વદતિ.

એવં સો અન્તરવીથિયં ઠિતકોવ ‘‘ભાતિક, અહં તાવ પઞ્ઞાયમાનં પત્થેમિ, ત્વં પન અપઞ્ઞાયમાનસ્સ સોચસી’’તિ વત્વા તસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો પુન દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૭૩.‘‘યં ન લબ્ભા મનુસ્સેન, અમનુસ્સેન વા પુન;
જાતો મે મા મરી પુત્તો, કુતો લબ્ભા અલબ્ભિયં.

૧૭૪.‘‘ન મન્તા મૂલભેસજ્જા, ઓસધેહિ ધનેન વા;
સક્કા આનયિતું કણ્હ, યં પેતમનુસોચસી’’તિ.

તત્થ **યન્તિ** ભાતિક યં એવં જાતો મે પુત્તો મા મરીતિ મનુસ્સેન વા દેવેન વા પુન ન લબ્ભા ન સક્કા લદ્ધું, તં ત્વં પત્થેસિ, તદેતં કુતો લબ્ભા કેન કારણેન સક્કા લદ્ધું, ન સક્કાતિ દીપેતિ. કસ્મા? યસ્મા અલબ્ભિયં, અલબ્ભનેય્યટ્ઠાનઞ્હિ નામેતન્તિ અત્થો. **મન્તા**તિ મન્તપયોગેન. **મૂલભેસજ્જા**તિ મૂલભેસજ્જેન. **ઓસધેહી**તિ નાનાવિધોસધેહિ. **ધનેન વા**તિ કોટિસતસઙ્ખ્યેનપિ ધનેન વા. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘યં ત્વં પેતમનુસોચસિ, તં એતેહિ મન્તપયોગાદીહિ આનેતું ન સક્કા’’તિ.

રાજા તં સુત્વા ‘‘યુત્તં, તાત, સલ્લક્ખિતં મે, મમ સોકહરણત્થાય તયા ઇદં કત’’ન્તિ ઘટપણ્ડિતં વણ્ણેન્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૭૫.‘‘યસ્સ એતાદિસા અસ્સુ, અમચ્ચા પુરિસપણ્ડિતા;
યથા નિજ્ઝાપયે અજ્જ, ઘટો પુરિસપણ્ડિતો.

૧૭૬.‘‘આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘતસિત્તંવ પાવકં;

વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૧૭૭.‘‘અબ્બહી વત મે સલ્લં, યમાસિ હદયસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતસ્સ, પુત્તસોકં અપાનુદિ.

૧૭૮.‘‘સોહં અબ્બૂળ્હસલ્લોસ્મિ, વીતસોકો અનાવિલો;
ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વાન માણવા’’તિ.

તત્થ પઠમગાથાય સઙ્ખેપત્થો – યથા યેન કારણેન અજ્જ મં પુત્તસોકપરેતં ઘટો પુરિસપણ્ડિતો સોકહરણત્થાય નિજ્ઝાપયે નિજ્ઝાપેસિ બોધેસિ. યસ્સ અઞ્ઞસ્સપિ એતાદિસા પુરિસપણ્ડિતા અમચ્ચા અસ્સુ, તસ્સ કુતો સોકોતિ. સેસગાથા વુત્તત્થાયેવ.

અવસાને –

૧૭૯.‘‘એવં કરોન્તિ સપ્પઞ્ઞા, યે હોન્તિ અનુકમ્પકા;
નિવત્તયન્તિ સોકમ્હા, ઘટો જેટ્ઠંવ ભાતર’’ન્તિ. –

અયં અભિસમ્બુદ્ધગાથા ઉત્તાનત્થાયેવ.

એવં ઘટકુમારેન વીતસોકે કતે વાસુદેવે રજ્જં અનુસાસન્તે દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન દસભાતિકપુત્તા કુમારા ચિન્તયિંસુ ‘‘કણ્હદીપાયનં ‘દિબ્બચક્ખુકો’તિ વદન્તિ, વીમંસિસ્સામ તાવ ન’’ન્તિ. તે એકં દહરકુમારં અલઙ્કરિત્વા ગબ્ભિનિઆકારેન દસ્સેત્વા ઉદરે મસૂરકં બન્ધિત્વા તસ્સ સન્તિકં નેત્વા ‘‘ભન્તે, અયં કુમારિકા કિં વિજાયિસ્સતી’’તિ પુચ્છિંસુ. તાપસો ‘‘દસભાતિકરાજૂનં વિનાસકાલો પત્તો, મય્હં નુ ખો આયુસઙ્ખારો કીદિસો હોતી’’તિ ઓલોકેન્તો ‘‘અજ્જેવ મરણં ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ‘‘કુમારા ઇમિના તુમ્હાકં કો અત્થો’’તિ વત્વા ‘‘કથેથેવ નો, ભન્તે’’તિ નિબદ્ધો ‘‘અયં ઇતો સત્તમે દિવસે ખદિરઘટિકં વિજાયિસ્સતિ, તાય વાસુદેવકુલં નસ્સિસ્સતિ, અપિચ ખો પન તુમ્હે તં ખદિરઘટિકં ગહેત્વા ઝાપેત્વા છારિકં નદિયં પક્ખિપેય્યાથા’’તિ આહ. અથ નં તે ‘‘કૂટજટિલ, પુરિસો વિજાયનકો નામ નત્થી’’તિ વત્વા તન્તરજ્જુકં નામ કમ્મકરણં કત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપયિંસુ. રાજાનો કુમારે પક્કોસાપેત્વા ‘‘કિં કારણા તાપસં મારયિત્થા’’તિ પુચ્છિત્વા સબ્બં સુત્વા ભીતા તસ્સ આરક્ખં દત્વા સત્તમે દિવસે તસ્સ કુચ્છિતો નિક્ખન્તં ખદિરઘટિકં ઝાપેત્વા છારિકં નદિયં ખિપિંસુ. સા નદિયા વુય્હમાના મુખદ્વારે એકપસ્સે લગ્ગિ, તતો એરકં નિબ્બત્તિ.

અથેકદિવસં તે રાજાનો ‘‘સમુદ્દકીળં કીળિસ્સામા’’તિ મુખદ્વારં ગન્ત્વા મહામણ્ડપં કારાપેત્વા અલઙ્કતમણ્ડપે ખાદન્તા પિવન્તા કીળાવસેનેવ પવત્તહત્થપાદપરામાસા દ્વિધા ભિજ્જિત્વા મહાકલહં કરિંસુ. અથેકો અઞ્ઞં મુગ્ગરં અલભન્તો એરકવનતો એકં એરકપત્તં ગણ્હિ. તં ગહિતમત્તમેવ ખદિરમુસલં અહોસિ. સો તેન મહાજનં પોથેસિ . અથઞ્ઞેહિ સબ્બેહિ ગહિતગહિતં ખદિરમુસલમેવ અહોસિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પહરિત્વા મહાવિનાસં પાપુણિંસુ. તેસુ મહાવિનાસં વિનસ્સન્તેસુ વાસુદેવો ચ બલદેવો ચ ભગિની અઞ્જનદેવી ચ પુરોહિતો ચાતિ ચત્તારો જના રથં અભિરુહિત્વા પલાયિંસુ, સેસા સબ્બેપિ વિનટ્ઠા. તેપિ ચત્તારો રથેન પલાયન્તા કાળમત્તિકઅટવિં પાપુણિંસુ. સો હિ મુટ્ઠિકમલ્લો પત્થનં કત્વા યક્ખો હુત્વા તત્થ નિબ્બત્તો બલદેવસ્સ આગતભાવં ઞત્વા તત્થ ગામં માપેત્વા

મલ્લવેસં ગહેત્વા ‘‘કો યુજ્ઝિતુકામો’’તિ વગ્ગન્તો ગજ્જન્તો અપ્ફોટેન્તો વિચરિ. બલદેવો તં દિસ્વાવ ‘‘ભાતિક, અહં ઇમિના સદ્ધિં યુજ્ઝિસ્સામી’’તિ વત્વા વાસુદેવે વારેન્તેયેવ રથા ઓરુય્હ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વગ્ગન્તો ગજ્જન્તો અપ્ફોટેસિ. અથ નં સો પસારિતહત્થેયેવ ગહેત્વા મૂલકન્દં વિય ખાદિ. વાસુદેવો તસ્સ મતભાવં ઞત્વા ભગિનિઞ્ચ પુરોહિતઞ્ચ આદાય સબ્બરત્તિં ગન્ત્વા સૂરિયોદયે એકં પચ્ચન્તગામં પત્વા ‘‘આહારં પચિત્વા આહરથા’’તિ ભગિનિઞ્ચ પુરોહિતઞ્ચ ગામં પહિણિત્વા સયં એકસ્મિં ગચ્છન્તરે પટિચ્છન્નો નિપજ્જિ.

અથ નં જરા નામ એકો લુદ્દકો ગચ્છં ચલન્તં દિસ્વા ‘‘સૂકરો એત્થ ભવિસ્સતી’’તિ સઞ્ઞાય સત્તિં ખિપિત્વા પાદે વિજ્ઝિત્વા ‘‘કો મં વિજ્ઝી’’તિ વુત્તે મનુસ્સસ્સ વિદ્ધભાવં ઞત્વા ભીતો પલાયિતું આરભિ . રાજા સતિં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા ઉટ્ઠાય ‘‘માતુલ, મા ભાયિ, એહી’’તિ પક્કોસિત્વા આગતં ‘‘કોસિ નામ ત્વ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અહં સામિ, જરા નામા’’તિ વુત્તે ‘‘જરાય વિદ્ધો મરિસ્સતીતિ કિર મં પોરાણા બ્યાકરિંસુ, નિસ્સંસયં અજ્જ મયા મરિતબ્બ’’ન્તિ ઞત્વા ‘‘માતુલ, મા ભાયિ, એહિ પહારં મે બન્ધા’’તિ તેન પહારમુખં બન્ધાપેત્વા તં ઉય્યોજેસિ. બલવવેદના પવત્તિંસુ, ઇતરેહિ આભતં આહારં પરિભુઞ્જિતું નાસક્ખિ. અથ તે આમન્તેત્વા ‘‘અજ્જ અહં મરિસ્સામિ, તુમ્હે પન સુખુમાલા અઞ્ઞં કમ્મં કત્વા જીવિતું ન સક્ખિસ્સથ, ઇમં વિજ્જં સિક્ખથા’’તિ એકં વિજ્જં સિક્ખાપેત્વા તે ઉય્યોજેત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ. એવં અઞ્જનદેવિં ઠપેત્વા સબ્બેવ વિનાસં પાપુણિંસૂતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ઉપાસક, એવં પોરાણકપણ્ડિતા પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા અત્તનો પુત્તસોકં હરિંસુ, મા ચિન્તયી’’તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા રોહિણેય્યો આનન્દો અહોસિ, વાસુદેવો સારિપુત્તો, અવસેસા બુદ્ધપરિસા, ઘટપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

ઘટપણ્ડિતજાતકવણ્ણના સોળસમા.

ઇતિ સોળસજાતકપટિમણ્ડિતસ્સ

દસકનિપાતજાતકસ્સ અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

જાતકુદ્દાનં –

ચતુદ્વારો કણ્હુપોસો, સઙ્ખ બોધિ દીપાયનો;
નિગ્રોધ તક્કલ ધમ્મ-પાલો કુક્કુટ કુણ્ડલી;
બિલાર ચક્ક ભૂરિ ચ, મઙ્ગલ ઘટ સોળસ.

દસકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. એકાદસકનિપાતો

[૪૫૫] ૧. માતુપોસકજાતકવણ્ણના

તસ્સ નાગસ્સ વિપ્પવાસેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો માતુપોસકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ સામજાતકવત્થુસદિસમેવ. સત્થા પન ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''મા ભિક્ખવે, એતં ભિક્ખું ઉજ્ઝાયિત્થ, પોરાણકપણ્ડિતા તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તાપિ માતરા વિયુત્તા સત્તાહં નિરાહારતાય સુસ્સમાના રાજારહં ભોજનં લભિત્વાપિ 'માતરા વિના ન ભુઞ્જિસ્સામા'તિ માતરં દિસ્વાવ ગોચરં ગણ્હિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતમાહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે હત્થિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સબ્બસેતો અહોસિ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો લક્ખણસમ્પન્નો અસીતિહત્થિસહસ્સપરિવારો. સો જરાજિણ્ણં માતરં પોસેસિ, માતા પનસ્સ અન્ધા. સો મધુરમધુરાનિ ફલાફલાનિ હત્થીનં દત્વા માતુ સન્તિકં પેસેસિ. હત્થી તસ્સા અદત્વા અત્તનાવ ખાદન્તિ. સો પરિગ્ગણ્હન્તો તં પવત્તિં ઞત્વા ''યૂથં છડ્ડેત્વા માતરમેવ પોસેસ્સામી''તિ રત્તિભાગે અઞ્ઞેસં હત્થીનં અજાનન્તાનં માતરં ગહેત્વા ચણ્ડોરણપબ્બતપાદં ગન્ત્વા એકં નળિનિં ઉપનિસ્સાય ઠિતાય પબ્બતગુહાયં માતરં ઠપેત્વા પોસેસિ. અથેકો બારાણસિવાસી વનચરકો મગ્ગમૂળ્હો દિસં વવત્થપેતું અસક્કોન્તો મહન્તેન સદ્દેન પરિદેવિ. બોધિસત્તો તસ્સ સદ્દં સુત્વા ''અયં પુરિસો અનાથો, ન ખો પન મેતં પતિરૂપં, યં એસ મયિ ઠિતે ઇધ વિનસ્સેય્યા''તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં ભયેન પલાયન્તં દિસ્વા ''અમ્ભો પુરિસ, નત્થિ તે મં નિસ્સાય ભયં, મા પલાયિ, કસ્મા ત્વં પરિદેવન્તો વિચરસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સામિ, અહં મગ્ગમૂળ્હો, અજ્જ મે સત્તમો દિવસો''તિ વુત્તે ''ભો પુરિસ, મા ભાયિ, અહં તં મનુસ્સપથે ઠપેસ્સામી''તિ તં અત્તનો પિટ્ઠિયં નિસીદાપેત્વા અરઞ્ઞા નીહરિત્વા નિવત્તિ. સોપિ પાપો ''નગરં ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસ્સામી''તિ રુક્ખસઞ્ઞં પબ્બતસઞ્ઞં કરોન્તોવ નિક્ખમિત્વા બારાણસિં અગમાસિ.

તસ્મિં કાલે રઞ્ઞો મઙ્ગલહત્થી કાલમકાસિ. રાજા ''સચે કેનચિ કત્થચિ ઓપવય્હં કાતું યુત્તરૂપો હત્થી દિટ્ઠો અત્થિ, સો આચિક્ખતૂ''તિ ભેરિં ચરાપેસિ. સો પુરિસો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''મયા, દેવ, તુમ્હાકં ઓપવય્હો ભવિતું યુત્તરૂપો સબ્બસેતો સીલવા હત્થિરાજા દિટ્ઠો, અહં મગ્ગં દસ્સેસ્સામિ, મયા સદ્ધિં હત્થાચરિયે પેસેત્વા તં ગણ્હાપેથા''તિ આહ. રાજા ''સાધૂ''તિ ''ઇમં મગ્ગદેસકં કત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા ઇમિના વુત્તં હત્થિનાગં આનેથા''તિ તેન સદ્ધિં મહન્તેન પરિવારેન હત્થાચરિયં પેસેસિ. સો તેન સદ્ધિં ગન્ત્વા બોધિસત્તં નળિનિં પવિસિત્વા ગોચરં ગણ્હન્તં પસ્સિ. બોધિસત્તોપિ હત્થાચરિયં દિસ્વા ''ઇદં ભયં ન અઞ્ઞતો ઉપ્પન્નં, તસ્સ પુરિસસ્સ સન્તિકા ઉપ્પન્નં ભવિસ્સતિ, અહં ખો પન મહાબલો હત્થિસહસ્સમ્પિ વિદ્ધંસેતું સમત્થો હોમિ, કુજ્ઝિત્વા સરટ્ઠકં સેનાવાહનં નાસેતું, સચે પન કુજ્ઝિસ્સામિ, સીલં મે ભિજ્જિસ્સતિ, તસ્મા અજ્જ સત્તીહિ કોટ્ટિયમાનોપિ ન કુજ્ઝિસ્સામી''તિ અધિટ્ઠાય સીસં નામેત્વા નિચ્ચલોવ અટ્ઠાસિ. હત્થાચરિયો પદુમસરં ઓતરિત્વા તસ્સ લક્ખણસમ્પત્તિં દિસ્વા ''એહિ પુત્તા''તિ રજતદામસદિસાય સોણ્ડાય ગહેત્વા સત્તમે દિવસે બારાણસિં પાપુણિ. બોધિસત્તમાતા પન પુત્તે અનાગચ્છન્તે ''પુત્તો મે રાજરાજમહામત્તાદીહિ નીતો ભવિસ્સતિ, ઇદાનિ તસ્સ વિપ્પવાસેન અયં વનસણ્ડો વડ્ઢિસ્સતી''તિ પરિદેવમાના દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧. ''તસ્સ નાગસ્સ વિપ્પવાસેન, વિરૂળ્હા સલ્લકી ચ કુટજા ચ;

કુરુવિન્દકરવીરા ભિસસામા ચ, નિવાતે પુપ્ફિતા ચ કણિકારા.

૨. ‘‘કોચિદેવ સુવણ્ણકાયુરા, નાગરાજં ભરન્તિ પિણ્ડેન;
યત્થ રાજા રાજકુમારો વા, કવચમભિહેસ્સતિ અછમ્ભિતો’’તિ.

તત્થ **વિરૂળ્હા**તિ વડ્ઢિતા નામ, નત્થેત્થ સંસયોતિ અસંસયવસેનેવમાહ. **સલ્લકી ચ કુટજા ચા**તિ ઇન્દસાલરુક્ખા ચ કુટજરુક્ખા ચ. **કુરુવિન્દકરવીરા ભિસસામા ચા**તિ કુરુવિન્દરુક્ખા ચ કરવીરનામકાનિ મહાતિણાનિ ચ ભિસાનિ ચ સામાકાનિ ચાતિ અત્થો. એતે ચ સબ્બે ઇદાનિ વડ્ઢિસ્સન્તીતિ પરિદેવતિ. **નિવાતે**તિ પબ્બતપાદે. **પુપ્ફિતા**તિ મમ પુત્તેન સાખં ભઞ્જિત્વા અખાદિયમાના કણિકારાપિ પુપ્ફિતા ભવિસ્સન્તીતિ વુત્તં હોતિ. **કોચિદેવા**તિ કત્થચિદેવ ગામે વા નગરે વા. **સુવણ્ણકાયુરા**તિ સુવણ્ણાભરણા રાજરાજમહામત્તા. **ભરન્તિ પિણ્ડેના**તિ અજ્જ માતુપોસકં નાગરાજં રાજારહસ્સ ભોજનસ્સ સુવડ્ઢિતેન પિણ્ડેન પોસેન્તિ. **યત્થા**તિ યસ્મિં નાગરાજે રાજા નિસીદિત્વા. **કવચમભિહેસ્સતી**તિ સઙ્ગામં પવિસિત્વા પચ્ચામિત્તાનં કવચં અભિહનિસ્સતિ ભિન્દિસ્સતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘યત્થ મમ પુત્તે નિસિન્નો રાજા વા રાજકુમારો વા અછમ્ભિતો હુત્વા સપત્તાનં કવચં હનિસ્સતિ, તં મે પુત્તં નાગરાજાનં સુવણ્ણાભરણા અજ્જ પિણ્ડેન ભરન્તી’’તિ.

હત્થાચરિયોપિ અન્તરામગ્ગેવ રઞ્ઞો સાસનં પેસેસિ. તં સુત્વા રાજા નગરં અલઙ્કારાપેસિ. હત્થાચરિયો બોધિસત્તં કતગન્ધપરિભણ્ડં અલઙ્કતપટિયત્તં હત્થિસાલં નેત્વા વિચિત્રસાણિયા પરિક્ખિપાપેત્વા રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. રાજા નાનગ્ગરસભોજનં આદાય ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ દાપેસિ. સો ‘‘માતરં વિના ગોચરં ન ગણ્હિસ્સામી’’તિ પિણ્ડં ન ગણ્હિ. અથ નં યાચન્તો રાજા તતિયં ગાથમાહ –

૩. ‘‘ગણ્હાહિ નાગ કબળં, મા નાગ કિસકો ભવ;
બહૂનિ રાજકિચ્ચાનિ, તાનિ નાગ કરિસ્સસી’’તિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૪. ‘‘સા નૂનસા કપણિકા, અન્ધા અપરિણાયિકા;
ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી’’તિ.

તત્થ **સા નૂનસા**તિ મહારાજ, નૂન સા એસા. **કપણિકા**તિ પુત્તવિયોગેન કપણા. **ખાણુન્તિ** તત્થ તત્થ પતિતં રુક્ખકલિઙ્ગરં. **ઘટ્ટેતી**તિ પરિદેવમાના તત્થ તત્થ પાદેન પોથેન્તી નૂન પાદેન હનતિ . **ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી**તિ ચણ્ડોરણપબ્બતાભિમુખી, પબ્બતપાદે પરિપ્ફન્દમાનાતિ અત્થો.

અથ નં પુચ્છન્તો રાજા પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૫. ‘‘કા નુ તે સા મહાનાગ, અન્ધા અપરિણાયિકા;
ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી’’તિ.

બોધિસત્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૬. ‘‘માતા મે સા મહારાજ, અન્ધા અપરિણાયિકા;
ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી’’તિ.

રાજા છટ્ઠગાથાય તમત્થં સુત્વા મુઞ્ચાપેન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૭. ‘‘મુઞ્ચથેતં મહાનાગં, યોયં ભરતિ માતરં;
સમેતુ માતરા નાગો, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભી’’તિ.

તત્થ **યોયં ભરતી**તિ અયં નાગો ‘‘અહં, મહારાજ, અન્ધં માતરં પોસેમિ, મયા વિના મય્હં માતા જીવિતક્ખયં પાપુણિસ્સતિ, તાય વિના મય્હં ઇસ્સરિયેન અત્થો નત્થિ, અજ્જ મે માતુ ગોચરં અલભન્તિયા સત્તમો દિવસો’’તિ વદતિ, તસ્મા યો અયં માતરં ભરતિ, એતં મહાનાગં ખિપ્પં મુઞ્ચથ. **સબ્બેહિ ઞાતિભી**તિ સદ્ધિં એસ માતરા સમેતુ સમાગચ્છતૂતિ.

અટ્ઠમનવમા અભિસમ્બુદ્ધગાથા હોન્તિ –

૮. ‘‘મુત્તો ચ બન્ધના નાગો, મુત્તમાદાય કુઞ્જરો;
મુહુત્તં અસ્સાસયિત્વા, અગમા યેન પબ્બતો.

૯. ‘‘તતો સો નળિનિં ગન્ત્વા, સીતં કુઞ્જરસેવિતં;
સોણ્ડાયૂદકમાહત્વા, માતરં અભિસિઞ્ચથા’’તિ.

સો કિર નાગો બન્ધના મુત્તો થોકં વિસ્સમિત્વા રઞ્ઞો દસરાજધમ્મગાથાય ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘અપ્પમત્તો હોહિ, મહારાજા’’તિ ઓવાદં દત્વા મહાજનેન ગન્ધમાલાદીહિ પૂજિયમાનો નગરા નિક્ખમિત્વા તદહેવ તં પદુમસરં પત્વા ‘‘મમ માતરં ગોચરં ગાહાપેત્વાવ સયં ગણ્હિસ્સામી’’તિ બહું ભિસમુળાલં આદાય સોણ્ડપૂરં ઉદકં ગહેત્વા ગુહાલેણતો નિક્ખમિત્વા ગુહાદ્વારે નિસિન્નાય માતુયા સન્તિકં ગન્ત્વા સત્તાહં નિરાહારતાય માતુ સરીરસ્સ ફસ્સપટિલાભત્થં ઉપરિ ઉદકં સિઞ્ચિ, તમત્થં આવિકરોન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ. બોધિસત્તસ્સ માતાપિ ‘‘દેવો વસ્સતી’’તિ સઞ્ઞાય તં અક્કોસન્તી દસમં ગાથમાહ –

૧૦. ‘‘કોયં અનરિયો દેવો, અકાલેનપિ વસ્સતિ;
ગતો મે અત્રજો પુત્તો, યો મય્હં પરિચારકો’’તિ.

તત્થ **અત્રજો**તિ અત્તતો જાતો.

અથ નં સમસ્સાસેન્તો બોધિસત્તો એકાદસમં ગાથમાહ –

૧૧. ‘‘ઉટ્ઠેહિ અમ્મ કિં સેસિ, આગતો ત્યાહમત્રજો;
મુત્તોમ્હિ કાસિરાજેન, વેદેહેન યસસ્સિના’’તિ.

તત્થ **આગતો ત્યાહ**ન્તિ આગતો તે અહં. **વેદેહેના**તિ ઞાણસમ્પન્નેન. **યસસ્સિના**તિ મહાપરિવારેન તેન રઞ્ઞા મઙ્ગલહત્થિભાવાય ગહિતોપિ અહં મુત્તો, ઇદાનિ તવ સન્તિકં આગતો ઉટ્ઠેહિ ગોચરં ગણ્હાહીતિ.

સા તુટ્ઠમાનસા રઞ્ઞો અનુમોદનં કરોન્તી ઓસાનગાથમાહ –

૧૨. ‘‘ચિરં જીવતુ સો રાજા, કાસીનં રટ્ઠવડ્ઢનો;
યો મે પુત્તં પમોચેસિ, સદા વુદ્ધાપચાયિક’’ન્તિ.

તદા રાજા બોધિસત્તસ્સ ગુણે પસીદિત્વા નળિનિયા અવિદૂરે ગામં માપેત્વા બોધિસત્તસ્સ ચ માતુ ચસ્સ નિબદ્ધં વત્તં પટ્ઠપેસિ. અપરભાગે બોધિસત્તો માતરિ કાલકતાય તસ્સા સરીરપરિહારં કત્વા કારણ્ડકઅસ્સમપદં નામ ગતો. તસ્મિં પન ઠાને હિમવન્તતો ઓતરિત્વા પઞ્ચસતા ઇસયો વસિંસુ, તં વત્તં તેસં અદાસિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ સમાનરૂપં સિલાપટિમં કારેત્વા મહાસક્કારં પવત્તેસિ . સકલજમ્બુદીપવાસિનો અનુસંવચ્છરં સન્નિપતિત્વા હત્થિમહં નામ કરિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને માતુપોસકભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પાપપુરિસો દેવદત્તો, હત્થાચરિયો સારિપુત્તો, માતા હત્થિની મહામાયા, માતુપોસકનાગો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

માતુપોસકજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૫૬] ૨. જુણ્હજાતકવણ્ણના

સુણોહિ મય્હં વચનં જનિન્દાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આનન્દત્થેરેન લદ્ધવરે આરબ્ભ કથેસિ. પઠમબોધિયઞ્હિ વીસતિ વસ્સાનિ ભગવતો અનિબદ્ધુપટ્ઠાકા અહેસું. એકદા થેરો નાગસમાલો, એકદા નાગિતો, એકદા ઉપવાણો, એકદા સુનક્ખત્તો, એકદા ચુન્દો, એકદા નન્દો, એકદા સાગતો, એકદા મેઘિયો ભગવન્તં ઉપટ્ઠહિ. અથેકદિવસં ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ ‘‘ભિક્ખવે, ઇદાનિમ્હિ મહલ્લકો, એકચ્ચે ભિક્ખૂ ‘ઇમિના મગ્ગેન ગચ્છામા’તિ વુત્તે અઞ્ઞેન ગચ્છન્તિ, એકચ્ચે મય્હં પત્તચીવરં ભૂમિયં નિક્ખિપન્તિ, નિબદ્ધુપટ્ઠાકં મે એકં ભિક્ખું જાનાથા’’તિ. ‘‘ભન્તે, અહં ઉપટ્ઠહિસ્સામિ, અહં ઉપટ્ઠહિસ્સામી’’તિ સિરસિ અઞ્જલિં કત્વા ઉટ્ઠિતે સારિપુત્તત્થેરાદયો ‘‘તુમ્હાકં પત્થના મત્થકં પત્તા, અલ’’ન્તિ પટિક્ખિપિ. તતો ભિક્ખૂ આનન્દત્થેરં ‘‘ત્વં આવુસો, ઉપટ્ઠાકટ્ઠાનં યાચાહી’’તિ આહંસુ. થેરો ‘‘સચે મે ભન્તે, ભગવા અત્તના લદ્ધચીવરં ન દસ્સતિ, પિણ્ડપાતં ન દસ્સતિ, એકગન્ધકુટિયં વસિતું ન દસ્સતિ, મં ગહેત્વા નિમન્તનં ન ગમિસ્સતિ, સચે પન ભગવા મયા ગહિતં નિમન્તનં ગમિસ્સતિ, સચે અહં તિરોરટ્ઠા તિરોજનપદા ભગવન્તં દટ્ઠું આગતં પરિસં આગતક્ખણેયેવ દસ્સેતું લભિસ્સામિ , યદા મે કઙ્ખા ઉપ્પજ્જતિ, તસ્મિં ખણેયેવ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિતું લભિસ્સામિ, સચે યં ભગવા મમ પરમ્મુખા ધમ્મં કથેતિ, તં આગન્ત્વા મય્હં કથેસ્સતિ, એવાહં ભગવન્તં ઉપટ્ઠહિસ્સામી’’તિ ઇમે ચત્તારો પટિક્ખેપે ચતસ્સો ચ આયાચનાતિ અટ્ઠ વરે યાચિ, ભગવાપિસ્સ અદાસિ.

સો તતો પટ્ઠાય પઞ્ચવીસતિ વસ્સાનિ નિબદ્ધુપટ્ઠાકો અહોસિ. સો પઞ્ચસુ ઠાનેસુ એતદગ્ગે ઠપનં પત્વા આગમસમ્પદા, અધિગમસમ્પદા, પુબ્બહેતુસમ્પદા, અત્તત્થપરિપુચ્છાસમ્પદા, તિત્થવાસસમ્પદા, યોનિસોમનસિકારસમ્પદા, બુદ્ધૂપનિસ્સયસમ્પદાતિ ઇમાહિ સત્તહિ સમ્પદાહિ સમન્નાગતો બુદ્ધસ્સ સન્તિકે અટ્ઠવરદાયજ્જં લભિત્વા બુદ્ધસાસને પઞ્ઞાતો ગગનમજ્ઝે ચન્દો વિય પાકટો અહોસિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, તથાગતો આનન્દત્થેરં વરદાનેન સન્તપ્પેસી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય

નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાહં આનન્દં વરેન સન્તપ્પેસિં, પુબ્બેપાહં યં યં એસ યાચિ, તં તં અદાસિંયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુત્તો જુણ્હકુમારો નામ હુત્વા તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગહેત્વા આચરિયસ્સ અનુયોગં દત્વા રત્તિભાગે અન્ધકારે આચરિયસ્સ ઘરા નિક્ખમિત્વા અત્તનો નિવાસટ્ઠાનં વેગેન ગચ્છન્તો અઞ્ઞતરં બ્રાહ્મણં ભિક્ખં ચરિત્વા અત્તનો નિવાસટ્ઠાનં ગચ્છન્તં અપસ્સન્તો બાહુના પહરિત્વા તસ્સ ભત્તપાતિં ભિન્દિં, બ્રાહ્મણો પતિત્વા વિરવિ. કુમારો કારુઞ્ઞેન નિવત્તિત્વા તં હત્થે ગહેત્વા ઉટ્ઠાપેસિ. બ્રાહ્મણો ''તયા, તાત, મમ ભિક્ખાભાજનં ભિન્નં, ભત્તમૂલં મે દેહી''તિ આહ. કુમારો ''બ્રાહ્મણ, ન દાનાહં તવ ભત્તમૂલં દાતું સક્કોમિ, અહં ખો પન કાસિકરઞ્ઞો પુત્તો જુણ્હકુમારો નામ, મયિ રજ્જે પતિટ્ઠિતે આગન્ત્વા મં ધનં યાચેય્યાસી''તિ વત્વા નિટ્ઠિતસિપ્પો આચરિયં વન્દિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા પિતુ સિપ્પં દસ્સેસિ. પિતા ''જીવન્તેન મે પુત્તો દિટ્ઠો, રાજભૂતમ્પિ નં પસ્સિસ્સામી''તિ રજ્જે અભિસિઞ્ચિ. સો જુણ્હરાજા નામ હુત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. બ્રાહ્મણો તં પવત્તિં સુત્વા ''ઇદાનિ મમ ભત્તમૂલં આહરિસ્સામી''તિ બારાણસિં ગન્ત્વા રાજાનં અલઙ્કતનગરં પદક્ખિણં કરોન્તમેવ દિસ્વા એકસ્મિં ઉન્નતપ્પદેસે ઠિતો હત્થં પસારેત્વા જયાપેસિ. અથ નં રાજા અનોલોકેત્વાવ અતિક્કમિ. બ્રાહ્મણો તેન અદિટ્ઠભાવં ઞત્વા કથં સમુટ્ઠાપેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૩. ''સુણોહિ મય્હં વચનં જનિન્દ, અત્થેન જુણ્હમ્હિ ઇધાનુપત્તો;
ન બ્રાહ્મણે અદ્ધિકે તિટ્ઠમાને, ગન્તબ્બમાહુ દ્વિપદિન્દ સેટ્ઠા''તિ.

તત્થ **જુણ્હમ્હી**તિ મહારાજ, તયિ જુણ્હમ્હિ અહં એકેન અત્થેન ઇધાનુપ્પત્તો, ન નિક્કારણા ઇધાગતોમ્હીતિ દીપેતિ. **અદ્ધિકે**તિ અદ્ધાનં આગતે. **ગન્તબ્બન્તિ** તં અદ્ધિકં અદ્ધાનમાગતં યાચમાનં બ્રાહ્મણં અનોલોકેત્વાવ ગન્તબ્બન્તિ પણ્ડિતા ન આહુ ન કથેન્તીતિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા હત્થિં વજિરઙ્કુસેન નિગ્ગહેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪. ''સુણોમિ તિટ્ઠામિ વદેહિ બ્રહ્મે, યેનાસિ અત્થેન ઇધાનુપત્તો;
કં વા ત્વમત્થં મયિ પત્થયાનો, ઇધાગમો બ્રહ્મે તદિઙ્ઘ બ્રૂહી''તિ.

તત્થ **ઇઙ્ઘા**તિ ચોદનત્થે નિપાતો.

તતો પરં બ્રાહ્મણસ્સ ચ રઞ્ઞો ચ વચનપટિવચનવસેન સેસગાથા કથિતા –

૧૫. ''દદાહિ મે ગામવરાનિ પઞ્ચ, દાસીસતં સત્ત ગવંસતાનિ;
પરોસહસ્સઞ્ચ સુવણ્ણનિક્ખે, ભરિયા ચ મે સાદિસી દ્વે દદાહિ.

૧૬. ''તપો નુ તે બ્રાહ્મણ ભિંસરૂપો, મન્તા નુ તે બ્રાહ્મણ ચિત્તરૂપા;
યક્ખા નુ તે અસ્સવા સન્તિ કેચિ, અત્થં વા મે અભિજાનાસિ કત્તં.

૧૭. ''ન મે તપો અત્થિ ન ચાપિ મન્તા, યક્ખાપિ મે અસ્સવા નત્થિ કેચિ;
અત્થમ્પિ તે નાભિજાનામિ કત્તં, પુબ્બે ચ ખો સઙ્ગતિમત્તમાસિ.

૧૮. ‘‘પઠમં ઇદં દસ્સનં જાનતો મે, ન તાભિજાનામિ ઇતો પુરત્થા;
અક્ખાહિ મે પુચ્છિતો એતમત્થં, કદા કુહિં વા અહુ સઙ્ગમો નો.

૧૯. ‘‘ગન્ધારરાજસ્સ પુરમ્હિ રમ્મે, અવસિમ્હસે તક્કસીલાયં દેવ;
તત્થન્ધકારમ્હિ તિમીસિકાયં, અંસેન અંસં સમઘટ્ટયિમ્હ.

૨૦. ‘‘તે તત્થ ઠત્વાન ઉભો જનિન્દ, સારાણિયં વીતિસારયિમ્હ તત્થ;
સાયેવ નો સઙ્ગતિમત્તમાસિ, તતો ન પચ્છા ન પુરે અહોસિ.

૨૧. ‘‘યદા કદાચિ મનુજેસુ બ્રહ્મે, સમાગમો સપ્પુરિસેન હોતિ;
ન પણ્ડિતા સઙ્ગતિસન્થવાનિ, પુબ્બે કતં વાપિ વિનાસયન્તિ.

૨૨. ‘‘બાલાવ ખો સઙ્ગતિસન્થવાનિ, પુબ્બે કતં વાપિ વિનાસયન્તિ;
બહુમ્પિ બાલેસુ કતં વિનસ્સતિ, તથા હિ બાલા અકતઞ્ઞુરૂપા.

૨૩. ‘‘ધીરા ચ ખો સઙ્ગતિસન્થવાનિ, પુબ્બે કતં વાપિ ન નાસયન્તિ;
અપ્પમ્પિ ધીરેસુ કતં ન નસ્સતિ, તથા હિ ધીરા સુકતઞ્ઞુરૂપા.

૨૪. ‘‘દદામિ તે ગામવરાનિ પઞ્ચ, દાસીસતં સત્ત ગવંસતાનિ;
પરોસહસ્સઞ્ચ સુવણ્ણનિક્ખે, ભરિયા ચ તે સાદિસી દ્વે દદામિ.

૨૫. ‘‘એવં સતં હોતિ સમેચ્ચ રાજ, નક્ખત્તરાજારિવ તારકાનં;
આપૂરતી કાસિપતી તથાહં, તયાપિ મે સઙ્ગમો અજ્જ લદ્ધો’’તિ.

તત્થ **સાદિસી**તિ રૂપવણ્ણજાતિકુલપદેસેન મયા સાદિસી એકસદિસા દ્વે મહાયસા ભરિયા ચ મે દેહીતિ અત્થો. **ભિંસરૂપો**તિ કિં નુ તે બ્રાહ્મણ બલવરૂપસીલાચારગુણસઙ્ખાતં તપોકમ્મં અત્થીતિ પુચ્છતિ. **મન્તા નુ તે**તિ ઉદાહુ વિચિત્રરૂપા સબ્બત્થસાધકા મન્તા તે અત્થિ. **અસ્સવા**તિ વચનકારકા ઇચ્છિતિચ્છિતદાયકા યક્ખા વા તે કેચિ સન્તિ. **કત્તન્તિ** કતં, ઉદાહુ તયા કતં કિઞ્ચિ મમ અત્થં અભિજાનાસીતિ પુચ્છતિ. **સઙ્ગતિમત્તન્તિ** સમાગમમત્તં તયા સદ્ધિં પુબ્બે મમ આસીતિ વદતિ. **જાનતો મે**તિ જાનન્તસ્સ મમ ઇદં પઠમં તવ દસ્સનં. **ન તાભિજાનામી**તિ ન તં અભિજાનામિ. **તિમીસિકાયન્તિ** બહલતિમિરાયં રત્તિયં. **તે તત્થ ઠત્વાના**તિ તે મયં તસ્મિં અંસેન અંસં ઘટ્ટિતટ્ઠાને ઠત્વા **વીતિસારયિમ્હ તત્થા**તિ તસ્મિંયેવ ઠાને સરિતબ્બયુત્તકં કથં વીતિસારયિમ્હ, અહં ‘‘ભિક્ખાભાજનં મે તયા ભિન્નં, ભત્તમૂલં મે દેહી’’તિ અવચં, ત્વં ‘‘ઇદાનાહં તવ ભત્તમૂલં દાતું ન સક્કોમિ, અહં ખો પન કાસિકરઞ્ઞો પુત્તો જુણ્હકુમારો નામ, મયિ રજ્જે પતિટ્ઠિતે આગન્ત્વા મં ધનં યાચેય્યાસી’’તિ અવચાતિ ઇમં સારણીયકથં કરિમ્હાતિ આહ. **સાયેવ નો સઙ્ગતિમત્તમાસી**તિ દેવ, અમ્હાકં સાયેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્ગતિમત્તમાસિ, એકમુહુત્તિકમહોસીતિ દીપેતિ. **તતો**તિ તતો પન તંમુહુત્તિકમિત્તધમ્મતો પચ્છા વા પુરે વા કદાચિ અમ્હાકં સઙ્ગતિ નામ ન ભૂતપુબ્બા.

ન પણ્ડિતાતિ બ્રાહ્મણ પણ્ડિતા નામ તંમુહુત્તિકં સઙ્ગતિં વા ચિરકાલસન્થવાનિ વા યં કિઞ્ચિ પુબ્બે કતગુણં વા ન નાસેન્તિ. **બહુમ્પી**તિ બહુકમ્પિ . **અકતઞ્ઞુરૂપા**તિ યસ્મા બાલા અકતઞ્ઞુસભાવા, તસ્મા તેસુ બહુમ્પિ કતં નસ્સતીતિ અત્થો. **સુકતઞ્ઞુરૂપા**તિ સુટ્ઠુ કતઞ્ઞુસભાવા. એત્થાપિ તત્થાપિ **તથા હી**તિ **હિ**-કારો કારણત્થો. **દદામિ**

તેતિ બ્રાહ્મણેન યાચિતયાચિતં દદન્તો એવમાહ. **એવં સત**ન્તિ બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો અનુમોદનં કરોન્તો વદતિ, સતં સપ્પુરિસાનં એકવારમ્પિ સમેચ્ચ સઙ્ગતિ નામ એવં હોતિ. **નક્ખત્તરાજારિવા**તિ એત્થ **ર**-કારો નિપાતમત્તં. **તારકાન**ન્તિ તારકગણમજ્ઝે. **કાસિપતી**તિ રાજાનમાલપતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘દેવ, કાસિરટ્ઠાધિપતિ યથા ચન્દો તારકાનં મજ્ઝે ઠિતો તારકગણપરિવુતો પાટિપદતો પટ્ઠાય યાવ પુણ્ણમા આપૂરતિ, તથા અહમ્પિ અજ્જ તયા દિન્નેહિ ગામવરાદીહિ આપૂરામી’’તિ. **તયાપિ મે**તિ મયા પુબ્બે તયા સદ્ધિં લદ્ધોપિ સઙ્ગમો અલદ્ધોવ, અજ્જ પન મમ મનોરથસ્સ નિપ્ફન્નત્તા મયા તયા સહ સઙ્ગમો લદ્ધો નામાતિ નિપ્ફન્નં મે તયા સદ્ધિં મિત્તફલન્તિ વદતિ. બોધિસત્તો તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાહં આનન્દં વરેન સન્તપ્પેસિં યેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બ્રાહ્મણો આનન્દો અહોસિ, રાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

જુણ્હજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૫૭] ૩. ધમ્મદેવપુત્તજાતકવણ્ણના

યસોકરો પુઞ્ઞકરોહમસ્મીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ પથવિપવેસનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, દેવદત્તો તથાગતેન સદ્ધિં પટિવિરુજ્ઝિત્વા પથવિં પવિટ્ઠો’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન ઇદાનેવેસ, ભિક્ખવે, મમ જિનચક્કે પહારં દત્વા પથવિં પવિટ્ઠો, પુબ્બેપિ ધમ્મચક્કે પહારં દત્વા પથવિં પવિસિત્વા અવીચિપરાયણો જાતોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કામાવચરદેવલોકે ધમ્મો નામ દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, દેવદત્તો અધમ્મો નામ. તેસુ ધમ્મો દિબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો દિબ્બરથવરમભિરુય્હ અચ્છરાગણપરિવુતો મનુસ્સેસુ સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા અત્તનો અત્તનો ઘરદ્વારે સુખકથાય નિસિન્નેસુ પુણ્ણમુપોસથદિવસે ગામનિગમજનપદરાજધાનીસુ આકાસે ઠત્વા ‘‘પાણાતિપાતાદીહિ દસહિ અકુસલકમ્મપથેહિ વિરમિત્વા માતુપટ્ઠાનધમ્મં પિતુપટ્ઠાનધમ્મં તિવિધસુચરિતધમ્મઞ્ચ પૂરેથ , એવં સગ્ગપરાયણા હુત્વા મહન્તં યસં અનુભવિસ્સથા’’તિ મનુસ્સે દસ કુસલકમ્મપથે સમાદપેન્તો જમ્બુદીપં પદક્ખિણં કરોતિ. અધમ્મો પન દેવપુત્તો ‘‘પાણં હનથા’’તિઆદિના નયેન દસ અકુસલકમ્મપથે સમાદપેન્તો જમ્બુદીપં વામં કરોતિ. અથ તેસં આકાસે રથા સમ્મુખા અહેસું. અથ નેસં પરિસા ‘‘તુમ્હે કસ્સ, તુમ્હે કસ્સા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘મયં ધમ્મસ્સ, મયં અધમ્મસ્સા’’તિ વત્વા મગ્ગા ઓક્કમિત્વા દ્વિધા જાતા. ધમ્મોપિ અધમ્મં આમન્તેત્વા ‘‘સમ્મ, ત્વં અધમ્મો, અહં ધમ્મો, મગ્ગો મય્હં અનુચ્છવિકો, તવ રથં ઓક્કામેત્વા મય્હં મગ્ગં દેહી’’તિ પઠમં ગાથમાહ –

૨૬. ‘‘યસોકરો પુઞ્ઞકરોહમસ્મિ, સદાત્થુતો સમણબ્રાહ્મણાનં;
મગ્ગારહો દેવમનુસ્સપૂજિતો, ધમ્મો અહં દેહિ અધમ્મ મગ્ગ’’ન્તિ.

તત્થ **યસોકરો**તિ અહં દેવમનુસ્સાનં યસદાયકો. દુતિયપદેપિ એસેવ નયો. **સદાત્થુતો**તિ સદા થુતો નિચ્ચપસત્થો. તતો પરા –

૨૭. ‘‘અધમ્મયાનં દળ્હમારુહિત્વા, અસન્તસન્તો બલવાહમસ્મિ;

સ કિસ્સ હેતુમ્હિ તવજ્જ દજ્જં, મગ્ગં અહં ધમ્મ અદિન્નપુબ્બં.

૨૮. ‘‘ધમ્મો હવે પાતુરહોસિ પુબ્બે, પચ્છા અધમ્મો ઉદપાદિ લોકે;
જેટ્ઠો ચ સેટ્ઠો ચ સનન્તનો ચ, ઉય્યાહિ જેટ્ઠસ્સ કનિટ્ઠ મગ્ગા.

૨૯. ‘‘ન યાચનાય નપિ પાતિરૂપા, ન અરહતા તેહં દદેય્યં મગ્ગં;
યુદ્ધઞ્ચ નો હોતુ ઉભિન્નમજ્જ, યુદ્ધમ્હિ યો જેસ્સતિ તસ્સ મગ્ગો.

૩૦. ‘‘સબ્બા દિસા અનુવિસટોહમસ્મિ, મહબ્બલો અમિતયસો અતુલ્યો;
ગુણેહિ સબ્બેહિ ઉપેતરૂપો, ધમ્મો અધમ્મ ત્વં કથં વિજેસ્સસિ.

૩૧. ‘‘લોહેન વે હઞ્ઞતિ જાતરૂપં, ન જાતરૂપેન હનન્તિ લોહં;
સચે અધમ્મો હઞ્છતિ ધમ્મમજ્જ, અયો સુવણ્ણં વિય દસ્સનેય્યં.

૩૨. ‘‘સચે તુવં યુદ્ધબલો અધમ્મ, ન તુય્હ વુડ્ઢા ચ ગરૂ ચ અત્થિ;
મગ્ગઞ્ચ તે દમ્મિ પિયાપ્પિયેન, વાચાદુરુત્તાનિપિ તે ખમામી’’તિ. –

ઇમા છ ગાથા તેસઞ્ઞેવ વચનપટિવચનવસેન કથિતા.

તત્થ **સ કિસ્સ હેતુમ્હિ તવજ્જ દજ્જન્તિ** સોમ્હિ અહં અધમ્મો અધમ્મયાનં રથં આરુળ્હો અભીતો બલવા. કિંકારણા અજ્જ ભો ધમ્મ, કસ્સચિ અદિન્નપુબ્બં મગ્ગં તુય્હં દમ્મીતિ. **પુબ્બે**તિ પઠમકપ્પિકકાલે ઇમસ્મિં લોકે દસકુસલકમ્મપથધમ્મો ચ પુબ્બે પાતુરહોસિ, પચ્છા અધમ્મો. **જેટ્ઠો ચા**તિ પુરે નિબ્બત્તભાવેન અહં જેટ્ઠો ચ સેટ્ઠો ચ પોરાણકો ચ, ત્વં પન કનિટ્ઠો, તસ્મા મગ્ગા ઉય્યાહીતિ વદતિ. **નપિ** પાતિરૂપાતિ અહઞ્હિ તે નેવ યાચનાય ન પતિરૂપવચનેન મગ્ગારહતાય મગ્ગં દદેય્યં. **અનુવિસટો**તિ અહં ચતસ્સો દિસા ચતસ્સો અનુદિસાતિ સબ્બા દિસા અત્તનો ગુણેન પત્થટો પઞ્ઞાતો પાકટો. **લોહેના**તિ અયમુટ્ઠિકેન. **હઞ્છતી**તિ હનિસ્સતિ. **તુવં યુદ્ધબલો અધમ્મા**તિ સચે ત્વં યુદ્ધબલોસિ અધમ્મ. **વુડ્ઢા ચ ગરૂ ચા**તિ યદિ તુય્હં ‘‘ઇમે વુડ્ઢા, ઇમે ગરૂ પણ્ડિતા’’તિ એવં નત્થિ. **પિયાપ્પિયેના**તિ પિયેનાપિ અપ્પિયેનાપિ દદન્તો પિયેન વિય તે મગ્ગં દદામીતિ અત્થો.

બોધિસત્તેન પન ઇમાય ગાથાય કથિતક્ખણેયેવ અધમ્મો રથે ઠાતું અસક્કોન્તો અવંસિરો પથવિયં પતિત્વા પથવિયા વિવરે દિન્ને ગન્ત્વા અવીચિમ્હિયેવ નિબ્બત્તિ. એતમત્થં વિદિત્વા ભગવા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા સેસગાથા અભાસિ –

૩૩. ‘‘ઇદઞ્ચ સુત્વા વચનં અધમ્મો, અવંસિરો પતિતો ઉદ્ધપાદો;
યુદ્ધત્થિકો ચે ન લભામિ યુદ્ધં, એત્તાવતા હોતિ હતો અધમ્મો.

૩૪. ‘‘ખન્તીબલો યુદ્ધબલં વિજેત્વા, હન્ત્વા અધમ્મં નિહનિત્વ ભૂમ્યા;
પાયાસિ વિત્તો અભિરુય્હ સન્દનં, મગ્ગેનેવ અતિબલો સચ્ચનિક્કમો.

૩૫. ‘‘માતા પિતા સમણબ્રાહ્મણા ચ, અસમ્માનિતા યસ્સ સકે અગારે;

ઇધેવ નિક્ખિપ્પ સરીરદેહં, કાયસ્સ ભેદા નિરયં વજન્તિ તે;
યથા અધમ્મો પતિતો અવંસિરો.

૩૬. ‘‘માતા પિતા સમણબ્રાહ્મણા ચ, સુસમ્માનિતા યસ્સ સકે અગારે;
ઇધેવ નિક્ખિપ્પ સરીરદેહં, કાયસ્સ ભેદા સુગતિં વજન્તિ તે;
યથાપિ ધમ્મો અભિરુય્હ સન્દન’’ન્તિ.

તત્થ **યુદ્ધત્થિકો ચે**તિ અયં તસ્સ વિલાપો, સો કિરેવં વિલપન્તોયેવ પતિત્વા પથવિં પવિટ્ઠો . **એત્તાવતા**તિ ભિક્ખવે, યાવતા પથવિં પવિટ્ઠો, તાવતા અધમ્મો હતો નામ હોતિ. **ખન્તીબલો**તિ ભિક્ખવે, એવં અધમ્મો પથવિં પવિટ્ઠો અધિવાસનખન્તીબલો તં યુદ્ધબલં વિજેત્વા વધિત્વા ભૂમિયં નિહનિત્વા પાતેત્વા વિત્તજાતતાય **વિત્તો** અત્તનો રથં આરુય્હ મગ્ગેનેવ **સચ્ચનિક્કમો** તથપરક્કમો ધમ્મદેવપુત્તો પાયાસિ. **અસમ્માનિતા**તિ અસક્કતા. **સરીરદેહ**ન્તિ ઇમસ્મિંયેવ લોકે સરીરસઙ્ખાતં દેહં નિક્ખિપિત્વા. **નિરયં વજન્તી**તિ યસ્સ પાપપુગ્ગલસ્સ એતે સક્કારારહા ગેહે અસક્કતા, તથારૂપા યથા અધમ્મો પતિતો અવંસિરો, એવં અવંસિરા નિરયં વજન્તીતિ અત્થો. **સુગતિં વજન્તી**તિ યસ્સ પનેતે સક્કતા, તાદિસા પણ્ડિતા યથાપિ ધમ્મો સન્દનં અભિરુય્હ દેવલોકં ગતો, એવં સુગતિં વજન્તીતિ.

સત્થા એવં ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મયા સદ્ધિં પટિવિરુજ્ઝિત્વા પથવિં પવિટ્ઠો’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અધમ્મો દેવપુત્તો દેવદત્તો અહોસિ, પરિસાપિસ્સ દેવદત્તપરિસા, ધમ્મો પન અહમેવ, પરિસા બુદ્ધપરિસાયેવા’’તિ.

ધમ્મદેવપુત્તજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૫૮] ૪. ઉદયજાતકવણ્ણના

એકા નિસિન્નાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **કુસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખુ કસ્મા કિલેસવસેન એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા ઉક્કણ્ઠિતોસિ? પોરાણકપણ્ડિતા સમિદ્ધે દ્વાદસયોજનિકે સુરુન્ધનનગરે રજ્જં કારેન્તા દેવચ્છરપટિભાગાય ઇત્થિયા સદ્ધિં સત્ત વસ્સસતાનિ એકગબ્ભે વસન્તાપિ ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા લોભવસેન ન ઓલોકેસુ’’ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે સુરુન્ધનનગરે કાસિરાજા રજ્જં કારેસિ, તસ્સ નેવ પુત્તો, ન ધીતા અહોસિ. સો અત્તનો દેવિયો ‘‘પુત્તે પત્થેથા’’તિ આહ. અગ્ગમહેસીપિ રઞ્ઞો વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ. તદા બોધિસત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા તસ્સેવ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. અથસ્સ મહાજનસ્સ હદયં વડ્ઢેત્વા જાતભાવેન ‘‘ઉદયભદ્દો’’તિ નામં કરિંસુ. કુમારસ્સ પદસા ચરણકાલે અઞ્ઞોપિ સત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા તસ્સેવ રઞ્ઞો અઞ્ઞતરાય દેવિયા કુચ્છિમ્હિ કુમારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ, તસ્સાપિ ‘‘ઉદયભદ્દા’’તિ નામં કરિંસુ. કુમારો વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પનિપ્ફત્તિં પાપુણિ , જાતબ્રહ્મચારી પન અહોસિ, સુપિનન્તેનપિ મેથુનધમ્મં ન જાનાતિ, ન તસ્સ કિલેસેસુ ચિત્તં અલ્લીયિ. રાજા પુત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિતુકામો ‘‘કુમારસ્સ ઇદાનિ રજ્જસુખસેવનકાલો, નાટકાપિસ્સ પચ્ચુપટ્ઠાપેસ્સામી’’તિ સાસનં પેસેસિ. બોધિસત્તો ‘‘ન મય્હં રજ્જેનત્થો, કિલેસેસુ મે ચિત્તં ન અલ્લીયતી’’તિ પટિક્ખિપિત્વા પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો રત્તજમ્બુનદમયં ઇત્થિરૂપં કારેત્વા ‘‘એવરૂપં ઇત્થિં લભમાનો

રજ્જં સમ્પટિચ્છિસ્સામી''તિ માતાપિતૂનં પેસેસિ. તે તં સુવણ્ણરૂપકં સકલજમ્બુદીપં પરિહારાપેત્વા તથારૂપં ઇત્થિં અલભન્તા ઉદયભદ્દં અલઙ્કારેત્વા તસ્સ સન્તિકે ઠપેસું. સા તં સુવણ્ણરૂપકં અભિભવિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નેસં અનિચ્છમાનાનઞ્ઞેવ વેમાતિકં ભગિનિં ઉદયભદ્દકુમારિં અગ્ગમહેસિં કત્વા બોધિસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ. તે પન દ્વેપિ બ્રહ્મચરિયવાસમેવ વસિંસુ.

અપરભાગે માતાપિતૂનં અચ્ચયેન બોધિસત્તો રજ્જં કારેસિ. ઉભો એકગબ્ભે વસમાનાપિ લોભવસેન ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં ન ઓલોકેસું, અપિચ ખો પન ''યો અમ્હેસુ પઠમતરં કાલં કરોતિ, સો નિબ્બત્તટ્ઠાનતો આગન્ત્વા 'અસુકટ્ઠાને નિબ્બત્તોસ્મી'તિ આરોચેતૂ''તિ સઙ્ગરમકંસુ. અથ ખો બોધિસત્તો અભિસેકતો સત્તવસ્સસતચ્ચયેન કાલમકાસિ. અઞ્ઞો રાજા નાહોસિ, ઉદયભદ્દાયયેવ આણા પવત્તિ. અમચ્ચા રજ્જં અનુસાસિંસુ. બોધિસત્તોપિ ચુતિક્ખણે તાવતિંસભવને સક્કત્તં પત્વા યસમહન્તતાય સત્તાહં અનુસ્સરિતું નાસક્ખિ. ઇતિ સો મનુસ્સગણનાય સત્તવસ્સસતચ્ચયેન આવજ્જેત્વા ''ઉદયભદ્દં રાજધીતરં ધનેન વીમંસિત્વા સીહનાદં નદાપેત્વા ધમ્મં દેસેત્વા સઙ્ગરં મોચેત્વા આગમિસ્સામી''તિ ચિન્તેસિ. તદા કિર મનુસ્સાનં દસવસ્સસહસ્સાયુકકાલો હોતિ. રાજધીતાપિ તં દિવસં રત્તિભાગે પિહિતેસુ દ્વારેસુ ઠપિતઆરક્ખે સત્તભૂમિકપાસાદવરતલે અલઙ્કતસિરિગબ્ભે એકિકાવ નિચ્ચલા અત્તનો સીલં આવજ્જમાના નિસીદિ. અથ સક્કો સુવણ્ણમાસકપૂરં એકં સુવણ્ણપાતિં આદાય આગન્ત્વા સયનગબ્ભેયેવ પાતુભવિત્વા એકમન્તં ઠિતો તાય સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૩૭. ''એકા નિસિન્ના સુચિ સઞ્ઞતૂરૂ, પાસાદમારુય્હ અનિન્દિતઙ્ગી;
યાચામિ તં કિન્નરનેત્તચક્ખુ, ઇમેકરત્તિં ઉભયો વસેમા''તિ.

તત્થ **સુચી**તિ સુચિવત્થનિવત્થા. **સઞ્ઞતૂરૂ**તિ સુટ્ઠુ ઠપિતઊરૂ, ઇરિયાપથં સણ્ઠપેત્વા સુચિવત્થા એકિકાવ નિસિન્નાસીતિ વુત્તં હોતિ. **અનિન્દિતઙ્ગી**તિ પાદન્તતો યાવ કેસગ્ગા અનિન્દિતસરીરા પરમસોભગ્ગપ્પત્તસરીરા. **કિન્નરનેત્તચક્ખૂ**તિ તીહિ મણ્ડલેહિ પઞ્ચહિ ચ પસાદેહિ ઉપસોભિતત્તા કિન્નરાનં નેત્તસદિસેહિ ચક્ખૂહિ સમન્નાગતે. **ઇમેકરત્તિ**ન્તિ ઇમં એકરત્તં અજ્જ ઇમસ્મિં અલઙ્કતસયનગબ્ભે એકતો વસેય્યામાતિ યાચતિ.

તતો રાજધીતા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૮. ''ઓકિણ્ણન્તરપરિખં, દળ્હમટ્ટાલકોટ્ઠકં;
રક્ખિતં ખગ્ગહત્થેહિ, દુપ્પવેસમિદં પુરં.

૩૯. ''દહરસ્સ યુવિનો ચાપિ, આગમો ચ ન વિજ્જતિ;
અથ કેન નુ વણ્ણેન, સઙ્ગમં ઇચ્છસે મયા''તિ.

તત્થ **ઓકિણ્ણન્તરપરિખ**ન્તિ ઇદં દ્વાદસયોજનિકં સુરુન્ધનપુરં અન્તરન્તરા ઉદકપરિખાનં કદ્દમપરિખાનં સુક્ખપરિખાનં ઓકિણ્ણત્તા ઓકિણ્ણન્તરપરિખં. **દળ્હમટ્ટાલકોટ્ઠક**ન્તિ થિરતરેહિ અટ્ટાલકેહિ દ્વારકોટ્ઠકેહિ ચ સમન્નાગતં. **ખગ્ગહત્થેહી**તિ આવુધહત્થેહિ દસહિ યોધસહસ્સેહિ રક્ખિતં. **દુપ્પવેસમિદં પુર**ન્તિ ઇદં સકલપુરમ્પિ તસ્સ અન્તો માપિતં મય્હં નિવાસપુરમ્પિ ઉભયં કસ્સચિ પવિસિતું ન સક્કા. **આગમો ચા**તિ ઇધ ઇમાય વેલાય તરુણસ્સ વા યોબ્બનપ્પત્તસ્સ વા થામસમ્પન્નયોધસ્સ વા અઞ્ઞસ્સ વા મહન્તમ્પિ પણ્ણાકારં ગહેત્વા

આગચ્છન્તસ્સ આગમો નામ નત્થિ. **સઙ્ગમન્તિ** અથ ત્વં કેન કારણેન ઇમાય વેલાય મયા સહ સમાગમં ઇચ્છસીતિ.

અથ સક્કો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૪૦. ‘‘યક્ખોહમસ્મિ કલ્યાણિ, આગતોસ્મિ તવન્તિકે;
ત્વં મં નન્દય ભદ્દન્તે, પુણ્ણકંસં દદામિ તે’’તિ.

તસ્સત્થો – કલ્યાણિ, સુન્દરદસ્સને અહમેકો દેવપુત્તો દેવતાનુભાવેન ઇધાગતો, ત્વં અજ્જ મં નન્દય તોસેહિ, અહં તે ઇમં સુવણ્ણમાસકપુણ્ણં સુવણ્ણપાતિં દદામીતિ.

તં સુત્વા રાજધીતા પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૪૧. ‘‘દેવંવ યક્ખં અથ વા મનુસ્સં, ન પત્થયે ઉદયમતિચ્ચ અઞ્ઞં;
ગચ્છેવ ત્વં યક્ખ મહાનુભાવ, મા ચસ્સુ ગન્ત્વા પુનરાવજિત્થા’’તિ.

તસ્સત્થો – અહં દેવરાજ, દેવં વા યક્ખં વા ઉદયં અતિક્કમિત્વા અઞ્ઞં ન પત્થેમિ, સો ત્વં ગચ્છેવ, મા ઇધ અટ્ઠાસિ, ન મે તયા આભતેન પણ્ણાકારેન અત્થો, ગન્ત્વા ચ મા ઇમં ઠાનં પુનરાવજિત્થાતિ.

સો તસ્સા સીહનાદં સુત્વા અટ્ઠત્વા ગતસદિસો હુત્વા તત્થેવ અન્તરહિતો અટ્ઠાસિ. સો પુનદિવસે તાય વેલાયમેવ સુવણ્ણમાસકપૂરં રજતપાતિં આદાય તાય સદ્ધિં સલ્લપન્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૪૨. ‘‘યા સા રતિ ઉત્તમા કામભોગિનં, યંહેતુ સત્તા વિસમં ચરન્તિ;
મા તં રતિં જીયિ તુવં સુચિમ્હિતે, દદામિ તે રૂપિયં કંસપૂર’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – ભદ્દે, રાજધીતે યા એસા કામભોગિસત્તાનં રતીસુ મેથુનકામરતિ નામ ઉત્તમા રતિ, યસ્સા રતિયા કારણા સત્તા કાયદુચ્ચરિતાદિવિસમં ચરન્તિ, તં રતિં ત્વં ભદ્દે, સુચિમ્હિતે મનાપહસિતે મા જીયિ, અહમ્પિ આગચ્છન્તો ન તુચ્છહત્થો આગતો, હિય્યો સુવણ્ણમાસકપૂરં સુવણ્ણપાતિં આહરિં, અજ્જ રૂપિયપાતિં, ઇમં તે અહં રૂપિયપાતિં સુવણ્ણપૂરં દદામીતિ.

રાજધીતા ચિન્તેસિ ‘‘અયં કથાસલ્લાપં લભન્તો પુનપ્પુનં આગમિસ્સતિ, ન દાનિ તેન સદ્ધિં કથેસ્સામી’’તિ. સા કિઞ્ચિ ન કથેસિ.

સક્કો તસ્સા અકથિતભાવં ઞત્વા તત્થેવ અન્તરહિતો હુત્વા પુનદિવસે તાયમેવ વેલાય લોહપાતિં કહાપણપૂરં આદાય ‘‘ભદ્દે, ત્વં મં કામરતિયા સન્તપ્પેહિ, ઇમં તે કહાપણપૂરં લોહપાતિં દસ્સામી’’તિ આહ. તં દિસ્વા રાજધીતા સત્તમં ગાથમાહ –

૪૩. ‘‘નારિં નરો નિજ્ઝપયં ધનેન, ઉક્કંસતી યત્થ કરોતિ છન્દં;
વિપચ્ચનીકો તવ દેવધમ્મો, પચ્ચક્ખતો થોકતરેન એસી’’તિ.

તસ્સત્થો – ભો પુરિસ, ત્વં જળો. નરો હિ નામ નારિં કિલેસરતિકારણા ધનેન નિજ્ઝાપેન્તો સઞ્ઞાપેન્તો યત્થ નારિયા છન્દં કરોતિ, તં ઉક્કંસતિ વણ્ણેત્વા થોમેત્વા બહુતરેન ધનેન પલોભેતિ, તુય્હં પનેસો દેવસભાવો વિપચ્ચનીકો, ત્વઞ્હિ મયા પચ્ચક્ખતો થોકતરેન એસિ, પઠમદિવસે સુવણ્ણપૂરં સુવણ્ણપાતિં આહરિત્વા, દુતિયદિવસે સુવણ્ણપૂરં રૂપિયપાતિં, તતિયદિવસે કહાપણપૂરં લોહપાતિં આહરસીતિ.

તં સુત્વા સક્કો ''ભદ્દે રાજકુમારિ, અહં છેકવાણિજો ન નિરત્થકેન અત્થં નાસેમિ, સચે ત્વં આયુના વા વણ્ણેન વા વડ્ઢેય્યાસિ, અહં તે પણ્ણાકારં વડ્ઢેત્વા આહરેય્યં, ત્વં પન પરિહાયસેવ, તેનાહમ્પિ ધનં પરિહાપેમી''તિ વત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૪૪. ''આયુ ચ વણ્ણો ચ મનુસ્સલોકે, નિહીયતિ મનુજાનં સુગત્તે;
તેનેવ વણ્ણેન ધનમ્પિ તુય્હં, નિહીયતિ જિણ્ણતરાસિ અજ્જ.

૪૫. ''એવં મે પેક્ખમાનસ્સ, રાજપુત્તિ યસસ્સિનિ;
હાયતેવ તવ વણ્ણો, અહોરત્તાનમચ્ચયે.

૪૬. ''ઇમિનાવ ત્વં વયસા, રાજપુત્તિ સુમેધસે;
બ્રહ્મચરિયં ચરેય્યાસિ, ભિય્યો વણ્ણવતી સિયા''તિ.

તત્થ **નિહીયતી**તિ પરિસ્સાવને આસિત્તઉદકં વિય પરિહાયતિ. મનુસ્સલોકસ્મિઞ્હિ સત્તા જીવિતેન વણ્ણેન ચક્ખુપસાદાદીહિ ચ દિને દિને પરિહાયન્તેવ. **જિણ્ણતરાસી**તિ મમ પઠમં આગતદિવસે પવત્તઞ્હિ તે આયુ હિય્યો દિવસં ન પાપુણિ, કુઠારિયા છિન્નં વિય તત્થેવ નિરુજ્ઝિ, હિય્યો પવત્તમ્પિ અજ્જદિવસં ન પાપુણિ, હિય્યોવ કુઠારિયા છિન્નં વિય નિરુજ્ઝિ, તસ્મા અજ્જ જિણ્ણતરાસિ જાતા. **એવં મે**તિ તિટ્ઠતુ હિય્યો ચ પરહિય્યો ચ, અજ્જેવ પન મય્હં એવં પેક્ખમાનસ્સેવ હાયતેવ તવ વણ્ણો. **અહોરત્તાનમચ્ચયે**તિ ઇતો પટ્ઠાય રત્તિન્દિવેસુ વીતિવત્તેસુ અહોરત્તાનં અચ્ચયેન અપણ્ણત્તિકભાવમેવ ગમિસ્સસીતિ દસ્સેતિ. **ઇમિનાવા**તિ તસ્મા ભદ્દે, સચે ત્વં ઇમિના વયેનેવ ઇમસ્મિં સુવણ્ણવણ્ણે સરીરે રજાય અવિલુત્તેયેવ સેટ્ઠચરિયં ચરેય્યાસિ, પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરેય્યાસિ. **ભિય્યો વણ્ણવતી સિયા**તિ અતિરેકતરવણ્ણા ભવેય્યાસીતિ.

તતો રાજધીતા ઇતરં ગાથમાહ –

૪૭. ''દેવા ન જીરન્તિ યથા મનુસ્સા, ગત્તેસુ તેસં વલિયો ન હોન્તિ;
પુચ્છામિ તં યક્ખ મહાનુભાવ, કથં નુ દેવાન સરીરદેહો''તિ.

તત્થ **સરીરદેહો**તિ સરીરસઙ્ખાતો દેહો, દેવાનં સરીરં કથં ન જીરતિ, ઇદં અહં તં પુચ્છામીતિ વદતિ.

અથસ્સા કથેન્તો સક્કો ઇતરં ગાથમાહ –

૪૮. ''દેવા ન જીરન્તિ યથા મનુસ્સા, ગત્તેસુ તેસં વલિયો ન હોન્તિ;
સુવે સુવે ભિય્યતરોવ તેસં, દિબ્બો ચ વણ્ણો વિપુલા ચ ભોગા''તિ.

તત્થ **યથા મનુસ્સા**તિ યથા મનુસ્સા જીરન્તા રૂપેન વણ્ણેન ભોગેન ચક્ખુપસાદાદીહિ ચ જીરન્તિ, ન એવં દેવા. તેસઞ્હિ ગત્તેસુ વલિયોપિ ન સન્તિ, મટ્ઠકઞ્ચનપટ્ટમિવ સરીરં હોતિ. **સુવે સુવે**તિ દિવસે દિવસે. **ભિય્યતરોવા**તિ અતિરેકતરોવ તેસં દિબ્બો ચ વણ્ણો વિપુલા ચ ભોગા હોન્તિ, મનુસ્સેસુ હિ રૂપપરિહાનિ ચિરજાતભાવસ્સ સક્ખિ, દેવેસુ અતિરેકરૂપસમ્પત્તિ ચ અતિરેકપરિવારસમ્પત્તિ ચ. એવં અપરિહાનધમ્મો નામેસ દેવલોકો . તસ્મા ત્વં જરં અપ્પત્વાવ નિક્ખમિત્વા પબ્બજ, એવં પરિહાનિયસભાવા મનુસ્સલોકા ચવિત્વા અપરિહાનિયસભાવં એવરૂપં દેવલોકં ગમિસ્સસીતિ.

સા દેવલોકસ્સ વણ્ણં સુત્વા તસ્સ ગમનમગ્ગં પુચ્છન્તી ઇતરં ગાથમાહ –

૪૯. ‘‘કિંસૂધ ભીતા જનતા અનેકા, મગ્ગો ચ નેકાયતનં પવુત્તો;
પુચ્છામિ તં યક્ખ મહાનુભાવ, કત્થટ્ઠિતો પરલોકં ન ભાયે’’તિ.

તત્થ **કિંસૂધ ભીતા**તિ દેવરાજ, અયં ખત્તિયાદિભેદા અનેકા જનતા કિંભીતા કસ્સ ભયેન પરિહાનિયસભાવા મનુસ્સલોકા દેવલોકં ન ગચ્છતીતિ પુચ્છતિ. **મગ્ગો**તિ દેવલોકગામિમગ્ગો. ઇધ પન ‘‘કિ’’ન્તિ આહરિત્વા ‘‘કો’’તિ પુચ્છા કાતબ્બા. અયઞ્હેત્થ અત્થો ‘‘અનેકતિત્થાયતનવસેન પણ્ડિતેહિ પવુત્તો દેવલોકમગ્ગો કો કતરો’’તિ વુત્તો. **કત્થટ્ઠિતો**તિ પરલોકં ગચ્છન્તો કતરસ્મિં મગ્ગે ઠિતો ન ભાયતીતિ.

અથસ્સા કથેન્તો સક્કો ઇતરં ગાથમાહ –

૫૦. ‘‘વાચં મનઞ્ચ પણિધાય સમ્મા, કાયેન પાપાનિ અકુબ્બમાનો;
બહુન્નપાનં ઘરમાવસન્તો, સદ્ધો મુદૂ સંવિભાગી વદઞ્ઞૂ;
સઙ્ગાહકો સખિલો સણ્હવાચો, એત્થટ્ઠિતો પરલોકં ન ભાયે’’તિ.

તસ્સત્થો – ભદ્દે, ઉદયે વાચં મનઞ્ચ સમ્મા ઠપેત્વા કાયેન પાપાનિ અકરોન્તો ઇમે દસ કુસલકમ્મપથે સમાદાય વત્તન્તો બહુઅન્નપાને પહૂતદેય્યધમ્મે ઘરે વસન્તો ‘‘દાનસ્સ વિપાકો અત્થી’’તિ સદ્ધાય સમન્નાગતો મુદુચિત્તો દાનસંવિભાગતાય **સંવિભાગી** પબ્બજિતા ભિક્ખાય ચરમાના વદન્તિ નામ, તેસં પચ્ચયદાનેન તસ્સ વાદસ્સ જાનનતો **વદઞ્ઞૂ** ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સઙ્ગહતાય **સઙ્ગાહકો** પિયવાદિતાય **સખિલો** મટ્ઠવચનતાય **સણ્હવાચો એત્થ** એત્તકે ગુણરાસિમ્હિ ઠિતો પરલોકં ગચ્છન્તો ન ભાયતીતિ.

તતો રાજધીતા તં તસ્સ વચનં સુત્વા થુતિં કરોન્તી ઇતરં ગાથમાહ –

૫૧. ‘‘અનુસાસસિ મં યક્ખ, યથા માતા યથા પિતા;
ઉળારવણ્ણ પુચ્છામિ, કો નુ ત્વમસિ સુબ્રહા’’તિ.

તસ્સત્થો – યથા માતાપિતરો પુત્તકે અનુસાસન્તિ, તથા મં અનુસાસસિ. ઉળારવણ્ણ સોભગ્ગપ્પત્તરૂપદારક કો નુ અસિ ત્વં એવં અચ્ચુગ્ગતસરીરોતિ.

તતો બોધિસત્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૫૨. ‘‘ઉદયોહમસ્મિ કલ્યાણિ, સઙ્ગરત્તા ઇધાગતો;
આમન્ત ખો તં ગચ્છામિ, મુત્તોસ્મિ તવ સઙ્ગરા’’તિ.

તસ્સત્થો – કલ્યાણદસ્સને અહં પુરિમભવે તવ સામિકો ઉદયો નામ તાવતિંસભવને સક્કો હુત્વા નિબ્બત્તો, ઇધાગચ્છન્તો ન કિલેસવસેનાગતો, તં વીમંસિત્વા પન સઙ્ગરં મોચેસ્સામીતિ સઙ્ગરત્તા પુબ્બે સઙ્ગરસ્સ કતત્તા આગતોસ્મિ, ઇદાનિ તં આમન્તેત્વા ગચ્છામિ, મુત્તોસ્મિ તવ સઙ્ગરાતિ.

રાજધીતા અસ્સસિત્વા ‘‘સામિ, ત્વં ઉદયભદ્દરાજા’’તિ અસ્સુધારા પવત્તયમાના ‘‘અહં તુમ્હેહિ વિના વસિતું ન સક્કોમિ, યથા તુમ્હાકં સન્તિકે વસામિ, તથા મં અનુસાસથા’’તિ વત્વા ઇતરં ગાથં અભાસિ –

૫૩. ‘‘સચે ખો ત્વં ઉદયોસિ, સઙ્ગરત્તા ઇધાગતો;
અનુસાસ મં રાજપુત્ત, યથાસ્સ પુન સઙ્ગમો’’તિ.

અથ નં અનુસાસન્તો મહાસત્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૫૪. ‘‘અતિપતતિ વયો ખણો તથેવ, ઠાનં નત્થિ ધુવં ચવન્તિ સત્તા;
પરિજીયતિ અદ્ધુવં સરીરં, ઉદયે મા પમાદ ચરસ્સુ ધમ્મં.

૫૫. ‘‘કસિણા પથવી ધનસ્સ પૂરા, એકસ્સેવ સિયા અનઞ્ઞધેય્યા;
તં ચાપિ જહતિ અવીતરાગો, ઉદયે મા પમાદ ચરસ્સુ ધમ્મં.

૫૬. ‘‘માતા ચ પિતા ચ ભાતરો ચ, ભરિયા યાપિ ધનેન હોતિ કીતા;
તે ચાપિ જહન્તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં, ઉદયે મા પમાદ ચરસ્સુ ધમ્મં.

૫૭. ‘‘કાયો પરભોજનન્તિ ઞત્વા, સંસારે સુગતિઞ્ચ દુગ્ગતિઞ્ચ;
ઇત્તરવાસોતિ જાનિયાન, ઉદયે મા પમાદ ચરસ્સુ ધમ્મ’’ન્તિ.

તત્થ **અતિપતતી**તિ અતિવિય પતતિ, સીઘં અતિક્કમતિ. **વયો**તિ પઠમવયાદિતિવિધોપિ વયો. **ખણો તથેવા**તિ ઉપ્પાદટ્ઠિતિભઙ્ગક્ખણોપિ તથેવ અતિપતતિ. ઉભયેનપિ ભિન્નો ઇમેસં સત્તાનં આયુસઙ્ખારો નામ સીઘસોતા નદી વિય અનિવત્તન્તો સીઘં અતિક્કમતીતિ દસ્સેતિ. **ઠાનં નત્થી**તિ ‘‘ઉપ્પન્ના સઙ્ખારા અભિજ્જિત્વા તિટ્ઠન્તૂ’’તિ પત્થનાયપિ તેસં ઠાનં નામ નત્થિ, ધુવં એકંસેનેવ બુદ્ધં ભગવન્તં આદિં કત્વા સબ્બેપિ સત્તા ચવન્તિ, ‘‘ધુવં મરણં, અદ્ધુવં જીવિત’’ન્તિ એવં મરણસ્સતિં ભાવેહીતિ દીપેતિ. **પરિજીયતી**તિ ઇદં સુવણ્ણવણ્ણમ્પિ સરીરં જીરતેવ, એવં જાનાહિ. **મા પમાદ**ન્તિ તસ્મા ત્વં ઉદયભદ્દે મા પમાદં આપજ્જિ, અપ્પમત્તા હુત્વા દસકુસલકમ્મપથધમ્મં ચરાહીતિ.

કસિણાતિ સકલા. **એકસ્સેવા**તિ યદિ એકસ્સેવ રઞ્ઞો, તસ્મિં એકસ્મિંયેવ અનઞ્ઞાધીના અસ્સ. **તં ચાપિ જહતિ અવીતરાગો**તિ તણ્હાવસિકો પુગ્ગલો એત્તકેનપિ યસેન અતિત્તો મરણકાલે અવીતરાગોવ તં વિજહતિ. એવં તણ્હાય અપૂરણીયભાવં જાનાહીતિ દીપેતિ. **તે ચાપી**તિ માતા પુત્તં, પુત્તો માતરં, પિતા પુત્તં, પુત્તો પિતરં,

ભાતા ભગિનિં, ભગિની ભાતરં, ભરિયા સામિકં, સામિકો ભરિયન્તિ એતે અઞ્ઞમઞ્ઞં જહન્તિ, નાના હોન્તિ. એવં સત્તાનં નાનાભાવવિનાભાવં જાનાહીતિ દીપેતિ.

પરભોજનન્તિ વિવિધાનં કાકાદીનં પરસત્તાનં ભોજનં. **ઇત્તરવાસો**તિ યા એસા ઇમસ્મિં સંસારે મનુસ્સભૂતા સુગ્ગતિ ચ તિરચ્છાનભૂતા દુગ્ગતિ ચ, એતં ઉભયમ્પિ ''ઇત્તરવાસો''તિ જાનિત્વા મા પમાદં, ચરસ્સુ ધમ્મં. ઇમેસં સત્તાનં નાનાઠાનતો આગન્ત્વા એકસ્મિં ઠાને સમાગમો પરિત્તો, ઇમે સત્તા અપ્પકસ્મિંયેવ કાલે એકતો વસન્તિ, તસ્મા અપ્પમત્તા હોહીતિ.

એવં મહાસત્તો તસ્સા ઓવાદમદાસિ. સાપિ તસ્સ ધમ્મકથાય પસીદિત્વા થુતિં કરોન્તી ઓસાનગાથમાહ –

૫૮. ''સાધુ ભાસતિયં યક્ખો, અપ્પં મચ્ચાન જીવિતં;
કસિરઞ્ચ પરિત્તઞ્ચ, તઞ્ચ દુક્ખેન સંયુતં;
સાહં એકા પબ્બજિસ્સામિ, હિત્વા કાસિં સુરુન્ધન''ન્તિ.

તત્થ **સાધૂ**તિ ''અપ્પં મચ્ચાન જીવિત''ન્તિ ભાસમાનો અયં દેવરાજા સાધુ ભાસતિ. કિંકારણા? ઇદઞ્હિ કસિરઞ્ચ દુક્ખં અસ્સાદરહિતં, પરિત્તઞ્ચ ન બહુકં ઇત્તરકાલં. સચે હિ કસિરમ્પિ સમાનં દીઘકાલં પવત્તેય્ય, પરિત્તકમ્પિ સમાનં સુખં ભવેય્ય, ઇદં પન કસિરઞ્ચેવ પરિત્તઞ્ચ સકલેન વટ્ટદુક્ખેન સંયુતં સન્નિહિતં. **સાહ**ન્તિ સા અહં. **સુરુન્ધન**ન્તિ સુરુન્ધનનગરઞ્ચ કાસિરટ્ઠઞ્ચ છડ્ડેત્વા એકિકાવ પબ્બજિસ્સામીતિ આહ.

બોધિસત્તો તસ્સા ઓવાદં દત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સાપિ પુનદિવસે અમચ્ચે રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા અન્તોનગરેયેવ રમણીયે ઉય્યાને ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ધમ્મં ચરિત્વા આયુપરિયોસાને તાવતિંસભવને બોધિસત્તસ્સ પાદપરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા રાજધીતા રાહુલમાતા અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

ઉદયજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૫૯] ૫. પાનીયજાતકવણ્ણના

મિત્તો મિત્તસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કિલેસનિગ્ગહં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સાવત્થિવાસિનો પઞ્ચસતા ગિહિસહાયકા તથાગતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજિત્વા ઉપસમ્પન્ના અન્તોકોટિસન્થારે વસન્તા અડ્ઢરત્તસમયે કામવિતક્કં વિતક્કેસું. સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. ભગવતો આણત્તિયા પનાયસ્મતા આનન્દેન ભિક્ખુસઙ્ઘે સન્નિપાતિતે સત્થા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા અનોદિસ્સકં કત્વા ''કામવિતક્કં વિતક્કયિત્થા''તિ અવત્વા સબ્બસઙ્ગાહિકવસેનેવ ''ભિક્ખવે, કિલેસો ખુદ્દકો નામ નત્થિ, ભિક્ખુના નામ ઉપ્પન્નુપ્પન્ના કિલેસા નિગ્ગહેતબ્બા, પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્નેપિ બુદ્ધે કિલેસે નિગ્ગહેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં પત્તા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં ગામકે દ્વે સહાયકા પાનીયતુમ્બાનિ આદાય ખેત્તં ગન્ત્વા એકમન્તં ઠપેત્વા ખેત્તં કોટ્ટેત્વા પિપાસિતકાલે આગન્ત્વા પાનીયં પિવન્તિ. તેસુ એકો પાનીયત્થાય

આગન્ત્વા અત્તનો પાનીયં રક્ખન્તો ઇતરસ્સ તુમ્બતો પિવિત્વા સાયં અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા ન્હાયિત્વા ઠિતો "અત્થિ નુ ખો મે કાયદ્વારાદીહિ અજ્જ કિઞ્ચિ પાપં કત"ન્તિ ઉપધારેન્તો થેનેત્વા પાનીયસ્સ પિવિતભાવં દિસ્વા સંવેગપ્પત્તો હુત્વા "અયં તણ્હા વડ્ઢમાના મં અપાયેસુ ખિપિસ્સતિ, ઇમં કિલેસં નિગ્ગણ્હિસ્સામી"તિ પાનીયસ્સ થેનેત્વા પિવિતભાવં આરમ્મણં કત્વા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં નિબ્બત્તેત્વા પટિલદ્ધગુણં આવજ્જેન્તો અટ્ઠાસિ. અથ નં ઇતરો ન્હાયિત્વા ઉટ્ઠિતો "એહિ, સમ્મ, ઘરં ગચ્છામા"તિ આહ. "ગચ્છ ત્વં, મમ ઘરેન કિચ્ચં નત્થિ, પચ્ચેકબુદ્ધા નામ મય"ન્તિ. "પચ્ચેકબુદ્ધા નામ તુમ્હાદિસા ન હોન્તી"તિ. "અથ કીદિસા પચ્ચેકબુદ્ધા હોન્તી"તિ? "દ્વઙ્ગુલકેસા કાસાયવત્થવસના ઉત્તરહિમવન્તે નન્દમૂલકપબ્ભારે વસન્તી"તિ. સો સીસં પરામસિ, તં ખણઞ્ઞેવસ્સ ગિહિલિઙ્ગં અન્તરધાયિ, સુરત્તદુપટ્ટં નિવત્થમેવ, વિજ્જુલતાસદિસં કાયબન્ધનં બદ્ધમેવ, અલત્તકપાટલવણ્ણં ઉત્તરાસઙ્ગચીવરં એકંસં કતમેવ, મેઘવણ્ણં પંસુકૂલચીવરં દક્ખિણઅંસકૂટે ઠપિતમેવ, ભમરવણ્ણો મત્તિકાપત્તો વામઅંસકૂટે લગ્ગિતોવ અહોસિ. સો આકાસે ઠત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ઉપ્પતિત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારેયેવ ઓતરિ.

અપરોપિ કાસિગામેયેવ કુટુમ્બિકો આપણે નિસિન્નો એકં પુરિસં અત્તનો ભરિયં આદાય ગચ્છન્તં દિસ્વા તં ઉત્તમરૂપધરં ઇત્થિં ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા ઓલોકેત્વા પુન ચિન્તેસિ "અયં લોભો વડ્ઢમાનો મં અપાયેસુ ખિપિસ્સતી"તિ સંવિગ્ગમાનસો વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં નિબ્બત્તેત્વા આકાસે ઠિતો ધમ્મં દેસેત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારમેવ ગતો.

અપરેપિ કાસિગામવાસિનોયેવ દ્વે પિતાપુત્તા એકતો મગ્ગં પટિપજ્જિંસુ. અટવીમુખે પન ચોરા ઉટ્ઠિતા હોન્તિ. તે પિતાપુત્તે લભિત્વા પુત્તં ગહેત્વા "ધનં આહરિત્વા તવ પુત્તં ગણ્હા"તિ પિતરં વિસ્સજ્જેન્તિ, દ્વે ભાતરો લભિત્વા કનિટ્ઠં ગહેત્વા જેટ્ઠં વિસ્સજ્જેન્તિ, આચરિયન્તેવાસિકે લભિત્વા આચરિયં ગહેત્વા અન્તેવાસિકં વિસ્સજ્જેન્તિ, અન્તેવાસિકો સિપ્પલોભેન ધનં આહરિત્વા આચરિયં ગણ્હિત્વા ગચ્છતિ. અથ તે પિતાપુત્તાપિ તત્થ ચોરાનં ઉટ્ઠિતભાવં ઞત્વા "ત્વં મં 'પિતા'તિ મા વદ, અહમ્પિ તં 'પુત્તો'તિ ન વક્ખામી"તિ કતિકં કત્વા ચોરેહિ ગહિતકાલે "તુમ્હે અઞ્ઞમઞ્ઞં કિં હોથા"તિ પુટ્ઠા "ન કિઞ્ચિ હોમા"તિ સમ્પજાનમુસાવાદં કરિંસુ. તેસુ અટવિતો નિક્ખમિત્વા સાયં ન્હાયિત્વા ઠિતેસુ પુત્તો અત્તનો સીલં સોધેન્તો તં મુસાવાદં દિસ્વા "ઇદં પાપં વડ્ઢમાનં મં અપાયેસુ ખિપિસ્સતિ, ઇમં કિલેસં નિગ્ગણ્હિસ્સામી"તિ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં નિબ્બત્તેત્વા આકાસે ઠિતો પિતુ ધમ્મં દેસેત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારમેવ ગતો.

અપરોપિ કાસિગામેયેવ પન એકો ગામભોજકો માઘાતં કારાપેસિ. અથ નં બલિકમ્મકાલે મહાજનો સન્નિપતિત્વા આહ "સામિ, મયં મિગસૂકરાદયો મારેત્વા યક્ખાનં બલિકમ્મં કરિસ્સામ, બલિકમ્મકાલો એસો"તિ. તુમ્હાકં પુબ્બે કરણનિયામેનેવ કરોથાતિ મનુસ્સા બહું પાણાતિપાતમકંસુ. સો બહું મચ્છમંસં દિસ્વા "ઇમે મનુસ્સા એત્તકે પાણે મારેન્તા મમેવેકસ્સ વચનેન મારયિંસૂ"તિ કુક્કુચ્ચં કત્વા વાતપાનં નિસ્સાય ઠિતકોવ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં નિબ્બત્તેત્વા આકાસે ઠિતો મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારમેવ ગતો.

અપરોપિ કાસિરટ્ઠેયેવ ગામભોજકો મજ્જવિક્કયં વારેત્વા "સામિ, પુબ્બે ઇમસ્મિં કાલે સુરાછણો નામ હોતિ, કિં કરોમા"તિ મહાજનેન વુત્તો "તુમ્હાકં પોરાણકનિયામેનેવ કરોથા"તિ આહ. મનુસ્સા છણં કત્વા સુરં પિવિત્વા કલહં કરોન્તા હત્થપાદે ભઞ્જિત્વા સીસં ભિન્દિત્વા કણ્ણે છિન્દિત્વા બહુદણ્ડેન બજ્ઝિંસુ. ગામભોજકો તે દિસ્વા ચિન્તેસિ "મયિ અનનુજાનન્તે ઇમે ઇમં દુક્ખં ન વિન્દેય્યુ"ન્તિ. સો એત્તકેન કુક્કુચ્ચં કત્વા વાતપાનં નિસ્સાય

ઠિતકોવ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં નિબ્બત્તેત્વા ‘‘અપ્પમત્તા હોથા’’તિ આકાસે ઠત્વા ધમ્મં દેસેત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારમેવ ગતો.

અપરભાગે તે પઞ્ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ભિક્ખાચારત્થાય બારાણસિદ્વારે ઓતરિત્વા સુનિવત્થા સુપારુતા પાસાદિકેહિ અભિક્કમાદીહિ પિણ્ડાય ચરન્તા રાજદ્વારં સમ્પાપુણિંસુ. રાજા તે દિસ્વા પસન્નચિત્તો રાજનિવેસનં પવેસેત્વા પાદે ધોવિત્વા ગન્ધતેલેન મક્ખેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા ‘‘ભન્તે, તુમ્હાકં પઠમવયે પબ્બજ્જા સોભતિ, ઇમસ્મિં વયે પબ્બજન્તા કથં કામેસુ આદીનવં પસ્સિત્થ, કિં વો આરમ્મણં અહોસી’’તિ પુચ્છિ. તે તસ્સ કથેન્તા –

૫૯. ‘‘મિત્તો મિત્તસ્સ પાનીયં, અદિન્નં પરિભુઞ્જિસં;
તેન પચ્છા વિજિગુચ્છિં, તં પાપં પકતં મયા;
મા પુન અકરં પાપં, તસ્મા પબ્બજિતો અહં.

૬૦. ‘‘પરદારઞ્ચ દિસ્વાન, છન્દો મે ઉદપજ્જથ;
તેન પચ્છા વિજિગુચ્છિં, તં પાપં પકતં મયા;
મા પુન અકરં પાપં, તસ્મા પબ્બજિતો અહં.

૬૧. ‘‘પિતરં મે મહારાજ, ચોરા અગણ્હુ કાનને;
તેસાહં પુચ્છિતો જાનં, અઞ્ઞથા નં વિયાકરિં.

૬૨. ‘‘તેન પચ્છા વિજિગુચ્છિં, તં પાપં પકતં મયા;
મા પુન અકરં પાપં, તસ્મા પબ્બજિતો અહં.

૬૩. ‘‘પાણાતિપાતમકરું, સોમયાગે ઉપટ્ઠિતે;
તેસાહં સમનુઞ્ઞાસિં.

૬૪. ‘‘તેન પચ્છા વિજિગુચ્છિં, તં પાપં પકતં મયા;
મા પુન અકરં પાપં, તસ્મા પબ્બજિતો અહં.

૬૫. ‘‘સુરામેરયમાધુકા, યે જના પઠમાસુ નો;
બહૂનં તે અનત્થાય, મજ્જપાનમકપ્પયું;
તેસાહં સમનુઞ્ઞાસિં.

૬૬. ‘‘તેન પચ્છા વિજિગુચ્છિં, તં પાપં પકતં મયા;
મા પુન અકરં પાપં, તસ્મા પબ્બજિતો અહ’’ન્તિ. –

ઇમા પટિપાટિયા પઞ્ચ ગાથા અભાસિંસુ. રાજાપિ એકમેકસ્સ બ્યાકરણં સુત્વા ‘‘ભન્તે, અયં પબ્બજ્જા તુમ્હાકં યેવાનુચ્છવિકા’’તિ થુતિમકાસિ.

તત્થ **મિત્તો મિત્તસ્સાતિ** મહારાજ, અહં એકસ્સ મિત્તો હુત્વા તસ્સ મિત્તસ્સ સન્તકં પાનીયં ઇમિના નિયામેનેવ પરિભુઞ્જિં. **તસ્માતિ** યસ્મા પુથુજ્જના નામ પાપકમ્મં કરોન્તિ, તસ્મા અહં **મા પુન અકરં પાપં**, તં પાપં આરમ્મણં કત્વા પબ્બજિતોમ્હિ. **છન્દોતિ** મહારાજ, ઇમિનાવ નિયામેન મમ પરદારં દિસ્વા કામે છન્દો ઉપ્પજ્જિ. **અગણ્હૂતિ** અગણ્હિંસુ. **જાનન્તિ** તેસં ચોરાનં ''અયં કિં તે હોતી''તિ પુચ્છિતો જાનન્તોયેવ ''ન કિઞ્ચિ હોતી''તિ અઞ્ઞથા બ્યાકાસિં. **સોમયાગેતિ** નવચન્દે ઉટ્ઠિતે સોમયાગં નામ યક્ખબલિં કરિંસુ, તસ્મિં ઉપટ્ઠિતે. **સમનુઞ્ઞાસિન્તિ** સમનુઞ્ઞો આસિં. **સુરામેરયમાધુકાતિ** પિટ્ઠસુરાદિસુરઞ્ચ પુપ્ફાસવાદિમેરયઞ્ચ પક્કમધુ વિય મધુરં મઞ્ઞમાના. **યે જના પઠમાસુ નોતિ** યે નો ગામે જના પઠમં એવરૂપા આસું અહેસું. **બહૂનં તેતિ** તે એકદિવસં એકસ્મિં છણે પત્તે બહૂનં અનત્થાય મજ્જપાનં અકપ્પયિંસુ.

રાજા તેસં ધમ્મં સુત્વા પસન્નચિત્તો ચીવરસાટકે ચ ભેસજ્જાનિ ચ દત્વા પચ્ચેકબુદ્ધે ઉય્યોજેસિ. તેપિ તસ્સ અનુમોદનં કત્વા તત્થેવ અગમંસુ. તતો પટ્ઠાય રાજા વત્થુકામેસુ વિરત્તો અનપેક્ખો હુત્વા નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા ઇત્થિયો અનાલપિત્વા અનોલોકેત્વા વિરત્તચિત્તો ઉટ્ઠાય સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા નિસિન્નો સેતભિત્તિયં કસિણપરિકમ્મં કત્વા ઝાનં નિબ્બત્તેસિ. સો ઝાનપ્પત્તો કામે ગરહન્તો –

૬૭. ''ધિરત્થુ સુબહૂ કામે, દુગ્ગન્ધે બહુકણ્ટકે;
યે અહં પટિસેવન્તો, નાલભિં તાદિસં સુખ''ન્તિ. – ગાથમાહ;

તત્થ **બહુકણ્ટકેતિ** બહૂ પચ્ચામિત્તે. **યે અહન્તિ** યો અહં, અયમેવ વા પાઠો. **તાદિસન્તિ** એતાદિસં કિલેસરહિતં ઝાનસુખં.

અથસ્સ અગ્ગમહેસી ''અયં રાજા પચ્ચેકબુદ્ધાનં ધમ્મકથં સુત્વા ઉક્કણ્ઠિતરૂપો અહોસિ, અમ્હેહિ સદ્ધિં અકથેત્વાવ સિરિગબ્ભં પવિટ્ઠો, પરિગ્ગણ્હિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા સિરિગબ્ભદ્વારે ઠિતા રઞ્ઞો કામેસુ ગરહન્તસ્સ ઉદાનં સુત્વા ''મહારાજ, ત્વં કામે ગરહસિ, કામસુખસદિસં નામ સુખં નત્થી''તિ કામે વણ્ણેન્તી ઇતરં ગાથમાહ –

૬૮. ''મહસ્સાદા સુખા કામા, નત્થિ કામા પરં સુખં;
યે કામે પટિસેવન્તિ, સગ્ગં તે ઉપપજ્જરે''તિ.

તત્થ **મહસ્સાદાતિ** મહારાજ, એતે કામા નામ મહાઅસ્સાદા, ઇતો ઉત્તરિં અઞ્ઞં સુખં નત્થિ. કામસેવિનો હિ અપાયે અનુપગમ્મ સગ્ગે નિબ્બત્તન્તીતિ અત્થો.

તં સુત્વા બોધિસત્તો તસ્સા ''નસ્સ વસલિ, કિં કથેસિ, કામેસુ સુખં નામ કુતો અત્થિ, વિપરિણામદુક્ખા એતે''તિ ગરહન્તો સેસગાથા અભાસિ –

૬૯. ''અપ્પસ્સાદા દુખા કામા, નત્થિ કામા પરં દુખં;
યે કામે પટિસેવન્તિ, નિરયં તે ઉપપજ્જરે.

૭૦. ''અસી યથા સુનિસિતો, નેત્તિંસોવ સુપાયિકો;
સત્તીવ ઉરસિ ખિત્તા, કામા દુક્ખતરા તતો.

૭૧. ''અઙ્ગારાનંવ જલિતં, કાસું સાધિકપોરિસં;
ફાલંવ દિવસંતત્તં, કામા દુક્ખતરા તતો.

૭૨. ''વિસં યથા હલાહલં, તેલં પક્કુથિતં યથા;
તમ્બલોહવિલીનંવ, કામા દુક્ખતરા તતો''તિ.

તત્થ **નેત્તિંસો**તિ નિક્કરુણો, ઇદમ્પિ એકસ્સ ખગ્ગસ્સ નામં. **દુક્ખતરા**તિ એવં જલિતઙ્ગારકાસું વા દિવસં તત્તં ફાલં વા પટિચ્ચ યં દુક્ખં ઉપ્પજ્જતિ, તતોપિ કામાયેવ દુક્ખતરાતિ અત્થો. અનન્તરગાથાય યથા એતાનિ વિસાદીનિ દુક્ખાવહનતો દુક્ખાનિ, એવં કામાપિ દુક્ખા, તં પન કામદુક્ખં ઇતરેહિ દુક્ખેહિ દુક્ખતરન્તિ અત્થો.

એવં મહાસત્તો દેવિયા ધમ્મં દેસેત્વા અમચ્ચે સન્નિપાતેત્વા ''ભોન્તો અમચ્ચા, તુમ્હે રજ્જં પટિપજ્જથ, અહં પબ્બજિસ્સામી''તિ વત્વા મહાજનસ્સ રોદન્તસ્સ પરિદેવન્તસ્સ ઉટ્ઠાય આકાસે ઠત્વા ઓવાદં દત્વા અનિલપથેનેવ ઉત્તરહિમવન્તં ગન્ત્વા રમણીયે પદેસે અસ્સમં માપેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ભિક્ખવે, કિલેસો ખુદ્દકો નામ નત્થિ, અપ્પમત્તકોપિ પણ્ડિતેહિ નિગ્ગહિતબ્બોયેવા''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને પઞ્ચસતા ભિક્ખૂ અરહત્તે પતિટ્ઠહિંસુ. તદા પચ્ચેકબુદ્ધા પરિનિબ્બાયિંસુ, દેવી રાહુલમાતા અહોસિ, રાજા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

પાનીયજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૬૦] ૬. યુધઞ્ચયજાતકવણ્ણના

મિત્તામચ્ચપરિબ્યૂળ્હન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ''આવુસો, સચે દસબલો અગારં અજ્ઝાવસિસ્સ, સકલચક્કવાળગબ્ભે ચક્કવત્તિરાજા અભવિસ્સ સત્તરતનસમન્નાગતો ચતુરિદ્ધીહિ સમિદ્ધો પરોસહસ્સપુત્તપરિવારો , સો એવરૂપં સિરિવિભવં પહાય કામેસુ દોસં દિસ્વા અડ્ઢરત્તસમયે છન્નસહાયોવ કણ્ટકમારુય્હ નિક્ખમિત્વા અનોમનદીતીરે પબ્બજિત્વા છબ્બસ્સાનિ દુક્કરકારિકં કત્વા સમ્માસમ્બોધિં પત્તો''તિ સત્થુ ગુણકથં કથયિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો, પુબ્બેપિ દ્વાદસયોજનિકે બારાણસિનગરે રજ્જં પહાય નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે રમ્મનગરે સબ્બદત્તો નામ રાજા અહોસિ. અયઞ્હિ બારાણસી **ઉદયજાતકે** (જા॰ ૧.૧૧.૩૭ આદયો) **સુરુન્ધનનગરં** નામ જાતા, **ચૂળસુતસોમજાતકે** (જા॰ ૨.૧૭.૧૯૫ આદયો) **સુદસ્સનં** નામ, **સોણનન્દજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૯૨ આદયો) **બ્રહ્મવડ્ઢનં** નામ, **ખણ્ડહાલજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૯૮૨ આદયો) **પુપ્ફવતી** નામ, **સઙ્ખબ્રાહ્મણજાતકે** (જા॰ ૧.૧૦.૩૯ આદયો) **મોળિની** નામ, ઇમસ્મિં પન યુધઞ્ચયજાતકે **રમ્મનગરં** નામ અહોસિ. એવમસ્સા કદાચિ નામં પરિવત્તતિ. તત્થ સબ્બદત્તરઞ્ઞો પુત્તસહસ્સં અહોસિ. યુધઞ્ચયસ્સ નામ જેટ્ઠપુત્તસ્સ ઉપરજ્જં અદાસિ. સો દિવસે દિવસે મહાદાનં પવત્તેસિ. એવં ગચ્છન્તે કાલે બોધિસત્તો એકદિવસં પાતોવ રથવરમારુય્હ મહન્તેન સિરિવિભવેન ઉય્યાનકીળં ગચ્છન્તો રુક્ખગ્ગતિણગ્ગસાખગ્ગમક્કટકસુત્તજાલાદીસુ મુત્તાજાલાકારેન

લગ્ગિતઉસ્સવબિન્દૂનિ દિસ્વા ‘‘સમ્મ સારથિ, કિં નામેત’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘એતે દેવ, હિમસમયે પતનકઉસ્સવબિન્દૂનિ નામા’’તિ સુત્વા દિવસભાગં ઉય્યાને કીળિત્વા સાયન્હકાલે પચ્ચાગચ્છન્તો તે અદિસ્વાવ ‘‘સમ્મ સારથિ, કહં નુ ખો એતે ઉસ્સવબિન્દૂ, ન તે ઇદાનિ પસ્સામી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, તે સૂરિયે ઉગ્ગચ્છન્તે સબ્બેવ ભિજ્જિત્વા પથવિયં પતન્તી’’તિ સુત્વા સંવેગપ્પત્તો હુત્વા ‘‘ઇમેસં સત્તાનં જીવિતસઙ્ખારાપિ તિણગ્ગે ઉસ્સવબિન્દુસદિસાવ, મયા બ્યાધિજરામરણેહિ અપીળિતેયેવ માતાપિતરો આપુચ્છિત્વા પબ્બજિતું વટ્ટતી’’તિ ઉસ્સવબિન્દુમેવ આરમ્મણં કત્વા આદિત્તે વિય તયો ભવે પસ્સન્તો અત્તનો ગેહં અગન્ત્વા અલઙ્કતપટિયત્તાય વિનિચ્છયસાલાય નિસિન્નસ્સ પિતુ સન્તિકંયેવ ગન્ત્વા પિતરં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો પબ્બજ્જં યાચન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૩. ‘‘મિત્તામચ્ચપરિબ્યૂળ્હં , અહં વન્દે રથેસભં;
પબ્બજિસ્સામહં રાજ, તં દેવો અનુમઞ્ઞતૂ’’તિ.

તત્થ **પરિબ્યૂળ્હ**ન્તિ પરિવારિતં. **તં દેવો**તિ તં મમ પબ્બજ્જં દેવો અનુજાનાતૂતિ અત્થો.

અથ નં રાજા નિવારેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૭૪. ‘‘સચે તે ઊનં કામેહિ, અહં પરિપૂરયામિ તે;
યો તં હિંસતિ વારેમિ, મા પબ્બજ યુધઞ્ચયા’’તિ.

તં સુત્વા કુમારો તતિયં ગાથમાહ –

૭૫. ‘‘ન મત્થિ ઊનં કામેહિ, હિંસિતા મે ન વિજ્જતિ;
દીપઞ્ચ કાતુમિચ્છામિ, યં જરા નાભિકીરતી’’તિ.

તત્થ **દીપઞ્ચા**તિ તાત નેવ મય્હં કામેહિ ઊનં અત્થિ, ન મં હિંસન્તો કોચિ વિજ્જતિ, અહં પન પરલોકગમનાય અત્તનો પતિટ્ઠં કાતુમિચ્છામિ. કીદિસં? **યં જરા નાભિકીરતિ** ન વિદ્ધંસેતિ, તમહં કાતુમિચ્છામિ, અમતમહાનિબ્બાનં ગવેસિસ્સામિ, ન મે કામેહિ અત્થો, અનુજાનાથ મં, મહારાજાતિ વદતિ.

ઇતિ પુનપ્પુનં કુમારો પબ્બજ્જં યાચિ, રાજા ‘‘મા પબ્બજા’’તિ વારેતિ. તમત્થમાવિકરોન્તો સત્થા ઉપડ્ઢં ગાથમાહ –

૭૬. ‘‘પુત્તો વા પિતરં યાચે, પિતા વા પુત્તમોરસ’’ન્તિ.
તત્થ **વા**-કારો સમ્પિણ્ડનત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુત્તો ચ પિતરં યાચતિ, પિતા ચ ઓરસં પુત્તં યાચતી’’તિ.

સેસં ઉપડ્ઢગાથં રાજા આહ –

‘‘નેગમો તં યાચે તાત, મા પબ્બજ યુધઞ્ચયા’’તિ.

તસ્સત્થો – અયં તે તાત નિગમવાસિમહાજનો યાચતિ, નગરજનોપિ મા ત્વં પબ્બજાતિ.

કુમારો પુનપિ પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૭૭. ''મા મં દેવ નિવારેહિ, પબ્બજન્તં રથેસભ;
માહં કામેહિ સમ્મત્તો, જરાય વસમન્વગૂ''તિ.

તત્થ **વસમન્વગૂ**તિ મા અહં કામેહિ સમ્મત્તો પમત્તો જરાય વસગામી નામ હોમિ, વટ્ટદુક્ખં પન ખેપેત્વા યથા ચ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપ્પટિવિજ્ઝનકો હોમિ,. તથા મં ઓલોકેહીતિ અધિપ્પાયો.

એવં વુત્તે રાજા અપ્પટિભાણો અહોસિ. માતા પનસ્સ ''પુત્તો તે, દેવિ, પિતરં પબ્બજ્જં અનુજાનાપેતી''તિ સુત્વા ''કિં તુમ્હે કથેથા''તિ નિરસ્સાસેન મુખેન સુવણ્ણસિવિકાય નિસીદિત્વા સીઘં વિનિચ્છયટ્ઠાનં ગન્ત્વા યાચમાના છટ્ઠં ગાથમાહ –

૭૮. ''અહં તં તાત યાચામિ, અહં પુત્ત નિવારયે;
ચિરં તં દટ્ઠુમિચ્છામિ, મા પબ્બજ યુધઞ્ચયા''તિ.

તં સુત્વા કુમારો સત્તમં ગાથમાહ –

૭૯. ''ઉસ્સાવોવ તિણગ્ગમ્હિ, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
એવમાયુ મનુસ્સાનં, મા મં અમ્મ નિવારયા''તિ.

તસ્સત્થો – અમ્મ, યથા તિણગ્ગે ઉસ્સવબિન્દુ સૂરિયસ્સ ઉગ્ગમનં પતિટ્ઠાતું ન સક્કોતિ, પથવિયં પતતિ, એવં ઇમેસં સત્તાનં જીવિતં પરિત્તં તાવકાલિકં અચિરટ્ઠિતિકં, એવરૂપે લોકસન્નિવાસે કથં ત્વં ચિરં મં પસ્સસિ, મા મં નિવારેહીતિ.

એવં વુત્તેપિ સા પુનપ્પુનં યાચિયેવ. તતો મહાસત્તો પિતરં આમન્તેત્વા અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૮૦. ''તરમાનો ઇમં યાનં, આરોપેતુ રથેસભ;
મા મે માતા તરન્તસ્સ, અન્તરાયકરા અહૂ''તિ.

તસ્સત્થો – તાત રથેસભ, ઇમં મમ માતરં તરમાનો પુરિસો સુવણ્ણસિવિકાયાનં આરોપેતુ, મા મે જાતિજરાબ્યાધિમરણકન્તારં તરન્તસ્સ અતિક્કમન્તસ્સ માતા અન્તરાયકરા અહૂતિ.

રાજા પુત્તસ્સ વચનં સુત્વા ''ગચ્છ, ભદ્દે, તવ સિવિકાય નિસીદિત્વા રતિવડ્ઢનપાસાદં અભિરુહા''તિ આહ. સા તસ્સ વચનં સુત્વા ઠાતું અસક્કોન્તી નારીગણપરિવુતા ગન્ત્વા પાસાદં અભિરુહિત્વા ''કા નુ ખો પુત્તસ્સ પવત્તી''તિ વિનિચ્છયટ્ઠાનં ઓલોકેન્તી અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો માતુ ગતકાલે પુન પિતરં યાચિ. રાજા પટિબાહિતું અસક્કોન્તો ''તેન હિ તાત, તવ મનં મત્થકં પાપેહિ, પબ્બજાહી''તિ અનુજાનિ. રઞ્ઞો અનુઞ્ઞાતકાલે બોધિસત્તસ્સ કનિટ્ઠો યુધિટ્ઠિલકુમારો નામ પિતરં વન્દિત્વા ''તાત, મય્હં પબ્બજ્જં અનુજાનાથા''તિ અનુજાનાપેસિ. ઉભોપિ ભાતરો પિતરં વન્દિત્વા કામે પહાય મહાજનપરિવુતા વિનિચ્છયતો નિક્ખમિંસુ. દેવીપિ મહાસત્તં ઓલોકેત્વા ''મમ પુત્તે પબ્બજિતે રમ્મનગરં તુચ્છં ભવિસ્સતી''તિ પરિદેવમાના ગાથાદ્વયમાહ –

૮૧. ‘‘અભિધાવથ ભદ્દન્તે, સુઞ્ઞં હેસ્સતિ રમ્મકં;
યુધઞ્ચયો અનુઞ્ઞાતો, સબ્બદત્તેન રાજિના.

૮૨. ‘‘યોહુ સેટ્ઠો સહસ્સસ્સ, યુવા કઞ્ચનસન્નિભો;
સોયં કુમારો પબ્બજિતો, કાસાયવસનો બલી’’તિ.

તત્થ **અભિધાવથા**તિ પરિવારેત્વા ઠિતા નારિયો સબ્બા વેગેન ધાવથાતિ આણાપેતિ. **ભદ્દન્તે**તિ એવં ગન્ત્વા ‘‘ભદ્દં તવ હોતૂ’’તિ વદથ. **રમ્મક**ન્તિ રમ્મનગરં સન્ધાયાહ. **યોહુ સેટ્ઠો**તિ યો રઞ્ઞો પુત્તો સહસ્સસ્સ સેટ્ઠો અહોસિ, સો પબ્બજિતોતિ પબ્બજ્જાય ગચ્છન્તં સન્ધાયેવમાહ.

બોધિસત્તોપિ ન તાવ પબ્બજતિ. સો હિ માતાપિતરો વન્દિત્વા કનિટ્ઠં યુધિટ્ઠિલકુમારં ગહેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ મહાજનં નિવત્તેત્વા ઉભોપિ ભાતરો હિમવન્તં પવિસિત્વા મનોરમે ઠાને અસ્સમપદં કરિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેત્વા વનમૂલફલાદીહિ યાવજીવં યાપેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું. તમત્થં ઓસાને અભિસમ્બુદ્ધગાથાય દીપેતિ –

૮૩. ‘‘ઉભો કુમારા પબ્બજિતા, યુધઞ્ચયો યુધિટ્ઠિલો;
પહાય માતાપિતરો, સઙ્ગં છેત્વાન મચ્ચુનો’’તિ.

તત્થ **મચ્ચુનો**તિ મારસ્સ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ભિક્ખવે, યુધઞ્ચયો ચ યુધિટ્ઠિલો ચ તે ઉભોપિ કુમારા માતાપિતરો પહાય મારસ્સ સન્તકં રાગદોસમોહસઙ્ગં છિન્દિત્વા પબ્બજિતાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા ‘‘ન ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો રજ્જં છડ્ડેત્વા પબ્બજિતોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, યુધિટ્ઠિલકુમારો આનન્દો, યુધઞ્ચયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

યુધઞ્ચયજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૬૧] ૭. દસરથજાતકવણ્ણના

એથ લક્ખણ સીતા ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં મતપિતિકં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ પિતરિ કાલકતે સોકાભિભૂતો સબ્બકિચ્ચાનિ પહાય સોકાનુવત્તકોવ અહોસિ. સત્થા પચ્ચૂસસમયે લોકં ઓલોકેન્તો તસ્સ સોતાપત્તિફલૂપનિસ્સયં દિસ્વા પુનદિવસે સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા કતભત્તકિચ્ચો ભિક્ખૂ ઉય્યોજેત્વા એકં પચ્છાસમણં ગહેત્વા તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસિન્નં મધુરવચનેન આલપન્તો ‘‘કિં સોચસિ ઉપાસકા’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ભન્તે, પિતુસોકો મં બાધતી’’તિ વુત્તે ‘‘ઉપાસક, પોરાણકપણ્ડિતા અટ્ઠવિધે લોકધમ્મે તથતો જાનન્તા પિતરિ કાલકતે અપ્પમત્તકમ્પિ સોકં ન કરિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં દસરથમહારાજા નામ અગતિગમનં પહાય ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં જેટ્ઠિકા અગ્ગમહેસી દ્વે પુત્તે એકઞ્ચ ધીતરં વિજાયિ. જેટ્ઠપુત્તો રામપણ્ડિતો નામ અહોસિ, દુતિયો લક્ખણકુમારો નામ, ધીતા સીતા દેવી નામ. અપરભાગે મહેસી કાલમકાસિ. રાજા તસ્સા કાલકતાય ચિરતરં સોકવસં ગન્ત્વા અમચ્ચેહિ સઞ્ઞાપિતો તસ્સા કત્તબ્બપરિહારં કત્વા અઞ્ઞં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ. સા રઞ્ઞો

પિયા અહોસિ મનાપા. સાપિ અપરભાગે ગબ્ભં ગણ્હિત્વા લદ્ધગબ્ભપરિહારા પુત્તં વિજાયિ, ‘‘ભરતકુમારો’’તિસ્સ નામં અકંસુ. રાજા પુત્તસિનેહેન ‘‘ભદ્દે, વરં તે દમ્મિ, ગણ્હાહી’’તિ આહ. સા ગહિતકં કત્વા ઠપેત્વા કુમારસ્સ સત્તટ્ઠવસ્સકાલે રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘દેવ, તુમ્હેહિ મય્હં પુત્તસ્સ વરો દિન્નો, ઇદાનિસ્સ વરં દેથા’’તિ આહ. ગણ્હ, ભદ્દેતિ. ‘‘દેવ, પુત્તસ્સ મે રજ્જં દેથા’’તિ વુત્તે રાજા અચ્છરં પહરિત્વા ‘‘નસ્સ, વસલિ, મય્હં દ્વે પુત્તા અગ્ગિક્ખન્ધા વિય જલન્તિ, તે મારાપેત્વા તવ પુત્તસ્સ રજ્જં યાચસી’’તિ તજ્જેસિ. સા ભીતા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા અઞ્ઞેસુપિ દિવસેસુ રાજાનં પુનપ્પુનં રજ્જમેવ યાચિ.

રાજા તસ્સા તં વરં અદત્વાવ ચિન્તેસિ ‘‘માતુગામો નામ અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી, અયં મે કૂટપણ્ણં વા કૂટલઞ્જં વા કત્વા પુત્તે ઘાતાપેય્યા’’તિ. સો પુત્તે પક્કોસાપેત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘તાતા, તુમ્હાકં ઇધ વસન્તાનં અન્તરાયોપિ ભવેય્ય, તુમ્હે સામન્તરજ્જં વા અરઞ્ઞં વા ગન્ત્વા મમ મરણકાલે આગન્ત્વા કુલસન્તકં રજ્જં ગણ્હેય્યાથા’’તિ વત્વા પુન નેમિત્તકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા અત્તનો આયુપરિચ્છેદં પુચ્છિત્વા ‘‘અઞ્ઞાનિ દ્વાદસ વસ્સાનિ પવત્તિસ્સતી’’તિ સુત્વા ‘‘તાતા, ઇતો દ્વાદસવસ્સચ્ચયેન આગન્ત્વા છત્તં ઉસ્સાપેય્યાથા’’તિ આહ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ વત્વા પિતરં વન્દિત્વા રોદન્તા પાસાદા ઓતરિંસુ. સીતા દેવી ‘‘અહમ્પિ ભાતિકેહિ સદ્ધિં ગમિસ્સામી’’તિ પિતરં વન્દિત્વા રોદન્તી નિક્ખમિ. તયોપિ જના મહાપરિવારા નિક્ખમિત્વા મહાજનં નિવત્તેત્વા અનુપુબ્બેન હિમવન્તં પવિસિત્વા સમ્પન્નોદકે સુલભફલાફલે પદેસે અસ્સમં માપેત્વા ફલાફલેન યાપેન્તા વસિંસુ.

લક્ખણપણ્ડિતો ચ સીતા ચ રામપણ્ડિતં યાચિત્વા ‘‘તુમ્હે અમ્હાકં પિતુટ્ઠાને ઠિતા, તસ્મા અસ્સમેયેવ હોથ, મયં ફલાફલં આહરિત્વા તુમ્હે પોસેસ્સામા’’તિ પટિઞ્ઞં ગણ્હિંસુ. તતો પટ્ઠાય રામપણ્ડિતો તત્થેવ હોતિ. ઇતરે દ્વે ફલાફલં આહરિત્વા તં પટિજગ્ગિંસુ. એવં તેસં ફલાફલેન યાપેત્વા વસન્તાનં દસરથમહારાજા પુત્તસોકેન નવમે સંવચ્છરે કાલમકાસિ. તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા દેવી ‘‘અત્તનો પુત્તસ્સ ભરતકુમારસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેથા’’તિ આહ. અમચ્ચા પન ‘‘છત્તસ્સામિકા અરઞ્ઞે વસન્તી’’તિ ન અદંસુ. ભરતકુમારો ‘‘મમ ભાતરં રામપણ્ડિતં અરઞ્ઞતો આનેત્વા છત્તં ઉસ્સાપેસ્સામી’’તિ પઞ્ચરાજકકુધભણ્ડાનિ ગહેત્વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય તસ્સ વસનટ્ઠાનં પત્વા અવિદૂરે ખન્ધાવારં કત્વા તત્થ નિવાસેત્વા કતિપયેહિ અમચ્ચેહિ સદ્ધિં લક્ખણપણ્ડિતસ્સ ચ સીતાય ચ અરઞ્ઞં ગતકાલે અસ્સમપદં પવિસિત્વા અસ્સમપદદ્વારે ઠપિતકઞ્ચનરૂપકં વિય રામપણ્ડિતં નિરાસઙ્કં સુખનિસિન્નં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો રઞ્ઞો પવત્તિં આરોચેત્વા સદ્ધિં અમચ્ચેહિ પાદેસુ પતિત્વા રોદતિ. રામપણ્ડિતો પન નેવ સોચિ, ન પરિદેવિ, ઇન્દ્રિયવિકારમત્તમ્પિસ્સ નાહોસિ. ભરતસ્સ પન રોદિત્વા નિસિન્નકાલે સાયન્હસમયે ઇતરે દ્વે ફલાફલં આદાય આગમિંસુ. રામપણ્ડિતો ચિન્તેસિ ‘‘ઇમે દહરા મય્હં વિય પરિગ્ગણ્હનપઞ્ઞા એતેસં નત્થિ, સહસા ‘પિતા વો મતો’તિ વુત્તે સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તાનં હદયમ્પિ તેસં ફલેય્ય, ઉપાયેન તે ઉદકં ઓતારેત્વા એતં પવત્તિં આરોચેસ્સામી’’તિ. અથ નેસં પુરતો એકં ઉદકટ્ઠાનં દસ્સેત્વા ‘‘તુમ્હે અતિચિરેન આગતા, ઇદં વો દણ્ડકમ્મં હોતુ, ઇમં ઉદકં ઓતરિત્વા તિટ્ઠથા’’તિ ઉપડ્ઢગાથં તાવ આહ –

૮૪. ‘‘એથ લક્ખણ સીતા ચ, ઉભો ઓતરથોદક’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – એથ લક્ખણ સીતા ચ આગચ્છથ, ઉભોપિ ઓતરથ ઉદકન્તિ;

તે એકવચનેનેવ ઓતરિત્વા અટ્ઠંસુ. અથ નેસં પિતુ પવત્તિં આરોચેન્તો સેસં ઉપડ્ઢગાથમાહ –

‘‘એવાયં ભરતો આહ, રાજા દસરથો મતો’’તિ.

તે પિતુ મતસાસનં સુત્વાવ વિસઞ્ઞા અહેસું. પુનપિ નેસં કથેસિ, પુનપિ તે વિસઞ્ઞા અહેસુન્તિ એવં યાવતતિયં વિસઞ્ઞિતં પત્તે તે અમચ્ચા ઉક્ખિપિત્વા ઉદકા નીહરિત્વા થલે નિસીદાપેત્વા લદ્ધસ્સાસેસુ તેસુ સબ્બે અઞ્ઞમઞ્ઞં રોદિત્વા પરિદેવિત્વા નિસીદિંસુ. તદા ભરતકુમારો ચિન્તેસિ – ''મય્હં ભાતા લક્ખણકુમારો ચ ભગિની ચ સીતા દેવી પિતુ મતસાસનં સુત્વાવ સોકં સન્ધારેતું ન સક્કોન્તિ, રામપણ્ડિતો પન નેવ સોચતિ, ન પરિદેવતિ, કિં નુ ખો તસ્સ અસોચનકારણં, પુચ્છિસ્સામિ న''ન્તિ. સો તં પુચ્છન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૮૫. ''કેન રામપ્પભાવેન, સોચિતબ્બં ન સોચસિ;
પિતરં કાલકતં સુત્વા, ન તં પસહતે દુખ''ન્તિ.

તત્થ **પભાવેના**તિ આનુભાવેન. **ન તં પસહતે દુખ**ન્તિ એવરૂપં દુક્ખં કેન કારણેન તં ન પીળેતિ, કિં તે અસોચનકારણં, કથેહિ તાવ નન્તિ.

અથસ્સ રામપણ્ડિતો અત્તનો અસોચનકારણં કથેન્તો –

૮૬. ''યં ન સક્કા નિપાલેતું, પોસેન લપતં બહું;
સ કિસ્સ વિઞ્ઞૂ મેધાવી, અત્તાનમુપતાપયે.

૮૭. ''દહરા ચ હિ વુદ્ધા ચ, યે બાલા યે ચ પણ્ડિતા;
અડ્ઢા ચેવ દલિદ્દા ચ, સબ્બે મચ્ચુપરાયણા.

૮૮. ''ફલાનમિવ પક્કાનં, નિચ્ચં પતનતો ભયં;
એવં જાતાન મચ્ચાનં, નિચ્ચં મરણતો ભયં.

૮૯. ''સાયમેકે ન દિસ્સન્તિ, પાતો દિટ્ઠા બહુજ્જના;
પાતો એકે ન દિસ્સન્તિ, સાયં દિટ્ઠા બહુજ્જના.

૯૦. ''પરિદેવયમાનો ચે, કિઞ્ચિદત્થં ઉદબ્બહે;
સમ્મૂળ્હો હિંસમત્તાનં, કયિરા તં વિચક્ખણો.

૯૧. ''કિસો વિવણ્ણો ભવતિ, હિંસમત્તાનમત્તનો;
ન તેન પેતા પાલેન્તિ, નિરત્થા પરિદેવના.

૯૨. ''યથા સરણમાદિત્તં, વારિના પરિનિબ્બયે;
એવમ્પિ ધીરો સુતવા, મેધાવી પણ્ડિતો નરો;
ખિપ્પમુપ્પતિતં સોકં, વાતો તૂલંવ ધંસયે.

૯૩. ''મચ્ચો એકોવ અચ્ચેતિ, એકોવ જાયતે કુલે;
સંયોગપરમાત્વેવ, સમ્ભોગા સબ્બપાણિનં.

૯૪. ''તસ્મા હિ ધીરસ્સ બહુસ્સુતસ્સ, સમ્પસ્સતો લોકમિમં પરઞ્ચ;

અઞ્ઞાય ધમ્મં હદયં મનઞ્ચ, સોકા મહન્તાપિ ન તાપયન્તિ.

૯૫. ‘‘સોહં દસ્સઞ્ચ ભોક્ખઞ્ચ, ભરિસ્સામિ ચ ઞાતકે;
સેસઞ્ચ પાલયિસ્સામિ, કિચ્ચમેતં વિજાનતો’’તિ. –

ઇમાહિ દસહિ ગાથાહિ અનિચ્ચતં પકાસેતિ.

તત્થ **નિપાલેતુ**ન્તિ રક્ખિતું. **લપત**ન્તિ લપન્તાનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘તાત ભરત, યં સત્તાનં જીવિતં બહુમ્પિ વિલપન્તાનં પુરિસાનં એકેનાપિ મા ઉચ્છિજ્જીતિ ન સક્કા રક્ખિતું, સો દાનિ માદિસો અટ્ઠ લોકધમ્મે તથતો જાનન્તો વિઞ્ઞૂ મેધાવી પણ્ડિતો મરણપરિયોસાનજીવિતેસુ સત્તેસુ કિસ્સ અત્તાનમુપતાપયે, કિંકારણા અનુપકારેન સોકદુક્ખેન અત્તાનં સન્તાપેય્યા’’તિ.

દહરા ચાતિ ગાથા ‘‘મચ્ચુ નામેસ તાત ભરત, નેવ સુવણ્ણરૂપકસદિસાનં દહરાનં ખત્તિયકુમારકાદીનં, ન વુદ્ધિપ્પત્તાનં મહાયોધાનં, ન બાલાનં પુથુજ્જનસત્તાનં, ન બુદ્ધાદીનં પણ્ડિતાનં, ન ચક્કવત્તિઆદીનં ઇસ્સરાનં, ન નિદ્ધનાનં દલિદ્દાદીનં લજ્જતિ, સબ્બેપિમે સત્તા મચ્ચુપરાયણા મરણમુખે સંભગ્ગાવિભગ્ગા ભવન્તિયેવા’’તિ દસ્સનત્થં વુત્તા.

નિચ્ચં પતનતોતિ ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા હિ તાત ભરત, પક્કાનં ફલાનં પક્કકાલતો પટ્ઠાય ‘‘ઇદાનિ વણ્ટા છિજ્જિત્વા પતિસ્સન્તિ, ઇદાનિ પતિસ્સન્તી’’તિ પતનતો ભયં નિચ્ચં ધુવં એકંસિકમેવ ભવતિ, એવં આસઙ્કનીયતો એવં જાતાનં મચ્ચાનમ્પિ એકંસિકંયેવ મરણતો ભયં, નત્થિ સો ખણો વા લયો વા યત્થ તેસં મરણં ન આસઙ્કિતબ્બં ભવેય્યાતિ.

સાયન્તિ વિકાલે. ઇમિના રત્તિભાગે ચ દિટ્ઠાનં દિવસભાગે અદસ્સનં, દિવસભાગે ચ દિટ્ઠાનં રત્તિભાગે અદસ્સનં દીપેતિ. **કિઞ્ચિદત્થ**ન્તિ ‘‘પિતા મે, પુત્તો મે’’તિઆદીહિ પરિદેવમાનોવ પોસો સમ્મૂળ્હો અત્તાનં હિંસન્તો કિલમેન્તો અપ્પમત્તકમ્પિ અત્થં આહરેય્ય. **કયિરા તં વિચક્ખણો**તિ અથ પણ્ડિતો પુરિસો એવં પરિદેવં કરેય્ય, યસ્મા પન પરિદેવન્તો મતં વા આનેતું અઞ્ઞં વા તસ્સ વડ્ઢિં કાતું ન સક્કોતિ, તસ્મા નિરત્થકત્તા પરિદેવિતસ્સ પણ્ડિતા ન પરિદેવન્તિ.

અત્તાનમત્તનોતિ અત્તનો અત્તભાવં સોકપરિદેવદુક્ખેન હિંસન્તો. **ન તેના**તિ તેન પરિદેવેન પરલોકં ગતા સત્તા ન પાલેન્તિ ન યાપેન્તિ. **નિરત્થા**તિ તસ્મા તેસં મતસત્તાનં અયં પરિદેવના નિરત્થકા. **સરણ**ન્તિ નિવાસગેહં. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા પણ્ડિતો પુરિસો અત્તનો વસનાગારે આદિત્તે મુહુત્તમ્પિ વોસાનં અનાપજ્જિત્વા ઘટસતેન ઘટસહસ્સેન વારિના નિબ્બાપયતેવ, એવં ધીરો ઉપ્પતિતં સોકં ખિપ્પમેવ નિબ્બાપયે. તૂલં વિય ચ વાતો યથા સણ્ઠાતું ન સક્કોતિ, એવં ધંસયે વિદ્ધંસેય્યાતિ અત્થો.

મચ્ચો એકોવ અચ્ચેતીતિ એત્થ તાત ભરત, ઇમે સત્તા કમ્મસ્સકા નામ, તથા હિ ઇતો પરલોકં ગચ્છન્તો સત્તો એકોવ અચ્ચેતિ અતિક્કમતિ, ખત્તિયાદિકુલે જાયમાનોપિ એકોવ ગન્ત્વા જાયતિ. તત્થ તત્થ પન ઞાતિમિત્તસંયોગેન ‘‘અયં મે પિતા, અયં મે માતા, અયં મે મિત્તો’’તિ સંયોગપરમાત્વેવ સમ્ભોગા સબ્બપાણીનં, પરમત્થેન પન તીસુપિ ભવેસુ કમ્મસ્સકાવેતે સત્તાતિ અત્થો.

તસ્માતિ યસ્મા એતેસં સત્તાનં ઞાતિમિત્તસંયોગં ઞાતિમિત્તપરિભોગમત્તં ઠપેત્વા ઇતો પરં અઞ્ઞં નત્થિ, તસ્મા. **સમ્પસ્સતો**તિ ઇમઞ્ચ પરઞ્ચ લોકં નાનાભાવવિનાભાવમેવ સમ્મા પસ્સતો. **અઞ્ઞાય ધમ્મ**ન્તિ અટ્ઠવિધલોકધમ્મં જાનિત્વા. **હદયં મનઞ્ચા**તિ ઇદં ઉભયમ્પિ ચિત્તસ્સેવ નામં. ઇદં વુત્તં હોતિ –

> ''લાભો અલાભો યસો અયસો ચ, નિન્દા પસંસા ચ સુખઞ્ચ દુક્ખં;
> એતે અનિચ્ચા મનુજેસુ ધમ્મા, મા સોચ કિં સોચસિ પોટ્ઠપાદા''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૧૪) –

ઇમેસં અટ્ઠન્નં લોકધમ્માનં યેન કેનચિ ચિત્તં પરિયાદીયતિ, તસ્સ ચ અનિચ્ચતં ઞત્વા ઠિતસ્સ ધીરસ્સ પિતુપુત્તમરણાદિવત્થુકા મહન્તાપિ સોકા હદયં ન તાપયન્તીતિ. એતં વા અટ્ઠવિધં લોકધમ્મં ઞત્વા ઠિતસ્સ હદયવત્થુઞ્ચ મનઞ્ચ મહન્તાપિ સોકા ન તાપયન્તીતિ એવમ્પેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો.

સોહં દસ્સઞ્ચ ભોક્ખઞ્ચાતિ ગાથાય – તાત ભરત, અન્ધબાલાનં સત્તાનં વિય મમ રોદનપરિદેવનં નામ ન અનુચ્છવિકં, અહં પન પિતુ અચ્ચયેન તસ્સ ઠાને ઠત્વા કપણાદીનં દાનારહાનં દાનં, ઠાનન્તરારહાનં ઠાનન્તરં, યસારહાનં યસં દસ્સામિ, પિતરા મે પરિભુત્તનયેન ઇસ્સરિયં પરિભુઞ્જિસ્સામિ, ઞાતકે ચ પોસેસ્સામિ, અવસેસઞ્ચ અન્તોપરિજનાદિકં જનં પાલેસ્સામિ, ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનં ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં કરિસ્સામીતિ એવઞ્હિ જાનતો પણ્ડિતપુરિસસ્સ અનુરૂપં કિચ્ચન્તિ અત્થો.

પરિસા ઇમં રામપણ્ડિતસ્સ અનિચ્ચતાપકાસનં ધમ્મદેસનં સુત્વા નિસ્સોકા અહેસું. તતો ભરતકુમારો રામપણ્ડિતં વન્દિત્વા ''બારાણસિરજ્જં સમ્પટિચ્છથા''તિ આહ. તાત લક્ખણઞ્ચ, સીતાદેવિઞ્ચ ગહેત્વા ગન્ત્વા રજ્જં અનુસાસથાતિ. તુમ્હે પન, દેવાતિ. તાત, મમ પિતા ''દ્વાદસવસ્સચ્ચયેન આગન્ત્વા રજ્જં કારેય્યાસી''તિ મં અવોચ, અહં ઇદાનેવ ગચ્છન્તો તસ્સ વચનકરો નામ ન હોમિ, અઞ્ઞાનિપિ તીણિ વસ્સાનિ અતિક્કમિત્વા આગમિસ્સામીતિ. ''એત્તકં કાલં કો રજ્જં કારેસ્સતી''તિ? ''તુમ્હે કારેથા''તિ. ''ન મયં કારેસ્સામા''તિ. ''તેન હિ યાવ મમાગમના ઇમા પાદુકા કારેસ્સન્તી''તિ અત્તનો તિણપાદુકા ઓમુઞ્ચિત્વા અદાસિ. તે તયોપિ જના પાદુકા ગહેત્વા રામપણ્ડિતં વન્દિત્વા મહાજનપરિવુતા બારાણસિં અગમંસુ. તીણિ સંવચ્છરાનિ પાદુકા રજ્જં કારેસું. અમચ્ચા તિણપાદુકા રાજપલ્લઙ્કે ઠપેત્વા અટ્ટં વિનિચ્છિનન્તિ. સચે દુબ્બિનિચ્છિતો હોતિ, પાદુકા અઞ્ઞમઞ્ઞં પટિહઞ્ઞન્તિ. તાય સઞ્ઞાય પુન વિનિચ્છિનન્તિ. સમ્મા વિનિચ્છિતકાલે પાદુકા નિસ્સદ્દા સન્નિસીદન્તિ. રામપણ્ડિતો તિણ્ણં સંવચ્છરાનં અચ્ચયેન અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા બારાણસિનગરં પત્વા ઉય્યાનં પાવિસિ. તસ્સ આગમનભાવં ઞત્વા કુમારા અમચ્ચગણપરિવુતા ઉય્યાનં ગન્ત્વા સીતં અગ્ગમહેસિં કત્વા ઉભિન્નમ્પિ અભિસેકં અકંસુ. એવં અભિસેકપ્પત્તો મહાસત્તો અલઙ્કતરથે ઠત્વા મહન્તેન પરિવારેન નગરં પવિસિત્વા પદક્ખિણં કત્વા ચન્દકપાસાદવરસ્સ મહાતલં અભિરુહિ. તતો પટ્ઠાય સોળસ વસ્સસહસ્સાનિ ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા આયુપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

> ૯૬. ''દસ વસ્સસહસ્સાનિ, સટ્ઠિ વસ્સસતાનિ ચ;
> કમ્બુગીવો મહાબાહુ, રામો રજ્જમકારયી''તિ. –

અયં અભિસમ્બુદ્ધગાથા તમત્થં દીપેતિ.

તત્થ **કમ્બુગીવો**તિ સુવણ્ણાળિઙ્ગસદિસગીવો. સુવણ્ણઞ્હિ કમ્બૂતિ વુચ્ચતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કુટુમ્બિકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા દસરથમહારાજા સુદ્ધોદનમહારાજા અહોસિ, માતા મહામાયાદેવી, સીતા રાહુલમાતા, ભરતો આનન્દો, લક્ખણો સારિપુત્તો, પરિસા બુદ્ધપરિસા, રામપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

દસરથજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૬૨] ૮. સંવરજાતકવણ્ણના

જાનન્તો નો મહારાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજિત્વા લદ્ધૂપસમ્પદો આચરિયુપજ્ઝાયવત્તં પૂરેન્તો ઉભયાનિ પાતિમોક્ખાનિ પગુણાનિ કત્વા પરિપુણ્ણપઞ્ચવસ્સો કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા ''અરઞ્ઞે વસિસ્સામી''તિ આચરિયુપજ્ઝાયે આપુચ્છિત્વા કોસલરટ્ઠે એકં પચ્ચન્તગામં ગન્ત્વા તત્થ ઇરિયાપથે પસન્નમનુસ્સેહિ પણ્ણસાલં કત્વા ઉપટ્ઠિયમાનો વસ્સં ઉપગન્ત્વા યુઞ્જન્તો ઘટેન્તો વાયમન્તો અચ્ચારદ્ધેન વીરિયેન તેમાસં કમ્મટ્ઠાનં ભાવેત્વા ઓભાસમત્તમ્પિ ઉપ્પાદેતું અસક્કોન્તો ચિન્તેસિ ''અદ્ધા અહં સત્થારા દેસિતેસુ ચતૂસુ પુગ્ગલેસુ પદપરમો, કિં મે અરઞ્ઞવાસેન, જેતવનં ગન્ત્વા તથાગતસ્સ રૂપસિરિં પસ્સન્તો મધુરધમ્મદેસનં સુણન્તો વીતિનામેસ્સામી''તિ. સો વીરિયં ઓસ્સજિત્વા તતો નિક્ખન્તો અનુપુબ્બેન જેતવનં ગન્ત્વા આચરિયુપજ્ઝાયેહિ ચેવ સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તેહિ ચ આગમનકારણં પુટ્ઠો તમત્થં કથેત્વા તેહિ ''કસ્મા એવમકાસી''તિ ગરહિત્વા સત્થુ સન્તિકં નેત્વા ''કિં, ભિક્ખવે, અનિચ્છમાનં ભિક્ખું આનયિત્થા''તિ વુત્તે ''અયં, ભન્તે, વીરિયં ઓસ્સજિત્વા આગતો''તિ આરોચિતે સત્થા ''સચ્ચં કિરા''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''કસ્મા ભિક્ખુ વીરિયં ઓસ્સજિ, ઇમસ્મિઞ્હિ સાસને નિબ્બીરિયસ્સ કુસીતપુગ્ગલસ્સ અગ્ગફલં અરહત્તં નામ નત્થિ, આરદ્ધવીરિયા ઇમં ધમ્મં આરાધેન્તિ, ત્વં ખો પન પુબ્બે વીરિયવા ઓવાદક્ખમો, તેનેવ કારણેન બારાણસિરઞ્ઞો પુત્તસતસ્સ સબ્બકનિટ્ઠો હુત્વાપિ પણ્ડિતાનં ઓવાદે ઠત્વા સેતચ્છત્તં પત્તોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે સંવરકુમારો નામ પુત્તસતસ્સ સબ્બકનિટ્ઠો અહોસિ. રાજા એકેકં પુત્તં ''સિક્ખિતબ્બયુત્તકં સિક્ખાપેથા''તિ એકેકસ્સ અમચ્ચસ્સ અદાસિ. સંવરકુમારસ્સ આચરિયો અમચ્ચો બોધિસત્તો અહોસિ પણ્ડિતો બ્યત્તો રાજપુત્તસ્સ પિતુટ્ઠાને ઠિતો. અમચ્ચા સિક્ખિતસિપ્પે રાજપુત્તે રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા તેસં જનપદં દત્વા ઉય્યોજેસિ. સંવરકુમારો સબ્બસિપ્પસ્સ નિપ્ફત્તિં પત્વા બોધિસત્તં પુચ્છિ ''તાત, સચે મં પિતા જનપદં પેસેતિ, કિં કરોમી''તિ? ''તાત, ત્વં જનપદે દીયમાને તં અગ્ગહેત્વા 'દેવ અહં સબ્બકનિટ્ઠો, મયિપિ ગતે તુમ્હાકં પાદમૂલં તુચ્છં ભવિસ્સતિ, અહં તુમ્હાકં પાદમૂલેયેવ વસિસ્સામી'તિ વદેય્યાસી''તિ. અથેકદિવસં રાજા સંવરકુમારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નં પુચ્છિ ''કિં તાત, સિપ્પં તે નિટ્ઠિત''ન્તિ? ''આમ, દેવા''તિ. ''તુય્હમ્પિ જનપદં દેમી''તિ. ''દેવ તુમ્હાકં પાદમૂલં તુચ્છં ભવિસ્સતિ, પાદમૂલેયેવ વસિસ્સામી''તિ. રાજા તુસ્સિત્વા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ. સો તતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો પાદમૂલેયેવ હુત્વા પુનપિ બોધિસત્તં પુચ્છિ ''તાત અઞ્ઞં કિં કરોમી''તિ? ''તાત રાજાનં એકં પુરાણુય્યાનં યાચાહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ ઉય્યાનં યાચિત્વા તત્થ જાતકેહિ પુપ્ફફલેહિ નગરે ઇસ્સરજનં સઙ્ગણ્હિત્વા પુન ''કિં કરોમી''તિ પુચ્છિ. ''તાત, રાજાનં આપુચ્છિત્વા અન્તોનગરે ભત્તવેતનં ત્વમેવ દેહી''તિ. સો તથા કત્વા અન્તોનગરે કસ્સચિ કિઞ્ચિ અહાપેત્વા ભત્તવેતનં દત્વા પુન બોધિસત્તં પુચ્છિત્વા રાજાનં વિઞ્ઞાપેત્વા અન્તોનિવેસને દાસપોરિસાનમ્પિ હત્થીનમ્પિ અસ્સાનમ્પિ બલકાયસ્સપિ વત્તં અપરિહાપેત્વા અદાસિ, તિરોજનપદેહિ આગતાનં દૂતાદીનં નિવાસટ્ઠાનાદીનિ વાણિજાનં સુઙ્કન્તિ સબ્બકરણીયાનિ

અત્તનાવ અકાસિ. એવં સો મહાસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સબ્બં અન્તોજનઞ્ચ બહિજનઞ્ચ નાગરે ચ રટ્ઠવાસિનો ચ આગન્તુકે ચ આયવત્તને ચ તેન તેન સઙ્ગહવત્થુના આબન્ધિત્વા સઙ્ગણ્હિ, સબ્બેસં પિયો અહોસિ મનાપો.

અપરભાગે રાજાનં મરણમઞ્ચે નિપન્નં અમચ્ચા પુચ્છિંસુ ''દેવ, તુમ્હાકં અચ્ચયેન સેતચ્છત્તં કસ્સ દેમા''તિ? ''તાત, મમ પુત્તા સબ્બેપિ સેતચ્છત્તસ્સ સામિનોવ. યો પન તુમ્હાકં મનં ગણ્હાતિ, તસ્સેવ સેતચ્છત્થં દદેય્યાથા''તિ. તે તસ્મિં કાલકતે તસ્સ સરીરપરિહારં કત્વા સત્તમે દિવસે સન્નિપતિત્વા ''રઞ્ઞા 'યો તુમ્હાકં મનં ગણ્હાતિ, તસ્સ સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેય્યાથા'તિ વુત્તં, અમ્હાકઞ્ચ અયં સંવરકુમારો મનં ગણ્હાતી''તિ ઞાતકેહિ પરિવારિતા તસ્સ કઞ્ચનમાલં સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપયિંસુ. સંવરમહારાજા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. ઇતરે એકૂનસતકુમારા ''પિતા કિર નો કાલકતો, સંવરકુમારસ્સ કિર સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેસું, સો સબ્બકનિટ્ઠો, તસ્સ છત્તં ન પાપુણાતિ, સબ્બજેટ્ઠકસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેસ્સામા''તિ એકતો આગન્ત્વા ''છત્તં વા નો દેતુ, યુદ્ધં વા''તિ સંવરમહારાજસ્સ પણ્ણં પેસેત્વા નગરં ઉપરુન્ધિંસુ. રાજા બોધિસત્તસ્સ તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''ઇદાનિ કિં કરોમા''તિ પુચ્છિ. મહારાજ, તવ ભાતિકેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝનકિચ્ચં નત્થિ, ત્વં પિતુ સન્તકં ધનં સતકોટ્ઠાસે કારેત્વા એકૂનસતં ભાતિકાનં પેસેત્વા ''ઇમં તુમ્હાકં કોટ્ઠાસં પિતુ સન્તકં ગણ્હથ, નાહં તુમ્હેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝામી''તિ સાસનં પહિણાહીતિ. સો તથા અકાસિ. અથસ્સ સબ્બજેટ્ઠભાતિકો ઉપોસથકુમારો નામ સેસે આમન્તેત્વા ''તાતા, રાજાનં નામ અભિભવિતું સમત્થા નામ નત્થિ, અયઞ્ચ નો કનિટ્ઠભાતિકો પટિસત્તુપિ હુત્વા ન તિટ્ઠતિ, અમ્હાકં પિતુ સન્તકં ધનં પેસેત્વા 'નાહં તુમ્હેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝામી'તિ પેસેસિ, ન ખો પન મયં સબ્બેપિ એકક્ખણે છત્તં ઉસ્સાપેસ્સામ, એકસ્સેવ છત્તં ઉસ્સાપેસ્સામ, અયમેવ રાજા હોતુ, એથ તં પસ્સિત્વા રાજકુટુમ્બં પટિચ્છાદેત્વા અમ્હાકં જનપદમેવ ગચ્છામા''તિ આહ. અથ તે સબ્બેપિ કુમારા નગરદ્વારં વિવરાપેત્વા પટિસત્તુનો અહુત્વા નગરં પવિસિંસુ.

રાજાપિ તેસં અમચ્ચેહિ પણ્ણાકારં ગાહાપેત્વા પટિમગ્ગં પેસેતિ. કુમારા નાતિમહન્તેન પરિવારેન પત્તિકાવ આગન્ત્વા રાજનિવેસનં અભિરુહિત્વા સંવરમહારાજસ્સ નિપચ્ચકારં દસ્સેત્વા નીચાસને નિસીદિંસુ. સંવરમહારાજા સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા સીહાસને નિસીદિ, મહન્તો યસો મહન્તં સિરિસોભગ્ગં અહોસિ, ઓલોકિતોલોકિતટ્ઠાનં કમ્પિ. ઉપોસથકુમારો સંવરમહારાજસ્સ સિરિવિભવં ઓલોકેત્વા ''અમ્હાકં પિતા અત્તનો અચ્ચયેન સંવરકુમારસ્સ રાજભાવં ઞત્વા મઞ્ઞે અમ્હાકં જનપદે દત્વા ઇમસ્સ ન અદાસી''તિ ચિન્તેત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૯૭. ''જાનન્તો નો મહારાજ, તવ સીલં જનાધિપો;
ઇમે કુમારે પૂજેન્તો, ન તં કેનચિ મઞ્ઞથ.

૯૮. ''તિટ્ઠન્તે નો મહારાજે, અદુ દેવે દિવઙ્ગતે;
ઞાતી તં સમનુઞ્ઞિંસુ, સમ્પસ્સં અત્થમત્તનો.

૯૯. ''કેન સંવર વત્તેન, સઞ્ઞાતે અભિતિટ્ઠસિ;
કેન તં નાતિવત્તન્તિ, ઞાતિસઙ્ઘા સમાગતા''તિ.

તત્થ **જાનન્તો નો**તિ જાનન્તો નુ. **જનાધિપો**તિ અમ્હાકં પિતા નરિન્દો. **ઇમે**તિ ઇમે એકૂનસતે કુમારે. પાળિપોત્થકેસુ પન ''અઞ્ઞે કુમારે''તિ લિખિતં. **પૂજેન્તો**તિ તેન તેન જનપદેન માનેન્તો. **ન તં કેનચી**તિ ખુદ્દકેનાપિ કેનચિ જનપદેન તં પૂજેતબ્બં ન મઞ્ઞિત્થ, ''અયં મમ અચ્ચયેન રાજા ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા મઞ્ઞે

અત્તનો પાદમૂલેયેવ વાસેસીતિ. **તિટ્ઠન્તે નો**તિ તિટ્ઠન્તે નુ, ધરમાનેયેવ નૂતિ પુચ્છતિ, **અદુ દેવે**તિ ઉદાહુ અમ્હાકં પિતરિ દિવઙ્ગતે અત્તનો અત્થં વુડ્ઢિં પસ્સન્તા સદ્ધિં રાજકારકેહિ નેગમજાનપદેહિ આતયો તં ''રાજા હોહી''તિ સમનુઞ્ઞિંસુ. **વત્તેના**તિ સીલાચારેન. **સઞ્ઞાતે અભિતિટ્ઠસી**તિ સમાનજાતિકે એકૂનસતભાતરો અભિભવિત્વા તિટ્ઠસિ. **નાતિવત્તન્તી**તિ ન અભિભવન્તિ.

તં સુત્વા સંવરમહારાજા અત્તનો ગુણં કથેન્તો છ ગાથા અભાસિ –

૧૦૦.''ન રાજપુત્ત ઉસૂયામિ, સમણાનં મહેસિનં;
સક્કચ્ચં તે નમસ્સામિ, પાદે વન્દામિ તાદિનં.

૧૦૧.''તે મં ધમ્મગુણે યુત્તં, સુસ્સૂસમનુસૂયકં;
સમણા મનુસાસન્તિ, ઇસી ધમ્મગુણે રતા.

૧૦૨.''તેસાહં વચનં સુત્વા, સમણાનં મહેસિનં;
ન કિઞ્ચિ અતિમઞ્ઞામિ, ધમ્મે મે નિરતો મનો.

૧૦૩.''હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા;
તેસં નપ્પટિબન્ધામિ, નિવિટ્ઠં ભત્તવેતનં.

૧૦૪.''મહામત્તા ચ મે અત્થિ, મન્તિનો પરિચારકા;
બારાણસિં વોહરન્તિ, બહુમંસસુરોદનં.

૧૦૫.''અથોપિ વાણિજા ફીતા, નાનારટ્ઠેહિ આગતા;
તેસુ મે વિહિતા રક્ખા, એવં જાનાહુપોસથા''તિ.

તત્થ **ન રાજપુત્તા**તિ અહં રાજપુત્ત, કઞ્ચિ સત્તં ''અયં સમ્પત્તિ ઇમસ્સ મા હોતૂ''તિ ન ઉસૂયામિ. **તાદિનન્તિ** તાદિલક્ખણયુત્તાનં સમિતપાપતાય સમણાનં મહન્તાનં સીલક્ખન્ધાદીનં ગુણાનં એસિતતાય મહેસીનં ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનં પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન પાદે વન્દામિ, દાનં દદન્તો ધમ્મિકઞ્ચ નેસં રક્ખાવરણગુત્તિં પચ્ચુપટ્ઠપેન્તો સક્કચ્ચં તે નમસ્સામિ, મનેન સમ્પિયાયન્તો ચ પૂજેમીતિ અત્થો. **તે મન્તિ** તે સમણા મં ''અયં ધમ્મકોટ્ઠાસે યુત્તપયુત્તો સુસ્સૂસં અનુસૂયકો''તિ તથતો ઞત્વા મં ધમ્મગુણે યુત્તં સુસ્સૂસં અનુસૂયકં અનુસાસન્તિ, ''ઇદં કર, ઇદં મા કરી''તિ ઓવદન્તીતિ અત્થો. **તેસાહન્તિ** તેસં અહં. **હત્થારોહા**તિ હત્થિં આરુય્હ યુજ્ઝનકા યોધા. **અનીકટ્ઠા**તિ હત્થાનીકાદીસુ ઠિતા. **રથિકા**તિ રથયોધા. **પત્તિકારકા**તિ પત્તિનોવ. **નિવિટ્ઠન્તિ** યં તેહિ સજ્જિતં ભત્તઞ્ચ વેતનઞ્ચ, અહં તં નપ્પટિબન્ધામિ, અપરિહાપેત્વા દદામીતિ અત્થો.

મહામત્તાતિ ભાતિક, મય્હં મહાપઞ્ઞા મન્તેસુ કુસલા મહાઅમચ્ચા ચેવ અવસેસમન્તિનો ચ પરિચારકા અત્થિ. ઇમિના ઇમં દસ્સેતિ ''તુમ્હે મન્તસમ્પન્ને પણ્ડિતે આચરિયે ન લભિત્થ, અમ્હાકં પન આચરિયા પણ્ડિતા ઉપાયકુસલા, તે નો સેતચ્છત્તેન યોજેસુ''ન્તિ. **બારાણસિન્તિ** ભાતિક, મમ છત્તં ઉસ્સાપિતકાલતો પટ્ઠાય ''અમ્હાકં રાજા ધમ્મિકો અન્વદ્ધમાસં દેવો વસ્સતિ, તેન સસ્સાનિ સમ્પજ્જન્તિ, બારાણસિયં બહું ખાદિતબ્બયુત્તકં મચ્છમંસં પાયિતબ્બયુત્તકં સુરોદકઞ્ચ જાત''ન્તિ એવં રટ્ઠવાસિનો બહુમંસસુરોદકં કત્વા બારાણસિં વોહરન્તિ. **ફીતા**તિ

હત્થિરતનઅસ્સરતનમુત્તરતનાદીનિ આહરિત્વા નિરુપદ્દવા વોહારં કરોન્તા ફીતા સમિદ્ધા. **એવં જાનાહી**તિ ભાતિક ઉપોસથ અહં ઇમેહિ એત્તકેહિ કારણેહિ સબ્બકનિટ્ઠોપિ હુત્વા મમ ભાતિકે અભિભવિત્વા સેતચ્છત્તં પત્તો, એવં જાનાહીતિ.

અથસ્સ ગુણં સુત્વા ઉપોસથકુમારો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૦૬.''ધમ્મેન કિર ઞાતીનં, રજ્જં કારેહિ સંવર;
મેધાવી પણ્ડિતો ચાસિ, અથોપિ ઞાતિનં હિતો.

૧૦૭.''તં તં ઞાતિપરિબ્યૂળ્હં, નાનારતનમોચિતં;
અમિત્તા નપ્પસહન્તિ, ઇન્દંવ અસુરાધિપો''તિ.

તત્થ **ધમ્મેન કિર ઞાતીન**ન્તિ તાત સંવર મહારાજ, ધમ્મેન કિર ત્વં એકૂનસતાનં ઞાતીનં અત્તનો જેટ્ઠભાતિકાનં આનુભાવં અભિભવસિ, ઇતો પટ્ઠાય ત્વમેવ રજ્જં કારેહિ, ત્વમેવ મેધાવી ચેવ પણ્ડિતો ચ ઞાતીનઞ્ચ હિતોતિ અત્થો. **તં ત**ન્તિ એવં વિવિધગુણસમ્પન્નં તં. **ઞાતિપરિબ્યૂળ્હ**ન્તિ અમ્હેહિ એકૂનસતેહિ ઞાતકેહિ પરિવારિતં. **નાનારતનમોચિત**ન્તિ નાનારતનેહિ ઓચિતં સઞ્ચિતં બહુરતનસઞ્ચયં. **અસુરાધિપો**તિ યથા તાવતિંસેહિ પરિવારિતં ઇન્દં અસુરરાજા નપ્પસહતિ, એવં અમ્હેહિ આરક્ખં કરોન્તેહિ પરિવારિતં તં તિયોજનસતિકે કાસિરટ્ઠે દ્વાદસયોજનિકાય બારાણસિયા રજ્જં કારેન્તં અમિત્તા નપ્પસહન્તીતિ દીપેતિ.

સંવરમહારાજા સબ્બેસમ્પિ ભાતિકાનં મહન્તં યસં અદાસિ. તે તસ્સ સન્તિકે માસડ્ઢમાસં વસિત્વા ''મહારાજ જનપદેસુ ચોરેસુ ઉટ્ઠહન્તેસુ મયં જાનિસ્સામ, ત્વં રજ્જસુખં અનુભવા''તિ વત્વા અત્તનો અત્તનો જનપદં ગતા. રાજાપિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા આયુપરિયોસાને દેવનગરં પૂરેન્તો અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ભિક્ખુ એવં ત્વં પુબ્બે ઓવાદક્ખમો, ઇદાનિ કસ્મા વીરિયં ન અકાસી''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.

તદા સંવરમહારાજા અયં ભિક્ખુ અહોસિ, ઉપોસથકુમારો સારિપુત્તો, સેસભાતિકા થેરાનુથેરા, પરિસા બુદ્ધપરિસા, ઓવાદદાયકો અમચ્ચો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

સંવરજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૬૩] ૯. સુપ્પારકજાતકવણ્ણના

ઉમ્મુજ્જન્તિ નિમુજ્જન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપારમિં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ સાયન્હસમયે તથાગતસ્સ ધમ્મં દેસેતું નિક્ખમનં આગમયમાના ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં નિસીદિત્વા ''આવુસો, અહો સત્થા મહાપઞ્ઞો પુથુપઞ્ઞો હાસપઞ્ઞો જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો તત્ર તત્ર ઉપાયપઞ્ઞાય સમન્નાગતો વિપુલાય પથવીસમાય, મહાસમુદ્દો વિય ગમ્ભીરાય, આકાસો વિય વિત્થિણ્ણાય, સકલજમ્બુદીપસ્મિઞ્હિ ઉટ્ઠિતપઞ્હો દસબલં અતિક્કમિત્વા ગન્તું સમત્થો નામ નત્થિ. યથા મહાસમુદ્દે ઉટ્ઠિતઊમિયો વેલં નાતિક્કમન્તિ, વેલં પત્વાવ ભિજ્જન્તિ, એવં ન કોચિ પઞ્હો દસબલં અતિક્કમતિ, સત્થુ પાદમૂલં પત્વા ભિજ્જતેવા''તિ દસબલસ્સ મહાપઞ્ઞાપારમિં વણ્ણેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે,

એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ પઞ્ઞવા, પુબ્બેપિ અપરિપક્કે ઞાણે પઞ્ઞવાવ, અન્ધો હુત્વાપિ મહાસમુદ્દે ઉદકસઞ્ઞાય 'ઇમસ્મિં ઇમસ્મિં સમુદ્દે ઇદં નામ ઇદં નામ રતન'ન્તિ અઞ્ઞાસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કુરુરટ્ઠે કુરુરાજા નામ રજ્જં કારેસિ, કુરુકચ્છં નામ પટ્ટનગામો અહોસિ. તદા બોધિસત્તો કુરુકચ્છે નિયામકજેટ્ઠકસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ પાસાદિકો સુવણ્ણવણ્ણો, ''સુપ્પારકકુમારો''તિસ્સ નામં કરિંસુ. સો મહન્તેન પરિવારેન વડ્ઢન્તો સોળસવસ્સકાલેયેવ નિયામકસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્વા અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન નિયામકજેટ્ઠકો હુત્વા નિયામકકમ્મં અકાસિ, પણ્ડિતો ઞાણસમ્પન્નો અહોસિ. તેન આરુળ્હનાવાય બ્યાપત્તિ નામ નત્થિ. તસ્સ અપરભાગે લોણજલપહટાનિ દ્વેપિ ચક્ખૂનિ નસ્સિંસુ. સો તતો પટ્ઠાય નિયામકજેટ્ઠકો હુત્વાપિ નિયામકકમ્મં અકત્વા ''રાજાનં નિસ્સાય જીવિસ્સામી''તિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિ. અથ નં રાજા અગ્ઘાપનિયકમ્મે ઠપેસિ. સો તતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો હત્થિરતનઅસ્સરતનમુત્તસારમણિસારાદીનિ અગ્ઘાપેસિ.

અથેકદિવસં ''રઞ્ઞો મઙ્ગલહત્થી ભવિસ્સતી''તિ કાળપાસાણકૂટવણ્ણં એકં વારણં આનેસું. તં દિસ્વા રાજા ''પણ્ડિતસ્સ દસ્સેથા''તિ આહ. અથ નં તસ્સ સન્તિકં નયિંસુ. સો હત્થેન તસ્સ સરીરં પરિમજ્જિત્વા ''નાયં મઙ્ગલહત્થી ભવિતું અનુચ્છવિકો, પાદેહિ વામનધાતુકો એસ, એતઞ્હિ માતા વિજાયમાના અઙ્કેન સમ્પટિચ્છિતું નાસક્ખિ, તસ્મા ભૂમિયં પતિત્વા પચ્છિમપાદેહિ વામનધાતુકો હોતી''તિ આહ. હત્થિં ગહેત્વા આગતે પુચ્છિંસુ. તે ''સચ્ચં પણ્ડિતો કથેતી''તિ વદિંસુ. તં કારણં રાજા સુત્વા તુટ્ઠો તસ્સ અટ્ઠ કહાપણે દાપેસિ.

પુનેકદિવસં ''રઞ્ઞો મઙ્ગલઅસ્સો ભવિસ્સતી''તિ એકં અસ્સં આનયિંસુ. તમ્પિ રાજા પણ્ડિતસ્સ સન્તિકં પેસેસિ. સો તમ્પિ હત્થેન પરામસિત્વા ''અયં મઙ્ગલઅસ્સો ભવિતું ન યુત્તો, એતસ્સ હિ જાતદિવસેયેવ માતા મરિ, તસ્મા માતુ ખીરં અલભન્તો ન સમ્મા વડ્ઢિતો''તિ આહ. સાપિસ્સ કથા સચ્ચાવ અહોસિ. તમ્પિ સુત્વા રાજા તુસ્સિત્વા અટ્ઠ કહાપણે દાપેસિ. અથેકદિવસં ''રઞ્ઞો મઙ્ગલરથો ભવિસ્સતી''તિ રથં આહરિંસુ. તમ્પિ રાજા તસ્સ સન્તિકં પેસેસિ. સો તમ્પિ હત્થેન પરામસિત્વા ''અયં રથો સુસિરરુક્ખેન કતો, તસ્મા રઞ્ઞો નાનુચ્છવિકો''તિ આહ. સાપિસ્સ કથા સચ્ચાવ અહોસિ. રાજા તમ્પિ સુત્વા અટ્ઠેવ કહાપણે દાપેસિ. અથસ્સ મહગ્ઘં કમ્બલરતનં આહરિંસુ. તમ્પિ તસ્સેવ પેસેસિ. સો તમ્પિ હત્થેન પરામસિત્વા ''ઇમસ્સ મૂસિકચ્છિન્નં એકટ્ઠાનં અત્થી''તિ આહ. સોધેન્તા તં દિસ્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા સુત્વા તુસ્સિત્વા અટ્ઠેવ કહાપણે દાપેસિ.

સો ચિન્તેસિ ''અયં રાજા એવરૂપાનિપિ અચ્છરિયાનિ દિસ્વા અટ્ઠેવ કહાપણે દાપેસિ, ઇમસ્સ દાયો ન્હાપિતદાયો, ન્હાપિતજાતિકો ભવિસ્સતિ, કિં મે એવરૂપેન રાજુપટ્ઠાનેન, અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગમિસ્સામી''તિ. સો કુરુકચ્છપટ્ટનમેવ પચ્ચાગમિ. તસ્મિં તત્થ વસન્તે વાણિજા નાવં સજ્જેત્વા ''કં નિયામકં કરિસ્સામા''તિ મન્તેસું. ''સુપ્પારકપણ્ડિતેન આરુળ્હનાવા ન બ્યાપજ્જતિ, એસ પણ્ડિતો ઉપાયકુસલો, અન્ધો સમાનોપિ સુપ્પારકપણ્ડિતોવ ઉત્તમો''તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''નિયામકો નો હોહી''તિ વત્વા ''તાતા, અહં અન્ધો, કથં નિયામકકમ્મં કરિસ્સામી''તિ વુત્તે ''સામિ, અન્ધાપિ તુમ્હેયેવ અમ્હાકં ઉત્તમા''તિ પુનપ્પુનં યાચિયમાનો ''સાધુ તાતા, તુમ્હેહિ આરોચિતસઞ્ઞાય નિયામકો ભવિસ્સામી''તિ તેસં નાવં અભિરુહિ. તે નાવાય મહાસમુદ્દં પક્ખન્દિંસુ. નાવા સત્ત દિવસાનિ નિરુપદ્દવા અગમાસિ, તતો અકાલવાતં ઉપ્પાતિતં ઉપ્પજ્જિ, નાવા ચત્તારો માસે પકતિસમુદ્દપિટ્ઠે વિચરિત્વા ખુરમાલીસમુદ્દં નામ પત્તા. તત્થ મચ્છા મનુસ્સસમાનસરીરા ખુરનાસા ઉદકે ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તિ. વાણિજા તે દિસ્વા મહાસત્તં તસ્સ સમુદ્દસ્સ નામં પુચ્છન્તા પઠમં ગાથમાહંસુ –

१०८.''ઉમ્મુજ્જન્તિ નિમુજ્જન્તિ, મનુસ્સા ખુરનાસિકા;
સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ.

એવં તેહિ પુટ્ઠો મહાસત્તો અત્તનો નિયામકસુત્તેન સંસન્દિત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

१०९.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, ખુરમાલીતિ વુચ્ચતી''તિ.

તત્થ **પયાતાન**ન્તિ કુરુકચ્છપટ્ટના નિક્ખમિત્વા ગચ્છન્તાનં. **ધનેસિન**ન્તિ તુમ્હાકં વાણિજાનં ધનં પરિયેસન્તાનં. **નાવાય વિપ્પનટ્ઠાયા**તિ તાત તુમ્હાકં ઇમાય વિદેસં પક્ખન્દનાવાય કમ્મકારકં પકતિસમુદ્દં અતિક્કમિત્વા સમ્પત્તો અયં સમુદ્દો ''ખુરમાલી''તિ વુચ્ચતિ, એવમેતં પણ્ડિતા કથેન્તીતિ.

તસ્મિં પન સમુદ્દે વજિરં ઉસ્સન્નં હોતિ. મહાસત્તો ''સચાહં 'અયં વજિરસમુદ્દો'તિ એવં એતેસં કથેસ્સામિ, લોભેન બહું વજિરં ગણ્હિત્વા નાવં ઓસીદાપેસ્સન્તી''તિ તેસં અનાચિક્ખિત્વાવ નાવં લગ્ગાપેત્વા ઉપાયેનેકં યોત્તં ગહેત્વા મચ્છગહણનિયામેન જાલં ખિપાપેત્વા વજિરસારં ઉદ્ધરિત્વા નાવાયં પક્ખિપિત્વા અઞ્ઞં અપ્પગ્ઘભણ્ડં છડ્ડાપેસિ. નાવા તં સમુદ્દં અતિક્કમિત્વા પુરતો અગ્ગિમાલિં નામ ગતા. સો પજ્જલિતઅગ્ગિક્ખન્ધો વિય મજ્ઝન્હિકસૂરિયો વિય ચ ઓભાસં મુઞ્ચન્તો અટ્ઠાસિ. વાણિજા –

११०.''યથા અગ્ગીવ સૂરિયોવ, સમુદ્દો પટિદિસ્સતિ;
સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ. – ગાથાય તં પુચ્છિંસુ;

મહાસત્તોપિ તેસં અનન્તરગાથાય કથેસિ –

१११.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, અગ્ગિમાલીતિ વુચ્ચતી''તિ.

તસ્મિં પન સમુદ્દે સુવણ્ણં ઉસ્સન્નં અહોસિ. મહાસત્તો પુરિમનયેનેવ તતોપિ સુવણ્ણં ગાહાપેત્વા નાવાયં પક્ખિપાપેસિ. નાવા તમ્પિ સમુદ્દં અતિક્કમિત્વા ખીરં વિય દધિં વિય ચ ઓભાસન્તં દધિમાલિં નામ સમુદ્દં પાપુણિ. વાણિજા –

११२.''યથા દધીવ ખીરંવ, સમુદ્દો પટિદિસ્સતિ;
સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ. –

ગાથાય તસ્સપિ નામં પુચ્છિંસુ.

મહાસત્તો અનન્તરગાથાય આચિક્ખિ –

११३.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, દધિમાલીતિ વુચ્ચતી''તિ.

તસ્મિં પન સમુદ્દે રજતં ઉસ્સન્નં અહોસિ. સો તમ્પિ ઉપાયેન ગાહાપેત્વા નાવાયં પક્ખિપાપેસિ . નાવા તમ્પિ સમુદ્દં અતિક્કમિત્વા નીલકુસતિણં વિય સમ્પન્નસસ્સં વિય ચ ઓભાસમાનં નીલવણ્ણં કુસમાલિં નામ સમુદ્દં પાપુણિ. વાણિજા –

૧૧૪.''યથા કુસોવ સસ્સોવ, સમુદ્દો પટિદિસ્સતિ;
સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ. –

ગાથાય તસ્સપિ નામં પુચ્છિંસુ.

સો અનન્તરગાથાય આચિક્ખિ –

૧૧૫.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, કુસમાલીતિ વુચ્ચતી''તિ.

તસ્મિં પન સમુદ્દે નીલમણિરતનં ઉસ્સન્નં અહોસિ. સો તમ્પિ ઉપાયેનેવ ગાહાપેત્વા નાવાયં પક્ખિપાપેસિ. નાવા તમ્પિ સમુદ્દં અતિક્કમિત્વા નળવનં વિય વેળુવનં વિય ચ ખાયમાનં નળમાલિં નામ સમુદ્દં પાપુણિ. વાણિજા –

૧૧૬.''યથા નળોવ વેળૂવ, સમુદ્દો પટિદિસ્સતિ;
સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ. –

ગાથાય તસ્સપિ નામં પુચ્છિંસુ.

મહાસત્તો અનન્તરગાથાય કથેસિ –

૧૧૭.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, નળમાલીતિ વુચ્ચતી''તિ.

તસ્મિં પન સમુદ્દે મસારગલ્લં વેળુરિયં ઉસ્સન્નં અહોસિ. સો તમ્પિ ઉપાયેન ગાહાપેત્વા નાવાયં પક્ખિપાપેસિ. અપરો નયો – **નળો**તિ વિચ્છિકનળોપિ કક્કટકનળોપિ, સો રત્તવણ્ણો હોતિ. **વેળૂ**તિ પન પવાળસ્સેતં નામં, સો ચ સમુદ્દો પવાળુસ્સન્નો રત્તોભાસો અહોસિ, તસ્મા ''યથા નળોવ વેળુવા''તિ પુચ્છિંસુ. મહાસત્તો તતો પવાળં ગાહાપેસીતિ.

વાણિજા નળમાલિં અતિક્કન્તા બલવામુખસમુદ્દં નામ પસ્સિંસુ. તત્થ ઉદકં કડ્ઢિત્વા કડ્ઢિત્વા સબ્બતો ભાગેન ઉગ્ગચ્છતિ. તસ્મિં સબ્બતો ભાગેન ઉગ્ગતે ઉદકં સબ્બતો ભાગેન છિન્નપપાતમહાસોબ્ભો વિય પઞ્ઞાયતિ, ઊમિયા ઉગ્ગતાય એકતો પપાતસદિસં હોતિ, ભયજનનો સદ્દો ઉપ્પજ્જતિ સોતાનિ ભિન્દન્તો વિય હદયં ફાલેન્તો વિય ચ. તં દિસ્વા વાણિજા ભીતતસિતા –

૧૧૮.''મહબ્ભયો ભિંસનકો, સદ્દો સુય્યતિમાનુસો;
યથા સોબ્ભો પપાતોવ, સમુદ્દો પટિદિસ્સતિ;

સુપ્પારકં તં પુચ્છામ, સમુદ્દો કતમો અય''ન્તિ. –

ગાથાય તસ્સપિ નામં પુચ્છિંસુ.

તત્થ **સુય્યતિમાનુસો**તિ સુય્યતિ અમાનુસો સદ્દો.

૧૧૯.''કુરુકચ્છા પયાતાનં, વાણિજાનં ધનેસિનં;
નાવાય વિપ્પનટ્ઠાય, બલવામુખીતિ વુચ્ચતી''તિ. –

બોધિસત્તો અનન્તરગાથાય તસ્સ નામં આચિક્ખિત્વા ''તાતા, ઇમં બલવામુખસમુદ્દં પત્વા નિવત્તિતું સમત્થા નાવા નામ નત્થિ, અયં સમ્પત્તનાવં નિમુજ્જાપેત્વા વિનાસં પાપેતી''તિ આહ. તઞ્ચ નાવં સત્ત મનુસ્સસતાનિ અભિરુહિંસુ. તે સબ્બે મરણભયભીતા એકપ્પહારેનેવ અવીચિમ્હિ પચ્ચમાનસત્તા વિય અતિકારુઞ્ઞં રવં મુઞ્ચિંસુ. મહાસત્તો ''ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો એતેસં સોત્થિભાવં કાતું સમત્થો નામ નત્થિ, સચ્ચકિરિયાય તેસં સોત્થિં કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તે આમન્તેત્વા આહ – ''તાતા, ખિપ્પં મં ગન્ધોદકેન ન્હાપેત્વા અહતવત્થાનિ નિવાસાપેત્વા પુણ્ણપાતિં સજ્જેત્વા નાવાય ધુરે ઠપેથા''તિ. તે વેગેન તથા કરિંસુ. મહાસત્તો ઉભોહિ હત્થેહિ પુણ્ણપાતિં ગહેત્વા નાવાય ધુરે ઠિતો સચ્ચકિરિયં કરોન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૧૨૦.''યતો સરામિ અત્તાનં, યતો પત્તોસ્મિ વિઞ્ઞુતં;
નાભિજાનામિ સઞ્ચિચ્ચ, એકપાણમ્પિ હિંસિતં;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, સોત્થિં નાવા નિવત્તતૂ''તિ.

તત્થ **યતો**તિ યતો પટ્ઠાય અહં અત્તાનં સરામિ, યતો પટ્ઠાય ચમ્હિ વિઞ્ઞુતં પત્તોતિ અત્થો. **એકપાણમ્પિ હિંસિત**ન્તિ એત્થન્તરે સઞ્ચિચ્ચ એકં કુન્થકિપિલ્લિકપાણમ્પિ હિંસિતં નાભિજાનામિ. દેસનામત્તમેવેતં, બોધિસત્તો પન તિણસલાકમ્પિ ઉપાદાય મયા પરસન્તકં ન ગહિતપુબ્બં, લોભવસેન પરદારં ન ઓલોકિતપુબ્બં, મુસા ન ભાસિતપુબ્બા, તિણગ્ગેનાપિ મજ્જં ન પિવિતપુબ્બન્તિ એવં પઞ્ચસીલવસેન પન સચ્ચકિરિયં અકાસિ, કત્વા ચ પન પુણ્ણપાતિયા ઉદકં નાવાય ધુરે અભિસિઞ્ચિ.

ચત્તારો માસે વિદેસં પક્ખન્દનાવા નિવત્તિત્વા ઇદ્ધિમા વિય સચ્ચાનુભાવેન એકદિવસેનેવ કુરુકચ્છપટ્ટનં અગમાસિ. ગન્ત્વા ચ પન થલેપિ અટ્ઠુસભમત્તં ઠાનં પક્ખન્દિત્વા નાવિકસ્સ ઘરદ્વારેયેવ અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો તેસં વાણિજાનં સુવણ્ણરજતમણિપવાળમુત્તવજિરાનિ ભાજેત્વા અદાસિ. ''એત્તકેહિ વો રતનેહિ અલં, મા પુન સમુદ્દં પવિસથા''તિ તેસં ઓવાદં દત્વા યાવજીવં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાપઞ્ઞોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પરિસા બુદ્ધપરિસા અહેસું, સુપ્પારકપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુપ્પારકજાતકવણ્ણના નવમા.

જાતકુદ્દાનં –

માતુપોસક જુણ્હો ચ, ધમ્મ ઉદય પાનીયો;
યુધઞ્ચયો દસરથો, સંવરો ચ સુપ્પારકો;
એકાદસનિપાતમ્હિ, સઙ્ગીતા નવ જાતકા.

એકાદસકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. દ્વાદસકનિપાતો

[૪૬૪] ૧. ચૂળકુણાલજાતકવણ્ણના

૧-૧ ખુદ્દાનં લહુચિત્તાનન્તિ ઇદં જાતકં **કુણાલજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.કુણાલજાતક) આવિ ભવિસ્સતિ;

ચૂળકુણાલજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૬૫] ૨. ભદ્દસાલજાતકવણ્ણના

કા ત્વં સુદ્ધેહિ વત્થેહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઞાતત્થચરિયં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ અનાથપિણ્ડિકસ્સ નિવેસને પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં નિબદ્ધભોજનં પવત્તતિ, તથા વિસાખાય ચ કોસલરઞ્ઞો ચ. તત્થ પન કિઞ્ચાપિ નાનગ્ગરસભોજનં દીયતિ, ભિક્ખૂનં પનેત્થ કોચિ વિસ્સાસિકો નત્થિ, તસ્મા ભિક્ખૂ રાજનિવેસને ન ભુઞ્જન્તિ, ભત્તં ગહેત્વા અનાથપિણ્ડિકસ્સ વા વિસાખાય વા અઞ્ઞેસં વા વિસ્સાસિકાનં ઘરં ગન્ત્વા ભુઞ્જન્તિ. રાજા એકદિવસં પણ્ણાકારં આહટં ''ભિક્ખૂનં દેથા''તિ ભત્તગ્ગં પેસેત્વા ''ભત્તગ્ગે ભિક્ખૂ નત્થી''તિ વુત્તે ''કહં ગતા''તિ પુચ્છિત્વા ''અત્તનો વિસ્સાસિકગેહેસુ નિસીદિત્વા ભુઞ્જન્તી''તિ સુત્વા ભુત્તપાતરાસો સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભન્તે, ભોજનં નામ કિં પરમ''ન્તિ પુચ્છિ. વિસ્સાસપરમં મહારાજ, કઞ્જિકમત્તકમ્પિ વિસ્સાસિકેન દિન્નં મધુરં હોતીતિ. ભન્તે, કેન પન સદ્ધિં ભિક્ખૂનં વિસ્સાસો હોતીતિ? ''ઞાતીહિ વા સેક્ખકુલેહિ વા, મહારાજા''તિ. તતો રાજા ચિન્તેસિ ''એકં સક્યધીતરં આનેત્વા અગ્ગમહેસિં કરિસ્સામિ, એવં મયા સદ્ધિં ભિક્ખૂનં ઞાતકે વિય વિસ્સાસો ભવિસ્સતી''તિ. સો ઉટ્ઠાયાસના અત્તનો નિવેસનં ગન્ત્વા કપિલવત્થું દૂતં પેસેસિ ''ધીતરં મે દેથ, અહં તુમ્હેહિ સદ્ધિં ઞાતિભાવં ઇચ્છામી''તિ.

સાકિયા દૂતવચનં સુત્વા સન્નિપતિત્વા મન્તયિંસુ ''મયં કોસલરઞ્ઞો આણાપવત્તિટ્ઠાને વસામ, સચે દારિકં ન દસ્સામ, મહન્તં વેરં ભવિસ્સતિ, સચે દસ્સામ, કુલવંસો નો ભિજ્જિસ્સતિ, કિં નુ ખો કાતબ્બ''ન્તિ. અથ ને મહાનામો આહ – ''મા ચિન્તયિત્થ, મમ ધીતા વાસભખત્તિયા નામ નાગમુણ્ડાય નામ દાસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિ. સા સોળસવસ્સુદ્દેસિકા ઉત્તમરૂપધરા સોભગ્ગપ્પત્તા પિતુ વંસેન ખત્તિયજાતિકા, તમસ્સ 'ખત્તિયકઞ્ઞા'તિ પેસેસ્સામા''તિ. સાકિયા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા દૂતે પક્કોસાપેત્વા ''સાધુ, દારિકં દસ્સામ, ઇદાનેવ નં ગહેત્વા ગચ્છથા''તિ આહંસુ. દૂતા ચિન્તેસું ''ઇમે સાકિયા નામ જાતિં નિસ્સાય અતિમાનિનો, 'સદિસી નો'તિ વત્વા અસદિસિમ્પિ દદેય્યું, એતેહિ સદ્ધિં એકતો ભુઞ્જમાનમેવ ગણ્હિસ્સામા''તિ. તે એવમાહંસુ ''મયં ગહેત્વા ગચ્છન્તા યા તુમ્હેહિ સદ્ધિં એકતો ભુઞ્જતિ, તં ગહેત્વા ગમિસ્સામા''તિ. સાકિયા તેસં નિવાસટ્ઠાનં દાપેત્વા ''કિં કરિસ્સામા''તિ ચિન્તયિંસુ. મહાનામો આહ – ''તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, અહં ઉપાયં કરિસ્સામિ, તુમ્હે મમ ભોજનકાલે વાસભખત્તિયં અલઙ્કરિત્વા આનેત્વા મયા એકસ્મિં કબળે ગહિતમત્તે 'દેવ, અસુકરાજા પણ્ણં પહિણિ, ઇમં તાવ સાસનં સુણાથા'તિ પણ્ણં દસ્સેય્યાથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્મિં ભુઞ્જમાને કુમારિકં અલઙ્કરિંસુ.

મહાનામો ''ધીતરં મે આનેથ, મયા સદ્ધિં ભુઞ્જતૂ''તિ આહ. અથ નં અલઙ્કરિત્વા તાવદેવ થોકં પપઞ્ચં કત્વા આનયિંસુ. સા ''પિતરા સદ્ધિં ભુઞ્જિસ્સામી''તિ એકપાતિયં હત્થં ઓતારેસિ. મહાનામોપિ તાય સદ્ધિં એકપિણ્ડં ગહેત્વા મુખે ઠપેસિ. દુતિયપિણ્ડાય હત્થે પસારિતે ''દેવ, અસુકરઞ્ઞા પણ્ણં પહિતં, ઇમં તાવ સાસનં સુણાથા''તિ પણ્ણં ઉપનામેસું. મહાનામો ''અમ્મ, ત્વં ભુઞ્જાહી''તિ દક્ખિણહત્થં પાતિયાયેવ કત્વા વામહત્થેન ગહેત્વા પણ્ણં ઓલોકેસિ. તસ્સ તં સાસનં ઉપધારેન્તસ્સેવ ઇતરા ભુઞ્જિ. સો તસ્સા ભુત્તકાલે હત્થં ધોવિત્વા મુખં વિક્ખાલેસિ. તં દિસ્વા દૂતા ''નિચ્છયેનેસા એતસ્સ ધીતા''તિ નિટ્ઠમકંસુ, ન તં અન્તરં જાનિતું સક્ખિંસુ. મહાનામો મહન્તેન

પરિવારેન ધીતરં પેસેસિ. દૂતાપિ નં સાવત્થિં નેત્વા ‘‘અયં કુમારિકા જાતિસમ્પન્ના મહાનામસ્સ ધીતા’’તિ વદિંસુ. રાજા તુસ્સિત્વા સકલનગરં અલઙ્કારાપેત્વા તં રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાને અભિસિઞ્ચાપેસિ. સા રઞ્ઞો પિયા અહોસિ મનાપા.

અથસ્સા ન ચિરસ્સેવ ગબ્ભો પતિટ્ઠહિ. રાજા ગબ્ભપરિહારમદાસિ. સા દસમાસચ્ચયેન સુવણ્ણવણ્ણં પુત્તં વિજાયિ. અથસ્સ નામગ્ગહણદિવસે રાજા અત્તનો અય્યકસ્સ સન્તિકં પેસેસિ ‘‘સક્યરાજધીતા વાસભખત્તિયા પુત્તં વિજાયિ, કિમસ્સ નામં કરોમા’’તિ. તં પન સાસનં ગહેત્વા ગતો અમચ્ચો થોકં બધિરધાતુકો, સો ગન્ત્વા રઞ્ઞો અય્યકસ્સારોચેસિ. સો તં સુત્વા ‘‘વાસભખત્તિયા પુત્તં અવિજાયિત્વાપિ સબ્બં જનં અભિભવતિ, ઇદાનિ પન અતિવિય રઞ્ઞો વલ્લભા ભવિસ્સતી’’તિ આહ. સો બધિરઅમચ્ચો ‘‘વલ્લભા’’તિ વચનં દુસ્સુતં સુત્વા ‘‘વિટટૂભો’’તિ સલ્લક્ખેત્વા રાજાનં ઉપગન્ત્વા ‘‘દેવ, કુમારસ્સ કિર ‘વિટટૂભો’તિ નામં કરોથા’’તિ આહ. રાજા ‘‘પોરાણકં નો કુલદત્તિકં નામં ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘વિટટૂભો’’તિ નામં અકાસિ. તતો પટ્ઠાય કુમારો કુમારપરિહારેન વડ્ઢન્તો સત્તવસ્સિકકાલે અઞ્ઞેસં કુમારાનં માતામહકુલતો હત્થિરૂપકઅસ્સરૂપકાદીનિ આહરિયમાનાનિ દિસ્વા માતરં પુચ્છિ ‘‘અમ્મ, અઞ્ઞેસં માતામહકુલતો પણ્ણાકારો આહરિયતિ, મય્હં કોચિ કિઞ્ચિ ન પેસેસિ, કિં ત્વં નિમ્માતા નિપ્પિતાસી’’તિ? અથ નં સા ‘‘તાત, સક્યરાજાનો માતામહા દૂરે પન વસન્તિ, તેન તે કિઞ્ચિ ન પેસેન્તી’’તિ વત્વા વઞ્ચેસિ.

પુન સોળસવસ્સિકકાલે ‘‘અમ્મ, માતામહકુલં પસ્સિતુકામોમ્હી’’તિ વત્વા ‘‘અલં તાત, કિં તત્થ ગન્ત્વા કરિસ્સસી’’તિ વારિયમાનોપિ પુનપ્પુનં યાચિ. અથસ્સ માતા ‘‘તેન હિ ગચ્છાહી’’તિ સમ્પટિચ્છિ. સો પિતુ આરોચેત્વા મહન્તેન પરિવારેન નિક્ખમિ. વાસભખત્તિયા પુરેતરં પણ્ણં પેસેસિ ‘‘અહં ઇધ સુખં વસામિ, સામિનો કિઞ્ચિ અન્તરં મા દસ્સયિંસૂ’’તિ. સાકિયા વિટટૂભસ્સ આગમનં ઞત્વા ‘‘વન્દિતું ન સક્કા’’તિ તસ્સ દહરદહરે કુમારકે જનપદં પહિણિંસુ. કુમારે કપિલવત્થું સમ્પત્તે સાકિયા સન્થાગારે સન્નિપતિંસુ. કુમારો સન્થાગારં ગન્ત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં ‘‘અયં તે, તાત, માતામહો, અયં માતુલો’’તિ વદિંસુ સો સબ્બે વન્દમાનો વિચરિ. સો યાવપિટ્ઠિયા રુજનપ્પમાણા વન્દિત્વા એકમ્પિ અત્તાનં વન્દમાનં અદિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો મં વન્દન્તા નત્થી’’તિ પુચ્છિ. સાકિયા ‘‘તાત, તવ કનિટ્ઠકુમારા જનપદં ગતા’’તિ વત્વા તસ્સ મહન્તં સક્કારં કરિંસુ. સો કતિપાહં વસિત્વા મહન્તેન પરિવારેન નિક્ખમિ. અથેકા દાસી સન્થાગારે તેન નિસિન્નફલકં ‘‘ઇદં વાસભખત્તિયાય દાસિયા પુત્તસ્સ નિસિન્નફલક’’ન્તિ અક્કોસિત્વા પરિભાસિત્વા ખીરોદકેન ધોવિ. એકો પુરિસો અત્તનો આવુધં પમુસ્સિત્વા નિવત્તો તં ગણ્હન્તો વિટટૂભકુમારસ્સ અક્કોસનસદ્દં સુત્વા તં અન્તરં પુચ્છિત્વા ‘‘વાસભખત્તિયા દાસિયા કુચ્છિસ્મિં મહાનામસક્કસ્સ જાતા’’તિ ઞત્વા ગન્ત્વા બલકાયસ્સ કથેસિ. ‘‘વાસભખત્તિયા કિર દાસિયા ધીતા’’તિ મહાકોલાહલં અહોસિ.

કુમારો તં સુત્વા ‘‘એતે તાવ મમ નિસિન્નફલકં ખીરોદકેન ધોવન્તુ, અહં પન રજ્જે પતિટ્ઠિતકાલે એતેસં ગલલોહિતં ગહેત્વા મમ નિસિન્નફલકં ધોવિસ્સામી’’તિ ચિત્તં પટ્ઠપેસિ. તસ્મિં સાવત્થિં ગતે અમચ્ચા સબ્બં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ‘‘સબ્બે મય્હં દાસિધીતરં અદંસૂ’’તિ સાકિયાનં કુજ્ઝિત્વા વાસભખત્તિયાય ચ પુત્તસ્સ ચ દિન્નપરિહારં અચ્છિન્દિત્વા દાસદાસીહિ લદ્ધબ્બપરિહારમત્તમેવ દાપેસિ. તતો કતિપાહચ્ચયેન સત્થા રાજનિવેસનં આગન્ત્વા નિસીદિ. રાજા સત્થારં વન્દિત્વા ‘‘ભન્તે, તુમ્હાકં કિર ઞાતકેહિ દાસિધીતા મય્હં દિન્ના, તેનસ્સા અહં સપુત્તાય પરિહારં અચ્છિન્દિત્વા દાસદાસીહિ લદ્ધબ્બપરિહારમત્તમેવ દાપેસિ’’ન્તિ આહ. સત્થા ‘‘અયુત્તં, મહારાજ, સાકિયેહિ કતં, દદન્તેહિ નામ સમાનજાતિકા દાતબ્બા અસ્સ. તં પન મહારાજ, વદામિ વાસભખત્તિયા

ખત્તિયરાજધીતા ખત્તિયસ્સ રઞ્ઞો ગેહે અભિસેકં લભિ, વિટટૂભોપિ ખત્તિયરાજાનમેવ પટિચ્ચ જાતો, માતુગોત્તં નામ કિં કરિસ્સતિ, પિતુગોત્તમેવ પમાણન્તિ પોરાણકપણ્ડિતા દલિદ્દિત્થિયા કટ્ઠહારિકાયપિ અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં અદંસુ, તસ્સા ચ કુચ્છિમ્હિ જાતકુમારો દ્વાદસયોજનિકાય બારાણસિયા રજ્જં કત્વા કટ્ઠવાહનરાજા નામ જાતો''તિ **કટ્ઠવાહનજાતકં** (જા॰ ૧.૧.૭) કથેસિ . રાજા સત્થુ ધમ્મકથં સુત્વા ''પિતુગોત્તમેવ કિર પમાણ''ન્તિ સુત્વા તુસ્સિત્વા માતાપુત્તાનં પકતિપરિહારમેવ દાપેસિ.

રઞ્ઞો પન બન્ધુલો નામ સેનાપતિ મલ્લિકં નામ અત્તનો ભરિયં વઞ્ઝં ''તવ કુલઘરમેવ ગચ્છાહી''તિ કુસિનારમેવ પેસેસિ. સા ''સત્થારં દિસ્વાવ ગમિસ્સામી''તિ જેતવનં પવિસિત્વા તથાગતં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતા ''કહં ગચ્છસી''તિ ચ પુટ્ઠા ''સામિકો મે, ભન્તે, કુલઘરં પેસેસી''તિ વત્વા ''કસ્મા''તિ વુત્તા ''વઞ્ઝા અપુત્તિકા, ભન્તે''તિ વત્વા સત્થારા ''યદિ એવં ગમનકિચ્ચં નત્થિ, નિવત્તાહી''તિ વુત્તા તુટ્ઠા સત્થારં વન્દિત્વા નિવેસનમેવ પુન અગમાસિ. ''કસ્મા નિવત્તસી''તિ પુટ્ઠા ''દસબલેન નિવત્તિતામ્હી''તિ આહ. સેનાપતિ ''દિટ્ઠં ભવિસ્સતિ તથાગતેન કારણ''ન્તિ આહ. સા ન ચિરસ્સેવ ગબ્ભં પટિલભિત્વા ઉપ્પન્નદોહળા ''દોહળો મે ઉપ્પન્નો''તિ આરોચેસિ. ''કિં દોહળો''તિ? ''વેસાલિયા નગરે લિચ્છવિરાજાનં અભિસેકમઙ્ગલપોક્ખરણિં ઓતરિત્વા ન્હત્વા પાનીયં પિવિતુકામામ્હિ, સામી''તિ. સેનાપતિ ''સાધૂ''તિ વત્વા સહસ્સથામધનું ગહેત્વા તં રથં આરોપેત્વા સાવત્થિતો નિક્ખમિત્વા રથં પાજેન્તો વેસાલિં પાવિસિ.

તસ્મિઞ્ચ કાલે કોસલરઞ્ઞો બન્ધુલસેનાપતિના સદ્ધિં એકાચરિયકુલે ઉગ્ગહિતસિપ્પો મહાલિ નામ લિચ્છવી અન્ધો લિચ્છવીનં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસન્તો દ્વારસમીપે વસતિ. સો રથસ્સ ઉમ્મારે પટિઘટ્ટનસદ્દં સુત્વા ''બન્ધુલમલ્લસ્સ રથપતનસદ્દો એસો, અજ્જ લિચ્છવીનં ભયં ઉપ્પજ્જિસ્સતી''તિ આહ. પોક્ખરણિયા અન્તો ચ બહિ ચ આરક્ખા બલવા, ઉપરિ લોહજાલં પત્થટં, સકુણાનમ્પિ ઓકાસો નત્થિ. સેનાપતિ પન રથા ઓતરિત્વા આરક્ખકે ખગ્ગેન પહરન્તો પલાપેત્વા લોહજાલં છિન્દિત્વા અન્તોપોક્ખરણિયં ભરિયં ઓતારેત્વા ન્હાપેત્વા પાયેત્વા સયમ્પિ ન્હત્વા મલ્લિકં રથં આરોપેત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા આગતમગ્ગેનેવ પાયાસિ. આરક્ખકા ગન્ત્વા લિચ્છવીનં આરોચેસું. લિચ્છવિરાજાનો કુજ્ઝિત્વા પઞ્ચ રથસતાનિ આરુય્હ ''બન્ધુલમલ્લં ગણ્હિસ્સામા''તિ નિક્ખમિંસુ. તં પવત્તિં મહાલિસ્સ આરોચેસું. મહાલિ ''મા ગમિત્થ, સો હિ વો સબ્બે ઘાતયિસ્સતી''તિ આહ. તેપિ ''મયં ગમિસ્સામયેવા''તિ વદિંસુ. તેન હિ ચક્કસ્સ યાવ નાભિતો પથવિં પવિટ્ઠટ્ઠાનં દિસ્વા નિવત્તેય્યાથ, તતો અનિવત્તન્તા પુરતો અસનિસદ્દં વિય સુણિસ્સથ, તમ્હા ઠાના નિવત્તેય્યાથ, તતો અનિવત્તન્તા તુમ્હાકં રથધુરેસુ છિદ્દં પસ્સિસ્સથ, તમ્હા ઠાના નિવત્તેય્યાથ, પુરતો માગમિત્થાતિ. તે તસ્સ વચનેન અનિવત્તિત્વા તં અનુબન્ધિંસુયેવ.

મલ્લિકા દિસ્વા ''રથા, સામિ, પઞ્ઞાયન્તી''તિ આહ. તેન હિ એકસ્સ રથસ્સ વિય પઞ્ઞાયનકાલે મમ આરોચેય્યાસીતિ. સા યદા સબ્બે એકો વિય હુત્વા પઞ્ઞાયિંસુ, તદા ''એકમેવ સામિ રથસીસં પઞ્ઞાયતી''તિ આહ. બન્ધુલો ''તેન હિ ઇમા રસ્મિયો ગણ્હાહી''તિ તસ્સા રસ્મિયો દત્વા રથે ઠિતોવ ધનું આરોપેતિ, રથચક્કં યાવ નાભિતો પથવિં પાવિસિ, લિચ્છવિનો તં ઠાનં દિસ્વાપિ ન નિવત્તિંસુ. ઇતરો થોકં ગન્ત્વા જિયં પોથેસિ, અસનિસદ્દો વિય અહોસિ. તે તતોપિ ન નિવત્તિંસુ, અનુબન્ધન્તા ગચ્છન્તેવ. બન્ધુલો રથે ઠિતકોવ એકં સરં ખિપિ. સો પઞ્ચન્નં રથસતાનં રથસીસં છિદ્દં કત્વા પઞ્ચ રાજસતાનિ પરિકરબન્ધનટ્ઠાને વિજ્ઝિત્વા પથવિં પાવિસિ. તે અત્તનો વિદ્ધભાવં અજાનિત્વા ''તિટ્ઠ રે, તિટ્ઠ રે''તિ વદન્તા અનુબન્ધિંસુયેવ. બન્ધુલો રથં ઠપેત્વા ''તુમ્હે મતકા, મતકેહિ સદ્ધિં મય્હં યુદ્ધં નામ નત્થી''તિ આહ. તે ''મતકા નામ અમ્હાદિસા નેવ હોન્તી''તિ વદિંસુ. ''તેન

હિ સબ્બપચ્છિમસ્સ પરિકરં મોચેથા’’તિ. તે મોચયિંસુ. સો મુત્તમત્તેયેવ મરિત્વા પતિતો. અથ ને ‘‘સબ્બેપિ તુમ્હે એવરૂપા, અત્તનો ઘરાનિ ગન્ત્વા સંવિધાતબ્બં સંવિદહિત્વા પુત્તદારે અનુસાસિત્વા સન્નાહં મોચેથા’’તિ આહ. તે તથા કત્વા સબ્બે જીવિતક્ખયં પત્તા.

બન્ધુલોપિ મલ્લિકં સાવત્થિં આનેસિ. સા સોળસક્ખત્તું યમકે પુત્તે વિજાયિ, સબ્બેપિ સૂરા થામસમ્પન્ના અહેસું, સબ્બસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પાપુણિંસુ. એકેકસ્સપિ પુરિસસહસ્સપરિવારો અહોસિ . પિતરા સદ્ધિં રાજનિવેસનં ગચ્છન્તેહિ તેહેવ રાજઙ્ગણં પરિપૂરિ. અથેકદિવસં વિનિચ્છયે કૂટટ્ટપરાજિતા મનુસ્સા બન્ધુલં આગચ્છન્તં દિસ્વા મહારવં વિરવન્તા વિનિચ્છયઅમચ્ચાનં કૂટટ્ટકારણં તસ્સ આરોચેસું. સોપિ વિનિચ્છયં ગન્ત્વા તં અટ્ટં તીરેત્વા સામિકમેવ સામિકં, અસ્સામિકમેવ અસ્સામિકં અકાસિ. મહાજનો મહાસદ્દેન સાધુકારં પવત્તેસિ. રાજા ‘‘કિમિદ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા તમત્થં સુત્વા તુસ્સિત્વા સબ્બેપિ તે અમચ્ચે હારેત્વા બન્ધુલસ્સેવ વિનિચ્છયં નિય્યાદેસિ. સો તતો પટ્ઠાય સમ્મા વિનિચ્છિનિ. તતો પોરાણકવિનિચ્છયિકા લઞ્જં અલભન્તા અપ્પલાભા હુત્વા ‘‘બન્ધુલો રજ્જં પત્થેતી’’તિ રાજકુલે પરિભિન્દિંસુ. રાજા તં કથં ગહેત્વા ચિત્તં નિગ્ગહેતું નાસક્ખિ, ‘‘ઇમસ્મિં ઇધેવ ઘાતિયમાને ગરહા મે ઉપ્પજ્જિસ્સતી’’તિ પુન ચિન્તેત્વા ‘‘પયુત્તપુરિસેહિ પચ્ચન્તં પહરાપેત્વા તે પલાપેત્વા નિવત્તકાલે અન્તરામગ્ગે પુત્તેહિ સદ્ધિં મારેતું વટ્ટતી’’તિ બન્ધુલં પક્કોસાપેત્વા ‘‘પચ્ચન્તો કિર કુપિતો, તવ પુત્તેહિ સદ્ધિં ગન્ત્વા ચોરે ગણ્હાહી’’તિ પહિણિત્વા ‘‘એત્થેવસ્સ દ્વત્તિંસાય પુત્તેહિ સદ્ધિં સીસં છિન્દિત્વા આહરથા’’તિ તેહિ સદ્ધિં અઞ્ઞેપિ સમત્થે મહાયોધે પેસેસિ. તસ્મિં પચ્ચન્તં ગચ્છન્તેયેવ ‘‘સેનાપતિ કિર આગચ્છતી’’તિ સુત્વાવ પયુત્તકચોરા પલાયિંસુ. સો તં પદેસં આવાસાપેત્વા જનપદં સણ્ઠપેત્વા નિવત્તિ.

અથસ્સ નગરતો અવિદૂરે ઠાને તે યોધા પુત્તેહિ સદ્ધિં સીસં છિન્દિંસુ. તં દિવસં મલ્લિકાય પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં દ્વે અગ્ગસાવકા નિમન્તિતા હોન્તિ. અથસ્સા પુબ્બણ્હસમયે ‘‘સામિકસ્સ તે સદ્ધિં પુત્તેહિ સીસં છિન્દિંસૂ’’તિ પણ્ણં આહરિત્વા અદંસુ. સા તં પવત્તિં ઞત્વા કસ્સચિ કિઞ્ચિ અવત્વા પણ્ણં ઉચ્છઙ્ગે કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘમેવ પરિવિસિ. અથસ્સા પરિચારિકા ભિક્ખૂનં ભત્તં દત્વા સપ્પિચાટિં આહરન્તિયો થેરાનં પુરતો ચાટિં ભિન્દિંસુ. ધમ્મસેનાપતિ ‘‘ઉપાસિકે, ભેદનધમ્મં ભિન્નં, ન ચિન્તેતબ્બ’’ન્તિ આહ. સા ઉચ્છઙ્ગતો પણ્ણં નીહરિત્વા ‘‘દ્વત્તિંસપુત્તેહિ સદ્ધિં પિતુ સીસં છિન્નન્તિ મે ઇમં પણ્ણં આહરિંસુ, અહં ઇદં સુત્વાપિ ન ચિન્તેમિ, સપ્પિચાટિયા ભિન્નાય કિં ચિન્તેમિ, ભન્તે’’તિ આહ. ધમ્મસેનાપતિ ‘‘અનિમિત્તમનઞ્ઞાત’’ન્તિઆદીનિ (સુ॰ નિ॰ ૫૭૯) વત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં અગમાસિ. સાપિ દ્વત્તિંસ સુણિસાયો પક્કોસાપેત્વા ‘‘તુમ્હાકં સામિકા અત્તનો પુરિમકમ્મફલં લભિંસુ, તુમ્હે મા સોચિત્થ મા પરિદેવિત્થ, રઞ્ઞો ઉપરિ મનોપદોસં મા કરિત્થા’’તિ ઓવદિ.

રઞ્ઞો ચરપુરિસા તં કથં સુત્વા તેસં નિદ્દોસભાવં રઞ્ઞો કથયિંસુ. રાજા સંવેગપ્પત્તો તસ્સા નિવેસનં ગન્ત્વા મલ્લિકઞ્ચ સુણિસાયો ચસ્સા ખમાપેત્વા મલ્લિકાય વરં અદાસિ. સા ‘‘ગહિતો મે હોતૂ’’તિ વત્વા તસ્મિં ગતે મતકભત્તં દત્વા ન્હત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ‘‘દેવ, તુમ્હેહિ મે વરો દિન્નો, મય્હઞ્ચ અઞ્ઞેન અત્થો નત્થિ, દ્વત્તિંસાય મે સુણિસાનં મમ ચ કુલઘરગમનં અનુજાનાથા’’તિ આહ. રાજા સમ્પટિચ્છિ. સા દ્વત્તિંસાય સુણિસાનં સકકુલં પેસેત્વા સયં કુસિનારનગરે અત્તનો કુલઘરં અગમાસિ. રાજા બન્ધુલસેનાપતિનો ભાગિનેય્યસ્સ દીઘકારાયનસ્સ નામ સેનાપતિટ્ઠાનં અદાસિ. સો પન ‘‘માતુલો મે ઇમિના મારિતો’’તિ રઞ્ઞો ઓતારં ગવેસન્તો વિચરતિ. રાજાપિ નિપ્પરાધસ્સ બન્ધુલસ્સ મારિતકાલતો પટ્ઠાય વિપ્પટિસારી ચિત્તસ્સાદં ન લભતિ, રજ્જસુખં નાનુભોતિ.

તદા સત્થા સાકિયાનં વેળું નામ નિગમં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. રાજા તત્થ ગન્ત્વા આરામતો અવિદૂરે ખન્ધાવારં નિવાસેત્વા ''મહન્તેન પરિવારેન સત્થારં વન્દિસ્સામા''તિ વિહારં ગન્ત્વા પઞ્ચ રાજકકુધભણ્ડાનિ દીઘકારાયનસ્સ દત્વા એકકોવ ગન્ધકુટિં પાવિસિ. સબ્બં **ધમ્મચેતિયસુત્ત**નિયામેનેવ (મ॰ નિ॰ ૨.૩૬૪ આદયો) વેદિતબ્બં. તસ્મિં ગન્ધકુટિં પવિટ્ઠે દીઘકારાયનો તાનિ પઞ્ચ રાજકકુધભણ્ડાનિ ગહેત્વા વિટટૂભં રાજાનં કત્વા રઞ્ઞો એકં અસ્સં એકઞ્ચ ઉપટ્ઠાનકારિકં માતુગામં નિવત્તેત્વા સાવત્થિં અગમાસિ. રાજા સત્થારા સદ્ધિં પિયકથં કથેત્વા નિક્ખન્તો સેનં અદિસ્વા તં માતુગામં પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા ''અહં ભાગિનેય્યં અજાતસત્તું આદાય આગન્ત્વા વિટટૂભં ગહેસ્સામી''તિ રાજગહનગરં ગચ્છન્તો વિકાલે દ્વારેસુ પિહિતેસુ નગરં પવિસિતુમસક્કોન્તો એકિસ્સાય સાલાય નિપજ્જિત્વા વાતાતપેન કિલન્તો રત્તિભાગે તત્થેવ કાલમકાસિ. વિભાતાય રત્તિયા ''દેવ કોસલનરિન્દ, ઇદાનિ અનાથોસિ જાતો''તિ વિલપન્તિયા તસ્સા ઇત્થિયા સદ્દં સુત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. સો માતુલસ્સ મહન્તેન સક્કારેન સરીરકિચ્ચં કારેસિ.

વિટટૂભોપિ રજ્જં લભિત્વા તં વેરં સરિત્વા ''સબ્બેપિ સાકિયે મારેસ્સામી''તિ મહતિયા સેનાય નિક્ખમિ. તં દિવસં સત્થા પચ્ચૂસસમયે લોકં વોલોકેન્તો ઞાતિસઙ્ઘસ્સ વિનાસં દિસ્વા ''ઞાતિસઙ્ગહં કાતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા પુબ્બણ્હસમયે પિણ્ડાય ચરિત્વા પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ગન્ધકુટિયં સીહસેય્યં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયે આકાસેન ગન્ત્વા કપિલવત્થુસામન્તે એકસ્મિં કબરચ્છાયે રુક્ખમૂલે નિસીદિ. તતો અવિદૂરે વિટટૂભસ્સ રજ્જસીમાય અન્તો સન્દચ્છાયો નિગ્રોધરુક્ખો અત્થિ, વિટટૂભો સત્થારં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''ભન્તે, કિંકારણા એવરૂપાય ઉણ્હવેલાય ઇમસ્મિં કબરચ્છાયે રુક્ખમૂલે નિસીદથ, એતસ્મિં સન્દચ્છાયે નિગ્રોધરુક્ખમૂલે નિસીદથ, ભન્તે''તિ વત્વા ''હોતુ, મહારાજ, ઞાતકાનં છાયા નામ સીતલા''તિ વુત્તે ''ઞાતકાનં રક્ખણત્થાય સત્થા આગતો ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા સત્થારં વન્દિત્વા સાવત્થિમેવ પચ્ચાગમિ. સત્થાપિ ઉપ્પતિત્વા જેતવનમેવ ગતો.

રાજા સાકિયાનં દોસં સરિત્વા દુતિયં નિક્ખમિત્વા તથેવ સત્થારં પસ્સિત્વા પુન નિવત્તિત્વા તતિયવારે નિક્ખમિત્વા તત્થેવ સત્થારં પસ્સિત્વા નિવત્તિ. ચતુત્થવારે પન તસ્મિં નિક્ખન્તે સત્થા સાકિયાનં પુબ્બકમ્મં ઓલોકેત્વા તેસં નદિયં વિસપક્ખિપનપાપકમ્મસ્સ અપ્પટિબાહિરભાવં ઞત્વા ચતુત્થવારે ન અગમાસિ. વિટટૂભરાજા ખીરપાયકે દારકે આદિં કત્વા સબ્બે સાકિયે ઘાતેત્વા ગલલોહિતેન નિસિન્નફલકં ધોવિત્વા પચ્ચાગમિ. સત્થરિ તતિયવારે ગમનતો પચ્ચાગન્ત્વા પુનદિવસે પિણ્ડાય ચરિત્વા નિટ્ઠાપિતભત્તકિચ્ચે ગન્ધકુટિયં પવિસન્તે દિસાહિ સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં નિસીદિત્વા ''આવુસો, સત્થા અત્તાનં દસ્સેત્વા રાજાનં નિવત્તાપેત્વા ઞાતકે મરણભયા મોચેસિ, એવં ઞાતકાનં અત્થચરો સત્થા''તિ ભગવતો ગુણકથં કથયિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ તથાગતો ઞાતકાનં અત્થં ચરતિ, પુબ્બેપિ ચરિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો નામ રાજા દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો એકદિવસં ચિન્તેસિ ''જમ્બુદીપતલે રાજાનો બહુથમ્ભેસુ પાસાદેસુ વસન્તિ, તસ્મા બહૂહિ થમ્ભેહિ પાસાદકરણં નામ અનચ્છરિયં, યંનૂનાહં એકથમ્ભકં પાસાદં કારેય્યં, એવં સબ્બરાજૂનં અગ્ગરાજા ભવિસ્સામી''તિ. સો વડ્ઢકી પક્કોસાપેત્વા ''મય્હં સોભગ્ગપ્પત્તં એકથમ્ભકં પાસાદં કરોથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઉજૂ મહન્તે એકથમ્ભકપાસાદારહે બહૂ રુક્ખે દિસ્વા ''ઇમે રુક્ખા સન્તિ, મગ્ગો પન વિસમો, ન સક્કા ઓતારેતું, રઞ્ઞો આચિક્ખિસ્સામા''તિ ચિન્તેત્વા તથા અકંસુ. રાજા ''કેનચિ ઉપાયેન સણિકં ઓતારેથા''તિ વત્વા ''દેવ, યેન કેનચિ ઉપાયેન ન સક્કા''તિ વુત્તે ''તેન હિ મમ ઉય્યાને એકં રુક્ખં ઉપધારેથા''તિ આહ. વડ્ઢકી

ઉય્યાનં ગન્ત્વા એકં સુજાતં ઉજુકં ગામનિગમપૂજિતં રાજકુલતોપિ લદ્ધબલિકમ્મં મઙ્ગલસાલરુક્ખં દિસ્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસું. રાજા ''ઉય્યાને રુક્ખો નામ મમ પટિબદ્ધો, ગચ્છથ ભો તં છિન્દથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા ઉય્યાનં ગન્ત્વા રુક્ખે ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં દત્વા સુત્તેન પરિક્ખિપિત્વા પુપ્ફકણ્ણિકં બન્ધિત્વા દીપં જાલેત્વા બલિકમ્મં કત્વા ''ઇતો સત્તમે દિવસે આગન્ત્વા રુક્ખં છિન્દિસ્સામ, રાજા છિન્દાપેતિ, ઇમસ્મિં રુક્ખે નિબ્બત્તદેવતા અઞ્ઞત્થ ગચ્છતુ, અમ્હાકં દોસો નત્થી''તિ સાવેસું.

અથ તસ્મિં નિબ્બત્તો દેવપુત્તો તં વચનં સુત્વા ''નિસ્સંસયં ઇમે વડ્ઢકી ઇમં રુક્ખં છિન્દિસ્સન્તિ, વિમાનં મે નસ્સિસ્સતિ, વિમાનપરિયન્તિકમેવ ખો પન મય્હં જીવિતં, ઇમઞ્ચ રક્ખં પરિવારેત્વા ઠિતેસુ તરુણસાલરુક્ખેસુ નિબ્બત્તાનં મમ ઞાતિદેવતાનમ્પિ બહૂનિ વિમાનાનિ નસ્સિસ્સન્તિ. વિમાનપરિયન્તિકમેવ મમ ઞાતીનં દેવતાનમ્પિ જીવિતં, ન ખો પન મં તથા અત્તનો વિનાસો બાધતિ, યથા ઞાતીનં, તસ્મા નેસં મયા જીવિતં દાતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા અડ્ઢરત્તસમયે દિબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો રઞ્ઞો સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા સકલગબ્ભં એકોભાસં કત્વા ઉસ્સિસકપસ્સે રોદમાનો અટ્ઠાસિ. રાજા તં દિસ્વા ભીતતસિતો તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૩. ''કા ત્વં સુદ્ધેહિ વત્થેહિ, અઘે વેહાયસં ઠિતા;
કેન ત્યાસ્સૂનિ વત્તન્તિ, કુતો તં ભયમાગત''ન્તિ.

તત્થ **કા ત્વ**ન્તિ નાગયક્ખસુપણ્ણસક્કાદીસુ કા નામ ત્વન્તિ પુચ્છતિ. **વત્થેહી**તિ વચનમત્તમેવેતં, સબ્બેપિ પન દિબ્બાલઙ્કારે સન્ધાયેવમાહ. **અઘે**તિ અપ્પટિઘે આકાસે. **વેહાયસ**ન્તિ તસ્સેવ વેવચનં. **કેન ત્યાસ્સૂનિ વત્તન્તી**તિ કેન કારણેન તવ અસ્સૂનિ વત્તન્તિ. **કુતો**તિ ઞાતિવિયોગધનવિનાસાદીનં કિં નિસ્સાય તં ભયમાગતન્તિ પુચ્છતિ.

તતો દેવરાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૪. ''તવેવ દેવ વિજિતે, ભદ્દસાલોતિ મં વિદૂ;
સટ્ઠિ વસ્સસહસ્સાનિ, તિટ્ઠતો પૂજિતસ્સ મે.

૧૫. ''કારયન્તા નગરાનિ, અગારે ચ દિસમ્પતિ;
વિવિધે ચાપિ પાસાદે, ન મં તે અચ્ચમઞ્ઞિસું;

યથેવ મં તે પૂજેસું, તથેવ ત્વમ્પિ પૂજયા''તિ.

તત્થ **તિટ્ઠતો**તિ સકલબારાણસિનગરેહિ ચેવ ગામનિગમેહિ ચ તથા ચ પૂજિતસ્સ નિચ્ચં બલિકમ્મઞ્ચ સક્કારઞ્ચ લભન્તસ્સ મય્હં ઇમસ્મિં ઉય્યાને તિટ્ઠન્તસ્સ એત્તકો કાલો ગતોતિ દસ્સેતિ. **નગરાની**તિ નગરપટિસઙ્ખરણકમ્માનિ. **અગારેચા**તિ ભૂમિગેહાનિ. **દિસમ્પતી**તિ દિસાનં પતિ, મહારાજ. **ન મં તે**તિ તે નગરપટિસઙ્ખરણાદીનિ કરોન્તા ઇમસ્મિં નગરે પોરાણકરાજાનો મં નાતિમઞ્ઞિસું નાતિક્કમિંસુ ન વિહેઠયિંસુ, મમ નિવાસરુક્ખં છિન્દિત્વા અત્તનો કમ્મં ન કરિંસુ, મય્હં પન સક્કારમેવ કરિંસૂતિ અવચ. **યથેવા**તિ તસ્મા યથેવ તે પોરાણકરાજાનો મં પૂજયિંસુ, એકોપિ ઇમં રુક્ખં ન છિન્દાપેસિ, ત્વઞ્ચાપિ મં તથેવ પૂજય, મા મે રુક્ખં છેદયીતિ.

તતો રાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૬. ''તં ઇવાહં ન પસ્સામિ, થૂલં કાયેન તે દુમં;
આરોહપરિણાહેન, અભિરૂપોસિ જાતિયા.

૧૭. ''પાસાદં કારયિસ્સામિ, એકત્થમ્ભં મનોરમં;
તત્થ તં ઉપનેસ્સામિ, ચિરં તે યક્ખ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ **કાયેના**તિ પમાણેન. ઇદં વુત્તં હોતિ – તવ પમાણેન તં વિય થૂલં મહન્તં અઞ્ઞં દુમં ન પસ્સામિ, ત્વઞ્ઞેવ પન આરોહપરિણાહેન સુજાતસણ્ઠાનતાય સમસણ્ઠાનઉજુભાવપ્પકારાય જાતિયા ચ અભિરૂપો સોભગ્ગપ્પત્તો એકથમ્ભપાસાદારહોતિ. **પાસાદ**ન્તિ તસ્મા તં છેદાપેત્વા અહં પાસાદં કારાપેસ્સામેવ. **તત્થ ત**ન્તિ તં પનાહં સમ્મ દેવરાજ, તત્થ પાસાદે ઉપનેસ્સામિ, સો ત્વં મયા સદ્ધિં એકતો વસન્તો અગ્ગગન્ધમાલાદીનિ લભન્તો સક્કારપ્પત્તો સુખં જીવિસ્સસિ, નિવાસટ્ઠાનાભાવેન મે વિનાસો ભવિસ્સતીતિ મા ચિન્તયિ, ચિરં તે યક્ખ જીવિતં ભવિસ્સતીતિ.

તં સુત્વા દેવરાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૮. ''એવં ચિત્તં ઉદપાદિ, સરીરેન વિનાભાવો;
પુથુસો મં વિકન્તિત્વા, ખણ્ડસો અવકન્તથ.

૧૯. ''અગ્ગે ચ છેત્વા મજ્ઝે ચ, પચ્છા મૂલમ્હિ છિન્દથ;
એવં મે છિજ્જમાનસ્સ, ન દુક્ખં મરણં સિયા''તિ.

તત્થ **એવં ચિત્તં ઉદપાદી**તિ યદિ એવં ચિત્તં તવ ઉપ્પન્નં. **સરીરેન વિનાભાવો**તિ યદિ તે મમ સરીરેન ભદ્દસાલરુક્ખેન સદ્ધિં મમ વિનાભાવો પત્થિતો. **પુથુસો**તિ બહુધા. **વિકન્તિત્વા**તિ છિન્દિત્વા. **ખણ્ડસો**તિ ખણ્ડાખણ્ડં કત્વા અવકન્તથ. **અગ્ગે ચા**તિ અવકન્તન્તા પન પઠમં અગ્ગે, તતો મજ્ઝે છેત્વા સબ્બપચ્છા મૂલે છિન્દથ. એવઞ્હિ મે છિજ્જમાનસ્સ ન દુક્ખં મરણં સિયા, સુખં નુ ખણ્ડસો ભવેય્યાતિ યાચતિ.

તતો રાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૦. ''હત્થપાદં યથા છિન્દે, કણ્ણનાસઞ્ચ જીવતો;
તતો પચ્છા સિરો છિન્દે, તં દુક્ખં મરણં સિયા.

૨૧. ''સુખં નુ ખણ્ડસો છિન્નં, ભદ્દસાલ વનપ્પતિ;
કિંહેતુ કિં ઉપાદાય, ખણ્ડસો છિન્નમિચ્છસી''તિ.

તત્થ **હત્થપાદ**ન્તિ હત્થે ચ પાદે ચ. **તં દુક્ખ**ન્તિ એવં પટિપાટિયા છિજ્જન્તસ્સ ચોરસ્સ તં મરણં દુક્ખં સિયા. **સુખં નૂ**તિ સમ્મ ભદ્દસાલ, વજ્ઝપ્પત્તા ચોરા સુખેન મરિતુકામા સીસચ્છેદં યાચન્તિ, ન ખણ્ડસો છેદનં, ત્વં પન એવં યાચસિ, તેન તં પુચ્છામિ ''સુખં નુ ખણ્ડસો છિન્ન''ન્તિ. **કિંહેતૂ**તિ ખણ્ડસો છિન્નં નામ ન સુખં, કારણેન પનેત્થ ભવિતબ્બન્તિ તં પુચ્છન્તો એવમાહ.

અથસ્સ આચિક્ખન્તો ભદ્દસાલો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૨. ‘‘યઞ્ચ હેતુમુપાદાય, હેતું ધમ્મૂપસંહિતં;
ખણ્ડસો છિન્નમિચ્છામિ, મહારાજ સુણોહિ મે.

૨૩. ‘‘ઞાતી મે સુખસંવદ્ધા, મમ પસ્સે નિવાતજા;
તેપિહં ઉપહિંસેય્ય, પરેસં અસુખોચિત’’ન્તિ.

તત્થ **હેતું ધમ્મૂપસંહિત**ન્તિ મહારાજ, યં હેતુસભાવયુત્તમેવ, ન હેતુપતિરૂપકં, હેતું ઉપાદાય આરબ્ભ સન્ધાયાહં ખણ્ડસો છિન્નમિચ્છામિ, તં ઓહિતસોતો સુણોહીતિ અત્થો. **ઞાતી મે**તિ મમ ભદ્દસાલરુક્ખસ્સ છાયાય સુખસંવદ્ધા મમ પસ્સે તરુણસાલરુક્ખેસુ નિબ્બત્તા મયા કતવાતપરિત્તાણત્તા નિવાતજા મમ ઞાતકા દેવસઙ્ઘા અત્થિ, તે અહં વિસાલસાખવિટપો મૂલે છિન્દિત્વા પતન્તો ઉપહિંસેય્યં, સંભગ્ગવિમાને કરોન્તો વિનાસેય્યન્તિ અત્થો. **પરેસં અસુખોચિત**ન્તિ એવં સન્તે મયા તેસં પરેસં ઞાતિદેવસઙ્ઘાનં અસુખં દુક્ખં ઓચિતં વડ્ઢિતં, ન ચાહં તેસં દુક્ખકામો, તસ્મા ભદ્દસાલં ખણ્ડસો ખણ્ડસો છિન્દાપેમીતિ અયમેત્થાધિપ્પાયો.

તં સુત્વા રાજા ‘‘ધમ્મિકો વતાયં, દેવપુત્તો, અત્તનો વિમાનવિનાસતોપિ ઞાતીનં વિમાનવિનાસં ન ઇચ્છતિ, ઞાતીનં અત્થચરિયં ચરતિ, અભયમસ્સ દસ્સામી’’તિ તુસ્સિત્વા ઓસાનગાથમાહ –

૨૪. ‘‘ચેતેય્યરૂપં ચેતેસિ, ભદ્દસાલ વનપ્પતિ;
હિતકામોસિ ઞાતીનં, અભયં સમ્મ દમ્મિ તે’’તિ.

તત્થ **ચેતેય્યરૂપં ચેતેસી**તિ ઞાતીસુ મુદુચિત્તતાય ચિન્તેન્તો ચિન્તેતબ્બયુત્તકમેવ ચિન્તેસિ. છેદેય્યરૂપં છેદેસીતિપિ પાઠો. તસ્સત્થો – ખણ્ડસો છિન્નમિચ્છન્તો છેદેતબ્બયુત્તકમેવ છેદેસીતિ. **અભય**ન્તિ એતસ્મિં તે સમ્મ, ગુણે પસીદિત્વા અભયં દદામિ, ન મે પાસાદેનત્થો, નાહં તં છેદાપેસ્સામિ, ગચ્છ ઞાતિસઙ્ઘપરિવુતો સક્કતગરુકતો સુખં જીવાતિ આહ.

દેવરાજા રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા અગમાસિ. રાજા તસ્સોવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ તથાગતો ઞાતત્થચરિયં અચરિયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, તરુણસાલેસુ નિબ્બત્તદેવતા બુદ્ધપરિસા, ભદ્દસાલદેવરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ભદ્દસાલજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૬૬] ૩. સમુદ્દવાણિજજાતકવણ્ણના

કસન્તિ વપન્તિ તે જનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ પઞ્ચ કુલસતાનિ ગહેત્વા નિરયે પતિતભાવં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ અગ્ગસાવકેસુ પરિસં ગહેત્વા પક્કન્તેસુ સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો ઉણ્હલોહિતે મુખતો નિક્ખન્તે બલવવેદનાપીળિતો તથાગતસ્સ ગુણં અનુસ્સરિત્વા ‘‘અહમેવ નવ માસે તથાગતસ્સ અનત્થં ચિન્તેસિં, સત્થુ પન મયિ પાપચિત્તં નામ નત્થિ, અસીતિમહાથેરાનમ્પિ મયિ આઘાતો નામ

નત્થિ, મયા કતકમ્મેન અહમેવ ઇદાનિ અનાથો જાતો, સત્થારાપિમ્હિ વિસ્સટ્ઠો મહાથેરેહિપિ ઞાતિસેટ્ઠેન રાહુલત્થેરેનપિ સક્યરાજકુલેહિપિ, ગન્ત્વા સત્થારં ખમાપેસ્સામી''તિ પરિસાય સઞ્ઞં દત્વા અત્તાનં પઞ્ચકેન ગાહાપેત્વા રત્તિં રત્તિં ગચ્છન્તો કોસલરટ્ઠં સમ્પાપુણિ. આનન્દત્થેરો સત્થુ આરોચેસિ ''દેવદત્તો કિર, ભન્તે, તુમ્હાકં ખમાપેતું આગચ્છતી''તિ. ''આનન્દ, દેવદત્તો મમ દસ્સનં ન લભિસ્સતી''તિ.

અથ તસ્મિં સાવત્થિનગરદ્વારં સમ્પત્તે પુન થેરો આરોચેસિ, ભગવાપિ તથેવ અવચ. તસ્સ જેતવને પોક્ખરણિયા સમીપં આગતસ્સ પાપં મત્થકં પાપુણિ, સરીરે ડાહો ઉપ્પજ્જિ, ન્હત્વા પાનીયં પિવિતુકામો હુત્વા ''મઞ્ચકતો મં આવુસો ઓતારેથ, પાનીયં પિવિસ્સામી''તિ આહ. તસ્સ ઓતારેત્વા ભૂમિયં ઠપિતમત્તસ્સ ચિત્તસ્સાદે અલદ્ધેયેવ મહાપથવી વિવરમદાસિ. તાવદેવ તં અવીચિતો અગ્ગિજાલા ઉટ્ઠાય પરિક્ખિપિત્વા ગણ્હિ. સો ''પાપકમ્મં મે મત્થકં પત્ત''ન્તિ તથાગતસ્સ ગુણે અનુસ્સરિત્વા –

> ''ઇમેહિ અટ્ઠીહિ તમગ્ગપુગ્ગલં, દેવાતિદેવં નરદમ્મસારથિં;
> સમન્તચક્ખું સતપુઞ્ઞલક્ખણં, પાણેહિ બુદ્ધં સરણં ઉપેમી''તિ. (મિ॰ પ॰ ૪.૧.૩) –

ઇમાય ગાથાય સરણે પતિટ્ઠહન્તો અવીચિપરાયણો અહોસિ. તસ્સ પન પઞ્ચ ઉપટ્ઠાકકુલસતાનિ અહેસું. તાનિપિ તપ્પક્ખિકાનિ હુત્વા દસબલં અક્કોસિત્વા અવીચિમ્હિયેવ નિબ્બત્તિંસુ. એવં સો તાનિ પઞ્ચ કુલસતાનિ ગણ્હિત્વા અવીચિમ્હિ પતિટ્ઠિતો.

અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, દેવદત્તો પાપો લાભસક્કારગિદ્ધતાય સમ્માસમ્બુદ્ધે અટ્ઠાને કોપં બન્ધિત્વા અનાગતભયમનોલોકેત્વા પઞ્ચહિ કુલસતેહિ સદ્ધિં અવીચિપરાયણો જાતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો લાભસક્કારગિદ્ધો હુત્વા અનાગતભયં ન ઓલોકેસિ, પુબ્બેપિ અનાગતભયં અનોલોકેત્વા પચ્ચુપ્પન્નસુખગિદ્ધેન સદ્ધિં પરિસાય મહાવિનાસં પત્તો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિતો અવિદૂરે કુલસહસ્સનિવાસો મહાવડ્ઢકીગામો અહોસિ. તત્થ વડ્ઢકી ''તુમ્હાકં મઞ્ચં કરિસ્સામ, પીઠં કરિસ્સામ, ગેહં કરિસ્સામા''તિ વત્વા મનુસ્સાનં હત્થતો બહું ઇણં ગહેત્વા કિઞ્ચિ કાતું ન સક્ખિંસુ. મનુસ્સા દિટ્ઠદિટ્ઠે વડ્ઢકી ચોદેન્તિ પલિબુદ્ધન્તિ. તે ઇણાયિકેહિ ઉપદ્દુતા સુખં વસિતું અસક્કોન્તા ''વિદેસં ગન્ત્વા યત્થ કત્થચિ વસિસ્સામા''તિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા રુક્ખે છિન્દિત્વા મહતિં નાવં બન્ધિત્વા નદિં ઓતારેત્વા આહરિત્વા ગામતો ગાવુતડ્ઢયોજનમત્તે ઠાને ઠપેત્વા અડ્ઢરત્તસમયે ગામં આગન્ત્વા પુત્તદારમાદાય નાવટ્ઠાનં ગન્ત્વા નાવં આરુય્હ અનુક્કમેન મહાસમુદ્દં પવિસિત્વા વાતવેગેન વિચરન્તા સમુદ્દમજ્ઝે એકં દીપકં પાપુણિંસુ. તસ્મિં પન દીપકે સયંજાતસાલિઉચ્છુકદલિઅમ્બજમ્બુપનસતાલનાળિકેરાદીનિ વિવિધફલાનિ અત્થિ, અઞ્ઞતરો પભિન્નનાવો પુરિસો પઠમતરં તં દીપકં પત્વા સાલિભત્તં ભુઞ્જમાનો ઉચ્છુઆદીનિ ખાદમાનો થૂલસરીરો નગ્ગો પરૂળ્હકેસમસ્સુ તસ્મિં દીપકે પટિવસતિ.

વડ્ઢકી ચિન્તયિંસુ ''સચે અયં દીપકો રક્ખસપરિગ્ગહિતો ભવિસ્સતિ, સબ્બેપિ અમ્હે વિનાસં પાપુણિસ્સામ, પરિગ્ગણ્હિસ્સામ તાવ ન''ન્તિ. અથ સત્તટ્ઠ પુરિસા સૂરા બલવન્તો સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધા હુત્વા ઓતરિત્વા દીપકં પરિગ્ગણ્હિંસુ. તસ્મિં ખણે સો પુરિસો ભુત્તપાતરાસો ઉચ્છુરસં પિવિત્વા સુખપ્પત્તો રમણીયે પદેસે રજતપટ્ટસદિસે વાલુકતલે સીતચ્છાયાય ઉત્તાનકો નિપજ્જિત્વા ''જમ્બુદીપવાસિનો કસન્તા વપન્તા એવરૂપં સુખં ન લભન્તિ,

જમ્બુદીપતો મય્હં અયમેવ દીપકો વર''ન્તિ ગાયમાનો ઉદાનં ઉદાનેસિ. અથ સત્થા ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''સો ભિક્ખવે પુરિસો ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસી''તિ દસ્સેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૨૫. ''કસન્તિ વપન્તિ તે જના, મનુજા કમ્મફલૂપજીવિનો;
નયિમસ્સ દીપકસ્સ ભાગિનો, જમ્બુદીપા ઇદમેવ નો વર''ન્તિ.

તત્થ **તે જના**તિ તે જમ્બુદીપવાસિનો જના. **કમ્મફલૂપજીવિનો**તિ નાનાકમ્માનં ફલૂપજીવિનો સત્તા.

અથ તે દીપકં પરિગ્ગણ્હન્તા પુરિસા તસ્સ ગીતસદ્દં સુત્વા ''મનુસ્સસદ્દો વિય સુય્યતિ, જાનિસ્સામ ન''ન્તિ સદ્દાનુસારેન ગન્ત્વા તં પુરિસં દિસ્વા ''યક્ખો ભવિસ્સતી''તિ ભીતતસિતા સરે સન્નહિંસુ. સોપિ તે દિસ્વા અત્તનો વધભયેન ''નાહં, સામિ, યક્ખો, પુરિસોમ્હિ, જીવિતં મે દેથા''તિ યાચન્તો ''પુરિસા નામ તુમ્હાદિસા નગ્ગા ન હોન્તી''તિ વુત્તે પુનપ્પુનં યાચિત્વા મનુસ્સભાવં વિઞ્ઞાપેસિ. તે તં પુરિસં ઉપસઙ્કમિત્વા સમ્મોદનીયં કથં સુત્વા તસ્સ તત્થ આગતનિયામં પુચ્છિંસુ. સોપિ સબ્બં તેસં કથેત્વા ''તુમ્હે અત્તનો પુઞ્ઞસમ્પત્તિયા ઇધાગતા , અયં ઉત્તમદીપો, ન એત્થ સહત્થેન કમ્મં કત્વા જીવન્તિ, સયંજાતસાલીનઞ્ચેવ ઉચ્છુઆદીનઞ્ચેત્થ અન્તો નત્થીતિ અનુક્કણ્ઠન્તા વસથા''તિ આહ. ઇધ પન વસન્તાનં અમ્હાકં અઞ્ઞો પરિપન્થો નત્થિ, અઞ્ઞં ભયં એત્થ નત્થિ, અયં પન અમનુસ્સપરિગ્ગહિતો, અમનુસ્સા તુમ્હાકં ઉચ્ચારપસ્સાવં દિસ્વા કુજ્ઝેય્યું, તસ્મા તં કરોન્તા વાલુકં વિયૂહિત્વા વાલુકાય પટિચ્છાદેય્યાથ, એત્તકં ઇધ ભયં, અઞ્ઞં નત્થિ, નિચ્ચં અપ્પમત્તા ભવેય્યાથાતિ. તે તત્થ વાસં ઉપગચ્છિંસુ. તસ્મિં પન કુલસહસ્સે પઞ્ચન્નં પઞ્ચન્નં કુલસતાનં જેટ્ઠકા દ્વે વડ્ઢકી અહેસું. તેસુ એકો બાલો અહોસિ રસગિદ્ધો, એકો પણ્ડિતો રસેસુ અનલ્લીનો.

અપરભાગે સબ્બેપિ તે તત્થ સુખં વસન્તા થૂલસરીરા હુત્વા ચિન્તયિંસુ ''ચિરં પીતા નો સુરા, ઉચ્છુરસેન મેરયં કત્વા પિવિસ્સામા''તિ. તે મેરયં કારેત્વા પિવિત્વા મદવસેન ગાયન્તા નચ્ચન્તા કીળન્તા પમત્તા તત્થ તત્થ ઉચ્ચારપસ્સાવં કત્વા અપ્પટિચ્છાદેત્વા દીપકં જેગુચ્છં પટિકૂલં કરિંસુ. દેવતા ''ઇમે અમ્હાકં કીળામણ્ડલં પટિકૂલં કરોન્તી''તિ કુજ્ઝિત્વા ''મહાસમુદ્દં ઉત્તરાપેત્વા દીપકધોવનં કરિસ્સામા''તિ મન્તેત્વા ''અયં કાળપક્ખો, અજ્જ અમ્હાકં સમાગમો ચ ભિન્નો, ઇતો દાનિ પન્નરસમે દિવસે પુણ્ણમીઉપોસથદિવસે ચન્દસ્સુગ્ગમનવેલાય સમુદ્દં ઉબ્બત્તેત્વા સબ્બેપિમે ઘાતેસ્સામા''તિ દિવસં ઠપયિંસુ. અથ નેસં અન્તરે એકો ધમ્મિકો દેવપુત્તો ''મા ઇમે મમ પસ્સન્તસ્સ નસ્સિંસૂ''તિ અનુકમ્પાય તેસુ સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા ઘરદ્વારે સુખકથાય નિસિન્નેસુ સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો સકલદીપં એકોભાસં કત્વા ઉત્તરાય દિસાય આકાસે ઠત્વા ''અમ્ભો વડ્ઢકી, દેવતા તુમ્હાકં કુદ્ધા. ઇમસ્મિં ઠાને મા વસિત્થ, ઇતો અડ્ઢમાસચ્ચયેન હિ દેવતા સમુદ્દં ઉબ્બત્તેત્વા સબ્બેવ તુમ્હે ઘાતેસ્સન્તિ, ઇતો નિક્ખમિત્વા પલાયથા''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૬. ''તિપઞ્ચરત્તૂપગતમ્હિ ચન્દે, વેગો મહા હેહિતિ સાગરસ્સ;
ઉપ્લવિસ્સં દીપમિમં ઉળારં, મા વો વધી ગચ્છથ લેણમઞ્ઞ''ન્તિ.

તત્થ **ઉપ્લવિસ્સ**ન્તિ ઇમં દીપકં ઉપ્લવન્તો અજ્ઝોત્થરન્તો અભિભવિસ્સતિ. **મા વો વધી**તિ સો સાગરવેગો તુમ્હે મા વધિ.

ઇતિ સો તેસં ઓવાદં દત્વા અત્તનો ઠાનમેવ ગતો. તસ્મિં ગતે અપરો સાહસિકો કક્ખળો દેવપુત્તો ‘‘ઇમે ઇમસ્સ વચનં ગહેત્વા પલાયેય્યું, અહં નેસં ગમનં નિવારેત્વા સબ્બેપિમે મહાવિનાસં પાપેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા દિબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો સકલદીપં એકોભાસં કરોન્તો આગન્ત્વા દક્ખિણાય દિસાય આકાસે ઠત્વા ‘‘એકો દેવપુત્તો ઇધાગતો, નો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આગતો’’તિ વુત્તે ‘‘સો વો કિં કથેસી’’તિ વત્વા ‘‘ઇમં નામ, સામી’’તિ વુત્તે ‘‘સો તુમ્હાકં ઇધ નિવાસં ન ઇચ્છતિ, દોસેન કથેતિ, તુમ્હે અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા ઇધેવ વસથા’’તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૭. ‘‘ન જાતુયં સાગરવારિવેગો, ઉપ્લવિસ્સં દીપમિમં ઉળારં;
તં મે નિમિત્તેહિ બહૂહિ દિટ્ઠં, મા ભેથ કિં સોચથ મોદથવ્હો.

૨૮. ‘‘પહૂતભક્ખં બહુઅન્નપાનં, પત્તત્થ આવાસમિમં ઉળારં;
ન વો ભયં પટિપસ્સામિ કિઞ્ચિ, આપુત્તપુત્તેહિ પમોદથવ્હો’’તિ.

તત્થ **ન જાતુયન્તિ** ન જાતુ અયં. **મા ભેથાતિ** મા ભાયિત્થ. **મોદથવ્હોતિ** પમોદિતા પીતિસોમનસ્સજાતા હોથ. **આપુત્તપુત્તેહીતિ** યાવ પુત્તાનમ્પિ પુત્તેહિ પમોદથ, નત્થિ વો ઇમસ્મિં ઠાને ભયન્તિ.

એવં સો ઇમાહિ દ્વીહિ ગાથાહિ તે અસ્સાસેત્વા પક્કામિ. તસ્સ પક્કન્તકાલે ધમ્મિકદેવપુત્તસ્સ વચનં અનાદિયન્તો બાલવડ્ઢકી ‘‘સુણન્તુ મે, ભોન્તો, વચન’’ન્તિ સેસવડ્ઢકી આમન્તેત્વા પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૨૯. ‘‘યો દેવોયં દક્ખિણાયં દિસાયં, ખેમન્તિ પક્કોસતિ તસ્સ સચ્ચં;
ન ઉત્તરો વેદિ ભયાભયસ્સ, મા ભેથ કિં સોચથ મોદથવ્હો’’તિ.

તત્થ **દક્ખિણાયન્તિ** દક્ખિણાય, અયમેવ વા પાઠો.

તં સુત્વા રસગિદ્ધા પઞ્ચસતા વડ્ઢકી તસ્સ બાલસ્સ વચનં આદિયિંસુ. ઇતરો પન પણ્ડિતવડ્ઢકી તસ્સ વચનં અનાદિયન્તો તે વડ્ઢકી આમન્તેત્વા ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૩૦. ‘‘યથા ઇમે વિપ્પવદન્તિ યક્ખા, એકો ભયં સંસતિ ખેમમેકો;
તદિઙ્ઘ મય્હં વચનં સુણાથ, ખિપ્પં લહું મા વિનસ્સિમ્હ સબ્બે.

૩૧. ‘‘સબ્બે સમાગમ્મ કરોમ નાવં, દોણિં દળ્હં સબ્બયન્તૂપપન્નં;
સચે અયં દક્ખિણો સચ્ચમાહ, મોઘં પટિક્કોસતિ ઉત્તરોયં;
સા ચેવ નો હેહિતિ આપદત્થા, ઇમઞ્ચ દીપં ન પરિચ્ચજેમ.

૩૨. ‘‘સચે ચ ખો ઉત્તરો સચ્ચમાહ, મોઘં પટિક્કોસતિ દક્ખિણોયં;
તમેવ નાવં અભિરુય્હ સબ્બે, એવં મયં સોત્થિ તરેમુ પારં.

૩૩. ‘‘ન વે સુગણ્હં પઠમેન સેટ્ઠં, કનિટ્ઠમાપાથગતં ગહેત્વા;
યો ચીધ તચ્છં પવિચેય્ય ગણ્હતિ, સ વે નરો સેટ્ઠમુપેતિ ઠાન’’ન્તિ.

તત્થ **વિપ્પવદન્તી**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં વિરુદ્ધં વદન્તિ. **લહુ**ન્તિ પુરિમસ્સ અત્થદીપનં. **દોણિ**ન્તિ ગમ્ભીરં મહાનાવં. **સબ્બયન્તૂપપન્ન**ન્તિ સબ્બેહિ ફિયારિત્તાદીહિ યન્તેહિ ઉપપન્નં. **સા ચેવ નો હેહિતિ આપદત્થા**તિ સા ચ નો નાવા પચ્છાપિ ઉપ્પન્નાય આપદાય અત્થા ભવિસ્સતિ, ઇમઞ્ચ દીપં ન પરિચ્ચજિસ્સામ. **તરેમૂ**તિ તરિસ્સામ. **ન વે સુગણ્હ**ન્તિ ન વે સુખેન ગણ્હિતબ્બં. **સેટ્ઠ**ન્તિ ઉત્તમં તથં સચ્ચં. **કનિટ્ઠ**ન્તિ પઠમવચનં ઉપાદાય પચ્છિમવચનં કનિટ્ઠં નામ. ઇધાપિ ''ન વે સુગણ્હ''ન્તિ અનુવત્તતેવ. ઇદં વુત્તં હોતિ – અમ્ભો વડ્ઢકી, યેન કેનચિ પઠમેન વુત્તવચનં ''ઇદમેવ સેટ્ઠં તથં સચ્ચ''ન્તિ સુખં ન ગણ્હિતબ્બમેવ, યથા ચ તં, એવં કનિટ્ઠં ગચ્છા વુત્તવચનમ્પિ ''ઇદમેવ તથં સચ્ચ''ન્તિ ન ગણ્હિતબ્બં. યં પન સોતવિસયં આપાથગતં હોતિ, તં આપાથગતં ગહેત્વા યો ઇધ પણ્ડિતપુરિસો પુરિમવચનઞ્ચ પચ્છિમવચનઞ્ચ પવિચેય્ય વિચિનિત્વા તીરેત્વા ઉપપરિક્ખિત્વા તચ્છં ગણ્હાતિ, યં તથં સચ્ચં સભાવભૂતં, તદેવ પચ્ચક્ખં કત્વા ગણ્હાતિ. **સ વે નરો સેટ્ઠમુપેતિ ઠાન**ન્તિ સો ઉત્તમં ઠાનં ઉપેતિ અધિગચ્છતિ વિન્દતિ લભતીતિ.

સો એવઞ્ચ પન વત્વા આહ – ''અમ્ભો, મયં દ્વિન્નમ્પિ દેવતાનં વચનં કરિસ્સામ, નાવં તાવ સજ્જેય્યામ. સચે પઠમસ્સ વચનં સચ્ચં ભવિસ્સતિ, તં નાવં અભિરુહિત્વા પલાયિસ્સામ, અથ ઇતરસ્સ વચનં સચ્ચં ભવિસ્સતિ, નાવં એકમન્તે ઠપેત્વા ઇધેવ વસિસ્સામા''તિ. એવં વુત્તે બાલવડ્ઢકી ''અમ્ભો, ત્વં ઉદકપાતિયં સુસુમારં પસ્સસિ, અતીવ દીઘં પસ્સસિ, પઠમદેવપુત્તો અમ્હેસુ દોસવસેન કથેસિ, પચ્છિમો સિનેહેનેવ, ઇમં એવરૂપં વરદીપં પહાય કુહિં ગમિસ્સામ, સચે પન ત્વં ગન્તુકામો, તવ પરિસં ગણ્હિત્વા નાવં કરોહિ, અમ્હાકં નાવાય કિચ્ચં નત્થી''તિ આહ. પણ્ડિતો અત્તનો પરિસં ગહેત્વા નાવં સજ્જેત્વા નાવાય સબ્બૂપકરણાનિ આરોપેત્વા સપરિસો નાવાય અટ્ઠાસિ.

તતો પુણ્ણમદિવસે ચન્દસ્સ ઉગ્ગમનવેલાય સમુદ્દતો ઊમિ ઉત્તરિત્વા જાણુકપમાણા હુત્વા દીપકં ધોવિત્વા ગતા. પણ્ડિતો સમુદ્દસ્સ ઉત્તરણભાવં ઞત્વા નાવં વિસ્સજ્જેસિ. બાલવડ્ઢકિપક્ખિકાનિ પઞ્ચ કુલસતાનિ ''સમુદ્દતો ઊમિ દીપધોવનત્થાય આગતા, એત્તકમેવ એત''ન્તિ કથેન્તા નિસીદિંસુ. તતો પટિપાટિયા કટિપ્પમાણા પુરિસપ્પમાણા તાલપ્પમાણા સત્તતાલપ્પમાણા સાગરઊમિ દીપકમ્પિ વુય્હમાના આગઞ્છિ. પણ્ડિતો ઉપાયકુસલતાય રસે અલગ્ગો સોત્થિના ગતો, બાલવડ્ઢકી રસગિદ્ધેન અનાગતભયં અનોલોકેન્તો પઞ્ચહિ કુલસતેહિ સદ્ધિં વિનાસં પત્તો.

ઇતો પરા સાનુસાસની તમત્થં દીપયમાના તિસ્સો અભિસમ્બુદ્ધગાથા હોન્તિ –

૩૪. ''યથાપિ તે સાગરવારિમજ્ઝે, સકમ્મુના સોત્થિ વહિંસુ વાણિજા;
અનાગતત્થં પટિવિજ્ઝિયાન, અપ્પમ્પિ નાચ્ચેતિ સ ભૂરિપઞ્ઞો.

૩૫. ''બાલા ચ મોહેન રસાનુગિદ્ધા, અનાગતં અપ્પટિવિજ્ઝિયત્થં;
પચ્ચુપ્પન્ને સીદન્તિ અત્થજાતે, સમુદ્દમજ્ઝે યથા તે મનુસ્સા.

૩૬. ''અનાગતં પટિકયિરાથ કિચ્ચં, 'મા મં કિચ્ચં કિચ્ચકાલે બ્યધેસિ';
તં તાદિસં પટિકતકિચ્ચકારિં, ન તં કિચ્ચં કિચ્ચકાલે બ્યધેતી''તિ.

તત્થ **સકમ્મુના**તિ અનાગતભયં દિસ્વા પુરેતરં કતેન અત્તનો કમ્મેન. **સોત્થિં વહિંસૂ**તિ ખેમેન ગમિંસુ. **વાણિજા**તિ સમુદ્દે વિચરણભાવેન વડ્ઢકી વુત્તા. **પટિવિજ્ઝિયાના**તિ એવં, ભિક્ખવે , પઠમતરં કત્તબ્બં અનાગતં અત્થં પટિવિજ્ઝિત્વા ઇધલોકે ભૂરિપઞ્ઞો કુલપુત્તો અપ્પમત્તકમ્પિ અત્તનો અત્થં ન અચ્ચેતિ નાતિવત્તતિ, ન હાપેતીતિ અત્થો. **અપ્પટિવિજ્ઝિયત્થ**ન્તિ અપ્પટિવિજ્ઝિત્વા અત્થં, પઠમમેવ કત્તબ્બં અકત્વાતિ અત્થો. **પચ્ચુપ્પન્ને**તિ યદા તં અનાગતં અત્થજાતં ઉપ્પજ્જતિ, તદા તસ્મિં પચ્ચુપ્પન્ને **સીદન્તિ**, અત્થે જાતે અત્તનો પતિટ્ઠં ન લભન્તિ, સમુદ્દે તે બાલવડ્ઢકી મનુસ્સા વિય વિનાસં પાપુણન્તિ.

અનાગતન્તિ ભિક્ખવે, પણ્ડિતપુરિસો અનાગતં પઠમતરં કત્તબ્બકિચ્ચં સમ્પરાયિકં વા દિટ્ઠધમ્મિકં વા **પટિકયિરાથ**, પુરેતરમેવ કરેય્ય. કિંકારણા? **મા મં કિચ્ચં કિચ્ચકાલે બ્યધેસિ**, પુરે કત્તબ્બઞ્હિ પુરે અકયિરમાનં પચ્છા પચ્ચુપ્પન્નભાવપ્પત્તં અત્તનો કિચ્ચકાલે કાયચિત્તાબાધેન બ્યધેતિ, તં મં મા બ્યધેસીતિ પઠમમેવ નં પણ્ડિતો કરેય્ય. **તં તાદિસ**ન્તિ યથા પણ્ડિતં પુરિસં. **પટિકતકિચ્ચકારિ**ન્તિ પટિકચ્ચેવ કત્તબ્બકિચ્ચકારિનં. **તં કિચ્ચં કિચ્ચકાલે**તિ અનાગતં કિચ્ચં કયિરમાનં પચ્છા પચ્ચુપ્પન્નભાવપ્પત્તં અત્તનો કિચ્ચકાલે કાયચિત્તાબાધકાલે તાદિસં પુરિમં ન બ્યધેતિ ન બાધતિ. કસ્મા? પુરેયેવ કતત્તાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો પચ્ચુપ્પન્નસુખે લગ્ગો અનાગતભયં અનોલોકેત્વા સપરિસો વિનાસં પત્તો’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બાલવડ્ઢકી દેવદત્તો અહોસિ, દક્ખિણદિસાય ઠિતો અધમ્મિકદેવપુત્તો કોકાલિકો, ઉત્તરદિસાય ઠિતો ધમ્મિકદેવપુત્તો સારિપુત્તો, પણ્ડિતવડ્ઢકી પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સમુદ્દવાણિજજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૬૭] ૪. કામજાતકવણ્ણના

કામં કામયમાનસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સાવત્થિવાસી બ્રાહ્મણો અચિરવતીતીરે ખેત્તકરણત્થાય અરઞ્ઞં કોટેસિ. સત્થા તસ્સ ઉપનિસ્સયં દિસ્વા સાવત્થિં પિણ્ડાય પવિસન્તો મગ્ગા ઓક્કમ્મ તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘કિં કરોસિ બ્રાહ્મણા’’તિ વત્વા ‘‘ખેત્તટ્ઠાનં કોટાપેમિ ભો, ગોતમા’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કરોહી’’તિ વત્વા અગમાસિ. એતેનેવ ઉપાયેન છિન્નરુક્ખે હારેત્વા ખેત્તસ્સ સોધનકાલે કસનકાલે કેદારબન્ધનકાલે વપનકાલેતિ પુનપ્પુનં ગન્ત્વા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારમકાસિ. વપનદિવસે પન સો બ્રાહ્મણો ‘‘અજ્જ, ભો ગોતમ, મય્હં વપ્પમઙ્ગલં, અહં ઇમસ્મિં સસ્સે નિપ્ફન્ને બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દસ્સામી’’તિ આહ. સત્થા તુણ્હીભાવેન અધિવાસેત્વા પક્કામિ. પુનેકદિવસં બ્રાહ્મણો સસ્સં ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ. સત્થાપિ તત્થ ગન્ત્વા ‘‘કિં કરોસિ બ્રાહ્મણા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સસ્સં ઓલોકેમિ ભો ગોતમા’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ બ્રાહ્મણા’’તિ વત્વા પક્કામિ. તદા બ્રાહ્મણો ચિન્તેસિ ‘‘સમણો ગોતમો અભિણ્હં આગચ્છતિ, નિસ્સંસયં ભત્તેન અત્થિકો, દસ્સામહં તસ્સ ભત્ત’’ન્તિ. તસ્સેવં ચિન્તેત્વા ગેહં ગતદિવસે સત્થાપિ તત્થ અગમાસિ. અથ બ્રાહ્મણસ્સ અતિવિય વિસ્સાસો અહોસિ. અપરભાગે પરિણતે સસ્સે ‘‘સ્વે ખેત્તં લાયિસ્સામી’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા નિપન્ને બ્રાહ્મણે અચિરવતિયા ઉપરિ સબ્બરત્તિં કરકવસ્સં વસ્સિ. મહોઘો આગન્ત્વા એકનાળિમત્તમ્પિ અનવસેસં કત્વા સબ્બં સસ્સં સમુદ્દં પવેસેસિ. બ્રાહ્મણો ઓઘમ્હિ પતિતે સસ્સવિનાસં ઓલોકેત્વા સકભાવેન સણ્ઠાતું નાહોસિ, બલવસોકાભિભૂતો હત્થેન ઉરં પહરિત્વા પરિદેવમાનો રોદન્તો નિપજ્જિ.

સત્થા પચ્ચૂસસમયે સોકાભિભૂતં બ્રાહ્મણં દિસ્વા ‘‘બ્રાહ્મણસ્સાવસ્સયો ભવિસ્સામી’’તિ પુનદિવસે સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખૂ વિહારં પેસેત્વા પચ્છાસમણેન સદ્ધિં તસ્સ ગેહદ્વારં અગમાસિ. બ્રાહ્મણો સત્થુ આગતભાવં સુત્વા ‘‘પટિસન્થારત્થાય મે સહાયો આગતો ભવિસ્સતી’’તિ પટિલદ્ધસ્સાસો આસનં પઞ્ઞપેસિ. સત્થા પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, કસ્મા ત્વં દુમ્મનોસિ, કિં તે અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. ભો ગોતમ, અચિરવતીતીરે મયા રુક્ખચ્છેદનતો પટ્ઠાય કતં કમ્મં તુમ્હે જાનાથ, અહં ‘‘ઇમસ્મિં સસ્સે નિપ્ફન્ને તુમ્હાકં દાનં દસ્સામી’’તિ વિચરામિ, ઇદાનિ મે સબ્બં તં સસ્સં મહોઘો સમુદ્દમેવ પવેસેસિ, કિઞ્ચિ અવસિટ્ઠં નત્થિ, સકટસતમત્તં ધઞ્ઞં વિનટ્ઠં, તેન મે મહાસોકો ઉપ્પન્નોતિ. ‘‘કિં પન, બ્રાહ્મણ, સોચન્તસ્સ નટ્ઠં પુનાગચ્છતી’’તિ. ‘‘નો હેતં ભો ગોતમા’’તિ. ‘‘એવં સન્તે કસ્મા સોચસિ, ઇમેસં સત્તાનં ધનધઞ્ઞં નામ ઉપ્પજ્જનકાલે ઉપ્પજ્જતિ, નસ્સનકાલે નસ્સતિ, કિઞ્ચિ સઙ્ખારગતં અનસ્સનધમ્મં નામ નત્થિ, મા ચિન્તયી’’તિ. ઇતિ નં સત્થા સમસ્સાસેત્વા તસ્સ સપ્પાયધમ્મં દેસેન્તો **કામસુત્તં** (સુ॰ નિ॰ ૭૭૨ આદયો) કથેસિ. સુત્તપરિયોસાને સોચન્તો બ્રાહ્મણો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થા તં નિસ્સોકં કત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં અગમાસિ. ‘‘સત્થા અસુકં નામ બ્રાહ્મણં સોકસલ્લસમપ્પિતં નિસ્સોકં કત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસી’’તિ સકલનગરં અઞ્ઞાસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, દસબલો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં મિત્તં કત્વા વિસ્સાસિકો હુત્વા ઉપાયેનેવ તસ્સ સોકસલ્લસમપ્પિતસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા તં નિસ્સોકં કત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાહં એતં નિસ્સોકમકાસિ’’ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો દ્વે પુત્તા અહેસું. સો જેટ્ઠકસ્સ ઉપરજ્જં અદાસિ, કનિટ્ઠસ્સ સેનાપતિટ્ઠાનં. અપરભાગે બ્રહ્મદત્તે કાલકતે અમચ્ચા જેટ્ઠકસ્સ અભિસેકં પટ્ઠપેસું. સો ‘‘ન મય્હં રજ્જેનત્થો, કનિટ્ઠસ્સ મે દેથા’’તિ વત્વા પુનપ્પુનં યાચિયમાનોપિ પટિક્ખિપિત્વા કનિટ્ઠસ્સ અભિસેકે કતે ‘‘ન મે ઇસ્સરિયેનત્થો’’તિ ઉપરજ્જાદીનિપિ ન ઇચ્છિ. ‘‘તેન હિ સાદૂનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જન્તો ઇધેવ વસાહી’’તિ વુત્તેપિ ‘‘ન મે ઇમસ્મિં નગરે કિચ્ચં અત્થી’’તિ બારાણસિતો નિક્ખમિત્વા પચ્ચન્તં ગન્ત્વા એકં સેટ્ઠિકુલં નિસ્સાય સહત્થેન કમ્મં કરોન્તો વસિ. તે અપરભાગે તસ્સ રાજકુમારભાવં ઞત્વા કમ્મં કાતું નાદંસુ, કુમારપરિહારેનેવ તં પરિહરિંસુ. અપરભાગે રાજકમ્મિકા ખેત્તપ્પમાણગ્ગહણત્થાય તં ગામં અગમંસુ. સેટ્ઠિ રાજકુમારં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘સામિ, મયં તુમ્હે પોસેમ, કનિટ્ઠભાતિકસ્સ પણ્ણં પેસેત્વા અમ્હાકં બલિં હારેથા’’તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ‘‘અહં અસુકસેટ્ઠિકુલં નામ ઉપનિસ્સાય વસામિ, મં નિસ્સાય એતેસં બલિં વિસ્સજ્જેહી’’તિ પણ્ણં પેસેસિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ વત્વા તથા કારેસિ.

અથ નં સકલગામવાસિનોપિ જનપદવાસિનોપિ ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘મયં તુમ્હાકઞ્ઞેવ બલિં દસ્સામ, અમ્હાકમ્પિ સુઙ્કં વિસ્સજ્જાપેહી’’તિ આહંસુ. સો તેસમ્પિ અત્થાય પણ્ણં પેસેત્વા વિસ્સજ્જાપેસિ. તતો પટ્ઠાય તે તસ્સેવ બલિં અદંસુ. અથસ્સ મહાલાભસક્કારો અહોસિ, તેન સદ્ધિઞ્ઞેવસ્સ તણ્હાપિ મહતી જાતા. સો અપરભાગેપિ સબ્બં જનપદં યાચિ, ઉપડ્ઢરજ્જં યાચિ, કનિટ્ઠોપિ તસ્સ અદાસિયેવ. સો તણ્હાય વડ્ઢમાનાય ઉપડ્ઢરજ્જેનપિ અસન્તુટ્ઠો ‘‘રજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ જનપદપરિવુતો તં નગરં ગન્ત્વા બહિનગરે ઠત્વા ‘‘રજ્જં વા મે દેતુ યુદ્ધં વા’’તિ કનિટ્ઠસ્સ પણ્ણં પહિણિ. કનિટ્ઠો ચિન્તેસિ ‘‘અયં બાલો પુબ્બે રજ્જમ્પિ ઉપરજ્જાદીનિપિ પટિક્ખિપિત્વા ઇદાનિ ‘યુદ્ધેન ગણ્હામી’તિ વદતિ, સચે ખો પનાહં ઇમં યુદ્ધેન મારેસ્સામિ, ગરહા મે ભવિસ્સતિ, કિં મે રજ્જેના’’તિ.

અથસ્સ ‘‘અલં યુદ્ધેન, રજ્જં ગણ્હતૂ’’તિ પેસેસિ. સો રજ્જં ગણ્હિત્વા કનિટ્ઠસ્સ ઉપરજ્જં દત્વા તતો પટ્ઠાય રજ્જં કારેન્તો તણ્હાવસિકો હુત્વા એકેન રજ્જેન અસન્તુટ્ઠો દ્વે તીણિ રજ્જાનિ પત્થેત્વા તણ્હાય કોટિં નાદ્દસ.

તદા સક્કો દેવરાજા ‘‘કે નુ ખો લોકે માતાપિતરો ઉપટ્ઠહન્તિ, કે દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તિ, કે તણ્હાવસિકા’’તિ ઓલોકેન્તો તસ્સ તણ્હાવસિકભાવં ઞત્વા ‘‘અયં બાલો બારાણસિરજ્જેનપિ ન તુસ્સતિ, અહં સિક્ખાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ માણવકવેસેન રાજદ્વારે ઠત્વા ‘‘એકો ઉપાયકુસલો માણવો દ્વારે ઠિતો’’તિ આરોચાપેત્વા ‘‘પવિસતૂ’’તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં જયાપેત્વા ‘‘કિંકારણા આગતોસી’’તિ વુત્તે ‘‘મહારાજ તુમ્હાકં કિઞ્ચિ વત્તબ્બં અત્થિ, રહો પચ્ચાસીસામી’’તિ આહ. સક્કાનુભાવેન તાવદેવ મનુસ્સા પટિક્કમિંસુ. અથ નં માણવો ‘‘અહં, મહારાજ, ફીતાનિ આકિણ્ણમનુસ્સાનિ સમ્પન્નબલવાહનાનિ તીણિ નગરાનિ પસ્સામિ, અહં તે અત્તનો આનુભાવેન તેસુ રજ્જં ગહેત્વા દસ્સામિ, પપઞ્ચં અકત્વા સીઘં ગન્તું વટ્ટતી’’તિ આહ. સો તણ્હાવસિકો રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સક્કાનુભાવેન ‘‘કો વા ત્વં, કુતો વા આગતો, કિં વા તે લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ ન પુચ્છિ. સોપિ એત્તકં વત્વા તાવતિંસભવનમેવ અગમાસિ.

રાજા અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા ‘‘એકો માણવો ‘અમ્હાકં તીણિ રજ્જાનિ ગહેત્વા દસ્સામી’તિ આહ, તં પક્કોસથ, નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા બલકાયં સન્નિપાતાપેથ, પપઞ્ચં અકત્વા તીણિ રજ્જાનિ ગણ્હિસ્સામી’’તિ વત્વા ‘‘કિં પન તે, મહારાજ, તસ્સ માણવસ્સ સક્કારો વા કતો, નિવાસટ્ઠાનં વા પુચ્છિત’’ન્તિ વુત્તે ‘‘નેવ સક્કારં અકાસિં, ન નિવાસટ્ઠાનં પુચ્છિં, ગચ્છથ નં ઉપધારેથા’’તિ આહ. ઉપધારેન્તા નં અદિસ્વા ‘‘મહારાજ, સકલનગરે માણવં ન પસ્સામા’’તિ આરોચેસું. તં સુત્વા રાજા દોમનસ્સજાતો ‘‘તીસુ નગરેસુ રજ્જં નટ્ઠં, મહન્તેનમ્હિ યસેન પરિહીનો, ‘નેવ મે પરિબ્બયં અદાસિ, ન ચ પુચ્છિ નિવાસટ્ઠાન’ન્તિ મય્હં કુજ્ઝિત્વા માણવો અનાગતો ભવિસ્સતી’’તિ પુનપ્પુનં ચિન્તેસિ. અથસ્સ તણ્હાવસિકસ્સ સરીરે ડાહો ઉપ્પજ્જિ, સરીરે પરિડય્હન્તે ઉદરં ખોભેત્વા લોહિતપક્ખન્દિકા ઉદપાદિ. એકં ભાજનં પવિસતિ, એકં નિક્ખમતિ, વેજ્જા તિકિચ્છિતું ન સક્કોન્તિ, રાજા કિલમતિ. અથસ્સ બ્યાધિતભાવો સકલનગરે પાકટો અહોસિ.

તદા બોધિસત્તો તક્કસિલતો સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિનગરે માતાપિતૂનં સન્તિકં આગતો તં રઞ્ઞો પવત્તિં સુત્વા ‘‘અહં તિકિચ્છિસ્સામી’’તિ રાજદ્વારં ગન્ત્વા ‘‘એકો કિર તરુણમાણવો તુમ્હે તિકિચ્છિતું આગતો’’તિ આરોચાપેસિ. રાજા ‘‘મહન્તમહન્તા દિસાપામોક્ખવેજ્જાપિ મં તિકિચ્છિતું ન સક્કોન્તિ, કિં તરુણમાણવો સક્ખિસ્સતિ, પરિબ્બયં દત્વા વિસ્સજ્જેથ ન’’ન્તિ આહ. તં સુત્વા માણવો ‘‘મય્હં વેજ્જકમ્મેન વેતનં નત્થિ, અહં તિકિચ્છામિ, કેવલં ભેસજ્જમૂલમત્તં દેતૂ’’તિ આહ. તં સુત્વા રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ પક્કોસાપેસિ. માણવો રાજાનં વન્દિત્વા ‘‘મા ભાયિ, મહારાજ, અહં તે તિકિચ્છામિ, અપિચ ખો પન મે રોગસ્સ સમુટ્ઠાનં આચિક્ખાહી’’તિ આહ. રાજા હરાયમાનો ‘‘કિં તે સમુટ્ઠાનેન, ભેસજ્જં એવ કરોહી’’તિ આહ. મહારાજ, વેજ્જા નામ ‘‘અયં બ્યાધિ ઇમં નિસ્સાય સમુટ્ઠિતો’’તિ ઞત્વા અનુચ્છવિકં ભેસજ્જં કરોન્તીતિ. રાજા ‘‘સાધુ તાતા’’તિ સમુટ્ઠાનં કથેન્તો ‘‘એકેન માણવેન આગન્ત્વા તીસુ નગરેસુ રજ્જં ગહેત્વા દસ્સામી’’તિઆદિં કત્વા સબ્બં કથેત્વા ‘‘ઇતિ મે તાત, તણ્હં નિસ્સાય બ્યાધિ ઉપ્પન્નો, સચે તિકિચ્છિતું સક્કોસિ, તિકિચ્છાહી’’તિ આહ. કિં પન મહારાજ, સોચનાય તાનિ નગરાનિ સક્કા લદ્ધુન્તિ? ‘‘ન સક્કા તાતા’’તિ. ‘‘એવં સન્તે કસ્મા સોચસિ, મહારાજ, સબ્બમેવ હિ સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકવત્થું અત્તનો કાયં આદિં કત્વા પહાય ગમનીયં , ચતૂસુ નગરેસુ રજ્જં ગહેત્વાપિ ત્વં એકપ્પહારેનેવ ન ચતસ્સો ભત્તપાતિયો ભુઞ્જિસ્સસિ, ન ચતૂસુ સયનેસુ સયિસ્સસિ, ન ચત્તારિ વત્થયુગાનિ

અચ્છાદેસ્સસિ, તણ્હાવસિકેન નામ ભવિતું ન વટ્ટતિ, અયઞ્હિ તણ્હા નામ વડ્ઢમાના ચતૂહિ અપાયેહિ મુચ્ચિતું ન દેતીતિ.

ઇતિ નં મહાસત્તો ઓવદિત્વા અથસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો ઇમા ગાથા અભાસિ –

૩૭. ‘‘કામં કામયમાનસ્સ, તસ્સ ચે તં સમિજ્ઝતિ;
અદ્ધા પીતિમનો હોતિ, લદ્ધા મચ્ચો યદિચ્છતિ.

૩૮. ‘‘કામં કામયમાનસ્સ, તસ્સ ચે તં સમિજ્ઝતિ;
તતો નં અપરં કામે, ઘમ્મે તણ્હંવ વિન્દતિ.

૩૯. ‘‘ગવંવ સિઙ્ગિનો સિઙ્ગં, વડ્ઢમાનસ્સ વડ્ઢતિ;
એવં મન્દસ્સ પોસસ્સ, બાલસ્સ અવિજાનતો;
ભિય્યો તણ્હા પિપાસા ચ, વડ્ઢમાનસ્સ વડ્ઢતિ.

૪૦. ‘‘પથબ્યા સાલિયવકં, ગવાસ્સં દાસપોરિસં;
દત્વા ચ નાલમેકસ્સ, ઇતિ વિદ્ધા સમં ચરે.

૪૧. ‘‘રાજા પસય્હ પથવિં વિજિત્વા, સસાગરન્તં મહિમાવસન્તો;
ઓરં સમુદ્દસ્સ અતિત્તરૂપો, પારં સમુદ્દસ્સપિ પત્થયેથ.

૪૨. ‘‘યાવ અનુસ્સરં કામે, મનસા તિત્તિ નાજ્ઝગા;
તતો નિવત્તા પટિક્કમ્મ દિસ્વા, તે વે સુતિત્તા યે પઞ્ઞાય તિત્તા.

૪૩. ‘‘પઞ્ઞાય તિત્તિનં સેટ્ઠં, ન સો કામેહિ તપ્પતિ;
પઞ્ઞાય તિત્તં પુરિસં, તણ્હા ન કુરુતે વસં.

૪૪. ‘‘અપચિનેથેવ કામાનં, અપ્પિચ્છસ્સ અલોલુપો;
સમુદ્દમત્તો પુરિસો, ન સો કામેહિ તપ્પતિ.

૪૫. ‘‘રથકારોવ ચમ્મસ્સ, પરિકન્તં ઉપાહનં;
યં યં ચજતિ કામાનં, તં તં સમ્પજ્જતે સુખં;
સબ્બઞ્ચે સુખમિચ્છેય્ય, સબ્બે કામે પરિચ્ચજે’’તિ.

તત્થ **કામ**ન્તિ વત્થુકામમ્પિ કિલેસકામમ્પિ. **કામયમાનસ્સા**તિ પત્થયમાનસ્સ. **તસ્સ ચે તં સમિજ્ઝતી**તિ તસ્સ પુગ્ગલસ્સ તં કામિતવત્થુ સમિજ્ઝતિ ચે, નિપ્ફજ્જતિ ચેતિ અત્થો. **તતો નં અપરં કામે**તિ એત્થ **ન**ન્તિ નિપાતમત્તં. **અપર**ન્તિ પરભાગદીપનં. **કામે**તિ ઉપયોગબહુવચનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – સચે કામં કામયમાનસ્સ તં કામિતવત્થુ સમિજ્ઝતિ, તસ્મિં સમિદ્ધે તતો પરં સો પુગ્ગલો કામયમાનો યથા નામ **ઘમ્મે** ગિમ્હકાલે વાતાતપેન કિલન્તો **તણ્હં વિન્દતિ**, પાનીયપિપાસં પટિલભતિ, એવં ભિય્યો કામતણ્હાસઙ્ખાતે કામે વિન્દતિ પટિલભતિ,

રૂપતણ્હાદિકા તણ્હા યસ્સ વડ્ઢતિયેવાતિ. **ગવંવા**તિ ગોરૂપસ્સ વિય. **સિઙ્ગિનો**તિ મત્થકં પદાલેત્વા ઉટ્ઠિતસિઙ્ગસ્સ. **મન્દસ્સા**તિ મન્દપઞ્ઞસ્સ. **બાલસ્સા**તિ બાલધમ્મે યુત્તસ્સ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા વચ્છકસ્સ વડ્ઢન્તસ્સ સરીરેનેવ સદ્ધિં સિઙ્ગં વડ્ઢતિ, એવં અન્ધબાલસ્સપિ અપ્પત્તકામતણ્હા ચ પત્તકામપિપાસા ચ અપરાપરં વડ્ઢતીતિ.

સાલિયવકન્તિ સાલિખેત્તયવખેત્તં. એતેન સાલિયવાદિકં સબ્બં ધઞ્ઞં દસ્સેતિ, દુતિયપદેન સબ્બં દ્વિપદચતુપ્પદં દસ્સેતિ. પઠમપદેન વા સબ્બં અવિઞ્ઞાણકં, ઇતરેન સવિઞ્ઞાણકં. **દત્વા ચા**તિ દત્વાપિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – તિટ્ઠન્તુ તીણિ રજ્જાનિ, સચે સો માણવો અઞ્ઞં વા સકલમ્પિ પથવિં સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકરતનપૂરં કસ્સચિ દત્વા ગચ્છેય્ય, ઇદમ્પિ એત્તકં વત્થુ એકસ્સેવ અપરિયન્તં, એવં દુપ્પૂરા એસા તણ્હા નામ. **ઇતિ વિદ્વા સમં ચરે**તિ એવં જાનન્તો પુરિસો તણ્હાવસિકો અહુત્વા કાયસમાચારાદીનિ પૂરેન્તો ચરેય્ય.

ઓરન્તિ ઓરિમકોટ્ઠાસં પત્વા તેન અતિત્તરૂપો પુન સમુદ્દપારમ્પિ પત્થયેથ. એવં તણ્હાવસિકસત્તા નામ દુપ્પૂરાતિ દસ્સેતિ. **યાવા**તિ અનિયામિતપરિચ્છેદો. **અનુસ્સર**ન્તિ અનુસ્સરન્તો. **નાજ્ઝગા**તિ ન વિન્દતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – મહારાજ, પુરિસો અપરિયન્તેપિ કામે મનસા અનુસ્સરન્તો તિત્તિં ન વિન્દતિ, પત્તુકામોવ હોતિ, એવં કામેસુ સત્તાનં તણ્હા વડ્ઢતેવ. **તતો નિવત્તા**તિ તતો પન વત્થુકામકિલેસકામતો ચિત્તેન નિવત્તિત્વા કાયેન પટિક્કમ્મ ઞાણેન આદીનવં દિસ્વા યે પઞ્ઞાય તિત્તા પરિપુણ્ણા, તે તિત્તા નામ.

પઞ્ઞાય તિત્તિનં સેટ્ઠન્તિ પઞ્ઞાય તિત્તીનં અયં પરિપુણ્ણસેટ્ઠો, અયમેવ વા પાઠો. **ન સો કામેહિ તપ્પતી**તિ ''ન હી''તિપિ પાઠો. યસ્મા પઞ્ઞાય તિત્તો પુરિસો કામેહિ ન પરિડય્હતીતિ અત્થો. **ન કુરુતે વસ**ન્તિ તાદિસઞ્હિ પુરિસં તણ્હા વસે વત્તેતું ન સક્કોતિ, સ્વેવ પન તણ્હાય આદીનવં દિસ્વા સરભઙ્ગમાણવો વિય ચ અટ્ઠમાસકરાજા વિય ચ તણ્હાવસે ન પવત્તતીતિ અત્થો. **અપચિનેથેવા**તિ વિદ્ધંસેથેવ. **સમુદ્દમત્તો**તિ મહતિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતત્તા સમુદ્દપ્પમાણો. સો મહન્તેન અગ્ગિનાપિ સમુદ્દો વિય કિલેસકામેહિ ન તપ્પતિ ન ડય્હતિ.

રથકારોતિ ચમ્મકારો. **પરિકન્ત**ન્તિ પરિકન્તન્તો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા ચમ્મકારો ઉપાહનં પરિકન્તન્તો યં યં ચમ્મસ્સ અગય્હૂપગટ્ઠાનં હોતિ, તં તં ચજિત્વા ઉપાહનં કત્વા ઉપાહનમૂલં લભિત્વા સુખિતો હોતિ, એવમેવ પણ્ડિતો ચમ્મકારસત્થસદિસાય પઞ્ઞાય કન્તન્તો યં યં ઓધિં કામાનં ચજતિ, તેન તેનસ્સ કામોધિના રહિતં તં તં કાયકમ્મં વચીકમ્મં મનોકમ્મઞ્ચ સુખં સમ્પજ્જતિ વિગતદરથં, સચે પન સબ્બમ્પિ કાયકમ્માદિસુખં વિગતપરિળાહમેવ ઇચ્છેય્ય, કસિણં ભાવેત્વા ઝાનં નિબ્બત્તેત્વા સબ્બે કામે પરિચ્ચજેતિ.

બોધિસત્તસ્સ પન ઇમં ગાથં કથેન્તસ્સ રઞ્ઞો સેતચ્છત્તં આરમ્મણં કત્વા ઓદાતકસિણજ્ઝાનં ઉદપાદિ, રાજાપિ અરોગો અહોસિ. સો તુટ્ઠો સયના વુટ્ઠહિત્વા ''એત્તકા વેજ્જા મં તિકિચ્છિતું નાસક્ખિંસુ, પણ્ડિતમાણવો પન અત્તનો ઞાણોસધેન મં નિરોગં અકાસી''તિ તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો દસમં ગાથમાહ –

૪૬. ''અટ્ઠ તે ભાસિતા ગાથા, સબ્બા હોન્તિ સહસ્સિયા;
પટિગણ્હ મહાબ્રહ્મે, સાધેતં તવ ભાસિત''ન્તિ.

તત્થ **અટ્ઠા**તિ દુતિયગાથં આદિં કત્વા કામાદીનવસંયુત્તા અટ્ઠ. **સહસ્સિયા**તિ સહસ્સારહા. **પટિગણ્હા**તિ અટ્ઠ સહસ્સાનિ ગણ્હ. **સાધેતં તવ ભાસિત**ન્તિ સાધુ એતં તવ વચનં.

તં સુત્વા મહાસત્તો એકાદસમં ગાથમાહ –

૪૭. ‘‘ન મે અત્થો સહસ્સેહિ, સતેહિ નહુતેહિ વા;
પચ્છિમં ભાસતો ગાથં, કામે મે ન રતો મનો’’તિ.

તત્થ **પચ્છિમન્તિ** ‘‘રથકારોવ ચમ્મસ્સા’’તિ ગાથં. **કામે મે ન રતો મનો**તિ ઇમં ગાથં ભાસમાનસ્સેવ મમ વત્થુકામેપિ કિલેસકામેપિ મનો નાભિરમામિ. અહઞ્હિ ઇમં ગાથં ભાસમાનો અત્તનોવ ધમ્મદેસનાય ઝાનં નિબ્બત્તેસિં, મહારાજાતિ.

રાજા ભિય્યોસોમત્તાય તુસ્સિત્વા મહાસત્તં વણ્ણેન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૪૮. ‘‘ભદ્રકો વતાયં માણવકો, સબ્બલોકવિદૂ મુનિ;
યો ઇમં તણ્હં દુક્ખજનનિં, પરિજાનાતિ પણ્ડિતો’’તિ.

તત્થ **દુક્ખજનનિન્તિ** સકલવટ્ટદુક્ખજનનિં. **પરિજાનાતી**તિ પરિજાનિ પરિચ્છિન્દિ, લુઞ્ચિત્વા નીહરીતિ બોધિસત્તં વણ્ણેન્તો એવમાહ.

બોધિસત્તોપિ ‘‘મહારાજ, અપ્પમત્તો હુત્વા ધમ્મં ચરા’’તિ રાજાનં ઓવદિત્વા આકાસેન હિમવન્તં ગન્ત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો હુત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપાહં એતં બ્રાહ્મણં નિસ્સોકમકાસિ’’ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા એસ બ્રાહ્મણો અહોસિ, પણ્ડિતમાણવો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કામજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૬૮] ૫. જનસન્ધજાતકવણ્ણના

દસ ખલૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરઞ્ઞો ઓવાદત્થાય કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ કાલે રાજા ઇસ્સરિયમદમત્તો કિલેસસુખનિસ્સિતો વિનિચ્છયમ્પિ ન પટ્ઠપેસિ, બુદ્ધુપટ્ઠાનમ્પિ પમજ્જિ. સો એકદિવસે દસબલં અનુસ્સરિત્વા ‘‘સત્થારં વન્દિસ્સામી’’તિ ભુત્તપાતરાસો રથવરમારુય્હ વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા નિસીદિ. અથ નં સત્થા ‘‘કિં મહારાજ ચિરં ન પઞ્ઞાયસી’’તિ વત્વા ‘‘બહુકિચ્ચતાય નો ભન્તે બુદ્ધુપટ્ઠાનસ્સ ઓકાસો ન જાતો’’તિ વુત્તે ‘‘મહારાજ, માદિસે નામ ઓવાદદાયકે સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધે ધુરવિહારે વિહરન્તે અયુત્તં તવ પમજ્જિતું, રઞ્ઞા નામ રાજકિચ્ચેસુ અપ્પમત્તેન ભવિતબ્બં, રટ્ઠવાસીનં માતાપિતુસમેન અગતિગમનં પહાય દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તેન રજ્જં કારેતું વટ્ટતિ, રઞ્ઞો હિ ધમ્મિકભાવે સતિ પરિસાપિસ્સ ધમ્મિકા હોન્તિ, અનચ્છરિયં ખો પનેતં, યં મયિ અનુસાસન્તે ત્વં ધમ્મેન રજ્જં કારેય્યાસિ, પોરાણકપણ્ડિતા અનુસાસકઆચરિયે અવિજ્જમાનેપિ અત્તનો મતિયાવ તિવિધસુચરિતધમ્મે પતિટ્ઠાય મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા સગ્ગપથં પૂરયમાના અગમંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, ‘‘જનસન્ધકુમારો’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. અથસ્સ વયપ્પત્તસ્સ તક્કસિલતો સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા આગતકાલે

રાજા સબ્બાનિ બન્ધનાગારાનિ સોધાપેત્વા ઉપરજ્જં અદાસિ. સો અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે રાજદ્વારે ચાતિ છ દાનસાલાયો કારાપેત્વા દિવસે દિવસે છ સતસહસ્સાનિ પરિચ્ચજિત્વા સકલજમ્બુદીપં સઙ્ખોભેત્વા મહાદાનં પવત્તેન્તો બન્ધનાગારાનિ નિચ્ચં વિવટાનિ કારાપેત્વા ધમ્મભણ્ડિકં સોધાપેત્વા ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ લોકં સઙ્ગણ્હન્તો પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખન્તો ઉપોસથવાસં વસન્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. અન્તરન્તરા ચ રટ્ઠવાસિનો સન્નિપાતાપેત્વા ''દાનં દેથ, સીલં સમાદિયથ, ભાવનં ભાવેથ, ધમ્મેન કમ્મન્તે ચ વોહારે ચ પયોજેથ, દહરકાલેયેવ સિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હથ, ધનં ઉપ્પાદેથ, ગામકૂટકમ્મં વા પિસુણવાચાકમ્મં વા મા કરિત્થ, ચણ્ડા ફરુસા મા અહુવત્થ, માતુપટ્ઠાનં પિતુપટ્ઠાનં પૂરેથ, કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ભવથા''તિ ધમ્મં દેસેત્વા મહાજને સુચરિતધમ્મે પતિટ્ઠાપેસિ. સો એકદિવસં પન્નરસીઉપોસથે સમાદિન્નુપોસથો ''મહાજનસ્સ ભિય્યો હિતસુખત્થાય અપ્પમાદવિહારત્થાય ધમ્મં દેસેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા અત્તનો ઓરોધે આદિં કત્વા સબ્બનગરજનં સન્નિપાતાપેત્વા રાજઙ્ગણે અલઙ્કરિત્વા અલઙ્કતરતનમણ્ડપમજ્ઝે સુપઞ્ઞત્તવરપલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા ''અમ્ભો, નગરવાસિનો તુમ્હાકં તપનીયે ચ અતપનીયે ચ ધમ્મે દેસેસ્સામિ, અપ્પમત્તા હુત્વા ઓહિતસોતા સક્કચ્ચં સુણાથા''તિ વત્વા ધમ્મં દેસેસિ.

સત્થા સચ્ચપરિભાવિતં મુખરતનં વિવરિત્વા તં ધમ્મદેસનં મધુરેન સરેન કોસલરઞ્ઞો આવિ કરોન્તો –

૪૯. ''દસ ખલુ ઇમાનિ ઠાનાનિ, યાનિ પુબ્બે અકરિત્વા;
સ પચ્છા મનુતપ્પતિ, ઇચ્ચેવાહ જનસન્ધો.

૫૦. ''અલદ્ધા વિત્તં તપ્પતિ, પુબ્બે અસમુદાનિતં;
ન પુબ્બે ધનમેસિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૧. ''સક્યરૂપં પુરે સન્તં, મયા સિપ્પં ન સિક્ખિતં;
કિચ્છા વુત્તિ અસિપ્પસ્સ, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૨. ''કૂટવેદી પુરે આસિં, પિસુણો પિટ્ઠિમંસિકો;
ચણ્ડો ચ ફરુસો ચાપિ, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૩. ''પાણાતિપાતી પુરે આસિં, લુદ્દો ચાપિ અનારિયો;
ભૂતાનં નાપચાયિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૪. ''બહૂસુ વત સન્તીસુ, અનાપાદાસુ ઇત્થિસુ;
પરદારં અસેવિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૫. ''બહુમ્હિ વત સન્તમ્હિ, અન્નપાને ઉપટ્ઠિતે;
ન પુબ્બે અદદં દાનં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૬. ''માતરં પિતરં ચાપિ, જિણ્ણકં ગતયોબ્બનં;
પહુ સન્તો ન પોસિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૭. ‘‘આચરિયમનુસત્થારં , સબ્બકામરસાહરં;
પિતરં અતિમઞ્ઞિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૮. ‘‘સમણે બ્રાહ્મણે ચાપિ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે;
ન પુબ્બે પયિરુપાસિસ્સં, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૫૯. ‘‘સાધુ હોતિ તપો ચિણ્ણો, સન્તો ચ પયિરુપાસિતો;
ન ચ પુબ્બે તપો ચિણ્ણો, ઇતિ પચ્છાનુતપ્પતિ.

૬૦. ‘‘યો ચ એતાનિ ઠાનાનિ, યોનિસો પટિપજ્જતિ;
કરં પુરિસકિચ્ચાનિ, સ પચ્છા નાનુતપ્પતી’’તિ. – ઇમા ગાથા આહ;

તત્થ **ઠાનાની**તિ કારણાનિ. **પુબ્બે**તિ પઠમમેવ અકરિત્વા. **સ પચ્છા મનુતપ્પતી**તિ સો પઠમં કત્તબ્બાનં અકારકો પુગ્ગલો પચ્છા ઇધલોકેપિ પરલોકેપિ તપ્પતિ કિલમતિ. ‘‘પચ્છા વા અનુતપ્પતી’’તિપિ પાઠો. **ઇચ્ચેવાહા**તિ ઇતિ એવં આહાતિ પદચ્છેદો, ઇતિ એવં રાજા જનસન્ધો અવોચ. ઇચ્ચસ્સુહાતિપિ પાઠો. તત્થ અસ્સુ-કારો નિપાતમત્તં ઇતિ અસ્સુ આહાતિ પદચ્છેદો. ઇદાનિ તાનિ દસ તપનીયકારણાનિ પકાસેતું બોધિસત્તસ્સ ધમ્મકથા હોતિ. તત્થ **પુબ્બે**તિ પઠમમેવ તરુણકાલે પરક્કમં કત્વા **અસમુદાનિતં** અસમ્ભતં ધનં મહલ્લકકાલે અલભિત્વા તપ્પતિ સોચતિ, પરે ચ સુખિતે દિસ્વા સયં દુક્ખં જીવન્તો ‘‘પુબ્બે ધનં ન પરિયેસિસ્સ’’ન્તિ એવં પચ્છા અનુતપ્પતિ, તસ્મા મહલ્લકકાલે સુખં જીવિતુકામા દહરકાલેયેવ ધમ્મિકાનિ કસિકમ્માદીનિ કત્વા ધનં પરિયેસથાતિ દસ્સેતિ.

પુરે સન્તન્તિ પુરે દહરકાલે આચરિયે પયિરુપાસિત્વા મયા કાતું સક્યરૂપં સમાનં હત્થિસિપ્પાદિકં કિઞ્ચિ સિપ્પં ન સિક્ખિતં. **કિચ્છા**તિ મહલ્લકકાલે અસિપ્પસ્સ દુક્ખા જીવિતવુત્તિ, નેવ સક્કા તદા સિપ્પં સિક્ખિતું, તસ્મા મહલ્લકકાલે સુખં જીવિતુકામા તરુણકાલેયેવ સિપ્પં સિક્ખથાતિ દસ્સેતિ. **કૂટવેદી**તિ કૂટજાનનકો ગામકૂટકો વા લોકસ્સ અનત્થકારકો વા તુલાકૂટાદિકારકો વા કૂટડ્ડકારકો વાતિ અત્થો. **આસિ**ન્તિ એવરૂપો અહં પુબ્બે અહોસિં. **પિસુણો**તિ પેસુઞ્ઞકારણો. **પિટ્ઠિમંસિકો**તિ લઞ્જં ગહેત્વા અસામિકે સામિકે કરોન્તો પરેસં પિટ્ઠિમંસખાદકો. **ઇતિ પચ્છા**તિ એવં મરણમઞ્ચે નિપન્નો અનુતપ્પતિ , તસ્મા સચે નિરયે ન વસિતુકામાત્થ, મા એવરૂપં પાપકમ્મં કરિત્થાતિ ઓવદતિ.

લુદ્દોતિ દારુણો. **અનારિયો**તિ ન અરિયો નીચસમાચારો. **નાપચાયિસ્સ**ન્તિ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયવસેન નીચવુત્તિકો નાહોસિં. સેસં પુરિમનયેનેવ યોજેતબ્બં. **અનાપાદાસૂ**તિ આપાદાનં આપાદો, પરિગ્ગહોતિ અત્થો. નત્થિ આપાદો યાસં તા અનાપાદા, અઞ્ઞેહિ અકતપરિગ્ગહાસૂતિ અત્થો. **ઉપટ્ઠિતે**તિ પચ્ચુપટ્ઠિતે. **ન પુબ્બે**તિ ઇતો પુબ્બે દાનં ન અદદં. **પહુ સન્તો**તિ ધનબલેનાપિ કાયબલેનાપિ પોસિતું સમત્થો પટિબલો સમાનો. **આચરિય**ન્તિ આચારે સિક્ખાપનતો ઇધ પિતા ‘‘આચરિયો’’તિ અધિપ્પેતો. **અનુસત્થાર**ન્તિ અનુસાસકં. **સબ્બકામરસાહર**ન્તિ સબ્બે વત્થુકામરસે આહરિત્વા પોસિતારં. **અતિમઞ્ઞિસ્સ**ન્તિ તસ્સ ઓવાદં અગણ્હન્તો અતિક્કમિત્વા મઞ્ઞિસ્સં.

ન પુબ્બેતિ ઇતો પુબ્બે ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણેપિ ગિલાનાગિલાનેપિ ચીવરાદીનિ દત્વા અપ્પટિજગ્ગનેન ન પયિરુપાસિસ્સં. **તપો**તિ સુચરિતતપો. **સન્તો**તિ તીહિ દ્વારેહિ ઉપસન્તો સીલવા. ઇદં વુત્તં હોતિ –

તિવિધસુચરિતસઞ્ઞાતો તપો ચિણ્ણો એવરૂપો ચ ઉપસન્તો પયિરુપાસિતો નામ સાધુ સુન્દરો. **ન પુબ્બે**તિ મયા દહરકાલે એવરૂપો તપો ન ચિણ્ણો, ઇતિ પચ્છા જરાજિણ્ણો મરણભયતજ્જિતો અનુતપ્પતિ સોચતિ. સચે તુમ્હે એવં ન સોચિતુકામા, તપોકમ્મં કરોથાતિ વદતિ. **યો ચ એતાની**તિ યો પન એતાનિ દસ કારણાનિ પઠમમેવ ઉપાયેન પટિપજ્જતિ સમાદાય વત્તતિ, પુરિસેહિ કત્તબ્બાનિ ધમ્મિકકિચ્ચાનિ કરોન્તો સો અપ્પમાદવિહારી પુરિસો પચ્છા નાનુતપ્પતિ, સોમનસ્સપ્પત્તોવ હોતીતિ.

ઇતિ મહાસત્તો અન્વદ્ધમાસં ઇમિના નિયામેન મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. મહાજનોપિસ્સ ઓવાદે ઠત્વા તાનિ દસ ઠાનાનિ પૂરેત્વા સગ્ગપરાયણોવ અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, મહારાજ, પોરાણકપણ્ડિતા અનાચરિયકાપિ અત્તનો મતિયાવ ધમ્મં દેસેત્વા મહાજનં સગ્ગપથે પતિટ્ઠાપેસુ''ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પરિસા બુદ્ધપરિસા અહેસું, જનસન્ધરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

જનસન્ધજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૬૯] ૬. મહાકણ્હજાતકવણ્ણના

કણ્હો કણ્હો ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લોકત્થચરિયં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં નિસીદિત્વા ''યાવઞ્ચિદં, આવુસો, સત્થા બહુજનહિતાય પટિપન્નો અત્તનો ફાસુવિહારં પહાય લોકસ્સેવ અત્થં ચરતિ, પરમાભિસમ્બોધિં પત્વા સયં પત્તચીવરમાદાય અટ્ઠારસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા પઞ્ચવગ્ગિયત્થેરાનં **ધમ્મચક્કં** (સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૮૧; મહાવ॰ ૧૩ આદયો; પટિ॰ મ॰ ૨.૩૦) પવત્તેત્વા પઞ્ચમિયા પક્ખસ્સ **અનત્તલક્ખણસુત્તં** (સં॰ નિ॰ ૩.૫૯; મહાવ॰ ૨૦ આદયો) કથેત્વા સબ્બેસં અરહત્તં અદાસિ. ઉરુવેલં ગન્ત્વા તેભાતિકજટિલાનં અડ્ઢુડ્ઢાનિ પાટિહારિયસહસ્સાનિ દસ્સેત્વા પબ્બાજેત્વા ગયાસીસે **આદિત્તપરિયાયં** (સં॰ નિ॰ ૪.૨૩૫; મહાવ॰ ૫૪) કથેત્વા જટિલસહસ્સાનં અરહત્તં અદાસિ, મહાકસ્સપસ્સ તીણિ ગાવુતાનિ પચ્ચુગ્ગમનં ગન્ત્વા તીહિ ઓવાદેહિ ઉપસમ્પદં અદાસિ. એકો પચ્છાભત્તં પઞ્ચચત્તાલીસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા પુક્કુસાતિકુલપુત્તં અનાગામિફલે પતિટ્ઠાપેસિ, મહાકપ્પિનસ્સ વીસયોજનસતં પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા અરહત્તં અદાસિ, એકો પચ્છાભત્તં તિંસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા તાવ કક્ખળં ફરુસં અઙ્ગુલિમાલં અરહત્તે પતિટ્ઠાપેસિ, તિંસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા આળવકં યક્ખં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેત્વા કુમારસ્સ સોત્થિં અકાસિ. તાવતિંસભવને તેમાસં વસન્તો અસીતિયા દેવતાકોટીનં ધમ્માભિસમયં સમ્પાદેસિ, બ્રહ્મલોકં ગન્ત્વા બકબ્રહ્મુનો દિટ્ઠિં ભિન્દિત્વા દસન્નં બ્રહ્મસહસ્સાનં અરહત્તં અદાસિ, અનુસંવચ્છરં તીસુ મણ્ડલેસુ ચારિકં ચરમાનો ઉપનિસ્સયસમ્પન્નાનં મનુસ્સાનં સરણાનિ ચેવ સીલાનિચ મગ્ગફલાનિ ચ દેતિ, નાગસુપણ્ણાદીનમ્પિ નાનપ્પકારં અત્થં ચરતી''તિ દસબલસ્સ લોકત્થચરિયગુણં કથયિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, સોહં ઇદાનિ અભિસમ્બોધિં પત્વા લોકસ્સ અત્થં ચરેય્યં, પુબ્બે સરાગકાલેપિ લોકસ્સ અત્થં અચરિ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે બારાણસિયં ઉસીનકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધે ચતુસચ્ચદેસનાય મહાજનં કિલેસબન્ધના મોચેત્વા નિબ્બાનનગરં પૂરેત્વા પરિનિબ્બુતે દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન સાસનં ઓસક્કિ. ભિક્ખૂ એકવીસતિયા અનેસનાહિ જીવિકં કપ્પેન્તિ, ભિક્ખૂ ગિહિસંસગ્ગં કરોન્તિ, પુત્તધીતાદીહિ વડ્ઢન્તિ. ભિક્ખુનિયોપિ ગિહિસંસગ્ગં કરોન્તિ, પુત્તધીતાદીહિ વડ્ઢન્તિ. ભિક્ખૂ ભિક્ખુધમ્મં, ભિક્ખુનિયો ભિક્ખુનિધમ્મં,

ઉપોસકા ઉપાસકધમ્મં, ઉપાસિકા ઉપાસિકધમ્મં, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણધમ્મં વિસ્સજ્જેસું. યેભુય્યેન મનુસ્સા દસ અકુસલકમ્મપથે સમાદાય વત્તિંસુ, મતમતા અપાયેસુ પરિપૂરેસું. તદા સક્કો દેવરાજા નવે નવે દેવે અપસ્સન્તો મનુસ્સલોકં ઓલોકેત્વા મનુસ્સાનં અપાયેસુ નિબ્બત્તિતભાવં ઞત્વા સત્થુ સાસનં ઓસક્કિતં દિસ્વા ‘‘કિં નુ કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘અત્થેકો ઉપાયો, મહાજનં તાસેત્વા ભીતભાવં ઞત્વા પચ્છા અસ્સાસેત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ઓસક્કિતં સાસનં પગ્ગય્હ અપરમ્પિ વસ્સસહસ્સં પવત્તનકારણં કરિસ્સામી’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા માતલિદેવપુત્તં મોચપ્પમાણદાઠં ચતૂહિ દાઠાહિ વિનિગ્ગતરસ્મિયા ભયાનકં કત્વા ગબ્ભિનીનં દસ્સનેનેવ ગબ્ભપાતનસમત્થં ઘોરરૂપં આજાનેય્યપ્પમાણં કાળવણ્ણં મહાકણ્હસુનખં માપેત્વા પઞ્ચબન્ધનેન બન્ધિત્વા રત્તમાલં કણ્ઠે પિળન્ધિત્વા રજ્જુકોટિકં આદાય સયં દ્વે કાસાયાનિ નિવાસેત્વા પચ્છામુખે પઞ્ચધા કેસે બન્ધિત્વા રત્તમાલં પિળન્ધિત્વા આરોપિતપવાળવણ્ણજિયં મહાધનું ગહેત્વા વજિરગ્ગનારાચં નખેન પરિવટ્ટેન્તો વનચરકવેસં ગહેત્વા નગરતો યોજનમત્તે ઠાને ઓતરિત્વા ‘‘નસ્સતિ લોકો, નસ્સતિ લોકો’’તિ તિક્ખત્તું સદ્દં અનુસાવેત્વા મનુસ્સે ઉત્તાસેત્વા નગરૂપચારં પત્વા પુન સદ્દમકાસિ.

મનુસ્સા સુનખં દિસ્વા ઉત્રસ્તા નગરં પવિસિત્વા તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા સીઘં નગરદ્વારાનિ પિદહાપેસિ. સક્કોપિ અટ્ઠારસહત્થં પાકારં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા સુનખેન સદ્ધિં અન્તોનગરે પતિટ્ઠહિ. મનુસ્સા ભીતતસિતા પલાયિત્વા ગેહાનિ પવિસિત્વા નિલીયિંસુ. મહાકણ્હોપિ દિટ્ઠદિટ્ઠે મનુસ્સે ઉપધાવિત્વા સન્તાસેન્તો રાજનિવેસનં અગમાસિ. રાજઙ્ગણે મનુસ્સા ભયેન પલાયિત્વા રાજનિવેસનં પવિસિત્વા દ્વારં પિદહિંસુ. ઉસીનકરાજાપિ ઓરોધે ગહેત્વા પાસાદં અભિરુહિ. મહાકણ્હો સુનખો પુરિમપાદે ઉક્ખિપિત્વા વાતપાને ઠત્વા મહાભુસ્સિતં ભુસ્સિ. તસ્સ સદ્દો હેટ્ઠા અવીચિં, ઉપરિ ભવગ્ગં પત્વા સકલચક્કવાળં એકનિન્નાદં અહોસિ. **વિધુરજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૧૩૪૬ આદયો) હિ પુણ્ણકયક્ખરઞ્ઞો, **કુસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૧ આદયો) કુસરઞ્ઞો, **ભૂરિદત્તજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૭૮૪ આદયો) સુદસ્સનનાગરઞ્ઞો, ઇમસ્મિં મહાકણ્હજાતકે અયં સદ્દોતિ ઇમે ચત્તારો સદ્દા જમ્બુદિપે મહાસદ્દા નામ અહેસું.

નગરવાસિનો ભીતતસિતા હુત્વા એકપુરિસોપિ સક્કેન સદ્ધિં કથેતું નાસક્ખિ, રાજાયેવ સતિં ઉપટ્ઠાપેત્વા વાતપાનં નિસ્સાય સક્કં આમન્તેત્વા ‘‘અમ્ભો લુદ્દક, કસ્મા તે સુનખો ભુસ્સતી’’તિ આહ. ‘‘છાતભાવેન, મહારાજા’’તિ. ‘‘તેન હિ તસ્સ ભત્તં દાપેસ્સામી’’તિ અન્તોજનસ્સ ચ અત્તનો ચ પક્કભત્તં સબ્બં દાપેસિ. તં સબ્બં સુનખો એકકબળં વિય કત્વા પુન સદ્દમકાસિ. પુન રાજા પુચ્છિત્વા ‘‘ઇદાનિપિ મે સુનખો છાતોયેવા’’તિ સુત્વા હત્થિઅસ્સાદીનં પક્કભત્તં સબ્બં આહરાપેત્વા દાપેસિ. તસ્મિં એકપ્પહારેનેવ નિટ્ઠાપિતે સકલનગરસ્સ પક્કભત્તં દાપેસિ. તમ્પિ સો તથેવ ભુઞ્જિત્વા પુન સદ્દમકાસિ. રાજા ‘‘ન એસ સુનખો, નિસ્સંસયં એસ યક્ખો ભવિસ્સતિ, આગમનકારણં પુચ્છિસ્સામી’’તિ ભીતતસિતો હુત્વા પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૬૧. ‘‘કણ્હો કણ્હો ચ ઘોરો ચ, સુક્કદાઠો પભાસવા;
બદ્ધો પઞ્ચહિ રજ્જૂહિ, કિં રવિ સુનખો તવા’’તિ.

તત્થ **કણ્હો કણ્હો**તિ ભયવસેન દળ્હીવસેન વા આમેડિતં. **ઘોરો**તિ પસ્સન્તાનં ભયજનકો. **પભાસવા**તિ દાઠા નિક્ખન્તરંસિપભાસેન પભાસવા. **કિં રવી**તિ કિં વિરવિ. તવેસ એવરૂપો કક્ખળો સુનખો કિં કરોતિ, કિં મિગે ગણ્હાતિ, ઉદાહુ તે અમિત્તે, કિં તે ઇમિના, વિસ્સજ્જેહિ નન્તિ અધિપ્પાયેનેવમાહ.

તં સુત્વા સક્કો દુતિયં ગાથમાહ –

૬૨. ‘‘નાયં મિગાનમત્થાય, ઉસીનક ભવિસ્સતિ;
મનુસ્સાનં અનયો હુત્વા, તદા કણ્હો પમોક્ખતી’’તિ.

તસ્સત્થો – અયઞ્હિ ‘‘મિગમંસં ખાદિસ્સામી’’તિ ઇધ નાગતો, તસ્મા મિગાનં અત્થો ન ભવિસ્સતિ, મનુસ્સમંસં પન ખાદિતું આગતો, તસ્મા તેસં અનયો મહાવિનાસકારકો હુત્વા યદા અનેન મનુસ્સા વિનાસં પાપિતા ભવિસ્સન્તિ, તદા અયં કણ્હો પમોક્ખતિ, મમ હત્થતો મુચ્ચિસ્સતીતિ.

અથ નં રાજા ‘‘કિં પન તે ભો લુદ્દક-સુનખો સબ્બેસંયેવ મનુસ્સાનં મંસં ખાદિસ્સતિ, ઉદાહુ તવ અમિત્તાનઞ્ઞેવા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અમિત્તાનઞ્ઞેવ મે, મહારાજા’’તિ વુત્તે ‘‘કે પન ઇધ તે અમિત્તા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અધમ્માભિરતા વિસમચારિનો, મહારાજા’’તિ વુત્તે ‘‘કથેહિ તાવ ને અમ્હાક’’ન્તિ પુચ્છિ. અથસ્સ કથેન્તો દેવરાજા દસ ગાથા અભાસિ –

૬૩. ‘‘પત્તહત્થા સમણકા, મુણ્ડા સઙ્ઘાટિપારુતા;
નઙ્ગલેહિ કસિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૪. ‘‘તપસ્સિનિયો પબ્બજિતા, મુણ્ડા સઙ્ઘાટિપારુતા;
યદા લોકે ગમિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૫. ‘‘દીઘોત્તરોટ્ઠા જટિલા, પઙ્કદન્તા રજસ્સિરા;
ઇણં ચોદાય ગચ્છન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૬. ‘‘અધિચ્ચ વેદે સાવિત્તિં, યઞ્ઞતન્તઞ્ચ બ્રાહ્મણા;
ભતિકાય યજિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૭. ‘‘માતરં પિતરં ચાપિ, જિણ્ણકં ગતયોબ્બનં;
પહૂ સન્તો ન ભરન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૮. ‘‘માતરં પિતરં ચાપિ, જિણ્ણકં ગતયોબ્બનં;
બાલા તુમ્હેતિ વક્ખન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૬૯. ‘‘આચરિયભરિયં સખિં, માતુલાનિં પિતુચ્છકિં;
યદા લોકે ગમિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૭૦. ‘‘અસિચમ્મં ગહેત્વાન, ખગ્ગં પગ્ગય્હ બ્રાહ્મણા;
પન્થઘાતં કરિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૭૧. ‘‘સુક્કચ્છવી વેધવેરા, થૂલબાહૂ અપાતુભા;
મિત્તભેદં કરિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતિ.

૭૨. ‘‘માયાવિનો નેકતિકા, અસપ્પુરિસચિન્તકા;
યદા લોકે ભવિસ્સન્તિ, તદા કણ્હો પમોક્ખતી’’તિ.

તત્થ **સમણકા**તિ ‘‘મયં સમણામ્હા’’તિ પટિઞ્ઞામત્તકેન હીળિતવોહારેનેવમાહ. **કસિસ્સન્તી**તિ તે તદાપિ કસન્તિયેવ. અયં પન અજાનન્તો વિય એવમાહ. અયઞ્હિસ્સ અધિપ્પાયો – એતે એવરૂપા દુસ્સીલા મમ અમિત્તા, યદા મમ સુનખેન એતે મારેત્વા મંસં ખાદિતં ભવિસ્સતિ, તદા એસ કણ્હો ઇતો પઞ્ચરજ્જુબન્ધના પમોક્ખતીતિ. ઇમિના ઉપાયેન સબ્બગાથાસુ અધિપ્પાયયોજના વેદિતબ્બા.

પબ્બજિતાતિ બુદ્ધસાસને પબ્બજિતા. **ગમિસ્સન્તી**તિ અગારમજ્ઝે પઞ્ચ કામગુણે પરિભુઞ્જન્તિયો વિચરિસ્સન્તિ. **દીઘોત્તરોટ્ઠા**તિ દાઠિકાનં વડ્ઢિતત્તા દીઘુત્તરોટ્ઠા. **પઙ્કદન્તા**તિ પઙ્કેન મલેન સમન્નાગતદન્તા. **ઇણં ચોદાયા**તિ ભિક્ખાચરિયાય ધનં સંહરિત્વા વડ્ઢિયા ઇણં પયોજેત્વા તં ચોદેત્વા તતો લદ્ધેન જીવિકં કપ્પેન્તા યદા ગચ્છન્તીતિ અત્થો.

સાવિત્તિન્તિ સાવિત્તિઞ્ચ અધિયિત્વા. **યઞ્ઞતન્તઞ્ચા**તિ યઞ્ઞવિધાયકતન્તં, યઞ્ઞં અધિયિત્વાતિ અત્થો. **ભતિકાયા**તિ તે તે રાજરાજમહામત્તે ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘તુમ્હાકં યઞ્ઞં યજિસ્સામ, ધનં દેથા’’તિ એવં ભતિઅત્થાય યદા યઞ્ઞં યજિસ્સન્તિ. **પહૂ સન્તો**તિ ભરિતું પોસેતું સમત્થા સમાના. **બાલા તુમ્હે**તિ તુમ્હે બાલા ન કિઞ્ચિ જાનાથાતિ યદા વક્ખન્તિ. **ગમિસ્સન્તી**તિ લોકધમ્મસેવનવસેન ગમિસ્સન્તિ. **પન્થઘાત**ન્તિ પન્થે ઠત્વા મનુસ્સે મારેત્વા તેસં ભણ્ડગ્ગહણં.

સુક્કચ્છવીતિ કસાવચુણ્ણાદિઘંસનેન સમુટ્ઠાપિતસુક્કચ્છવિવણ્ણા. **વેધવેરા**તિ વિધવા અપતિકા, તાહિ વિધવાહિ વેરં ચરન્તીતિ વેધવેરા. **થૂલબાહૂ**તિ પાદપરિમદ્દનાદીહિ સમુટ્ઠાપિતમંસતાય મહાબાહૂ. **અપાતુભા**તિ અપાતુભાવા, ધનુપ્પાદરહિતાતિ અત્થો. **મિત્તભેદ**ન્તિ મિથુભેદં, અયમેવ વા પાઠો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યદા એવરૂપા ઇત્થિધુત્તા ‘‘ઇમા અમ્હે ન જહિસ્સન્તી’’તિ સહિરઞ્ઞા વિધવા ઉપગન્ત્વા સંવાસં કપ્પેત્વા તાસં સન્તકં ખાદિત્વા તાહિ સદ્ધિં મિત્તભેદં કરિસ્સન્તિ , વિસ્સાસં ભિન્દિત્વા અઞ્ઞં સહિરઞ્ઞં ગમિસ્સન્તિ, તદા એસ તે ચોરે સબ્બેવ ખાદિત્વા મુચ્ચિસ્સતિ. **અસપ્પુરિસચિન્તકા**તિ અસપ્પુરિસચિત્તેહિ પરદુક્ખચિન્તનસીલા. **તદા**તિ તદા સબ્બેપિમે ઘાતેત્વા ખાદિતમંસો કણ્હો પમોક્ખતીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ‘‘ઇમે મય્હં, મહારાજ, અમિત્તા’’તિ તે તે અધમ્મકારકે પક્ખન્દિત્વા ખાદિતુકામતં વિય કત્વા દસ્સેતિ. સો તતો મહાજનસ્સ ઉત્રસ્તકાલે સુનખં રજ્જુયા આકડ્ઢિત્વા ઠપિતં વિય કત્વા લુદ્દકવેસં વિજહિત્વા અત્તનો આનુભાવેન આકાસે જલમાનો ઠત્વા ‘‘મહારાજ, અહં સક્કો દેવરાજા, ‘અયં લોકો વિનસ્સતી’તિ આગતો, પમત્તા હિ મહાજના, અધમ્મં વત્તિત્વા મતમતા સમ્પતિ અપાયે પૂરેન્તિ, દેવલોકો તુચ્છો વિય વિતો, ઇતો પટ્ઠાય અધમ્મિકેસુ કત્તબ્બં અહં જાનિસ્સામિ, ત્વં અપ્પમત્તો હોહિ, મહારાજા’’તિ ચતૂહિ સતારહગાથાહિ ધમ્મં દેસેત્વા મનુસ્સાનં દાનસીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા ઓસક્કિતસાસનં અઞ્ઞં વસ્સસહસ્સં પવત્તનસમત્થં કત્વા માતલિં આદાય સકટ્ઠાનમેવ ગતો. મહાજના દાનસીલાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં ભિક્ખવે પુબ્બેપાહં લોકસ્સ અત્થમેવ ચરામી’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતલિ આનન્દો અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મહાકણ્હજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૭૦] ૭. કોસિયજાતકવણ્ણના

૭૩-૯૩. કોસિયજાતકં **સુધાભોજનજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.૧૯૨ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

કોસિયજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૭૧] ૮. મેણ્ડકપઞ્હજાતકવણ્ણના

૯૪-૧૦૫. મેણ્ડકપઞ્હજાતકં **ઉમઙ્ગજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

મેણ્ડકપઞ્હજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૭૨] ૯. મહાપદુમજાતકવણ્ણના

નાદટ્ઠા પરતો દોસન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ચિઞ્ચમાણવિકં આરબ્ભ કથેસિ. પઠમબોધિયઞ્હિ દસબલસ્સ પુથુભૂતેસુ સાવકેસુ અપરિમાણેસુ દેવમનુસ્સેસુ અરિયભૂમિં ઓક્કન્તેસુ પત્થટેસુ ગુણસમુદયેસુ મહાલાભસક્કારો ઉદપાદિ. તિત્થિયા સૂરિયુગ્ગમને ખજ્જોપનકસદિસા અહેસું હતલાભસક્કારા. તે અન્તરવીથિયં ઠત્વા ‘‘કિં સમણો ગોતમોવ બુદ્ધો, મયમ્પિ બુદ્ધા, કિં તસ્સેવ દિન્નં મહપ્ફલં, અમ્હાકમ્પિ દિન્નં મહપ્ફલમેવ, અમ્હાકમ્પિ દેથ કરોથા’’તિ એવં મનુસ્સે વિઞ્ઞાપેન્તાપિ લાભસક્કારં અલભન્તા રહો સન્નિપતિત્વા ‘‘કેન નુ ખો ઉપાયેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ મનુસ્સાનં અન્તરે અવણ્ણં ઉપ્પાદેત્વા લાભસક્કારં નાસેય્યામા’’તિ મન્તયિંસુ. તદા સાવત્થિયં ચિઞ્ચમાણવિકા નામેકા પરિબ્બાજિકા ઉત્તમરૂપધરા સોભગ્ગપ્પત્તા દેવચ્છરા વિય. તસ્સા સરીરતો રસ્મિયો નિચ્છરન્તિ. અથેકો ખરમન્તી એવમાહ – ‘‘ચિઞ્ચમાણવિકં પટિચ્ચ સમણસ્સ ગોતમસ્સ અવણ્ણં ઉપ્પાદેત્વા લાભસક્કારં નાસેસ્સામા’’તિ. તે ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ સમ્પટિચ્છિંસુ. અથ સા તિત્થિયારામં ગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ, તિત્થિયા તાય સદ્ધિં ન કથેસું. સા ‘‘કો નુ ખો મે દોસો’’તિ યાવતતિયં ‘‘વન્દામિ અય્યા’’તિ વત્વા ‘‘અય્યા, કો નુ ખો મે દોસો, કિં મયા સદ્ધિં ન કથેથા’’તિ આહ. ‘‘ભગિનિ, સમણં ગોતમં અમ્હે વિહેઠેન્તં હતલાભસક્કારે કત્વા વિચરન્તં ન જાનાસી’’તિ. ‘‘નાહં જાનામિ અય્યા, મયા કિં પનેત્થ કત્તબ્બન્તિ. સચે ત્વં ભગિનિ, અમ્હાકં સુખમિચ્છસિ, અત્તાનં પટિચ્ચ સમણસ્સ ગોતમસ્સ અવણ્ણં ઉપ્પાદેત્વા લાભસક્કારં નાસેહી’’તિ.

સા ‘‘સાધુ અય્યા, મય્હમેવેસો ભારો, મા ચિન્તયિત્થા’’તિ વત્વા પક્કમિત્વા ઇત્થિમાયાસુ કુસલતાય તતો પટ્ઠાય સાવત્થિવાસીનં ધમ્મકથં સુત્વા જેતવના નિક્ખમનસમયે ઇન્દગોપકવણ્ણં પટં પારુપિત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા જેતવનાભિમુખી ગચ્છન્તી ‘‘ઇમાય વેલાય કુહિં ગચ્છસી’’તિ વુત્તે ‘‘કિં તુમ્હાકં મમ ગમનટ્ઠાનેના’’તિ વત્વા જેતવનસમીપે તિત્થિયારામે વસિત્વા પાતોવ ‘‘અગ્ગવન્દનં વન્દિસ્સામા’’તિ નગરા નિક્ખમન્તે ઉપાસકજને જેતવને વુત્થા વિય હુત્વા નગરં પવિસતિ. ‘‘કુહિં વુત્થાસી’’તિ વુત્તે ‘‘કિં તુમ્હાકં મમ વુત્થટ્ઠાનેના’’તિ વત્વા માસડ્ઢમાસચ્ચયેન પુચ્છિયમાના ‘‘જેતવને સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં એકગન્ધકુટિયા વુત્થામ્હી’’તિ આહ. પુથુજ્જનાનં ‘‘સચ્ચં નુ ખો એતં, નો’’તિ કઙ્ખં ઉપ્પાદેત્વા તેમાસચતુમાસચ્ચયેન પિલોતિકાહિ ઉદરં વેઠેત્વા ગબ્ભિનિવણ્ણં દસ્સેત્વા ઉપરિ રત્તપટં પારુપિત્વા ‘‘સમણં ગોતમં પટિચ્ચ ગબ્ભો મે લદ્ધો’’તિ અન્ધબાલે ગાહાપેત્વા અટ્ઠનવમાસચ્ચયેન ઉદરે દારુમણ્ડલિકં બન્ધિત્વા ઉપરિ રત્તપટં પારુપિત્વા હત્થપાદપિટ્ઠિયો ગોહનુકેન કોટ્ટાપેત્વા ઉસ્સદે દસ્સેત્વા કિલન્તિન્દ્રિયા હુત્વા સાયન્હસમયે તથાગતે અલઙ્કતધમ્માસને નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેન્તે ધમ્મસભં ગન્ત્વા તથાગતસ્સ પુરતો ઠત્વા ‘‘મહાસમણ, મહાજનસ્સ તાવ ધમ્મં દેસેસિ, મધુરો તે સદ્દો, સુફુસિતં દન્તાવરણં, અહં પન તં પટિચ્ચ ગબ્ભં લભિત્વા પરિપુણ્ણગબ્ભા

જાતા, નેવ મે સૂતિઘરં જાનાસિ, ન સપ્પિતેલાદીનિ, સયં અકરોન્તો ઉપટ્ઠાકાનમ્પિ અઞ્ઞતરં કોસલરાજાનં વા અનાથપિણ્ડિકં વા વિસાખં ઉપાસિકં વા ''ઇમિસ્સા ચિઞ્ચમાણવિકાય કત્તબ્બયુત્તં કરોહી'તિ ન વદસિ, અભિરમિતુંયેવ જાનાસિ, ગબ્ભપરિહારં ન જાનાસી''તિ ગૂથપિણ્ડં ગહેત્વા ચન્દમણ્ડલં દૂસેતું વાયમન્તી વિય પરિસમજ્ઝે તથાગતં અક્કોસિ. તથાગતો ધમ્મકથં ઠપેત્વા સીહો વિય અભિનદન્તો ''ભગિનિ, તયા કથિતસ્સ તથભાવં વા અતથભાવં વા અહઞ્ચેવ ત્વઞ્ચ જાનામા''તિ આહ. આમ, સમણ, તયા ચ મયા ચ ઞાતભાવેનેતં જાતન્તિ.

તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો આવજ્જમાનો ''ચિઞ્ચમાણવિકા તથાગતં અભૂતેન અક્કોસતી''તિ ઞત્વા ''ઇમં વત્થું સોધેસ્સામી''તિ ચતૂહિ દેવપુત્તેહિ સદ્ધિં આગમિ. દેવપુત્તા મૂસિકપોતકા હુત્વા દારુમણ્ડલિકસ્સ બન્ધનરજ્જુકે એકપ્પહારેનેવ છિન્દિંસુ, પારુતપટં વાતો ઉક્ખિપિ, દારુમણ્ડલિકં પતમાનં તસ્સા પાદપિટ્ઠિયં પતિ, ઉભો અગ્ગપાદા છિજ્જિંસુ. મનુસ્સા ઉટ્ઠાય ''કાળકણ્ણિ, સમ્માસમ્બુદ્ધં અક્કોસસી''તિ સીસે ખેળં પાતેત્વા લેડ્ડુદણ્ડાદિહત્થા જેતવના નીહરિંસુ. અથસ્સા તથાગતસ્સ ચક્ખુપથં અતિક્કન્તકાલે મહાપથવી ભિજ્જિત્વા વિવરમદાસિ, અવીચિતો અગ્ગિજાલા ઉટ્ઠહિ. સા કુલદત્તિયં કમ્બલં પારુપમાના વિય ગન્ત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તિ. અઞ્ઞતિત્થિયાનં લાભસક્કારો પરિહાયિ, દસબલસ્સ ભિય્યોસોમત્તાય વડ્ઢિ. પુનદિવસે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, ચિઞ્ચમાણવિકા એવં ઉળારગુણં અગ્ગદક્ખિણેય્યં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભૂતેન અક્કોસિત્વા મહાવિનાસં પત્તા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ એસા મં અભૂતેન અક્કોસિત્વા મહાવિનાસં પત્તા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, કુલ્લપદુમસસ્સિરિકમુખત્તા પનસ્સ ''પદુમકુમારો''ત્વેવ નામં કરિંસુ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા આગમિ. અથસ્સ માતા કાલમકાસિ. રાજા અઞ્ઞં અગ્ગમહેસિં કત્વા પુત્તસ્સ ઉપરજ્જં અદાસિ. અપરભાગે રાજા પચ્ચન્તં કુપિતં વૂપસમેતું અગ્ગમહેસિં આહ ''ભદ્દે, ઇધેવ વસ, અહં પચ્ચન્તં કુપિતં વૂપસમેતું ગચ્છામી''તિ વત્વા ''નાહં ઇધેવ વસિસ્સામિ, અહમ્પિ ગમિસ્સામી''તિ વુત્તે યુદ્ધભૂમિયા આદીનવં દસ્સેત્વા ''યાવ મમાગમના અનુક્કણ્ઠમાના વસ, અહં પદુમકુમારં યથા તવ કત્તબ્બકિચ્ચેસુ અપ્પમત્તો હોતિ, એવં આણાપેત્વા ગમિસ્સામી''તિ વત્વા તથા કત્વા ગન્ત્વા પચ્ચામિત્તે પલાપેત્વા જનપદં સન્તપ્પેત્વા પચ્ચાગન્ત્વા બહિનગરે ખન્ધાવારં નિવાસેસિ . બોધિસત્તો પિતુ આગતભાવં ઞત્વા નગરં અલઙ્કારાપેત્વા રાજગેહં પટિજગ્ગાપેત્વા એકકોવ તસ્સા સન્તિકં અગમાસિ.

સા તસ્સ રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તા અહોસિ. બોધિસત્તો તં વન્દિત્વા ''અમ્મ, કિં અમ્હાકં કત્તબ્બ''ન્તિ પુચ્છિ. અથ નં ''અમ્માતિ મં વદસી''તિ ઉટ્ઠાય હત્થે ગહેત્વા ''સયનં અભિરુહા''તિ આહ. ''કિંકારણા''તિ? ''યાવ રાજા ન આગચ્છતિ, તાવ ઉભોપિ કિલેસરતિયા રમિસ્સામા''તિ. ''અમ્મ, ત્વં મમ માતા ચ સસામિકા ચ, મયા સપરિગ્ગહો માતુગામો નામ કિલેસવસેન ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા ન ઓલોકિતપુબ્બો, કથં તયા સદ્ધિં એવરૂપં કિલિટ્ઠકમ્મં કરિસ્સામી''તિ. સા દ્વે તયો વારે કથેત્વા તસ્મિં અનિચ્છમાને ''મમ વચનં ન કરોસી''તિ આહ. ''આમ, ન કરોમી''તિ. ''તેન હિ રઞ્ઞો કથેત્વા સીસં તે છિન્દાપેસ્સામી''તિ. મહાસત્તો ''તવ રુચિં કરોહી''તિ વત્વા તં લજ્જાપેત્વા પક્કામિ.

સા ભીતતસિતા ચિન્તેસિ ‘‘સચે અયં પઠમં પિતુ આરોચેસ્સતિ, જીવિતં મે નત્થિ, અહમેવ પુરેતરં કથેસ્સામી’’તિ ભત્તં અભુઞ્જિત્વા કિલિટ્ઠલોમવત્થં નિવાસેત્વા સરીરે નખરાજિયો દસ્સેત્વા ‘‘કુહિં દેવીતિ રઞ્ઞો પુચ્છનકાલે ‘ગિલાના’તિ કથેય્યાથા’’તિ પરિચારિકાનં સઞ્ઞં દત્વા ગિલાનાલયં કત્વા નિપજ્જિ. રાજાપિ નગરં પદક્ખિણં કત્વા નિવેસનં આરુય્હ તં અપસ્સન્તો ‘‘કુહિં દેવી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ગિલાના’’તિ સુત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ‘‘કિં તે દેવિ, અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. સા તસ્સ વચનં અસુણન્તી વિય હુત્વા દ્વે તયો વારે પુચ્છિતા ‘‘મહારાજ, કસ્મા કથેસિ, તુણ્હી હોહિ, સસામિકઇત્થિયો નામ માદિસા ન હોન્તી’’તિ વત્વા ‘‘કેન ત્વં વિહેઠિતાસિ, સીઘં મે કથેહિ , સીસમસ્સ છિન્દિસ્સામી’’તિ વુત્તે ‘‘કંસિ ત્વં, મહારાજ, નગરે ઠપેત્વા ગતો’’તિ વત્વા ‘‘પદુમકુમાર’’ન્તિ વુત્તે ‘‘સો મય્હં વસનટ્ઠાનં આગન્ત્વા ‘તાત, મા એવં કરોહિ, અહં તવ માતા’તિ વુચ્ચમાનોપિ ‘ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો રાજા નત્થિ, અહં તં ગેહે કરિત્વા કિલેસરતિયા રમિસ્સામી’તિ મં કેસેસુ ગહેત્વા અપરાપરં લુઞ્ચિત્વા અત્તનો વચનં અકરોન્તિં મં પાતેત્વા કોટ્ટેત્વા ગતો’’તિ આહ.

રાજા અનુપપરિક્ખિત્વાવ આસીવિસો વિય કુદ્ધો પુરિસે આણાપેસિ ‘‘ગચ્છથ, ભણે, પદુમકુમારં બન્ધિત્વા આનેથા’’તિ. તે નગરં અવત્થરન્તા વિય તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા તં બન્ધિત્વા પહરિત્વા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા રત્તકણવેરમાલં ગીવાયં પટિમુઞ્ચિત્વા વજ્ઝં કત્વા આનયિંસુ . સો ‘‘દેવિયા ઇદં કમ્મ’’ન્તિ ઞત્વા ‘‘ભો પુરિસા, નાહં રઞ્ઞો દોસકારકો, નિપ્પરાધોહમસ્મી’’તિ વિલપન્તો આગચ્છતિ. સકલનગરં સંખુભિત્વા ‘‘રાજા કિર માતુગામસ્સ વચનં ગહેત્વા મહાપદુમકુમારં ઘાતાપેસી’’તિ સન્નિપતિત્વા રાજકુમારસ્સ પાદમૂલે નિપતિત્વા ‘‘ઇદં તે સામિ, અનનુચ્છવિક’’ન્તિ મહાસદ્દેન પરિદેવિ. અથ નં નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા દિસ્વાવ ચિત્તં નિગ્ગણ્હિતું અસક્કોન્તો ‘‘અયં અરાજાવ રાજલીળં કરોતિ, મમ પુત્તો હુત્વા અગ્ગમહેસિયા અપરજ્ઝતિ, ગચ્છથ નં ચોરપપાતે પાતેત્વા વિનાસં પાપેથા’’તિ આહ. મહાસત્તો ‘‘ન મય્હં, તાત, એવરૂપો અપરાધો અત્થિ, માતુગામસ્સ વચનં ગહેત્વા મા મં નાસેહી’’તિ પિતરં યાચિ. સો તસ્સ કથં ન ગણ્હિ.

તતો સોળસસહસ્સા અન્તેપુરિકા ‘‘તાત મહાપદુમકુમાર, અત્તનો અનનુચ્છવિકં ઇદં લદ્ધ’’ન્તિ મહાવિરવં વિરવિંસુ. સબ્બે ખત્તિયમહાસાલાદયોપિ અમચ્ચપરિજનાપિ ‘‘દેવ, કુમારો સીલાચારગુણસમ્પન્નો વંસાનુરક્ખિતો રજ્જદાયાદો, મા નં માતુગામસ્સ વચનં ગહેત્વા અનુપપરિક્ખિત્વાવ વિનાસેહિ, રઞ્ઞા નામ નિસમ્મકારિના ભવિતબ્બ’’ન્તિ વત્વા સત્ત ગાથા અભાસિંસુ –

૧૦૬.‘‘નાદટ્ઠા પરતો દોસં, અણું થૂલાનિ સબ્બસો;
ઇસ્સરો પણયે દણ્ડં, સામં અપ્પટિવેક્ખિય.

૧૦૭.‘‘યો ચ અપ્પટિવેક્ખિત્વા, દણ્ડં કુબ્બતિ ખત્તિયો;
સકણ્ટકં સો ગિલતિ, જચ્ચન્ધોવ સમક્ખિકં.

૧૦૮.‘‘અદણ્ડિયં દણ્ડયતિ, દણ્ડિયઞ્ચ અદણ્ડિયં;
અન્ધોવ વિસમં મગ્ગં, ન જાનાતિ સમાસમં.

૧૦૯.‘‘યો ચ એતાનિ ઠાનાનિ, અણું થૂલાનિ સબ્બસો;
સુદિટ્ઠમનુસાસેય્ય, સ વે વોહરિતુ મરહતિ.

૧૧૦.“નેકન્તમુદુના સક્કા, એકન્તતિખિણેન વા;
અત્તં મહન્તે ઠપેતું, તસ્મા ઉભયમાચરે.

૧૧૧.“પરિભૂતો મુદુ હોતિ, અતિતિક્ખો ચ વેરવા;
એતઞ્ચ ઉભયં ઞત્વા, અનુમજ્ઝં સમાચરે.

૧૧૨.“બહુમ્પિ રત્તો ભાસેય્ય, દુટ્ઠોપિ બહુ ભાસતિ;
ન ઇત્થિકારણા રાજ, પુત્તં ઘાતેતુમરહસી”તિ.

તત્થ **નાદટ્ઠા**તિ ન અદિસ્વા. **પરતો**તિ પરસ્સ. **સબ્બસો**તિ સબ્બાનિ. **અણુંથૂલાની**તિ ખુદ્દકમહન્તાનિ વજ્જાનિ. **સામં અપ્પટિવેક્ખિયા**તિ પરસ્સ વચનં ગહેત્વા અત્તનો પચ્ચક્ખં અકત્વા પથવિસ્સરો રાજા દણ્ડં ન પણયે ન પટ્ઠપેય્ય. મહાસમ્મતરાજકાલસ્મિઞ્હિ સતતો ઉત્તરિ દણ્ડો નામ નત્થિ, તાળનગરહણપબ્બાજનતો ઉદ્ધં હત્થપાદચ્છેદનઘાતનં નામ નત્થિ, પચ્છા કક્ખળરાજૂનંયેવ કાલે એતં ઉપ્પન્નં, તં સન્ધાય તે અમચ્ચા “એકન્તેનેવ પરસ્સ દોસં સામં અદિસ્વા કાતું ન યુત્ત”ન્તિ કથેન્તા એવમાહંસુ.

યો ચ અપ્પટિવેક્ખિત્વાતિ મહારાજ, એવં અપ્પટિવેક્ખિત્વા દોસાનુચ્છવિકે દણ્ડે પણેતબ્બે યો રાજા અગતિગમને ઠિતો તં દોસં અપ્પટિવેક્ખિત્વા હત્થચ્છેદાદિદણ્ડં કરોતિ, સો અત્તનો દુક્ખકારણં કરોન્તો સકણ્ટકં ભોજનં ગિલતિ નામ, જચ્ચન્ધો વિય ચ સમક્ખિકં ભુઞ્જતિ નામ. **અદણ્ડિયન્તિ** યો અદણ્ડિયં અદણ્ડપણેતબ્બઞ્ચ દણ્ડેત્વા દણ્ડિયઞ્ચ દણ્ડપણેતબ્બં અદણ્ડેત્વા અત્તનો રુચિમેવ કરોતિ, સો અન્ધો વિય વિસમં મગ્ગં પટિપન્નો, ન જાનાતિ સમાસમં, તતો પાસાણાદીસુ પક્ખલન્તો અન્ધો વિય ચતૂસુ અપાયેસુ મહાદુક્ખં પાપુણાતીતિ અત્થો. **એતાનિ ઠાનાની**તિ એતાનિ દણ્ડિયાદણ્ડિયકારણાનિ ચેવ દણ્ડિયકારણેસુપિ અણુંથૂલાનિ ચ સબ્બાનિ સુદિટ્ઠં દિસ્વા અનુસાસેય્ય, સ વે વોહરિતું રજ્જમનુસાસિતું અરહતીતિ અત્થો.

અત્તં મહન્તે ઠપેતુન્તિ એવરૂપો અનુપ્પન્ને ભોગે ઉપ્પાદેત્વા ઉપ્પન્ને થાવરે કત્વા અત્તાનં મહન્તે ઉળારે ઇસ્સરિયે ઠપેતું ન સક્કોતીતિ અત્થો. **મુદૂ**તિ મુદુરાજા રટ્ઠવાસીનં પરિભૂતો હોતિ અવઞ્ઞાતો, સો રજ્જં નિચ્ચોરં કાતું ન સક્કોતિ. **વેરવા**તિ અતિતિક્ખસ્સ પન સબ્બેપિ રટ્ઠવાસિનો વેરિનો હોન્તીતિ સો વેરવા નામ હોતિ. **અનુમજ્ઝન્તિ** અનુભૂતં મુદુતિખિણભાવાનં મજ્ઝં સમાચરે, અમુદુ અતિક્ખો હુત્વા રજ્જં કારેય્યાતિ અત્થો. **ન ઇત્થિકારણા**તિ પાપં લામકં માતુગામં નિસ્સાય વંસાનુરક્ખકં છત્તદાયાદં પુત્તં ઘાતેતું નારહસિ, મહારાજાતિ.

એવં નાનાકારણેહિ કથેન્તાપિ અમચ્ચા અત્તનો કથં ગાહાપેતું નાસક્ખિંસુ. બોધિસત્તોપિ યાચન્તો અત્તનો કથં ગાહાપેતું નાસક્ખિ. અન્ધબાલો પન રાજા “ગચ્છથ નં ચોરપપાતે ખિપથા”તિ આણાપેન્તો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૧૧૩.“સબ્બોવ લોકો એકતો, ઇત્થી ચ અયમેકિકા;
તેનાહં પટિપજ્જિસ્સં, ગચ્છથ પક્ખિપથેવ ત”ન્તિ.

તત્થ **તેનાહન્તિ** યેન કારણેન સબ્બો લોકો એકતો કુમારસ્સેવ પક્ખો હુત્વા ઠિતો, અયઞ્ચ ઇત્થી એકિકાવ, તેન કારણેન અહં ઇમિસ્સા વચનં પટિપજ્જિસ્સં, ગચ્છથ તં પબ્બતં આરોપેત્વા પપાતે ખિપથેવાતિ.

એવં વુત્તે સોળસસહસ્સાસુ રાજઇત્થીસુ એકાપિ સકભાવેન સણ્ઠાતું નાસક્ખિ, સકલનગરવાસિનો બાહા પગ્ગય્હ કન્દિત્વા કેસે વિકિરયમાના વિલપિંસુ. રાજા ''ઇમે ઇમસ્સ પપાતે ખિપનં પટિબાહેય્યુ''ન્તિ સપરિવારો ગન્ત્વા મહાજનસ્સ પરિદેવન્તસ્સેવ નં ઉદ્ધંપાદં અવંસિરં કત્વા ગાહાપેત્વા પપાતે ખિપાપેસિ. અથસ્સ મેત્તાનુભાવેન પબ્બતે અધિવત્થા દેવતા ''મા ભાયિ મહાપદુમા''તિ તં સમસ્સાસેત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા હદયે ઠપેત્વા દિબ્બસમ્ફસ્સં ફરાપેત્વા ઓતરિત્વા પબ્બતપાદે પતિટ્ઠિતનાગરાજસ્સ ફણગબ્ભે ઠપેસિ. નાગરાજા બોધિસત્તં નાગભવનં નેત્વા અત્તનો યસં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા અદાસિ. સો તત્થ એકસંવચ્છરં વસિત્વા ''મનુસ્સપથં ગમિસ્સામી''તિ વત્વા ''કતરં ઠાન''ન્તિ વુત્તે ''હિમવન્તં ગન્ત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ આહ. નાગરાજા ''સાધૂ''તિ તં ગહેત્વા મનુસ્સપથે પતિટ્ઠાપેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે દત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સોપિ હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેત્વા વનમૂલફલાહારો તત્થ પટિવસતિ.

અથેકો બારાણસિવાસી વનચરકો તં ઠાનં પત્તો મહાસત્તં સઞ્જાનિત્વા ''નનુ ત્વં દેવ, મહાપદુમકુમારો''તિ વત્વા ''આમ, સમ્મા''તિ વુત્તે તં વન્દિત્વા કતિપાહં તત્થ વસિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ ''દેવ, પુત્તો તે હિમવન્તપદેસે ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પણ્ણસાલાયં વસતિ, અહં તસ્સ સન્તિકે વસિત્વા આગતો''તિ. ''પચ્ચક્ખતો તે દિટ્ઠો''તિ? ''આમ દેવા''તિ. રાજા મહાબલકાયપરિવુતો તત્થ ગન્ત્વા વનપરિયન્તે ખન્ધાવારં બન્ધિત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો પણ્ણસાલં ગન્ત્વા કઞ્ચનરૂપસદિસં પણ્ણસાલદ્વારે નિસિન્નં મહાસત્તં દિસ્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અમચ્ચાપિ વન્દિત્વા પટિસન્થારં કત્વા નિસીદિંસુ. બોધિસત્તોપિ રાજાનં પટિપુચ્છિત્વા પટિસન્થારમકાસિ. અથ નં રાજા ''તાત, મયા ત્વં ગમ્ભીરે પપાતે ખિપાપિતો, કથં સજીવિતોસી''તિ પુચ્છન્તો નવમં ગાથમાહ –

૧૧૪.''અનેકતાલે નરકે, ગમ્ભીરે ચ સુદુત્તરે;
પાતિતો ગિરિદુગ્ગસ્મિં, કેન ત્વં તત્થ નામરી''તિ.

તત્થ **અનેકતાલે**તિ અનેકતાલપ્પમાણે. **નામરી**તિ ન અમરિ.

તતોપરં –

૧૧૫.''નાગો જાતફણો તત્થ, થામવા ગિરિસાનુજો;
પચ્ચગ્ગહિ મં ભોગેહિ, તેનાહં તત્થ નામરિં.

૧૧૬.''એહિ તં પટિનેસ્સામિ, રાજપુત્ત સકં ઘરં;
રજ્જં કારેહિ ભદ્દન્તે, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસિ.

૧૧૭.''યથા ગિલિત્વા બળિસં, ઉદ્ધરેય્ય સલોહિતં;
ઉદ્ધરિત્વા સુખી અસ્સ, એવં પસ્સામિ અત્તનં.

૧૧૮.''કિં નુ ત્વં બળિસં બ્રૂસિ, કિં ત્વં બ્રૂસિ સલોહિતં;
કિં નુ ત્વં ઉબ્ભતં બ્રૂસિ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો.

૧૧૯.''કામાહં બળિસં બ્રૂમિ, હત્થિઅસ્સં સલોહિતં;

ચત્તાહં ઉબ્ભતં બ્રૂમિ, એવં જાનાહિ ખત્તિયા’’તિ. –

ઇમાસુ પઞ્ચસુ એકન્તરિકા તિસ્સો ગાથા બોધિસત્તસ્સ, દ્વે રઞ્ઞો.

તત્થ **પચ્ચગ્ગહિ મ**ન્તિ પબ્બતપતનકાલે દેવતાય પરિગ્ગહેત્વા દિબ્બસમ્ફસ્સેન સમસ્સાસેત્વા ઉપનીતં મં પટિગ્ગણ્હિ, ગહેત્વા ચ પન નાગભવનં આનેત્વા મહન્તં યસં દત્વા ‘‘મનુસ્સપથં મં નેહી’’તિ વુત્તો મં મનુસ્સપથં આનેસિ. અહં ઇધાગન્ત્વા પબ્બજિતો, ઇતિ તેન દેવતાય ચ નાગરાજસ્સ ચ આનુભાવેન અહં તત્થ નામરિન્તિ સબ્બં આરોચેસિ.

એહીતિ રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ‘‘તાત, અહં બાલભાવેન ઇત્થિયા વચનં ગહેત્વા એવં સીલાચારસમ્પન્ને તયિ અપરજ્ઝિં, ખમાહિ મે દોસ’’ન્તિ પાદેસુ નિપતિત્વા ‘‘ઉટ્ઠેહિ, મહારાજ, ખમામ તે દોસં, ઇતો પરં પુન મા એવં અનિસમ્મકારી ભવેય્યાસી’’તિ વુત્તે ‘‘તાત, ત્વં અત્તનો કુલસન્તકં સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેત્વા રજ્જં અનુસાસન્તો મય્હં ખમસિ નામા’’તિ એવમાહ.

ઉદ્ધરિત્વાતિ હદયવક્કાદીનિ અસમ્પત્તમેવ તં ઉદ્ધરિત્વા સુખી અસ્સ. **એવં પસ્સામિ અત્તન**ન્તિ અત્તાનં મહારાજ, એવં અહમ્પિ પુન સોત્થિભાવપ્પત્તં ગિલિતબળિસં પુરિસમિવ અત્તાનં પસ્સામીતિ. ‘‘**કિં નુ ત્વ**’’ન્તિ ઇદં રાજા તમત્થં વિત્થારતો સોતું પુચ્છતિ. **કામાહ**ન્તિ પઞ્ચ કામગુણે અહં. **હત્થિઅસ્સં સલોહિત**ન્તિ એવં હત્થિઅસ્સરથવાહનં સત્તરતનાદિવિભવં ‘‘સલોહિત’’ન્તિ બ્રૂમિ. **ચત્તાહ**ન્તિ ચત્તં અહં, યદા તં સબ્બમ્પિ ચત્તં હોતિ પરિચ્ચત્તં, તં દાનાહં ‘‘ઉબ્ભત’’ન્તિ બ્રૂમિ.

‘‘ઇતિ ખો, મહારાજ, મય્હં રજ્જેન કિચ્ચં નત્થિ, ત્વં પન દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા અગતિગમનં પહાય ધમ્મેન રજ્જં કારેહી’’તિ મહાસત્તો પિતુ ઓવાદં અદાસિ. સો રાજા રોદિત્વા પરિદેવિત્વા નગરં ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે અમચ્ચે પુચ્છિ. ‘‘અહં કં નિસ્સાય એવરૂપેન આચારગુણસમ્પન્નેન પુત્તેન વિયોગં પત્તો’’તિ? ‘‘અગ્ગમહેસિં, દેવા’’તિ. રાજા તં ઉદ્ધંપાદં ગાહાપેત્વા ચોરપપાતે ખિપાપેત્વા નગરં પવિસિત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપેસા મં અક્કોસિત્વા મહાવિનાસં પત્તા’’તિ વત્વા –

૧૨૦.‘‘ચિઞ્ચમાણવિકા માતા, દેવદત્તો ચ મે પિતા;
આનન્દો પણ્ડિતો નાગો, સારિપુત્તો ચ દેવતા;
રાજપુત્તો અહં આસિં, એવં ધારેથ જાતક’’ન્તિ. –

ઓસાનગાથાય જાતકં સમોધાનેસિ.

મહાપદુમજાતકવણ્ણના નવમા.

[૪૭૩] ૧૦. મિત્તામિત્તજાતકવણ્ણના

કાનિ કમ્માનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરઞ્ઞો અત્થચરકં અમચ્ચં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર રઞ્ઞો બહૂપકારો અહોસિ. અથસ્સ રાજા અતિરેકસમ્માનં કારેસિ. અવસેસા નં અસહમાના ‘‘દેવ, અસુકો નામ

અમચ્ચો તુમ્હાકં અનત્થકારકો''તિ પરિભિન્દિંસુ. રાજા તં પરિગ્ગણ્હન્તો કિઞ્ચિ દોસં અદિસ્વા ''અહં ઇમસ્સ કિઞ્ચિ દોસં ન પસ્સામિ, કથં નુ ખો સક્કા મયા ઇમસ્સ મિત્તભાવં વા અમિત્તભાવં વા જાનિતુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ઇમં પઞ્હં ઠપેત્વા તથાગતં અઞ્ઞો જાનિતું ન સક્ખિસ્સતિ, ગન્ત્વા પુચ્છિસ્સામી''તિ ભુત્તપાતરાસો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, કથં નુ ખો સક્કા પુરિસેન અત્તનો મિત્તભાવં વા અમિત્તભાવં વા જાનિતુ''ન્તિ પુચ્છિ. અથ નં સત્થા ''પુબ્બેપિ મહારાજ, પણ્ડિતા ઇમં પઞ્હં ચિન્તેત્વા પણ્ડિતે પુચ્છિત્વા તેહિ કથિતવસેન ઞત્વા અમિત્તે વજ્જેત્વા મિત્તે સેવિંસૂ''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અમચ્ચો અહોસિ. તદા બારાણસિરઞ્ઞો એકં અત્થચરકં અમચ્ચં સેસા પરિભિન્દિંસુ. રાજા તસ્સ દોસં અપસ્સન્તો ''કથં નુ ખો સક્કા મિત્તં વા અમિત્તં વા ઞાતુ''ન્તિ મહાસત્તં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૨૧.''કાનિ કમ્માનિ કુબ્બાનં, કથં વિઞ્ઞૂ પરક્કમે;
અમિત્તં જાનેય્ય મેધાવી, દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો''તિ.

તસ્સત્થો – કાનિ કમ્માનિ કરોન્તં મેધાવી પણ્ડિતો પુરિસો ચક્ખુના દિસ્વા વા સોતેન સુત્વા વા ''અયં મય્હં અમિત્તો''તિ જાનેય્ય, તસ્સ જાનનત્થાય કથં વિઞ્ઞૂ પરક્કમેય્યાતિ.

અથસ્સ અમિત્તલક્ખણં કથેન્તો આહ –

૧૨૨.''ન નં ઉમ્હયતે દિસ્વા, ન ચ નં પટિનન્દતિ;
ચક્ખૂનિ ચસ્સ ન દદાતિ, પટિલોમઞ્ચ વત્તતિ.

૧૨૩.''અમિત્તે તસ્સ ભજતિ, મિત્તે તસ્સ ન સેવતિ;
વણ્ણકામે નિવારેતિ, અક્કોસન્તે પસંસતિ.

૧૨૪.''ગુય્હઞ્ચ તસ્સ નક્ખાતિ, તસ્સ ગુય્હં ન ગૂહતિ;
કમ્મં તસ્સ ન વણ્ણેતિ, પઞ્ઞસ્સ નપ્પસંસતિ.

૧૨૫.''અભવે નન્દતિ તસ્સ, ભવે તસ્સ ન નન્દતિ;
અચ્છેરં ભોજનં લદ્ધા, તસ્સ નુપ્પજ્જતે સતિ;
તતો નં નાનુકમ્પતિ, અહો સોપિ લભેય્યિતો.

૧૨૬.''ઇચ્ચેતે સોળસાકારા, અમિત્તસ્મિં પતિટ્ઠિતા;
યેહિ અમિત્તં જાનેય્ય, દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો''તિ.

મહાસત્તો ઇમા પઞ્ચ ગાથા વત્વાન પુન –

૧૨૭.''કાનિ કમ્માનિ કુબ્બાનં, કથં વિઞ્ઞૂ પરક્કમે;
મિત્તં જાનેય્ય મેધાવી, દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો''તિ. –

ઇમાય ગાથાય મિત્તલક્ખણં પુટ્ઠો સેસગાથા અભાસિ –

૧૨૮.“પવુત્થં તસ્સ સરતિ, આગતં અભિનન્દતિ;
તતો કેલાયિતો હોતિ, વાચાય પટિનન્દતિ.

૧૨૯.“મિત્તે તસ્સેવ ભજતિ, અમિત્તે તસ્સ ન સેવતિ;
અક્કોસન્તે નિવારેતિ, વણ્ણકામે પસંસતિ.

૧૩૦.“ગુય્હઞ્ચ તસ્સ અક્ખાતિ, તસ્સ ગુય્હઞ્ચ ગૂહતિ;
કમ્મઞ્ચ તસ્સ વણ્ણેતિ, પઞ્ઞં તસ્સ પસંસતિ.

૧૩૧.“ભવે ચ નન્દતિ તસ્સ, અભવે તસ્સ ન નન્દતિ;
અચ્છેરં ભોજનં લદ્ધા, તસ્સ ઉપ્પજ્જતે સતિ;
તતો નં અનુકમ્પતિ, અહો સોપિ લભેય્યિતો.

૧૩૨.“ઇચ્ચેતે સોળસાકારા, મિત્તસ્મિં સુપ્પતિટ્ઠિતા;
યેહિ મિત્તઞ્ચ જાનેય્ય, દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો”તિ.

તત્થ **ન નં ઉમ્હયતે દિસ્વા**તિ તં મિત્તં મિત્તપતિરૂપકો દિસ્વા સિતં ન કરોતિ, પહટ્ઠાકારં ન દસ્સેતિ. **ન ચ નં પટિનન્દતી**તિ તસ્સ કથં પગ્ગણ્હન્તો ન પટિનન્દતિ ન તુસ્સતિ. **ચક્ખૂનિ ચસ્સ ન દદાતી**તિ ઓલોકેન્તં ન ઓલોકેતિ. **પટિલોમઞ્ચા**તિ તસ્સ કથં પટિપ્ફરતિ પટિસત્તુ હોતિ. **વણ્ણકામે**તિ તસ્સ વણ્ણં ભણન્તે. **નક્ખાતી**તિ અત્તનો ગુય્હં તસ્સ ન આચિક્ખતિ. **કમ્મં તસ્સા**તિ તેન કતકમ્મં ન વણ્ણયતિ. **પઞ્ઞસ્સા**તિ અસ્સ પઞ્ઞં નપ્પસંસતિ, ઞાણસમ્પદં ન પસંસતિ. **અભવે**તિ અવડ્ઢિયં. **તસ્સ નુપ્પજ્જતે સતી**તિ તસ્સ મિત્તપતિરૂપકસ્સ “મમ મિત્તસ્સપિ ઇતો દસ્સામી”તિ સતિ ન ઉપ્પજ્જતિ. **નાનુકમ્પતી**તિ મુદુચિત્તેન ન ચિન્તેતિ. **લભેય્યિતો**તિ લભેય્ય ઇતો. **આકારા**તિ કારણાનિ. **પવુત્થ**ન્તિ વિદેસગતં . **કેલાયિતો**તિ કેલાયતિ મમાયતિ પત્થેતિ પિહેતિ ઇચ્છતીતિ અત્થો. **વાચાયા**તિ મધુરવચનેન તં સમુદાચરન્તો પટિનન્દતિ તુસ્સતિ. સેસં વુત્તપટિપક્ખનયેન વેદિતબ્બં. રાજા મહાસત્તસ્સ કથાય અત્તમનો હુત્વા તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા “એવં, મહારાજ, પુબ્બેપેસ પઞ્હો સમુટ્ઠહિ, પણ્ડિતાવ નં કથયિંસુ, ઇમેહિ દ્વત્તિંસાય આકારેહિ મિત્તામિત્તો જાનિતબ્બો”તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

મિત્તામિત્તજાતકવણ્ણના દસમા.

જાતકુદ્દાનં –

કુણાલં ભદ્દસાલઞ્ચ, સમુદ્દવાણિજ પણ્ડિતં;
જનસન્ધં મહાકણ્હં, કોસિયં સિરિમન્તકં.

પદુમં મિત્તામિત્તઞ્ચ, ઇચ્ચેતે દસ જાતકે;
સઙ્ગાયિંસુ મહાથેરા, દ્વાદસમ્હિ નિપાતકે.

દ્વાદસકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. તેરસકનિપાતો

[૪૭૪] ૧. અમ્બજાતકવણ્ણના

અહાસિ મે અમ્બફલાનિ પુબ્બેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તો હિ ''અહં બુદ્ધો ભવિસ્સામિ, મય્હં સમણો ગોતમો નેવ આચરિયો ન ઉપજ્ઝાયો''તિ આચરિયં પચ્ચક્ખાય ઝાનપરિહીનો સઙ્ઘં ભિન્દિત્વા અનુપુબ્બેન સાવત્થિં આગચ્છન્તો બહિજેતવને પથવિયા વિવરે દિન્ને અવીચિં પાવિસિ. તદા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, દેવદત્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાય મહાવિનાસં પત્તો, અવીચિમહાનિરયે નિબ્બત્તો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાય મહાવિનાસં પત્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ પુરોહિતકુલં અહિવાતરોગેન વિનસ્સિ. એકોવ પુત્તો ભિત્તિં ભિન્દિત્વા પલાતો. સો તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખસ્સાચરિયસ્સ સન્તિકે તયો વેદે ચ અવસેસસિપ્પાનિ ચ ઉગ્ગહેત્વા આચરિયં વન્દિત્વા નિક્ખન્તો ''દેસચારિત્તં જાનિસ્સામી''તિ ચરન્તો એકં પચ્ચન્તનગરં પાપુણિ. તં નિસ્સાય મહાચણ્ડાલગામકો અહોસિ. તદા બોધિસત્તો તસ્મિં ગામે પટિવસતિ, પણ્ડિતો બ્યત્તો અકાલે ફલં ગણ્હાપનમન્તં જાનાતિ. સો પાતોવ વુટ્ઠાય કાજં આદાય તતો ગામા નિક્ખિમિત્વા અરઞ્ઞે એકં અમ્બરુક્ખં ઉપસઙ્કમિત્વા સત્તપદમત્થકે ઠિતો તં મન્તં પરિવત્તેત્વા અમ્બરુક્ખં એકેન ઉદકપસતેન પહરતિ. રુક્ખતો તઙ્ખણઞ્ઞેવ પુરાણપણ્ણાનિ પતન્તિ, નવાનિ ઉટ્ઠહન્તિ, પુપ્ફાનિ પુપ્ફિત્વા પતન્તિ, અમ્બફલાનિ ઉટ્ઠાય મુહુત્તેનેવ પચ્ચિત્વા મધુરાનિ ઓજવન્તાનિ દિબ્બરસસદિસાનિ હુત્વા રુક્ખતો પતન્તિ. મહાસત્તો તાનિ ઉચ્ચિનિત્વા યાવદત્થં ખાદિત્વા કાજં પૂરાપેત્વા ગેહં ગન્ત્વા તાનિ વિક્કિણિત્વા પુત્તદારં પોસેસિ.

સો બ્રાહ્મણકુમારો મહાસત્તં અકાલે અમ્બપક્કાનિ આહરિત્વા વિક્કિણન્તં દિસ્વા ''નિસ્સંસયેન તેહિ મન્તબલેન ઉપ્પન્નેહિ ભવિતબ્બં, ઇમં પુરિસં નિસ્સાય ઇદં અનગ્ઘમન્તં લભિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા મહાસત્તસ્સ અમ્બાનિ આહરણનિયામં પરિગ્ગણ્હન્તો તથતો ઞત્વા તસ્મિં અરઞ્ઞતો અનાગતેયેવ તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા અજાનન્તો વિય હુત્વા તસ્સ ભરિયં ''કુહિં અય્યો, આચરિયો''તિ પુચ્છિત્વા ''અરઞ્ઞં ગતો''તિ વુત્તે તં આગતં આગમયમાનોવ ઠત્વા આગચ્છન્તં દિસ્વા હત્થતો પચ્છિં ગહેત્વા આહરિત્વા ગેહે ઠપેસિ. મહાસત્તો તં ઓલોકેત્વા ભરિયં આહ – ''ભદ્દે, અયં માણવો મન્તત્થાય આગતો, તસ્સ હત્થે મન્તો નસ્સતિ, અસપ્પુરિસો એસો''તિ. માણવોપિ ''અહં ઇમં મન્તં આચરિયસ્સ ઉપકારકો હુત્વા લભિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તતો પટ્ઠાય તસ્સ ગેહે સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. દારૂનિ આહરતિ, વીહિં કોટ્ટેતિ, ભત્તં પચતિ, દન્તકટ્ઠમુખધોવનાદીનિ દેતિ, પાદં ધોવતિ.

એકદિવસં મહાસત્તેન ''તાત માણવ, મઞ્ચપાદાનં મે ઉપધાનં દેહી''તિ વુત્તે અઞ્ઞં અપસ્સિત્વા સબ્બરત્તિં ઊરુમ્હિ ઠપેત્વા નિસીદિ. અપરભાગે મહાસત્તસ્સ ભરિયા પુત્તં વિજાયિ. તસ્સા પસૂતિકાલે પરિકમ્મં સબ્બમકાસિ. સા એકદિવસં મહાસત્તં આહ ''સામિ, અયં માણવો જાતિસમ્પન્નો હુત્વા મન્તત્થાય અમ્હાકં વેય્યાવચ્ચં કરોતિ, એતસ્સ હત્થે મન્તો તિટ્ઠતુ વા મા વા, દેથ તસ્સ મન્ત''ન્તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સ મન્તં દત્વા એવમાહ – ''તાત, અનગ્ઘોયં મન્તો, તવ ઇમં નિસ્સાય મહાલાભસક્કારો ભવિસ્સતિ, રઞ્ઞા વા રાજમહામત્તેન વા 'કો તે આચરિયો'તિ પુટ્ઠકાલે મા મં નિગૂહિત્થો, સચે હિ 'ચણ્ડાલસ્સ મે સન્તિકા મન્તો ગહિતો'તિ લજ્જન્તો

‘બ્રાહ્મણમહાસાલો મે આચરિયો’તિ કથેસ્સસિ, ઇમસ્સ મન્તસ્સ ફલં ન લભિસ્સસી’’તિ. સો ‘‘કિં કારણા તં નિગૂહિસ્સામિ, કેનચિ પુટ્ઠકાલે તુમ્હેયેવ કથેસ્સામી’’તિ વત્વા તં વન્દિત્વા ચણ્ડાલગામતો નિક્ખમિત્વા મન્તં વીમંસિત્વા અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા અમ્બાનિ વિક્કિણિત્વા બહું ધનં લભિ.

અથેકદિવસં ઉય્યાનપાલો તસ્સ હત્થતો અમ્બં કિણિત્વા રઞ્ઞો અદાસિ. રાજા તં પરિભુઞ્જિત્વા ‘‘કુતો સમ્મ, તયા એવરૂપં અમ્બં લદ્ધ’’ન્તિ પુચ્છિ. દેવ, એકો માણવો અકાલઅમ્બફલાનિ આનેત્વા વિક્કિણાતિ, તતો મે ગહિતન્તિ. તેન હિ ‘‘ઇતો પટ્ઠાય ઇધેવ અમ્બાનિ આહરતૂ’’તિ નં વદેહીતિ. સો તથા અકાસિ. માણવોપિ તતો પટ્ઠાય અમ્બાનિ રાજકુલં હરતિ. અથ રઞ્ઞા ‘‘ઉપટ્ઠહ મ’’ન્તિ વુત્તે રાજાનં ઉપટ્ઠહન્તો બહું ધનં લભિત્વા અનુક્કમેન વિસ્સાસિકો જાતો. અથ નં એકદિવસં રાજા પુચ્છિ ‘‘માણવ, કુતો અકાલે એવં વણ્ણગન્ધરસસમ્પન્નાનિ અમ્બાનિ લભસિ, કિં તે નાગો વા સુપણ્ણો વા દેવો વા કોચિ દેતિ, ઉદાહુ મન્તબલં એત’’ન્તિ? ‘‘ન મે મહારાજ, કોચિ દેતિ, અનગ્ઘો પન મે મન્તો અત્થિ, તસ્સેવ બલ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ મયમ્પિ તે એકદિવસં મન્તબલં દટ્ઠુકામા’’તિ. ‘‘સાધુ, દેવ, દસ્સેસ્સામી’’તિ. રાજા પુનદિવસે તેન સદ્ધિં ઉય્યાનં ગન્ત્વા ‘‘દસ્સેહી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ અમ્બરુક્ખં ઉપગન્ત્વા સત્તપદમત્થકે ઠિતો મન્તં પરિવત્તેત્વા રુક્ખં ઉદકેન પહરિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ અમ્બરુક્ખો હેટ્ઠા વુત્તનિયામેનેવ ફલં ગહેત્વા મહામેઘો વિય અમ્બવસ્સં વસ્સિ. મહાજનો સાધુકારં અદાસિ, ચેલુક્ખેપા પવત્તિંસુ.

રાજા અમ્બફલાનિ ખાદિત્વા તસ્સ બહું ધનં દત્વા ‘‘માણવક, એવરૂપો તે અચ્છરિયમન્તો કસ્સ સન્તિકે ગહિતો’’તિ પુચ્છિ. માણવો ‘‘સચાહં ‘ચણ્ડાલસ્સ સન્તિકે’તિ વક્ખામિ, લજ્જિતબ્બકં ભવિસ્સતિ, મઞ્ચ ગરહિસ્સન્તિ, મન્તો ખો પન મે પગુણો, ઇદાનિ ન નસ્સિસ્સતિ, દિસાપામોક્ખં આચરિયં અપદિસામી’’તિ ચિન્તેત્વા મુસાવાદં કત્વા ‘‘તક્કસિલાયં દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ સન્તિકે ગહિતો મે’’તિ વદન્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ મન્તો અન્તરધાયિ. રાજા સોમનસ્સજાતો તં આદાય નગરં પવિસિત્વા પુનદિવસે ‘‘અમ્બાનિ ખાદિસ્સામી’’તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે નિસીદિત્વા માણવ, અમ્બાનિ આહરાતિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ અમ્બં ઉપગન્ત્વા સત્તપદમત્થકે ઠિતો ‘‘મન્તં પરિવત્તેસ્સામી’’તિ મન્તે અનુપટ્ઠહન્તે અન્તરહિતભાવં ઞત્વા લજ્જિતો અટ્ઠાસિ. રાજા ‘‘અયં પુબ્બે પરિસમજ્ઝેયેવ અમ્બાનિ આહરિત્વા અમ્હાકં દેતિ, ઘનમેઘવસ્સં વિય અમ્બવસ્સં વસ્સાપેતિ, ઇદાનિ થદ્ધો વિય ઠિતો, કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા તં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧. ‘‘અહાસિ મે અમ્બફલાનિ પુબ્બે, અણૂનિ થૂલાનિ ચ બ્રહ્મચારિ;
તેહેવ મન્તેહિ ન દાનિ તુય્હં, દુમપ્ફલા પાતુભવન્તિ બ્રહ્મે’’તિ.

તત્થ **અહાસી**તિ આહરિ. **દુમપ્ફલા**તિ રુક્ખફલાનિ.

તં સુત્વા માણવો ‘‘સચે ‘અજ્જ અમ્બફલં ન ગણ્હામી’તિ વક્ખામિ, રાજા મે કુજ્ઝિસ્સતિ, મુસાવાદેન નં વઞ્ચેસ્સામી’’તિ દુતિયં ગાથમાહ –

૨. ‘‘નક્ખત્તયોગં પટિમાનયામિ, ખણં મુહુત્તઞ્ચ મન્તે ન પસ્સં;
નક્ખત્તયોગઞ્ચ ખણઞ્ચ લદ્ધા, અદ્ધા હરિસ્સમ્બફલં પહૂત’’ન્તિ.

તત્થ **અદ્ધાહરિસ્સમ્બફલ**ન્તિ અદ્ધા અમ્બફલં આહરિસ્સામિ.

રાજા ''અયં અઞ્ઞદા નક્ખત્તયોગં ન વદતિ, કિં નુ ખો એત''ન્તિ પુચ્છન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩. ''નક્ખત્તયોગં ન પુરે અભાણિ, ખણં મુહુત્તં ન પુરે અસંસિ;
સયં હરી અમ્બફલં પહૂતં, વણ્ણેન ગન્ધેન રસેનુપેતં.

૪. ''મન્તાભિજપ્પેન પુરે હિ તુય્હં, દુમપ્ફલા પાતુભવન્તિ બ્રહ્મે;
સ્વાજ્જ ન પારેસિ જપ્પમ્પિ મન્તં, અયં સો કો નામ તવજ્જ ધમ્મો''તિ.

તત્થ **ન પારેસી**તિ ન સક્કોસિ. **જપ્પમ્પી**તિ જપ્પન્તોપિ પરિવત્તેન્તોપિ. **અયં સો**તિ અયમેવ સો તવ સભાવો અજ્જ કો નામ જાતોતિ.

તં સુત્વા માણવો ''ન સક્કા રાજાનં મુસાવાદેન વઞ્ચેતું, સચેપિ મે સભાવે કથિતે આણં કરેય્ય, કરોતુ, સભાવમેવ કથેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૫. ''ચણ્ડાલપુત્તો મમ સમ્પદાસિ, ધમ્મેન મન્તે પકતિઞ્ચ સંસિ;
મા ચસ્સુ મે પુચ્છિતો નામગોત્તં, ગુય્હિત્થો અત્થં વિજહેય્ય મન્તો.

૬. ''સોહં જનિન્દેન જનમ્હિ પુટ્ઠો, મક્ખાભિભૂતો અલિકં અભાણિં;
'મન્તા ઇમે બ્રાહ્મણસ્સા'તિ મિચ્છા, પહીનમન્તો કપણો રુદામી''તિ.

તત્થ **ધમ્મેના**તિ સમેન કારણેન અપ્પટિચ્છાદેત્વાવ અદાસિ. **પકતિઞ્ચ સંસી**તિ ''મા મે પુચ્છિતો નામગોત્તં ગુય્હિત્થો, સચે ગૂહસિ , મન્તા તે નસ્સિસ્સન્તી''તિ તેસં નસ્સનપકતિઞ્ચ મય્હં સંસિ. **બ્રાહ્મણસ્સાતિ મિચ્છા**તિ ''બ્રાહ્મણસ્સ સન્તિકે મયા ઇમે મન્તા ગહિતા''તિ મિચ્છાય અભણિં, તેન મે તે મન્તા નટ્ઠા, સ્વાહં પહીનમન્તો ઇદાનિ કપણો રુદામીતિ.

તં સુત્વા રાજા ''અયં પાપધમ્મો એવરૂપં રતનમન્તં ન ઓલોકેસિ, એવરૂપસ્મિઞ્હિ ઉત્તમરતનમન્તે લદ્ધે જાતિ કિં કરિસ્સતી''તિ કુજ્ઝિત્વા તસ્સ ગરહન્તો –

૭. ''એરણ્ડા પુચિમન્દા વા, અથ વા પાલિભદ્દકા;
મધું મધુત્થિકો વિન્દે, સો હિ તસ્સ દુમુત્તમો.

૮. ''ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસા;
યમ્હા ધમ્મં વિજાનેય્ય, સો હિ તસ્સ નરુત્તમો.

૯. ''ઇમસ્સ દણ્ડઞ્ચ વધઞ્ચ દત્વા, ગલે ગહેત્વા ખલયાથ જમ્મં;
યો ઉત્તમત્થં કસિરેન લદ્ધં, માનાતિમાનેન વિનાસયિત્થા''તિ. –

ઇમા ગાથા આહ.

તત્થ **મધુત્થિકો**તિ મધુઅત્થિકો પુરિસો અરઞ્ઞે મધું ઓલોકેન્તો એતેસં રુક્ખાનં યતો મધું લભતિ, સોવ દુમો તસ્સ દુમુત્તમો નામ. તથેવ ખત્તિયાદીસુ યમ્હા પુરિસા ધમ્મં કારણં યુત્તં અત્થં વિજાનેય્ય, સોવ તસ્સ ઉત્તમો નરો નામ. **ઇમસ્સ દણ્ડઞ્ચા**તિ ઇમસ્સ પાપધમ્મસ્સ સબ્બસ્સહરણદણ્ડઞ્ચ વેળુપેસિકાદીહિ પિટ્ઠિચમ્મં ઉપ્પાટેત્વા વધઞ્ચ દત્વા ઇમં જમ્મં ગલે ગહેત્વા ખલયાથ, ખલિકારત્તં પાપેત્વા નિદ્ધમથ નિક્કડ્ઢથ, કિં ઇમિના ઇધ વસન્તેનાતિ.

રાજપુરિસા તથા કત્વા ''તવાચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં આરાધેત્વાવ સચે પુન મન્તે લભિસ્સસિ, ઇધ આગચ્છેય્યાસિ, નો ચે, ઇમં દિસં મા ઓલોકેય્યાસી''તિ તં નિબ્બિસયમકંસુ. સો અનાથો હુત્વા ''ઠપેત્વા આચરિયં ન મે અઞ્ઞં પટિસરણં અત્થિ, તસ્સેવ સન્તિકં ગન્ત્વા તં આરાધેત્વા પુન મન્તં યાચિસ્સામી''તિ રોદન્તો તં ગામં અગમાસિ. અથ નં આગચ્છન્તં દિસ્વા મહાસત્તો ભરિયં આમન્તેત્વા ''ભદ્દે, પસ્સ તં પાપધમ્મં પરિહીનમન્તં પુન આગચ્છન્ત''ન્તિ આહ. સો મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ''કિંકારણા આગતોસી''તિ પુટ્ઠો ''આચરિય, મુસાવાદં કત્વા આચરિયં પચ્ચક્ખિત્વા મહાવિનાસં પત્તોમ્હી''તિ વત્વા અચ્ચયં દસ્સેત્વા પુન મન્તે યાચન્તો –

૧૦. ''યથા સમં મઞ્ઞમાનો પતેય્ય, સોબ્ભં ગુહં નરકં પૂતિપાદં;
રજ્જૂતિ વા અક્કમે કણ્હસપ્પં, અન્ધો યથા જોતિમધિટ્ઠહેય્ય;
એવમ્પિ મં તં ખલિતં સપઞ્ઞ, પહીનમન્તસ્સ પુનપ્પદાહી''તિ. – ગાથમાહ;

તત્થ **યથા સમ**ન્તિ યથા પુરિસો ઇદં સમં ઠાનન્તિ મઞ્ઞમાનો સોબ્ભં વા ગુહં વા ભૂમિયા ફલિતટ્ઠાનસઙ્ખાતં નરકં વા પૂતિપાદં વા પતેય્ય. **પૂતિપાદો**તિ હિમવન્તપદેસે મહારુક્ખે સુસ્સિત્વા મતે તસ્સ મૂલેસુ પૂતિકેસુ જાતેસુ તસ્મિં ઠાને મહાઆવાટો હોતિ, તસ્સ નામં. **જોતિમધિટ્ઠહેય્યા**તિ અગ્ગિં અક્કમેય્ય. **એવમ્પી**તિ એવં અહમ્પિ પઞ્ઞાચક્ખુનો અભાવા અન્ધો તુમ્હાકં વિસેસં અજાનન્તો તુમ્હેસુ ખલિતો, તં મં ખલિતં વિદિત્વા **સપઞ્ઞ** ઞાણસમ્પન્ન પહીનમન્તસ્સ મમ પુનપિ દેથાતિ.

અથ નં આચરિયો ''તાત, કિં કથેસિ, અન્ધો હિ સઞ્ઞાય દિન્નાય સોબ્ભાદીનિ પરિહરતિ, મયા પઠમમેવ તવ કથિતં, ઇદાનિ કિમત્થં મમ સન્તિકં આગતોસી''તિ વત્વા –

૧૧. ''ધમ્મેન મન્તં તવ સમ્પદાસિં, તુવમ્પિ ધમ્મેન પટિગ્ગહેસિ;
પકતિમ્પિ તે અત્તમનો અસંસિં, ધમ્મે ઠિતં તં ન જહેય્ય મન્તો.

૧૨. ''યો બાલ-મન્તં કસિરેન લદ્ધં, યં દુલ્લભં અજ્જ મનુસ્સલોકે;
કિઞ્ચાપિ લદ્ધા જીવિતું અપ્પપઞ્ઞો, વિનાસયી અલિકં ભાસમાનો.

૧૩. ''બાલસ્સ મૂળ્હસ્સ અકતઞ્ઞુનો ચ, મુસા ભણન્તસ્સ અસઞ્ઞતસ્સ;
મન્તે મયં તાદિસકે ન દેમ, કુતો મન્તા ગચ્છ ન મય્હં રુચ્ચસી''તિ. –

ઇમા ગાથા આહ.

તત્થ **ધમ્મેના**તિ અહમ્પિ તવ આચરિયભાગં હિરઞ્ઞં વા સુવણ્ણં વા અગ્ગહેત્વા ધમ્મેનેવ મન્તં સમ્પદાસિં, ત્વમ્પિ કિઞ્ચિ અદત્વા ધમ્મેન સમેનેવ પટિગ્ગહેસિ. **ધમ્મે ઠિત**ન્તિ આચરિયપૂજકધમ્મે ઠિતં. **તાદિસકે**તિ તથારૂપે

અકાલફલગણ્હાપકે મન્તે ન દેમ, ગચ્છ ન મે રુચ્ચસીતિ.

સો એવં આચરિયેન ઉય્યોજિતો ''કિં મય્હં જીવિતેના''તિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અનાથમરણં મરિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાય મહાવિનાસં પત્તો''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અકતઞ્ઞૂ માણવો દેવદત્તો અહોસિ, રાજા આનન્દો, ચણ્ડાલપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અમ્બજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૭૫] ૨. ફન્દનજાતકવણ્ણના

કુઠારિહત્થો પુરિસોતિ ઇદં સત્થા રોહિણીનદીતીરે વિહરન્તો ઞાતકાનં કલહં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પન **કુણાલજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.કુણાલજાતક) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ઞાતકે આમન્તેત્વા – મહારાજા, અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બહિનગરે વડ્ઢકિગામો અહોસિ. તત્રેકો બ્રાહ્મણવડ્ઢકી અરઞ્ઞતો દારૂનિ આહરિત્વા રથં કત્વા જીવિકં કપ્પેસિ. તદા હિમવન્તપદેસે મહાફન્દનરુક્ખો અહોસિ . એકો કાળસીહો ગોચરં પરિયેસિત્વા આગન્ત્વા તસ્સ મૂલે નિપજ્જિ. અથસ્સ એકદિવસં વાતે પહરન્તે એકો સુક્ખદણ્ડકો પતિત્વા ખન્ધે અવત્થાસિ. સો થોકં ખન્ધેન રુજન્તેન ભીતતસિતો ઉટ્ઠાય પક્ખન્દિત્વા પુન નિવત્તો આગતમગ્ગં ઓલોકેન્તો કિઞ્ચિ અદિસ્વા ''અઞ્ઞો મં સીહો વા બ્યગ્ઘો વા અનુબન્ધન્તો નત્થિ, ઇમસ્મિં પન રુક્ખે નિબ્બત્તદેવતા મં એત્થ નિપજ્જન્તં ન સહતિ મઞ્ઞે, હોતુ જાનિસ્સામી''તિ અટ્ઠાને કોપં બન્ધિત્વા રુક્ખં પહરિત્વા ''નેવ તવ રુક્ખસ્સ પત્તં ખાદામિ, ન સાખં ભઞ્જામિ, ઇધ અઞ્ઞે મિગે વસન્તે સહસિ, મં ન સહસિ, કો મય્હં દોસો અત્થિ, કતિપાહં આગમેહિ, સમૂલં તે રુક્ખં ઉપ્પાટેત્વા ખણ્ડાખણ્ડિકં છેદાપેસ્સામી''તિ રુક્ખદેવતં તજ્જેત્વા એકં પુરિસં ઉપધારેન્તો વિચરિ. તદા સો બ્રાહ્મણવડ્ઢકી દ્વે તયો મનુસ્સે આદાય રથદારૂનં અત્થાય યાનકેન તં પદેસં ગન્ત્વા એકસ્મિં ઠાને યાનકં ઠપેત્વા વાસિફરસુહત્થો રુક્ખે ઉપધારેન્તો ફન્દનસમીપં અગમાસિ. કાળસીહો તં દિસ્વા ''અજ્જ, મયા પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠિં દટ્ઠું વટ્ટતી''તિ ગન્ત્વા રુક્ખમૂલે અટ્ઠાસિ . વડ્ઢકી ચ ઇતો ચિતો ઓલોકેત્વા ફન્દનસમીપેન પાયાસિ. સો ''યાવ એસો નાતિક્કમતિ, તાવદેવસ્સ કથેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૪. ''કુઠારિહત્થો પુરિસો, વનમોગય્હ તિટ્ઠસિ;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કિં દારું છેતુમિચ્છસી''તિ.

તત્થ **પુરિસો**તિ ત્વં કુઠારિહત્થો એકો પુરિસો ઇમં વનં ઓગય્હ તિટ્ઠસીતિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''અચ્છરિયં વત ભો, ન વત મે ઇતો પુબ્બે મિગો મનુસ્સવાચં ભાસન્તો દિટ્ઠપુબ્બો, એસ રથાનુચ્છવિકં દારું જાનિસ્સતિ, પુચ્છિસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૫. ''ઇસ્સો વનાનિ ચરસિ, સમાનિ વિસમાનિ ચ;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કિં દારું નેમિયા દળ્હ''ન્તિ.

તત્થ **ઇસ્સો**તિ ત્વમ્પિ એકો કાળસીહો વનાનિ ચરસિ, ત્વં રથાનુચ્છવિકં દારું જાનિસ્સસીતિ.

તં સુત્વા કાળસીહો ''ઇદાનિ મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૧૬. ''નેવ સાલો ન ખદિરો, નાસ્સકણ્ણો કુતો ધવો;
રુક્ખો ચ ફન્દનો નામ, તં દારું નેમિયા દળ્હ''ન્તિ.

સો તં સુત્વા સોમનસ્સજાતો ''સુદિવસેન વતમ્હિ અજ્જ અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો, તિરચ્છાનગતો મે રથાનુચ્છવિકં દારું આચિક્ખતિ, અહો સાધૂ''તિ પુચ્છન્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૧૭. ''કીદિસાનિસ્સ પત્તાનિ, ખન્ધો વા પન કીદિસો;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, યથા જાનેમુ ફન્દન''ન્તિ.

અથસ્સ સો આચિક્ખન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૮. ''યસ્સ સાખા પલમ્બન્તિ, નમન્તિ ન ચ ભઞ્જરે;
સો રુક્ખો ફન્દનો નામ, યસ્સ મૂલે અહં ઠિતો.

૧૯. ''અરાનં ચક્કનાભીનં, ઈસાનેમિરથસ્સ ચ;
સબ્બસ્સ તે કમ્મનિયો, અયં હેસ્સતિ ફન્દનો''તિ.

તત્થ ''**અરાન**''ન્તિ ઇદં સો ''કદાચેસ ઇમં રુક્ખં ન ગણ્હેય્ય, ગુણમ્પિસ્સ કથેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા એવમાહ. તત્થ **ઈસાનેમિરથસ્સ ચા**તિ ઈસાય ચ નેમિયા ચ સેસસ્સ ચ રથસ્સ સબ્બસ્સ તે એસ કમ્મનિયો કમ્મક્ખમો ભવિસ્સતીતિ.

સો એવં આચિક્ખિત્વા તુટ્ઠમાનસો એકમન્તે વિચરિ, વડ્ઢકીપિ રુક્ખં છિન્દિતું આરભિ. રુક્ખદેવતા ચિન્તેસિ ''મયા એતસ્સ ઉપરિ ન કિઞ્ચિ પાતિતં, અયં અટ્ઠાને આઘાતં બન્ધિત્વા મમ વિમાનં નાસેતિ, અહઞ્ચ વિનસ્સિસ્સામિ, એકેનુપાયેન ઇમઞ્ચ ઇસ્સં વિનાસેસ્સામી''તિ. સા વનકમ્મિકપુરિસો વિય હુત્વા તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા પુચ્છિ ''ભો પુરિસ મનાપો તે રુક્ખો લદ્ધો, ઇમં છિન્દિત્વા કિં કરિસ્સસી''તિ? ''રથનેમિં કરિસ્સામી''તિ. ''ઇમિના રુક્ખેન રથો ભવિસ્સતી''તિ કેન તે અક્ખાતન્તિ. ''એકેન કાળસીહેના''તિ. ''સાધુ સુટ્ઠુ તેન અક્ખાતં, ઇમિના રુક્ખેન રથો સુન્દરો ભવિસ્સતિ, કાળસીહસ્સ ગલચમ્મં ઉપ્પાટેત્વા ચતુરઙ્ગુલમત્તે ઠાને અયપટ્ટેન વિય નેમિમણ્ડલે પરિક્ખિત્તે નેમિ ચ થિરા ભવિસ્સતિ, બહુઞ્ચ ધનં લભિસ્સસી''તિ. ''કાળસીહચમ્મં કુતો લચ્છામી''તિ? ''ત્વં બાલકોસિ, અયં તવ રુક્ખો વને ઠિતો ન પલાયતિ, ત્વં યેન તે રુક્ખો અક્ખાતો, તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા 'સામિ તયા દસ્સિતરુક્ખં કતરટ્ઠાને છિન્દામી'તિ વઞ્ચેત્વા આનેહિ, અથ નં નિરાસઙ્કં 'ઇધ ચ એત્થ ચ છિન્દા'તિ મુખતુણ્ડં પસારેત્વા આચિક્ખન્તં તિખિણેન મહાફરસુના કોટ્ટેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ચમ્મં આદાય વરમંસં ખાદિત્વા રુક્ખં છિન્દા''તિ વેરં અપ્પેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમા ગાથા આહ –

૨૦. ''ઇતિ ફન્દનરુક્ખોપિ, તાવદે અજ્ઝભાસથ;
મય્હમ્પિ વચનં અત્થિ, ભારદ્વાજ સુણોહિ મે.

૨૧. ''ઇસ્સસ્સ ઉપક્ખન્ધમ્હા, ઉક્કચ્ચ ચતુરઙ્ગુલં;

તેન નેમિં પસારેસિ, એવં દળ્હતરં સિયા.

૨૨. ‘‘ઇતિ ફન્દનરુક્ખોપિ, વેરં અપ્પેસિ તાવદે;
જાતાનઞ્ચ અજાતાનં, ઇસ્સાનં દુક્ખમાવહી’’તિ.

તત્થ **ભારદ્વાજા**તિ તં ગોત્તેન આલપતિ. **ઉપક્ખન્ધમ્હા**તિ ખન્ધતો. **ઉક્કચ્ચા**તિ ઉક્કન્તિત્વા.

વડ્ઢકી રુક્ખદેવતાય વચનં સુત્વા ‘‘અહો અજ્જ મય્હં મઙ્ગલદિવસો’’તિ કાળસીહં ઘાતેત્વા રુક્ખં છેત્વા પક્કામિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૩. ‘‘ઇચ્ચેવં ફન્દનો ઇસ્સં, ઇસ્સો ચ પન ફન્દનં;
અઞ્ઞમઞ્ઞં વિવાદેન, અઞ્ઞમઞ્ઞમઘાતયું.

૨૪. ‘‘એવમેવ મનુસ્સાનં, વિવાદો યત્થ જાયતિ;
મયૂરનચ્ચં નચ્ચન્તિ, યથા તે ઇસ્સફન્દના.

૨૫. ‘‘તં વો વદામિ ભદ્દં વો, યાવન્તેત્થ સમાગતા;
સમ્મોદથ મા વિવદથ, મા હોથ ઇસ્સફન્દના.

૨૬. ‘‘સામગ્ગિમેવ સિક્ખેથ, બુદ્ધેહેતં પસંસિતં;
સામગ્ગિરતો ધમ્મટ્ઠો, યોગક્ખેમા ન ધંસતી’’તિ.

તત્થ **અઘાતયુન્તિ** ઘાતાપેસું. **મયૂરનચ્ચં નચ્ચન્તી**તિ મહારાજા યત્થ હિ મનુસ્સાનં વિવાદો હોતિ, તત્થ યથા નામ મયૂરા નચ્ચન્તા પટિચ્છાદેતબ્બં રહસ્સઙ્ગં પાકટં કરોન્તિ, એવં મનુસ્સા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ રન્ધં પકાસેન્તા મયૂરનચ્ચં નચ્ચન્તિ નામ. યથા તે ઇસ્સફન્દના અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ રન્ધં પકાસેન્તા નચ્ચિંસુ નામ. **તં વો**તિ તેન કારણેન તુમ્હે વદામિ. **ભદ્દં વો**તિ ભદ્દં તુમ્હાકં હોતુ. **યાવન્તેત્થા**તિ યાવન્તો એત્થ ઇસ્સફન્દનસદિસા મા અહુવત્થ. **સામગ્ગિમેવ સિક્ખેથા**તિ સમગ્ગભાવમેવ તુમ્હે સિક્ખથ, ઇદં પઞ્ઞાવુદ્ધેહિ પણ્ડિતેહિ પસંસિતં . **ધમ્મટ્ઠો**તિ સુચરિતધમ્મે ઠિતો. **યોગક્ખેમા ન ધંસતી**તિ યોગેહિ ખેમા નિબ્બાના ન પરિહાયતીતિ નિબ્બાનેન દેસનાકૂટં ગણ્હિ. સક્યરાજાનો ધમ્મકથં સુત્વા સમગ્ગા જાતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા તં કારણં વિદિત્વા તસ્મિં વનસણ્ડે નિવુત્થદેવતા અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ફન્દનજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૭૬] ૩. જવનહંસજાતકવણ્ણના

ઇધેવ હંસ નિપતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો **દળ્હધમ્મધનુગ્ગહસુત્તન્તદેસનં** (સં॰ નિ॰ ૨.૨૨૮) આરબ્ભ કથેસિ. ભગવતા હિ –

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચત્તારો દળ્હધમ્મા ધનુગ્ગહા સુસિક્ખિતા કતહત્થા કતૂપાસના ચતુદ્દિસા ઠિતા અસ્સુ, અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ‘અહં ઇમેસં ચતુન્નં દળ્હધમ્માનં ધનુગ્ગહાનં સુસિક્ખિતાનં કતહત્થાનં કતૂપાસનાનં ચતુદ્દિસા કણ્ડે ખિત્તે અપતિટ્ઠિતે પથવિયં ગહેત્વા આહરિસ્સામી’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ‘જવનો પુરિસો પરમેન જવેન સમન્નાગતો’તિ અલં વચનાયા’’તિ? ‘‘એવં ભન્તે’’તિ. યથા ચ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ જવો, યથા ચ ચન્દિમસૂરિયાનં જવો, તતો સીઘતરો. યથા ચ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ જવો, યથા ચ ચન્દિમસૂરિયાનં જવો, યથા ચ યા દેવતા ચન્દિમસૂરિયાનં પુરતો ધાવન્તિ, તાસં દેવતાનં જવો, તતો સીઘતરં આયુસઙ્ખારા ખીયન્તિ, તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં ‘અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ –

ઇમસ્સ સુત્તસ્સ કથિતદિવસતો દુતિયદિવસે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, સત્થા અત્તનો બુદ્ધવિસયે ઠત્વા ઇમેસં સત્તાનં આયુસઙ્ખારે ઇત્તરે દુબ્બલે કત્વા પરિદીપેન્તો પુથુજ્જનભિક્ખૂ અતિવિય સન્તાસં પાપેસિ, અહો બુદ્ધબલં નામા’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, સ્વાહં ઇદાનિ સબ્બઞ્ઞુતં પત્તો આયુસઙ્ખારાનં ઇત્તરભાવં દસ્સેત્વા ભિક્ખૂ સંવેજેત્વા ધમ્મં દેસેમિ, મયા હિ પુબ્બે અહેતુકહંસયોનિયં નિબ્બત્તેનપિ આયુસઙ્ખારાનં ઇત્તરભાવં દસ્સેત્વા બારાણસિરાજાનં આદિં કત્વા સકલરાજપરિસં સંવેજેત્વા ધમ્મો દેસિતો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો જવનહંસયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા નવુતિહંસસહસ્સપરિવુતો ચિત્તકૂટે પટિવસતિ. સો એકદિવસં જમ્બુદીપતલે એકસ્મિં સરે સપરિવારો સયંજાતસાલિં ખાદિત્વા આકાસે સુવણ્ણકિલઞ્જં પત્થરન્તો વિય મહન્તેન પરિવારેન બારાણસિનગરસ્સ મત્થકેન મન્દમન્દાય વિલાસગતિયા ચિત્તકૂટં ગચ્છતિ. અથ નં બારાણસિરાજા દિસ્વા ‘‘ઇમિનાપિ માદિસેન રઞ્ઞા ભવિતબ્બ’’ન્તિ અમચ્ચાનં વત્વા તસ્મિં સિનેહં ઉપ્પાદેત્વા માલાગન્ધવિલેપનં ગહેત્વા મહાસત્તં ઓલોકેત્વા સબ્બતૂરિયાનિ પગ્ગણ્હાપેસિ. મહાસત્તો અત્તનો સક્કારં કરોન્તં દિસ્વા હંસે પુચ્છિ ‘‘રાજા , મમ એવરૂપં સક્કારં કરોન્તો કિં પચ્ચાસીસતી’’તિ? ‘‘તુમ્હેહિ સદ્ધિં મિત્તભાવં દેવા’’તિ. ‘‘તેન હિ રઞ્ઞો અમ્હેહિ સદ્ધિં મિત્તભાવો હોતૂ’’તિ રઞ્ઞા સદ્ધિં મિત્તભાવં કત્વા પક્કામિ. અથેકદિવસં રઞ્ઞો ઉય્યાનં ગતકાલે અનોતત્તદહં ગન્ત્વા એકેન પક્ખેન ઉદકં, એકેન ચન્દનચુણ્ણં આદાય આગન્ત્વા રાજાનં તેન ઉદકેન ન્હાપેત્વા ચન્દનચુણ્ણેન ઓકિરિત્વા મહાજનસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ સપરિવારો ચિત્તકૂટં અગમાસિ. તતો પટ્ઠાય રાજા મહાસત્તં દટ્ઠુકામો હુત્વા ‘‘સહાયો મે અજ્જ આગમિસ્સતિ, સહાયો મે અજ્જ આગમિસ્સતી’’તિ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તો અચ્છતિ.

તદા મહાસત્તસ્સ કનિટ્ઠા દ્વે હંસપોતકા ‘‘સૂરિયેન સદ્ધિં જવિસ્સામા’’તિ મન્તેત્વા મહાસત્તસ્સ આરોચેસું ‘‘મયં સૂરિયેન સદ્ધિં જવિસ્સામા’’તિ. ‘‘તાતા, સૂરિયજવો નામ સીઘો, સૂરિયેન સદ્ધિં જવિતું ન સક્ખિસ્સથ, અન્તરાવ વિનસ્સિસ્સથ, મા ગમિત્થા’’તિ. તે દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ યાચિંસુ, બોધિસત્તોપિ તે યાવતતિયં વારેસિયેવ. તે માનથદ્ધા અત્તનો બલં અજાનન્તા મહાસત્તસ્સ અનાચિક્ખિત્વાવ ‘‘સૂરિયેન સદ્ધિં જવિસ્સામા’’તિ સૂરિયે અનુગ્ગતેયેવ ગન્ત્વા યુગન્ધરમત્થકે નિસીદિંસુ. મહાસત્તો તે અદિસ્વા ‘‘કહં નુ ખો ગતા’’તિ પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘તે સૂરિયેન સદ્ધિં જવિતું ન સક્ખિસ્સન્તિ, અન્તરાવ વિનસ્સિસ્સન્તિ, જીવિતં તેસં દસ્સામી’’તિ. સોપિ ગન્ત્વા યુગન્ધરમત્થકેયેવ નિસીદિ. અથ ઉગ્ગતે સૂરિયમણ્ડલે હંસપોતકા ઉપ્પતિત્વા સૂરિયેન સદ્ધિં પક્ખન્દિંસુ, મહાસત્તોપિ તેહિ સદ્ધિં પક્ખન્દિ. કનિટ્ઠભાતિકો યાવ પુબ્બણ્હસમયા જવિત્વા કિલમિ, પક્ખસન્ધીસુ અગ્ગિઉટ્ઠાનકાલો વિય અહોસિ. સો બોધિસત્તસ્સ સઞ્ઞં અદાસિ ‘‘ભાતિક, ન સક્કોમી’’તિ. અથ નં મહાસત્તો ‘‘મા

ભાયિ, જીવિતં તે દસ્સામી’’તિ પક્ખપઞ્જરેન પરિક્ખિપિત્વા અસ્સાસેત્વા ચિત્તકૂટપબ્બતં નેત્વા હંસાનં મજ્ઝે ઠપેત્વા પુન પક્ખન્દિત્વા સૂરિયં પત્વા ઇતરેન સદ્ધિં પાયાસિ. સોપિ યાવ ઉપકટ્ઠમજ્ઝન્હિકા સૂરિયેન સદ્ધિં જવિત્વા કિલમિ, પક્ખસન્ધીસુ અગ્ગિઉટ્ઠાનકાલો વિય અહોસિ. તદા બોધિસત્તસ્સ સઞ્ઞં અદાસિ ‘‘ભાતિક, ન સક્કોમી’’તિ. તમ્પિ મહાસત્તો તથેવ સમસ્સાસેત્વા પક્ખપઞ્જરેનાદાય ચિત્તકૂટમેવ અગમાસિ. તસ્મિં ખણે સૂરિયો નભમજ્ઝં પાપુણિ.

અથ મહાસત્તો ‘‘મમ અજ્જ સરીરબલં વીમંસિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા એકવેગેન પક્ખન્દિત્વા યુગન્ધરમત્થકે નિસીદિત્વા તતો ઉપ્પતિત્વા એકવેગેન સૂરિયં પાપુણિત્વા કાલેન પુરતો, કાલેન પચ્છતો જવિત્વા ચિન્તેસિ ‘‘મય્હં સૂરિયેન સદ્ધિં જવનં નામ નિરત્થકં અયોનિસોમનસિકારસમ્ભૂતં, કિં મે ઇમિના, બારાણસિં ગન્ત્વા મમ સહાયકસ્સ રઞ્ઞો અત્થયુત્તં ધમ્મયુત્તં કથં કથેસ્સામી’’તિ. સો નિવત્તિત્વા સૂરિયે નભમજ્ઝં અનતિક્કન્તેયેવ સકલચક્કવાળગબ્ભં અન્તન્તેન અનુસંયાયિત્વા વેગં પરિહાપેન્તો સકલજમ્બુદીપં અન્તન્તેન અનુસંયાયિત્વા બારાણસિં પાપુણિ. દ્વાદસયોજનિકં સકલનગરં હંસચ્છન્નં વિય અહોસિ, છિદ્દં નામ ન પઞ્ઞાયિ, અનુક્કમેન વેગે પરિહાયન્તે આકાસે છિદ્દાનિ પઞ્ઞાયિંસુ. મહાસત્તો વેગં પરિહાપેત્વા આકાસતો ઓતરિત્વા સીહપઞ્જરસ્સ અભિમુખટ્ઠાને અટ્ઠાસિ. રાજા ‘‘આગતો મે સહાયો’’તિ સોમનસ્સપ્પત્તો તસ્સ નિસીદનત્થાય કઞ્ચનપીઠં પઞ્ઞપેત્વા ‘‘સમ્મ, પવિસ, ઇધ નિસીદા’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૭. ‘‘ઇધેવ હંસ નિપત, પિયં મે તવ દસ્સનં;
ઇસ્સરોસિ અનુપ્પત્તો, યમિધત્થિ પવેદયા’’તિ.

તત્થ ‘‘**ઇધા**’’તિ કઞ્ચનપીઠં સન્ધાયાહ. **નિપતા**તિ નિસીદ. **ઇસ્સરોસી**તિ ત્વં ઇમસ્સ ઠાનસ્સ ઇસ્સરો સામિ હુત્વા આગતોસીતિ વદતિ. **યમિધત્થિ પવેદયા**તિ યં ઇમસ્મિં નિવેસને અત્થિ, તં અપરિસઙ્કન્તો અમ્હાકં કથેહીતિ.

મહાસત્તો કઞ્ચનપીઠે નિસીદિ. રાજા સતપાકસહસ્સપાકેહિ તેલેહિ તસ્સ પક્ખન્તરાનિ મક્ખેત્વા કઞ્ચનતટ્ટકે મધુલાજે ચ મધુરોદકઞ્ચ સક્ખરોદકઞ્ચ દાપેત્વા મધુરપટિસન્થારં કત્વા ‘‘સમ્મ, ત્વં એકકોવ આગતોસિ, કુહિં અગમિત્થા’’તિ પુચ્છિ. સો તં પવત્તિં વિત્થારેન કથેસિ. અથ નં રાજા આહ ‘‘સમ્મ, મમપિ સૂરિયેન સદ્ધિં જવિતવેગં દસ્સેહી’’તિ. મહારાજ, ન સક્કા સો વેગો દસ્સેતુન્તિ. તેન હિ મે સરિક્ખકમત્તં દસ્સેહીતિ. સાધુ, મહારાજ, સરિક્ખકમત્તં દસ્સેસ્સામિ, અક્ખણવેધી ધનુગ્ગહે સન્નિપાતેહીતિ. રાજા સન્નિપાતેસિ. મહાસત્તો ચત્તારો ધનુગ્ગહે ગહેત્વા નિવેસના ઓરુય્હ રાજઙ્ગણે સિલાથમ્ભં નિખણાપેત્વા અત્તનો ગીવાયં ઘણ્ટં બન્ધાપેત્વા સિલાથમ્ભમત્થકે નિસીદિત્વા ચત્તારો ધનુગ્ગહે થમ્ભં નિસ્સાય ચતુદ્દિસાભિમુખે ઠપેત્વા ‘‘મહારાજ, ઇમે ચત્તારો જના એકપ્પહારેનેવ ચતુદ્દિસાભિમુખા ચત્તારિ કણ્ડાનિ ખિપન્તુ, તાનિ અહં પથવિં અપ્પત્તાનેવ આહરિત્વા એતેસં પાદમૂલે પાતેસ્સામિ. મમ કણ્ડગહણત્થાય ગતભાવં ઘણ્ટસદ્દસઞ્ઞાય જાનેય્યાસિ, મં પન ન પસ્સિસ્સસી’’તિ વત્વા તેહિ એકપ્પહારેનેવ ખિત્તકણ્ડાનિ આહરિત્વા તેસં પાદમૂલે પાતેત્વા સિલાથમ્ભમત્થકે નિસિન્નમેવ અત્તાનં દસ્સેત્વા ‘‘દિટ્ઠો તે, મહારાજ, મય્હં વેગો’’તિ વત્વા ‘‘મહારાજ, અયં વેગો મય્હં નેવ ઉત્તમો, મજ્ઝિમો, પરિત્તો લામકવેગો એસ, એવં સીઘો, મહારાજ, અમ્હાકં વેગો’’તિ આહ.

અથ નં રાજા પુચ્છિ ‘‘સમ્મ, અત્થિ પન તુમ્હાકં વેગતો અઞ્ઞો સીઘતરો વેગો’’તિ? ‘‘આમ, મહારાજ, અમ્હાકં ઉત્તમવેગતોપિ સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન ઇમેસં સત્તાનં આયુસઙ્ખારા સીઘતરં ખીયન્તિ

ભિજ્જન્તિ, ખયં ગચ્છન્તી''તિ ખણિકનિરોધવસેન રૂપધમ્માનં નિરોધં દસ્સેતિ, તતો નામધમ્માનં. રાજા મહાસત્તસ્સ કથં સુત્વા મરણભયભીતો સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેતું અસક્કોન્તો ભૂમિયં પતિ, મહાજનો ઉત્રાસં પત્તો અહોસિ. રઞ્ઞો મુખં ઉદકેન સિઞ્ચિત્વા સતિં લભાપેસિ. અથ નં મહાસત્તો ''મહારાજ, મા ભાયિ, મરણસ્સતિં ભાવેહિ, ધમ્મં ચરાહિ, દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોહિ, અપ્પમત્તો હોહિ, દેવા''તિ ઓવદિ. અથ રાજા ''સામિ, મયં તુમ્હાદિસેન ઞાણબલસમ્પન્નેન આચરિયેન વિના વસિતું ન સક્ખિસ્સામ, ચિત્તકૂટં અગન્ત્વા મય્હં ધમ્મં દેસેન્તો મય્હં ઓવાદાચરિયો હુત્વા ઇધેવ વસાહી''તિ યાચન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૮. ''સવનેન એકસ્સ પિયા ભવન્તિ, દિસ્વા પનેકસ્સ વિયેતિ છન્દો;
દિસ્વા ચ સુત્વા ચ પિયા ભવન્તિ, કચ્ચિન્નુ મે પીયસિ દસ્સનેન.

૨૯. ''સવનેન પિયો મેસિ, ભિય્યો ચાગમ્મ દસ્સનં;
એવં પિયદસ્સનો મે, વસ હંસ મમન્તિકે''તિ.

તાસં અત્થો – સમ્મ હંસરાજ સવનેન એકસ્સ એકચ્ચે પિયા હોન્તિ, ''એવં ગુણો નામા''તિ સુત્વા સવનેન પિયાયતિ, એકસ્સ પન એકચ્ચે દિસ્વાવ છન્દો વિગચ્છતિ, પેમં અન્તરધાયતિ , ખાદિતું આગતા યક્ખા વિય ઉપટ્ઠહન્તિ, એકસ્સ એકચ્ચે દિસ્વા ચ સુત્વા ચાતિ ઉભયથાપિ પિયા હોન્તિ, તેન તં પુચ્છામિ. **કચ્ચિન્નુ મે પીયસિ દસ્સનેના**તિ કચ્ચિ નુ ત્વં મં પિયાયસિ, મય્હં પન ત્વં સવનેન પિયોવ, દસ્સનં પનાગમ્મ અતિપિયોવ. એવં મમ પિયદસ્સનો સમાનો ચિત્તકૂટં અગન્ત્વા ઇધ મમ સન્તિકે વસાતિ.

બોધિસત્તો આહ –

૩૦. ''વસેય્યામ તવાગારે, નિચ્ચં સક્કતપૂજિતા;
મત્તો ચ એકદા વજ્જે, હંસરાજં પચન્તુ મે''તિ.

તત્થ **મત્તો ચ એકદા**તિ મહારાજ, મયં તવ ઘરે નિચ્ચં પૂજિતા વસેય્યામ, ત્વં પન કદાચિ સુરામદમત્તો મંસખાદનત્થં ''હંસરાજં પચન્તુ મે''તિ વદેય્યાસિ, અથ એવં તવ અનુજીવિનો મં મારેત્વા પચેય્યું, તદાહં કિં કરિસ્સામીતિ.

અથસ્સ રાજા ''તેન હિ મજ્જમેવ ન પિવિસ્સામી''તિ પટિઞ્ઞં દાતું ઇમં ગાથમાહ –

૩૧. ''ધિરત્થુ તં મજ્જપાનં, યં મે પિયતરં તયા;
ન ચાપિ મજ્જં પિસ્સામિ, યાવ મે વચ્છસી ઘરે''તિ.

તતો પરં બોધિસત્તો છ ગાથા આહ –

૩૨. ''સુવિજાનં સિઙ્ગાલાનં, સકુણાનઞ્ચ વસ્સિતં;
મનુસ્સવસ્સિતં રાજ, દુબ્બિજાનતરં તતો.

૩૩. ''અપિ ચે મઞ્ઞતી પોસો, ઞાતિ મિત્તો સખાતિ વા;

યો પુબ્બે સુમનો હુત્વા, પચ્છા સમ્પજ્જતે દિસો.

૩૪. ‘‘યસ્મિં મનો નિવિસતિ, અવિદૂરે સહાપિ સો;
સન્તિકેપિ હિ સો દૂરે, યસ્મિં નાવિસતે મનો.

૩૫. ‘‘અન્તોપિ સો હોતિ પસન્નચિત્તો, પારં સમુદ્દસ્સ પસન્નચિત્તો;
અન્તોપિ સો હોતિ પદુટ્ઠચિત્તો, પારં સમુદ્દસ્સ પદુટ્ઠચિત્તો.

૩૬. ‘‘સંવસન્તા વિવસન્તિ, યે દિસા તે રથેસભ;
આરા સન્તો સંવસન્તિ, મનસા રટ્ઠવડ્ઢન.

૩૭. ‘‘અતિચિરં નિવાસેન, પિયો ભવતિ અપ્પિયો;
આમન્ત ખો તં ગચ્છામ, પુરા તે હોમ અપ્પિયા’’તિ.

તત્થ **વસ્સિત**ન્તિ મહારાજ, તિરચ્છાનગતા ઉજુહદયા, તેન તેસં વસ્સિતં સુવિજાનં, મનુસ્સા પન કક્ખળા, તસ્મા તેસં વચનં દુબ્બિજાનતરન્તિ અત્થો. **યો પુબ્બે**તિ યો પુગ્ગલો પઠમમેવ અત્તમનો હુત્વા ‘‘ત્વં મય્હં ઞાતકો મિત્તો પાણસમો સખા’’તિ અપિ એવં મઞ્ઞતિ, સ્વેવ પચ્છા દિસો વેરી સમ્પજ્જતિ, એવં દુબ્બિજાનં નામ મનુસ્સહદયન્તિ. **નિવિસતી**તિ મહારાજ, યસ્મિં પુગ્ગલે પેમવસેન મનો નિવિસતિ, સો દૂરે વસન્તોપિ અવિદૂરે સહાપિ વસતિયેવ નામ. યસ્મિં પન પુગ્ગલે મનો ન નિવિસતિ અપેતિ, સો સન્તિકે વસન્તોપિ દૂરેયેવ.

અન્તોપિ સો હોતીતિ મહારાજ, યો સહાયો પસન્નચિત્તો, સો ચિત્તેન અલ્લીનત્તા પારં સમુદ્દસ્સ વસન્તોપિ અન્તોયેવ હોતિ. યો પન પદુટ્ઠચિત્તો, સો ચિત્તેન અનલ્લીનત્તા અન્તો વસન્તોપિ પારં સમુદ્દસ્સ નામ. **યે દિસા તે**તિ યે વેરિનો પચ્ચત્થિકા, તે એકતો વસન્તાપિ દૂરે વસન્તિયેવ નામ. સન્તો પન પણ્ડિતા આરા ઠિતાપિ મેત્તાભાવિતેન મનસા આવજ્જેન્તા સંવસન્તિયેવ. **પુરા તે હોમા**તિ યાવ તવ અપ્પિયા ન હોમ, તાવદેવ તં આમન્તેત્વા ગચ્છામાતિ વદતિ.

અથ નં રાજા આહ –

૩૮. ‘‘એવં ચે યાચમાનાનં, અઞ્જલિં નાવબુજ્ઝસિ;
પરિચારકાનં સતં, વચનં ન કરોસિ નો;
એવં તં અભિયાચામ, પુન કયિરાસિ પરિયાય’’ન્તિ.

તત્થ **એવં ચે**તિ સચે હંસરાજ, એવં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાચમાનાનં અમ્હાકં ઇમં અઞ્જલિં નાવબુજ્ઝસિ, તવ પરિચારકાનં સમાનાનં વચનં ન કરોસિ, અથ નં એવં યાચામ. **પુન કયિરાસિ પરિયાય**ન્તિ કાલેન કાલં ઇધ આગમનાય વારં કરેય્યાસીતિ અત્થો.

તતો બોધિસત્તો આહ –

૩૯. ‘‘એવં ચે નો વિહરતં, અન્તરાયો ન હેસ્સતિ;

તુય્હં ચાપિ મહારાજ, મય્હઞ્ચ રટ્ઠવડ્ઢન;
અપ્પેવ નામ પસ્સેમુ, અહોરત્તાનમચ્ચયે’’તિ.

તત્થ **એવં ચે નો**તિ મહારાજ, મા ચિન્તયિત્થ, સચે અમ્હાકમ્પિ એવં વિહરન્તાનં જીવિતન્તરાયો ન ભવિસ્સતિ, અપ્પેવ નામ ઉભો અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિસ્સામ, અપિચ ત્વં મયા દિન્નં ઓવાદમેવ મમ ઠાને ઠપેત્વા એવં ઇત્તરજીવિતે લોકસન્નિવાસે અપ્પમત્તો હુત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેહિ, એવઞ્હિ મે ઓવાદં કરોન્તો મં પસ્સિસ્સતિયેવાતિ. એવં મહાસત્તો રાજાનં ઓવદિત્વા ચિત્તકૂટપબ્બતમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બે તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તેનપિ મયા આયુસઙ્ખારાનં દુબ્બલભાવં દસ્સેત્વા ધમ્મો દેસિતો’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, કનિટ્ઠો મોગ્ગલ્લાનો, મજ્ઝિમો સારિપુત્તો, સેસહંસગણા બુદ્ધપરિસા, જવનહંસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

જવનહંસજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૭૭] ૪. ચૂળનારદજાતકવણ્ણના

ન તે કટ્ઠાનિ ભિન્નાનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો થુલ્લકુમારિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિવાસિનો કિરેકસ્સ કુલસ્સ પન્નરસસોળસવસ્સુદ્દેસિકા ધીતા અહોસિ સોભગ્ગપ્પત્તા, ન ચ નં કોચિ વારેસિ. અથસ્સા માતા ચિન્તેસિ ‘‘મમ ધીતા વયપ્પત્તા, ન ચ નં કોચિ વારેતિ, આમિસેન મચ્છં વિય એતાય એકં સાકિયભિક્ખું પલોભેત્વા ઉપ્પબ્બાજેત્વા તં નિસ્સાય જીવિસ્સામી’’તિ. તદા ચ સાવત્થિવાસી એકો કુલપુત્તો સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા ઉપસમ્પન્નકાલતો પટ્ઠાય સિક્ખાકામતં પહાય આલસિયો સરીરમણ્ડનમનુયુત્તો વિહાસિ. મહાઉપાસિકા ગેહે યાગુખાદનીયભોજનીયાનિ સમ્પાદેત્વા દ્વારે ઠત્વા અન્તરવીથિયા ગચ્છન્તેસુ ભિક્ખૂસુ એકં ભિક્ખું રસતણ્હાય બન્ધિત્વા ગહેતું સક્કુણેય્યરૂપં ઉપધારેન્તી તેપિટકઆભિધમ્મિકવિનયધરાનં મહન્તેન પરિવારેન ગચ્છન્તાનં અન્તરે કઞ્ચિ ગય્હુપગં અદિસ્વા તેસં પચ્છતો ગચ્છન્તાનં મધુરધમ્મકથિકાનં અચ્છિન્નવલાહકસદિસાનં પિણ્ડપાતિકાનમ્પિ અન્તરે કઞ્ચિ અદિસ્વાવ એકં યાવ બહિ અપઙ્ગા અક્ખીનિ અઞ્જેત્વા કેસે ઓસણ્ઠેત્વા દુકૂલન્તરવાસકં નિવાસેત્વા ઘટિતમટ્ઠં ચીવરં પારુપિત્વા મણિવણ્ણપત્તં આદાય મનોરમં છત્તં ધારયમાનં વિસ્સટ્ઠિન્દ્રિયં કાયદળ્હિબહુલં આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘ઇમં સક્કા ગણ્હિતુ’’ન્તિ ગન્ત્વા વન્દિત્વા પત્તં ગહેત્વા ‘‘એથ , ભન્તે’’તિ ઘરં આનેત્વા નિસીદાપેત્વા યાગુઆદીહિ પરિવિસિત્વા કતભત્તકિચ્ચં તં ભિક્ખું ‘‘ભન્તે, ઇતો પટ્ઠાય ઇધેવાગચ્છેય્યાથા’’તિ આહ. સોપિ તતો પટ્ઠાય તત્થેવ ગન્ત્વા અપરભાગે વિસ્સાસિકો અહોસિ.

અથેકદિવસં મહાઉપાસિકા તસ્સ સવનપથે ઠત્વા ‘‘ઇમસ્મિં ગેહે ઉપભોગપરિભોગમત્તા અત્થિ, તથારૂપો પન મે પુત્તો વા જામાતા વા ગેહં વિચારિતું સમત્થો નત્થી’’તિ આહ. સો તસ્સા વચનં સુત્વા ‘‘કિમત્થં નુ ખો કથેતી’’તિ થોકં હદયે વિદ્ધો વિય અહોસિ. સા ધીતરં આહ ‘‘ઇમં પલોભેત્વા તવ વસે વત્તાપેહી’’તિ. સા તતો પટ્ઠાય મણ્ડિતપસાધિતા ઇત્થિકુત્તવિલાસેહિ તં પલોભેસિ. થુલ્લકુમારિકાતિ ન ચ થૂલસરીરા દટ્ઠબ્બા, થૂલા વા હોતુ કિસા વા, પઞ્ચકામગુણિકરાગેન પન થૂલતાય ‘‘થુલ્લકુમારિકા’’તિ વુચ્ચતિ. સો દહરો કિલેસવસિકો હુત્વા ‘‘ન દાનાહં બુદ્ધસાસને પતિટ્ઠાતું સક્ખિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘વિહારં ગન્ત્વા પત્તચીવરં નિય્યાદેત્વા અસુકટ્ઠાનં નામ ગમિસ્સામિ, તત્ર મે વત્થાનિ પેસેથા’’તિ વત્વા વિહારં ગન્ત્વા પત્તચીવરં નિય્યાદેત્વા ‘‘ઉક્કણ્ઠિતોસ્મી’’તિ આચરિયુપજ્ઝાયે આહ. તે તં આદાય સત્થુ સન્તિકં નેત્વા ‘‘અયં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ આરોચેસું. સત્થા ‘‘સચ્ચં

કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''કેન ઉક્કણ્ઠાપિતોસી''તિ વત્વા ''થુલ્લકુમારિકાય, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ પુબ્બેપેસા તવ અરઞ્ઞે વસન્તસ્સ બ્રહ્મચરિયન્તરાયં કત્વા મહન્તં અનત્થમકાસિ, પુન ત્વં એતમેવ નિસ્સાય કસ્મા ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ વત્વા ભિક્ખૂહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે મહાભોગે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા ઉગ્ગહિતસિપ્પો કુટુમ્બં સણ્ઠપેસિ, અથસ્સ ભરિયા એકં પુત્તં વિજાયિત્વા કાલમકાસિ. સો ''યથેવ મે પિયભરિયાય, એવં મયિપિ મરણં આગમિસ્સતિ, કિં મે ઘરાવાસેન, પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા કામે પહાય પુત્તં આદાય હિમવન્તં પવિસિત્વા તેન સદ્ધિં ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞા નિબ્બત્તેત્વા વનમૂલફલાહારો અરઞ્ઞે વિહાસિ. તદા પચ્ચન્તવાસિનો ચોરા જનપદં પવિસિત્વા ગામં પહરિત્વા કરમરે ગહેત્વા ભણ્ડિકં ઉક્ખિપાપેત્વા પુન પચ્ચન્તં પાપયિંસુ. તેસં અન્તરે એકા અભિરૂપા કુમારિકા કેરાટિકપઞ્ઞાય સમન્નાગતા ચિન્તેસિ ''ઇમે અમ્હે ગહેત્વા દાસિભોગેન પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ, એકેન ઉપાયેન પલાયિતું વટ્ટતી''તિ. સા ''સામિ, સરીરકિચ્ચં કાતુકામામ્હિ, થોકં પટિક્કમિત્વા તિટ્ઠથા''તિ વત્વા ચોરે વઞ્ચેત્વા પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસન્તી બોધિસત્તસ્સ પુત્તં અસ્સમે ઠપેત્વા ફલાફલત્થાય ગતકાલે પુબ્બણ્હસમયે તં અસ્સમં પાપુણિત્વા તં તાપસકુમારં કામરતિયા પલોભેત્વા સીલમસ્સ ભિન્દિત્વા અત્તનો વસે વત્તેત્વા ''કિં તે અરઞ્ઞવાસેન, એહિ ગામં ગન્ત્વા વસિસ્સામ, તત્ર હિ રૂપાદયો કામગુણા સુલભા''તિ આહ. સોપિ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ''પિતા તાવ મે અરઞ્ઞતો ફલાફલં આહરિતું ગતો, તં દિસ્વા ઉભોપિ એકતોવ ગમિસ્સામા''તિ આહ.

સા ચિન્તેસિ – ''અયં તરુણદારકો ન કિઞ્ચિ જાનાતિ, પિતરા પનસ્સ મહલ્લકકાલે પબ્બજિતેન ભવિતબ્બં, સો આગન્ત્વા 'ઇધ કિં કરોસી'તિ મં પોથેત્વા પાદે ગહેત્વા કડ્ઢેત્વા અરઞ્ઞે ખિપિસ્સતિ, તસ્મિં અનાગતેયેવ પલાયિસ્સામી''તિ. અથ નં ''અહં પુરતો ગચ્છામિ, ત્વં પચ્છા આગચ્છેય્યાસી''તિ વત્વા મગ્ગસઞ્ઞં આચિક્ખિત્વા પક્કામિ. સો તસ્સા ગતકાલતો પટ્ઠાય ઉપ્પન્નદોમનસ્સો યથા પુરે કિઞ્ચિ વત્તં અકત્વા સસીસં પારુપિત્વા અન્તોપણ્ણસાલાય પજ્ઝાયન્તો નિપજ્જિ. મહાસત્તો ફલાફલં આદાય આગન્ત્વા તસ્સા પદવલઞ્જં દિસ્વા ''અયં માતુગામસ્સ પદવલઞ્જો, ''પુત્તસ્સ મમ સીલં ભિન્નં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેન્તો પણ્ણસાલં પવિસિત્વા ફલાફલં ઓતારેત્વા પુત્તં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૪૦. ''ન તે કટ્ઠાનિ ભિન્નાનિ, ન તે ઉદકમાભતં;
અગ્ગીપિ તે ન હાપિતો, કિં નુ મન્દોવ ઝાયસી''તિ.

તત્થ **અગ્ગીપિ તે ન હાપિતો**તિ અગ્ગિપિ તે ન જાલિતો. **મન્દોવા**તિ નિપ્પઞ્ઞો અન્ધબાલો વિય.

સો પિતુ કથં સુત્વા ઉટ્ઠાય પિતરં વન્દિત્વા ગારવેનેવ અરઞ્ઞવાસે અનુસ્સાહં પવેદેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૪૧. ''ન ઉસ્સહે વને વત્થું, કસ્સપામન્તયામિ તં;
દુક્ખો વાસો અરઞ્ઞમ્હિ, રટ્ઠં ઇચ્છામિ ગન્તવે.

૪૨. ''યથા અહં ઇતો ગન્ત્વા, યસ્મિં જનપદે વસં;
આચારં બ્રહ્મે સિક્ખેય્યં, તં ધમ્મં અનુસાસ મ''ન્તિ.

તત્થ **કસ્સપામન્તયામિ ત**ન્તિ કસ્સપ આમન્તયામિ તં. **ગન્તવે**તિ ગન્તું. **આચાર**ન્તિ યસ્મિં જનપદે વસામિ, તત્થ વસન્તો યથા આચારં જનપદચારિત્તં સિક્ખેય્યં જાનેય્યં, તં ધમ્મં અનુસાસ ઓવદાહીતિ વદતિ.

મહાસત્તો ''સાધુ, તાત, દેસચારિત્તં તે કથેસ્સામી''તિ વત્વા ગાથાદ્વયમાહ –

૪૩. ''સચે અરઞ્ઞં હિત્વાન, વનમૂલફલાનિ ચ;
રટ્ઠે રોચયસે વાસં, તં ધમ્મં નિસામેહિ મે.

૪૪. ''વિસં મા પટિસેવિત્થો, પપાતં પરિવજ્જય;
પઙ્કે ચ મા વિસીદિત્થો, યત્તો ચાસીવિસે ચરે''તિ.

તત્થ **ધમ્મ**ન્તિ સચે રટ્ઠવાસં રોચેસિ, તેન હિ ત્વં જનપદચારિત્તં ધમ્મં નિસામેહિ. **યત્તો ચાસીવિસે**તિ આસીવિસસ્સ સન્તિકે યત્તો પટિયત્તો ચરેય્યાસિ, સક્કોન્તો આસીવિસં પરિવજ્જેય્યાસીતિ અત્થો.

તાપસકુમારો સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ અત્થં અજાનન્તો પુચ્છિ –

૪૫. ''કિં નુ વિસં પપાતો વા, પઙ્કો વા બ્રહ્મચારિનં;
કં ત્વં આસીવિસં બ્રૂસિ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ –

૪૬. ''આસવો તાત લોકસ્મિં, સુરા નામ પવુચ્ચતિ;
મનુઞ્ઞો સુરભી વગ્ગુ, સાદુ ખુદ્દરસૂપમો;
વિસં તદાહુ અરિયા સે, બ્રહ્મચરિયસ્સ નારદ.

૪૭. ''ઇત્થિયો તાત લોકસ્મિં, પમત્તં પમથેન્તિ તા;
હરન્તિ યુવિનો ચિત્તં, તૂલં ભટ્ઠંવ માલુતો;
પપાતો એસો અક્ખાતો, બ્રહ્મચરિયસ્સ નારદ.

૪૮. ''લાભો સિલોકો સક્કારો, પૂજા પરકુલેસુ ચ;
પઙ્કો એસો ચ અક્ખાતો, બ્રહ્મચરિયસ્સ નારદ.

૪૯. ''સસત્થા તાત રાજાનો, આવસન્તિ મહિં ઇમં;
તે તાદિસે મનુસ્સિન્દે, મહન્તે તાત નારદ.

૫૦. ''ઇસ્સરાનં અધિપતીનં, ન તેસં પાદતો ચરે;
આસીવિસોતિ અક્ખાતો, બ્રહ્મચરિયસ્સ નારદ.

૫૧. ''ભત્તત્થો ભત્તકાલે ચ, યં ગેહમુપસઙ્કમે;
યદેત્થ કુસલં જઞ્ઞા, તત્થ ઘાસેસનં ચરે.

૫૨. ''પવિસિત્વા પરકુલં, પાનત્થં ભોજનાય વા;
મિતં ખાદે મિતં ભુઞ્જે, ન ચ રૂપે મનં કરે.

૫૩. ''ગોટ્ઠં મજ્જં કિરાટઞ્ચ, સભા નિકિરણાનિ ચ;
આરકા પરિવજ્જેહિ, યાનીવ વિસમં પથ''ન્તિ.

તત્થ **આસવો**તિ પુપ્ફાસવાદિ. **વિસં તદાહૂ**તિ તં આસવસઙ્ખાતં સુરં અરિયા ''બ્રહ્મચરિયસ્સ વિસ''ન્તિ વદન્તિ. **પમત્તન્તિ** મુટ્ઠસ્સતિં. **તૂલં ભટ્ઠંવા**તિ રુક્ખા ભસ્સિત્વા પતિતતૂલં વિય. **અક્ખાતો**તિ બુદ્ધાદીહિ કથિતો. **સિલોકો**તિ કિત્તિવણ્ણો. **સક્કારો**તિ અઞ્જલિકમ્માદિ. **પૂજા**તિ ગન્ધમાલાદીહિ પૂજા. **પઙ્કો**તિ એસ ઓસીદાપનટ્ઠેન ''પઙ્કો''તિ અક્ખાતો. **મહન્તે**તિ મહન્તભાવપ્પત્તે. **ન તેસં પાદતો ચરે**તિ તેસં સન્તિકે ન ચરે, રાજકુલૂપકો ન ભવેય્યાસીતિ અત્થો. રાજાનો હિ આસીવિસા વિય મુહુત્તેનેવ કુજ્ઝિત્વા અનયબ્યસનં પાપેન્તિ. અપિચ અન્તેપુરપ્પવેસને વુત્તાદીનવવસેનપેત્થ અત્થો વેદિતબ્બો.

ભત્તત્થોતિ ભત્તેન અત્થિકો હુત્વા. **યદેત્થ કુસલન્તિ** યં તેસુ ઉપસઙ્કમિતબ્બેસુ ગેહેસુ કુસલં અનવજ્જં પઞ્ચઅગોચરરહિતં જાનેય્યાસિ, તત્થ ઘાસેસનં ચરેય્યાસીતિ અત્થો. **ન ચ રૂપે મનં કરે**તિ પરકુલે મત્તઞ્ઞૂ હુત્વા ભોજનં ભુઞ્જન્તોપિ તત્થ ઇત્થિરૂપે મનં મા કરેય્યાસિ, મા ચક્ખું ઉમ્મીલેત્વા ઇત્થિરૂપે નિમિત્તં ગણ્હેય્યાસીતિ વદતિ. **ગોટ્ઠં મજ્જં કિરાટન્તિ** અયં પોત્થકેસુ પાઠો, અટ્ઠકથાયં પન ''ગોટ્ઠં મજ્જં કિરાસઞ્ચા''તિ વત્વા ''**ગોટ્ઠન્તિ** ગુન્નં ઠિતટ્ઠાનં. **મજ્જન્તિ** પાનાગારં. **કિરાસન્તિ** ધુત્તકેરાટિકજન''ન્તિ વુત્તં. **સભા નિકિરણાનિ ચા**તિ સભાયો ચ હિરઞ્ઞસુવણ્ણાનં નિકિરણટ્ઠાનાનિ ચ. **આરકા**તિ એતાનિ સબ્બાનિ દૂરતો પરિવજ્જેય્યાસિ. **યાનીવા**તિ સપ્પિતેલયાનેન ગચ્છન્તો વિસમં મગ્ગં વિય.

માણવો પિતુ કથેન્તસ્સેવ સતિં પટિલભિત્વા ''તાત, અલં મે મનુસ્સપથેના''તિ આહ. અથસ્સ પિતા મેત્તાદિભાવનં આચિક્ખિ. સો તસ્સોવાદે ઠત્વા ન ચિરસ્સેવ ઝાનાભિઞ્ઞા નિબ્બત્તેસિ. ઉભોપિ પિતાપુત્તા અપરિહીનજ્ઝાના કાલં કત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સા કુમારિકા અયં કુમારિકા અહોસિ, તાપસકુમારો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ, પિતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ચૂળનારદજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૭૮] ૫. દૂતજાતકવણ્ણના

દૂતે તે બ્રહ્મે પાહેસિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અત્તનો પઞ્ઞાપસંસનં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''પસ્સથ, આવુસો, દસબલસ્સ ઉપાયકોસલ્લં, નન્દસ્સ સક્યપુત્તસ્સ અચ્છરાગણં દસ્સેત્વા અરહત્તં અદાસિ, ચૂળપન્થકસ્સ પિલોતિકં દત્વા સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં અદાસિ, કમ્મારપુત્તસ્સ પદુમં દસ્સેત્વા અરહત્તં અદાસિ, એવં નાનાઉપાયેહિ સત્તે વિનેતી''તિ . સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ 'ઇમિના ઇદં હોતી'તિ ઉપાયકુસલો, પુબ્બેપિ ઉપાયકુસલોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે જનપદો અહિરઞ્ઞો અહોસિ. સો હિ જનપદં પીળેત્વા ધનમેવ સંકડ્ઢિ. તદા બોધિસત્તો કાસિગામે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા ‘‘પચ્છા ધમ્મેન ભિક્ખં ચરિત્વા આચરિયધનં આહરિસ્સામી’’તિ વત્વા સિપ્પં પટ્ઠપેત્વા નિટ્ઠિતસિપ્પો અનુયોગં દત્વા ‘‘આચરિય, તુમ્હાકં ધનં આહરિસ્સામી’’તિ આપુચ્છિત્વા નિક્ખમ્મ જનપદે ચરન્તો ધમ્મેન સમેન પરિયેસિત્વા સત્ત નિક્ખે લભિત્વા ‘‘આચરિયસ્સ દસ્સામી’’તિ ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ગઙ્ગં ઓતરિતું નાવં અભિરુહિ. તસ્સ તત્થ નાવાય વિપરિવત્તમાનાય તં સુવણ્ણં ઉદકે પતિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘દુલ્લભં હિરઞ્ઞં, જનપદે પુન આચરિયધને પરિયેસિયમાને પપઞ્ચો ભવિસ્સતિ, યંનૂનાહં ગઙ્ગાતીરેયેવ નિરાહારો નિસીદેય્યં, તસ્સ મે નિસિન્નભાવં અનુપુબ્બેન રાજા જાનિસ્સતિ, તતો અમચ્ચે પેસેસ્સતિ, અહં તેહિ સદ્ધિં ન મન્તેસ્સામિ, તતો રાજા સયં આગમિસ્સતિ, ઇમિના ઉપાયેન તસ્સ સન્તિકે આચરિયધનં લભિસ્સામી’’તિ. સો ગઙ્ગાતીરે ઉત્તરિસાટકં પારુપિત્વા યઞ્ઞસુત્તં બહિ ઠપેત્વા રજતપટ્ટવણ્ણે વાલુકતલે સુવણ્ણપટિમા વિય નિસીદિ. તં નિરાહારં નિસિન્નં દિસ્વા મહાજનો ‘‘કસ્મા નિસિન્નોસી’’તિ પુચ્છિ, કસ્સચિ ન કથેસિ. પુનદિવસે દ્વારગામવાસિનો તસ્સ તત્થ નિસિન્નભાવં સુત્વા આગન્ત્વા પુચ્છિંસુ, તેસમ્પિ ન કથેસિ. તે તસ્સ કિલમથં દિસ્વા પરિદેવન્તા પક્કમિંસુ. તતિયદિવસે નગરવાસિનો આગમિંસુ, ચતુત્થદિવસે નગરતો ઇસ્સરજના, પઞ્ચમદિવસે રાજપુરિસા. છટ્ઠદિવસે રાજા અમચ્ચે પેસેસિ, તેહિપિ સદ્ધિં ન કથેસિ. સત્તમદિવસે રાજા ભયટ્ટિતો હુત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૫૪. ‘‘દૂતે તે બ્રહ્મે પાહેસિં, ગઙ્ગાતીરસ્મિ ઝાયતો;
તેસં પુટ્ઠો ન બ્યાકાસિ, દુક્ખં ગુય્હમતં નુ તે’’તિ.

તત્થ **દુક્ખં ગુય્હમતં નુ તે**તિ કિં નુ ખો, બ્રાહ્મણ, યં તવ દુક્ખં ઉપ્પન્નં, તં તે ગુય્હમેવ મતં, ન અઞ્ઞસ્સ આચિક્ખિતબ્બન્તિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘મહારાજ, દુક્ખં નામ હરિતું સમત્થસ્સેવ આચિક્ખિતબ્બં, ન અઞ્ઞસ્સા’’તિ વત્વા સત્ત ગાથા અભાસિ –

૫૫. ‘‘સચે તે દુક્ખમુપ્પજ્જે, કાસીનં રટ્ઠવડ્ઢન;
મા ખો નં તસ્સ અક્ખાહિ, યો તં દુક્ખા ન મોચયે.

૫૬. ‘‘યો તસ્સ દુક્ખજાતસ્સ, એકઙ્ગમપિ ભાગસો;
વિપ્પમોચેય્ય ધમ્મેન, કામં તસ્સ પવેદય.

૫૭. ‘‘સુવિજાનં સિઙ્ગાલાનં, સકુણાનઞ્ચ વસ્સિતં;
મનુસ્સવસ્સિતં રાજ, દુબ્બિજાનતરં તતો.

૫૮. ‘‘અપિ ચે મઞ્ઞતી પોસો, ઞાતિ મિત્તો સખાતિ વા;
યો પુબ્બે સુમનો હુત્વા, પચ્છા સમ્પજ્જતે દિસો.

૫૯. ‘‘યો અત્તનો દુક્ખમનાનુપુટ્ઠો, પવેદયે જન્તુ અકાલરૂપે;
આનન્દિનો તસ્સ ભવન્તિ મિત્તા, હિતેસિનો તસ્સ દુખી ભવન્તિ.

૬૦. ‘‘કાલઞ્ચ ઞત્વાન તથાવિધસ્સ, મેધાવિનં એકમનં વિદિત્વા;
અક્ખેય્ય તિબ્બાનિ પરસ્સ ધીરો, સણ્હં ગિરં અત્થવતિં પમુઞ્ચે.

૬૧. ‘‘સચે ચ જઞ્ઞા અવિસય્હમત્તનો, ન તે હિ મય્હં સુખાગમાય;
એકોવ તિબ્બાનિ સહેય્ય ધીરો, સચ્ચં હિરોત્તપ્પમપેક્ખમાનો’’તિ.

તત્થ **ઉપ્પજ્જે**તિ સચે તવ ઉપ્પજ્જેય્ય. **મા અક્ખાહી**તિ મા કથેહિ. **દુબ્બિજાનતરં તતો**તિ તતો તિરચ્છાનગતવસ્સિતતોપિ દુબ્બિજાનતરં, તસ્મા તથતો અજાનિત્વા હરિતું અસમત્થસ્સ અત્તનો દુક્ખં ન કથેતબ્બમેવાતિ. **અપિ ચે**તિ ગાથા વુત્તત્થાવ. **અનાનુપુટ્ઠો**તિ પુનપ્પુનં પુટ્ઠો. **પવેદયે**તિ કથેતિ. **અકાલરૂપે**તિ અકાલે. **કાલન્તિ** અત્તનો ગુય્હસ્સ કથનકાલં. **તથાવિધસ્સા**તિ પણ્ડિતપુરિસં અત્તના સદ્ધિં એકમનં વિદિત્વા તથાવિધસ્સ આચિક્ખેય્ય. **તિબ્બાની**તિ દુક્ખાનિ.

સચેતિ યદિ અત્તનો દુક્ખં અવિસય્હં અત્તનો વા પરેસં વા પુરિસકારેન અતેકિચ્છં જાનેય્ય. **તે હી**તિ તે એવ લોકપવેણિકા, અટ્ઠલોકધમ્માતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – અથ અયં લોકપવેણી ન મય્હં એવ સુખાગમાય ઉપ્પન્ના, અટ્ઠહિ લોકધમ્મેહિ પરિમુત્તો નામ નત્થિ, એવં સન્તે સુખમેવ પત્થેન્તેન પરસ્સ દુક્ખારોપનં નામ ન યુત્તં, નેતં હિરોત્તપ્પસમ્પન્નેન કત્તબ્બં, અત્થિ ચ મે હિરી ઓત્તપ્પન્તિ સચ્ચં સંવિજ્જમાનં અત્તનિ હિરોત્તપ્પં અપેક્ખમાનોવ અઞ્ઞસ્સ અનારોચેત્વા એકોવ તિબ્બાનિ સહેય્ય ધીરોતિ.

એવં મહાસત્તો સત્તહિ ગાથાહિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા અત્તનો આચરિયધનસ્સ પરિયેસિતભાવં દસ્સેન્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૬૨. ‘‘અહં રટ્ઠે વિચરન્તો, નિગમે રાજધાનિયો;
ભિક્ખમાનો મહારાજ, આચરિયસ્સ ધનત્થિકો.

૬૩. ‘‘ગહપતી રાજપુરિસે, મહાસાલે ચ બ્રાહ્મણે;
અલત્થં સત્ત નિક્ખાનિ, સુવણ્ણસ્સ જનાધિપ;
તે મે નટ્ઠા મહારાજ, તસ્મા સોચામહં ભુસં.

૬૪. ‘‘પુરિસા તે મહારાજ, મનસાનુવિચિન્તિતા;
નાલં દુક્ખા પમોચેતું, તસ્મા તેસં ન બ્યાહરિં.

૬૫. ‘‘ત્વઞ્ચ ખો મે મહારાજ, મનસાનુવિચિન્તિતો;
અલં દુક્ખા પમોચેતું, તસ્મા તુય્હં પવેદયિ’’ન્તિ.

તત્થ **ભિક્ખમાનો**તિ એતે ગહપતિઆદયો યાચમાનો. **તે મે**તિ તે સત્ત નિક્ખા મમ ગઙ્ગં તરન્તસ્સ નટ્ઠા, ગઙ્ગાયં પતિતા. **પુરિસા તે**તિ મહારાજ, તવ દૂતપુરિસા. **અનુવિચિન્તિતા**તિ ‘‘નાલં ઇમે મં દુક્ખા મોચેતુ’’ન્તિ મયા ઞાતા. **તસ્મા**તિ તેન કારણેન તેસં અત્તનો દુક્ખં નાચિક્ખિં. **પવેદયિન્તિ** કથેસિં.

રાજા તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા ‘‘મા ચિન્તયિ, બ્રાહ્મણ, અહં તે આચરિયધનં દસ્સામી’’તિ દ્વિગુણધનમદાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઓસાનગાથમાહ –

૬૬. ‘‘તસ્સાદાસિ પસન્નત્તો, કાસીનં રટ્ઠવડ્ઢનો;
જાતરૂપમયે નિક્ખે, સુવણ્ણસ્સ ચતુદ્દસા’’તિ.

તત્થ **જાતરૂપમયે**તિ તે સુવણ્ણસ્સ ચતુદ્દસ નિક્ખે જાતરૂપમયેયેવ અદાસિ, ન યસ્સ વા તસ્સ વા સુવણ્ણસ્સાતિ અત્થો.

મહાસત્તો રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા આચરિયસ્સ ધનં દત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા રાજાપિ તસ્સોવાદે ઠિતો ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા ઉભોપિ યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો ઉપાયકુસલોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, આચરિયો સારિપુત્તો, બ્રાહ્મણમાણવો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

દૂતજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૭૯] ૬. કાલિઙ્ગબોધિજાતકવણ્ણના

રાજા કાલિઙ્ગો ચક્કવત્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આનન્દત્થેરેન કતં મહાબોધિપૂજં આરબ્ભ કથેસિ. વેનેય્યસઙ્ગહત્થાય હિ તથાગતે જનપદચારિકં પક્કન્તે સાવત્થિવાસિનો ગન્ધમાલાદિહત્થા જેતવનં ગન્ત્વા અઞ્ઞં પૂજનીયટ્ઠાનં અલભિત્વા ગન્ધકુટિદ્વારે પાતેત્વા ગચ્છન્તિ, તે ઉળારપામોજ્જા ન હોન્તિ. તં કારણં ઞત્વા અનાથપિણ્ડિકો તથાગતસ્સ જેતવનં આગતકાલે આનન્દત્થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘ભન્તે, અયં વિહારો તથાગતે ચારિકં પક્કન્તે નિપચ્ચયો હોતિ, મનુસ્સાનં ગન્ધમાલાદીહિ પૂજનીયટ્ઠાનં ન હોતિ, સાધુ, ભન્તે, તથાગતસ્સ ઇમમત્થં આરોચેત્વા એકસ્સ પૂજનીયટ્ઠાનસ્સ સક્કુણેય્યભાવં જાનાથા’’તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથાગતં પુચ્છિ ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, ચેતિયાની’’તિ? ‘‘તીણિ આનન્દા’’તિ. ‘‘કતમાનિ, ભન્તે, તીણી’’તિ? ‘‘સારીરિકં પારિભોગિકં ઉદ્દિસ્સક’’ન્તિ. ‘‘સક્કા પન, ભન્તે, તુમ્હેસુ ધરન્તેસુયેવ ચેતિયં કાતુ’’ન્તિ. ‘‘આનન્દ, સારીરિકં ન સક્કા કાતું. તઞ્હિ બુદ્ધાનં પરિનિબ્બાનકાલે હોતિ, ઉદ્દિસ્સકં અવત્થુકં મમાયનમત્તમેવ હોતિ, બુદ્ધેહિ પરિભુત્તો મહાબોધિરુક્ખો બુદ્ધેસુ ધરન્તેસુપિ ચેતિયમેવા’’તિ. ‘‘ભન્તે, તુમ્હેસુ પક્કન્તેસુ જેતવનવિહારો અપ્પટિસરણો હોતિ, મહાજનો પૂજનીયટ્ઠાનં ન લભતિ, મહાબોધિતો બીજં આહરિત્વા જેતવનદ્વારે રોપેસ્સામિ, ભન્તે’’તિ. ‘‘સાધુ, આનન્દ, રોપેહિ, એવં સન્તે જેતવને મમ નિબદ્ધવાસો વિય ભવિસ્સતી’’તિ.

થેરો કોસલનરિન્દસ્સ અનાથપિણ્ડિકસ્સ વિસાખાદીનઞ્ચ આરોચેત્વા જેતવનદ્વારે બોધિરોપનટ્ઠાને આવાટં ખણાપેત્વા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરં આહ – ‘‘ભન્તે, અહં જેતવનદ્વારે બોધિં રોપેસ્સામિ, મહાબોધિતો મે બોધિપક્કં આહરથા’’તિ. થેરો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા આકાસેન બોધિમણ્ડં ગન્ત્વા વણ્ટા પરિગલન્તં પક્કં ભૂમિં અસમ્પત્તમેવ ચીવરેન સમ્પટિચ્છિત્વા ગહેત્વા આનન્દત્થેરસ્સ અદાસિ. આનન્દત્થેરો ‘‘અજ્જ બોધિં રોપેસ્સામી’’તિ કોસલરાજાદીનં આરોચેસિ. રાજા સાયન્હસમયે મહન્તેન પરિવારેન સબ્બૂપકરણાનિ ગાહાપેત્વા આગમિ, તથા અનાથપિણ્ડિકો વિસાખા ચ અઞ્ઞો ચ સદ્ધો જનો. થેરો મહાબોધિરોપનટ્ઠાને મહન્તં સુવણ્ણકટાહં

ઠપેત્વા હેટ્ઠા છિદ્દં કારેત્વા ગન્ધકલલસ્સ પૂરેત્વા ‘‘ઇદં બોધિપક્કં રોપેહિ, મહારાજા’’તિ રઞ્ઞો અદાસિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘રજ્જં નામ ન સબ્બકાલં અમ્હાકં હત્થે તિટ્ઠતિ, ઇદં મયા અનાથપિણ્ડિકેન રોપાપેતું વટ્ટતી’’તિ . સો તં બોધિપક્કં મહાસેટ્ઠિસ્સ હત્થે ઠપેસિ. અનાથપિણ્ડિકો ગન્ધકલલં વિયૂહિત્વા તત્થ પાતેસિ. તસ્મિં તસ્સ હત્થતો મુત્તમત્તેયેવ સબ્બેસં પસ્સન્તાનઞ્ઞેવ નઙ્ગલસીસપ્પમાણો બોધિખન્ધો પણ્ણાસહત્થુબ્બેધો ઉટ્ઠહિ, ચતૂસુ દિસાસુ ઉદ્ધઞ્ચાતિ પઞ્ચ મહાસાખા પણ્ણાસહત્થાવ નિક્ખમિંસુ. ઇતિ સો તઙ્ખણઞ્ઞેવ વનપ્પતિજેટ્ઠકો હુત્વા અટ્ઠાસિ. રાજા અટ્ઠારસમત્તે સુવણ્ણરજતઘટે ગન્ધોદકેન પૂરેત્વા નીલુપ્પલહત્થકાદિપટિમણ્ડિતે મહાબોધિં પરિક્ખિપિત્વા પુણ્ણઘટે પટિપાટિયા ઠપેસિ, સત્તરતનમયં વેદિકં કારેસિ, સુવણ્ણમિસ્સકં વાલુકં ઓકિરિ, પાકારપરિક્ખેપં કારેસિ, સત્તરતનમયં દ્વારકોટ્ઠકં કારેસિ, સક્કારો મહા અહોસિ.

થેરો તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ભન્તે, તુમ્હેહિ મહાબોધિમૂલે સમાપન્નસમાપત્તિં મયા રોપિતબોધિમૂલે નિસીદિત્વા મહાજનસ્સ હિતત્થાય સમાપજ્જથા’’તિ આહ. ‘‘આનન્દ, કિં કથેસિ, મયિ મહાબોધિમૂલે સમાપન્નસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા નિસિન્ને અઞ્ઞો પદેસો ધારેતું ન સક્કોતી’’તિ. ‘‘ભન્તે, મહાજનસ્સ હિતત્થાય ઇમસ્સ ભૂમિપ્પદેસસ્સ ધુવનિયામેન સમાપત્તિસુખેન તં બોધિમૂલં પરિભુઞ્જથા’’તિ. સત્થા એકરત્તિં સમાપત્તિસુખેન પરિભુઞ્જિ. થેરો કોસલરાજાદીનં કથેત્વા બોધિમહં નામ કારેસિ. સોપિ ખો બોધિરુક્ખો આનન્દત્થેરેન રોપિતત્તા **આનન્દબોધિ**યેવાતિ પઞ્ઞાયિત્થ. તદા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો આયસ્મા આનન્દો ધરન્તેયેવ તથાગતે બોધિં રોપેત્વા મહાપૂજં કારેસિ , અહો મહાગુણો થેરો’’તિ . સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ આનન્દો સપરિવારેસુ ચતૂસુ મહાદીપેસુ મનુસ્સે ગહેત્વા બહુગન્ધમાલાદીનિ આહરિત્વા મહાબોધિમણ્ડે બોધિમહં કારેસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કલિઙ્ગરટ્ઠે દન્તપુરનગરે કાલિઙ્ગો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ મહાકાલિઙ્ગો, ચૂળકાલિઙ્ગોતિ દ્વે પુત્તા અહેસું. નેમિત્તકા ‘‘જેટ્ઠપુત્તો પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં કારેસ્સતિ, કનિટ્ઠો પન ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ભિક્ખાય ચરિસ્સતિ, પુત્તો પનસ્સ ચક્કવત્તી ભવિસ્સતી’’તિ બ્યાકરિંસુ. અપરભાગે જેટ્ઠપુત્તો પિતુ અચ્ચયેન રાજા અહોસિ, કનિટ્ઠો પન ઉપરાજા. સો ‘‘પુત્તો કિર મે ચક્કવત્તી ભવિસ્સતી’’તિ પુત્તં નિસ્સાય માનં અકાસિ. રાજા અસહન્તો ‘‘ચૂળકાલિઙ્ગં ગણ્હા’’તિ એકં અત્થચરકં આણાપેસિ. સો ગન્ત્વા ‘‘કુમાર, રાજા તં ગણ્હાપેતુકામો, તવ જીવિતં રક્ખાહી’’તિ આહ. સો અત્તનો લઞ્જનમુદ્દિકઞ્ચ સુખુમકમ્બલઞ્ચ ખગ્ગઞ્ચાતિ ઇમાનિ તીણિ અત્થચરકામચ્ચસ્સ દસ્સેત્વા ‘‘ઇમાય સઞ્ઞાય મમ પુત્તસ્સ રજ્જં દદેય્યાથા’’તિ વત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા રમણીયે ભૂમિભાગે અસ્સમં કત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા નદીતીરે વાસં કપ્પેસિ.

મદ્દરટ્ઠેપિ સાગલનગરે મદ્દરઞ્ઞો અગ્ગમહેસી ધીતરં વિજાયિ. તં નેમિત્તકા ‘‘અયં ભિક્ખં ચરિત્વા જીવિકં કપ્પેસ્સતિ, પુત્તો પનસ્સા ચક્કવત્તી ભવિસ્સતી’’તિ બ્યાકરિંસુ. સકલજમ્બુદીપે રાજાનો તં પવત્તિં સુત્વા એકપ્પહારેનેવ આગન્ત્વા સાગલનગરં રુન્ધિંસુ. મદ્દરાજા ચિન્તેસિ ‘‘સચાહં ઇમં એકસ્સ દસ્સામિ, સેસરાજાનો કુજ્ઝિસ્સન્તિ, મમ ધીતરં રક્ખિસ્સામી’’તિ ધીતરઞ્ચ ભરિયઞ્ચ ગહેત્વા અઞ્ઞાતકવેસેન પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ચૂળકાલિઙ્ગકુમારસ્સ અસ્સમપદતો ઉપરિભાગે અસ્સમં કત્વા પબ્બજિત્વા ઉઞ્છાચરિયાય જીવિકં કપ્પેન્તો તત્થ પટિવસતિ. માતાપિતરો ‘‘ધીતરં રક્ખિસ્સામા’’તિ તં અસ્સમપદે કત્વા ફલાફલત્થાય ગચ્છન્તિ. સા તેસં ગતકાલે નાનાપુપ્ફાનિ ગહેત્વા પુપ્ફચુમ્બટકં કત્વા ગઙ્ગાતીરે ઠપિતસોપાનપન્તિ વિય જાતો એકો સુપુપ્ફિતો અમ્બરુક્ખો અત્થિ, તં અભિરુહિત્વા કીળિત્વા પુપ્ફચુમ્બટકં ઉદકે ખિપિ. તં એકદિવસં ગઙ્ગાયં

ન્હાયન્તસ્સ ચૂળકાલિઙ્ગકુમારસ્સ સીસે લગ્ગિ. સો તં ઓલોકેત્વા ''ઇદં એકાય ઇત્થિયા કતં, નો ચ ખો મહલ્લિકાય, તરુણકુમારિકાય કતકમ્મં, વીમંસિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ કિલેસવસેન ઉપરિગઙ્ગં ગન્ત્વા તસ્સા અમ્બરુક્ખે નિસીદિત્વા મધુરેન સરેન ગાયન્તિયા સદ્દં સુત્વા રુક્ખમૂલં ગન્ત્વા તં દિસ્વા ''ભદ્દે, કા નામ ત્વ''ન્તિ આહ. ''મનુસ્સિત્થીહમસ્મિ સામી''તિ . ''તેન હિ ઓતરાહી''તિ. ''ન સક્કા સામિ, અહં ખત્તિયા''તિ. ''ભદ્દે, અહમ્પિ ખત્તિયોયેવ, ઓતરાહી''તિ. સામિ, ન વચનમત્તેનેવ ખત્તિયો હોતિ, યદિસિ ખત્તિયો, ખત્તિયમાયં કથેહી''તિ. તે ઉભોપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં ખત્તિયમાયં કથયિંસુ. રાજધીતા ઓતરિ.

તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અજ્ઝાચારં ચરિંસુ. સા માતાપિતૂસુ આગતેસુ તસ્સ કાલિઙ્ગરાજપુત્તભાવઞ્ચેવ અરઞ્ઞં પવિટ્ઠકારણઞ્ચ વિત્થારેન તેસં કથેસિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તં તસ્સ અદંસુ. તેસં પિયસંવાસેન વસન્તાનં રાજધીતા ગબ્ભં લભિત્વા દસમાસચ્ચયેન ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં પુત્તં વિજાયિ, ''કાલિઙ્ગો''તિસ્સ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો પિતુ ચેવ અય્યકસ્સ ચ સન્તિકે સબ્બસિપ્પાનં નિપ્ફત્તિં પાપુણિ. અથસ્સ પિતા નક્ખત્તયોગવસેન ભાતુ મતભાવં ઞત્વા ''તાત, મા ત્વં અરઞ્ઞે વસ, પેત્તેય્યો તે મહાકાલિઙ્ગો કાલકતો, ત્વં દન્તપુરનગરં ગન્ત્વા કુલસન્તકં સકલરજ્જં ગણ્હાહી''તિ વત્વા અત્તના આનીતં મુદ્દિકઞ્ચ કમ્બલઞ્ચ ખગ્ગઞ્ચ દત્વા ''તાત, દન્તપુરનગરે અસુકવીથિયં અમ્હાકં અત્થચરકો અમચ્ચો અત્થિ, તસ્સ ગેહે સયનમજ્ઝે ઓતરિત્વા ઇમાનિ તીણિ રતનાનિ તસ્સ દસ્સેત્વા મમ પુત્તભાવં આચિક્ખ, સો તં રજ્જે પતિટ્ઠાપેસ્સતી''તિ ઉય્યોજેસિ. સો માતાપિતરો ચ અય્યકાય્યિકે ચ વન્દિત્વા પુઞ્ઞમહિદ્ધિયા આકાસેન ગન્ત્વા અમચ્ચસ્સ સયનપિટ્ઠેયેવ ઓતરિત્વા ''કોસિ ત્વ''ન્તિ પુટ્ઠો ''ચૂળકાલિઙ્ગસ્સ પુત્તોમ્હી''તિ આચિક્ખિત્વા તાનિ રતનાનિ દસ્સેસિ. અમચ્ચો રાજપરિસાય આરોચેસિ. અમચ્ચા નગરં અલઙ્કારાપેત્વા તસ્સ સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપયિંસુ.

અથસ્સ કાલિઙ્ગભારદ્વાજો નામ પુરોહિતો તસ્સ દસ ચક્કવત્તિવત્તાનિ આચિક્ખિ. સો તં વત્તં પૂરેસિ. અથસ્સ પન્નરસઉપોસથદિવસે ચક્કદહતો ચક્કરતનં, ઉપોસથકુલતો હત્થિરતનં, વલાહકકુલતો અસ્સરતનં, વેપુલ્લપબ્બતતો મણિરતનં આગમિ, ઇત્થિરતનગહપતિરતનપરિણાયકરતનાનિ પાતુભવન્તિ. સો સકલચક્કવાળગબ્ભે રજ્જં ગણ્હિત્વા એકદિવસઞ્ચ છત્તિંસયોજનાય પરિસાય પરિવુતો સબ્બસેતં કેલાસકૂટપટિભાગં હત્થિં આરુય્હ મહન્તેન સિરિવિલાસેન માતાપિતૂનં સન્તિકં પાયાસિ. અથસ્સ સબ્બબુદ્ધાનં જયપલ્લઙ્કસ્સ પથવીનાભિભૂતસ્સ મહાબોધિમણ્ડસ્સ ઉપરિભાગે નાગો ગન્તું નાસક્ખિ. રાજા પુનપ્પુનં ચોદેસિ, સો નાસક્ખિયેવ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા પઠમં ગાથમાહ –

૬૭. ''રાજા કાલિઙ્ગો ચક્કવત્તિ, ધમ્મેન પથવિમનુસાસં;
અગમા બોધિસમીપં, નાગેન મહાનુભાવેના''તિ.

અથ રઞ્ઞો પુરોહિતો રઞ્ઞા સદ્ધિં ગચ્છન્તો ''આકાસે આવરણં નામ નત્થિ, કિં નુ ખો રાજા હત્થિં પેસેતું ન સક્કોતિ , વીમંસિસ્સામી''તિ આકાસતો ઓરુય્હ સબ્બબુદ્ધાનંયેવ જયપલ્લઙ્કં પથવીનાભિમણ્ડલભૂતં ભૂમિભાગં પસ્સિ. તદા કિર તત્થ અટ્ઠરાજકરીસમત્તે ઠાને કેસમસ્સુમત્તમ્પિ તિણં નામ નત્થિ, રજતપટ્ટવણ્ણવાલુકા વિપ્પકિણ્ણા હોન્તિ, સમન્તા તિણલતાવનપ્પતિયો બોધિમણ્ડં પદક્ખિણં કત્વા આવટ્ટેત્વા બોધિમણ્ડાભિમુખાવ અટ્ઠંસુ. બ્રાહ્મણો તં ભૂમિભાગં ઓલોકેત્વા ''ઇદઞ્હિ સબ્બબુદ્ધાનં સબ્બકિલેસવિદ્ધંસનટ્ઠાનં, ઇમસ્સ ઉપરિભાગે સક્કાદીહિપિ ન સક્કા ગન્તુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા કાલિઙ્ગરઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા બોધિમણ્ડસ્સ વણ્ણં કથેત્વા રાજાનં ''ઓતરા''તિ આહ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમા ગાથા આહ –

૬૮. ‘‘કાલિઙ્ગો ભારદ્વાજો ચ, રાજાનં કાલિઙ્ગં સમણકોલઞ્ઞં;
ચક્કં વત્તયતો પરિગ્ગહેત્વા, પઞ્જલી ઇદમવોચ.

૬૯. ‘‘પચ્ચોરોહ મહારાજ, ભૂમિભાગો યથા સમણુગ્ગતો;
ઇધ અનધિવરા બુદ્ધા, અભિસમ્બુદ્ધા વિરોચન્તિ.

૭૦. ‘‘પદક્ખિણતો આવટ્ટા, તિણલતા અસ્મિં ભૂમિભાગસ્મિં;
પથવિયા નાભિયં મણ્ડો, ઇતિ નો સુતં મન્તે મહારાજ.

૭૧. ‘‘સાગરપરિયન્તાય, મેદિનિયા સબ્બભૂતધરણિયા;
પથવિયા અયં મણ્ડો, ઓરોહિત્વા નમો કરોહિ.

૭૨. ‘‘યે તે ભવન્તિ નાગા ચ, અભિજાતા ચ કુઞ્જરા;
એત્તાવતા પદેસં તે, નાગા નેવ મુપયન્તિ.

૭૩. ‘‘અભિજાતો નાગો કામં, પેસેહિ કુઞ્જરં દન્તિં;
એત્તાવતા પદેસો, સક્કા નાગેન મુપગન્તું.

૭૪. ‘‘તં સુત્વા રાજા કાલિઙ્ગો, વેય્યઞ્જનિકવચો નિસામેત્વા;
સમ્પેસેસિ નાગં ઞસ્સામ, મયં યથિમસ્સિદં વચનં.

૭૫. ‘‘સમ્પેસિતો ચ રઞ્ઞા, નાગો કોઞ્ચોવ અભિનદિત્વાન;
પટિસક્કિત્વા નિસીદિ, ગરુંવ ભારં અસહમાનો’’તિ.

તત્થ **સમણકોલઞ્ઞ**ન્તિ તાપસાનં પુત્તં. **ચક્કં વત્તયતો**તિ ચક્કં વત્તયમાનં, ચક્કવત્તિન્તિ અત્થો. **પરિગ્ગહેત્વા**તિ ભૂમિભાગં વીમંસિત્વા. **સમણુગ્ગતો**તિ સબ્બબુદ્ધેહિ વણ્ણિતો. **અનધિવરા**તિ અતુલ્યા અપ્પમેય્યા. **વિરોચન્તી**તિ વિહતસબ્બકિલેસન્ધકારા તરુણસૂરિયા વિય ઇધ નિસિન્ના વિરોચન્તિ. **તિણલતા**તિ તિણાનિ ચ લતાયો ચ. **મણ્ડો**તિ ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલાય પથવિયા મણ્ડો સારો નાભિભૂતો અચલટ્ઠાનં, કપ્પે સણ્ઠહન્તે પઠમં સણ્ઠહતિ, વિનસ્સન્તે પચ્છા વિનસ્સતિ. **ઇતિ નો સુત**ન્તિ એવં અમ્હેહિ લક્ખણમન્તવસેન સુતં. **ઓરોહિત્વા**તિ આકાસતો ઓતરિત્વા ઇમસ્સ સબ્બબુદ્ધાનં કિલેસવિદ્ધંસનટ્ઠાનસ્સ **નમો કરોહિ**, પૂજાસક્કારં કરોહિ.

યે તેતિ યે ચક્કવત્તિરઞ્ઞો હત્થિરતનસઙ્ખાતા ઉપોસથકુલે નિબ્બત્તનાગા. **એત્તાવતા**તિ સબ્બેપિ તે એત્તકં પદેસં નેવ ઉપયન્તિ, કોટ્ટિયમાનાપિ ન ઉપગચ્છન્તિયેવ. **અભિજાતો**તિ ગોચરિયાદીનિ અટ્ઠ હત્થિકુલાનિ અભિભવિત્વા અતિક્કમિત્વા ઉપોસથકુલે જાતો. **કુઞ્જર**ન્તિ ઉત્તમં. **એત્તાવતા**તિ એત્તકો પદેસો સક્કા એતેન નાગેન ઉપગન્તું, ઇતો ઉત્તરિ ન સક્કા, અભિકઙ્ખન્તો વજિરઙ્કુસેન સઞ્ઞં દત્વા પેસેહીતિ. **વેય્યઞ્જનિકવચો નિસામેત્વા**તિ ભિક્ખવે, સો રાજા તસ્સ લક્ખણપાઠકસ્સ વેય્યઞ્જનિકસ્સ કાલિઙ્ગભારદ્વાજસ્સ વચો નિસામેત્વા ઉપધારેત્વા ‘‘ઞસ્સામ મયં યથા ઇમસ્સ વચનં યદિ વા સચ્ચં યદિ વા અલિક’’ન્તિ વીમંસન્તો નાગં પેસેસીતિ અત્થો. **કોઞ્ચોવ અભિનદિત્વાના**તિ ભિક્ખવે, સો નાગો તેન રઞ્ઞા વજિરઙ્કુસેન ચોદેત્વા પેસિતો કોઞ્ચસકુણો વિય નદિત્વા પટિસક્કિત્વા સોણ્ડં ઉક્ખિપિત્વા ગીવં ઉન્નામેત્વા ગરું ભારં વહિતું અસક્કોન્તો વિય આકાસેયેવ નિસીદિ.

સો તેન પુનપ્પુનં વિજ્જિયમાનો વેદનં સહિતું અસક્કોન્તો કાલમકાસિ. રાજા પનસ્સ મતભાવં અજાનન્તો પિટ્ઠે નિસિન્નોવ અહોસિ. કાલિઙ્ગભારદ્વાજો ''મહારાજ, તવ નાગો નિરુદ્ધો, અઞ્ઞં હત્થિં સઙ્કમા''તિ આહ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દસમં ગાથમાહ –

૭૬. ''કાલિઙ્ગભારદ્વાજો , નાગં ખીણાયુકં વિદિત્વાન;
રાજાનં કાલિઙ્ગં, તરમાનો અજ્ઝભાસિત્થ;
અઞ્ઞં સઙ્કમ નાગં, નાગો ખીણાયુકો મહારાજા''તિ.

તત્થ **નાગો ખીણાયુકો**તિ નાગો તે જીવિતક્ખયં પત્તો, યં કિઞ્ચિ કરોન્તેન ન સક્કા પિટ્ઠે નિસિન્નેન બોધિમણ્ડમત્થકેન ગન્તું. **અઞ્ઞં નાગં સઙ્કમા**તિ રઞ્ઞો પુઞ્ઞિદ્ધિબલેન અઞ્ઞો નાગો ઉપોસથકુલતો આગન્ત્વા પિટ્ઠિં ઉપનામેસિ.

રાજા તસ્સ પિટ્ઠિયં નિસીદિ. તસ્મિં ખણે મતહત્થી ભૂમિયં પતિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇતરં ગાથમાહ –

૭૭. ''તં સુત્વા કાલિઙ્ગો, તરમાનો સઙ્કમી નાગં;
સઙ્કન્તેવ રઞ્ઞે નાગો, તત્થેવ પતિ ભુમ્યા;
વેય્યઞ્જનિકવચો, યથા તથા અહુ નાગો''તિ.

અથ રાજા આકાસતો ઓરુય્હ બોધિમણ્ડં ઓલોકેત્વા પાટિહારિયં દિસ્વા ભારદ્વાજસ્સ થુતિં કરોન્તો આહ –

૭૮. ''કાલિઙ્ગો રાજા કાલિઙ્ગં, બ્રાહ્મણં એતદવોચ;
ત્વમેવ અસિ સમ્બુદ્ધો, સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી''તિ.

બ્રાહ્મણો તં અનધિવાસેન્તો અત્તાનં નીચટ્ઠાને ઠપેત્વા બુદ્ધેયેવ ઉક્ખિપિત્વા વણ્ણેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમા ગાથા અભાસિ –

૭૯. ''તં અનધિવાસેન્તો કાલિઙ્ગ, બ્રાહ્મણો ઇદમવોચ;
વેય્યઞ્જનિકા હિ મયં, બુદ્ધા સબ્બઞ્ઞુનો મહારાજ.

૮૦. ''સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બવિદૂ ચ, બુદ્ધા ન લક્ખણેન જાનન્તિ;
આગમબલસા હિ મયં, બુદ્ધા સબ્બં પજાનન્તી''તિ.

તત્થ **વેય્યઞ્જનિકા**તિ મહારાજ, મયં બ્યઞ્જનં દિસ્વા બ્યાકરણસમત્થા સુતબુદ્ધા નામ, બુદ્ધા પન સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બવિદૂ. બુદ્ધા હિ અતીતાદિભેદં સબ્બં જાનન્તિ ચેવ પસ્સન્તિ ચ, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણેન તે સબ્બં જાનન્તિ, ન લક્ખણેન. મયં પન આગમબલસા અત્તનો સિપ્પબલેનેવ જાનામ, તઞ્ચ એકદેસમેવ, બુદ્ધા પન સબ્બં પજાનન્તીતિ.

રાજા બુદ્ધગુણે સુત્વા સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા સકલચક્કવાળવાસિકેહિ બહુગન્ધમાલં આહરાપેત્વા મહાબોધિમણ્ડે સત્તાહં વસિત્વા મહાબોધિપૂજં કારેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૮૧. ‘‘મહયિત્વા સમ્બોધિં, નાનાતુરિયેહિ વજ્જમાનેહિ;
માલાવિલેપનં અભિહરિત્વા, અથ રાજા મનુપાયાસિ.

૮૨. ‘‘સટ્ઠિ વાહસહસ્સાનિ, પુપ્ફાનં સન્નિપાતયિ;
પૂજેસિ રાજા કાલિઙ્ગો, બોધિમણ્ડમનુત્તર’’ન્તિ.

તત્થ **મનુપાયાસી**તિ માતાપિતૂનં સન્તિકં અગમાસિ. સો મહાબોધિમણ્ડે અટ્ઠારસહત્થં સુવણ્ણત્થમ્ભં ઉસ્સાપેસિ. તસ્સ સત્તરતનમયા વેદિકા કારેસિ, રતનમિસ્સકં વાલુકં ઓકિરાપેત્વા પાકારપરિક્ખિત્તં કારેસિ, સત્તરતનમયં દ્વારકોટ્ઠકં કારેસિ, દેવસિકં પુપ્ફાનં સટ્ઠિવાહસહસ્સાનિ સન્નિપાતયિ, એવં બોધિમણ્ડં પૂજેસિ. પાળિયં પન ‘‘સટ્ઠિ વાહસહસ્સાનિ પુપ્ફાન’’ન્તિ એત્તકમેવ આગતં.

એવં મહાબોધિપૂજં કત્વા માતાપિતરો અય્યકાય્યિકે ચ આદાય દન્તપુરમેવ આનેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ આનન્દો બોધિપૂજં કારેસિયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માણવકકાલિઙ્ગો આનન્દો અહોસિ, કાલિઙ્ગભારદ્વાજો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કાલિઙ્ગબોધિજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૮૦] ૭. અકિત્તિજાતકવણ્ણના

અકિત્તિં દિસ્વા સમ્મન્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સાવત્થિવાસિં દાનપતિં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સત્થારં નિમન્તેત્વા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા પરિયોસાનદિવસે અરિયસઙ્ઘસ્સ સબ્બપરિક્ખારે અદાસિ. અથસ્સ સત્થા પરિસમજ્ઝેયેવ અનુમોદનં કરોન્તો ‘‘ઉપાસક, મહા તે પરિચ્ચાગો, અહો દુક્કરં તયા કતં, અયઞ્હિ દાનવંસો નામ પોરાણકપણ્ડિતાનં વંસો, દાનં નામ ગિહિનાપિ પબ્બજિતેનાપિ દાતબ્બમેવ. પોરાણકપણ્ડિતા પન પબ્બજિત્વા અરઞ્ઞે વસન્તાપિ અલોણકં વિધૂપનં ઉદકમત્તસિત્તં કારપણ્ણં ખાદમાનાપિ સમ્પત્તયાચકાનં યાવદત્થં દત્વા સયં પીતિસુખેન યાપયિંસૂ’’તિ વત્વા ‘‘ભન્તે, ઇદં તાવ સબ્બપરિક્ખારદાનં મહાજનસ્સ પાકટં, તુમ્હેહિ વુત્તં અપાકટં, તં નો કથેથા’’તિ તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અસીતિકોટિવિભવસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ કુલે નિબ્બત્તિ, ‘‘અકિત્તી’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે ભગિનીપિ જાયિ, ‘‘યસવતી’’તિસ્સા નામં કરિંસુ. મહાસત્તો સોળસવસ્સકાલે તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પચ્ચાગમિ. અથસ્સ માતાપિતરો કાલમકંસુ. સો તેસં પેતકિચ્ચાનિ કારેત્વા ધનવિલોકનં કરોન્તો ‘‘અસુકો નામ એત્તકં ધનં સણ્ઠપેત્વા અતીતો, અસુકો એત્તક’’ન્તિ વચનં સુત્વા સંવિગ્ગમાનસો હુત્વા ‘‘ઇદં ધનમેવ પઞ્ઞાયતિ, ન ધનસ્સ સંહારકા, સબ્બે ઇમં ધનં પહાયેવ ગતા, અહં પન તં આદાય ગમિસ્સામી’’તિ ભગિનિં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ત્વં ઇમં ધનં પટિપજ્જાહી’’તિ આહ . ‘‘તુમ્હાકં પન કો અજ્ઝાસયો’’તિ? ‘‘પબ્બજિતુકામોમ્હી’’તિ. ‘‘ભાતિક, અહં તુમ્હેહિ છડ્ડિતં ખેળં ન સિરસા સમ્પટિચ્છામિ, ન મે ઇમિના અત્થો, અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી’’તિ. સો રાજાનં આપુચ્છિત્વા ભેરિં ચરાપેસિ ‘‘ધનેન અત્થિકા અકિત્તિપણ્ડિતસ્સ ગેહં આગચ્છન્તૂ’’તિ.

સો સત્તાહં મહાદાનં પવત્તેત્વા ધને અખીયમાને ચિન્તેસિ ‘‘ઇમે સઙ્ખારા ખીયન્તિ, કિં મે ધનકીળાય, અત્થિકા તં ગણ્હિસ્સન્તી’’તિ નિવેસનદ્વારં વિવરિત્વા ‘‘દિન્નઞ્ઞેવ હરન્તૂ’’તિ સહિરઞ્ઞસુવણ્ણં ગેહં પહાય ઞાતિમણ્ડલસ્સ પરિદેવન્તસ્સ ભગિનિં ગહેત્વા બારાણસિતો નિક્ખમિ. યેન દ્વારેન નિક્ખમિ, તં અકિત્તિદ્વારં નામ જાતં, યેન તિત્થેન નદિં ઓતિણ્ણો, તમ્પિ અકિત્તિતિત્થં નામ જાતં. સો દ્વે તીણિ યોજનાનિ ગન્ત્વા રમણીયે ઠાને પણ્ણસાલં કત્વા ભગિનિયા સદ્ધિં પબ્બજિ. તસ્સ પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય બહુગામનિગમરાજધાનિવાસિનો પબ્બજિંસુ. મહાપરિવારો અહોસિ, મહાલાભસક્કારો નિબ્બત્તિ, બુદ્ધુપ્પાદકાલો વિય પવત્તિ. અથ મહાસત્તો ‘‘અયં લાભસક્કારો મહા, પરિવારોપિ મહન્તો, મયા એકકેનેવ વિહરિતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા અવેલાય અન્તમસો ભગિનિમ્પિ અજાનાપેત્વા એકકોવ નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન દમિળરટ્ઠં પત્વા કાવીરપટ્ટનસમીપે ઉય્યાને વિહરન્તો ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેસિ. તત્રાપિસ્સ મહાલાભસક્કારો ઉપ્પજ્જિ. સો તં જિગુચ્છિત્વા છડ્ડેત્વા આકાસેન ગન્ત્વા નાગદીપસમીપે કારદીપે ઓતરિ. તદા કારદીપો અહિદીપો નામ અહોસિ. સો તત્થ મહન્તં કારરુક્ખં ઉપનિસ્સાય પણ્ણસાલં માપેત્વા વાસં કપ્પેસિ. તત્થ તસ્સ વસનભાવં ન કોચિ જાનાતિ. અથસ્સ ભગિની ભાતરં ગવેસમાના અનુપુબ્બેન દમિળરટ્ઠં પત્વા તં અદિસ્વા તેન વસિતટ્ઠાનેયેવ વસિ, ઝાનં પન નિબ્બત્તેતું નાસક્ખિ.

મહાસત્તો અપ્પિચ્છતાય કત્થચિ અગન્ત્વા તસ્સ રુક્ખસ્સ ફલકાલે ફલાનિ ખાદતિ, પત્તકાલે પત્તાનિ ઉદકસિત્તાનિ ખાદતિ. તસ્સ સીલતેજેન સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો ‘‘કો નુ ખો મં ઠાના ચાવેતુકામો’’તિ આવજ્જેન્તો અકિત્તિપણ્ડિતં દિસ્વા ‘‘કિમત્થં એસ તાપસો સીલાનિ રક્ખતિ, સક્કત્તં નુ ખો પત્થેતિ, ઉદાહુ અઞ્ઞં, વીમંસિસ્સામિ નં. અયઞ્હિ દુક્ખેન જીવિકં કપ્પેસિ, ઉદકસિત્તાનિ કારપણ્ણાનિ ખાદતિ, સચે સક્કત્તં પત્થેતિ, અત્તનો સિત્તપત્તાનિ મય્હં દસ્સતિ, નો ચે, ન દસ્સતી’’તિ બ્રાહ્મણવણ્ણેન તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. બોધિસત્તો કારપણ્ણાનિ સેદેત્વા ઓતારેત્વા ‘‘સીતલભૂતાનિ ખાદિસ્સામી’’તિ પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. અથસ્સ પુરતો સક્કો ભિક્ખાય અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો તં દિસ્વા સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ‘‘લાભા વત મે, યોહં યાચકં પસ્સામિ, અજ્જ મે મનોરથં મત્થકં પાપેત્વા દાનં દસ્સામી’’તિ પક્કભાજનેનેવ આદાય ગન્ત્વા ‘‘ઇદં મે દાનં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ પચ્ચયો હોતૂ’’તિ અત્તનો અસેસેત્વાવ તસ્સ ભાજને પક્ખિપિ. બ્રાહ્મણો તં ગહેત્વા થોકં ગન્ત્વા અન્તરધાયિ. મહાસત્તોપિ તસ્સ દત્વા પુન અપચિત્વા પીતિસુખેનેવ વીતિનામેત્વા પુનદિવસે પચિત્વા તત્થેવ પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ.

સક્કો પુન બ્રાહ્મણવેસેન અગમાસિ. પુનપિસ્સ દત્વા મહાસત્તો તથેવ વીતિનામેસિ. તતિયદિવસેપિ તથેવ દત્વા ‘‘અહો મે લાભા વત, કારપણ્ણાનિ નિસ્સાય મહન્તં પુઞ્ઞં પસુત’’ન્તિ સોમનસ્સપ્પત્તો તયો દિવસે અનાહારતાય દુબ્બલોપિ સમાનો મજ્ઝન્હિકસમયે પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા દાનં આવજ્જેન્તો પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. સક્કોપિ ચિન્તેસિ ‘‘અયં બ્રાહ્મણો તયો દિવસે નિરાહારો હુત્વા એવં દુબ્બલોપિ દાનં દેન્તો તુટ્ઠચિત્તોવ દેતિ, ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તમ્પિ નત્થિ, અહં ઇમં ‘ઇદં નામ પત્થેત્વા દેતી’તિ ન જાનામિ, પુચ્છિત્વા અજ્ઝાસયમસ્સ સુત્વા દાનકારણં જાનિસ્સામી’’તિ. સો મજ્ઝન્હિકે વીતિવત્તે મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન ગગનતલે તરુણસૂરિયો વિય જલમાનો આગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ પુરતોવ ઠત્વા ‘‘અમ્ભો તાપસ, એવં ઉણ્હવાતે પહરન્તે એવરૂપે લોણજલપરિક્ખિત્તે અરઞ્ઞે કિમત્થં તપોકમ્મં કરોસી’’તિ પુચ્છિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા પઠમં ગાથમાહ –

૮૩. ‘‘અકિત્તિં દિસ્વા સમ્મન્તં, સક્કો ભૂતપતી બ્રવિ;
કિં પત્થયં મહાબ્રહ્મે, એકો સમ્મસિ ઘમ્મની’’તિ.

તત્થ **કિં પત્થયન્તિ** કિં મનુસ્સસમ્પત્તિં પત્થેન્તો, ઉદાહુ સક્કસમ્પત્તિઆદીનં અઞ્ઞતરન્તિ.

મહાસત્તો તં સુત્વા સક્કભાવઞ્ચસ્સ ઞત્વા ''નાહં એતા સમ્પત્તિયો પત્થેમિ, સબ્બઞ્ઞુતં પન પત્થેન્તો તપોકમ્મં કરોમી''તિ પકાસેતું દુતિયં ગાથમાહ –

૮૪. ''દુક્ખો પુનબ્ભવો સક્ક, સરીરસ્સ ચ ભેદનં;
સમ્મોહમરણં દુક્ખં, તસ્મા સમ્મામિ વાસવા''તિ.

તત્થ **તસ્મા**તિ યસ્મા પુનપ્પુનં જાતિ ખન્ધાનં ભેદનં સમ્મોહમરણઞ્ચ દુક્ખં, તસ્મા યત્થેતાનિ નત્થિ, તં નિબ્બાનં પત્થેન્તો ઇધ સમ્મામીતિ એવં અત્તનો નિબ્બાનજ્ઝાસયતં દીપેતિ.

તં સુત્વા સક્કો તુટ્ઠમાનસો ''સબ્બભવેસુ કિરાયં ઉક્કણ્ઠિતો નિબ્બાનત્થાય અરઞ્ઞે વિહરતિ, વરમસ્સ દસ્સામી''તિ વરેન નિમન્તેન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૮૫. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી''તિ.

તત્થ **યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી**તિ યં મનસા ઇચ્છસિ, તં દમ્મિ, વરં ગણ્હાહીતિ.

મહાસત્તો વરં ગણ્હન્તો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૮૬. ''વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
યેન પુત્તે ચ દારે ચ, ધનધઞ્ઞં પિયાનિ ચ;
લદ્ધા નરા ન તપ્પન્તિ, સો લોભો ન મયી વસે''તિ.

તત્થ **વરઞ્ચે મે અદો**તિ સચે વરં મય્હં દેસિ. **પિયાનિ ચા**તિ અઞ્ઞાનિ ચ યાનિ પિયભણ્ડાનિ. **ન તપ્પન્તી**તિ પુનપ્પુનં પુત્તાદયો પત્થેન્તિયેવ, ન તિત્તિં ઉપગચ્છન્તિ. **ન મયી વસે**તિ મયિ મા વસતુ મા ઉપ્પજ્જતુ.

અથસ્સ સક્કો તુસ્સિત્વા ઉત્તરિમ્પિ વરં દેન્તો મહાસત્તો ચ વરં ગણ્હન્તો ઇમા ગાથા અભાસિંસુ –

૮૭. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

૮૮. ''વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ખેત્તં વત્થું હિરઞ્ઞઞ્ચ, ગવાસ્સં દાસપોરિસં;
યેન જાતેન જીયન્તિ, સો દોસો ન મયી વસે.

૮૯. ''એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

૯૦. ‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
બાલં ન પસ્સે ન સુણે, ન ચ બાલેન સંવસે;
બાલેનલ્લાપસલ્લાપં, ન કરે ન ચ રોચયે.

૯૧. ‘‘કિં નુ તે અકરં બાલો, વદ કસ્સપ કારણં;
કેન કસ્સપ બાલસ્સ, દસ્સનં નાભિકઙ્ખસિ.

૯૨. ‘‘અનયં નયતિ દુમ્મેધો, અધુરાયં નિયુઞ્જતિ;
દુન્નયો સેય્યસો હોતિ, સમ્મા વુત્તો પકુપ્પતિ;
વિનયં સો ન જાનાતિ, સાધુ તસ્સ અદસ્સનં.

૯૩. ‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

૯૪. ‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ધીરં પસ્સે સુણે ધીરં, ધીરેન સહ સંવસે;
ધીરેનલ્લાપસલ્લાપં, તં કરે તઞ્ચ રોચયે.

૯૫. ‘‘કિં નુ તે અકરં ધીરો, વદ કસ્સપ કારણં;
કેન કસ્સપ ધીરસ્સ, દસ્સનં અભિકઙ્ખસિ.

૯૬. ‘‘નયં નયતિ મેધાવી, અધુરાયં ન યુઞ્જતિ;
સુનયો સેય્યસો હોતિ, સમ્મા વુત્તો ન કુપ્પતિ;
વિનયં સો પજાનાતિ, સાધુ તેન સમાગમો.

૯૭. ‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

૯૮. ‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
તતો રત્યા વિવસાને, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
દિબ્બા ભક્ખા પાતુભવેય્યું, સીલવન્તો ચ યાચકા.

૯૯. ‘‘દદતો મે ન ખીયેથ, દત્વા નાનુતપેય્યહં;
દદં ચિત્તં પસાદેય્યં, એતં સક્ક વરં વરે.

૧૦૦.‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

૧૦૧.‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;

न मं पुन ઉપેય્યાસિ, એતં સક્ક વરં વરે.

૧૦૨.“બહૂહિ વતચરિયાહિ, નરા ચ અથ નારિયો;
દસ્સનં અભિકઙ્ખન્તિ, કિં નુ મે દસ્સને ભયં.

૧૦૩.“તં તાદિસં દેવવણ્ણં, સબ્બકામસમિદ્ધિનં;
દિસ્વા તપો પમજ્જેય્યં, એતં તે દસ્સને ભય”ન્તિ.

તત્થ **યેન જાતેના**તિ યેન ચિત્તેન જાતેન કુદ્ધા સત્તા પાણવધાદીનં કતત્તા રાજદણ્ડવસેન વિસખાદનાદીહિ વા અત્તનો મરણવસેન એતાનિ ખેત્તાદીનિ જીયન્તિ, સો દોસો મયિ ન વસેય્યાતિ યાચતિ. **ન સુણે**તિ અસુકટ્ઠાને નામ વસતીતિપિ ઇમેહિ કારણેહિ ન સુણેય્યં. **કિં નુ તે અકર**ન્તિ કિં નુ તવ બાલેન માતા મારિતા, ઉદાહુ તવ પિતા, અઞ્ઞં વા પન તે કિં નામ અનત્થં બાલો અકરં.

અનયં નયતીતિ અકારણં “કારણ”ન્તિ ગણ્હાતિ, પાણાતિપાતાદીનિ કત્વા જીવિકં કપ્પેસ્સામીતિ એવરૂપાનિ અનત્થકમ્માનિ ચિન્તેતિ. **અધુરાય**ન્તિ સદ્ધાધુરસીલધુરપઞ્ઞાધુરેસુ અયોજેત્વા અયોગે નિયુઞ્જતિ. **દુન્નયો સેય્યસો હોતી**તિ દુન્નયોવ તસ્સ સેય્યો હોતિ. પઞ્ચ દુસ્સીલકમ્માનિ સમાદાય વત્તનમેવ સેય્યોતિ ગણ્હાતિ, હિતપટિપત્તિયા વા દુન્નયો હોતિ નેતું અસક્કુણેય્યો. **સમ્મા વુત્તો**તિ હેતુના કારણેન વુત્તો કુપ્પતિ. **વિનય**ન્તિ “એવં અભિક્કમિતબ્બ”ન્તિઆદિકં આચારવિનયં ન જાનાતિ, ઓવાદઞ્ચ ન સમ્પટિચ્છતિ. **સાધુ તસ્સા**તિ એતેહિ કારણેહિ તસ્સ અદસ્સનમેવ સાધુ.

સૂરિયુગ્ગમનં પતીતિ સૂરિયુગ્ગમનવેલાય. **દિબ્બા ભક્ખા**તિ દિબ્બભોજનં **યાચકા**તિ તસ્સ દિબ્બભોજનસ્સ પટિગ્ગાહકા. **વતચરિયાહી**તિ દાનસીલઉપોસથકમ્મેહિ. **દસ્સનં અભિકઙ્ખન્તી**તિ દસ્સનં મમ અભિકઙ્ખન્તિ. **તં તાદિસ**ન્તિ એવરૂપં દિબ્બાલઙ્કારવિભૂસિતં. **પમજ્જેય્ય**ન્તિ પમાદં આપજ્જેય્યં. તવ સિરિસમ્પત્તિં પત્થેય્યં, એવં નિબ્બાનત્થાય પવત્તિતે તપોકમ્મે સક્કટ્ઠાનં પત્થેન્તો પમત્તો નામ ભવેય્યં, એતં તવ દસ્સને મય્હં ભયન્તિ.

સક્કો “સાધુ, ભન્તે, ઇતો પટ્ઠાય ન તે સન્તિકં આગમિસ્સામા”તિ તં વન્દિત્વા ખમાપેત્વા પક્કામિ. મહાસત્તો યાવજીવં તત્થેવ વસન્તો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા સક્કો અનુરુદ્ધો અહોસિ, અકિત્તિપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

અકિત્તિજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૮૧] ૮. તક્કારિયજાતકવણ્ણના

અહમેવ દુબ્ભાસિતં ભાસિ બાલોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ અન્તોવસ્સે દ્વે અગ્ગસાવકા ગણં પહાય વિવિત્તાવાસં વસિતુકામા સત્થારં આપુચ્છિત્વા કોકાલિકરટ્ઠે કોકાલિકસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા તં એવમાહંસુ “આવુસો કોકાલિક, તં નિસ્સાય અમ્હાકં, અમ્હે ચ નિસ્સાય તવ ફાસુવિહારો ભવિસ્સતિ, ઇમં તેમાસં ઇધ વસેય્યામા”તિ. “કો પનાવુસો, મં નિસ્સાય તુમ્હાકં ફાસુવિહારો”તિ. સચે ત્વં આવુસો “દ્વે અગ્ગસાવકા ઇધ વિહરન્તી”તિ કસ્સચિ નારોચેય્યાસિ, મયં સુખં વિહરેય્યામ, અયં તં નિસ્સાય અમ્હાકં

ફાસુવિહારોતિ. ‘‘અથ તુમ્હે નિસ્સાય મય્હં કો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘મયં તુય્હં અન્તોતેમાસં ધમ્મં વાચેસ્સામ, ધમ્મકથં કથેસ્સામ, એસ તુય્હં અમ્હે નિસ્સાય ફાસુવિહારો’’તિ. ‘‘વસથાવુસો, યથાજ્ઝાસયેના’’તિ. સો તેસં પતિરૂપં સેનાસનં અદાસિ. તે ફલસમાપત્તિસુખેન સુખં વસિંસુ. કોચિ નેસં તત્થ વસનભાવં ન જાનાતિ.

તે વુત્થવસ્સા પવારેત્વા ‘‘આવુસો, તં નિસ્સાય સુખં વુત્થામ્હ, સત્થારં વન્દિતું ગચ્છામા’’તિ તં આપુચ્છિંસુ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તે આદાય ધુરગામે પિણ્ડાય ચરિ. થેરા કતભત્તકિચ્ચા ગામતો નિક્ખમિંસુ. કોકાલિકો તે ઉય્યોજેત્વા નિવત્તિત્વા મનુસ્સાનં આરોચેસિ ‘‘ઉપાસકા, તુમ્હે તિરચ્છાનસદિસા, દ્વે અગ્ગસાવકે તેમાસં ધુરવિહારે વસન્તે ન જાનિત્થ, ઇદાનિ તે ગતા’’તિ. મનુસ્સા ‘‘કસ્મા પન, ભન્તે, અમ્હાકં નારોચિત્થા’’તિ વત્વા બહું સપ્પિતેલાદિભેસજ્જઞ્ચેવ વત્થચ્છાદનઞ્ચ ગહેત્વા થેરે ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ‘‘ખમથ નો, ભન્તે, મયં તુમ્હાકં અગ્ગસાવકભાવં ન જાનામ, અજ્જ નો કોકાલિકભદન્તસ્સ વચનેન ઞાતા, અમ્હાકં અનુકમ્પાય ઇમાનિ ભેસજ્જવત્થચ્છાદનાનિ ગણ્હથા’’તિ આહંસુ.

કોકાલિકો ‘‘થેરા અપ્પિચ્છા સન્તુટ્ઠા, ઇમાનિ વત્થાનિ અત્તના અગ્ગહેત્વા મય્હં દસ્સન્તી’’તિ ચિન્તેત્વા ઉપાસકેહિ સદ્ધિંયેવ થેરાનં સન્તિકં ગતો. થેરા ભિક્ખુપરિપાચિતત્તા તતો કિઞ્ચિ નેવ અત્તના ગણ્હિંસુ, ન કોકાલિકસ્સ દાપેસું. ઉપાસકા ‘‘ભન્તે, ઇદાનિ અગણ્હન્તા પુન અમ્હાકં અનુકમ્પાય ઇધ આગચ્છેય્યાથા’’તિ યાચિંસુ. થેરા અનધિવાસેત્વા સત્થુ સન્તિકં અગમિંસુ. કોકાલિકો ‘‘ઇમે થેરા અત્તના અગણ્હન્તા મય્હં ન દાપેસુ’’ન્તિ આઘાતં બન્ધિ. થેરાપિ સત્થુ સન્તિકે થોકં વસિત્વા અત્તનો પરિવારે પઞ્ચભિક્ખુસતે ચ આદાય ભિક્ખુસહસ્સેન સદ્ધિં ચારિકં ચરમાના કોકાલિકરટ્ઠં પત્તા. તે ઉપાસકા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા થેરે આદાય તમેવ વિહારં નેત્વા દેવસિકં મહાસક્કારં કરિંસુ. પહુતં ભેસજ્જવત્થચ્છાદનં ઉપ્પજ્જિ, થેરેહિ સદ્ધિં આગતભિક્ખૂ ચીવરાનિ વિચારેન્તા સદ્ધિં આગતાનં ભિક્ખૂનઞ્ઞેવ દેન્તિ , કોકાલિકસ્સ ન દેન્તિ, થેરાપિ તસ્સ ન દાપેન્તિ. કોકાલિકો ચીવરં અલભિત્વા ‘‘પાપિચ્છા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના, પુબ્બે દીયમાનં લાભં અગ્ગહેત્વા ઇદાનિ ગણ્હન્તિ, પૂરેતું ન સક્કા, અઞ્ઞે ન ઓલોકેન્તી’’તિ થેરે અક્કોસતિ પરિભાસતિ. થેરા ‘‘અયં અમ્હે નિસ્સાય અકુસલં પસવતી’’તિ સપરિવારા નિક્ખમિત્વા ‘‘અઞ્ઞં, ભન્તે, કતિપાહં વસથા’’તિ મનુસ્સેહિ યાચિયમાનાપિ નિવત્તિતું ન ઇચ્છિંસુ.

અથેકો દહરો ભિક્ખુ આહ – ‘‘ઉપાસકા, કથં થેરા વસિસ્સન્તિ, તુમ્હાકં કુલૂપકો થેરો ઇધ ઇમેસં વાસં ન સહતી’’તિ. તે તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘ભન્તે, તુમ્હે કિર થેરાનં ઇધ વાસં ન સહથ, ગચ્છથ ને ખમાપેત્વા નિવત્તેથ, સચે ન નિવત્તેથ, પલાયિત્વા અઞ્ઞત્થ વસથા’’તિ આહંસુ. સો ઉપાસકાનં ભયેન ગન્ત્વા થેરે યાચિ. થેરા ‘‘ગચ્છાવુસો, ન મયં નિવત્તામા’’તિ પક્કમિંસુ. સો થેરે નિવત્તેતું અસક્કોન્તો વિહારમેવ પચ્ચાગતો. અથ નં ઉપાસકા પુચ્છિંસુ ‘‘નિવત્તિતા તે, ભન્તે, થેરા’’તિ. ‘‘નિવત્તેતું નાસક્ખિં આવુસો’’તિ. અથ નં ‘‘ઇમસ્મિં પાપધમ્મે વસન્તે ઇધ પેસલા ભિક્ખૂ ન વસિસ્સન્તિ, નિક્કડ્ઢામ ન’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ‘‘ભન્તે, મા ત્વં ઇધ વસિ, અમ્હે નિસ્સાય તુય્હં કિઞ્ચિ નત્થી’’તિ આહંસુ. સો તેહિ નિક્કડ્ઢિતો પત્તચીવરમાદાય જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘પાપિચ્છા, ભન્તે, સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતા’’તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘મા હેવં કોકાલિક, અવચ, મા હેવં કોકાલિક અવચ, પસાદેહિ કોકાલિક, સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનેસુ ચિત્તં, તે પેસલા ભિક્ખૂ’’તિ વારેતિ. વારિતોપિ કોકાલિકો ‘‘તુમ્હે, ભન્તે, તુમ્હાકં અગ્ગસાવકાનં સદ્દહથ, અહં પચ્ચક્ખતો અદ્દસં, પાપિચ્છા એતે પટિચ્છન્નકમ્મન્તા દુસ્સીલા’’તિ વત્વા યાવતતિયં સત્થારા વારિતોપિ તથેવ વત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. તસ્સ પક્કન્તમત્તસ્સેવ સકલસરીરે સાસપમત્તા પિળકા ઉટ્ઠહિત્વા અનુપુબ્બેન વડ્ઢિત્વા બેળુવપક્કમત્તા

હુત્વા ભિજ્જિત્વા પુબ્બલોહિતાનિ પગ્ઘરિંસુ. સો નિત્થુનન્તો વેદનાપ્પત્તો જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે નિપજ્જિ. ''કોકાલિકેન દ્વે અગ્ગસાવકા અક્કુટ્ઠા''તિ યાવ બ્રહ્મલોકા એકકોલાહલં અહોસિ.

અથસ્સ ઉપજ્ઝાયો તુરૂ નામ બ્રહ્મા તં કારણં ઞત્વા ''થેરે ખમાપેસ્સામી''તિ આગન્ત્વા આકાસે ઠત્વા ''કોકાલિક, ફરુસં તે કમ્મં કતં, અગ્ગસાવકે પસાદેહી''તિ આહ. ''કો પન ત્વં આવુસો''તિ? ''તુરૂ બ્રહ્મા નામાહ''ન્તિ. ''નનુ ત્વં, આવુસો, ભગવતા અનાગામીતિ બ્યાકતો, અનાગામી ચ અનાવત્તિધમ્મો અસ્મા લોકાતિ વુત્તં, ત્વં સઙ્કારટ્ઠાને યક્ખો ભવિસ્સસી''તિ મહાબ્રહ્મં અપસાદેસિ. સો તં અત્તનો વચનં ગાહાપેતું અસક્કોન્તો ''તવ વાચાય ત્વઞ્ઞેવ પઞ્ઞાયિસ્સસી''તિ વત્વા સુદ્ધાવાસમેવ ગતો. કોકાલિકોપિ કાલં કત્વા પદુમનિરયે ઉપ્પજ્જિ. તસ્સ તત્થ નિબ્બત્તભાવં ઞત્વા સહમ્પતિબ્રહ્મા તથાગતસ્સ આરોચેસિ, સત્થા ભિક્ખૂનં આરોચેસિ. ભિક્ખૂ તસ્સ અગુણં કથેન્તા ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, કોકાલિકો કિર સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાને અક્કોસિત્વા અત્તનો મુખં નિસ્સાય પદુમનિરયે ઉપ્પન્નો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ કોકાલિકો વચનેન હતો અત્તનો મુખં નિસ્સાય દુક્ખં અનુભોતિ, પુબ્બેપિ એસ અત્તનો મુખં નિસ્સાય દુક્ખં અનુભોસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ પુરોહિતો પિઙ્ગલો નિક્ખન્તદાઠો અહોસિ. તસ્સ બ્રાહ્મણી અઞ્ઞેન બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં અતિચરિ, સોપિ તાદિસોવ. પુરોહિતો બ્રાહ્મણિં પુનપ્પુનં વારેન્તોપિ વારેતું અસક્કોન્તો ચિન્તેસિ ''ઇમં મમ વેરિં સહત્થા મારેતું ન સક્કા, ઉપાયેન નં મારેસ્સામી''તિ. સો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા આહ ''મહારાજ, તવ નગરં સકલજમ્બુદીપે અગ્ગનગરં, ત્વં અગ્ગરાજા, એવં અગ્ગરઞ્ઞો નામ તવ દક્ખિણદ્વારં દુયુત્તં અવમઙ્ગલ''ન્તિ. ''આચરિય, ઇદાનિ કિં કાતબ્બ''ન્તિ? ''મઙ્ગલં કત્વા યોજેતબ્બ''ન્તિ. ''કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ. ''પુરાણદ્વારં હારેત્વા મઙ્ગલયુત્તાનિ દારૂનિ ગહેત્વા નગરપરિગ્ગાહકાનં ભૂતાનં બલિં દત્વા મઙ્ગલનક્ખત્તેન પતિટ્ઠાપેતું વટ્ટતી''તિ. ''તેન હિ એવં કરોથા''તિ. તદા બોધિસત્તો તક્કારિયો નામ માણવો હુત્વા તસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાતિ. પુરોહિતો પુરાણદ્વારં હારેત્વા નવં નિટ્ઠાપેત્વા રાજાનં આહ – ''નિટ્ઠિતં, દેવ, દ્વારં, સ્વે ભદ્દકં નક્ખત્તં, તં અનતિક્કમિત્વા બલિં કત્વા દ્વારં પતિટ્ઠાપેતું વટ્ટતી''તિ. ''આચરિય, બલિકમ્મત્થાય કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''દેવ, મહેસક્ખં દ્વારં મહેસક્ખાહિ દેવતાહિ પરિગ્ગહિતં, એકં પિઙ્ગલં નિક્ખન્તદાઠં ઉભતોવિસુદ્ધં બ્રાહ્મણં મારેત્વા તસ્સ મંસલોહિતેન બલિં કત્વા સરીરં હેટ્ઠા ખિપિત્વા દ્વારં પતિટ્ઠાપેતબ્બં, એવં તુમ્હાકઞ્ચ નગરસ્સ ચ વુડ્ઢિ ભવિસ્સતી''તિ. ''સાધુ આચરિય, એવરૂપં બ્રાહ્મણં મારેત્વા દ્વારં પતિટ્ઠાપેહી''તિ.

સો તુટ્ઠમાનસો ''સ્વે પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠિં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉસ્સાહજાતો અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા મુખં રક્ખિતું અસક્કોન્તો તુરિતતુરિતો ભરિયં આહ – ''પાપે ચણ્ડાલિ ઇતો પટ્ઠાય કેન સદ્ધિં અભિરમિસ્સસિ, સ્વે તે જારં મારેત્વા બલિકમ્મં કરિસ્સામી''તિ. ''નિરપરાધં કિંકારણા મારેસ્સસી''તિ? રાજા ''કળારપિઙ્ગલસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મંસલોહિતેન બલિકમ્મં કત્વા નગરદ્વારં પતિટ્ઠાપેહી''તિ આહ, ''જારો ચ તે કળારપિઙ્ગલો, તં મારેત્વા બલિકમ્મં કરિસ્સામી''તિ. સા જારસ્સ સન્તિકં સાસનં પાહેસિ ''રાજા કિર કળારપિઙ્ગલં બ્રાહ્મણં મારેત્વા બલિં કાતુકામો, સચે જીવિતુકામો, અઞ્ઞેપિ તયા સદિસે બ્રાહ્મણે ગહેત્વા કાલસ્સેવ પલાયસ્સૂ''તિ. સો તથા અકાસિ. તં નગરે પાકટં અહોસિ, સકલનગરતો સબ્બે કળારપિઙ્ગલા પલાયિંસુ.

પુરોહિતો પચ્ચામિત્તસ્સ પલાતભાવં અજાનિત્વા પાતોવ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, અસુકટ્ઠાને કળારપિઙ્ગલો બ્રાહ્મણો અત્થિ, તં ગણ્હાપેથા''તિ આહ. રાજા અમચ્ચે પેસેસિ. તે તં અપસ્સન્તા આગન્ત્વા

‘‘પલાતો કિરા’’તિ આરોચેસું. ‘‘અઞ્ઞત્થ ઉપધારેથા’’તિ સકલનગરં ઉપધારેન્તાપિ ન પસ્સિંસુ. તતો ‘‘અઞ્ઞં ઉપધારેથા’’તિ વુત્તે ‘‘દેવ, ઠપેત્વા પુરોહિતં અઞ્ઞો એવરૂપો નત્થી’’તિ વદિંસુ. પુરોહિતં ન સક્કા મારેતુન્તિ. ‘‘દેવ, કિં કથેથ, પુરોહિતસ્સ કારણા અજ્જ દ્વારે અપ્પતિટ્ઠાપિતે નગરં અગુત્તં ભવિસ્સતિ, આચરિયો કથેન્તો ‘‘અજ્જ નક્ખત્તં અતિક્કમિત્વા ઇતો સંવચ્છરચ્ચયેન નક્ખત્તં લભિસ્સતી’’તિ કથેસિ, સંવચ્છરં નગરે અદ્વારકે પચ્ચત્થિકાનં ઓકાસો ભવિસ્સતિ, ઇમં મારેત્વા અઞ્ઞેન બ્યત્તેન બ્રાહ્મણેન બલિકમ્મં કારેત્વા દ્વારં પતિટ્ઠાપેસ્સામા’’તિ. ‘‘અત્થિ પન અઞ્ઞો આચરિયસદિસો પણ્ડિતો બ્રાહ્મણો’’તિ? ‘‘અત્થિ દેવ, તસ્સ અન્તેવાસી તક્કારિયમાણવો નામ, તસ્સ પુરોહિતટ્ઠાનં દત્વા મઙ્ગલં કરોથા’’તિ.

રાજા તં પક્કોસાપેત્વા સમ્માનં કારેત્વા પુરોહિતટ્ઠાનં દત્વા તથા કાતું આણાપેસિ. સો મહન્તેન પરિવારેન નગરદ્વારં અગમાસિ. પુરોહિતં રાજાનુભાવેન બન્ધિત્વા આનયિંસુ. મહાસત્તો દ્વારટ્ઠપનટ્ઠાને આવાટં ખણાપેત્વા સાણિં પરિક્ખિપાપેત્વા આચરિયેન સદ્ધિં અન્તોસાણિયં અટ્ઠાસિ. આચરિયો આવાટં ઓલોકેત્વા અત્તનો પતિટ્ઠં અલભન્તો ‘‘અત્થો તાવ મે નિપ્ફાદિતો અહોસિ, બાલત્તા પન મુખં રક્ખિતું અસક્કોન્તો વેગેન પાપિત્થિયા કથેસિં, અત્તનાવ અત્તનો વધો આભતો’’તિ મહાસત્તં આલપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૦૪.‘‘અહમેવ દુબ્ભાસિતં ભાસિ બાલો, ભેકોવરઞ્ઞે અહિમવ્હાયમાનો;
તક્કારિયે સોબ્ભમિમં પતામિ, ન કિરેવ સાધુ અતિવેલભાણી’’તિ.

તત્થ **દુબ્ભાસિતં ભાસી**તિ દુબ્ભાસિતં ભાસિં. **ભેકોવા**તિ યથા અરઞ્ઞે મણ્ડૂકો વસ્સન્તો અત્તનો ખાદકં અહિં અવ્હાયમાનો દુબ્ભાસિતં ભાસતિ નામ, એવં અહમેવ દુબ્ભાસિતં ભાસિં. **તક્કારિયે**તિ તસ્સ નામં, તક્કારિયાતિ ઇત્થિલિઙ્ગં નામં, તેનેવ તં આલપન્તો એવમાહ.

તં સુત્વા મહાસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૦૫.‘‘પપ્પોતિ મચ્ચો અતિવેલભાણી, બન્ધં વધં સોકપરિદ્દવઞ્ચ;
અત્તાનમેવ ગરહાસિ એત્થ, આચેર યં તં નિખણન્તિ સોબ્ભે’’તિ.

તત્થ **અતિવેલભાણી**તિ વેલાતિક્કન્તં પમાણાતિક્કન્તં કત્વા કથનં નામ ન સાધુ, અતિવેલભાણી પુરિસો ન સાધૂતિ અત્થો. **સોકપરિદ્દવઞ્ચા**તિ આચરિય, એવમેવ અતિવેલભાણી પુરિસો વધં બન્ધઞ્ચ સોકઞ્ચ મહન્તેન સદ્દેન પરિદેવઞ્ચ પપ્પોતિ. **ગરહાસી**તિ પરં અગરહિત્વા અત્તાનંયેવ ગરહેય્યાસિ. **એત્થા**તિ એતસ્મિં કારણે. **આચેર યં તન્તિ** આચરિય, યેન કારણેન તં નિખણન્તિ સોબ્ભે, તં તયાવ કતં, તસ્મા અત્તાનમેવ ગરહેય્યાસીતિ વદતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ‘‘આચરિય, વાચં અરક્ખિત્વા ન કેવલં ત્વમેવ દુક્ખપ્પત્તો, અઞ્ઞોપિ દુક્ખપ્પત્તોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિત્વા દસ્સેસિ.

પુબ્બે કિર બારાણસિયં કાળી નામ ગણિકા અહોસિ, તસ્સા તુણ્ડિલો નામ ભાતા. કાળી એકદિવસં સહસ્સં ગણ્હાતિ. તુણ્ડિલો પન ઇત્થિધુત્તો સુરાધુત્તો અક્ખધુત્તો અહોસિ. સા તસ્સ ધનં દેતિ, સો લદ્ધં લદ્ધં વિનાસેતિ. સા તં વારેન્તીપિ વારેતું નાસક્ખિ. સો એકદિવસં જૂતપરાજિતો નિવત્થવત્થાનિ દત્વા કટસારકખણ્ડં નિવાસેત્વા

તસ્સા ગેહં આગમિ . તાય ચ દાસિયો આણત્તા હોન્તિ ‘‘તુણ્ડિલસ્સ આગતકાલે કિઞ્ચિ અદત્વા ગીવાયં નં ગહેત્વા નીહરેય્યાથા’’તિ. તા તથા કરિંસુ. સો દ્વારમૂલે રોદન્તો અટ્ઠાસિ.

અથેકો સેટ્ઠિપુત્તો નિચ્ચકાલં કાળિયા સહસ્સં આહરાપેન્તો દિસ્વા ‘‘કસ્મા તુણ્ડિલ રોદસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘સામિ, જૂતપરાજિતો મમ ભગિનિયા સન્તિકં આગતોમ્હિ, તં મં દાસિયો ગીવાયં ગહેત્વા નીહરિંસૂ’’તિ. ‘‘તેન હિ તિટ્ઠ, ભગિનિયા તે કથેસ્સામી’’તિ સો ગન્ત્વા ‘‘ભાતા તે કટસારકખણ્ડં નિવાસેત્વા દ્વારમૂલે ઠિતો, વત્થાનિસ્સ કિમત્થં ન દેસી’’તિ આહ. ‘‘અહં તાવ ન દેમિ, સચે પન તે સિનેહો અત્થિ, ત્વં દેહી’’તિ. તસ્મિં પન ગણિકાય ઘરે ઇદંચારિત્તં – આભતસહસ્સતો પઞ્ચસતાનિ ગણિકાય હોન્તિ, પઞ્ચસતાનિ વત્થગન્ધમાલમૂલાનિ હોન્તિ. આગતપુરિસા તસ્મિં ઘરે લદ્ધવત્થાનિ નિવાસેત્વા રત્તિં વસિત્વા પુનદિવસે ગચ્છન્તા આભતવત્થાનેવ નિવાસેત્વા ગચ્છન્તિ. તસ્મા સો સેટ્ઠિપુત્તો તાય દિન્નવત્થાનિ નિવાસેત્વા અત્તનો સાટકે તુણ્ડિલસ્સ દાપેસિ. સો નિવાસેત્વા નદન્તો ગજ્જન્તો ગન્ત્વા સુરાગેહં પાવિસિ. કાળીપિ દાસિયો આણાપેસિ ‘‘સ્વે એતસ્સ ગમનકાલે વત્થાનિ અચ્છિન્દેય્યાથા’’તિ. તા તસ્સ નિક્ખમનકાલે ઇતો ચિતો ચ ઉપધાવિત્વા વિલુમ્પમાના સાટકે ગહેત્વા ‘‘ઇદાનિ યાહિ કુમારા’’તિ નગ્ગં કત્વા વિસ્સજ્જેસું. સો નગ્ગોવ નિક્ખમિ. જનો પરિહાસં કરોતિ. સો લજ્જિત્વા ‘‘મયાવેતં કતં, અહમેવ અત્તનો મુખં રક્ખિતું નાસક્ખિ’’ન્તિ પરિદેવિ. ઇદં તાવ દસ્સેતું તતિયં ગાથમાહ –

૧૦૬.‘‘કિમેવહં તુણ્ડિલમનુપુચ્છિં, કરેય્ય સં ભાતરં કાળિકાયં;
નગ્ગોવહં વત્થયુગઞ્ચ જીનો, અયમ્પિ અત્થો બહુતાદિસોવા’’તિ.

તત્થ **બહુતાદિસોવા**તિ સેટ્ઠિપુત્તો હિ અત્તના કતેન દુક્ખં પત્તો, ત્વમ્પિ તસ્મા અયમ્પિ તુય્હં દુક્ખપ્પત્તિ અત્થો. બહૂહિ કારણેહિ તાદિસોવ.

અપરોપિ બારાણસિયં અજપાલાનં પમાદેન ગોચરભૂમિયં દ્વીસુ મેણ્ડેસુ યુજ્ઝન્તેસુ એકો કુલિઙ્ગસકુણો ‘‘ઇમે દાનિ ભિન્નેહિ સીસેહિ મરિસ્સન્તિ, વારેસ્સામિ તેતિ માતુલા મા યુજ્ઝથા’’તિ વારેત્વા તેસં કથં અગ્ગહેત્વા યુજ્ઝન્તાનઞ્ઞેવ પિટ્ઠિયમ્પિ સીસેપિ નિસીદિત્વા યાચિત્વા વારેતું અસક્કોન્તો ‘‘તેન હિ મં મારેત્વા યુજ્ઝથા’’તિ ઉભિન્નમ્પિ સીસન્તરં પાવિસિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં યુજ્ઝિંસુયેવ. સો સણ્હકરણિયં પિસિતો વિય અત્તના કતેનેવ વિનાસં પત્તો. ઇદમ્પિ અપરં કારણં દસ્સેતું ચતુત્થં ગાથમાહ –

૧૦૭.‘‘યો યુજ્ઝમાનાનમયુજ્ઝમાનો, મેણ્ડન્તરં અચ્ચુપતી કુલિઙ્ગો;
સો પિંસિતો મેણ્ડસિરેહિ તત્થ, અયમ્પિ અત્થો બહુતાદિસોવા’’તિ.

તત્થ **મેણ્ડન્તરન્તિ** મેણ્ડાનં અન્તરં. **અચ્ચુપતી**તિ અતિગન્ત્વા ઉપ્પતિ, આકાસે સીસાનં વેમજ્ઝે અટ્ઠાસીતિ અત્થો. **પિંસિતો**તિ પીળિતો.

અપરેપિ બારાણસિવાસિનો ગોપાલકા ફલિતં તાલરુક્ખં દિસ્વા એકં તાલફલત્થાય રુક્ખં આરોપેસું. તસ્મિં ફલાનિ પાતેન્તે એકો કણ્હસપ્પો વમ્મિકા નિક્ખમિત્વા તાલરુક્ખં આરુહિ. હેટ્ઠા પતિટ્ઠિતા દણ્ડેહિ પહરન્તા નિવારેતું નાસક્ખિંસુ. તે ‘‘સપ્પો તાલં અભિરુહતી’’તિ ઇતરસ્સ આચિક્ખિંસુ. સો ભીતો મહાવિરવં વિરવિ. હેટ્ઠા ઠિતા એકં થિરસાટકં ચતૂસુ કણ્ણેસુ ગહેત્વા ‘‘ઇમસ્મિં સાટકે પતા’’તિ આહંસુ. સો પતન્તો ચતુન્નમ્પિ અન્તરે સાટકમજ્ઝે

પતિ. તસ્સ પન પાતનવેગેન તે સન્ધારેતું અસક્કોન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં સીસેહિ પહરિત્વા ભિન્નેહિ સીસેહિ જીવિતક્ખયં પત્તા. ઇદમ્પિ કારણં દસ્સેન્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૧૦૮.''ચતુરો જના પોત્થકમગ્ગહેસું, એકઞ્ચ પોસં અનુરક્ખમાના;
સબ્બેવ તે ભિન્નસિરા સયિંસુ, અયમ્પિ અત્થો બહુતાદિસોવા''તિ.

તત્થ **પોત્થકન્તિ** સાણસાટકં. **સબ્બેવ તે**તિ તેપિ ચત્તારો જના અત્તના કતેનેવ ભિન્નસીસા સયિંસુ.

અપરેપિ બારાણસિવાસિનો એળકચોરા રત્તિં એકં અજં થેનેત્વા ''દિવા અરઞ્ઞે ખાદિસ્સામા''તિ તસ્સા અવસ્સનત્થાય મુખં બન્ધિત્વા વેળુગુમ્બે ઠપેસું. પુનદિવસે તં ખાદિતું ગચ્છન્તા આવુધં પમુસ્સિત્વા અગમંસુ. તે ''અજં મારેત્વા મંસં પચિત્વા ખાદિસ્સામ, આહરથાવુધ''ન્તિ એકસ્સપિ હત્થે આવુધં અદિસ્વા ''વિના આવુધેન એતં મારેત્વાપિ મંસં ગહેતું ન સક્કા, વિસ્સજ્જેથ નં, પુઞ્ઞમસ્સ અત્થી''તિ વિસ્સજ્જેસું. તદા એકો નળકારો વેળું ગહેત્વા ''પુનપિ આગન્ત્વા ગહેસ્સામી''તિ નળકારસત્થં વેળુગુમ્બન્તરે ઠપેત્વા પક્કામિ. અજા ''મુત્તામ્હી''તિ તુસ્સિત્વા વેળુમૂલે કીળમાના પચ્છિમપાદેહિ પહરિત્વા તં સત્થં પાતેસિ. ચોરા સત્થસદ્દં સુત્વા ઉપધારેન્તા તં દિસ્વા તુટ્ઠમાનસા અજં મારેત્વા મંસં ખાદિંસુ. ઇતિ ''સાપિ અજા અત્તના કતેનેવ મતા''તિ દસ્સેતું છટ્ઠં ગાથમાહ –

૧૦૯.''અજા યથા વેળુગુમ્બસ્મિં બદ્ધા, અવક્ખિપન્તી અસિમજ્ઝગચ્છિ;
તેનેવ તસ્સા ગલકાવકન્તં, અયમ્પિ અત્થો બહુતાદિસોવા''તિ.

તત્થ **અવક્ખિપન્તી**તિ કીળમાના પચ્છિમપાદે ખિપન્તી.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''અત્તનો વચનં રક્ખિત્વા મિતભાણિનો નામ મરણદુક્ખા મુચ્ચન્તી''તિ દસ્સેત્વા **કિન્નરવત્થું** આહરિ.

બારાણસિવાસી કિરેકો લુદ્દકો હિમવન્તં ગન્ત્વા એકેનુપાયેન જયમ્પતિકે દ્વે કિન્નરે ગહેત્વા આનેત્વા રઞ્ઞો અદાસિ. રાજા અદિટ્ઠપુબ્બે કિન્નરે દિસ્વા તુસ્સિત્વા ''લુદ્દ, ઇમેસં કો ગુણો''તિ પુચ્છિ. ''દેવ, એતે મધુરેન સદ્દેન ગાયન્તિ, મનુઞ્ઞં નચ્ચન્તિ, મનુસ્સા એવં ગાયિતુઞ્ચ નચ્ચિતુઞ્ચ ન જાનન્તી''તિ. રાજા લુદ્દસ્સ બહું ધનં દત્વા કિન્નરે ''ગાયથ નચ્ચથા''તિ આહ. કિન્નરા ''સચે મયં ગાયન્તા બ્યઞ્જનં પરિપુણ્ણં કાતું ન સક્ખિસ્સામ, દુગ્ગીતં હોતિ, અમ્હે ગરહિસ્સન્તિ વધિસ્સન્તિ, બહું કથેન્તાનઞ્ચ પન મુસાવાદોપિ હોતી''તિ મુસાવાદભયેન રઞ્ઞા પુનપ્પુનં વુત્તાપિ ન ગાયિંસુ ન નચ્ચિંસુ. રાજા કુજ્ઝિત્વા ''ઇમે મારેત્વા મંસં પચિત્વા આહરથા''તિ આણાપેન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૧૧૦.''ઇમે ન દેવા ન ગન્ધબ્બપુત્તા, મિગા ઇમે અત્થવસં ગતા મે;
એકઞ્ચ નં સાયમાસે પચન્તુ, એકં પુનપ્પાતરાસે પચન્તૂ''તિ.

તત્થ **મિગા ઇમે**તિ ઇમે સચે દેવા ગન્ધબ્બા વા ભવેય્યું, નચ્ચેય્યુઞ્ચેવ ગાયેય્યુઞ્ચ, ઇમે પન મિગા તિરચ્છાનગતા. **અત્થવસં ગતા મે**તિ અત્થં પચ્ચાસીસન્તેન લુદ્દેન આનીતત્તા અત્થવસેન મમ હત્થં ગતા. એતેસુ એકં સાયમાસે, એકં પાતરાસે પચન્તૂતિ.

કિન્નરી ચિન્તેસિ ''રાજા કુદ્ધો નિસ્સંસયં મારેસ્સતિ, ઇદાનિ કથેતું કાલો''તિ અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૧૧૧.''સતં સહસ્સાનિ દુભાસિતાનિ, કલમ્પિ નાગ્ઘન્તિ સુભાસિતસ્સ;
દુબ્ભાસિતં સઙ્કમાનો કિલેસો, તસ્મા તુણ્હી કિમ્પુરિસા ન બાલ્યા''તિ.

તત્થ **સઙ્કમાનો કિલેસો**તિ કદાચિ અહં ભાસમાનો દુબ્ભાસિતં ભાસેય્યં, એવં દુબ્ભાસિતં સઙ્કમાનો કિલિસ્સતિ કિલમતિ. **તસ્મા**તિ તેન કારણેન તુમ્હાકં ન ગાયિં, ન બાલભાવેનાતિ.

રાજા કિન્નરિયા તુસ્સિત્વા અનન્તરં ગાથમાહ –

૧૧૨.''યા મેસા બ્યાહાસિ પમુઞ્ચથેતં, ગિરિઞ્ચ નં હિમવન્તં નયન્તુ;
ઇમઞ્ચ ખો દેન્તુ મહાનસાય, પાતોવ નં પાતરાસે પચન્તૂ''તિ.

તત્થ **યા મેસા**તિ યા મે એસા. **દેન્તૂ**તિ મહાનસત્થાય દેન્તુ.

કિન્નરો રઞ્ઞો વચનં સુત્વા ''અયં મં અકથેન્તં અવસ્સં મારેસ્સતિ, ઇદાનિ કથેતું વટ્ટતી''તિ ઇતરં ગાથમાહ –

૧૧૩.''પજ્જુન્નનાથા પસવો, પસુનાથા અયં પજા;
ત્વં નાથોસિ મહારાજ, નાથોહં ભરિયાય મે;
દ્વિન્નમઞ્ઞતરં ઞત્વા, મુત્તો ગચ્છેય્ય પબ્બત''ન્તિ.

તત્થ **પજ્જુન્નનાથા પસવો**તિ તિણભક્ખા પસવો મેઘનાથા નામ. **પસુનાથા અયં પજા**તિ અયં પન મનુસ્સપજા પઞ્ચગોરસેન ઉપજીવન્તી પસુનાથા પસુપતિટ્ઠા. **ત્વં નાથોસી**તિ ત્વં મમ પતિટ્ઠા અસિ. **નાથોહ**ન્તિ મમ ભરિયાય અહં નાથો, અહમસ્સા પતિટ્ઠા. **દ્વિન્નમઞ્ઞતરં ઞત્વા, મુત્તો ગચ્છેય્ય પબ્બત**ન્તિ અમ્હાકં દ્વિન્નં અન્તરે એકો એકં મતં ઞત્વા સયં મરણતો મુત્તો હિમવન્તં ગચ્છેય્ય, જીવમાના પન મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં ન જહામ, તસ્મા સચેપિ ઇમં હિમવન્તં પેસેતુકામો, મં પઠમં મારેત્વા પચ્છા પેસેહીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''મહારાજ, ન મયં તવ વચનં અકાતુકામતાય તુણ્હી અહુમ્હ, મયં કથાય પન દોસં દિસ્વા ન કથયિમ્હા''તિ દીપેન્તો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૧૪.''ન વે નિન્દા સુપરિવજ્જયેથ, નાના જના સેવિતબ્બા જનિન્દ;
યેનેવ એકો લભતે પસંસં, તેનેવ અઞ્ઞો લભતે નિન્દિતારં.

૧૧૫.''સબ્બો લોકો પરિચિત્તો અતિચિત્તો, સબ્બો લોકો ચિત્તવા સમ્હિ ચિત્તે;
પચ્ચેકચિત્તા પુથુ સબ્બસત્તા, કસ્સીધ ચિત્તસ્સ વસેન વત્તે''તિ.

તત્થ **સુપરિવજ્જયેથા**તિ મહારાજ, નિન્દા નામ સુખેન પરિવજ્જેતું ન સક્કા. **નાના જના**તિ નાનાછન્દા જના. **યેનેવા**તિ યેન સીલાદિગુણેન એકો પસંસં લભતિ, તેનેવ અઞ્ઞો નિન્દિતારં લભતિ. અમ્હાકઞ્હિ કિન્નરાનં

અન્તરે કથનેન પસંસં લભતિ, મનુસ્સાનં અન્તરે નિન્દં, ઇતિ નિન્દા નામ દુપ્પરિવજ્જિયા, સ્વાહં કથં તવ સન્તિકા પસંસં લભિસ્સામીતિ.

સબ્બો લોકો પરિચિત્તોતિ મહારાજ, અસપ્પુરિસો નામ પાણાતિપાતાદિચિત્તેન, સપ્પુરિસો પાણાતિપાતા વેરમણિ આદિચિત્તેન અતિચિત્તોતિ, એવં સબ્બો લોકો પરિચિત્તો અતિચિત્તોતિ અત્થો. **ચિત્તવા સમ્હિ ચિત્તે**તિ સબ્બો પન લોકો અત્તનો હીનેન વા પણીતેન વા ચિત્તેન ચિત્તવા નામ. **પચ્ચેકચિત્તા**તિ પાટિયેક્કચિત્તા પુથુપ્પભેદા સબ્બે સત્તા. તેસુ કસ્સેકસ્સ તવ વા અઞ્ઞસ્સ વા ચિત્તેન કિન્નરી વા માદિસો વા અઞ્ઞો વા વત્તેય્ય, તસ્મા ''અયં મમ ચિત્તવસેન ન વત્તતી''તિ, મા મય્હં કુજ્ઝિ. સબ્બસત્તા હિ અત્તનો ચિત્તવસેન ગચ્છન્તિ, દેવાતિ. કિમ્પુરિસો રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેસિ.

રાજા ''સભાવમેવ કથેતિ પણ્ડિતો કિન્નરો''તિ સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ઓસાનગાથમાહ –

૧૧૬.''તુણ્હી અહૂ કિમ્પુરિસો સભરિયો, યો દાનિ બ્યાહાસિ ભયસ્સ ભીતો;
સો દાનિ મુત્તો સુખિતો અરોગો, વાચાકિરેવત્થવતી નરાન''ન્તિ.

તત્થ **વાચાકિરેવત્થવતી નરાન**ન્તિ વાચાગિરા એવ ઇમેસં સત્તાનં અત્થવતી હિતાવહા હોતીતિ અત્થો.

રાજા કિન્નરે સુવણ્ણપઞ્જરે નિસીદાપેત્વા તમેવ લુદ્દં પક્કોસાપેત્વા ''ગચ્છ ભણે, ગહિતટ્ઠાનેયેવ વિસ્સજ્જેહી''તિ વિસ્સજ્જાપેસિ. મહાસત્તોપિ ''આચરિય, એવં કિન્નરા વાચં રક્ખિત્વા પત્તકાલે કથિતેન સુભાસિતેનેવ મુત્તા, ત્વં પન દુક્કથિતેન મહાદુક્ખં પત્તો''તિ ઇદં ઉદાહરણં દસ્સેત્વા ''આચરિય, મા ભાયિ, જીવિતં તે અહં દસ્સામી''તિ અસ્સાસેસિ, ''અપિચ ખો પન તુમ્હે મં રક્ખેય્યાથા''તિવુત્તે ''ન તાવ નક્ખત્તયોગો લબ્ભતી''તિ દિવસં વીતિનામેત્વા મજ્ઝિમયામસમનન્તરે મતં એળકં આહરાપેત્વા ''બ્રાહ્મણ, યત્થ કત્થચિ ગન્ત્વા જીવાહી''તિ કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા ઉય્યોજેત્વા એળકમંસેન બલિં કત્વા દ્વારં પતિટ્ઠાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ કોકાલિકો વાચાય હતોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કળારપિઙ્ગલો કોકાલિકો અહોસિ, તક્કારિયપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

તક્કારિયજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૮૨] ૯. રુરુમિગરાજજાતકવણ્ણના

તસ્સ ગામવરં દમ્મીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ભિક્ખૂહિ ''બહૂપકારો તે આવુસો, દેવદત્તસત્થા, ત્વં તથાગતં નિસ્સાય પબ્બજ્જં લભિ, તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગણ્હિ, લાભસક્કારં પાપુણી''તિ વુત્તો ''આવુસો, સત્થારા મમ તિણગ્ગમત્તોપિ ઉપકારો ન કતો, અહં સયમેવ પબ્બજિં, સયં તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગણ્હિં, સયં લાભસક્કારં પાપુણિ''ન્તિ કથેસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''અકતઞ્ઞૂ આવુસો, દેવદત્તો અકતવેદી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ અકતઞ્ઞૂ, પુબ્બેપિ અકતઞ્ઞૂયેવ, પુબ્બેપેસ મયા જીવિતે દિન્નેપિ મમ ગુણમત્તં ન જાનાતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકો અસીતિકોટિવિભવો સેટ્ઠિ પુત્તં લભિત્વા ‘‘મહાધનકો’’તિસ્સ, નામં કત્વા ‘‘સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તો મમ પુત્તો કિલમિસ્સતી’’તિ ન કિઞ્ચિ સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાપેસિ. સો ગીતનચ્ચવાદિતખાદનભોજનતો ઉદ્ધં ન કિઞ્ચિ અઞ્ઞાસિ. તં વયપ્પત્તં પતિરૂપેન દારેન સંયોજેત્વા માતાપિતરો કાલમકંસુ. સો તેસં અચ્ચયેન ઇત્થિધુત્તસુરાધુત્તાદીહિ પરિવુતો નાનાબ્યસનમુખેહિ ઇણં આદાય તં દાતું અસક્કોન્તો ઇણાયિકેહિ ચોદિયમાનો ચિન્તેસિ ‘‘કિં મય્હં જીવિતેન, એકેનમ્હિ અત્તભાવેન અઞ્ઞો વિય જાતો, મતં મે સેય્યો’’તિ. સો ઇણાયિકે આહ – ‘‘તુમ્હાકં ઇણપણ્ણાનિ ગહેત્વા આગચ્છથ, ગઙ્ગાતીરે મે નિદહિતં કુલસન્તકં ધનં અત્થિ, તં વો દસ્સામી’’તિ. તે તેન સદ્ધિં અગમંસુ. સો ‘‘ઇધ ધન’’ન્તિ નિધિટ્ઠાનં આચિક્ખન્તો વિય ‘‘ગઙ્ગાયં પતિત્વા મરિસ્સામી’’તિ પલાયિત્વા ગઙ્ગાયં પતિ. સો ચણ્ડસોતેન વુય્હન્તો કારુઞ્ઞરવં વિરવિ.

તદા મહાસત્તો રુરુમિગયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા પરિવારં છડ્ડેત્વા એકકોવ ગઙ્ગાનિવત્તને રમણીયે સાલમિસ્સકે સુપુપ્ફિતઅમ્બવને વસતિ ઉપોસથં ઉપવુત્થાય. તસ્સ સરીરચ્છવિ સુમજ્જિતકઞ્ચનપટ્ટવણ્ણા અહોસિ, હત્થપાદા લાખારસપરિકમ્મકતા વિય, નઙ્ગુટ્ઠં ચામરીનઙ્ગુટ્ઠં વિય, સિઙ્ગાનિ રજતદામસદિસાનિ, અક્ખીનિ સુમજ્જિતમણિગુળિકા વિય, મુખં ઓદહિત્વા ઠપિતરત્તકમ્બલગેણ્ડુકં વિય. એવરૂપં તસ્સ રૂપં અહોસિ. સો અડ્ઢરત્તસમયે તસ્સ કારુઞ્ઞસદ્દં સુત્વા ‘‘મનુસ્સસદ્દો સૂયતિ, મા મયિ ધરન્તે મરતુ, જીવિતમસ્સ દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા સયનગુમ્બા ઉટ્ઠાય નદીતીરં ગન્ત્વા ‘‘અમ્ભો પુરિસ, મા ભાયિ, જીવિતં તે દસ્સામી’’તિ અસ્સાસેત્વા સોતં છિન્દન્તો ગન્ત્વા તં પિટ્ઠિયં આરોપેત્વા તીરં પાપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં નેત્વા ફલાફલાનિ દત્વા દ્વીહતીહચ્ચયેન ‘‘ભો પુરિસ, અહં તં ઇતો અરઞ્ઞતો નીહરિત્વા બારાણસિમગ્ગે ઠપેસ્સામિ, ત્વં સોત્થિના ગમિસ્સસિ, અપિચ ખો પન ત્વં ‘અસુકટ્ઠાને નામ કઞ્ચનમિગો વસતી’તિ ધનકારણા મં રઞ્ઞો ચેવ રાજમહામત્તસ્સ ચ મા આચિક્ખાહી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધુ સામી’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

મહાસત્તો તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા તં અત્તનો પિટ્ઠિયં આરોપેત્વા બારાણસિમગ્ગે ઓતારેત્વા નિવત્તિ. તસ્સ બારાણસિપવિસનદિવસેયેવ ખેમા નામ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસી પચ્ચૂસકાલે સુપિનન્તે સુવણ્ણવણ્ણં મિગં અત્તનો ધમ્મં દેસેન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘સચે એવરૂપો મિગો ન ભવેય્ય, નાહં સુપિને પસ્સેય્યં, અદ્ધા ભવિસ્સતિ, રઞ્ઞો આરોચેસ્સામી’’તિ. સા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘મહારાજ, અહં સુવણ્ણવણ્ણં મિગં પસ્સિતું ઇચ્છામિ, સુવણ્ણવણ્ણમિગસ્સ ધમ્મં સોતુકામામ્હિ, લભિસ્સામિ ચે, જીવેય્યં, નો ચે, નત્થિ મે જીવિત’’ન્તિ આહ. રાજા તં અસ્સાસેત્વા ‘‘સચે મનુસ્સલોકે અત્થિ, લભિસ્સસી’’તિ વત્વા બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા ‘‘સુવણ્ણવણ્ણા મિગા નામ હોન્તી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, દેવ, હોન્તી’’તિ સુત્વા અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધે સુવણ્ણચઙ્કોટકે સહસ્સથવિકં ઠપેત્વા યો સુવણ્ણવણ્ણં મિગં આચિક્ખિસ્સતિ, તસ્સ સદ્ધિં સહસ્સથવિકસુવણ્ણચઙ્કોટકેન તઞ્ચ હત્થિં તતો ચ ઉત્તરિ દાતુકામો હુત્વા સુવણ્ણપટ્ટે ગાથં લિખાપેત્વા એકં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા ‘‘એહિ તાત, મમ વચનેન ઇમં ગાથં નગરવાસીનં કથેહી’’તિ ઇમસ્મિં જાતકે પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૭.‘‘તસ્સ ગામવરં દમ્મિ, નારિયો ચ અલઙ્કતા;
યો મે તં મિગમક્ખાતિ, મિગાનં મિગમુત્તમ’’ન્તિ.

અમચ્ચો સુવણ્ણપટ્ટં ગહેત્વા સકલનગરે વાચાપેસિ. અથ સો સેટ્ઠિપુત્તો બારાણસિં પવિસન્તોવ તં કથં સુત્વા અમચ્ચસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘અહં રઞ્ઞો એવરૂપં મિગં આચિક્ખિસ્સામિ, મં રઞ્ઞો દસ્સેહી’’તિ આહ. અમચ્ચો

હત્થિક્ખન્ધતો ઓતરિત્વા તં રઞ્ઞો સન્તિકં નેત્વા ‘‘અયં કિર, દેવ, તં મિગં આચિક્ખિસ્સતી’’તિ દસ્સેસિ. રાજા ‘‘સચ્ચં અમ્ભો પુરિસા’’તિ પુચ્છિ. સો ‘‘સચ્ચં મહારાજ, ત્વં એતં યસં મય્હં દેહી’’તિ વદન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૧૮.‘‘મય્હં ગામવરં દેહિ, નારિયો ચ અલઙ્કતા;
અહં તે મિગમક્ખિસ્સં, મિગાનં મિગમુત્તમ’’ન્તિ.

તં સુત્વા રાજા તસ્સ મિત્તદુબ્ભિસ્સ તુસ્સિત્વા ‘‘અમ્ભો કુહિં સો મિગો વસતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકટ્ઠાને નામ દેવા’’તિ વુત્તે તમેવ મગ્ગદેસકં કત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં ઠાનં અગમાસિ. અથ નં સો મિત્તદુબ્ભી ‘‘સેનં, દેવ, સન્નિસીદાપેહી’’તિ વત્વા સન્નિસિન્નાય સેનાય એસો, દેવ, સુવણ્ણમિગો એતસ્મિં વને વસતી’’તિ હત્થં પસારેત્વા આચિક્ખન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૧૯.‘‘એતસ્મિં વનસણ્ડસ્મિં, અમ્બા સાલા ચ પુપ્ફિતા;
ઇન્દગોપકસઞ્છન્ના, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો’’તિ.

તત્થ **ઇન્દગોપકસઞ્છન્ના**તિ એતસ્સ વનસણ્ડસ્સ ભૂમિ ઇન્દગોપકવણ્ણાય રત્તાય સુખસમ્ફસ્સાય તિણજાતિયા સઞ્છન્ના, સસકુચ્છિ વિય મુદુકા, એત્થ એતસ્મિં રમણીયે વનસણ્ડે એસો તિટ્ઠતીતિ દસ્સેતિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા અમચ્ચે આણાપેસિ ‘‘તસ્સ મિગસ્સ પલાયિતું અદત્વા ખિપ્પં આવુધહત્થેહિ પુરિસેહિ સદ્ધિં વનસણ્ડં પરિવારેથા’’તિ. તે તથા કત્વા ઉન્નદિંસુ. રાજા કતિપયેહિ જનેહિ સદ્ધિં એકમન્તં અટ્ઠાસિ, સોપિસ્સ અવિદૂરે અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો તં સદ્દં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘મહન્તો બલકાયસદ્દો, તમ્હા મે પુરિસા ભયેન ઉપ્પન્નેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ . સો ઉટ્ઠાય સકલપરિસં ઓલોકેત્વા રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનં દિસ્વા ‘‘રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનેયેવ મે સોત્થિ ભવિસ્સતિ, એત્થેવ મયા ગન્તું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા રાજાભિમુખો પાયાસિ. રાજા તં આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘નાગબલો મિગો અવત્થરન્તો વિય આગચ્છેય્ય, સરં સન્નય્હિત્વા ઇમં મિગં સન્તાસેત્વા સચે પલાયતિ, વિજ્ઝિત્વા દુબ્બલં કત્વા ગણ્હિસ્સામી’’તિ ધનું આરોપેત્વા બોધિસત્તાભિમુખો અહોસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૨૦.‘‘ધનું અદ્વેજ્ઝં કત્વાન, ઉસું સન્નય્હુપાગમિ;
મિગો ચ દિસ્વા રાજાનં, દૂરતો અજ્ઝભાસથ.

૧૨૧.‘‘આગમેહિ મહારાજ, મા મં વિજ્ઝિ રથેસભ;
કો નુ તે ઇદમક્ખાસિ, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો’’તિ.

તત્થ **અદ્વેજ્ઝં કત્વાના**તિ જિયાય ચ સરેન ચ સદ્ધિં એકમેવ કત્વા. **સન્નય્હા**તિ સન્નય્હિત્વા. **આગમેહી**તિ ‘‘તિટ્ઠ, મહારાજ, મા મં વિજ્ઝિ, જીવગ્ગાહમેવ ગણ્હાહી’’તિ મધુરાય મનુસ્સવાચાય અભાસિ.

રાજા તસ્સ મધુરકથાય બન્ધિત્વા ધનું ઓતારેત્વા ગારવેન અટ્ઠાસિ. મહાસત્તોપિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા મધુરપટિસન્થારં કત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. મહાજનોપિ સબ્બાવુધાનિ છડ્ડેત્વા આગન્ત્વા રાજાનં પરિવારેસિ. તસ્મિં ખણે મહાસત્તો સુવણ્ણકિઙ્કિણિકં ચાલેન્તો વિય મધુરેન સરેન રાજાનં પુચ્છિ ‘‘કો નુ તે ઇદમક્ખાસિ, એત્થેસો

તિટ્ઠતે મિગો’’તિ? તસ્મિં ખણે પાપપુરિસો થોકં પટિક્કમિત્વા સોતપથેવ અટ્ઠાસિ. રાજા ‘‘ઇમિના મે દસ્સિતો’’તિ કથેન્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૧૨૨.‘‘એસ પાપચરો પોસો, સમ્મ તિટ્ઠતિ આરકા;
સોયં મે ઇદમક્ખાસિ, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો’’તિ.

તત્થ **પાપચરો**તિ વિસ્સટ્ઠાચારો.

તં સુત્વા મહાસત્તો તં મિત્તદુબ્ભિં ગરહિત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં સલ્લપન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૧૨૩.‘‘સચ્ચં કિરેવ માહંસુ, નરા એકચ્ચિયા ઇધ;
કટ્ઠં નિપ્લવિતં સેય્યો, ન ત્વેવેકચ્ચિયો નરો’’તિ.

તત્થ **નિપ્લવિતન્તિ** ઉત્તારિતં. **એકચ્ચિયો**તિ એકચ્ચો પન મિત્તદુબ્ભી પાપપુગ્ગલો ઉદકે પતન્તોપિ ઉત્તારિતો ન ત્વેવ સેય્યો. કટ્ઠઞ્હિ નાનપ્પકારેન ઉપકારાય સંવત્તતિ, મિત્તદુબ્ભી પન પાપપુગ્ગલો વિનાસાય, તસ્મા તતો કટ્ઠમેવ વરતરન્તિ પોરાણકપણ્ડિતા કથયિંસુ, મયા પન તેસં વચનં ન કતન્તિ.

તં સુત્વા રાજા ઇતરં ગાથમાહ –

૧૨૪.‘‘કિં નુ રુરુ ગરહસિ મિગાનં, કિં પક્ખીનં કિં પન માનુસાનં;
ભયં હિ મં વિન્દતિનપ્પરૂપં, સુત્વાન તં માનુસિં ભાસમાન’’ન્તિ.

તત્થ **મિગાનન્તિ** મિગાનમઞ્ઞતરં ગરહસિ, ઉદાહુ પક્ખીનં, માનુસાનન્તિ પુચ્છિ. **ભયઞ્હિ મં વિન્દતી**તિ ભયં મં પટિલભતિ, અહં અત્તનિ અનિસ્સરો ભયસન્તકો વિય હોમિ. **અનપ્પરૂપન્તિ** મહન્તં.

તતો મહાસત્તો ‘‘મહારાજ, ન મિગં, ન પક્ખિં ગરહામિ, મનુસ્સં પન ગરહામી’’તિ દસ્સેન્તો નવમં ગાથમાહ –

૧૨૫.‘‘યમુદ્ધરિં વાહને વુય્હમાનં, મહોદકે સલિલે સીઘસોતે;
તતોનિદાનં ભયમાગતં મમ, દુક્ખો હવે રાજ અસબ્ભિ સઙ્ગમો’’તિ.

તત્થ **વાહને**તિ પતિતપતિતે વહિતું સમત્થે ગઙ્ગાવહે. **મહોદકે સલિલે**તિ મહાઉદકે મહાસલિલેતિ અત્થો. ઉભયેનાપિ ગઙ્ગાવહસ્સેવ બહુઉદકતં દસ્સેતિ. **તતોનિદાનન્તિ** મહારાજ, યો મય્હં તયા દસ્સિતો પુરિસો, એસો મયા ગઙ્ગાય વુય્હમાનો અડ્ઢરત્તસમયે કારુઞ્ઞરવં વિરવન્તો ઉદ્ધરિતો, તતોનિદાનં મે ઇદમજ્જ ભયં આગતં, અસપ્પુરિસેહિ સમાગમો નામ દુક્ખો, મહારાજાતિ.

તં સુત્વા રાજા તસ્સ કુજ્ઝિત્વા ‘‘એવં બહૂપકારસ્સ નામ ગુણં ન જાનાતિ, વિજ્ઝિત્વા નં જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી’’તિ દસમં ગાથમાહ –

૧૨૬.‘‘સોહં ચતુપ્પત્તમિમં વિહઙ્ગમં, તનુચ્છિદં હદયે ઓસ્સજામિ;

હનામિ તં મિત્તદુબ્ભિં અકિચ્ચકારિં, યો તાદિસં કમ્મકતં ન જાને’’તિ.

તત્થ **ચતુપ્પત્ત**ન્તિ ચતૂહિ વાજપત્તેહિ સમન્નાગતં. **વિહઙ્ગમ**ન્તિ આકાસગામિં. **તનુચ્છિદ**ન્તિ સરીરછિન્દનં. **ઓસ્સજામી**તિ એતસ્સ હદયે વિસ્સજ્જેમિ.

તતો મહાસત્તો ‘‘મા એસ મં નિસ્સાય નસ્સતૂ’’તિ ચિન્તેત્વા એકાદસમં ગાથમાહ –

૧૨૭.‘‘ધીરસ્સ બાલસ્સ હવે જનિન્દ, સન્તો વધં નપ્પસંસન્તિ જાતુ;
કામં ઘરં ગચ્છતુ પાપધમ્મો, યઞ્ચસ્સ ભટ્ઠં તદેતસ્સ દેહિ;
અહઞ્ચ તે કામકરો ભવામી’’તિ.

તત્થ **કામ**ન્તિ કામેન યથારુચિયા અત્તનો ઘરં ગચ્છતુ. **યઞ્ચસ્સ ભટ્ઠં તદેતસ્સ દેહી**તિ યઞ્ચ તસ્સ ‘‘ઇદં નામ તે દસ્સામી’’તિ તયા કથિતં, તં તસ્સ દેહિ. **કામકરો**તિ ઇચ્છાકરો, યં ઇચ્છસિ, તં કરોહિ, મંસં વા મે ખાદ, કીળામિગં વા કરોહિ, સબ્બત્થ તે અનુકૂલવત્તી ભવિસ્સામીતિ અત્થો.

તં સુત્વા રાજા તુટ્ઠમાનસો મહાસત્તસ્સ થુતિં કરોન્તો અનન્તરં ગાથમાહ –

૧૨૮.‘‘અદ્ધા રુરૂ અઞ્ઞતરો સતં સો, યો દુબ્ભતો માનુસસ્સ ન દુબ્ભિ;
કામં ઘરં ગચ્છતુ પાપધમ્મો, યઞ્ચસ્સ ભટ્ઠં તદેતસ્સ દમ્મિ;
અહઞ્ચ તે કામચારં દદામી’’તિ.

તત્થ **સતં સો**તિ અદ્ધા ત્વં સતં પણ્ડિતાનં અઞ્ઞતરો. **કામચાર**ન્તિ અહં તવ ધમ્મકથાય પસીદિત્વા તુય્હં કામચારં અભયં દદામિ, ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હે નિબ્ભયા યથારુચિયા વિહરથાતિ મહાસત્તસ્સ વરં અદાસિ.

અથ નં મહાસત્તો ‘‘મહારાજ, મનુસ્સા નામ અઞ્ઞં મુખેન ભાસન્તિ, અઞ્ઞં કાયેન કરોન્તી’’તિ પરિગ્ગણ્હન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૨૯.‘‘સુવિજાનં સિઙ્ગાલાનં, સકુણાનઞ્ચ વસ્સિતં;
મનુસ્સવસ્સિતં રાજ, દુબ્બિજાનતરં તતો.

૧૩૦.‘‘અપિ ચે મઞ્ઞતી પોસો, ઞાતિ મિત્તો સખાતિ વા;
યો પુબ્બે સુમનો હુત્વા, પચ્છા સમ્પજ્જતે દિસો’’તિ.

તં સુત્વા રાજા ‘‘મિગરાજ, મા મં એવં મઞ્ઞિ, અહઞ્હિ રજ્જં જહન્તોપિ ન તુય્હં દિન્નવરં જહિસ્સં, સદ્દહથ, મય્હ’’ન્તિ વરં અદાસિ. મહાસત્તો તસ્સ સન્તિકે વરં ગણ્હન્તો અત્તાનં આદિં કત્વા સબ્બસત્તાનં અભયદાનં વરં ગણ્હિ. રાજાપિ તં વરં દત્વા બોધિસત્તં નગરં નેત્વા મહાસત્તઞ્ચ નગરઞ્ચ અલઙ્કારાપેત્વા દેવિયા ધમ્મં દેસાપેસિ. મહાસત્તો દેવિં આદિં કત્વા રઞ્ઞો ચ રાજપરિસાય ચ મધુરાય મનુસ્સભાસાય ધમ્મં દેસેત્વા રાજાનં દસહિ રાજધમ્મેહિ ઓવદિત્વા મહાજનં અનુસાસિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મિગગણપરિવુતો વાસં કપ્પેસિ. રાજા ‘‘સબ્બેસં સત્તાનં અભયં દમ્મી’’તિ નગરે ભેરિં ચરાપેસિ. તતો પટ્ઠાય મિગપક્ખીનં કોચિ હત્થં પસારેતું સમત્થો

નામ નાહોસિ. મિગગણો મનુસ્સાનં સસ્સાનિ ખાદતિ, કોચિ વારેતું ન સક્કોતિ. મહાજનો રાજઙ્ગણં ગન્ત્વા ઉપક્કોસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૧.''સમાગતા જાનપદા, નેગમા ચ સમાગતા;
મિગા સસ્સાનિ ખાદન્તિ, તં દેવો પટિસેધતૂ''તિ.

તત્થ **તં દેવો**તિ તં મિગગણં દેવો પટિસેધતૂતિ.

તં સુત્વા રાજા ગાથાદ્વયમાહ –

૧૩૨.''કામં જનપદો માસિ, રટ્ઠઞ્ચાપિ વિનસ્સતુ;
ન ત્વેવાહં રુરું દુબ્ભે, દત્વા અભયદક્ખિણં.

૧૩૩.''મા મે જનપદો આસિ, રટ્ઠઞ્ચાપિ વિનસ્સતુ;
ન ત્વેવાહં મિગરાજસ્સ, વરં દત્વા મુસા ભણે''તિ.

તત્થ **માસી**તિ કામં મય્હં જનપદો મા હોતુ. **રુરુ**ન્તિ ન ત્વેવ અહં સુવણ્ણવણ્ણસ્સ રુરુમિગરાજસ્સ અભયદક્ખિણં દત્વા દુબ્ભિસ્સામીતિ.

મહાજનો રઞ્ઞો વચનં સુત્વા કિઞ્ચિ વત્તું અવિસહન્તો પટિક્કમિ. સા કથા વિત્થારિકા અહોસિ. તં સુત્વા મહાસત્તો મિગગણં સન્નિપાતાપેત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય મનુસ્સાનં સસ્સાનિ મા ખાદથા''તિ ઓવદિત્વા ''અત્તનો ખેત્તેસુ પણ્ણસઞ્ઞં બન્ધન્તૂ''તિ મનુસ્સાનં ઘોસાપેસિ. તે તથા બન્ધિંસુ, તાય સઞ્ઞાય મિગા યાવજ્જતના સસ્સાનિ ન ખાદન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો અકતઞ્ઞૂયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા સેટ્ઠિપુત્તો દેવદત્તો અહોસિ, રાજા આનન્દો, રુરુમિગરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રુરુમિગરાજજાતકવણ્ણના નવમા.

[૪૮૩] ૧૦. સરભમિગજાતકવણ્ણના

આસીસેથેવ પુરિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અત્તના સંખિત્તેન પુચ્છિતપઞ્હસ્સ ધમ્મસેનાપતિનો વિત્થારેન બ્યાકરણં આરબ્ભ કથેસિ. કદા પન સત્થા થેરં સંખિત્તેન પઞ્હં પુચ્છીતિ? દેવોરોહને. તત્રાયં સઙ્ખેપતો અનુપુબ્બિકથા. રાજગહસેટ્ઠિનો હિ સન્તકે ચન્દનપત્તે આયસ્મતા પિણ્ડોલભારદ્વાજેન ઇદ્ધિયા ગહિતે સત્થા ભિક્ખૂનં ઇદ્ધિપાટિહારિયકરણં પટિક્ખિપિ. તદા તિત્થિયા ''પટિક્ખિત્તં સમણેન ગોતમેન ઇદ્ધિપાટિહારિયકરણં, ઇદાનિ સયમ્પિ ન કરિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા મઙ્કુભૂતેહિ અત્તનો સાવકેહિ ''કિં, ભન્તે, ઇદ્ધિયા પત્તં ન ગણ્હથા''તિ વુચ્ચમાના ''નેતં આવુસો, અમ્હાકં દુક્કરં, છવસ્સ પન દારુપત્તસ્સત્થાય અત્તનો સણ્હસુખુમગુણં કો ગિહીનં પકાસેસ્સતીતિ ન ગણ્હિમ્હ, સમણા પન સક્યપુત્તિયા લોલતાય ઇદ્ધિં દસ્સેત્વા ગણ્હિંસુ. મા 'અમ્હાકં ઇદ્ધિકરણં ભારો'તિ ચિન્તયિત્થ, મયઞ્હિ તિટ્ઠન્તુ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા, આકઙ્ખમાના પન સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં ઇદ્ધિં દસ્સેસ્સામ, સચે હિ સમણો ગોતમો એકં પાટિહારિયં કરિસ્સતિ, મયં દ્વિગુણં કરિસ્સામા''તિ કથયિંસુ.

તં સુત્વા ભિક્ખૂ ભગવતો આરોચેસું ‘‘ભન્તે, તિત્થિયા કિર પાટિહારિયં કરિસ્સન્તી’’તિ. સત્થા ‘‘ભિક્ખવે, કરોન્તુ, અહમ્પિ કરિસ્સામી’’તિ આહ. તં સુત્વા બિમ્બિસારો આગન્ત્વા ભગવન્તં પુચ્છિ ‘‘ભન્તે, પાટિહારિયં કિર કરિસ્સથા’’તિ? ‘‘આમ, મહારાજા’’તિ. ‘‘નનુ, ભન્તે, સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્ત’’ન્તિ. ‘‘મહારાજ, તં મયા સાવકાનં પઞ્ઞત્તં, બુદ્ધાનં પન સિક્ખાપદં નામ નત્થિ. ‘‘યથા હિ, મહારાજ, તવ ઉય્યાને પુપ્ફફલં અઞ્ઞેસં વારિતં, ન તવ, એવંસમ્પદમિદં દટ્ઠબ્બ’’ન્તિ. ‘‘કત્થ પન, ભન્તે, પાટિહારિયં કરિસ્સથા’’તિ? ‘‘સાવત્થિનગરદ્વારે કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે’’તિ. ‘‘અમ્હેહિ તત્થ કિં કત્તબ્બ’’ન્તિ? ‘‘નત્થિ કિઞ્ચિ મહારાજા’’તિ. પુનદિવસે સત્થા કતભત્તકિચ્ચો ચારિકં પક્કામિ. મનુસ્સા ‘‘કુહિં, ભન્તે, સત્થા ગચ્છતી’’તિ પુચ્છન્તિ. ‘‘સાવત્થિનગરદ્વારે કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે તિત્થિયમદ્દનં યમકપાટિહારિયં કાતુ’’ન્તિ તેસં ભિક્ખૂ કથયન્તિ. મહાજનો ‘‘અચ્છરિયરૂપં કિર પાટિહારિયં ભવિસ્સતિ, પસ્સિસ્સામ ન’’ન્તિ ઘરદ્વારાનિ છડ્ડેત્વા સત્થારા સદ્ધિંયેવ અગમાસિ.

અઞ્ઞતિત્થિયા ‘‘મયમ્પિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ પાટિહારિયકરણટ્ઠાને પાટિહારિયં કરિસ્સામા’’તિ ઉપટ્ઠાકેહિ સદ્ધિં સત્થારમેવ અનુબન્ધિંસુ. સત્થા અનુપુબ્બેન સાવત્થિં ગન્ત્વા રઞ્ઞા ‘‘પાટિહારિયં કિર, ભન્તે, કરિસ્સથા’’તિ પુચ્છિતો ‘‘કરિસ્સામી’’તિ વત્વા ‘‘કદા, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ઇતો સત્તમે દિવસે આસાળ્હિપુણ્ણમાસિય’’ન્તિ આહ. ‘‘મણ્ડપં કરોમિ ભન્તે’’તિ? ‘‘અલં મહારાજ, મમ પાટિહારિયકરણટ્ઠાને સક્કો દેવરાજા દ્વાદસયોજનિકં રતનમણ્ડપં કરિસ્સતી’’તિ. ‘‘એતં કારણં નગરે ઉગ્ઘોસાપેમિ, ભન્તે’’તિ? ‘‘ઉગ્ઘોસાપેહિ મહારાજા’’તિ. રાજા ધમ્મઘોસકં અલઙ્કતહત્થિપિટ્ઠિં આરોપેત્વા ‘‘ભગવા કિર સાવત્થિનગરદ્વારે કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે તિત્થિયમદ્દનં પાટિહારિયં કરિસ્સતિ ઇતો સત્તમે દિવસે’’તિ યાવ છટ્ઠદિવસા દેવસિકં ઘોસનં કારેસિ. તિત્થિયા ‘‘કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે કિર કરિસ્સતી’’તિ સામિકાનં ધનં દત્વા સાવત્થિસામન્તે અમ્બરુક્ખે છિન્દાપયિંસુ. ધમ્મઘોસકો પુણ્ણમીદિવસે પાતોવ ‘‘અજ્જ, ભગવતો પાટિહારિયં ભવિસ્સતી’’તિ ઉગ્ઘોસેસિ. દેવતાનુભાવેન સકલજમ્બુદીપે દ્વારે ઠત્વા ઉગ્ઘોસિતં વિય અહોસિ. યે યે ગન્તું ચિત્તં ઉપ્પાદેન્તિ, તે તે સાવત્થિં પત્તમેવ અત્તાનં પસ્સિંસુ, દ્વાદસયોજનિકા પરિસા અહોસિ.

સત્થા પાતોવ સાવત્થિં પિણ્ડાય પવિસિતું નિક્ખમિ. કણ્ડો નામ ઉય્યાનપાલો પિણ્ડિપક્કમેવ કુમ્ભપમાણં મહન્તં અમ્બપક્કં રઞ્ઞો હરન્તો સત્થારં નગરદ્વારે દિસ્વા ‘‘ઇદં તથાગતસ્સેવ અનુચ્છવિક’’ન્તિ અદાસિ. સત્થા પટિગ્ગહેત્વા તત્થેવ એકમન્તં નિસિન્નો પરિભુઞ્જિત્વા ‘‘આનન્દ, ઇમં અમ્બટ્ઠિં ઉય્યાનપાલકસ્સ ઇમસ્મિં ઠાને રોપનત્થાય દેહિ, એસ કણ્ડમ્બો નામ ભવિસ્સતી’’તિ આહ. થેરો તથા અકાસિ. ઉય્યાનપાલો પંસું વિયૂહિત્વા રોપેસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ અટ્ઠિં ભિન્દિત્વા મૂલાનિ ઓતરિંસુ, નઙ્ગલસીસપમાણો રત્તઙ્કુરો ઉટ્ઠહિ, મહાજનસ્સ ઓલોકેન્તસ્સેવ પણ્ણાસહત્થક્ખન્ધો પણ્ણાસહત્થસાખો ઉબ્બેધતો ચ હત્થસતિકો અમ્બરુક્ખો સમ્પજ્જિ, તાવદેવસ્સ પુપ્ફાનિ ચ ફલાનિ ચ ઉટ્ઠહિંસુ. સો મધુકરપરિવુતો સુવણ્ણવણ્ણફલભરિતો નભં પૂરેત્વા અટ્ઠાસિ, વાતપ્પહરણકાલે મધુરપક્કાનિ પતિંસુ. પચ્છા આગચ્છન્તા ભિક્ખૂ પરિભુઞ્જિત્વાવ આગમિંસુ.

સાયન્હસમયે સક્કો દેવરાજા આવજ્જેન્તો ‘‘સત્થુ રતનમણ્ડપકરણં અમ્હાકં ભારો’’તિ ઞત્વા વિસ્સકમ્મદેવપુત્તં પેસેત્વા દ્વાદસયોજનિકં નીલુપ્પલસઞ્છન્નં સત્તરતનમણ્ડપં કારેસિ. એવં દસસહસ્સચક્કવાળદેવતા સન્નિપતિંસુ. સત્થા તિત્થિયમદ્દનં અસાધારણં સાવકેહિ યમકપાટિહારિયં કત્વા બહુજનસ્સ પસન્નભાવં ઞત્વા ઓરુય્હ બુદ્ધાસને નિસિન્નો ધમ્મં દેસેસિ. વીસતિ પાણકોટિયો અમતપાનં પિવિંસુ. તતો ‘‘પુરિમબુદ્ધા પન પાટિહારિયં કત્વા કત્થ ગચ્છન્તી’’તિ આવજ્જેન્તો ‘‘તાવતિંસભવન’’ન્તિ ઞત્વા બુદ્ધાસના ઉટ્ઠાય દક્ખિણપાદં યુગન્ધરમુદ્ધનિ ઠપેત્વા વામપાદેન સિનેરુમત્થકં અક્કમિત્વા પારિચ્છત્તકમૂલે

પણ્ડુકમ્બલસિલાયં વસ્સં ઉપગન્ત્વા અન્તોતેમાસં દેવાનં અભિધમ્મપિટકં કથેસિ. પરિસા સત્થુ ગતટ્ઠાનં અજાનન્તી ''દિસ્વાવ ગમિસ્સામા''તિ તત્થેવ તેમાસં વસિ. ઉપકટ્ઠાય પવારણાય મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો ગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. અથ નં સત્થા પુચ્છિ ''કહં પન એતરહિ સારિપુત્તો''તિ? ''એસો, ભન્તે, પાટિહારિયે પસીદિત્વા પબ્બજિતેહિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં સઙ્કસ્સનગરદ્વારે વસી''તિ. ''મોગ્ગલ્લાન, અહં ઇતો સત્તમે દિવસે સઙ્કસ્સનગરદ્વારે ઓતરિસ્સામિ, તથાગતં દટ્ઠુકામા સઙ્કસ્સનગરે એકતો સન્નિપતન્તૂ''તિ. થેરો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા આગન્ત્વા પરિસાય આરોચેત્વા સકલપરિસં સાવત્થિતો તિંસયોજનં સઙ્કસ્સનગરં એકમુહુત્તેનેવ પાપેસિ.

સત્થા વુત્થવસ્સો પવારેત્વા ''મહારાજ, મનુસ્સલોકં ગમિસ્સામી''તિ સક્કસ્સ આરોચેસિ. સક્કો વિસ્સકમ્મં આમન્તેત્વા ''દસબલસ્સ મનુસ્સલોકગમનત્થાય તીણિ સોપાનાનિ કરોહી''તિ આહ. સો સિનેરુમત્થકે સોપાનસીસં સઙ્કસ્સનગરદ્વારે ધુરસોપાનં કત્વા મજ્ઝે મણિમયં, એકસ્મિં પસ્સે રજતમયં, એકસ્મિં પસ્સે સુવણ્ણમયન્તિ તીણિ સોપાનાનિ માપેસિ, સત્તરતનમયા વેદિકાપરિક્ખેપા. સત્થા લોકવિવરણં પાટિહારિયં કત્વા મજ્ઝે મણિમયેન સોપાનેન ઓતરિ. સક્કો પત્તચીવરં અગ્ગહેસિ, સુયામો વાલબીજનિં, સહમ્પતિ મહાબ્રહ્મા છત્તં ધારેસિ, દસસહસ્સચક્કવાળદેવતા દિબ્બગન્ધમાલાદીહિ પૂજયિંસુ. સત્થારં ધુરસોપાને પતિટ્ઠિતં પઠમમેવ સારિપુત્તત્થેરો વન્દિ, પચ્છા સેસપરિસા. તસ્મિં સમાગમે સત્થા ચિન્તેસિ ''મોગ્ગલ્લાનો ''ઇદ્ધિમા'તિ પાકટો, ઉપાલિ 'વિનયધરો'તિ. સારિપુત્તસ્સ પન મહાપઞ્ઞગુણો અપાકટો, ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો એતેન સદિસો સમપઞ્ઞો નામ નત્થિ, પઞ્ઞાગુણમસ્સ પાકટં કરિસ્સામી''તિ પઠમં તાવ પુથુજ્જનાનં વિસયે પઞ્હં પુચ્છિ, તં પુથુજ્જનાવ કથયિંસુ તતો સોતાપન્નાનં વિસયે પઞ્હં પુચ્છિ, તમ્પિ સોતાપન્નાવ કથયિંસુ, પુથુજ્જના ન જાનિંસુ. એવં સકદાગામિવિસયે અનાગામિવિસયે ખીણાસવવિસયે મહાસાવકવિસયે ચ પઞ્હં પુચ્છિ, તમ્પિ હેટ્ઠિમા હેટ્ઠિમા ન જાનિંસુ, ઉપરિમા ઉપરિમાવ કથયિંસુ. અગ્ગસાવકવિસયે પુટ્ઠપઞ્હમ્પિ અગ્ગસાવકાવ કથયિંસુ, અઞ્ઞે ન જાનિંસુ. તતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ વિસયે પઞ્હં પુચ્છિ, તં થેરોવ કથેસિ, અઞ્ઞે ન જાનિંસુ.

મનુસ્સા ''કો નામ એસ થેરો સત્થારા સદ્ધિં કથેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''ધમ્મસેનાપતિ સારિપુત્તત્થેરો નામા''તિ સુત્વા ''અહો મહાપઞ્ઞો''તિ વદિંસુ. તતો પટ્ઠાય દેવમનુસ્સાનં અન્તરે થેરસ્સ મહાપઞ્ઞગુણો પાકટો જાતો. અથ નં સત્થા –

> ''યે ચ સઙ્ખાતધમ્માસે, યે ચ સેખા પુથૂ ઇધ;
> તેસં મે નિપકો ઇરિયં, પુટ્ઠો પબ્રૂહિ મારિસા''તિ. (સુ॰ નિ॰ ૧૦૪૪; ચૂળનિ॰ અજિતમાણવપુચ્છા ૬૩; નેત્તિ॰ ૧૪) –

બુદ્ધવિસયે પઞ્હં પુચ્છિત્વા ''ઇમસ્સ નુ ખો સારિપુત્ત, સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ આહ. થેરો પઞ્હં ઓલોકેત્વા ''સત્થા મં સેખાસેખાનં ભિક્ખૂનં આગમનપટિપદં પુચ્છતી''તિ પઞ્હે નિક્કઙ્ખો હુત્વા ''આગમનપટિપદા નામ ખન્ધાદિવસેન બહૂહિ મુખેહિ સક્કા કથેતું, કતં નુ ખો કથેન્તો સત્થુ અજ્ઝાસયં ગણ્હિતું સક્ખિસ્સામી''તિ અજ્ઝાસયે કઙ્ખિ. સત્થા ''સારિપુત્તો પઞ્હે નિક્કઙ્ખો, અજ્ઝાસયે પન મે કઙ્ખતિ, મયા નયે અદિન્ને કથેતું ન સક્ખિસ્સતિ, નયમસ્સ દસ્સામી''તિ નયં દદન્તો ''ભૂતમિદં સારિપુત્ત સમનુપસ્સા''તિ આહ. એવં કિરસ્સ અહોસિ ''સારિપુત્તો મમ અજ્ઝાસયં ગહેત્વા કથેન્તો ખન્ધવસેન કથેસ્સતી''તિ. થેરસ્સ સહ નયદાનેન સો પઞ્હો નયસતેન નયસહસ્સેન ઉપટ્ઠાસિ. સો સત્થારા દિન્નનયે ઠત્વા બુદ્ધવિસયે પઞ્હં કથેસિ.

સત્થા દ્વાદસયોજનિકાય પરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તિંસ પાણકોટિયો અમતપાનં પિવિંસુ. સત્થા પરિસં ઉય્યોજેત્વા ચારિકં ચરન્તો અનુપુબ્બેન સાવત્થિં ગન્ત્વા પુનદિવસે સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખૂહિ વત્તે દસ્સિતે ગન્ધકુટિં પાવિસિ. સાયન્હસમયે ભિક્ખૂ થેરસ્સ ગુણકથં કથેન્તા ધમ્મસભાયં નિસીદિંસુ ''મહાપઞ્ઞો, આવુસો, સારિપુત્તો પુથુપઞ્ઞો જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો દસબલેન સંખિત્તેન પુચ્છિતપઞ્હં વિત્થારેન કથેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ એસ સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં કથેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સરભમિગયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અરઞ્ઞે વસતિ. રાજા મિગવિત્તકો અહોસિ થામસમ્પન્નો, અઞ્ઞં મનુસ્સં ''મનુસ્સો''તિપિ ન ગણેતિ. સો એકદિવસં મિગવં ગન્ત્વા અમચ્ચે આહ – ''યસ્સ પસ્સેન મિગો પલાયતિ, તેન સો દણ્ડો દાતબ્બો''તિ. તે ચિન્તયિંસુ ''કદાચિ વેમજ્ઝે ઠિતમિગં વિજ્ઝન્તિ, કદાચિ ઉટ્ઠિતં, કદાચિ પલાયન્તમ્પિ, અજ્જ પન યેન કેનચિ ઉપાયેન રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનઞ્ઞેવ આરોપેસ્સામા''તિ. ચિન્તેત્વા ચ પન કતિકં કત્વા રઞ્ઞો ધુરમગ્ગં અદંસુ. તે મહન્તં ગુમ્બં પરિક્ખિપિત્વા મુગ્ગરાદીહિ ભૂમિં પોથયિંસુ. પઠમમેવ સરભમિગો ઉટ્ઠાય તિક્ખત્તું ગુમ્બં અનુપરિગન્ત્વા પલાયનોકાસં ઓલોકેન્તો સેસદિસાસુ મનુસ્સે બાહાય બાહં ધનુના ધનું આહચ્ચ નિરન્તરે ઠિતે દિસ્વા રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનેયેવ ઓકાસં અદ્દસ. સો ઉમ્મીલિતેસુ અક્ખીસુ વાલુકં ખિપમાનો વિય રાજાનં અભિમુખો અગમાસિ. રાજા તં લહુસમ્પત્તં દિસ્વા સરં ઉક્ખિપિત્વા વિજ્ઝિ. સરભમિગા નામ સરં વઞ્ચેતું છેકા હોન્તિ, સરે અભિમુખં આગચ્છન્તે વેગં હાપેત્વા તિટ્ઠન્તિ, પચ્છતો આગચ્છન્તે વેગેન પુરતો જવન્તિ, ઉપરિભાગેનાગચ્છન્તે પિટ્ઠિં નામેન્તિ, પસ્સેનાગચ્છન્તે થોકં અપગચ્છન્તિ, કુચ્છિં સન્ધાયાગચ્છન્તે પરિવત્તિત્વા પતન્તિ, સરે અતિક્કન્તે વાતચ્છિન્નવલાહકવેગેન પલાયન્તિ.

સોપિ રાજા તસ્મિં પરિવત્તિત્વા પતિતે ''સરભમિગો મે વિદ્ધો''તિ નાદં મુઞ્ચિ. સરભો ઉટ્ઠાય વાતવેગેન પલાયિ. બલમણ્ડલં ભિજ્જિત્વા ઉભોસુ પસ્સેસુ ઠિતઅમચ્ચા સરભં પલાયમાનં દિસ્વા એકતો હુત્વા પુચ્છિંસુ ''મિગો કસ્સ ઠિતટ્ઠાનં અભિરુહી''તિ? ''રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાન''ન્તિ . ''રાજા 'વિદ્ધો મે'તિ વદતિ, કોનેન વિદ્ધો, નિબ્બિરજ્ઝો ભો અમ્હાકં રાજા, ભૂમિનેન વિદ્ધા''તિ તે નાનપ્પકારેન રઞ્ઞા સદ્ધિં કેળિં કરિંસુ. રાજા ચિન્તેસિ ''ઇમે મં પરિહસન્તિ, ન મમ પમાણં જાનન્તી''તિ ગાળ્હં નિવાસેત્વા પત્તિકોવ ખગ્ગં આદાય ''સરભં ગણ્હિસ્સામી''તિ વેગેન પક્ખન્દિ. અથ નં દિસ્વા તીણિ યોજનાનિ અનુબન્ધિ. સરભો અરઞ્ઞં પાવિસિ, રાજાપિ પાવિસિ. તત્થ સરભમિગસ્સ ગમનમગ્ગે સટ્ઠિહત્થમત્તો મહાપૂતિપાદનરકાવાટો અત્થિ, સો તિંસહત્થમત્તં ઉદકેન પુણ્ણો તિણેહિ ચ પટિચ્છન્નો. સરભો ઉદકગન્ધં ઘાયિત્વાવ આવાટભાવં ઞત્વા થોકં ઓસક્કિત્વા ગતો. રાજા પન ઉજુકમેવ ગચ્છન્તો તસ્મિં પતિ.

સરભો તસ્સ પદસદ્દં અસુણન્તો નિવત્તિત્વા તં અપસ્સન્તો ''નરકાવાટે પતિતો ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા આગન્ત્વા ઓલોકેન્તો તં ગમ્ભીરઉદકે અપતિટ્ઠં કિલમન્તં દિસ્વા તેન કતં અપરાધં હદયે અકત્વા સઞ્જાતકારુઞ્ઞો ''મા મયિ પસ્સન્તેવ રાજા નસ્સતુ, ઇમમ્હા દુક્ખા નં મોચેસ્સામી''તિ આવાટતીરે ઠિતો ''મા ભાયિ, મહારાજ, મહન્તા દુક્ખા તં મોચેસ્સામી''તિ વત્વા અત્તનો પિયપુત્તં ઉદ્ધરિતું ઉસ્સાહં કરોન્તો વિય તસ્સુદ્ધરણત્થાય સિલાય યોગ્ગં કત્વાવ ''વિજ્ઝિસ્સામી''તિ આગતં રાજાનં સટ્ઠિહત્થા નરકા ઉદ્ધરિત્વા અસ્સાસેત્વા પિટ્ઠિં આરોપેત્વા અરઞ્ઞા નીહરિત્વા સેનાય અવિદૂરે ઓતારેત્વા ઓવાદમસ્સ દત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેસિ. રાજા મહાસત્તં

વિના વસિતું અસક્કોન્તો આહ ‘‘સામિ સરભમિગરાજ, મયા સદ્ધિં બારાણસિં એહિ, દ્વાદસયોજનિકાય તે બારાણસિયં રજ્જં દમ્મિ, તં કારેહી’’તિ. ‘‘મહારાજ, મયં તિરચ્છાનગતા, ન મે રજ્જેનત્થો, સચે તે મયિ સિનેહો અત્થિ, મયા દિન્નાનિ સીલાનિ રક્ખન્તો રટ્ઠવાસિનોપિ સીલં રક્ખાપેહી’’તિ તં ઓવદિત્વા અરઞ્ઞમેવ પાવિસિ.

સો અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ તસ્સ ગુણં સરન્તોવ સેનં પાપુણિત્વા સેનઙ્ગપરિવુતો નગરં ગન્ત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય સકલનગરવાસિનો પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખન્તૂ’’તિ ધમ્મભેરિં ચરાપેસિ. મહાસત્તેન પન અત્તનો કતગુણં કસ્સચિ અકથેત્વા સાયન્હે નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા અલઙ્કતસયને સયિત્વા પચ્ચૂસકાલે મહાસત્તસ્સ ગુણં સરિત્વા ઉટ્ઠાય સયનપિટ્ઠે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા પીતિપુણ્ણેન હદયેન છહિ ગાથાહિ ઉદાનેસિ –

૧૩૪.‘‘આસીસેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, યથા ઇચ્છિં તથા અહુ.

૧૩૫.‘‘આસીસેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, ઉદકા થલમુબ્ભતં.

૧૩૬.‘‘વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, યથા ઇચ્છિં તથા અહુ.

૧૩૭.‘‘વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, ઉદકા થલમુબ્ભતં.

૧૩૮.‘‘દુક્ખૂપનીતોપિ નરો સપઞ્ઞો, આસં ન છિન્દેય્ય સુખાગમાય;
બહૂ હિ ફસ્સા અહિતા હિતા ચ, અવિતક્કિતા મચ્ચુમુપબ્બજન્તિ.

૧૩૯.‘‘અચિન્તિતમ્પિ ભવતિ, ચિન્તિતમ્પિ વિનસ્સતિ;
ન હિ ચિન્તામયા ભોગા, ઇત્થિયા પુરિસસ્સ વા’’તિ.

તત્થ **આસીસેથેવ પુરિસો**તિ આસચ્છેદકકમ્મં અકત્વા અત્તનો કમ્મેસુ આસં કરોથેવ ન ઉક્કણ્ઠેય્ય. **યથા ઇચ્છિ**ન્તિ અહઞ્હિ સટ્ઠિહત્થા નરકા ઉટ્ઠાનં ઇચ્છિં, સોમ્હિ તથેવ જાતો, તતો ઉટ્ઠિતોયેવાતિ દીપેતિ. **અહિતા હિતા ચા**તિ દુક્ખફસ્સા ચ સુખફસ્સા ચ, ‘‘મરણફસ્સા જીવિતફસ્સા ચા’’તિપિ અત્થો, સત્તાનઞ્હિ મરણફસ્સો અહિતો જીવિતફસ્સો હિતો, તેસં અવિતક્કિતો અચિન્તિતોપિ મરણફસ્સો આગચ્છતીતિ દસ્સેતિ. **અચિન્તિ તમ્પી**તિ મયા ‘‘આવાટે પતિસ્સામી’’તિ ન ચિન્તિતં, ‘‘સરભં મારેસ્સામી’’તિ ચિન્તિતં, ઇદાનિ પન મે ચિન્તિતં નટ્ઠં, અચિન્તિતમેવ જાતં. **ભોગા**તિ યસપરિવારા. એતે ચિન્તામયા ન હોન્તિ, તસ્મા ઞાણવતા વીરિયમેવ કાતબ્બં. વીરિયવતો હિ અચિન્તિતમ્પિ હોતિયેવ.

તસ્સેવં ઉદાનં ઉદાનેન્તસ્સેવ અરુણં ઉટ્ઠહિ. પુરોહિતો ચ પાતોવ સુખસેય્યપુચ્છનત્થં આગન્ત્વા રાજદ્વારે ઠિતો તસ્સ ઉદાનગીતસદ્દં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘રાજા હિય્યો મિગવં અગમાસિ, તત્થ સરભમિગં વિરદ્ધો ભવિસ્સતિ, તતો અમચ્ચેહિ અવહસિયમાનો ‘મારેત્વા નં આહરિસ્સામી’તિ ખત્તિયમાનેન તં અનુબન્ધન્તો સટ્ઠિહત્થે નરકે પતિતો ભવિસ્સતિ, દયાલુના સરભરાજેન રઞ્ઞો દોસં અચિન્તેત્વા રાજા ઉદ્ધરિતો ભવિસ્સતિ, તેન મઞ્ઞે ઉદાનં

ઉદાનેતી''તિ. એવં બ્રાહ્મણસ્સ રઞ્ઞો પરિપુણ્ણબ્યઞ્જનં ઉદાનં સુત્વા સુમજ્જિતે આદાસે મુખં ઓલોકેન્તસ્સ છાયા વિય રઞ્ઞા ચ સરભેન ચ કતકારણં પાકટં અહોસિ. સો નખગ્ગેન દ્વારં આકોટેસિ. રાજા ''કો એસો''તિ પુચ્છિ. ''અહં દેવ પુરોહિતો''તિ. અથસ્સ દ્વારં વિવરિત્વા ''ઇતો એહાચરિયા''તિ આહ. સો પવિસિત્વા રાજાનં જયાપેત્વા એકમન્તં ઠિતો ''અહં, મહારાજ, તયા અરઞ્ઞે કતકારણં જાનામિ, ત્વં એકં સરભમિગં અનુબન્ધન્તો નરકે પતિતો, અથ નં સો સરભો સિલાય યોગ્ગં કત્વા નરકતો ઉદ્ધરિ, સો ત્વં તસ્સ ગુણં અનુસ્સરિત્વા ઉદાનં ઉદાનેસી''તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૪૦.''સરભં ગિરિદુગ્ગસ્મિં, યં ત્વં અનુસરી પુરે;
અલીનચિત્તસ્સ તુવં, વિક્કન્તમનુજીવસિ.

૧૪૧.''યો તં વિદુગ્ગા નરકા સમુદ્ધરિ, સિલાય યોગ્ગં સરભો કરિત્વા;
દુક્ખૂપનીતં મચ્ચુમુખા પમોચયિ, અલીનચિત્તં ત મિગં વદેસી''તિ.

તત્થ **અનુસરી**તિ અનુબન્ધિ. **વિક્કન્ત**ન્તિ ઉદ્ધરણત્થાય કતપરક્કમં. **અનુજીવસી**તિ ઉપજીવસિ, તસ્સાનુભાવેન તયા જીવિતં લદ્ધન્તિ અત્થો. **સમુદ્ધરી**તિ ઉદ્ધરિ. **ત મિગં વદેસી**તિ તં સુવણ્ણસરભમિગં ઇધ સિરિસયને નિસિન્નો વણ્ણેસિ.

તં સુત્વા રાજા ''અયં મયા સદ્ધિં ન મિગવં ગતો, સબ્બં પવત્તિં જાનાતિ, કથં નુ ખો જાનાતિ, પુચ્છિસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા નવમં ગાથમાહ –

૧૪૨.''કિં ત્વં નુ તત્થેવ તદા અહોસિ, ઉદાહુ તે કોચિ નં એતદક્ખા;
વિવટચ્છદ્દો નુસિ સબ્બદસ્સી, ઞાણં નુ તે બ્રાહ્મણ ભિંસરૂપ''ન્તિ.

તત્થ **ભિંસરૂપ**ન્તિ કિં નુ તે ઞાણં બલવજાતિકં, તેનેતં જાનાસીતિ.

બ્રાહ્મણો ''નાહં સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો, બ્યઞ્જનં અમક્ખેત્વા તયા કથિતગાથાનં પન મય્હં અત્થો ઉપટ્ઠાતી''તિ દીપેન્તો દસમં ગાથમાહ –

૧૪૩.''ન ચેવહં તત્થ તદા અહોસિં, ન ચાપિ મે કોચિ નં એતદક્ખા;
ગાથાપદાનઞ્ચ સુભાસિતાનં, અત્થં તદાનેન્તિ જનિન્દ ધીરા''તિ.

તત્થ **સુભાસિતાન**ન્તિ બ્યઞ્જનં અમક્ખેત્વા સુટ્ઠુ ભાસિતાનં. **અત્થં તદાનેન્તી**તિ યો તેસં અત્થો, તં આનેન્તિ ઉપધારેન્તીતિ.

રાજા તસ્સ તુસ્સિત્વા બહું ધનં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય દાનાદિપુઞ્ઞાભિરતો અહોસિ, મનુસ્સાપિ પુઞ્ઞાભિરતા હુત્વા મતમતા સગ્ગમેવ પૂરયિંસુ. અથેકદિવસં રાજા ''લક્ખં વિજ્ઝિસ્સામી''તિ પુરોહિતમાદાય ઉય્યાનં ગતો. તદા સક્કો દેવરાજા બહૂ નવે દેવે ચ દેવકઞ્ઞાયો ચ દિસ્વા ''કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ આવજ્જેન્તો સરભમિગેન નરકા ઉદ્ધરિત્વા રઞ્ઞો સીલેસુ પતિટ્ઠાપિતભાવં ઞત્વા ''રઞ્ઞો આનુભાવેન મહાજનો પુઞ્ઞાનિ કરોતિ, તેન દેવલોકો પરિપૂરતિ, ઇદાનિ ખો પન રાજા લક્ખં વિજ્ઝિતું ઉય્યાનં ગતો, તં વીમંસિત્વા સીહનાદં નદાપેત્વા

સરભમિગસ્સ ગુણં કથાપેત્વા અત્તનો ચ સક્કભાવં જાનાપેત્વા આકાસે ઠિતો ધમ્મં દેસેત્વા મેત્તાય ચેવ પઞ્ચન્નં સીલાનઞ્ચ ગુણં કથેત્વા આગમિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઉય્યાનં અગમાસિ. રાજાપિ ''લક્ખં વિજ્ઝિસ્સામી''તિ ધનું આરોપેત્વા સરં સન્નય્હિ. તસ્મિં ખણે સક્કો રઞ્ઞો ચ લક્ખસ્સ ચ અન્તરે અત્તનો આનુભાવેન સરભં દસ્સેસિ. રાજા તં દિસ્વા સરં ન મુઞ્ચિ. અથ નં સક્કો પુરોહિતસ્સ સરીરે અધિમુચ્ચિત્વા ગાથં અભાસિ –

૧૪૪.''આદાય પત્તિં પરવિરિયઘાતિં, ચાપે સરં કિં વિચિકિચ્છસે તુવં;
નુન્નો સરો સરભં હન્તુ ખિપ્પં, અન્નઞ્હિ એતં વરપઞ્ઞ રઞ્ઞો''તિ.

તત્થ **પત્તિન્તિ** વાજપત્તેહિ સમન્નાગતં. **પરવિરિયઘાતિન્તિ** પરેસં વીરિયઘાતકં. **ચાપે સરન્તિ** એતં પત્તસહિતં સરં ચાપે આદાય સન્નય્હિત્વા ઇદાનિ ત્વં કિં વિચિકિચ્છસિ. **હન્તૂતિ** તયા વિસ્સટ્ઠો હુત્વા એસ સરો ખિપ્પં ઇમં સરભં હનતુ. **અન્નઞ્હિ એતન્તિ** વરપઞ્ઞ, મહારાજ, સરભો નામ રઞ્ઞો આહારો ભક્ખોતિ અત્થો.

તતો રાજા ગાથમાહ –

૧૪૫.''અદ્ધા પજાનામિ અહમ્પિ એતં, અન્નં મિગો બ્રાહ્મણ ખત્તિયસ્સ;
પુબ્બે કતઞ્ચ અપચાયમાનો, તસ્મા મિગં સરભં નો હનામી''તિ.

તત્થ **પુબ્બે કતઞ્ચાતિ** બ્રાહ્મણ, અહમેતં એકંસેન જાનામિ યથા મિગો ખત્તિયસ્સ અન્નં, પુબ્બે પન ઇમિના મય્હં કતગુણં પૂજેમિ, તસ્મા તં ન હનામીતિ.

તતો સક્કો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૪૬.''નેસો મિગો મહારાજ, અસુરેસો દિસમ્પતિ;
એતં હન્ત્વા મનુસ્સિન્દ, ભવસ્સુ અમરાધિપો.

૧૪૭.''સચે ચ રાજા વિચિકિચ્છસે તુવં, હન્તું મિગં સરભં સહાયકં;
સપુત્તદારો નરવીરસેટ્ઠ, ગન્તા તુવં વેતરણિં યમસ્સા''તિ.

તત્થ **અસુરેસોતિ** અસુરો એસો, અસુરજેટ્ઠકો સક્કો એસોતિ અધિપ્પાયેન વદતિ. **અમરાધિપોતિ** ત્વં એતં સક્કં મારેત્વા સયં સક્કો દેવરાજા હોહીતિ વદતિ. **વેતરણિં યમસ્સાતિ** ''સચે એતં 'સહાયો મે'તિ ચિન્તેત્વા ન મારેસ્સસિ, સપુત્તદારો યમસ્સ વેતરણિનિરયં ગતો ભવિસ્સસી''તિ નં તાસેસિ.

તતો રાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૪૮.''કામં અહં જાનપદા ચ સબ્બે, પુત્તા ચ દારા ચ સહાયસઙ્ઘા;
ગચ્છેમુ તં વેતરણિં યમસ્સ, ન ત્વેવ હઞ્ઞો મમ પાણદો યો.

૧૪૯.''અયં મિગો કિચ્છગતસ્સ મય્હં, એકસ્સ કત્તા વિવનસ્મિ ઘોરે;
તં તાદિસં પુબ્બકિચ્ચં સરન્તો, જાનં મહાબ્રહ્મે કથં હનેય્ય''ન્તિ.

તત્થ **મમ પાણદો યો**તિ બ્રાહ્મણ, યો મમ પાણદદો યેન મે પિયં જીવિતં દિન્નં, નરકં પવિસન્તેન મયા સો ન ત્વેવ હઞ્ઞો ન હનિતબ્બો, અવજ્ઝો એસોતિ વદતિ. **એકસ્સ કત્તા વિવનસ્મિ ઘોરે**તિ દારુણે અરઞ્ઞે પવિટ્ઠસ્સ સતો એકસ્સ અસહાયકસ્સ મમ કત્તા કારકો જીવિતસ્સ દાયકો, સ્વાહં તં ઇમિના કતં તાદિસં પુબ્બકિચ્ચં સરન્તોયેવ તં ગુણં જાનન્તોયેવ કથં હનેય્યં.

અથ સક્કો પુરોહિતસ્સ સરીરતો અપગન્ત્વા સક્કત્તભાવં માપેત્વા આકાસે ઠત્વા રઞ્ઞો ગુણં પકાસેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૫૦.‘‘મિત્તાભિરાધી ચિરમેવ જીવ, રજ્જં ઇમં ધમ્મગુણે પસાસ;
નારીગણેહિ પરિચારિયન્તો, મોદસ્સુ રટ્ઠે તિદિવેવ વાસવો.

૧૫૧.‘‘અક્કોધનો નિચ્ચપસન્નચિત્તો, સબ્બાતિથી યાચયોગો ભવિત્વા;
દત્વા ચ ભુત્વા ચ યથાનુભાવં, અનિન્દિતો સગ્ગમુપેહિ ઠાન’’ન્તિ.

તત્થ **મિત્તાભિરાધી**તિ મિત્તે આરાધેન્તો તોસેન્તો તેસુ અદુબ્ભમાનો. **સબ્બાતિથી**તિ સબ્બે ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણે અતિથી પાહુનકેયેવ કત્વા પરિહરન્તો યાચિતબ્બયુત્તકો હુત્વા. **અનિન્દિતો**તિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરણેન પમુદિતો દેવલોકેન અભિનન્દિતો હુત્વા સગ્ગટ્ઠાનં ઉપેહીતિ.

એવં વત્વા સક્કો ‘‘અહં મહારાજં તં પરિગ્ગણ્હિતું આગતો, ત્વં અત્તાનં પરિગ્ગણ્હિતું નાદાસિ, અપ્પમત્તો હોહી’’તિ તં ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ સારિપુત્તો સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં જાનાતિયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પુરોહિતો સારિપુત્તો, સરભમિગો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સરભમિગજાતકવણ્ણના દસમા.

જાતકુદ્દાનં –

અમ્બ ફન્દન જવન, નારદ દૂત કલિઙ્ગા;
અકિત્તિ તક્કારિયં રુરુ, સરભં દસ તેરસે.

તેરસકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. પકિણ્ણકનિપાતો

[૪૮૪] ૧. સાલિકેદારજાતકવણ્ણના

સમ્પન્નં સાલિકેદારન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો માતુપોસકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ **સામજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૨૯૬ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ગિહી પોસેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''કિં તે હોન્તી''તિ વત્વા ''માતાપિતરો મે, ભન્તે''તિ વુત્તે ''સાધુ ભિક્ખુ, પોરાણકપણ્ડિતા તિરચ્છાના હુત્વા સુવયોનિયં નિબ્બત્તિત્વાપિ જિણ્ણે માતાપિતરો કુલાવકે નિપજ્જાપેત્વા મુખતુણ્ડકેન ગોચરં આહરિત્વા પોસેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે રાજગહે મગધરાજા નામ રજ્જં કારેસિ. તદા નગરતો પુબ્બુત્તરદિસાય સાલિન્દિયો નામ બ્રાહ્મણગામો અહોસિ. તસ્સ પુબ્બુત્તરદિસાય મગધખેત્તં અત્થિ, તત્થ કોસિયગોત્તો નામ સાલિન્દિયવાસી બ્રાહ્મણો સહસ્સકરીસમત્તં ખેત્તં ગહેત્વા સાલિં વપાપેસિ. ઉટ્ઠિતે ચ પન સસ્સે વતિં થિરં કારેત્વા કસ્સચિ પણ્ણાસકરીસમત્તં, કસ્સચિ સટ્ઠિકરીસમત્તન્તિ એવં પઞ્ચસતકરીસમત્તં ખેત્તં અત્તનો પુરિસાનંયેવ આરક્ખણત્થાય દત્વા સેસં પઞ્ચસતકરીસમત્તં ખેત્તં ભતિં કત્વા એકસ્સ ભતકસ્સ અદાસિ. સો તત્થ કુટિં કત્વા રત્તિન્દિવં વસતિ. ખેત્તસ્સ પન પુબ્બુત્તરદિસાભાગે એકસ્મિં સાનુપબ્બતે મહન્તં સિમ્બલિવનં અત્થિ, તત્થ અનેકાનિ સુવસતાનિ વસન્તિ. તદા બોધિસત્તો તસ્મિં સુવસઙ્ઘે સુવરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. સો વયપ્પત્તો અભિરૂપો થામસમ્પન્નો સકટનાભિપમાણસરીરો અહોસિ. અથસ્સ પિતા મહલ્લકકાલે ''અહં ઇદાનિ દૂરં ગન્તું ન સક્કોમિ, ત્વં ઇમં ગણં પરિહરા''તિ ગણં નિય્યાદેસિ. સો પુનદિવસતો પટ્ઠાય માતાપિતૂનં ગોચરત્થાય ગન્તું નાદાસિ, સુવગણં પરિહરન્તો હિમવન્તં ગન્ત્વા સયંજાતસાલિવને યાવદત્થં સાલિં ખાદિત્વા આગમનકાલે માતાપિતૂનં પહોનકં ગોચરં આહરિત્વા માતાપિતરો પોસેસિ.

અથસ્સ એકદિવસં સુવા આરોચેસું ''પુબ્બે ઇમસ્મિં કાલે મગધખેત્તે સાલિ પચ્ચતિ, ઇદાનિ કિં નુ ખો જાત''ન્તિ? ''તેન હિ જાનાથા''તિ દ્વે સુવે પહિણિંસુ. તે ગન્ત્વા મગધખેત્તે ઓતરન્તા તસ્સ ભતિયા રક્ખણપુરિસસ્સ ખેત્તે ઓતરિત્વા સાલિં ખાદિત્વા એકં સાલિસીસં આદાય સિમ્બલિવનં ગન્ત્વા સાલિસીસં મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે ઠપેત્વા ''તત્થ એવરૂપો સાલી''તિ વદિંસુ. સો પુનદિવસે સુવગણપરિવુતો તત્થ ગન્ત્વા તસ્મિં ભતકસ્સ ખેત્તે ઓતરિ. સો પન પુરિસો સુવે સાલિં ખાદન્તે દિસ્વા ઇતો ચિતો ચ ધાવિત્વા વારેન્તોપિ વારેતું ન સક્કોતિ. સેસા સુવા યાવદત્થં સાલિં ખાદિત્વા તુચ્છમુખાવ ગચ્છન્તિ. સુવરાજા પન બહૂનિ સાલિસીસાનિ એકતો કત્વા તેહિ પરિવુતો હુત્વા આહરિત્વા માતાપિતૂનં દેતિ. સુવા પુનદિવસતો પટ્ઠાય તત્થેવ સાલિં ખાદિંસુ. અથ સો પુરિસો ''સચે ઇમે અઞ્ઞં કતિપાહં એવં ખાદિસ્સન્તિ, કિઞ્ચિ ન ભવિસ્સતિ, બ્રાહ્મણો સાલિં અગ્ઘાપેત્વા મય્હં ઇણં કરિસ્સતિ, ગન્ત્વા તસ્સ આરોચેસ્સામી''તિ સાલિમુટ્ઠિના સદ્ધિં તથારૂપં પણ્ણાકારં ગહેત્વા સાલિન્દિયગામં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણં પસ્સિત્વા વન્દિત્વા પણ્ણાકારં દત્વા એકમન્તં ઠિતો ''કિં, ભો પુરિસ, સમ્પન્નં સાલિખેત્ત''ન્તિ પુટ્ઠો ''આમ, બ્રાહ્મણ, સમ્પન્ન''ન્તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧. ''સમ્પન્નં સાલિકેદારં, સુવા ભુઞ્જન્તિ કોસિય;
પટિવેદેમિ તે બ્રહ્મે, ન ને વારેતુમુસ્સહે.

૨. ''એકો ચ તત્થ સકુણો, યો નેસં સબ્બસુન્દરો;

ભુત્વા સાલિં યથાકામં, તુણ્ડેનાદાય ગચ્છતી''તિ.

તત્થ **સમ્પન્નન્તિ** પરિપુણ્ણં અવેકલ્લં. **સાલિકેદારન્તિ** સાલિખેત્તં. **સબ્બસુન્દરોતિ** સબ્બેહિ કોટ્ઠાસેહિ સુન્દરો રત્તતુણ્ડો જિઞ્જુકસન્નિભઅક્ખિ રત્તપાદો તીહિ રત્તરાજીહિ પરિક્ખિત્તગીવો મહામયૂરપમાણો સો યાવદત્થં સાલિં ખાદિત્વા અઞ્ઞં તુણ્ડેન ગહેત્વા ગચ્છતીતિ.

બ્રાહ્મણો તસ્સ કથં સુત્વા સુવરાજે સિનેહં ઉપ્પાદેત્વા ખેત્તપાલં પુચ્છિ ''અમ્ભો પુરિસ, પાસં ઓડ્ડેતું જાનાસી''તિ? ''આમ, જાનામી''તિ. અથ નં ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૩. ''ઓડ્ડેન્તુ વાલપાસાનિ, યથા બજ્ઝેથ સો દિજો;
જીવઞ્ચ નં ગહેત્વાન, આનયેહિ મમન્તિકે''તિ.

તત્થ **ઓડ્ડેન્તૂતિ** ઓડ્ડયન્તુ. **વાલપાસાનીતિ** અસ્સવાલાદિરજ્જુમયપાસાનિ. **જીવઞ્ચ નન્તિ** જીવન્તં એવ નં. **આનયેહીતિ** આનેહિ.

તં સુત્વા ખેત્તપાલો સાલિં અગ્ઘાપેત્વા ઇણસ્સ અકતભાવેન તુટ્ઠો ગન્ત્વા અસ્સવાલે વટ્ટેત્વા ''અજ્જ ઇમસ્મિં ઠાને ઓતરિસ્સતી''તિ સુવરઞ્ઞો ઓતરણટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા પુનદિવસે પાતોવ ચાટિપમાણં પઞ્જરં કત્વા પાસઞ્ચ ઓડ્ડેત્વા સુવાનં આગમનં ઓલોકેન્તો કુટિયં નિસીદિ. સુવરાજાપિ સુવગણપરિવુતો આગન્ત્વા અલોલુપ્પચારતાય હિય્યો ખાદિતટ્ઠાને ઓડ્ડિતપાસે પાદં પવેસન્તોવ ઓતરિ. સો અત્તનો બદ્ધભાવં ઞત્વા ચિન્તેસિ ''સચાહં ઇદાનેવ બદ્ધરવં રવિસ્સામિ, ઞાતકામે ભયતજ્જિતા ગોચરં અગ્ગહેત્વાવ પલાયિસ્સન્તિ, યાવ એતેસં ગોચરગ્ગહણં, તાવ અધિવાસેસ્સામી''તિ. સો તેસં સુહિતભાવં ઞત્વા મરણભયતજ્જિતો હુત્વા તિક્ખત્તું બદ્ધરવં રવિ. અથ સબ્બે તે સુવા પલાયિંસુ. સુવરાજા ''એત્તકેસુ મે ઞાતકેસુ નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો એકોપિ નત્થિ, કિં નુ ખો મયા પાપં કત''ન્તિ વિલપન્તો ગાથમાહ –

૪. ''એતે ભુત્વા પિવિત્વા ચ, પક્કમન્તિ વિહઙ્ગમા;
એકો બદ્ધોસ્મિ પાસેન, કિં પાપં પકતં મયા''તિ.

ખેત્તપાલો સુવરાજસ્સ બદ્ધરવં સુવાનઞ્ચ આકાસે પક્ખન્દનસદ્દં સુત્વા ''કિં નુ ખો''તિ કુટિયા ઓરુય્હ પાસટ્ઠાનં ગન્ત્વા સુવરાજાનં દિસ્વા ''યસ્સેવ મે પાસો ઓડ્ડિતો, સ્વેવ બદ્ધો''તિ તુટ્ઠમાનસો સુવરાજાનં પાસતો મોચેત્વા દ્વે પાદે એકતો બન્ધિત્વા દળ્હં આદાય સાલિન્દિયગામં ગન્ત્વા સુવરાજં બ્રાહ્મણસ્સ અદાસિ. બ્રાહ્મણો બલવસિનેહેન મહાસત્તં ઉભોહિ હત્થેહિ દળ્હં ગહેત્વા અઙ્કે નિસીદાપેત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૫. ''ઉદરં નૂન અઞ્ઞેસં, સુવ અચ્ચોદરં તવ;
ભુત્વા સાલિં યથાકામં, તુણ્ડેનાદાય ગચ્છસિ.

૬. ''કોટ્ઠં નુ તત્થ પૂરેસિ, સુવ વેરં નુ તે મયા;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કુહિં સાલિં નિદાહસી''તિ.

તત્થ **ઉદરં નૂના**તિ અઞ્ઞેસં ઉદરં ઉદરમેવ મઞ્ઞે, તવ ઉદરં પન અતિઉદરં. **તત્થા**તિ તસ્મિં સિમ્બલિવને. **પૂરેસી**તિ વસ્સારત્તત્થાય પૂરેસિ. **નિદાહસી**તિ નિધાનં કત્વા ઠપેસિ, ‘‘નિધીયસી’’તિપિ પાઠો.

તં સુત્વા સુવરાજા મધુરાય મનુસ્સભાસાય સત્તમં ગાથમાહ –

૭. ‘‘ન મે વેરં તયા સદ્ધિં, કોટ્ઠો મય્હં ન વિજ્જતિ;
ઇણં મુઞ્ચામિણં દમ્મિ, સમ્પત્તો કોટસિમ્બલિં;
નિધિમ્પિ તત્થ નિદહામિ, એવં જાનાહિ કોસિયા’’તિ.

તત્થ **ઇણં મુઞ્ચામિણં દમ્મી**તિ તવ સાલિં હરિત્વા ઇણં મુઞ્ચામિ ચેવ દમ્મિ ચાતિ વદતિ. **નિધિમ્પી**તિ એકં તત્થ સિમ્બલિવને અનુગામિકનિધિમ્પિ નિદહામિ.

અથ નં બ્રાહ્મણો પુચ્છિ –

૮. ‘‘કીદિસં તે ઇણદાનં, ઇણમોક્ખો ચ કીદિસો;
નિધિનિધાનમક્ખાહિ, અથ પાસા પમોક્ખસી’’તિ.

તત્થ **ઇણદાન**ન્તિ ઇણસ્સ દાનં. **નિધિનિધાન**ન્તિ નિધિનો નિધાનં.

એવં બ્રાહ્મણેન પુટ્ઠો સુવરાજા તસ્સ બ્યાકરોન્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૯. ‘‘અજાતપક્ખા તરુણા, પુત્તકા મય્હ કોસિય;
તે મં ભતા ભરિસ્સન્તિ, તસ્મા તેસં ઇણં દદે.

૧૦. ‘‘માતા પિતા ચ મે વુદ્ધા, જિણ્ણકા ગતયોબ્બના;
તેસં તુણ્ડેન હાતૂન, મુઞ્ચે પુબ્બકતં ઇણં.

૧૧. ‘‘અઞ્ઞેપિ તત્થ સકુણા, ખીણપક્ખા સુદુબ્બલા;
તેસં પુઞ્ઞત્થિકો દમ્મિ, તં નિધિં આહુ પણ્ડિતા.

૧૨. ‘‘ઈદિસં મે ઇણદાનં, ઇણમોક્ખો ચ ઈદિસો;
નિધિનિધાનમક્ખામિ, એવં જાનાહિ કોસિયા’’તિ.

તત્થ **હાતૂના**તિ હરિત્વા. **તં નિધિ**ન્તિ તં પુઞ્ઞકમ્મં પણ્ડિતા અનુગામિકનિધિં નામ કથેન્તિ. **નિધિનિધાન**ન્તિ નિધિનો નિધાનં, ‘‘નિધાનનિધિ’’ન્તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો.

બ્રાહ્મણો મહાસત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પસન્નચિત્તો દ્વે ગાથા અભાસિ.

૧૩. ‘‘ભદ્દકો વતયં પક્ખી, દિજો પરમધમ્મિકો;
એકચ્ચેસુ મનુસ્સેસુ, અયં ધમ્મો ન વિજ્જતિ.

૧૪. ''ભુઞ્જ સાલિં યથાકામં, સહ સબ્બેહિ ञातिभि;
પુનાપિ સુવ પસ્સેમુ, પિયં મે તવ દસ્સન''ન્તિ.

તત્થ **ભુઞ્જ સાલિ**ન્તિ ઇતો પટ્ઠાય નિબ્ભયો હુત્વા ભુઞ્જાતિ કરીસસહસ્સમ્પિ તસ્સેવ નિય્યાદેન્તો એવમાહ. **પસ્સેમૂ**તિ અત્તનો રુચિયા આગતં અઞ્ઞેસુપિ દિવસેસુ તં પસ્સેય્યામાતિ.

એવં બ્રાહ્મણો મહાસત્તં યાચિત્વા પિયપુત્તં વિય મુદુચિત્તેન ઓલોકેન્તો પાદતો બન્ધનં મોચેત્વા સતપાકતેલેન પાદે મક્ખેત્વા ભદ્દપીઠે નિસીદાપેત્વા કઞ્ચનતટ્ટકે મધુલાજે ખાદાપેત્વા સક્ખરોદકં પાયેસિ. અથસ્સ સુવરાજા ''અપ્પમત્તો હોહિ, બ્રાહ્મણા''તિ વત્વા ઓવાદં દેન્તો આહ –

૧૫. ''ભુત્તઞ્ચ પીતઞ્ચ તવસ્સમમ્હિ, રતી ચ નો કોસિય તે સકાસે;
નિક્ખિત્તદણ્ડેસુ દદાહિ દાનં, જિણ્ણે ચ માતાપિતરો ભરસ્સૂ''તિ.

તત્થ **તવસ્સમમ્હી**તિ તવ નિવેસને. **રતી**તિ અભિરતિ.

તં સુત્વા બ્રાહ્મણો તુટ્ઠમાનસો ઉદાનં ઉદાનેન્તો ગાથમાહ –

૧૬. ''લક્ખી વત મે ઉદપાદિ અજ્જ, યો અદ્દસાસિં પવરં દિજાનં;
સુવસ્સ સુત્વાન સુભાસિતાનિ, કાહામિ પુઞ્ઞાનિ અનપ્પકાની''તિ.

તત્થ **લક્ખી**તિ સિરીપિ પુઞ્ઞમ્પિ પઞ્ઞાપિ.

મહાસત્તો બ્રાહ્મણેન અત્તનો દિન્નં કરીસસહસ્સમત્તં પટિક્ખિપિત્વા અટ્ઠકરીસમેવ ગણ્હિ. બ્રાહ્મણો થમ્ભે નિખનિત્વા તસ્સ ખેત્તં નિય્યાદેત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા ખમાપેત્વા ''ગચ્છ સામિ, અસ્સુમુખે રોદમાને માતાપિતરો અસ્સાસેહી''તિ વત્વા તં ઉય્યોજેસિ. સો તુટ્ઠમાનસો સાલિસીસં આદાય ગન્ત્વા માતાપિતૂનં પુરતો નિક્ખિપિત્વા ''અમ્મતાતા, ઉટ્ઠેથા''તિ આહ. તે અસ્સુમુખા રોદમાના ઉટ્ઠહિંસુ, તાવદેવ સુવગણા સન્નિપતિત્વા ''કથં મુત્તોસિ, દેવા''તિ પુચ્છિંસુ. સો તેસં સબ્બં વિત્થારતો કથેસિ. કોસિયોપિ સુવરઞ્ઞો ઓવાદં સુત્વા તતો પટ્ઠાય ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનં મહાદાનં પટ્ઠપેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઓસાનગાથમાહ –

૧૭. ''સો કોસિયો અત્તમનો ઉદગ્ગો, અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચભિસઙ્ખરિત્વા;
અન્નેન પાનેન પસન્નચિત્તો, સન્તપ્પયિ સમણબ્રાહ્મણે ચા''તિ.

તત્થ **સન્તપ્પયી**તિ ગહિતગહિતાનિ ભાજનાનિ પૂરેન્તો સન્તપ્પેસીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં ભિક્ખુ માતાપિતૂનં પોસનં નામ પણ્ડિતાનં વંસો''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા સુવગણા બુદ્ધપરિસા અહેસું, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, ખેત્તપાલો છન્નો, બ્રાહ્મણો આનન્દો, સુવરાજા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

સાલિકેદારજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૮૫] ૨. ચન્દકિન્નરીજાતકવણ્ણના

ઉપનીયતિદં મઞ્ઞેતિ ઇદં સત્થા કપિલવત્થુપુરં ઉપનિસ્સાય નિગ્રોધારામે વિહરન્તો રાજનિવેસને રાહુલમાતરં આરબ્ભ કથેસિ. ઇદં પન જાતકં દૂરેનિદાનતો પટ્ઠાય કથેતબ્બં. સા પનેસા નિદાનકથા યાવ લટ્ઠિવને ઉરુવેલકસ્સપસીહનાદા **અપણ્ણકજાતકે** કથિતા, તતો પરં યાવ કપિલવત્થુગમના **વેસ્સન્તરજાતકે** આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન પિતુ નિવેસને નિસીદિત્વા અન્તરભત્તસમયે **મહાધમ્મપાલજાતકં** (જા॰ ૧.૧૦.૯૨ આદયો) કથેત્વા કતભત્તકિચ્ચો ''રાહુલમાતુ નિવેસને નિસીદિત્વા તસ્સા ગુણં વણ્ણેન્તો **ચન્દકિન્નરીજાતકં** (જા॰ ૧.૧૪.૧૮ આદયો) કથેસ્સામી''તિ રાજાનં પત્તં ગાહાપેત્વા દ્વીહિ અગ્ગસાવકેહિ સદ્ધિં રાહુલમાતુ નિવેસનદ્વારં પાયાસિ. તદા તસ્સા સમ્મુખા ચત્તાલીસસહસ્સનાટકિત્થિયો વસન્તિ તાસુ ખત્તિયકઞ્ઞાનંયેવ નવુતિઅધિકસહસ્સં. સા તથાગતસ્સ આગમનં ઞત્વા ''સબ્બા કાસાવાનેવ નિવાસેન્તૂ''તિ તાસં આરોચાપેસિ. તા તથા કરિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. અથ તા સબ્બાપિ એકપ્પહારેનેવ વિરવિંસુ, મહાપરિદેવસદ્દો અહોસિ. રાહુલમાતાપિ પરિદેવિત્વા સોકં વિનોદેત્વા સત્થારં વન્દિત્વા રાજગતેન બહુમાનેન સગારવેન નિસીદિ. રાજા તસ્સા ગુણકથં આરભિ, ''ભન્તે, મમ સુણ્હા 'તુમ્હેહિ કાસાવાનિ નિવત્થાની'તિ સુત્વા કાસાવાનેવ નિવાસેસિ, 'માલાદીનિ પરિચ્ચત્તાની'તિ સુત્વા માલાદીનિ પરિચ્ચજિ, 'ભૂમિયં સયતી'તિ સુત્વા ભૂમિસયનાવ જાતા, તુમ્હાકં પબ્બજિતકાલે વિધવા હુત્વા અઞ્ઞેહિ રાજૂહિ પેસિતં પણ્ણાકારં ન ગણ્હિ, એવં તુમ્હેસુ અસંહીરચિત્તા એસા''તિ નાનપ્પકારેહિ તસ્સા ગુણકથં કથેસિ. સત્થા ''અનચ્છરિયં, મહારાજ, યં એસા ઇદાનિ મમ પચ્છિમે અત્તભાવે મયિ સસિનેહા અસંહીરચિત્તા અનઞ્ઞનેય્યા ભવેય્ય. એસા તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તાપિ મયિ અસંહીરચિત્તા અનઞ્ઞનેય્યા અહોસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે મહાસત્તો હિમવન્તપદેસે કિન્નરયોનિયં નિબ્બત્તિ, ચન્દા નામસ્સ ભરિયા. તે ઉભોપિ ચન્દનામકે રજતપબ્બતે વસિંસુ. તદા બારાણસિરાજા અમચ્ચાનં રજ્જં નિય્યાદેત્વા દ્વે કાસાયાનિ નિવાસેત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો એકકોવ હિમવન્તં પાવિસિ. સો મિગમંસં ખાદન્તો એકં ખુદ્દકનદિં અનુસઞ્ચરન્તો ઉદ્ધં અભિરુહિ. ચન્દપબ્બતવાસિનો કિન્નરા વસ્સારત્તસમયે અનોતરિત્વા પબ્બતેયેવ વસન્તિ, નિદાઘસમયે ઓતરન્તિ. તદા ચ સો ચન્દકિન્નરો અત્તનો ભરિયાય સદ્ધિં ઓતરિત્વા તેસુ તેસુ ઠાનેસુ ગન્ધે વિલિમ્પન્તો પુપ્ફરેણું ખાદન્તો પુપ્ફપટે નિવાસેન્તો પારુપન્તો લતાદોલાહિ કીળન્તો મધુરસ્સરેન ગાયન્તો તં ખુદ્દકનદિં પત્વા એકસ્મિં નિવત્તનટ્ઠાને ઓતરિત્વા ઉદકે પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા ઉદકકીળં કીળિત્વા પુપ્ફપટે નિવાસેત્વા પારુપિત્વા રજતપટ્ટવણ્ણાય વાલુકાય પુપ્ફાસનં પઞ્ઞપેત્વા એકં વેળુ દણ્ડકં ગહેત્વા સયને નિસીદિ . તતો ચન્દકિન્નરો વેળું વાદેન્તો મધુરસદ્દેન ગાયિ. ચન્દકિન્નરી મુદુહત્થે નામેત્વા તસ્સ અવિદૂરે ઠિતા નચ્ચિ ચેવ ગાયિ ચ. સો રાજા તેસં સદ્દં સુત્વા પદસદ્દં અસાવેન્તો સણિકં ગન્ત્વા પટિચ્છન્ને ઠત્વા તે કિન્નરે દિસ્વા કિન્નરિયા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા ''તં કિન્નરં વિજ્ઝિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ઇમાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસ્સામી''તિ ઠત્વા ચન્દકિન્નરં વિજ્ઝિ. સો વેદનાપ્પત્તો પરિદેવમાનો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૮. ''ઉપનીયતિદં મઞ્ઞે, ચન્દે લોહિતમદ્દને;
અજ્જ જહામિ જીવિતં, પાણા મે ચન્દે નિરુજ્ઝન્તિ.

૧૯. ''ઓસીદિ મે દુક્ખં હદયં, મે ડય્હતે નિતમ્મામિ;
તવ ચન્દિયા સોચન્તિયા, ન નં અઞ્ઞેહિ સોકેહિ.

૨૦. ''તિણમિવ વનમિવ મિલાયામિ, નદી અપરિપુણ્ણાવ સુસ્સામિ;

તવ ચન્દિયા સોચન્તિયા, ન નં અઞ્ઞેહિ સોકેહિ.

૨૧. ''વસ્સમિવ સરે પાદે, ઇમાનિ અસ્સૂનિ વત્તરે મય્હં;
તવ ચન્દિયા સોચન્તિયા, ન નં અઞ્ઞેહિ સોકેહી''તિ.

તત્થ **ઉપનીયતી**તિ સન્તતિવિચ્છેદં ઉપનીયતિ. **ઇદન્તિ** જીવિતં. **પાણા મે**તિ ભદ્દે, ચન્દે મમ જીવિતપાણા નિરુજ્ઝન્તિ. **ઓસીદિ મે**તિ જીવિતં મે ઓસીદતિ. **નિતમ્મામી**તિ અતિકિલમામિ. **તવ ચન્દિયા**તિ ઇદં મમ દુક્ખં, ન નં અઞ્ઞેહિ સોકેહિ, અથ ખો તવ ચન્દિયા સોચન્તિયા સોકહેતુ યસ્મા ત્વં મમ વિયોગેન સોચિસ્સસિ, તસ્માતિ અત્થો. **તિણમિવ વનમિવ મિલાયામી**તિ તત્તપાસાણે ખિત્તતિણમિવ મૂલછિન્નવનમિવ મિલાયામીતિ વદતિ. **સરે પાદે**તિ યથા નામ પબ્બતપાદે પતિતવસ્સં સરિત્વા અચ્છિન્નધારં વત્તતિ.

મહાસત્તો ઇમાહિ ચતૂહિ ગાથાહિ પરિદેવિત્વા પુપ્ફસયને નિપન્નોવ સતિં વિસ્સજ્જેત્વા પરિવત્તિ. રાજા પતિટ્ઠિતોવ. ઇતરા મહાસત્તે પરિદેવન્તે અત્તનો રતિયા મત્તા હુત્વા તસ્સ વિદ્ધભાવં ન જાનાતિ, વિસઞ્ઞં પન નં પરિવત્તિત્વા નિપન્નં દિસ્વા ''કિં નુ ખો મે પિયસામિકસ્સ દુક્ખ''ન્તિ ઉપધારેન્તી પહારમુખતો પગ્ઘરન્તં લોહિતં દિસ્વા પિયસામિકે ઉપ્પન્નં બલવસોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી મહાસદ્દેન પરિદેવિ. રાજા ''કિન્નરો મતો ભવિસ્સતી''તિ નિક્ખમિત્વા અત્તાનં દસ્સેસિ. ચન્દા તં દિસ્વા ''ઇમિના મે ચોરેન પિયસામિકો વિદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ કમ્પમાના પલાયિત્વા પબ્બતમત્થકે ઠત્વા રાજાનં પરિભાસન્તી પઞ્ચ ગાથા અભાસિ –

૨૨. ''પાપો ખોસિ રાજપુત્ત, યો મે ઇચ્છિતં પતિં વરાકિયા;
વિજ્ઝસિ વનમૂલસ્મિં, સોયં વિદ્ધો છમા સેતિ.

૨૩. ''ઇમં મય્હં હદયસોકં, પટિમુઞ્ચતુ રાજપુત્ત તવ માતા;
યો મય્હં હદયસોકો, કિમ્પુરિસં અવેક્ખમાનાય.

૨૪. ''ઇમં મય્હં હદયસોકં, પટિમુઞ્ચતુ રાજપુત્ત તવ જાયા;
યો મય્હં હદયસોકો, કિમ્પુરિસં અવેક્ખમાનાય.

૨૫. ''મા ચ પુત્તં મા ચ પતિં, અદ્દક્ખિ રાજપુત્ત તવ માતા;
યો કિમ્પુરિસં અવધિ, અદૂસકં મય્હ કામા હિ.

૨૬. ''મા ચ પુત્તં મા ચ પતિં, અદ્દક્ખિ રાજપુત્ત તવ જાયા;
યો કિમ્પુરિસં અવધિ, અદૂસકં મય્હ કામા હી''તિ.

તત્થ **વરાકિયા**તિ કપણાય. **પટિમુઞ્ચતૂ**તિ પટિલભતુ ફુસતુ પાપુણાતુ. **મય્હ કામા હી**તિ મય્હં કામેન.

રાજા નં પઞ્ચહિ ગાથાહિ પરિભાસિત્વા પબ્બતમત્થકે ઠિતંયેવ અસ્સાસેન્તો ગાથમાહ –

૨૭. ''મા ત્વં ચન્દે રોદિ મા સોચિ, વનતિમિરમત્તક્ખિ;
મમ ત્વં હેહિસિ ભરિયા, રાજકુલે પૂજિતા નારીભી''તિ.

તત્થ **ચન્દે**તિ મહાસત્તસ્સ પરિદેવનકાલે નામસ્સ સુતત્તા એવમાહ. **વનતિમિરમત્તક્ખી**તિ વનતિમિરપુપ્ફસમાનઅક્ખિ. **પૂજિતા નારીભી**તિ સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં જેટ્ઠિકા અગ્ગમહેસી હેસ્સસિ.

ચન્દા તસ્સ વચનં સુત્વા ''ત્વં કિં મં વદેસી''તિ સીહનાદં નદન્તી અનન્તરગાથમાહ –

૨૮. ''અપિ નૂનહં મરિસ્સં, નાહં રાજપુત્ત તવ હેસ્સં;
યો કિમ્પુરિસં અવધિ, અદ્દસકં મય્હ કામા હી''તિ.

તત્થ **અપિ નૂનહ**ન્તિ અપિ એકંસેનેવ અહં મરિસ્સં.

સો તસ્સા વચનં સુત્વા નિચ્છન્દરાગો હુત્વા ઇતરં ગાથમાહ –

૨૯. ''અપિ ભીરુકે અપિ જીવિતુકામિકે, કિમ્પુરિસિ ગચ્છ હિમવન્તં;
તાલીસતગરભોજના, અઞ્ઞે તં મિગા રમિસ્સન્તી''તિ.

તત્થ **અપિ ભીરુકે**તિ ભીરુજાતિકે. **તાલીસતગરભોજના**તિ ત્વં તાલીસપત્તતગરપત્તભોજના મિગી, તસ્મા અઞ્ઞે તં મિગા રમિસ્સન્તિ, ન ત્વં રાજકુલારહા, ગચ્છાતિ નં અવચ, વત્વા ચ પન નિરપેક્ખો હુત્વા પક્કામિ.

સા તસ્સ ગતભાવં ઞત્વા ઓરુય્હ મહાસત્તં આલિઙ્ગિત્વા પબ્બતમત્થકં આરોપેત્વા પબ્બતતલે નિપજ્જાપેત્વા સીસમસ્સ અત્તનો ઊરૂસુ કત્વા બલવપરિદેવં પરિદેવમાના દ્વાદસ ગાથા અભાસિ –

૩૦. ''તે પબ્બતા તા ચ કન્દરા, તા ચ ગિરિગુહાયો તથેવ તિટ્ઠન્તિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૧. ''તે પણ્ણસન્થતા રમણીયા, વાળમિગેહિ અનુચિણ્ણા;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૨. ''તે પુપ્ફસન્થતા રમણીયા, વાળમિગેહિ અનુચિણ્ણા;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૩. ''અચ્છા સવન્તિ ગિરિવનનદિયો, કુસુમાભિકિણ્ણસોતાયો;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૪. ''નીલાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૫. ''પીતાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૬. ''તમ્બાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;

તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૭. ‘‘તુઙ્ગાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૮. ‘‘સેતાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૩૯. ‘‘ચિત્રાનિ હિમવતો પબ્બતસ્સ, કૂટાનિ દસ્સનીયાનિ;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૪૦. ‘‘યક્ખગણસેવિતે ગન્ધમાદને, ઓસધેભિ સઞ્છન્ને;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સં.

૪૧. ‘‘કિમ્પુરિસસેવિતે ગન્ધમાદને, ઓસધેભિ સઞ્છન્ને;
તત્થેવ તં અપસ્સન્તી, કિમ્પુરિસ કથં અહં કસ્સ’’ન્તિ.

તત્થ **તે પબ્બતા**તિ યેસુ મયં એકતોવ અભિરમિમ્હ, ઇમે તે પબ્બતા તા ચ કન્દરા તા ચ ગિરિગુહાયો તથેવ ઠિતા. તેસુ અહં ઇદાનિ **તં અપસ્સન્તી કથં કસ્સં**, કિં કરિસ્સામિ, તેસુ પુપ્ફફલપલ્લવાદિસોભં તં અપસ્સન્તી કથં અધિવાસેતું સક્ખિસ્સામીતિ પરિદેવતિ. **પણ્ણસન્થતા**તિ તાલીસપત્તાદિગન્ધપણ્ણસન્થરા. **અચ્છા**તિ વિપ્પસન્નોદકા. **નીલાની**તિ નીલમણિમયાનિ. **પીતાની**તિ સોવણ્ણમયાનિ. **તમ્બાની**તિ મનોસિલમયાનિ. **તુઙ્ગાની**તિ ઉચ્ચાનિ તિખિણગ્ગાનિ. **સેતાની**તિ રજતમયાનિ. **ચિત્રાની**તિ સત્તરતનમિસ્સકાનિ. **યક્ખગણસેવિતે**તિ ભુમ્મદેવતાહિ સેવિતે.

ઇતિ સા દ્વાદસહિ ગાથાહિ પરિદેવિત્વા મહાસત્તસ્સ ઉરે હત્થં ઠપેત્વા સન્તાપભાવં ઞત્વા ‘‘ચન્દો જીવતિયેવ, દેવુજ્ઝાનકમ્મં કત્વા જીવિતમસ્સ દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘કિં નુ ખો લોકપાલા નામ નત્થિ, ઉદાહુ વિપ્પવુત્થા, અદુ મતા , તે મે પિયસામિકં ન રક્ખન્તી’’તિ દેવુજ્ઝાનકમ્મં અકાસિ. તસ્સા સોકવેગેન સક્કસ્સ આસનં ઉણ્હં અહોસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા બ્રાહ્મણવણ્ણેન વેગેનેવ આગન્ત્વા કુણ્ડિકતો ઉદકં ગહેત્વા મહાસત્તં આસિઞ્ચિ. તાવદેવ વિસં અન્તરધાયિ, વણો રુહિ, ઇમસ્મિં ઠાને વિદ્ધોતિપિ ન પઞ્ઞાયિ. મહાસત્તો સુખિતો ઉટ્ઠાસિ. ચન્દા પિયસામિકં અરોગં દિસ્વા સોમનસ્સપ્પત્તા સક્કસ્સ પાદે વન્દન્તી અનન્તરગાથમાહ –

૪૨. ‘‘વન્દે તે અયિરબ્રહ્મે, યો મે ઇચ્છિતં પતિં વરાકિયા;
અમતેન અભિસિઞ્ચિ, સમાગતાસ્મિ પિયતમેના’’તિ.

તત્થ **અમતેના**તિ ઉદકં ‘‘અમત’’ન્તિ મઞ્ઞમાના એવમાહ. **પિયતમેના**તિ પિયતરેન, અયમેવ વા પાઠો.

સક્કો તેસં ઓવાદમદાસિ ‘‘ઇતો પટ્ઠાય ચન્દપબ્બતતો ઓરુય્હ મનુસ્સપથં મા ગમિત્થ, ઇધેવ વસથા’’તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા તે ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. ચન્દાપિ ‘‘કિં નો સામિ ઇમિના પરિપન્થટ્ઠાનેન, એહિ ચન્દપબ્બતમેવ ગચ્છામા’’તિ વત્વા ઓસાનગાથમાહ –

૪૩. ‘‘વિચરામ દાનિ ગિરિવનનદિયો, કુસુમાભિકિણ્ણસોતાયો;
નાનાદુમવસનાયો, પિયંવદા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સા’’તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસા મયિ અસંહીરચિત્તા અનઞ્ઞનેય્યા એવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા દેવદત્તો અહોસિ, સક્કો અનુરુદ્ધો, ચન્દા રાહુલમાતા, ચન્દકિન્નરો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ચન્દકિન્નરીજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૮૬] ૩. મહાઉક્કુસજાતકવણ્ણના

ઉક્કા ચિલાચા બન્ધન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મિત્તબન્ધકઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિયં પરિજિણ્ણસ્સ કુલસ્સ પુત્તો સહાયં પેસેત્વા અઞ્ઞતરં કુલધીતરં વારાપેત્વા ‘‘અત્થિ પનસ્સ ઉપ્પન્નકિચ્ચં નિત્થરણસમત્થો મિત્તો વા સહાયો વા’’તિ વુત્તે ‘‘નત્થી’’તિ વત્વા ‘‘તેન હિ મિત્તે તાવ બન્ધતૂ’’તિ વુત્તે તસ્મિં ઓવાદે ઠત્વા પઠમં તાવ ચતૂહિ દોવારિકેહિ સદ્ધિં મેત્તિં અકાસિ, અથાનુપુબ્બેન નગરગુત્તિકગણકમહામત્તાદીહિ સદ્ધિં મેત્તિં કત્વા સેનાપતિનાપિ ઉપરાજેનાપિ સદ્ધિં મેત્તિં અકાસિ. તેહિ પન સદ્ધિં એકતો હુત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં મેત્તિં અકાસિ. તતો અસીતિયા મહાથેરેહિ સદ્ધિં આનન્દત્થેરેનપિ સદ્ધિં એકતો હુત્વા તથાગતેન સદ્ધિં મેત્તિં અકાસિ. અથ નં સત્થા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેસિ, રાજાપિસ્સ ઇસ્સરિયમદાસિ. સો મિત્તબન્ધકોયેવાતિ પાકટો જાતો. અથસ્સ રાજા મહન્તં ગેહં દત્વા આવાહમઙ્ગલં કારેસિ. રાજાનં આદિં કત્વા મહાજનો પણ્ણાકારે પહિણિ. અથસ્સ ભરિયા રઞ્ઞા પહિતં પણ્ણાકારં ઉપરાજસ્સ, ઉપરાજેન પહિતં પણ્ણાકારં સેનાપતિસ્સાતિ એતેન ઉપાયેન સકલનગરવાસિનો આબન્ધિત્વા ગણ્હિ. સત્તમે દિવસે મહાસક્કારં કત્વા દસબલં નિમન્તેત્વા પઞ્ચસતસ્સ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા ભત્તકિચ્ચાવસાને સત્થારા કથિતં અનુમોદનં સુત્વા ઉભોપિ જયમ્પતિકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ.

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, મિત્તબન્ધકઉપાસકો અત્તનો ભરિયં નિસ્સાય તસ્સા વચનં કત્વા સબ્બેહિ મેત્તિં કત્વા રઞ્ઞો સન્તિકા મહન્તં સક્કારં લભિ, તથાગતેન પન સદ્ધિં મેત્તિં કત્વા ઉભોપિ જયમ્પતિકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠિતા’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સો એતં માતુગામં નિસ્સાય મહન્તં યસં સમ્પત્તો, પુબ્બે તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તોપિ પનેસ એતિસ્સા વચનેન બહૂહિ સદ્ધિં મેત્તિં કત્વા પુત્તસોકતો મુત્તોયેવા’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકચ્ચે પચ્ચન્તવાસિનો યત્થ યત્થ બહું મંસં લભન્તિ, તત્થ તત્થ ગામં નિવાસેત્વા અરઞ્ઞે ચરિત્વા મિગાદયો મારેત્વા મંસં આહરિત્વા પુત્તદારે પોસેન્તિ. તેસં ગામતો અવિદૂરે મહાજાતસ્સરો અત્થિ. તસ્સ દક્ખિણપસ્સે એકો સેનસકુણો, પચ્છિમપસ્સે એકા સેનસકુણી, ઉત્તરપસ્સે સીહો મિગરાજા, પાચીનપસ્સે ઉક્કુસસકુણરાજા વસતિ. જાતસ્સરમજ્ઝે પન ઉન્નતટ્ઠાને કચ્છપો વસતિ. તદા સેનો સેનિં ‘‘ભરિયા મે હોહી’’તિ વદતિ. અથ નં સા આહ – ‘‘અત્થિ પન તે કોચિ મિત્તો’’તિ? ‘‘નત્થિ ભદ્દે’’તિ. અમ્હાકં ઉપ્પન્નં ભયં વા દુક્ખં વા હરણસમત્થં મિત્તં વા સહાયં વા લદ્ધું વટ્ટતિ, મિત્તે તાવ ગણ્હાહીતિ. ‘‘કેહિ સદ્ધિં મેત્તિં કરોમિ ભદ્દે’’તિ? પાચીનપસ્સે વસન્તેન ઉક્કુસરાજેન, ઉત્તરપસ્સે સીહેન, જાતસ્સરમજ્ઝે કચ્છપેન સદ્ધિં મેત્તિં

કરોહીતિ. સો તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ. તદા તે ઉભોપિ સંવાસં કપ્પેત્વા તસ્મિંયેવ સરે એકસ્મિં દીપકે કદમ્બરુક્ખો અત્થિ સમન્તા ઉદકેન પરિક્ખિત્તો, તસ્મિં કુલાવકં કત્વા પટિવસિંસુ.

તેસં અપરભાગે દ્વે સકુણપોતકા જાયિંસુ. તેસં પક્ખેસુ અસઞ્જાતેસુયેવ એકદિવસં તે જાનપદા દિવસં અરઞ્ઞે ચરિત્વા કિઞ્ચિ અલભિત્વા ''ન સક્કા તુચ્છહત્થેન ઘરં ગન્તું, મચ્છે વા કચ્છપે વા ગણ્હિસ્સામા''તિ સરં ઓતરિત્વા તં દીપકં ગન્ત્વા તસ્સ કદમ્બસ્સ મૂલે નિપજ્જિત્વા મકસાદીહિ ખજ્જમાના તેસં પલાપનત્થાય અરણિં મન્થેત્વા અગ્ગિં નિબ્બત્તેત્વા ધૂમં કરિંસુ. ધુમો ઉગ્ગન્ત્વા સકુણે પહરિ, સકુણપોતકા વિરવિંસુ. જાનપદા તં સુત્વા ''અમ્ભો, સકુણપોતકાનં સૂયતિ સદ્દો, ઉટ્ઠેથ ઉક્કા બન્ધથ, છાતા સયિતું ન સક્કોમ, સકુણમંસં ખાદિત્વાવ સયિસ્સામા''તિ વત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા ઉક્કા બન્ધિંસુ. સકુણિકા તેસં સદ્દં સુત્વા ''ઇમે અમ્હાકં પોતકે ખાદિતુકામા, મયં એવરૂપસ્સ ભયસ્સ હરણત્થાય મિત્તે ગણ્હિમ્હ, સામિકં ઉક્કુસરાજસ્સ સન્તિકં પેસેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''ગચ્છ, સામિ , પુત્તાનં નો ઉપ્પન્નભયં ઉક્કુસરાજસ્સ આરોચેહી''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૪૪. ''ઉક્કા ચિલાચા બન્ધન્તિ દીપે, પજા મમં ખાદિતું પત્થયન્તિ;
મિત્તં સહાયઞ્ચ વદેહિ સેનક, આચિક્ખ ઞાતિબ્યસનં દિજાન''ન્તિ.

તત્થ **ચિલાચા**તિ જાનપદા. **દીપે**તિ દીપકમ્હિ. **પજા મમ**ન્તિ મમ પુત્તકે. **સેનકા**તિ સેનકસકુણં નામેનાલપતિ. **ઞાતિબ્યસન**ન્તિ પુત્તાનં બ્યસનં. **દિજાન**ન્તિ અમ્હાકં ઞાતીનં દિજાનં ઇદં બ્યસનં ઉક્કુસરાજસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા આચિક્ખાહીતિ વદતિ.

સો વેગેન તસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા વસ્સિત્વા અત્તનો આગતભાવં જાનાપેત્વા કતોકાસો ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''કિંકારણા આગતોસી''તિ પુટ્ઠો આગતકારણં દસ્સેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૪૫. ''દિજો દિજાનં પવરોસિ પક્ખિમ, ઉક્કુસરાજ સરણં તં ઉપેમ;
પજા મમં ખાદિતું પત્થયન્તિ, લુદ્દા ચિલાચા ભવ મે સુખાયા''તિ.

તત્થ **દિજો**તિ ત્વં દિજો ચેવ દિજાનં પવરો ચ.

ઉક્કુસરાજા ''સેનક મા ભાયી''તિ તં અસ્સાસેત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૪૬. ''મિત્તં સહાયઞ્ચ કરોન્તિ પણ્ડિતા, કાલે અકાલે સુખમેસમાના;
કરોમિ તે સેનક એતમત્થં, અરિયો હિ અરિયસ્સ કરોતિ કિચ્ચ''ન્તિ.

તત્થ **કાલે અકાલે**તિ દિવા ચ રત્તિઞ્ચ. **અરિયો**તિ ઇધ આચારઅરિયો અધિપ્પેતો. આચારસમ્પન્નો હિ આચારસમ્પન્નસ્સ કિચ્ચં કરોતેવ, કિમેત્થ કરણીયન્તિ વદતિ.

અથ નં પુચ્છિ ''કિં, સમ્મ, રુક્ખં અભિરુળ્હા ચિલાચા''તિ? ન તાવ અભિરુળ્હા, ઉક્કાયેવ બન્ધન્તીતિ. તેન હિ ત્વં સીઘં ગન્ત્વા મમ સહાયિકં અસ્સાસેત્વા મમાગમનભાવં આચિક્ખાહીતિ. સો તથા અકાસિ. ઉક્કુસરાજાપિ ગન્ત્વા કદમ્બસ્સ અવિદૂરે ચિલાચાનં અભિરુહનં ઓલોકેન્તો એકસ્મિં રુક્ખગ્ગે નિસીદિત્વા એકસ્સ ચિલાચસ્સ અભિરુહનકાલે તસ્મિં કુલાવકસ્સ અવિદૂરં અભિરુળ્હે સરે નિમુજ્જિત્વા પક્ખેહિ ચ મુખેન ચ ઉદકં આહરિત્વા

ઉક્કાય ઉપરિ આસિઞ્ચિ, સા નિબ્બાયિ. ચિલાચા ‘‘ઇમઞ્ચ સેનકસકુણપોતકે ચસ્સ ખાદિસ્સામી’’તિ ઓતરિત્વા પુન ઉક્કં જાલાપેત્વા અભિરુહિંસુ. પુન સો ઉક્કં વિજ્ઝાપેસિ. એતેનુપાયેન બદ્ધં બદ્ધં વિજ્ઝાપેન્તસ્સેવસ્સ અડ્ઢરત્તો જાતો. સો અતિવિય કિલમિ, હેટ્ઠાઉદરે કિલોમકં તનુતં ગતં, અક્ખીનિ રત્તાનિ જાતાનિ. તં દિસ્વા સકુણી સામિકં આહ – ‘‘સામિ, અતિવિય કિલન્તો ઉક્કુસરાજા, એતસ્સ થોકં વિસ્સમનત્થાય ગન્ત્વા કચ્છપરાજસ્સ કથેહી’’તિ. સો તસ્સા વચનં સુત્વા ઉક્કુસં ઉપસઙ્કમિત્વા ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૪૭. ‘‘યં હોતિ કિચ્ચં અનુકમ્પકેન, અરિયસ્સ અરિયેન કતં તયીદં;
અત્તાનુરક્ખી ભવ મા અડય્હિ, લચ્છામ પુત્તે તયિ જીવમાને’’તિ.

તત્થ **તયીદન્તિ** તયા ઇદં, અયમેવ વા પાઠો.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા સીહનાદં નદન્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૪૮. ‘‘તવેવ રક્ખાવરણં કરોન્તો, સરીરભેદાપિ ન સન્તસામિ;
કરોન્તિ હેકે સખિનં સખારો, પાણં ચજન્તા સતમેસ ધમ્મો’’તિ.

છટ્ઠં પન સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા તસ્સ ગુણં વણ્ણેન્તો આહ –

૪૯. ‘‘સુદુક્કરં કમ્મમકાસિ, અણ્ડજાયં વિહઙ્ગમો;
અત્થાય કુરરો પુત્તે, અડ્ઢરત્તે અનાગતે’’તિ.

તત્થ **કુરરો**તિ ઉક્કુસરાજા. **પુત્તે**તિ સેનકસ્સ પુત્તે રક્ખન્તો તેસં અત્થાય **અડ્ઢરત્તે અનાગતે** યાવ દિયડ્ઢયામા વાયામં કરોન્તો દુક્કરં અકાસિ.

સેનોપિ ઉક્કુસં ‘‘થોકં વિસ્સમાહિ, સમ્મા’’તિ વત્વા કચ્છપસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં ઉટ્ઠાપેત્વા ‘‘કિં, સમ્મ, આગતોસી’’તિ વુત્તો ‘‘એવરૂપં નામ ભયં ઉપ્પન્નં, ઉક્કુસરાજા પઠમયામતો પટ્ઠાય વાયમન્તો કિલમિ, તેનમ્હિ તવ સન્તિકં આગતો’’તિ વત્વા સત્તમં ગાથમાહ –

૫૦. ‘‘ચુતાપિ હેકે ખલિતા સકમ્મુના, મિત્તાનુકમ્પાય પતિટ્ઠહન્તિ;
પુત્તા મમટ્ટા ગતિમાગતોસ્મિ, અત્થં ચરેથો મમ વારિચરા’’તિ.

તસ્સત્થો – સામિ, એકચ્ચે હિ યસતો વા ધનતો વા ચુતાપિ સકમ્મુના ખલિતાપિ મિત્તાનં અનુકમ્પાય પતિટ્ઠહન્તિ, મમ ચ પુત્તા અટ્ટા આતુરા, તેનાહં તં ગતિં પટિસરણં કત્વા આગતોસ્મિ, પુત્તાનં જીવિતદાનં દદન્તો અત્થં મે ચરાહિ વારિચરાતિ.

તં સુત્વા કચ્છપો ઇતરં ગાથમાહ –

૫૧. ‘‘ધનેન ધઞ્ઞેન ચ અત્તના ચ, મિત્તં સહાયઞ્ચ કરોન્તિ પણ્ડિતા;
કરોમિ તે સેનક એતમત્થં, અરિયો હિ અરિયસ્સ કરોતિ કિચ્ચ’’ન્તિ.

અથસ્સ પુત્તો અવિદૂરે નિપન્નો પિતુ વચનં સુત્વા ''મા મે પિતા કિલમતુ, અહં પિતુ કિચ્ચં કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા નવમં ગાથમાહ –

૫૨. ''અપ્પોસ્સુક્કો તાત તુવં નિસીદ, પુત્તો પિતુ ચરતિ અત્થચરિયં;
અહં ચરિસ્સામિ તવેતમત્થં, સેનસ્સ પુત્તે પરિતાયમાનો''તિ.

અથ નં પિતા ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૫૩. ''અદ્ધા હિ તાત સતમેસ ધમ્મો, પુત્તો પિતુ યં ચરે અત્થચરિયં;
અપ્પેવ મં દિસ્વાન પવદ્ધકાયં, સેનસ્સ પુત્તા ન વિહેઠયેય્યુ''ન્તિ.

તત્થ **સતમેસ ધમ્મો**તિ પણ્ડિતાનં એસ ધમ્મો. **પુત્તા**તિ સેનસ્સ પુત્તે ચિલાચા ન હેઠયેય્યુન્તિ.

એવં વત્વા મહાકચ્છપો ''સમ્મ, મા ભાયિ, ત્વં પુરતો ગચ્છ, ઇદાનાહં આગમિસ્સામી''તિ તં ઉય્યોજેત્વા ઉદકે પતિત્વા કલલઞ્ચ સેવાલઞ્ચ સંકડ્ઢિત્વા આદાય દીપકં ગન્ત્વા અગ્ગિં વિજ્ઝાપેત્વા નિપજ્જિ. ચિલાચા ''કિં નો સેનપોતકેહિ, ઇમં કાળકચ્છપં પરિવત્તેત્વા મારેસ્સામ, અયં નો સબ્બેસં પહોસ્સતી''તિ વલ્લિયો ઉદ્ધરિત્વા જિયા ગહેત્વા નિવત્થપિલોતિકાપિ મોચેત્વા તેસુ તેસુ ઠાનેસુ બન્ધિત્વા કચ્છપં પરિવત્તેતું ન સક્કોન્તિ. કચ્છપો તે આકડ્ઢન્તો ગન્ત્વા ગમ્ભીરટ્ઠાને ઉદકે પતિ. તેપિ કચ્છપલોભેન સદ્ધિંયેવ પતિત્વા ઉદકપુણ્ણાય કુચ્છિયા કિલન્તા નિક્ખમિત્વા ''ભો એકેન નો ઉક્કુસેન યાવ અડ્ઢરત્તા ઉક્કા વિજ્ઝાપિતા, ઇદાનિ ઇમિના કચ્છપેન ઉદકે પાતેત્વા ઉદકં પાયેત્વા મહોદરા કતમ્હ, પુન અગ્ગિં કરિત્વા અરુણે ઉગ્ગતેપિ ઇમે સેનકપોતકે ખાદિસ્સામા''તિ અગ્ગિં કાતું આરભિંસુ. સકુણી તેસં કથં સુત્વા ''સામિ, ઇમે યાય કાયચિ વેલાય અમ્હાકં પુત્તકે ખાદિત્વા ગમિસ્સન્તિ, સહાયસ્સ નો સીહસ્સ સન્તિકં ગચ્છાહી''તિ આહ. સો તઙ્ખણઞ્ઞેવ સીહસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં અવેલાય આગતોસી''તિ વુત્તે આદિતો પટ્ઠાય તં પવત્તિં આરોચેત્વા એકાદસમં ગાથમાહ –

૫૪. ''પસૂ મનુસ્સા મિગવીરસેટ્ઠ, ભયટ્ટિતા સેટ્ઠમુપબ્બજન્તિ;
પુત્તા મમટ્ટા ગતિમાગતોસ્મિ, ત્વં નોસિ રાજા ભવ મે સુખાયા''તિ.

તત્થ **પસૂ**તિ સબ્બતિરચ્છાને આહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''સામિ, મિગેસુ વીરિયેન સેટ્ઠ, સબ્બલોકસ્મિઞ્હિ સબ્બે તિરચ્છાનાપિ મનુસ્સાપિ ભયટ્ટિતા હુત્વા સેટ્ઠં ઉપગચ્છન્તિ, મમ ચ પુત્તા અટ્ટા આતુરા. તસ્માહં તં ગતિં કત્વા આગતોમ્હિ, ત્વં અમ્હાકં રાજા સુખાય મે ભવાહી''તિ.

તં સુત્વા સીહો ગાથમાહ –

૫૫. ''કરોમિ તે સેનક એતમત્થં, આયામિ તે તં દિસતં વધાય;
કથઞ્હિ વિઞ્ઞૂ પહુ સમ્પજાનો, ન વાયમે અત્તજનસ્સ ગુત્તિયા''તિ.

તત્થ **તં દિસત**ન્તિ તં દિસસમૂહં, તં તવ પચ્ચત્થિકગણન્તિ અત્થો. **પહૂ**તિ અમિત્તે હન્તું સમત્થો. **સમ્પજાનો**તિ મિત્તસ્સ ભયુપ્પત્તિં જાનન્તો. **અત્તજનસ્સા**તિ અત્તસમસ્સ અઙ્ગસમાનસ્સ જનસ્સ, મિત્તસ્સાતિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા ‘‘ગચ્છ ત્વં પુત્તે સમસ્સાસેહી’’તિ તં ઉય્યોજેત્વા મણિવણ્ણં ઉદકં મદ્દમાનો પાયાસિ. ચિલાચા તં આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘કુરરેન તાવ અમ્હાકં ઉક્કા વિજ્ઝાપિતા, તથા કચ્છપેન અમ્હે નિવત્થપિલોતિકાનમ્પિ અસ્સામિકા કતા, ઇદાનિ પન નટ્ઠમ્હા, સીહો નો જીવિતક્ખયમેવ પાપેસ્સતી’’તિ મરણભયતજ્જિતા યેન વા તેન વા પલાયિંસુ. સીહો આગન્ત્વા રુક્ખમૂલે ન કિઞ્ચિ અદ્દસ. અથ નં કુરરો ચ કચ્છપો ચ સેનો ચ ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિંસુ. સો તેસં મિત્તાનિસંસં કથેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય મિત્તધમ્મં અભિન્દિત્વા અપ્પમત્તા હોથા’’તિ ઓવદિત્વા પક્કામિ, તેપિ સકઠાનાનિ ગતા. સેનસકુણી અત્તનો પુત્તે ઓલોકેત્વા ‘‘મિત્તે નિસ્સાય અમ્હેહિ દારકા લદ્ધા’’તિ સુખનિસિન્નસમયે સેનેન સદ્ધિં સલ્લપન્તી મિત્તધમ્મં પકાસમાના છ ગાથા અભાસિ –

૫૬. ‘‘મિત્તઞ્ચ કયિરાથ સુહદયઞ્ચ, અયિરઞ્ચ કયિરાથ સુખાગમાય;
નિવત્થકોચોવ સરેભિહન્ત્વા, મોદામ પુત્તેહિ સમઙ્ગિભૂતા.

૫૭. ‘‘સકમિત્તસ્સ કમ્મેન, સહાયસ્સાપલાયિનો;
કૂજન્તમુપકૂજન્તિ, લોમસા હદયઙ્ગમં.

૫૮. ‘‘મિત્તં સહાયં અધિગમ્મ પણ્ડિતો, સો ભુઞ્જતી પુત્ત પસું ધનં વા;
અહઞ્ચ પુત્તા ચ પતી ચ મય્હં, મિત્તાનુકમ્પાય સમઙ્ગિભૂતા.

૫૯. ‘‘રાજવતા સૂરવતા ચ અત્થો, સમ્પન્નસખિસ્સ ભવન્તિ હેતે;
સો મિત્તવા યસવા ઉગ્ગતત્તો, અસ્મિંધલોકે મોદતિ કામકામી.

૬૦. ‘‘કરણીયાનિ મિત્તાનિ, દલિદ્દેનાપિ સેનક;
પસ્સ મિત્તાનુકમ્પાય, સમગ્ગમ્હા સઞાતકે.

૬૧. ‘‘સૂરેન બલવન્તેન, યો મિત્તે કુરુતે દિજો;
એવં સો સુખિતો હોતિ, યથાહં ત્વઞ્ચ સેનકા’’તિ.

તત્થ **મિત્તઞ્ચા**તિ યંકિઞ્ચિ અત્તનો મિત્તઞ્ચ **સુહદયઞ્ચ** સુહદયસહાયઞ્ચ સામિકસઙ્ખાતં **અયિરઞ્ચ** કરોથેવ. **નિવત્થકોચોવ સરેભિહન્ત્વા**તિ એત્થ **કોચો**તિ કવચો. યથા નામ પટિમુક્કકવચો સરે અભિહનતિ નિવારેતિ, એવં મયમ્પિ મિત્તબલેન પચ્ચત્થિકે અભિહન્ત્વા પુત્તેહિ સદ્ધિં મોદામાતિ વદતિ. **સકમિત્તસ્સ કમ્મેના**તિ સકસ્સ મિત્તસ્સ પરક્કમેન. **સહાયસ્સાપલાયિનો**તિ સહાયસ્સ અપલાયિનો મિગરાજસ્સ. **લોમસા**તિ પક્ખિનો અમ્હાકં પુત્તકા મઞ્ચ તઞ્ચ કૂજન્તં હદયઙ્ગમં મધુરસ્સરં નિચ્છારેત્વા ઉપકૂજન્તિ. **સમઙ્ગિભૂતા**તિ એકટ્ઠાને ઠિતા.

રાજવતા સૂરવતા ચ અત્થોતિ યસ્સ સીહસદિસો રાજા ઉક્કુસકચ્છપસદિસા ચ સૂરા મિત્તા હોન્તિ, તેન રાજવતા સૂરવતા ચ અત્થો સક્કા પાપુણિતું. **ભવન્તિ હેતે**તિ યો ચ સમ્પન્નસખો પરિપુણ્ણમિત્તધમ્મો, તસ્સ એતે સહાયા ભવન્તિ. **ઉગ્ગતત્તો**તિ સિરિસોભગ્ગેન ઉગ્ગતસભાવો. **અસ્મિંધલોકે**તિ ઇધલોકસઙ્ખાતે અસ્મિં લોકે મોદતિ. **કામકામી**તિ સામિકં આલપતિ. સો હિ કામે કામનતો કામકામી નામ. **સમગ્ગમ્હા**તિ સમગ્ગા જાતમ્હા. **સઞાતકે**તિ ઞાતકેહિ પુત્તેહિ સદ્ધિં.

એવં સા છહિ ગાથાહિ મિત્તધમ્મસ્સ ગુણકથં કથેસિ. તે સબ્બેપિ સહાયકા મિત્તધમ્મં અભિન્દિત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સો ભરિયં નિસ્સાય સુખપ્પત્તો, પુબ્બેપિ સુખપ્પત્તોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સેનો ચ સેની ચ જયમ્પતિકા અહેસું, પુત્તકચ્છપો રાહુલો, પિતા મહામોગ્ગલ્લાનો, ઉક્કુસો સારિપુત્તો, સીહો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહાઉક્કુસજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૮૭] ૪. ઉદ્દાલકજાતકવણ્ણના

ખરાજિના જટિલા પઙ્કદન્તાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વાપિ ચતુપચ્ચયત્થાય તિવિધં કુહકવત્થું પૂરેસિ. અથસ્સ અગુણં પકાસેન્તા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા કુહનં નિસ્સાય જીવિકં કપ્પેતી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ કુહકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતો અહોસિ પણ્ડિતો બ્યત્તો. સો એકદિવસં ઉય્યાનકીળં ગતો એકં અભિરૂપં ગણિકં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો તાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ. સા તં પટિચ્ચ ગબ્ભં પટિલભિ. ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા તં આહ – ''સામિ, ગબ્ભો મે પતિટ્ઠિતો, જાતકાલે નામં કરોન્તી અસ્સ કિં નામં કરોમી''તિ? સો ''વણ્ણદાસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તત્તા ન સક્કા કુલનામં કાતુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ભદ્દે, અયં વાતઘાતરુક્ખો ઉદ્દાલો નામ, ઇધ પટિલદ્ધત્તા 'ઉદ્દાલકો'તિસ્સ નામં કરેય્યાસી''તિ વત્વા અઙ્ગુલિમુદ્દિકં અદાસિ. ''સચે ધીતા હોતિ, ઇમાય નં પોસેય્યાસિ, સચે પુત્તો, અથ નં વયપ્પત્તં મય્હં દસ્સેય્યાસી''તિ આહ. સા અપરભાગે પુત્તં વિજાયિત્વા ''ઉદ્દાલકો''તિસ્સ નામં અકાસિ.

સો વયપ્પત્તો માતરં પુચ્છિ – ''અમ્મ, કો મે પિતા''તિ? ''પુરોહિતો તાતા''તિ. ''યદિ એવં વેદે ઉગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ માતુ હત્થતો મુદ્દિકઞ્ચ આચરિયભાગઞ્ચ ગહેત્વા તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તો એકં તાપસગણં દિસ્વા ''ઇમેસં સન્તિકે વરસિપ્પં ભવિસ્સતિ, તં ઉગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ સિપ્પલોભેન પબ્બજિત્વા તેસં વત્તપટિવત્તં કત્વા ''આચરિયા મં તુમ્હાકં જાનનસિપ્પં સિક્ખાપેથા''તિ આહ. તે અત્તનો અત્તનો જાનનનિયામેનેવ તં સિક્ખાપેસું. પઞ્ચન્નં તાપસસતાનં એકોપિ તેન અતિરેકપઞ્ઞો નાહોસિ, સ્વેવ તેસં પઞ્ઞાય અગ્ગો. અથસ્સ તે સન્નિપતિત્વા આચરિયટ્ઠાનં અદંસુ. અથ ને સો આહ – ''મારિસા, તુમ્હે નિચ્ચં વનમૂલફલાહારા અરઞ્ઞેવ વસથ, મનુસ્સપથં કસ્મા ન ગચ્છથા''તિ? ''મારિસ, મનુસ્સા નામ મહાદાનં દત્વા અનુમોદનં કારાપેન્તિ, ધમ્મિં કથં ભણાપેન્તિ, પઞ્હં પુચ્છન્તિ, મયં તેન ભયેન તત્થ ન ગચ્છામા''તિ. ''મારિસા, સચેપિ ચક્કવત્તિરાજા ભવિસ્સતિ, મનં ગહેત્વા કથનં નામ મય્હં ભારો, તુમ્હે મા ભાયથા''તિ વત્વા તેહિ સદ્ધિં ચારિકં ચરમાનો અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે સબ્બેહિ સદ્ધિં દ્વારગામે ભિક્ખાય ચરિ, મનુસ્સા મહાદાનં અદંસુ. તાપસા પુનદિવસે નગરં પવિસિંસુ મનુસ્સા મહાદાનં અદંસુ. ઉદ્દાલકતાપસો દાનાનુમોદનં કરોતિ, મઙ્ગલં વદતિ, પઞ્હં વિસ્સજ્જેતિ, મનુસ્સા પસીદિત્વા બહુપચ્ચયે અદંસુ. સકલનગરં ''પણ્ડિતો ગણસત્થા ધમ્મિકતાપસો આગતો''તિ સઙ્ખુભિ, તં રઞ્ઞોપિ કથયિંસુ.

રાજા ‘‘કુહિં વસતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઉય્યાને’’તિ સુત્વા ‘‘સાધુ અજ્જ તેસં દસ્સનાય ગમિસ્સામી’’તિ આહ. એકો પુરિસો ગન્ત્વા ‘‘રાજા કિર વો પસ્સિતું આગચ્છિસ્સતી’’તિ ઉદ્દાલકસ્સ કથેસિ. સોપિ ઇસિગણં આમન્તેત્વા ‘‘મારિસા, રાજા કિર આગમિસ્સતિ, ઇસ્સરે નામ એકદિવસં આરાધેત્વા યાવજીવં અલં હોતી’’તિ. ‘‘કિં પન કાતબ્બં આચરિયા’’તિ? સો એવમાહ – ‘‘તુમ્હેસુ એકચ્ચે વગ્ગુલિવતં ચરન્તુ, એકચ્ચે ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુઞ્જન્તુ, એકચ્ચે કણ્ટકાપસ્સયિકા ભવન્તુ, એકચ્ચે પઞ્ચાતપં તપન્તુ, એકચ્ચે ઉદકોરોહનકમ્મં કરોન્તુ, એકચ્ચે તત્થ તત્થ મન્તે સજ્ઝાયન્તૂ’’તિ. તે તથા કરિંસુ. સયં પન અટ્ઠ વા દસ વા પણ્ડિતવાદિનો ગહેત્વા મનોરમે આધારકે રમણીયં પોત્થકં ઠપેત્વા અન્તેવાસિકપરિવુતો સુપઞ્ઞત્તે સાપસ્સયે આસને નિસીદિ. તસ્મિં ખણે રાજા પુરોહિતં આદાય મહન્તેન પરિવારેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા તે મિચ્છાતપં ચરન્તે દિસ્વા ‘‘અપાયભયમ્હા મુત્તા’’તિ પસીદિત્વા ઉદ્દાલકસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પટિસન્થારં કત્વા એકમન્તં નિસિન્નો તુટ્ઠમાનસો પુરોહિતેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૬૨. ‘‘ખરાજિના જટિલા પઙ્કદન્તા, દુમ્મક્ખરૂપા યે મન્તં જપ્પન્તિ;
કચ્ચિન્નુ તે માનુસકે પયોગે, ઇદં વિદૂ પરિમુત્તા અપાયા’’તિ.

તત્થ **ખરાજિના**તિ સખુરેહિ અજિનચમ્મેહિ સમન્નાગતા. **પઙ્કદન્તા**તિ દન્તકટ્ઠસ્સ અખાદનેન મલગ્ગહિતદન્તા. **દુમ્મક્ખરૂપા**તિ અનઞ્જિતક્ખા અમણ્ડિતરૂપા લૂખસઙ્ઘાટિધરા. **માનુસકે પયોગે**તિ મનુસ્સેહિ કત્તબ્બવીરિયે. **ઇદં વિદૂ**તિ ઇદં તપચરણઞ્ચ મન્તસજ્ઝાયનઞ્ચ જાનન્તા. **અપાયા**તિ કચ્ચિ આચરિય, ઇમે ચતૂહિ અપાયેહિ મુત્તાતિ પુચ્છતિ.

તં સુત્વા પુરોહિતો ‘‘અયં રાજા અટ્ઠાને પસન્નો, તુણ્હી ભવિતું ન વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૬૩. ‘‘પાપાનિ કમ્માનિ કરેથ રાજ, બહુસ્સુતો ચે ન ચરેય્ય ધમ્મં;
સહસ્સવેદોપિ ન તં પટિચ્ચ, દુક્ખા પમુચ્ચે ચરણં અપત્વા’’તિ.

તત્થ **બહુસ્સુતો ચે**તિ સચે મહારાજ, ‘‘અહં બહુસ્સુતોમ્હી’’તિ પગુણવેદોપિ દસકુસલકમ્મપથધમ્મં ન ચરેય્ય, તીહિ દ્વારેહિ પાપાનેવ કરેય્ય, તિટ્ઠન્તુ તયો વેદા, સહસ્સવેદોપિ સમાનો તં બાહુસચ્ચં પટિચ્ચ અટ્ઠસમાપત્તિસઙ્ખાતં ચરણં અપ્પત્વા અપાયદુક્ખતો ન મુચ્ચેય્યાતિ.

તસ્સ વચનં સુત્વા ઉદ્દાલકો ચિન્તેસિ ‘‘રાજા યથા વા તથા વા ઇસિગણસ્સ પસીદિ, અયં પન બ્રાહ્મણો ચરન્તં ગોણં દણ્ડેન પહરન્તો વિય વડ્ઢિતભત્તે કચવરં ખિપન્તો વિય કથેસિ, તેન સદ્ધિં કથેસ્સામી’’તિ. સો તેન સદ્ધિં કથેન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૬૪. ‘‘સહસ્સવેદોપિ ન તં પટિચ્ચ, દુક્ખા પમુચ્ચે ચરણં અપત્વા;
મઞ્ઞામિ વેદા અફલા ભવન્તિ, સસંયમં ચરણઞ્ઞેવ સચ્ચ’’ન્તિ.

તત્થ **અફલા**તિ તવ વાદે વેદા ચ સેસસિપ્પાનિ ચ અફલાનિ આપજ્જન્તિ, તાનિ કસ્મા ઉગ્ગણ્હન્તિ, સીલસંયમેન સદ્ધિં ચરણઞ્ઞેવ એકં સચ્ચં આપજ્જતીતિ.

તતો પુરોહિતો ચતુત્થં ગાથમાહ –

૬૫. ‘‘ન હેવ વેદા અફલા ભવન્તિ, સસંયમં ચરણઞ્એવ સચ્ચં;
કિત્તિઞ્હિ પપ્પોતિ અધિચ્ચ વેદે, સન્તિં પુણાતિ ચરણેન દન્તો’’તિ.

તત્થ **ન હેવા**તિ નાહં ‘‘વેદા અફલા’’તિ વદામિ, અપિચ ખો પન સસંયમં ચરણં સચ્ચમેવ સભાવભૂતં ઉત્તમં. તેન હિ સક્કા દુક્ખા મુચ્ચિતું. **સન્તિં પુણાતી**તિ સમાપત્તિસઙ્ખાતેન ચરણેન દન્તો ભયસન્તિકરં નિબ્બાનં પાપુણાતીતિ.

તં સુત્વા ઉદ્દાલકો ‘‘ન સક્કા ઇમિના સદ્ધિં પટિપક્ખવસેન ઠાતું, ‘પુત્તો તવાહ’ન્તિ વુત્તે સિનેહં અકરોન્તો નામ નત્થિ, પુત્તભાવમસ્સ કથેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૬૬. ‘‘ભચ્ચા માતા પિતા બન્ધૂ, યેન જાતો સયેવ સો;
ઉદ્દાલકો અહં ભોતો, સોત્તિયાકુલવંસકો’’તિ.

તત્થ **ભચ્ચા**તિ માતા ચ પિતા ચ સેસબન્ધૂ ચ ભરિતબ્બા નામ. યેન પન જાતો, સોયેવ સો હોતિ. અત્તાયેવ હિ અત્તનો જાયતિ, અહઞ્ચ તયાવ ઉદ્દાલકરુક્ખમૂલે જનિતો, તયા વુત્તમેવ નામં કતં, ઉદ્દાલકો અહં ભોતિ.

સો ‘‘એકંસેન ત્વં ઉદ્દાલકોસી’’તિ વુત્તે ‘‘આમા’’તિ વત્વા ‘‘મયા તે માતુ સઞ્ઞાણં દિન્નં, તં કુહિ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ઇદં બ્રાહ્મણા’’તિ મુદ્દિકં તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. બ્રાહ્મણો મુદ્દિકં સઞ્જાનિત્વા નિચ્છયેન ‘‘ત્વં બ્રાહ્મણધમ્મં પજાનાસી’’તિ વત્વા બ્રાહ્મણધમ્મં પુચ્છન્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૬૭. ‘‘કથં ભો બ્રાહ્મણો હોતિ, કથં ભવતિ કેવલી;
કથઞ્ચ પરિનિબ્બાનં, ધમ્મટ્ઠો કિન્તિ વુચ્ચતી’’તિ.

ઉદ્દાલકોપિ તસ્સ આચિક્ખન્તો સત્તમં ગાથમાહ –

૬૮. ‘‘નિરંકત્વા અગ્ગિમાદાય બ્રાહ્મણો, આપો સિઞ્ચં યજં ઉસ્સેતિ યૂપં;
એવંકરો બ્રાહ્મણો હોતિ ખેમી, ધમ્મે ઠિતં તેન અમાપયિંસૂ’’તિ.

તત્થ **નિરંકત્વા અગ્ગિમાદાયા**તિ નિરન્તરં કત્વા અગ્ગિં ગહેત્વા પરિચરતિ. **આપો સિઞ્ચં યજં ઉસ્સેતિ યૂપ**ન્તિ અભિસેચનકકમ્મં કરોન્તો સમ્માપાસં વા વાજપેય્યં વા નિરગ્ગળં વા યજન્તો સુવણ્ણયૂપં ઉસ્સાપેતિ. **ખેમી**તિ ખેમપ્પત્તો. **અમાપયિંસૂ**તિ તેનેવ ચ કારણેન ધમ્મે ઠિતં કથયિંસુ.

તં સુત્વા પુરોહિતો તેન કથિતં બ્રાહ્મણધમ્મં ગરહન્તો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૬૯. ‘‘ન સુદ્ધિ સેચનેનત્થિ, નાપિ કેવલી બ્રાહ્મણો;
ન ખન્તી નાપિ સોરચ્ચં, નાપિ સો પરિનિબ્બુતો’’તિ.

તત્થ **સેચનેના**તિ તેન વુત્તેસુ બ્રાહ્મણધમ્મેસુ એકં દસ્સેત્વા સબ્બં પટિક્ખિપતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘અગ્ગિપરિચરણેન વા ઉદકસેચનેન વા પસુઘાતયઞ્ઞેન વા સુદ્ધિ નામ નત્થિ, નાપિ એત્તકેન બ્રાહ્મણો

કેવલપરિપુણ્ણો હોતિ, ન અધિવાસનખન્તિ, ન સીલસોરચ્ચં, નાપિ કિલેસપરિનિબ્બાનેન પરિનિબ્બુતો નામ હોતી''તિ.

તતો નં ઉદ્દાલકો ''યદિ એવં બ્રાહ્મણો ન હોતિ, અથ કથં હોતી''તિ પુચ્છન્તો નવમં ગાથમાહ –

૭૦. ''કથં સો બ્રાહ્મણો હોતિ, કથં ભવતિ કેવલી;
કથઞ્ચ પરિનિબ્બાનં, ધમ્મટ્ઠો કિન્તિ વુચ્ચતી''તિ.

પુરોહિતોપિસ્સ કથેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૭૧. ''અખેત્તબન્ધૂ અમમો નિરાસો, નિલ્લોભપાપો ભવલોભખીણો;
એવંકરો બ્રાહ્મણો હોતિ ખેમી, ધમ્મે ઠિતં તેન અમાપયિંસૂ''તિ.

તત્થ **અખેત્તબન્ધૂ**તિ અક્ખેત્તો અબન્ધુ, ખેત્તવત્થુગામનિગમપરિગ્ગહેન ચેવ ઞાતિબન્ધવગોત્તબન્ધવમિત્તબન્ધવસહાયબન્ધવસિપ્પબન્ધવપરિગ્ગહેન ચ રહિતો. **અમમો**તિ સત્તસઙ્ખારેસુ તણ્હાદિટ્ઠિમમાયનરહિતો. **નિરાસો**તિ લાભધનપુત્તજીવિતાસાય રહિતો. **નિલ્લોભપાપો**તિ પાપલોભવિસમલોભેન રહિતો. **ભવલોભખીણો**તિ ખીણભવરાગો.

તતો ઉદ્દાલકો ગાથમાહ –

૭૨. ''ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસા;
સબ્બેવ સોરતા દન્તા, સબ્બેવ પરિનિબ્બુતા;
સબ્બેસં સીતિભૂતાનં, અત્થિ સેય્યોથ પાપિયો''તિ.

તત્થ **અત્થિ સેય્યોથ પાપિયો**તિ એતે ખત્તિયાદયો સબ્બેપિ સોરચ્ચાદીહિ સમન્નાગતા હોન્તિ, એવં ભૂતાનં પન તેસં અયં સેય્યો, અયં પાપિયોતિ એવં હીનુક્કટ્ઠતા અત્થિ, નત્થીતિ પુચ્છતિ.

અથસ્સ ''અરહત્તુપ્પત્તિતો પટ્ઠાય હીનુક્કટ્ઠતા નામ નત્થી''તિ દસ્સેતું બ્રાહ્મણો ગાથમાહ –

૭૩. ''ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસા;
સબ્બેવ સોરતા દન્તા, સબ્બેવ પરિનિબ્બુતા;
સબ્બેસં સીતિભૂતાનં, નત્થિ સેય્યોથ પાપિયો''તિ.

અથ નં ગરહન્તો ઉદ્દાલકો ગાથાદ્વયમાહ –

૭૪. ''ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસા;
સબ્બેવ સોરતા દન્તા, સબ્બેવ પરિનિબ્બુતા.

૭૫. ''સબ્બેસં સીતિભૂતાનં, નત્થિ સેય્યોથ પાપિયો;
પનટ્ઠં ચરસિ બ્રહ્મઞ્ઞં, સોત્તિયાકુલવંસત''ન્તિ.

તસ્સત્થો – યદિ એતેહિ ગુણેહિ સમન્નાગતાનં વિસેસો નત્થિ, એકો વણ્ણોવ હોતિ, એવં સન્તે ત્વં ઉભતો સુજાતભાવં નાસેન્તો પનટ્ઠં ચરસિ બ્રહ્મઞ્ઞં, ચણ્ડાલસમો હોસિ, સોત્તિયકુલવંસતં નાસેસીતિ.

અથ નં પુરોહિતો ઉપમાય સઞ્ઞાપેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૭૬. ‘‘નાનારત્તેહિ વત્થેહિ, વિમાનં ભવતિ છાદિતં;
ન તેસં છાયા વત્થાનં, સો રાગો અનુપજ્જથ.

૭૭. ‘‘એવમેવ મનુસ્સેસુ, યદા સુજ્ઝન્તિ માણવા;
તે સજાતિં પમુઞ્ચન્તિ, ધમ્મમઞ્ઞાય સુબ્બતા’’તિ.

તત્થ **વિમાનન્તિ** ગેહં વા મણ્ડપં વા. **છાયાતિ** તેસં વત્થાનં છાયા સો નાનાવિધો રાગો ન ઉપેતિ, સબ્બા છાયા એકવણ્ણાવ હોન્તિ. **એવમેવાતિ** મનુસ્સેસુપિ એવમેવ એકચ્ચે અઞ્ઞાણબ્રાહ્મણા અકારણેનેવ ચાતુવણ્ણે સુદ્ધિં પઞ્ઞાપેન્તિ, એસા અત્થીતિ મા ગણ્હિ. યદા અરિયમગ્ગેન માણવા સુજ્ઝન્તિ, તદા તેહિ પટિવિદ્ધં નિબ્બાનધમ્મં જાનિત્વા સુબ્બતા સીલવન્તા પણ્ડિતપુરિસા તે સજાતિં મુઞ્ચન્તિ. નિબ્બાનપ્પત્તિતો પટ્ઠાય હિ જાતિ નામ નિરત્થકાતિ.

ઉદ્દાલકો પન પચ્ચાહરિતું અસક્કોન્તો અપ્પટિભાનોવ નિસીદિ. અથ બ્રાહ્મણો રાજાનં આહ – ‘‘સબ્બે એતે, મહારાજ, કુહકા સકલજમ્બુદીપે કોહઞ્ઞેનેવ નાસેન્તિ, ઉદ્દાલકં ઉપ્પબ્બાજેત્વા ઉપપુરોહિતં કરોથ, સેસે ઉપ્પબ્બાજેત્વા ફલકાવુધાનિ દત્વા સેવકે કરોથા’’તિ. ‘‘સાધુ, આચરિયા’’તિ રાજા તથા કારેસિ. તે રાજાનં ઉપટ્ઠહન્તાવ યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ કુહકોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ઉદ્દાલકો કુહકભિક્ખુ અહોસિ, રાજા આનન્દો, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉદ્દાલકજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૮૮] ૫. ભિસજાતકવણ્ણના

અસ્સં ગવં રજતં જાતરૂપન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પન **કુસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘કિં પટિચ્ચા’’તિ વત્વા ‘‘કિલેસં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખુ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા કસ્મા કિલેસં પટિચ્ચ ઉક્કણ્ઠિતોસિ, પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્ને બુદ્ધે બાહિરકપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા વત્થુકામકિલેસકામે આરબ્ભ ઉપ્પજ્જનકસઞ્ઞં સપથં કત્વા વિહરિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અસીતિકોટિવિભવસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલકુલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, ‘‘મહાકઞ્ચનકુમારો’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. અથસ્સ પદસા વિચરણકાલે અપરોપિ પુત્તો જાયિ, ‘‘ઉપકઞ્ચનકુમારો’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. એવં પટિપાટિયા સત્ત પુત્તા અહેસું. સબ્બકનિટ્ઠા પનેકા ધીતા, તસ્સા ‘‘કઞ્ચનદેવી’’તિ નામં કરિંસુ. મહાકઞ્ચનકુમારો વયપ્પત્તો તક્કસિલતો સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા આગચ્છિ. અથ

નં માતાપિતરો ઘરાવાસેન બન્ધિતુકામા ‘‘અત્તના સમાનજાતિયકુલતો તે દારિકં આનેસ્સામ, ઘરાવાસં સણ્ઠપેહી’’તિ વદિંસુ. ‘‘અમ્મતાતા, ન મય્હં ઘરાવાસેનત્થો, મય્હઞ્હિ તયો ભવા આદિત્તા વિય સપ્પટિભયા, બન્ધનાગારં વિય પલિબુદ્ધા, ઉક્કારભૂમિ વિય જેગુચ્છા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ, મયા સુપિનેનપિ મેથુનધમ્મો ન દિટ્ઠપુબ્બો, અઞ્ઞે વો પુત્તા અત્થિ, તે ઘરાવાસેન નિમન્તેથા’’તિ વત્વા પુનપ્પુનં યાચિતોપિ સહાયે પેસેત્વા તેહિ યાચિતોપિ ન ઇચ્છિ.

અથ નં સહાયા ‘‘સમ્મ, કિં પન ત્વં પત્થેન્તો કામે પરિભુઞ્જિતું ન ઇચ્છસી’’તિ પુચ્છિંસુ. સો તેસં નેક્ખમ્મજ્ઝાસયતં આરોચેસિ. તં સુત્વા માતાપિતરો સેસપુત્તે નિમન્તેસું, તેપિ ન ઇચ્છિંસુ. કઞ્ચનદેવીપિ ન ઇચ્છિયેવ. અપરભાગે માતાપિતરો કાલમકંસુ. મહાકઞ્ચનપણ્ડિતો માતાપિતૂનં કત્તબ્બકિચ્ચં કત્વા અસીતિકોટિધનેન કપણદ્ધિકાનં મહાદાનં દત્વા છ ભાતરો ભગિનિં એકં દાસં એકં દાસિં એકં સહાયકઞ્ચ આદાય મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પાવિસિ. તે તત્થ એકં પદુમસરં નિસ્સાય રમણીયે ભૂમિભાગે અસ્સમં કત્વા પબ્બજિત્વા વનમૂલફલાહારેહિ યાપયિંસુ. તે અરઞ્ઞં ગચ્છન્તા એકતોવ ગન્ત્વા યત્થ એકો ફલં વા પત્તં વા પસ્સતિ, તત્થ ઇતરેપિ પક્કોસિત્વા દિટ્ઠસુતાદીનિ કથેન્તા ઉચ્ચિનન્તિ, ગામસ્સ કમ્મન્તટ્ઠાનં વિય હોતિ. અથ આચરિયો મહાકઞ્ચનતાપસો ચિન્તેસિ ‘‘અમ્હાકં અસીતિકોટિધનં છડ્ડેત્વા પબ્બજિતાનં એવં લોલુપ્પચારવસેન ફલાફલત્થાય વિચરણં નામ અપ્પતિરૂપં, ઇતો પટ્ઠાય અહમેવ ફલાફલં આહરિસ્સામી’’તિ. સો અસ્સમં પત્વા સબ્બેપિ તે સાયન્હસમયે સન્નિપાતેત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘તુમ્હે ઇધેવ સમણધમ્મં કરોન્તા અચ્છથ, અહં ફલાફલં આહરિસ્સામી’’તિ આહ. અથ નં ઉપકઞ્ચનાદયો ‘‘મયં આચરિય, તુમ્હે નિસ્સાય પબ્બજિતા, તુમ્હે ઇધેવ સમણધમ્મં કરોથ, ભગિનીપિ નો ઇધેવ હોતુ, દાસીપિ તસ્સા સન્તિકે અચ્છતુ, મયં અટ્ઠ જના વારેન ફલાફલં આહરિસ્સામ, તુમ્હે પન તયો વારમુત્તાવ હોથા’’તિ વત્વા પટિઞ્ઞં ગણ્હિંસુ.

તતો પટ્ઠાય અટ્ઠસુપિ જનેસુ એકેકો વારેનેવ ફલાફલં આહરતિ. સેસા અત્તનો અત્તનો પણ્ણસાલાયમેવ હોન્તિ, અકારણેન એકતો ભવિતું ન લભન્તિ. વારપ્પત્તો ફલાફલં આહરિત્વા એકો માળકો અત્થિ, તત્થ પાસાણફલકે એકાદસ કોટ્ઠાસે કત્વા ઘણ્ડિસઞ્ઞં કત્વા અત્તનો કોટ્ઠાસં આદાય વસનટ્ઠાનં પવિસતિ. સેસા ઘણ્ડિસઞ્ઞાય નિક્ખમિત્વા લોલુપ્પં અકત્વા ગારવપરિહારેન ગન્ત્વા અત્તનો પાપુણનકોટ્ઠાસં આદાય વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા પરિભુઞ્જિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તિ. તે અપરભાગે ભિસાનિ આહરિત્વા ખાદન્તા તત્તતપા ઘોરતપા પરમાજિતિન્દ્રિયા કસિણપરિકમ્મં કરોન્તા વિહરિંસુ. અથ તેસં સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ. સક્કોપિ આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘કામાધિમુત્તા નુ ખો ઇમે ઇસયો , નો’’તિ આસઙ્કં કરોતિયેવ. સો ‘‘ઇમે તાવ ઇસયો પરિગ્ગણ્હિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો આનુભાવેન મહાસત્તસ્સ કોટ્ઠાસં તયો દિવસે અન્તરધાપેસિ. સો પઠમદિવસે કોટ્ઠાસં અદિસ્વા ‘‘મમ કોટ્ઠાસં પમુટ્ઠો ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેસિ, દુતિયદિવસે ‘‘મમ દોસેન ભવિતબ્બં, પણામનવસેન મમ કોટ્ઠાસં ન ઠપેસિ મઞ્ઞે’’તિ ચિન્તેસિ, તતિયદિવસે ‘‘કેન નુ ખો કારણેન મય્હં કોટ્ઠાસં ન ઠપેન્તિ, સચે મે દોસો અત્થિ, ખમાપેસ્સામી’’તિ સાયન્હસમયે ઘણ્ડિસઞ્ઞં અદાસિ.

સબ્બે સન્નિપતિત્વા ‘‘કેન ઘણ્ડિસઞ્ઞા દિન્ના’’તિ આહંસુ. ‘‘મયા તાતા’’તિ. ‘‘કિંકારણા આચરિયા’’તિ? ‘‘તાતા તતિયદિવસે કેન ફલાફલં આભત’’ન્તિ? તેસુ એકો ઉટ્ઠાય ‘‘મયા આચરિયા’’તિ વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. કોટ્ઠાસે કરોન્તેન તે મય્હં કોટ્ઠાસો કતોતિ. ‘‘આમ, આચરિય, જેટ્ઠકકોટ્ઠાસો મે કતો’’તિ. ‘‘હિય્યો કેનાભત’’ન્તિ? ‘‘મયા’’તિ અપરો ઉટ્ઠાય વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. કોટ્ઠાસં કરોન્તો મં અનુસ્સરીતિ. ‘‘તુમ્હાકં મે જેટ્ઠકકોટ્ઠાસો ઠપિતો’’તિ. ‘‘અજ્જ કેનાભત’’ન્તિ. ‘‘મયા’’તિ અપરો ઉટ્ઠાય વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. કોટ્ઠાસં કરોન્તો મં અનુસ્સરીતિ. ‘‘તુમ્હાકં મે

જેટ્ઠકકોટ્ઠાસો કતો''તિ. ''તાતા, અજ્જ મય્હં કોટ્ઠાસં અલભન્તસ્સ તતિયો દિવસો, પઠમદિવસે કોટ્ઠાસં અદિસ્વા 'કોટ્ઠાસં કરોન્તો મં પમુટ્ઠો ભવિસ્સતી'તિ ચિન્તેસિં, દુતિયદિવસે ''મમ કોચિ દોસો ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેસિં, અજ્જ પન ''સચે મે દોસો અત્થિ, ખમાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઘણ્ડિસઞ્ઞાય તુમ્હે સન્નિપાતેસિં. એતે ભિસકોટ્ઠાસે તુમ્હે ''કરિમ્હા''તિ વદથ, અહં ન લભામિ, એતેસં થેનેત્વા ખાદકં ઞાતું વટ્ટતિ, કામે પહાય પબ્બજિતાનં ભિસમત્તં થેનનં નામ અપ્પતિરૂપન્તિ. તે તસ્સ કથં સુત્વા ''અહો સાહસિકકમ્મ''ન્તિ સબ્બેવ ઉબ્બેગપ્પત્તા અહેસું.

તસ્મિં અસ્સમપદે વનજેટ્ઠકરુક્ખે નિબ્બત્તદેવતાપિ ઓતરિત્વા આગન્ત્વા તેસંયેવ સન્તિકે નિસીદિ. આનેઞ્જકરણં કારિયમાનો દુક્ખં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો આળાનં ભિન્દિત્વા પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો એકો વારણો કાલેન કાલં ઇસિગણં વન્દતિ, સોપિ આગન્ત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. સપ્પકીળાપનકો એકો વાનરો અહિતુણ્ડિકસ્સ હત્થતો મુચ્ચિત્વા પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા તત્થેવ અસ્સમે વસતિ. સોપિ તં દિવસં ઇસિગણં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સક્કો ''ઇસિગણં પરિગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ તેસં સન્તિકે અદિસ્સમાનકાયો અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણેવ બોધિસત્તસ્સ કનિટ્ઠો ઉપકઞ્ચનતાપસો ઉટ્ઠાયાસના બોધિસત્તં વન્દિત્વા સેસાનં અપચિતિં દસ્સેત્વા ''આચરિય, અહં અઞ્ઞે અપટ્ઠપેત્વા અત્તાનઞ્ઞેવ સોધેતું લભામી''તિ પુચ્છિ. ''આમ, લભસી''તિ. સો ઇસિગણમજ્ઝે ઠત્વા ''સચે તે મયા ભિસાનિ ખાદિતાનિ, એવરૂપો નામ હોતૂ''તિ સપથં કરોન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૮. ''અસ્સં ગવં રજતં જાતરૂપં, ભરિયઞ્ચ સો ઇધ લભતં મનાપં;
પુત્તેહિ દારેહિ સમઙ્ગિ હોતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસી''તિ.

તત્થ ''**અસ્સં ગવ**''ન્તિ ઇદં ''સો 'યત્તકાનિ પિયવત્થૂનિ હોન્તિ, તેહિ વિપ્પયોગે તત્તકાનિ સોકદુક્ખાનિ ઉપ્પજ્જન્તી'તિ વત્થુકામે ગરહન્તો અભાસી''તિ વેદિતબ્બં.

તં સુત્વા ઇસિગણો ''મારિસ, મા એવં કથેથ, અતિભારિયો તે સપથો''તિ કણ્ણે પિદહિ. બોધિસત્તોપિ નં ''તાત, અતિભારિયો તે સપથો, ન ત્વં ખાદસિ, તવ પત્તાસને નિસીદા''તિ આહ. તસ્મિં પઠમં સપથં કત્વા નિસિન્ને દુતિયોપિ ભાતા સહસા ઉટ્ઠાય મહાસત્તં વન્દિત્વા સપથેન અત્તાનં સોધેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૭૯. ''માલઞ્ચ સો કાસિકચન્દનઞ્ચ, ધારેતુ પુત્તસ્સ બહૂ ભવન્તુ;
કામેસુ તિબ્બં કુરુતં અપેક્ખં, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસી''તિ.

તત્થ **તિબ્બ**ન્તિ વત્થુકામકિલેસકામેસુ બહલં અપેક્ખં કરોતૂતિ. ઇદં સો ''યસ્સેતેસુ તિબ્બા અપેક્ખા હોન્તિ, સો તેહિ વિપ્પયોગે મહન્તં દુક્ખં પાપુણાતી''તિ દુક્ખપટિક્ખેપવસેનેવ આહ.

તસ્મિં નિસિન્ને સેસાપિ અત્તનો અત્તનો અજ્ઝાસયાનુરૂપેન તં તં ગાથં અભાસિંસુ –

૮૦. ''પહૂતધઞ્ઞો કસિમા યસસ્સી, પુત્તે ગિહી ધનિમા સબ્બકામે;
વયં અપસ્સં ઘરમાવસાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૧. ''સો ખત્તિયો હોતુ પસય્હકારી, રાજાભિરાજા બલવા યસસ્સી;
સ ચાતુરન્તં મહિમાવસાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૨. ‘‘સો બ્રાહ્મણો હોતુ અવીતરાગો, મુહુત્તનક્ખત્તપથેસુ યુત્તો;
પૂજેતુ નં રટ્ઠપતી યસસ્સી, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૩. ‘‘અજ્ઝાયકં સબ્બસમન્તવેદં, તપસ્સિનં મઞ્ઞતુ સબ્બલોકો;
પૂજેન્તુ નં જાનપદા સમેચ્ચ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૪. ‘‘ચતુસ્સદં ગામવરં સમિદ્ધં, દિન્નઞ્હિ સો ભુઞ્જતુ વાસવેન;
અવીતરાગો મરણં ઉપેતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૫. ‘‘સો ગામણી હોતુ સહાયમજ્ઝે, નચ્ચેહિ ગીતેહિ પમોદમાનો;
સો રાજતો બ્યસન માલત્થ કિઞ્ચિ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૬. ‘‘યં એકરાજા પથવિં વિજેત્વા, ઇત્થીસહસ્સાન ઠપેતુ અગ્ગં;
સીમન્તિનીનં પવરા ભવાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યા અહાસિ.

૮૭. ‘‘ઇસીનઞ્હિ સા સબ્બસમાગતાનં, ભુઞ્જેય્ય સાદું અવિકમ્પમાના;
ચરાતુ લાભેન વિકત્થમાના, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યા અહાસિ.

૮૮. ‘‘આવાસિકો હોતુ મહાવિહારે, નવકમ્મિકો હોતુ ગજઙ્ગલાયં;
આલોકસન્ધિં દિવસં કરોતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૮૯. ‘‘સો બજ્ઝતૂ પાસસતેહિ છબ્ભિ, રમ્મા વના નિય્યતુ રાજધાનિં;
તુત્તેહિ સો હઞ્ઞતુ પાચનેહિ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

૯૦. ‘‘અલક્કમાલી તિપુકણ્ણવિદ્ધો, લટ્ઠીહતો સપ્પમુખં ઉપેતુ;
સકચ્છબન્ધો વિસિખં ચરાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસી’’તિ.

તત્થ તતિયેન વુત્તગાથાય **કસિમા**તિ સમ્પન્નકસિકમ્મો. **પુત્તે ગિહી ધનિમા સબ્બકામે**તિ પુત્તે લભતુ, ગિહી હોતુ, સત્તવિધેન રતનધનેન ધનિમા હોતુ, રૂપાદિભેદે સબ્બકામે લભતુ. **વયં અપસ્સન્તિ** મહલ્લકકાલે પબ્બજ્જાનુરૂપમ્પિ અત્તનો વયં અપસ્સન્તો પઞ્ચકામગુણસમિદ્ધં ઘરમેવ આવસતૂતિ. ઇદં સો ‘‘પઞ્ચકામગુણગિદ્ધો કામગુણવિપ્પયોગેન મહાવિનાસં પાપુણાતી’’તિ દસ્સેતું કથેસિ.

ચતુત્થેન વુત્તગાથાય **રાજાભિરાજા**તિ રાજૂનં અન્તરે અભિરાજાતિ. ઇદં સો ‘‘ઇસ્સરાનં નામ ઇસ્સરિયે પરિગલિતે મહન્તં દુક્ખં ઉપ્પજ્જતી’’તિ રજ્જે દોસં દસ્સેન્તો કથેસિ. પઞ્ચમેન વુત્તગાથાય **અવીતરાગો**તિ પુરોહિતટ્ઠાનતણ્હાય સતણ્હોતિ. ઇદં સો ‘‘પુરોહિતસ્સ પુરોહિતટ્ઠાને પરિગલિતે મહન્તં દોમનસ્સં ઉપ્પજ્જતી’’તિ દસ્સેતું કથેસિ. છટ્ઠેન વુત્તગાથાય **તપસ્સિન**ન્તિ તપસીલસમ્પન્નોતિ તં મઞ્ઞતુ. ઇદં સો ‘‘લાભસક્કારાપગમેન મહન્તં દોમનસ્સં ઉપ્પજ્જતી’’તિ લાભસક્કારગરહવસેન કથેસિ.

સહાયતાપસેન વુત્તગાથાય **ચતુસ્સદ**ન્તિ આકિણ્ણમનુસ્સતાય મનુસ્સેહિ, પહૂતધઞ્ઞતાય ધઞ્ઞેન, સુલભદારુતાય દારૂહિ, સમ્પન્નોદકતાય ઉદકેનાતિ ચતૂહિ ઉસ્સન્નં, ચતુસ્સદસમન્નાગતન્તિ અત્થો. **વાસવેના**તિ વાસવેન દિન્નં વિય અચલં, વાસવતો લદ્ધવરાનુભાવેન એકં રાજાનં આરાધેત્વા તેન દિન્નન્તિપિ અત્થો. **અવીતરાગો**તિ કદ્દમે સૂકરો વિય કામપઙ્કે નિમુગ્ગોવ હુત્વા. ઇતિ સોપિ કામાનં આદીનવં કથેન્તો એવમાહ.

દાસેન વુત્તગાથાય **ગામણી**તિ ગામજેટ્ઠકો. અયમ્પિ કામે ગરહન્તોયેવ એવમાહ. કઞ્ચનદેવિયા વુત્તગાથાય **ય**ન્તિ યં ઇત્થિન્તિ અત્થો. **એકરાજા**તિ અગ્ગરાજા. **ઇત્થિસહસ્સાન**ન્તિ વચનમત્તતાય વુત્તં, સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં અગ્ગટ્ઠાને ઠપેતૂતિ અત્થો. **સીમન્તિનીન**ન્તિ સીમન્તધરાનં ઇત્થીનન્તિ અત્થો. ઇતિ સા ઇત્થિભાવે ઠત્વાપિ દુગ્ગન્ધગૂથરાસિં વિય કામે ગરહન્તીયેવ એવમાહ. દાસિયા વુત્તગાથાય **સબ્બસમાગતાન**ન્તિ સબ્બેસં સન્નિપતિતાનં મજ્ઝે નિસીદિત્વા અવિકમ્પમાના અનોસક્કમાના સાદુરસં ભુઞ્જતૂતિ અત્થો. દાસીનં કિર સામિકસ્સ સન્તિકે નિસીદિત્વા ભુઞ્જનં નામ અપ્પિયં. ઇતિ સા અત્તનો અપ્પિયતાય એવમાહ. **ચરાતૂ**તિ ચરતુ. **લાભેન વિકત્થમાના**તિ લાભહેતુ કુહનકમ્મં કરોન્તી લાભસક્કારં ઉપ્પાદેન્તી ચરતૂતિ અત્થો. ઇમિના સા દાસિભાવે ઠિતાપિ કિલેસકામવત્થુકામે ગરહતિ.

દેવતાય વુત્તગાથાય **આવાસિકો**તિ આવાસજગ્ગનકો. **ગજઙ્ગલાય**ન્તિ એવંનામકે નગરે. તત્થ કિર દબ્બસમ્ભારા સુલભા. **આલોકસન્ધિં દિવસ**ન્તિ એકદિવસેનેવ વાતપાનં કરોતુ. સો કિર દેવપુત્તો કસ્સપબુદ્ધકાલે ગજઙ્ગલનગરં નિસ્સાય યોજનિકે જિણ્ણમહાવિહારે આવાસિકસઙ્ઘત્થેરો હુત્વા જિણ્ણવિહારે નવકમ્મં કરોન્તોયેવ મહાદુક્ખં અનુભવિ. તસ્મા તદેવ દુક્ખં આરબ્ભ એવમાહ. હત્થિના વુત્તગાથાય **પાસસતેહી**તિ બહૂહિ પાસેહિ. **છબ્ભી**તિ ચતૂસુ પાદેસુ ગીવાય કટિભાગે ચાતિ છસુ ઠાનેસુ. **તુત્તેહી**તિ દ્વિકણ્ડકાહિ દીઘલટ્ઠીહિ. **પાચનેહી**તિ દસપાચનેહિ અઙ્કુસેહિ વા. સો કિર અત્તનો અનુભૂતદુક્ખઞ્ઞેવ આરબ્ભ એવમાહ.

વાનરેન વુત્તગાથાય **અલક્કમાલી**તિ અહિતુણ્ડિકેન કણ્ઠે પરિક્ખિપિત્વા ઠપિતાય અલક્કમાલાય સમન્નાગતો. **તિપુકણ્ણવિદ્ધો**તિ તિપુપિળન્ધનેન પિળન્ધકણ્ણો. **લટ્ઠીહતો**તિ સપ્પકીળં સિક્ખાપયમાનો લટ્ઠિયા હતો હુત્વા. એસોપિ અહિતુણ્ડિકસ્સ હત્થે અત્તનો અનુભૂતદુક્ખમેવ સન્ધાય એવમાહ.

એવં તેહિ તેરસહિ જનેહિ સપથે કતે મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''કદાચિ ઇમે 'અયં અનટ્ઠમેવ નટ્ઠન્તિ કથેતી'તિ મયિ આસઙ્કં કરેય્યું, અહમ્પિ સપથં કરોમી''તિ. અથ નં કરોન્તો ચુદ્દસમં ગાથમાહ –

૯૧. ''યો વે અનટ્ઠંવ નટ્ઠન્તિ ચાહ, કામેવ સો લભતં ભુઞ્જતઞ્ચ;
અગારમજ્ઝે મરણં ઉપેતુ, યો વા ભોન્તો સઙ્કતિ કઞ્ચિદેવા''તિ.

તત્થ **ભોન્તો**તિ આલપનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – ભવન્તો યો અનટ્ઠે કોટ્ઠાસે ''નટ્ઠં મે''તિ વદતિ, યો વા તુમ્હેસુ કઞ્ચિ આસઙ્કતિ, સો પઞ્ચ કામગુણે લભતુ ચેવ ભુઞ્જતુ ચ, રમણીયમેવ પબ્બજ્જં અલભિત્વા અગારમજ્ઝેયેવ મરતૂતિ.

એવં ઇસીહિ સપથે કતે સક્કો ભાયિત્વા ''અહં ઇમે વીમંસન્તો ભિસાનિ અન્તરધાપેસિં. ઇમે ચ છડ્ડિતખેળપિણ્ડં વિય કામે ગરહન્તા સપથં કરોન્તિ, કામે ગરહકારણં તે પુચ્છિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા દિસ્સમાનરૂપો બોધિસત્તં વન્દિત્વા પુચ્છન્તો અનન્તરં ગાથમાહ –

૯૨. ‘‘યદેસમાના વિચરન્તિ લોકે, ઇટ્ઠઞ્ચ કન્તઞ્ચ બહૂનમેતં;
પિયં મનુઞ્ઞં ચિધ જીવલોકે, કસ્મા ઇસયો નપ્પસંસન્તિ કામે’’તિ.

તત્થ **યદેસમાના**તિ યં વત્થુકામં કિલેસકામઞ્ચ કસિગોરક્ખાદીહિ સમવિસમકમ્મેહિ પરિયેસમાના સત્તા લોકે વિચરન્તિ, એતં બહૂનં દેવમનુસ્સાનં ઇટ્ઠઞ્ચ કન્તઞ્ચ પિયઞ્ચ મનુઞ્ઞઞ્ચ, કસ્મા ઇસયો નપ્પસંસન્તિ કામેતિ અત્થો. ‘‘**કામે**’’તિ ઇમિના તં વત્થું સરૂપતો દસ્સેતિ.

અથસ્સ પઞ્હં વિસ્સજ્જેન્તો મહાસત્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૯૩. ‘‘કામેસુ વે હઞ્ઞરે બજ્ઝરે ચ, કામેસુ દુક્ખઞ્ચ ભયઞ્ચ જાતં;
કામેસુ ભૂતાધિપતી પમત્તા, પાપાનિ કમ્માનિ કરોન્તિ મોહા.

૯૪. ‘‘તે પાપધમ્મા પસવેત્વ પાપં, કાયસ્સ ભેદા નિરયં વજન્તિ;
આદીનવં કામગુણેસુ દિસ્વા, તસ્મા ઇસયો નપ્પસંસન્તિ કામે’’તિ.

તત્થ **કામેસૂ**તિ કામહેતુ, કામે નિસ્સાય કાયદુચ્ચરિતાદીનિ કરોન્તીતિ અત્થો. **હઞ્ઞરે**તિ દણ્ડાદીહિ હઞ્ઞન્તિ. **બજ્ઝરે**તિ રજ્જુબન્ધનાદીહિ બજ્ઝન્તિ. **દુક્ખ**ન્તિ કાયિકચેતસિકં અસાતં દુક્ખં. **ભય**ન્તિ અત્તાનુવાદાદિકં સબ્બમ્પિ ભયં. **ભૂતાધિપતી**તિ સક્કં આલપતિ. **આદીનવ**ન્તિ એવરૂપં દોસં. સો પનેસ આદીનવો દુક્ખક્ખન્ધાદીહિ સુત્તેહિ (મ॰ નિ॰ ૧.૧૬૩-૧૮૦) દીપેતબ્બો.

સક્કો મહાસત્તસ્સ કથં સુત્વા સંવિગ્ગમાનસો અનન્તરં ગાથમાહ –

૯૫. ‘‘વીમંસમાનો ઇસિનો ભિસાનિ, તીરે ગહેત્વાન થલે નિધેસિં;
સુદ્ધા અપાપા ઇસયો વસન્તિ, એતાનિ તે બ્રહ્મચારી ભિસાની’’તિ.

તત્થ **વિમંસમાનો**તિ ભન્તે, અહં ‘‘ઇમે ઇસયો કામાધિમુત્તા વા, નો વા’’તિ વીમંસન્તો. **ઇસિનો**તિ તવ મહેસિનો સન્તકાનિ ભિસાનિ. **તીરે ગહેત્વાના**તિ તીરે નિક્ખિત્તાનિ ગહેત્વા થલે એકમન્તે નિધેસિં. **સુદ્ધા**તિ ઇદાનિ મયા તુમ્હાકં સપથકિરિયાય ઞાતં ‘‘ઇમે ઇસયો સુદ્ધા અપાપા હુત્વા વસન્તી’’તિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ગાથમાહ –

૯૬. ‘‘ન તે નટા નો પન કીળનેય્યા, ન બન્ધવા નો પન તે સહાયા;
કિસ્મિં વુપત્થમ્ભ સહસ્સનેત્ત, ઇસીહિ ત્વં કીળસિ દેવરાજા’’તિ.

તત્થ **ન તે નટા નો**તિ દેવરાજ, મયં તવ નટા વા કીળિતબ્બયુત્તકા વા કેચિ ન હોમ, નાપિ તવ ઞાતકા, ન સહાયા, અથ ત્વં કિં વા ઉપત્થમ્ભં કત્વા કિં નિસ્સાય ઇસીહિ સદ્ધિં કીળસીતિ અત્થો.

અથ નં સક્કો ખમાપેન્તો વીસતિમં ગાથમાહ –

૯૭. ‘‘આચરિયો મેસિ પિતા ચ મય્હં, એસા પતિટ્ઠા ખલિતસ્સ બ્રહ્મે;

એકાપરાધં ખમ ભૂરિપઞ્ઞ, ન પણ્ડિતા કોધબલા ભવન્તી''તિ.

તત્થ **એસા પતિટ્ઠાતિ** એસા તવ પાદચ્છાયા અજ્જ મમ ખલિતસ્સ અપરદ્ધસ્સ પતિટ્ઠા હોતુ. **કોધબલાતિ** પણ્ડિતા નામ ખન્તિબલા ભવન્તિ, ન કોધબલાતિ.

અથ મહાસત્તો સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો ખમિત્વા સયં ઇસિગણં ખમાપેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૯૮. ''સુવાસિતં ઇસિનં એકરત્તં, યં વાસવં ભૂતપતિદ્દસામ;
સબ્બેવ ભોન્તો સુમના ભવન્તુ, યં બ્રાહ્મણો પચ્ચુપાદી ભિસાની''તિ.

તત્થ **સુવાસિતં ઇસિનં એકરત્તન્તિ** આયસ્મન્તાનં ઇસીનં એકરત્તમ્પિ ઇમસ્મિં અરઞ્ઞે વસિતં સુવસિતમેવ. કિંકારણા? યં વાસવં ભૂતપતિં અદ્દસામ, સચે હિ મયં નગરે અવસિમ્હ, ઇમં ન અદ્દસામ. **ભોન્તો**તિ ભવન્તો સબ્બેપિ સુમના ભવન્તુ, તુસ્સન્તુ, સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો ખમન્તુ. કિંકારણા? **યં બ્રાહ્મણો પચ્ચુપાદી ભિસાનિ**, યસ્મા તુમ્હાકં આચરિયો ભિસાનિ પટિલભીતિ.

સક્કો ઇસિગણં વન્દિત્વા દેવલોકમેવ ગતો. ઇસિગણોપિ ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં ભિક્ખુ પોરાણકપણ્ડિતા સપથં કત્વા કિલેસે પજહિંસૂ''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. જાતકં સમોધાનેન્તો પુન સત્થા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૯૯. ''અહઞ્ચ સારિપુત્તો ચ, મોગ્ગલ્લાનો ચ કસ્સપો;
અનુરુદ્ધો પુણ્ણો આનન્દો, તદાસું સત્ત ભાતરો.

૧૦૦.''ભગિની ઉપ્પલવણ્ણા ચ, દાસી ખુજ્જુત્તરા તદા;
ચિત્તો ગહપતિ દાસો, યક્ખો સાતાગિરો તદા.

૧૦૧.''પાલિલેય્યો તદા નાગો, મધુદો સેટ્ઠવાનરો;
કાળુદાયી તદા સક્કો, એવં ધારેથ જાતક''ન્તિ.

ભિસજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૮૯] ૬. સુરુચિજાતકવણ્ણના

મહેસી સુરુચિનો ભરિયાતિ ઇદં સત્થા સાવત્થિં ઉપનિસ્સાય મિગારમાતુપાસાદે વિહરન્તો વિસાખાય મહાઉપાસિકાય લદ્ધે અટ્ઠ વરે આરબ્ભ કથેસિ. સા હિ એકદિવસં જેતવને ધમ્મકથં સુત્વા ભગવન્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા પક્કામિ. તસ્સા પન રત્તિયા અચ્ચયેન ચાતુદ્દીપિકો મહામેઘો પાવસ્સિ . ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''યથા, ભિક્ખવે, જેતવને વસ્સતિ, એવં ચતૂસુ દીપેસુ વસ્સતિ, ઓવસ્સાપેથ, ભિક્ખવે, કાયં, અયં પચ્છિમકો ચાતુદ્દીપિકો મહામેઘો''તિ વત્વા ઓવસ્સાપિતકાયેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ઇદ્ધિબલેન જેતવને અન્તરહિતો વિસાખાય કોટ્ઠકે પાતુરહોસિ. ઉપાસિકા ''અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા, યત્ર હિ નામ જાણુકમત્તેસુપિ ઓઘેસુ વત્તમાનેસુ કટિમત્તેસુપિ ઓઘેસુ વત્તમાનેસુ ન હિ

નામ એકભિક્ખુસ્સપિ પાદા વા ચીવરાનિ વા અલ્લાનિ ભવિસ્સન્તી''તિ હટ્ઠા ઉદગ્ગા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિવિસિત્વા કતભત્તકિચ્ચં ભગવન્તં એતદવોચ ''અટ્ઠાહં, ભન્તે, ભગવન્તં વરાનિ યાચામી''તિ. ''અતિક્કન્તવરા ખો, વિસાખે, તથાગતા''તિ. ''યાનિ ચ, ભન્તે, કપ્પિયાનિ યાનિ ચ અનવજ્જાની''તિ. ''વદેહિ વિસાખે''તિ. ''ઇચ્છામહં, ભન્તે, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ યાવજીવં વસ્સિકસાટિકં દાતું, આગન્તુકભત્તં દાતું, ગમિકભત્તં દાતું, ગિલાનભત્તં દાતું, ગિલાનુપટ્ઠાકભત્તં દાતું, ગિલાનભેસજ્જં દાતું, ધુવયાગું દાતું, ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ યાવજીવં ઉદકસાટિકં દાતુ''ન્તિ.

સત્થા ''કં પન ત્વં, વિસાખે, અત્થવસં સમ્પસ્સમાના તથાગતં અટ્ઠ વરાનિ યાચસી''તિ પુચ્છિત્વા તાય વરાનિસંસે કથિતે ''સાધુ સાધુ, વિસાખે, સાધુ ખો ત્વં, વિસાખે, ઇમં આનિસંસં સમ્પસ્સમાના તથાગતં અટ્ઠ વરાનિ યાચસી''તિ વત્વા ''અનુજાનામિ તે, વિસાખે, અટ્ઠ વરાની''તિ અટ્ઠ વરે દત્વા અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. અથેકદિવસં સત્થરિ પુબ્બારામે વિહરન્તે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, વિસાખા મહાઉપાસિકા માતુગામત્તભાવે ઠત્વાપિ દસબલસ્સ સન્તિકે અટ્ઠ વરે લભિ, અહો મહાગુણા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, વિસાખા ઇદાનેવ મમ સન્તિકા વરે લભતિ, પુબ્બેપેસા લભિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે મિથિલાયં સુરુચિ નામ રાજા રજ્જં કારેન્તો પુત્તં પટિલભિત્વા તસ્સ ''સુરુચિકુમારો''ત્વેવ નામં અકાસિ. સો વયપ્પત્તો ''તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા નગરદ્વારે સાલાયં નિસીદિ. બારાણસિરઞ્ઞોપિ પુત્તો બ્રહ્મદત્તકુમારો નામ તથેવ ગન્ત્વા સુરુચિકુમારસ્સ નિસિન્નફલકેયેવ નિસીદિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પુચ્છિત્વા વિસ્સાસિકા હુત્વા એકતોવ આચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા આચરિયભાગં દત્વા સિપ્પં પટ્ઠપેત્વા ન ચિરસ્સેવ નિટ્ઠિતસિપ્પા આચરિયં આપુચ્છિત્વા થોકં મગ્ગં એકતોવ ગન્ત્વા દ્વેધાપથે ઠિતા અઞ્ઞમઞ્ઞં આલિઙ્ગિત્વા મિત્તધમ્માનુરક્ખણત્થં કતિકં કરિંસુ ''સચે મમ પુત્તો જાયતિ, તવ ધીતા, તવ પુત્તો, મમ ધીતા, તેસં આવાહવિવાહં કરિસ્સામા''તિ. તેસુ રજ્જં કારેન્તેસુ સુરુચિમહારાજસ્સ પુત્તો જાયિ, ''સુરુચિકુમારો''ત્વેવસ્સ નામં કરિંસુ. બ્રહ્મદત્તસ્સ ધીતા જાયિ, ''સુમેધા''તિસ્સા નામં કરિંસુ.

સુરુચિકુમારો વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં ગન્ત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા આગચ્છિ. અથ નં પિતા રજ્જે અભિસિઞ્ચિતુકામો હુત્વા ''સહાયસ્સ કિર મે બારાણસિરઞ્ઞો ધીતા અત્થિ, તમેવસ્સ અગ્ગમહેસિં કરિસ્સામી''તિ તસ્સા અત્થાય બહું પણ્ણાકારં દત્વા અમચ્ચે પેસેસિ. તેસં અનાગતકાલેયેવ બારાણસિરાજા દેવિં પુચ્છિ ''ભદ્દે, માતુગામસ્સ નામ કિં અતિરેકદુક્ખ''ન્તિ? ''સપત્તિરોસદુક્ખં દેવા''તિ. ''તેન હિ, ભદ્દે, અમ્હાકં એકં ધીતરં સુમેધાદેવિં તમ્હા દુક્ખા મોચેત્વા યો એતં એકિકમેવ ગણ્હિસ્સતિ, તસ્સ દસ્સામા''તિ આહ. સો તેહિ અમચ્ચેહિ આગન્ત્વા તસ્સા નામે ગહિતે ''તાતા, કામં મયા પુબ્બે મય્હં સહાયસ્સ પટિઞ્ઞા કતા, ઇમં પન મયં ઇત્થિઘટાય અન્તરે ન ખિપિતુકામા, યો એતં એકિકમેવ ગણ્હાતિ, તસ્સ દાતુકામમ્હા''તિ આહ. તે રઞ્ઞો સન્તિકં પહિણિંસુ. રાજા પન ''અમ્હાકં રજ્જં મહન્તં, સત્તયોજનિકં મિથિલનગરં, તીણિ યોજનસતાનિ રટ્ઠપરિચ્છેદો, હેટ્ઠિમન્તેન સોળસ ઇત્થિસહસ્સાનિ લદ્ધું વટ્ટતી''તિ વત્વા ન રોચેસિ.

સુરુચિકુમારો પન સુમેધાય રૂપસમ્પદં સુત્વા સવનસંસગ્ગેન બજ્ઝિત્વા ''અહં તં એકિકમેવ ગણ્હિસ્સામિ, ન મય્હં ઇત્થિઘટાય અત્થો, તમેવ આનેન્તૂ''તિ માતાપિતૂનં પેસેસિ. તે તસ્સ મનં અભિન્દિત્વા બહું ધનં પેસેત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં આનેત્વા કુમારસ્સ અગ્ગમહેસિં કત્વા એકતોવ અભિસિઞ્ચિંસુ. સો સુરુચિમહારાજા નામ

હુત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો તાય સદ્ધિં પિયસંવાસં વસિ. સા પન દસ વસ્સસહસ્સાનિ તસ્સ ગેહે વસન્તી નેવ પુત્તં, ન ધીતરં લભિ. અથ નાગરા સન્નિપતિત્વા રાજઙ્ગણે ઉપક્કોસિત્વા ''કિમેત''ન્તિ વુત્તે ''રઞ્ઞો દોસો નત્થિ, વંસાનુપાલકો પન વો પુત્તો ન વિજ્જતિ, તુમ્હાકં એકાવ દેવી, રાજકુલે ચ નામ હેટ્ઠિમન્તેન સોળસહિ ઇત્થિસહસ્સેહિ ભવિતબ્બં, ઇત્થિઘટં ગણ્હ, દેવ, અદ્ધા તાસુ પુઞ્ઞવતી પુત્તં લભિસ્સતી''તિ વત્વા ''તાતા, કિં કથેથ, 'અહં અઞ્ઞં ન ગણ્હિસ્સામી'તિ પટિઞ્ઞં દત્વા મયા એસા આનીતા, ન સક્કા મુસાવાદં કાતું, ન મય્હં ઇત્થિઘટાય અત્થો''તિ રઞ્ઞા પટિક્ખિત્તા પક્કમિંસુ.

સુમેધા તં કથં સુત્વા ''રાજા તાવ સચ્ચવાદિતાય અઞ્ઞા ઇત્થિયો ન આનેસિ, અહમેવ પનસ્સ આનેસ્સામી''તિ રઞ્ઞો માતુસમભરિયટ્ઠાને ઠત્વા અત્તનો રુચિયાવ ખત્તિયકઞ્ઞાનં સહસ્સં, અમચ્ચકઞ્ઞાનં સહસ્સં, ગહપતિકઞ્ઞાનં સહસ્સં, સબ્બસમયનાટકિત્થીનં સહસ્સન્તિ ચત્તારિ ઇત્થિસહસ્સાનિ આનેસિ. તાપિ દસ વસ્સસહસ્સાનિ રાજકુલે વસિત્વા નેવ પુત્તં, ન ધીતરં લભિંસુ. એતેનેવુપાયેન અપરાનિપિ તિક્ખત્તું ચત્તારિ ચત્તારિ સહસ્સાનિ આનેસિ. તાપિ નેવ પુત્તં, ન ધીતરં લભિંસુ. એત્તાવતા સોળસ ઇત્થિસહસ્સાનિ અહેસું. ચત્તાલીસ વસ્સસહસ્સાનિ અતિક્કમિંસુ, તાનિ તાય એકિકાય વુત્થેહિ દસહિ સહસ્સેહિ સદ્ધિં પઞ્ઞાસ વસ્સસહસ્સાનિ હોન્તિ. અથ નાગરા સન્નિપતિત્વા પુન ઉપક્કોસિત્વા ''કિમેત''ન્તિ વુત્તે ''દેવ, તુમ્હાકં ઇત્થિયો પુત્તં પત્થેતું આણાપેથા''તિ વદિંસુ. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ''તુમ્હે પુત્તં પત્થેથા''તિ આહ. તા તતો પટ્ઠાય પુત્તં પત્થયમાના નાનાદેવતા નમસ્સન્તિ, નાનાવતાનિ ચરન્તિ, પુત્તો નુપ્પજ્જતેવ. અથ રાજા સુમેધં આહ ''ભદ્દે, ત્વમ્પિ પુત્તં પત્થેહી''તિ. સા ''સાધૂ''તિ પન્નરસઉપોસથદિવસે અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં સમાદાય સિરિગબ્ભે સીલાનિ આવજ્જમાના કપ્પિયમઞ્ચકે નિસીદિ . સેસા અજવતગોવતા હુત્વા પુત્તં અલભિત્વા ઉય્યાનં અગમંસુ.

સુમેધાય સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ. તદા સક્કો આવજ્જેન્તો ''સુમેધા પુત્તં પત્થેતિ, પુત્તમસ્સા દસ્સામિ, ન ખો પન સક્કા યં વા તં વા દાતું, અનુચ્છવિકમસ્સા પુત્તં ઉપધારેસ્સામી''તિ ઉપધારેન્તો નળકારદેવપુત્તં પસ્સિ. સો હિ પુઞ્ઞસમ્પન્નો સત્તો પુરિમત્તભાવે બારાણસિયં વસન્તો વપ્પકાલે ખેત્તં ગચ્છન્તો એકં પચ્ચેકબુદ્ધં દિસ્વા દાસકમ્મકરે ''વપથા''તિ પહિણિ. સયં નિવત્તિત્વા પચ્ચેકબુદ્ધં ગેહં નેત્વા ભોજેત્વા પુન ગઙ્ગાતીરં આનેત્વા પુત્તેન સદ્ધિં એકતો હુત્વા ઉદુમ્બરભિત્તિપાદં નળભિત્તિકં પણ્ણસાલં કત્વા દ્વારં યોજેત્વા ચઙ્કમં કત્વા પચ્ચેકબુદ્ધં તત્થેવ તેમાસં વસાપેત્વા વુત્થવસ્સં દ્વે પિતાપુત્તા તિચીવરેન અચ્છાદેત્વા ઉય્યોજેસું. એતેનેવ નિયામેન સત્તટ્ઠ પચ્ચેકબુદ્ધે તાય પણ્ણસાલાય વસાપેત્વા તિચીવરાનિ અદંસુ. ''દ્વે પિતાપુત્તા નળકારા હુત્વા ગઙ્ગાતીરે વેળું ઉપધારેન્તા પચ્ચેકબુદ્ધં દિસ્વા એવમકંસૂ''તિપિ વદન્તિયેવ.

તે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિત્વા છસુ કામાવચરસગ્ગેસુ અનુલોમપટિલોમેન મહન્તં દેવિસ્સરિયં અનુભવન્તા વિચરન્તિ. તે તતો ચવિત્વા ઉપરિદેવલોકે નિબ્બત્તિતુકામા હોન્તિ. સક્કો તથા ગતભાવં ઞત્વા તેસુ એકસ્સ વિમાનદ્વારં ગન્ત્વા તં આગન્ત્વા વન્દિત્વા ઠિતં આહ – ''મારિસ, તયા મનુસ્સલોકં ગન્તું વટ્ટતી''તિ. ''મહારાજ, મનુસ્સલોકો નામ જેગુચ્છો પટિકૂલો, તત્થ ઠિતા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકં પત્થેન્તિ, તત્થ ગન્ત્વા કિં કરિસ્સામી''તિ. ''મારિસ, દેવલોકે પરિભુઞ્જિતબ્બસમ્પત્તિં મનુસ્સલોકે પરિભુઞ્જિસ્સસિ, પઞ્ચવીસતિયોજનુબ્બેધે નવયોજનઆયામે અટ્ઠયોજનવિત્થારે રતનપાસાદે વસિસ્સસિ, અધિવાસેહી''તિ. સો અધિવાસેસિ. સક્કો તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા ઇસિવેસેન રાજુય્યાનં ગન્ત્વા તાસં ઇત્થીનં ઉપરિ આકાસે ચઙ્કમન્તો અત્તાનં દસ્સેત્વા ''કસ્સાહં પુત્તવરં દમ્મિ, કા પુત્તવરં ગણ્હિસ્સતી''તિ આહ. ''ભન્તે, મય્હં દેહિ, મય્હં દેહી''તિ સોળસ ઇત્થિસહસ્સાનિ હત્થે ઉક્ખિપિંસુ. તતો સક્કો આહ – ''અહં સીલવતીનં પુત્તં દમ્મિ, તુમ્હાકં કિં સીલં, કો

આચારો''તિ. તા ઉક્ખિત્તહત્થે સમઞ્છિત્વા ''સચે સીલવતિયા દાતુકામો, સુમેધાય સન્તિકં ગચ્છાહી''તિ વદિંસુ. સો આકાસેનેવ ગન્ત્વા તસ્સા વાસાગારે સીહપઞ્જરે અટ્ઠાસિ.

અથસ્સા તા ઇત્થિયો આરોચેસું ''એથ, દેવિ, સક્કો દેવરાજા 'તુમ્હાકં પુત્તવરં દસ્સામી'તિ આકાસેનાગન્ત્વા સીહપઞ્જરે ઠિતો''તિ. સા ગરુપરિહારેનાગન્ત્વા સીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેત્વા ''સચ્ચં કિર, ભન્તે, તુમ્હે સીલવતિયા પુત્તવરં દેથા''તિ આહ. ''આમ દેવી''તિ. ''તેન હિ મય્હં દેથા''તિ. ''કિં પન તે સીલં, કથેહિ, સચે મે રુચ્ચતિ, દસ્સામિ તે પુત્તવર''ન્તિ. સા તસ્સ વચનં સુત્વા ''તેન હિ સુણાહી''તિ વત્વા અત્તનો સીલગુણં કથેન્તી પન્નરસ ગાથા અભાસિ –

૧૦૨.''મહેસી સુરુચિનો ભરિયા, આનીતા પઠમં અહં;
દસ વસ્સસહસ્સાનિ, યં મં સુરુચિમાનયિ.

૧૦૩.''સાહં બ્રાહ્મણ રાજાનં, વેદેહં મિથિલગ્ગહં;
નાભિજાનામિ કાયેન, વાચાય ઉદ ચેતસા;
સુરુચિં અતિમઞ્ઞિત્થ, આવિ વા યદિ વા રહો.

૧૦૪.''એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા.

૧૦૫.''ભત્તુ મમ સસ્સુ માતા, પિતા ચાપિ ચ સસ્સુરો;
તે મં બ્રહ્મે વિનેતારો, યાવ અટ્ઠંસુ જીવિતં.

૧૦૬.''સાહં અહિંસારતિની, કામસા ધમ્મચારિની;
સક્કચ્ચં તે ઉપટ્ઠાસિં, રત્તિન્દિવમતન્દિતા.

૧૦૭.''એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા.

૧૦૮.''સોળસિત્થિસહસ્સાનિ , સહભરિયાનિ બ્રાહ્મણ;
તાસુ ઇસ્સા વા કોધો વા, નાહુ મય્હં કુદાચનં.

૧૦૯.''હિતેન તાસં નન્દામિ, ન ચ મે કાચિ અપ્પિયા;
અત્તાનંવાનુકમ્પામિ, સદા સબ્બા સપત્તિયો.

૧૧૦.''એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા.

૧૧૧.''દાસે કમ્મકરે પેસ્સે, યે ચઞ્ઞે અનુજીવિનો;
પેસેમિ સહધમ્મેન, સદા પમુદિતિન્દ્રિયા.

૧૧૨.‘‘એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા.

૧૧૩.‘‘સમણે બ્રાહ્મણે ચાપિ, અઞ્ઞે ચાપિ વનિબ્બકે;
તપ્પેમિ અન્નપાનેન, સદા પયતપાણિની.

૧૧૪.‘‘એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા.

૧૧૫.‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં;
ઉપોસથં ઉપવસામિ, સદા સીલેસુ સંવુતા.

૧૧૬.‘‘એતેન સચ્ચવજ્જેન, પુત્તો ઉપ્પજ્જતં ઇસે;
મુસા મે ભણમાનાય, મુદ્ધા ફલતુ સત્તધા’’તિ.

તત્થ **મહેસી**તિ અગ્ગમહેસી. **સુરુચિનો**તિ સુરુચિરઞ્ઞો. **પઠમ**ન્તિ સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં સબ્બપઠમં. **યં મ**ન્તિ યસ્મિં કાલે મં સુરુચિ આનયિ, તતો પટ્ઠાય અહં દસ વસ્સસહસ્સાનિ એકિકાવ ઇમસ્મિં ગેહે વસિં. **અતિમઞ્ઞિત્થા**તિ મુહુત્તમ્પિ સમ્મુખા વા પરમ્મુખા વા અતિમઞ્ઞિન્તિ ઇદં અતિક્કમિત્વા મઞ્ઞનં ન જાનામિ ન સરામિ. **ઇસે**તિ તં આલપતિ.

તે મન્તિ સસુરો ચ સસ્સુ ચાતિ તે ઉભોપિ મં **વિનેતારો**, તેહિ વિનીતા અમ્હિ, તે મે યાવ જીવિંસુ, તાવ ઓવાદમદંસુ. **અહિંસારતિની**તિ અહિંસાસઙ્ખાતાય રતિયા સમન્નાગતા. મયા હિ કુન્થકિપિલ્લિકોપિ ન હિંસિતપુબ્બો. **કામસા**તિ એકન્તેનેવ. **ધમ્મચારિની**તિ દસકુસલકમ્મપથેસુ પૂરેમિ. **ઉપટ્ઠાસિ**ન્તિ પાદપરિકમ્માદીનિ કિચ્ચાનિ કરોન્તી ઉપટ્ઠહિં.

સહભરિયાનીતિ મયા સહ એકસામિકસ્સ ભરિયભૂતાનિ. **નાહૂ**તિ કિલેસં નિસ્સાય ઇસ્સાધમ્મો વા કોધધમ્મો વા મય્હં ન ભૂતપુબ્બો. **હિતેના**તિ યં તાસં હિતં, તેનેવ નન્દામિ, ઉરે વુત્થધીતરો વિય તા દિસ્વા તુસ્સામિ. **કાચી**તિ તાસુ એકાપિ મય્હં અપ્પિયા નામ નત્થિ, સબ્બાપિ પિયકાયેવ. **અનુકમ્પામી**તિ મુદુચિત્તેન સબ્બા સોળસસહસ્સાપિ તા અત્તાનં વિય અનુકમ્પામિ.

સહધમ્મેનાતિ નયેન કારણેન યો યં કાતું સક્કોતિ, તં તસ્મિં કમ્મે પયોજેમીતિ અત્થો. **પમુદિતિન્દ્રિયા**તિ પેસેન્તી ચ નિચ્ચં પમુદિતિન્દ્રિયાવ હુત્વા પેસેમિ, ‘‘અરે દુટ્ઠ દાસ ઇદં નામ કરોહી’તિ એવં કુજ્ઝિત્વા ન મે કોચિ કત્થચિ પેસિતપુબ્બો. **પયતપાણિની**તિ ધોતહત્થા પસારિતહત્થાવ હુત્વા. **પાટિહારિયપક્ખઞ્ચા**તિ અટ્ઠમીચાતુદ્દસીપન્નરસીનં પચ્ચુગ્ગમનાનુગ્ગમનવસેન ચત્તારો દિવસા. **સદા**તિ નિચ્ચકાલં પઞ્ચસુ સીલેસુ સંવુતા, તેહિ પિહિતગોપિતત્તભાવાવ હોમીતિ.

એવં તસ્સા ગાથાય સતેનપિ સહસ્સેનપિ વણ્ણિયમાનાનં ગુણાનં પમાણં નામ નત્થિ, તાય પન્નરસહિ ગાથાહિ અત્તનો ગુણાનં વણ્ણિતકાલેયેવ સક્કો અત્તનો બહુકરણીયતાય તસ્સા કથં અવિચ્છિન્દિત્વા ‘‘પહૂતા

અબ્ભુતાયેવ તે ગુણા’’તિ તં પસંસન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૧૭.‘‘સબ્બેવ તે ધમ્મગુણા, રાજપુત્તિ યસસ્સિનિ;
સંવિજ્જન્તિ તયિ ભદ્દે, યે ત્વં કિત્તેસિ અત્તનિ.

૧૧૮.‘‘ખત્તિયો જાતિસમ્પન્નો, અભિજાતો યસસ્સિમા;
ધમ્મરાજા વિદેહાનં, પુત્તો ઉપ્પજ્જતે તવા’’તિ.

તત્થ **ધમ્મગુણા**તિ સભાવગુણા ભૂતગુણા. **સંવિજ્જન્તી**તિ યે તયા વુત્તા, તે સબ્બેવ તયિ ઉપલબ્ભન્તિ. **અભિજાતો**તિ અતિજાતો સુદ્ધજાતો. **યસસ્સિમા**તિ યસસમ્પન્નેન પરિવારસમ્પન્નેન સમન્નાગતો. **ઉપ્પજ્જતે**તિ એવરૂપો પુત્તો તવ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, મા ચિન્તયીતિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા સોમનસ્સજાતા તં પુચ્છન્તી દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૧૯.‘‘દુમ્મી રજોજલ્લધરો, અઘે વેહાયસં ઠિતો;
મનુઞ્ઞં ભાસસે વાચં, યં મય્હં હદયઙ્ગમં.

૧૨૦.‘‘દેવતાનુસિ સગ્ગમ્હા, ઇસિ વાસિ મહિદ્ધિકો;
કો વાસિ ત્વં અનુપ્પત્તો, અત્તાનં મે પવેદયા’’તિ.

તત્થ **દુમ્મી**તિ અનઞ્જિતામણ્ડિતો સક્કો આગચ્છન્તો રમણીયેન તાપસવેસેન આગતો, પબ્બજિતવેસેન આગતત્તા પન સા એવમાહ. **અઘે**તિ અપ્પટિઘે ઠાને. **યં મય્હન્તિ** યં એતં મનુઞ્ઞં વાચં મય્હં ભાસસિ, તં ભાસમાનો ત્વં દેવતાનુસિ સગ્ગમ્હા ઇધાગતો. **ઇસિ વાસિ મહિદ્ધિકો**તિ યક્ખાદીસુ કો વા ત્વં અસિ ઇધાનુપ્પત્તો, અત્તાનં મે પવેદય, યથાભૂતં કથેહીતિ વદતિ.

સક્કો તસ્સા કથેન્તો છ ગાથા અભાસિ –

૧૨૧.‘‘યં દેવસઙ્ઘા વન્દન્તિ, સુધમ્માયં સમાગતા;
સોહં સક્કો સહસ્સક્ખો, આગતોસ્મિ તવન્તિકે.

૧૨૨.‘‘ઇત્થિયો જીવલોકસ્મિં, યા હોતિ સમચારિની;
મેધાવિની સીલવતી, સસ્સુદેવા પતિબ્બતા.

૧૨૩.‘‘તાદિસાય સુમેધાય, સુચિકમ્માય નારિયા;
દેવા દસ્સનમાયન્તિ, માનુસિયા અમાનુસા.

૧૨૪.‘‘ત્વઞ્ચ ભદ્દે સુચિણ્ણેન, પુબ્બે સુચરિતેન ચ;
ઇધ રાજકુલે જાતા, સબ્બકામસમિદ્ધિની.

૧૨૫.‘‘અયઞ્ચ તે રાજપુત્તિ, ઉભયત્થ કટગ્ગહો;

દેવલોકૂપપત્તી ચ, કિત્તી ચ ઇધ જીવિતે.

૧૨૬.‘‘ચિરં સુમેધે સુખિની, ધમ્મમત્તનિ પાલય;
એસાહં તિદિવં યામિ, પિયં મે તવ દસ્સન’’ન્તિ.

તત્થ **સહસ્સક્ખો**તિ અત્થસહસ્સસ્સ તંમુહુત્તં દસ્સનવસેન સહસ્સક્ખો. **ઇત્થિયો**તિ ઇત્થી. **સમચારિની**તિ તીહિ દ્વારેહિ સમચરિયાય સમન્નાગતા. **તાદિસાયા**તિ તથારૂપાય. **સુમેધાયા**તિ સુપઞ્ઞાય. **ઉભયત્થ કટગ્ગહો**તિ અયં તવ ઇમસ્મિઞ્ચ અત્તભાવે અનાગતે ચ જયગ્ગાહો. તેસુ અનાગતે દેવલોકુપ્પત્તિ ચ ઇધ જીવિતે પવત્તમાને કિત્તિ ચાતિ અયં ઉભયત્થ કટગ્ગહો નામ. **ધમ્મ**ન્તિ એવં સભાવગુણં ચિરં અત્તનિ પાલય. **એસાહ**ન્તિ એસો અહં. **પિયં મે**તિ મય્હં તવ દસ્સનં પિયં.

દેવલોકે પન મે કિચ્ચકરણીયં અત્થિ, તસ્મા ગચ્છામિ, ત્વં અપ્પમત્તા હોહીતિ તસ્સા ઓવાદં દત્વા પક્કામિ. નળકારદેવપુત્તો પન પચ્ચૂસકાલે ચવિત્વા તસ્સા કુચ્છિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. સા ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ, રાજા ગબ્ભસ્સ પરિહારં અદાસિ. સા દસમાસચ્ચયેન પુત્તં વિજાયિ, ‘‘મહાપનાદો’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. ઉભયરટ્ઠવાસિનો ‘‘સામિપુત્તસ્સ નો ખીરમૂલ’’ન્તિ એકેકં કહાપણં રાજઙ્ગણે ખિપિંસુ, મહાધનરાસિ અહોસિ. રઞ્ઞા પટિક્ખિત્તાપિ ‘‘સામિપુત્તસ્સ નો વડ્ઢિતકાલે પરિબ્બયો ભવિસ્સતી’’તિ અગ્ગહેત્વાવ પક્કમિંસુ. કુમારો પન મહાપરિવારેન વડ્ઢિત્વા વયપ્પત્તો સોળસવસ્સકાલેયેવ સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પાપુણિ. રાજા પુત્તસ્સ વયં ઓલોકેત્વા દેવિં આહ – ‘‘ભદ્દે, પુત્તસ્સ મે રજ્જાભિસેકકાલો, રમણીયમસ્સ પાસાદં કારેત્વા અભિસેકં કરિસ્સામી’’તિ. સા ‘‘સાધુ દેવા’’તિ સમ્પટિચ્છિ. રાજા વત્થુવિજ્જાચરિયે પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાતા, વડ્ઢકિં ગહેત્વા અમ્હાકં નિવેસનતો અવિદૂરે પુત્તસ્સ મે પાસાદં માપેથ, રજ્જેન નં અભિસિઞ્ચિસ્સામા’’તિ આહ. તે ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ ભૂમિપ્પદેસં વીમંસન્તિ.

તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો તં કારણં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં આમન્તેત્વા ‘‘ગચ્છ, તાત, મહાપનાદકુમારસ્સ આયામેન નવયોજનિકં, વિત્થારતો અટ્ઠયોજનિકં, ઉબ્બેધેન પઞ્ચવીસતિયોજનિકં, રતનપાસાદં માપેહી’’તિ પેસેસિ. સો વડ્ઢકીવેસેન વડ્ઢકીનં સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘તુમ્હે પાતરાસં ભુઞ્જિત્વા એથા’’તિ તે પેસેત્વા દણ્ડકેન ભૂમિં પહરિ, તાવદેવ વુત્તપ્પકારો સત્તભૂમિકો પાસાદો ઉટ્ઠહિ. મહાપનાદસ્સ પાસાદમઙ્ગલં, છત્તમઙ્ગલં, આવાહમઙ્ગલન્તિ તીણિ મઙ્ગલાનિ એકતોવ અહેસું. મઙ્ગલટ્ઠાને ઉભયરટ્ઠવાસિનો સન્નિપતિત્વા મઙ્ગલચ્છણેન સત્ત વસ્સાનિ વીતિનામેસું. નેવ ને રાજા ઉય્યોજેસિ, તેસં વત્થાલઙ્કારખાદનીયભોજનીયાદિ સબ્બં રાજકુલસન્તકમેવ અહોસિ. તે સત્તસંવચ્છરચ્ચયેન ઉપક્કોસિત્વા સુરુચિમહારાજેન ‘‘કિમેત’’ન્તિ પુટ્ઠા ‘‘મહારાજ, અમ્હાકં મઙ્ગલં ભુઞ્જન્તાનં સત્ત વસ્સાનિ ગતાનિ, કદા મઙ્ગલસ્સ ઓસાનં ભવિસ્સતી’’તિ આહંસુ. તતો રાજા ‘‘તાતા, પુત્તેન મે એત્તકં કાલં ન હસિતપુબ્બં, યદા સો હસિસ્સતિ, તદા ગમિસ્સથા’’તિ આહ. અથ મહાજનો ભેરિં ચરાપેત્વા નટે સન્નિપાતેસિ. છ નટસહસ્સાનિ સન્નિપતિત્વા સત્ત કોટ્ઠાસા હુત્વા નચ્ચન્તા રાજાનં હસાપેતું નાસક્ખિંસુ. તસ્સ કિર દીઘરત્તં દિબ્બનાટકાનં દિટ્ઠત્તા તેસં નચ્ચં અમનુઞ્ઞં અહોસિ.

તદા ભણ્ડુકણ્ડો ચ પણ્ડુકણ્ડો ચાતિ દ્વે નાટકજેટ્ઠકા ‘‘મયં રાજાનં હસાપેસ્સામા’’તિ રાજઙ્ગણં પવિસિંસુ. તેસુ ભણ્ડુકણ્ડો તાવ રાજદ્વારે મહન્તં અતુલં નામ અમ્બં માપેત્વા સુત્તગુળં ખિપિત્વા તસ્સ સાખાય લગ્ગાપેત્વા સુત્તેન અતુલમ્બં અભિરુહિ. અતુલમ્બોતિ કિર વેસ્સવણસ્સ અમ્બો. અથ તમ્પિ વેસ્સવણસ્સ દાસા ગહેત્વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ

છિન્દિત્વા પાતેસું, સેસનાટકા તાનિ સમોધાનેત્વા ઉદકેન અભિસિઞ્ચિંસુ. સો પુપ્ફપટં નિવાસેત્વા ચ પારુપિત્વા ચ નચ્ચન્તોવ ઉટ્ઠહિ. મહાપનાદો તમ્પિ દિસ્વા નેવ હસિ. પણ્ડુકણ્ડો નટો રાજઙ્ગણે દારુચિતકં કારેત્વા અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં અગ્ગિં પાવિસિ. તસ્મિં નિબ્બુતે ચિતકં ઉદકેન અભિસિઞ્ચિંસુ. સો સપરિસો પુપ્ફપટં નિવાસેત્વા ચ પારુપિત્વા ચ નચ્ચન્તોવ ઉટ્ઠહિ. તમ્પિ દિસ્વા રાજા નેવ હસિ. ઇતિ તં હસાપેતું અસક્કોન્તા મનુસ્સા ઉપદ્દુતા અહેસું.

સક્કો તં કારણં ઞત્વા ''ગચ્છ, તાત, મહાપનાદં હસાપેત્વા એહી''તિ દેવનટં પેસેસિ. સો આગન્ત્વા રાજઙ્ગણે આકાસે ઠત્વા ઉપડ્ઢઅઙ્ગં નામ દસ્સેસિ, એકોવ હત્થો, એકોવ પાદો, એકં અક્ખિ, એકા દાઠા નચ્ચતિ ચલતિ ફન્દતિ, સેસં નિચ્ચલમહોસિ. તં દિસ્વા મહાપનાદો થોકં હસિતં અકાસિ. મહાજનો પન હસન્તો હસન્તો હાસં સન્ધારેતું સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેતું અસક્કોન્તો અઙ્ગાનિ વિસ્સજ્જેત્વા રાજઙ્ગણેયેવ પતિ, તસ્મિં કાલે મઙ્ગલં નિટ્ઠિતં. સેસમેત્થ ''પનાદો નામ સો રાજા, યસ્સ યૂપો સુવણ્ણયો''તિ મહાપનાદજાતકેન વણ્ણેતબ્બં. રાજા મહાપનાદો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા આયુપરિયોસાને દેવલોકમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, વિસાખા પુબ્બેપિ મમ સન્તિકા વરં લભિયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મહાપનાદો ભદ્દજિ અહોસિ, સુમેધાદેવી વિસાખા, વિસ્સકમ્મો આનન્દો, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુરુચિજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૯૦] ૭. પઞ્ચુપોસથજાતકવણ્ણના

અપ્પોસ્સુક્કો દાનિ તુવં કપોતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉપોસથિકે પઞ્ચસતે ઉપાસકે આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ધમ્મસભાયં ચતુપરિસમજ્ઝે અલઙ્કતબુદ્ધાસને નિસીદિત્વા મુદુચિત્તેન પરિસં ઓલોકેત્વા ''અજ્જ ઉપાસકાનં કથં પટિચ્ચ દેસના સમુટ્ઠહિસ્સતી''તિ ઞત્વા ઉપાસકે આમન્તેત્વા ''ઉપોસથિકત્થ ઉપાસકા''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ , ભન્તે''તિ વુત્તે ''સાધુ વો કતં, ઉપોસથો નામેસ પોરાણકપણ્ડિતાનં વંસો, પોરાણકપણ્ડિતા હિ રાગાદિકિલેસનિગ્ગહત્થં ઉપોસથવાસં વસિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠાદીનં તિણ્ણં રટ્ઠાનં અન્તરે અટવી અહોસિ. બોધિસત્તો મગધરટ્ઠે બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામે પહાય નિક્ખમિત્વા તં અટવિં પવિસિત્વા અસ્સમં કત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા વાસં કપ્પેસિ. તસ્સ પન અસ્સમસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં વેળુગહને અત્તનો ભરિયાય સદ્ધિં કપોતસકુણો વસતિ, એકસ્મિં વમ્મિકે અહિ, એકસ્મિં વનગુમ્બે સિઙ્ગાલો, એકસ્મિં વનગુમ્બે અચ્છો. તે ચત્તારોપિ કાલેન કાલં ઇસિં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં સુણન્તિ.

અથેકદિવસં કપોતો ભરિયાય સદ્ધિં કુલાવકા નિક્ખમિત્વા ગોચરાય પક્કામિ. તસ્સ પચ્છતો ગચ્છન્તિં કપોતિં એકો સેનો ગહેત્વા પલાયિ. તસ્સા વિરવસદ્દં સુત્વા કપોતો નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો તં તેન હરિયમાનં પસ્સિ. સેનોપિ નં વિરવન્તિંયેવ મારેત્વા ખાદિ. કપોતો તાય વિયોગેન રાગપરિળાહેન પરિડય્હમાનો ચિન્તેસિ ''અયં રાગો મં અતિવિય કિલમેતિ, ન ઇદાનિ ઇમં અનિગ્ગહેત્વા ગોચરાય પક્કમિસ્સામી''તિ. સો ગોચરપથં પચ્છિન્દિત્વા તાપસસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા રાગનિગ્ગહાય ઉપોસથં સમાદિયિત્વા એકમન્તં નિપજ્જિ.

સપ્પોપિ ‘‘ગોચરં પરિયેસિસ્સામી’’તિ વસનટ્ઠાના નિક્ખમિત્વા પચ્ચન્તગામે ગાવીનં વિચરણટ્ઠાને ગોચરં પરિયેસતિ. તદા ગામભોજકસ્સ સબ્બસેતો મઙ્ગલઉસભો ગોચરં ગહેત્વા એકસ્મિં વમ્મિકપાદે જણ્ણુના પતિટ્ઠાય સિઙ્ગેહિ મત્તિકં ગણ્હન્તો કીળતિ, સપ્પો ગાવીનં પદસદ્દેન ભીતો તં વમ્મિકં પવિસિતું પક્કન્તો. અથ નં ઉસભો પાદેન અક્કમિ. સો તં કુજ્ઝિત્વા ડંસિ, ઉસભો તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્તો. ગામવાસિનો ‘‘ઉસભો કિર મતો’’તિ સુત્વા સબ્બે એકતો આગન્ત્વા રોદિત્વા કન્દિત્વા તં ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા આવાટે નિખણિત્વા પક્કમિંસુ. સપ્પો તેસં ગતકાલે નિક્ખમિત્વા ‘‘અહં કોધં નિસ્સાય ઇમં જીવિતા વોરોપેત્વા મહાજનસ્સ હદયે સોકં પવેસેસિં, ન દાનિ ઇમં કોધં અનિગ્ગહેત્વા ગોચરાય પક્કમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા નિવત્તિત્વા તં અસ્સમં ગન્ત્વા કોધનિગ્ગહાય ઉપોસથં સમાદિયિત્વા એકમન્તં નિપજ્જિ.

સિઙ્ગાલોપિ ગોચરં પરિયેસન્તો એકં મતહત્થિં દિસ્વા ‘‘મહા મે ગોચરો લદ્ધો’’તિ તુટ્ઠો ગન્ત્વા સોણ્ડાયં ડંસિ, થમ્ભે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. તત્થ અસ્સાદં અલભિત્વા દન્તે ડંસિ, પાસાણે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. કુચ્છિયં ડંસિ, કુસુલે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. નઙ્ગુટ્ઠે ડંસિ, અયસલાકે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. વચ્ચમગ્ગે ડંસિ, ઘતપૂવે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. સો લોભવસેન ખાદન્તો અન્તોકુચ્છિયં પાવિસિ, તત્થ છાતકાલે મંસં ખાદતિ, પિપાસિતકાલે લોહિતં પિવતિ, નિપજ્જનકાલે અન્તાનિ ચ પપ્ફાસઞ્ચ અવત્થરિત્વા નિપજ્જિ. સો ‘‘ઇધેવ મે અન્નપાનઞ્ચ સયનઞ્ચ નિપ્ફન્નં, અઞ્ઞત્થ કિં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તત્થેવ અભિરતો બહિ અનિક્ખમિત્વા અન્તોકુચ્છિયંયેવ વસિ. અપરભાગે વાતાતપેન હત્થિકુણપે સુક્ખન્તે કરીસમગ્ગો પિહિતો, સિઙ્ગાલો અન્તોકુચ્છિયં નિપજ્જમાનો અપ્પમંસલોહિતો પણ્ડુસરીરો હુત્વા નિક્ખમનમગ્ગં ન પસ્સિ. અથેકદિવસં અકાલમેઘો વસ્સિ, કરીસમગ્ગો તેમિયમાનો મુદુ હુત્વા વિવરં દસ્સેસિ. સિઙ્ગાલો છિદ્દં દિસ્વા ‘‘અતિચિરમ્હિ કિલન્તો, ઇમિના છિદ્દેન પલાયિસ્સામી’’તિ કરીસમગ્ગં સીસેન પહરિ. તસ્સ સમ્બાધટ્ઠાનેન વેગેન નિક્ખન્તસ્સ સિન્નસરીરસ્સ સબ્બાનિ લોમાનિ કરીસમગ્ગે લગ્ગાનિ, તાલકન્દો વિય નિલ્લોમસરીરો હુત્વા નિક્ખમિ. સો ‘‘લોભં નિસ્સાય મયા ઇદં દુક્ખં અનુભૂતં, ન દાનિ ઇમં અનિગ્ગહેત્વા ગોચરં ગણ્હિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તં અસ્સમં ગન્ત્વા લોભનિગ્ગહત્થાય ઉપોસથં સમાદિયિત્વા એકમન્તં નિપજ્જિ.

અચ્છોપિ અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા અત્રિચ્છાભિભૂતો મલ્લરટ્ઠે પચ્ચન્તગામં ગતો. ગામવાસિનો ‘‘અચ્છો કિર આગતો’’તિ ધનુદણ્ડાદિહત્થા નિક્ખમિત્વા તેન પવિટ્ઠં ગુમ્બં પરિવારેસું. સો મહાજનેન પરિવારિતભાવં ઞત્વા નિક્ખમિત્વા પલાયિ, પલાયન્તમેવ તં ધનૂહિ ચેવ દણ્ડાદીહિ ચ પોથેસું. સો ભિન્નેન સીસેન લોહિતેન ગલન્તેન અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ‘‘ઇદં દુક્ખં મમ અત્રિચ્છાલોભવસેન ઉપ્પન્નં, ન દાનિ ઇમં અનિગ્ગહેત્વા ગોચરં ગણ્હિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તં અસ્સમં ગન્ત્વા અત્રિચ્છાનિગ્ગહાય ઉપોસથં સમાદિયિત્વા એકમન્તં નિપજ્જિ.

તાપસોપિ અત્તનો જાતિં નિસ્સાય માનવસિકો હુત્વા ઝાનં ઉપ્પાદેતું ન સક્કોતિ. અથેકો પચ્ચેકબુદ્ધો તસ્સ માનનિસ્સિતભાવં ઞત્વા ‘‘અયં ન લામકસત્તો, બુદ્ધઙ્કુરો એસ, ઇમસ્મિંયેવ ભદ્દકપ્પે સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિસ્સતિ, ઇમસ્સ માનનિગ્ગહં કત્વા સમાપત્તિનિબ્બત્તનાકારં કરિસ્સામી’’તિ તસ્મિં પણ્ણસાલાય નિસિન્નેયેવ ઉત્તરહિમવન્તતો આગન્ત્વા તસ્સ પાસાણફલકે નિસીદિ. સો નિક્ખમિત્વા તં અત્તનો આસને નિસિન્નં દિસ્વા માનનિસ્સિતભાવેન અનત્તમનો હુત્વા તં ઉપસઙ્કમિત્વા અચ્છરં પહરિત્વા ‘‘નસ્સ, વસલ, કાળકણ્ણિ, મુણ્ડક, સમણક, કિમત્થં મમ નિસિન્નફલકે નિસિન્નોસી’’તિ આહ. અથ નં સો ‘‘સપ્પુરિસ, કસ્મા માનનિસ્સિતોસિ, અહં પટિવિદ્ધપચ્ચેકબોધિઞાણો, ત્વં ઇમસ્મિંયેવ ભદ્દકપ્પે સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો ભવિસ્સસિ, બુદ્ધઙ્કુરોસિ, પારમિયો પૂરેત્વા આગતો અઞ્ઞં એત્તકં નામ કાલં અતિક્કમિત્વા બુદ્ધો ભવિસ્સસિ, બુદ્ધત્તભાવે ઠિતો સિદ્ધત્થો નામ ભવિસ્સસી’’તિ

નામઞ્ચ ગોત્તઞ્ચ કુલઞ્ચ અગ્ગસાવકાદયો ચ સબ્બે આચિક્ખિત્વા ''કિમત્થં ત્વં માનનિસ્સિતો હુત્વા ફરુસો હોસિ, નયિદં તવ અનુચ્છવિક''ન્તિ ઓવાદમદાસિ. સો તેન એવં વુત્તોપિ નેવ નં વન્દિ, ન ચ ''કદાહં બુદ્ધો ભવિસ્સામી''તિઆદીનિ પુચ્છિ. અથ નં પચ્ચેકબુદ્ધો ''તવ જાતિયા મમ ગુણાનં મહન્તભાવં જાન, સચે સક્કોસિ, અહં વિય આકાસે વિચરાહી''તિ વત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા અત્તનો પાદપંસું તસ્સ જટામણ્ડલે વિકિરન્તો ઉત્તરહિમવન્તમેવ ગતો.

તાપસો તસ્સ ગતકાલે સંવેગપ્પત્તો હુત્વા ''અયં સમણો એવં ગરુસરીરો વાતમુખે ખિત્તતૂલપિચુ વિય આકાસે પક્ખન્દો, અહં જાતિમાનેન એવરૂપસ્સ પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ નેવ પાદે વન્દિં, ન ચ ''કદાહં બુદ્ધો ભવિસ્સામી'તિ પુચ્છિં, જાતિ નામેસા કિં કરિસ્સતિ, ઇમસ્મિં લોકે સીલચરણમેવ મહન્તં, અયં ખો પન મે માનો વડ્ઢન્તો નિરયં ઉપનેસ્સતિ, ન ઇદાનિ ઇમં માનં અનિગ્ગહેત્વા ફલાફલત્થાય ગમિસ્સામી''તિ પણ્ણસાલં પવિસિત્વા માનનિગ્ગહાય ઉપોસથં સમાદાય કટ્ઠત્થરિકાય નિસિન્નો મહાઞાણો કુલપુત્તો માનં નિગ્ગહેત્વા કસિણં વડ્ઢેત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા નિક્ખમિત્વા ચઙ્કમનકોટિયં પાસાણફલકે નિસીદિ. અથ નં કપોતાદયો ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. મહાસત્તો કપોતં પુચ્છિ ''ત્વં અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ ન ઇમાય વેલાય આગચ્છસિ, ગોચરં પરિયેસસિ, કિં નુ ખો અજ્જ ઉપોસથિકો જાતોસી''તિ? ''આમ ભન્તે''તિ. અથ નં ''કેન કારણેના''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૨૭.''અપ્પોસ્સુક્કો દાનિ તુવં કપોત, વિહઙ્ગમ ન તવ ભોજનત્થો;
ખુદં પિપાસં અધિવાસયન્તો, કસ્મા ભવંપોસથિકો કપોતા''તિ.

તત્થ **અપ્પોસ્સુક્કો**તિ નિરાલયો. **ન તવ ભોજનત્થો**તિ કિં અજ્જ તવ ભોજનેન અત્થો નત્થિ.

તં સુત્વા કપોતો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૨૮.''અહં પુરે ગિદ્ધિગતો કપોતિયા, અસ્મિં પદેસસ્મિમુભો રમામ;
અથગ્ગહી સાકુણિકો કપોતિં, અકામકો તાય વિના અહોસિં.

૧૨૯.''નાનાભવા વિપ્પયોગેન તસ્સા, મનોમયં વેદન વેદયામિ;
તસ્મા અહંપોસથં પાલયામિ, રાગો મમં મા પુનરાગમાસી''તિ.

તત્થ **રમામા**તિ ઇમસ્મિં ભૂમિભાગે કામરતિયા રમામ. **સાકુણિકો**તિ સેનસકુણો.

કપોતેન અત્તનો ઉપોસથકમ્મે વણ્ણિતે મહાસત્તો સપ્પાદીસુ એકેકં પુચ્છિ. તેપિ યથાભૂતં બ્યાકરિંસુ –

૧૩૦.''અનુજ્જુગામી ઉરગા દુજિવ્હ, દાઠાવુધો ઘોરવિસોસિ સપ્પ;
ખુદં પિપાસં અધિવાસયન્તો, કસ્મા ભવંપોસથિકો નુ દીઘ.

૧૩૧.''ઉસભો અહૂ બલવા ગામિકસ્સ, ચલક્કકૂ વણ્ણબલૂપપન્નો;
સો મં અક્કમિ તં કુપિતો અડંસિં, દુક્ખાભિતુણ્ણો મરણં ઉપાગા.

૧૩૨.“તતો જના નિક્ખમિત્વાન ગામા, કન્દિત્વા રોદિત્વા અપક્કમિંસુ;
તસ્મા અહંપોસથં પાલયામિ, કોધો મમં મા પુનરાગમાસિ.

૧૩૩.“મતાન મંસાનિ બહૂ સુસાને, મનુઞ્ઞરૂપં તવ ભોજને તં;
ખુદં પિપાસં અધિવાસયન્તો, કસ્મા ભવંપોસથિકો સિઙ્ગાલ.

૧૩૪.“પવિસિ કુચ્છિં મહતો ગજસ્સ, કુણપે રતો હત્થિમંસેસુ ગિદ્ધો;
ઉણ્હો ચ વાતો તિખિણા ચ રસ્મિયો, તે સોસયું તસ્સ કરીસમગ્ગં.

૧૩૫.“કિસો ચ પણ્ડુ ચ અહં ભદન્તે, ન મે અહૂ નિક્ખમનાય મગ્ગો;
મહા ચ મેઘો સહસા પવસ્સિ, સો તેમયી તસ્સ કરીસમગ્ગં.

૧૩૬.“તતો અહં નિક્ખમિસં ભદન્તે, ચન્દો યથા રાહુમુખા પમુત્તો;
તસ્મા અહંપોસથં પાલયામિ, લોભો મમં મા પુનરાગમાસિ.

૧૩૭.“વમ્મીકથૂપસ્મિં કિપિલ્લિકાનિ, નિપ્પોથયન્તો તુવં પુરે ચરાસિ;
ખુદં પિપાસં અધિવાસયન્તો, કસ્મા ભવંપોસથિકો નુ અચ્છ.

૧૩૮.“સકં નિકેતં અતિહીળયાનો, અત્રિચ્છતા મલ્લગામં અગચ્છિં;
તતો જના નિક્ખમિત્વાન ગામા, કોદણ્ડકેન પરિપોથયિંસુ મં.

૧૩૯.“સો ભિન્નસીસો રુહિરમક્ખિતઙ્ગો, પચ્ચાગમાસિં સકં નિકેતં;
તસ્મા અહંપોસથં પાલયામિ, અત્રિચ્છતા મા પુનરાગમાસી”તિ.

તત્થ **અનુજ્જુગામી**તિઆદીહિ તં આલપતિ. **ચલક્કકૂ**તિ ચલમાનકકુધો. **દુક્ખાભિતુણ્ણો**તિ સો ઉસભો દુક્ખેન અભિતુણ્ણો આતુરો હુત્વા. **બહૂ**તિ બહૂનિ. **પવિસી**તિ પાવિસિં. **રસ્મિયો**તિ સૂરિયરસ્મિયો. **નિક્ખમિસન્તિ** નિક્ખમિં. **કિપિલ્લિકાની**તિ ઉપચિકાયો. **નિપ્પોથયન્તો**તિ ખાદમાનો. **અતિહીળયાનો**તિ અતિમઞ્ઞન્તો નિન્દન્તો ગરહન્તો. **કોદણ્ડકેના**તિ ધનુદણ્ડકેહિ ચેવ મુગ્ગરેહિ ચ.

એવં તે ચત્તારોપિ અત્તનો ઉપોસથકમ્મં વણ્ણેત્વા ઉટ્ઠાય મહાસત્તં વન્દિત્વા “ભન્તે, તુમ્હે અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ ઇમાય વેલાય ફલાફલત્થાય ગચ્છથ, અજ્જ અગન્ત્વા કસ્મા ઉપોસથિકત્થા”તિ પુચ્છન્તા ગાથમાહંસુ –

૧૪૦.“યં નો અપુચ્છિત્થ તુવં ભદન્તે, સબ્બેવ બ્યાકરિમ્હ યથાપજાનં;
મયમ્પિ પુચ્છામ તુવં ભદન્તે, કસ્મા ભવંપોસથિકો નુ બ્રહ્મે”તિ.

સોપિ નેસં બ્યાકાસિ –

૧૪૧.“અનૂપલિત્તો મમ અસ્સમમ્હિ, પચ્ચેકબુદ્ધો મુહુત્તં નિસીદિ;
સો મં અવેદી ગતિમાગતિઞ્ચ, નામઞ્ચ ગોત્તં ચરણઞ્ચ સબ્બં.

૧૪૨.‘‘એવમ્પહં ન વન્દિ તસ્સ પાદે, ન ચાપિ નં માનગતેન પુચ્છિં;
તસ્મા અહંપોસથં પાલયામિ, માનો મમં મા પુનરાગમાસી’’તિ.

તત્થ **યં નો**તિ યં અત્થં ત્વં અમ્હે અપુચ્છિ. **યથાપજાન**ન્તિ અત્તનો પજાનનનિયામેન તં મયં બ્યાકરિમ્હ. **અનૂપલિત્તો**તિ સબ્બકિલેસેહિ અલિત્તો. **સો મં અવેદી**તિ સો મમ ઇદાનિ ગન્તબ્બટ્ઠાનઞ્ચ ગતટ્ઠાનઞ્ચ ‘‘અનાગતે ત્વં એવંનામો બુદ્ધો ભવિસ્સસિ એવંગોત્તો, એવરૂપં તે સીલચરણં ભવિસ્સતી’’તિ એવં નામઞ્ચ ગોત્તઞ્ચ ચરણઞ્ચ સબ્બં મં અવેદિ જાનાપેસિ, કથેસીતિ અત્થો. **એવમ્પહં ન વન્દી**તિ એવં કથેન્તસ્સપિ તસ્સ અહં અત્તનો માનં નિસ્સાય પાદે ન વન્દિન્તિ.

એવં મહાસત્તો અત્તનો ઉપોસથકારણં કથેત્વા તે ઓવદિત્વા ઉય્યોજેત્વા પણ્ણસાલં પાવિસિ, ઇતરેપિ યથાટ્ઠાનાનિ અગમંસુ. મહાસત્તો અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ, ઇતરે ચ તસ્સોવાદે ઠત્વા સગ્ગપરાયણા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં ઉપાસકા, ઉપોસથો નામેસ પોરાણકપણ્ડિતાનં વંસો, ઉપવસિતબ્બો ઉપોસથવાસો’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કપોતો અનુરુદ્ધો અહોસિ, અચ્છો કસ્સપો, સિઙ્ગાલો મોગ્ગલ્લાનો, સપ્પો સારિપુત્તો, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પઞ્ચુપોસથજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૯૧] ૮. મહામોરજાતકવણ્ણના

સચે હિ ત્યાહં ધનહેતુ ગાહિતોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભિક્ખું સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખુ અયં નન્દીરાગો તાદિસં કિં નામ નાલોલેસ્સતિ, ન હિ સિનેરુઉબ્બાહનકવાતો સામન્તે પુરાણપણ્ણસ્સ લજ્જતિ, પુબ્બે સત્ત વસ્સસતાનિ અન્તોકિલેસસમુદાચારં વારેત્વા વિહરન્તે વિસુદ્ધસત્તેપેસ આલોલેસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પચ્ચન્તપદેસે મોરસકુણિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં અગ્ગહેસિ. ગબ્ભે પરિપાકગતે માતા ગોચરભૂમિયં અણ્ડં પાતેત્વા પક્કામિ. અણ્ડઞ્ચ નામ માતુ અરોગભાવે સતિ અઞ્ઞસ્મિં દીઘજાતિકાદિપરિપન્થે ચ અવિજ્જમાને ન નસ્સતિ. તસ્મા તં અણ્ડં કણિકારમકુલં વિય સુવણ્ણવણ્ણં હુત્વા પરિણતકાલે અત્તનો ધમ્મતાય ભિજ્જિ, સુવણ્ણવણ્ણો મોરચ્છાપો નિક્ખમિ. તસ્સ દ્વે અક્ખીનિ જિઞ્જુકાફલસદિસાનિ, તુણ્ડં પવાળવણ્ણં, તિસ્સો રત્તરાજિયો ગીવં પરિક્ખિપિત્વા પિટ્ઠિમજ્ઝેન અગમંસુ. સો વયપ્પત્તો ભણ્ડસકટમત્તસરીરો અભિરૂપો અહોસિ. તં સબ્બે નીલમોરા સન્નિપતિત્વા રાજાનં કત્વા પરિવારયિંસુ.

સો એકદિવસં ઉદકસોણ્ડિયં પાનીયં પિવન્તો અત્તનો રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘અહં સબ્બમોરેહિ અતિરેકરૂપસોભો, સચાહં ઇમેહિ સદ્ધિં મનુસ્સપથે વસિસ્સામિ, પરિપન્થો મે ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, હિમવન્તં ગન્ત્વા એકકોવ ફાસુકટ્ઠાને વસિસ્સામી’’તિ. સો રત્તિભાગે મોરેસુ પટિસલ્લીનેસુ કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા ઉપ્પતિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા તિસ્સો પબ્બતરાજિયો અતિક્કમ્મ ચતુત્થાય પબ્બતરાજિયા એકસ્મિં અરઞ્ઞે પદુમસઞ્છન્નો જાતસ્સરો અત્થિ, તસ્સ અવિદૂરે એકં પબ્બતં નિસ્સાય ઠિતો મહાનિગ્રોધરુક્ખો અત્થિ, તસ્સ સાખાય નિલીયિ. તસ્સ પન પબ્બતસ્સ વેમજ્ઝે મનાપા ગુહા અત્થિ. સો તત્થ વસિતુકામો હુત્વા તસ્સા પમુખે પબ્બતતલે નિલીયિ. તં પન

ઠાનં નેવ હેટ્ઠાભાગેન અભિરુહિતું, ન ઉપરિભાગેન ઓતરિતું સક્કા, બિળાલદીઘજાતિકમનુસ્સભયેહિ વિમુત્તં. સો ''ઇદં મે ફાસુકટ્ઠાન''ન્તિ તં દિવસં તત્થેવ વસિત્વા પુનદિવસે પબ્બતગુહાતો ઉટ્ઠાય પબ્બતમત્થકે પુરત્થાભિમુખો નિસિન્નો ઉદેન્તં સૂરિયમણ્ડલં દિસ્વા અત્તનો દિવારક્ખાવરણત્થાય ''ઉદેતયં ચક્ખુમા એકરાજા''તિ પરિત્તં કત્વા ગોચરભૂમિયં ઓતરિત્વા ગોચરં ગહેત્વા સાયં આગન્ત્વા પબ્બતમત્થકે પચ્છાભિમુખો નિસિન્નો અત્થઙ્ગતં સૂરિયમણ્ડલં દિસ્વા અત્તનો રત્તિરક્ખાવરણત્થાય ''અપેતયં ચક્ખુમા એકરાજા''તિ પરિત્તં કત્વા એતેનુપાયેન વસતિ.

અથ નં એકદિવસં એકો લુદ્દપુત્તો અરઞ્ઞે વિચરન્તો પબ્બતમત્થકે નિસિન્નં મોરં દિસ્વા અત્તનો નિવેસનં આગન્ત્વા મરણાસન્નકાલે પુત્તં આહ – ''તાત, ચતુત્થાય પબ્બતરાજિયા અરઞ્ઞે સુવણ્ણવણ્ણો મોરો અત્થિ, સચે રાજા પુચ્છતિ, આચિક્ખેય્યાસી''તિ. અથેકસ્મિં દિવસે બારાણસિરઞ્ઞો ખેમા નામ અગ્ગમહેસી પચ્ચૂસકાલે સુપિનં પસ્સિ. એવરૂપો સુપિનો અહોસિ – ''સુવણ્ણવણ્ણો મોરો ધમ્મં દેસેતિ, સા સાધુકારં દત્વા ધમ્મં સુણાતિ, મોરો ધમ્મં દેસેત્વા ઉટ્ઠાય પક્કામિ''. સા ''મોરરાજા ગચ્છતિ, ગણ્હથ ન''ન્તિ વદન્તીયેવ પબુજ્ઝિ, પબુજ્ઝિત્વા ચ પન સુપિનભાવં ઞત્વા ''સુપિનોતિ વુત્તે રાજા ન આદરં કરિસ્સતિ, 'દોહળો મે'તિ વુત્તે કરિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા દોહળિની વિય હુત્વા નિપજ્જિ. અથ નં રાજા ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ ''ભદ્દે, કિં તે અફાસુક''ન્તિ. ''દોહળો મે ઉપ્પન્નો''તિ. ''કિં ઇચ્છસિ ભદ્દે''તિ? ''સુવણ્ણવણ્ણસ્સ મોરસ્સ ધમ્મં સોતું દેવા''તિ. ''ભદ્દે, કુતો એવરૂપં મોરં લચ્છામી''તિ? ''દેવ, સચે ન લભામિ, જીવિતં મે નત્થી''તિ. ''ભદ્દે, મા ચિન્તયિ, સચે કત્થચિ અત્થિ, લભિસ્સસી''તિ રાજા નં અસ્સાસેત્વા ગન્ત્વા રાજાસને નિસિન્નો અમચ્ચે પુચ્છિ ''અમ્ભો, દેવી સુવણ્ણવણ્ણસ્સ મોરસ્સ ધમ્મં સોતુકામા, મોરા નામ સુવણ્ણવણ્ણા હોન્તી''તિ? ''બ્રાહ્મણા જાનિસ્સન્તિ દેવા''તિ.

રાજા બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ ''મહારાજ જલજેસુ મચ્છકચ્છપકક્કટકા, થલજેસુ મિગા હંસા મોરા તિત્તિરા એતે તિરચ્છાનગતા ચ મનુસ્સા ચ સુવણ્ણવણ્ણા હોન્તીતિ અમ્હાકં લક્ખણમન્તેસુ આગત''ન્તિ. રાજા અત્તનો વિજિતે લુદ્દપુત્તે સન્નિપાતેત્વા ''સુવણ્ણવણ્ણો મોરો વો દિટ્ઠપુબ્બો''તિ પુચ્છિ. સેસા ''ન દિટ્ઠપુબ્બો''તિ આહંસુ. યસ્સ પન પિતરા આચિક્ખિતં, સો આહ – ''મયાપિ ન દિટ્ઠપુબ્બો, પિતા પન મે 'અસુકટ્ઠાને નામ સુવણ્ણવણ્ણો મોરો અત્થી'તિ કથેસી''તિ. અથ નં રાજા ''સમ્મ, મય્હઞ્ચ દેવિયા ચ જીવિતં દિન્નં ભવિસ્સતિ, ગન્ત્વા તં બન્ધિત્વા આનેહી''તિ બહું ધનં દત્વા ઉય્યોજેસિ. સો પુત્તદારસ્સ ધનં દત્વા તત્થ ગન્ત્વા મહાસત્તં દિસ્વા પાસે ઓડ્ડેત્વા ''અજ્જ બજ્ઝિસ્સતિ, અજ્જ બજ્ઝિસ્સતી''તિ અબજ્ઝિત્વાવ મતો, દેવીપિ પત્થનં અલભન્તી મતા. રાજા ''તં મોરં નિસ્સાય પિયભરિયા મે મતા''તિ કુજ્ઝિત્વા કોધવસિકો હુત્વા ''હિમવન્તે ચતુત્થાય પબ્બતરાજિયા સુવણ્ણવણ્ણો મોરો ચરતિ, તસ્સ મંસં ખાદિત્વા અજરા અમરા હોન્તી''તિ સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા તં પટ્ટં સારમઞ્જૂસાયં ઠપેત્વા કાલમકાસિ.

અથ અઞ્ઞો રાજા અહોસિ. સો સુવણ્ણપટ્ટે અક્ખરાનિ દિસ્વા ''અજરો અમરો ભવિસ્સામી''તિ તસ્સ ગહણત્થાય એકં લુદ્દપુત્તં પેસેસિ. સોપિ તત્થેવ મતો. એવં છ રાજપરિવટ્ટા ગતા, છ લુદ્દપુત્તા હિમવન્તેયેવ મતા. સત્તમેન પન રઞ્ઞા પેસિતો સત્તમો લુદ્દો ''અજ્જ અજ્જેવા''તિ સત્ત સંવચ્છરાનિ બજ્ઝિતું અસક્કોન્તો ચિન્તેસિ ''કિં નુ ખો ઇમસ્સ મોરરાજસ્સ પાદે પાસસ્સ અસઞ્ચરણકારણ''ન્તિ? અથ નં પરિગ્ગણ્હન્તો સાયંપાતં પરિત્તં કરોન્તં દિસ્વા ''ઇમસ્મિં ઠાને અઞ્ઞો મોરો નત્થિ, ઇમિના બ્રહ્મચારિના ભવિતબ્બં, બ્રહ્મચરિયાનુભાવેન ચેવ પરિત્તાનુભાવેન ચસ્સ પાદો પાસે ન બજ્ઝતી''તિ ઞત્વા પરિગ્ગહેત્વા પચ્ચન્તજનપદં ગન્ત્વા એકં મોરિં બન્ધિત્વા યથા સા અચ્છરાય પહટાય વસ્સતિ, પાણિમ્હિ પહટે નચ્ચતિ, એવં સિક્ખાપેત્વા આદાય ગન્ત્વા

બોધિસત્તસ્સ પરિત્તકરણતો પુરેતરમેવ પાસં ઓડ્ડેત્વા અચ્છરં પહરિત્વા મોરિં વસ્સાપેસિ. મોરો તસ્સા સદ્દં સુણિ, તાવદેવસ્સ સત્ત વસ્સસતાનિ સન્નિસિન્નકિલેસો ફણં કરિત્વા દણ્ડેન પહટાસીવિસો વિય ઉટ્ઠહિ. સો કિલેસાતુરો હુત્વા પરિત્તં કાતું અસક્કુણિત્વાવ વેગેન તસ્સા સન્તિકં ગન્ત્વા પાસે પાદં પવેસેન્તોયેવ આકાસા ઓતરિ. સત્ત વસ્સસતાનિ અસઞ્ચરણકપાસો તઙ્ખણઞ્ઞેવ સઞ્ચરિત્વા પાદં બન્ધિ.

અથ નં લુદ્દપુત્તો યટ્ઠિઅગ્ગે ઓલમ્બન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ "ઇમં મોરરાજં છ લુદ્દપુત્તા બન્ધિતું નાસક્ખિંસુ, અહમ્પિ સત્ત વસ્સાનિ નાસક્ખિં, અજ્જ પનેસ ઇમં મોરિં નિસ્સાય કિલેસાતુરો હુત્વા પરિત્તં કાતું અસક્કુણિત્વા આગમ્મ પાસે બદ્ધો હેટ્ઠાસીસકો ઓલમ્બતિ, એવરૂપો મે સીલવા કિલમિતો, એવરૂપં રઞ્ઞો પણ્ણાકારત્થાય નેતું અયુત્તં, કિં મે રઞ્ઞા દિન્નેન સક્કારેન, વિસ્સજ્જેસ્સામિ ન"ન્તિ. પુન ચિન્તેસિ "અયં નાગબલો થામસમ્પન્નો મયિ ઉપસઙ્કમન્તે 'એસ મં મારેતું આગચ્છતી'તિ મરણભયતજ્જિતો ફન્દમાનો પાદં વા પક્ખં વા ભિન્દેય્ય, અનુપગન્ત્વા પન પટિચ્છન્ને ઠત્વા ખુરપ્પેનસ્સ પાસં છિન્દિસ્સામિ, તતો સયમેવ યથારુચિયા ગમિસ્સતી"તિ. સો પટિચ્છન્ને ઠત્વા ધનું આરોપેત્વા ખુરપ્પં સન્નય્હિત્વા આકડ્ઢિ. મોરોપિ "અયં લુદ્દકો મં કિલેસાતુરં કત્વા બદ્ધભાવં ઞત્વા નિરાસઙ્કો આગચ્છિસ્સતિ, કહં નુ ખો સો"તિ ચિન્તેત્વા ઇતો ચિતો ચ વિલોકેત્વા ધનું આરોપેત્વા ઠિતં દિસ્વા "મારેત્વા મં આદાય ગન્તુકામો ભવિસ્સતી"તિ મઞ્ઞમાનો મરણભયતજ્જિતો હુત્વા જીવિતં યાચન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૪૩."સચે હિ ત્યાહં ધનહેતુ ગાહિતો, મા મં વધી જીવગાહં ગહેત્વા;
રઞ્ઞો ચ મં સમ્મ ઉપન્તિકં નેહિ, મઞ્ઞે ધનં લચ્છસિનપ્પરૂપ"ન્તિ.

તત્થ **સચે હિ ત્યાહ**ન્તિ સચે હિ તે અહં. **ઉપન્તિકં નેહી**તિ ઉપસન્તિકં નેહિ. **લચ્છસિનપ્પરૂપ**ન્તિ લચ્છસિ અનપ્પકરૂપં.

તં સુત્વા લુદ્દપુત્તો ચિન્તેસિ – "મોરરાજા, 'અયં મં વિજ્ઝિતુકામતાય ખુરપ્પં સન્નય્હી'તિ મઞ્ઞતિ, અસ્સાસેસ્સામિ ન"ન્તિ. સો અસ્સાસેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪૪."ન મે અયં તુય્હ વધાય અજ્જ, સમાહિતો ચાપધુરે ખુરપ્પો;
પાસઞ્ચ ત્યાહં અધિપાતયિસ્સં, યથાસુખં ગચ્છતુ મોરરાજા"તિ.

તત્થ **અધિપાતયિસ્સ**ન્તિ છિન્દયિસ્સં.

તતો મોરરાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૪૫."યં સત્ત વસ્સાનિ મમાનુબન્ધિ, રત્તિન્દિવં ખુપ્પિપાસં સહન્તો;
અથ કિસ્સ મં પાસવસૂપનીતં, પમુત્તવે ઇચ્છસિ બન્ધનસ્મા.

૧૪૬."પાણાતિપાતા વિરતો નુસજ્જ, અભયં નુ તે સબ્બભૂતેસુ દિન્નં;
યં મં તુવં પાસવસૂપનીતં, પમુત્તવે ઇચ્છસિ બન્ધનસ્મા"તિ.

તત્થ **યન્તિ** યસ્મા મં એત્તકં કાલં ત્વં અનુબન્ધિ, તસ્મા તં પુચ્છામિ, અથ કિસ્સ મં પાસવસં ઉપનીતં બન્ધનસ્મા પમોચેતું ઇચ્છસીતિ અત્થો. **વિરતો નુસજ્જા**તિ વિરતો નુસિ અજ્જ. **સબ્બભૂતેસૂ**તિ સબ્બસત્તાનં.

ઇતો પરં –

૧૪૭.''પાણાતિપાતા વિરતસ્સ બ્રૂહિ, અભયઞ્ચ યો સબ્બભૂતેસુ દેતિ;
પુચ્છામિ તં મોરરાજેતમત્થં, ઇતો ચુતો કિં લભતે સુખં સો.

૧૪૮.''પાણાતિપાતા વિરતસ્સ બ્રૂમિ, અભયઞ્ચ યો સબ્બભૂતેસુ દેતિ;
દિટ્ઠેવ ધમ્મે લભતે પસંસં, સગ્ગઞ્ચ સો યાતિ સરીરભેદા.

૧૪૯.''ન સન્તિ દેવા ઇતિ આહુ એકે, ઇધેવ જીવો વિભવં ઉપેતિ;
તથા ફલં સુકતદુક્કટાનં, દત્તુપઞ્ઞત્તઞ્ચ વદન્તિ દાનં;
તેસં વચો અરહતં સદ્દહાનો, તસ્મા અહં સકુણે બાધયામી''તિ. –

ઇમા ઉત્તાનસમ્બન્ધગાથા પાળિનયેન વેદિતબ્બા.

તત્થ **ઇતિ આહુ એકે**તિ એકચ્ચે સમણબ્રાહ્મણા એવં કથેન્તિ. **તેસં વચો અરહતં સદ્દહાનો**તિ તસ્સ કિર કુલૂપકા ઉચ્છેદવાદિનો નગ્ગસમણકા. તે તં પચ્ચેકબોધિઞાણસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પન્નમ્પિ સત્તં ઉચ્છેદવાદં ગણ્હાપેસું. સો તેહિ સંસગ્ગેન ''કુસલાકુસલં નત્થી''તિ ગહેત્વા સકુણે મારેતિ. એવં મહાસાવજ્જા એસા અસપ્પુરિસસેવના નામ. તેયેવ અયં ''અરહન્તો''તિ મઞ્ઞમાનો એવમાહ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ''તસ્સેવ પરલોકસ્સ અત્થિભાવં કથેસ્સામી''તિ પાસયટ્ઠિયં અધોસિરો ઓલમ્બમાનોવ ઇમં ગાથમાહ –

૧૫૦.''ચન્દો ચ સુરિયો ચ ઉભો સુદસ્સના, ગચ્છન્તિ ઓભાસયમન્તલિક્ખે;
ઇમસ્સ લોકસ્સ પરસ્સ વા તે, કથં નુ તે આહુ મનુસ્સલોકે''તિ.

તત્થ **ઇમસ્સા**તિ કિં નુ તે ઇમસ્સ લોકસ્સ સન્તિ, ઉદાહુ પરલોકસ્સાતિ. ભુમ્મત્થે વા એતં સામિવચનં. **કથં નુ તે**તિ એતેસુ વિમાનેસુ ચન્દિમસૂરિયદેવપુત્તે કથં નુ કથેન્તિ, કિં અત્થીતિ કથેન્તિ, ઉદાહુ નત્થીતિ, કિં વા દેવા, ઉદાહુ મનુસ્સાતિ?

લુદ્દપુત્તો ગાથમાહ –

૧૫૧.''ચન્દો ચ સુરિયો ચ ઉભો સુદસ્સના, ગચ્છન્તિ ઓભાસયમન્તલિક્ખે;
પરસ્સ લોકસ્સ ન તે ઇમસ્સ, દેવાતિ તે આહુ મનુસ્સલોકે''તિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૧૫૨.''એત્થેવ તે નીહતા હીનવાદા, અહેતુકા યે ન વદન્તિ કમ્મં;

तथा ફलं सुकतदुक्कटानं, दत्तुपञ्ञत्तं ये च वदन्ति दान''न्ति.

તત્થ **એત્થેવ તે નિહતા હીનવાદા**તિ સચે ચન્દિમસૂરિયા દેવલોકે ઠિતા, ન મનુસ્સલોકે, સચે ચ તે દેવા, ન મનુસ્સા, એત્થેવ એત્તકે બ્યાકરણે તે તવ કુલૂપકા હીનવાદા નીહતા હોન્તિ. **અહેતુકા** ''વિસુદ્ધિયા વા સંકિલેસસ્સ વા હેતુભૂતં કમ્મં નત્થી''તિ એવંવાદા. **દત્તુપઞ્ઞત્ત**ન્તિ યે ચ દાનં ''બાલકેહિ પઞ્ઞત્ત''ન્તિ વદન્તિ.

સો મહાસત્તે કથેન્તે સલ્લક્ખેત્વા ગાથાદ્વયમાહ –

૧૫૩.''અદ્ધા હિ સચ્ચં વચનં તવેદં, કથઞ્હિ દાનં અફલં ભવેય્ય;
તથા ફલં સુકતદુક્કટાનં, દત્તુપઞ્ઞત્તઞ્ચ કથં ભવેય્ય.

૧૫૪.''કથંકરો કિન્તિકરો કિમાચરં, કિં સેવમાનો કેન તપોગુણેન;
અક્ખાહિ મે મોરરાજેતમત્થં, યથા અહં નો નિરયં પતેય્ય''ન્તિ.

તત્થ **દત્તુપઞ્ઞત્તઞ્ચા**તિ દાનઞ્ચ દત્તુપઞ્ઞત્તં નામ કથં ભવેય્યાતિ અત્થો. **કથંકરો**તિ કતરકમ્મં કરોન્તો. **કિન્તિકરો**તિ કેન કારણેન કરોન્તો અહં નિરયં ન ગચ્છેય્યં. ઇતરાનિ તસ્સેવ વેવચનાનિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ''સચાહં ઇમં પઞ્હં ન કથેસ્સામિ, મનુસ્સલોકો તુચ્છો વિય કતો ભવિસ્સતિ, તથેવસ્સ ધમ્મિકાનં સમણબ્રાહ્મણાનં અત્થિભાવં કથેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૫૫.''યે કેચિ અત્થિ સમણા પથબ્યા, કાસાયવત્થા અનગારિયા તે;
પાતોવ પિણ્ડાય ચરન્તિ કાલે, વિકાલચરિયા વિરતા હિ સન્તો.

૧૫૬.''તે તત્થ કાલેનુપસઙ્કમિત્વા, પુચ્છાહિ યં તે મનસો પિયં સિયા;
તે તે પવક્ખન્તિ યથાપજાનં, ઇમસ્સ લોકસ્સ પરસ્સ ચત્થ''ન્તિ.

તત્થ **સન્તો**તિ સન્તપાપા પણ્ડિતા પચ્ચેકબુદ્ધા. **યથાપજાન**ન્તિ તે તુય્હં અત્તનો પજાનનનિયામેન વક્ખન્તિ, કઙ્ખં તે છિન્દિત્વા કથેસ્સન્તિ. **ઇમસ્સ લોકસ્સ પરસ્સ ચત્થ**ન્તિ ઇમિના નામ કમ્મેન મનુસ્સલોકે નિબ્બત્તન્તિ, ઇમિના દેવલોકે, ઇમિના નિરયાદીસૂતિ એવં ઇમસ્સ ચ પરસ્સ ચ લોકસ્સ અત્થં આચિક્ખિસ્સન્તિ, તે પુચ્છાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા નિરયભયેન તજ્જેસિ. સો પન પૂરિતપારમી પચ્ચેકબોધિસત્તો સૂરિયરસ્મિસમ્ફસ્સં ઓલોકેત્વા ઠિતં પરિણતપદુમં વિય પરિપાકગતઞાણો વિચરતિ. સો તસ્સ ધમ્મકથં સુણન્તો ઠિતપદેનેવ ઠિતો સઙ્ખારે પરિગ્ગણ્હિત્વા તિલક્ખણં સમ્મસન્તો પચ્ચેકબોધિઞાણં પટિવિજ્ઝિ. તસ્સ પટિવેધો ચ મહાસત્તસ્સ પાસતો મોક્ખો ચ એકક્ખણેયેવ અહોસિ. પચ્ચેકબુદ્ધો સબ્બકિલેસે પદાલેત્વા ભવપરિયન્તે ઠિતોવ ઉદાનં ઉદાનન્તો ગાથમાહ –

૧૫૭.''તચંવ જિણ્ણં ઉરગો પુરાણં, પણ્ડૂપલાસં હરિતો દુમોવ;
એસપ્પહીનો મમ લુદ્દભાવો, જહામહં લુદ્દકભાવમજ્જા''તિ.

તસ્સત્થો – યથા જિણ્ણં પુરાણં તચં ઉરગો જહતિ, યથા ચ હરિતો સમ્પજ્જમાનનીલપત્તો દુમો કત્થચિ ઠિતં પણ્ડુપલાસં જહતિ, એવં અહમ્પિ અજ્જ લુદ્દભાવં દારુણભાવં જહિત્વા ઠિતો, સો દાનિ એસ પહીનો મમ લુદ્દભાવો, સાધુ વત જહામહં લુદ્દકભાવમજ્જાતિ. **જહામહન્તિ** પજહિં અહન્તિ અત્થો.

સો ઇમં ઉદાનં ઉદાનેત્વા ''અહં તાવ સબ્બકિલેસબન્ધનેહિ મુત્તો, નિવેસને પન મે બન્ધિત્વા ઠપિતા બહૂ સકુણા અત્થિ, તે કથં મોચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા મહાસત્તં પુચ્છિ – ''મોરરાજ, નિવેસને મે બહૂ સકુણા બદ્ધા અત્થિ, તે કથં મોચેસ્સામી''તિ? પચ્ચેકબુદ્ધતોપિ સબ્બઞ્ઞુબોધિસત્તાનઞ્ઞેવ ઉપાયપરિગ્ગહઞાણં મહન્તતરં હોતિ, તેન નં આહ ''યં વો મગ્ગેન કિલેસે ખણ્ડેત્વા પચ્ચેકબોધિઞાણં પટિવિદ્ધં, તં આરબ્ભ સચ્ચકિરિયં કરોથ, સકલજમ્બુદીપે બન્ધનગતો સત્તો નામ ન ભવિસ્સતી''તિ. સો બોધિસત્તેન દિન્નનયદ્વારે ઠત્વા સચ્ચકિરિયં કરોન્તો ગાથમાહ –

૧૫૮.''યે ચાપિ મે સકુણા અત્થિ બદ્ધા, સતાનિનેકાનિ નિવેસનસ્મિં;
તેસમ્પહં જીવિતમજ્જ દમ્મિ, મોક્ખઞ્ચ તે પત્તા સકં નિકેત''ન્તિ.

તત્થ **મોક્ખઞ્ચ તે પત્તા**તિ સ્વાહં મોક્ખં પત્તો પચ્ચેકબોધિઞાણં પટિવિજ્ઝિત્વા ઠિતો, તે સત્તે જીવિતદાનેન અનુકમ્પામિ, એતેન સચ્ચેન. **સકં નિકેતન્તિ** સબ્બેપિ તે સત્તા અત્તનો અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગચ્છન્તૂતિ વદતિ.

અથસ્સ સચ્ચકિરિયાસમકાલમેવ સબ્બે બન્ધના મુચ્ચિત્વા તુટ્ઠિરવં રવન્તા સકટ્ઠાનમેવ અગમિંસુ. તસ્મિં ખણે તેસં તેસં ગેહેસુ બિળાલે આદિં કત્વા સકલજમ્બુદીપે બન્ધનગતો સત્તો નામ નાહોસિ. પચ્ચેકબુદ્ધો હત્થં ઉક્ખિપિત્વા સીસં પરામસિ. તાવદેવ ગિહિલિઙ્ગં અન્તરધાયિ, પબ્બજિતલિઙ્ગં પાતુરહોસિ. સો સટ્ઠિવસ્સિકત્થેરો વિય આકપ્પસમ્પન્નો અટ્ઠપરિક્ખારધરો હુત્વા ''ત્વમેવ મમ પતિટ્ઠા અહોસી''તિ મોરરાજસ્સ અઞ્જલિં પગ્ગય્હ પદક્ખિણં કત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા નન્દમૂલકપબ્ભારં અગમાસિ. મોરરાજાપિ યટ્ઠિઅગ્ગતો ઉપ્પતિત્વા ગોચરં ગહેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગતો. ઇદાનિ લુદ્દસ્સ સત્ત વસ્સાનિ પાસહત્થસ્સ ચરિત્વાપિ મોરરાજાનં નિસ્સાય દુક્ખા મુત્તભાવં પકાસેન્તો સત્થા ઓસાનગાથમાહ –

૧૫૯.''લુદ્દો ચરી પાસહત્થો અરઞ્ઞે, બાધેતુ મોરાધિપતિં યસસ્સિં;
બન્ધિત્વા મોરાધિપતિં યસસ્સિં, દુક્ખા સ પમુચ્ચિ યથાહં પમુત્તો''તિ.

તત્થ **બાધેતૂ**તિ મારેતું, અયમેવ વા પાઠો. **બન્ધિત્વા**તિ બન્ધિત્વા ઠિતસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પટિલદ્ધસંવેગો હુત્વાતિ અત્થો. **યથાહન્તિ** યથા અહં સયમ્ભુઞાણેન મુત્તો, એવમેવ સોપિ મુત્તોતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અરહત્તં પાપુણિ. તદા મોરરાજા અહમેવ અહોસિન્તિ.

મહામોરજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૯૨] ૯. તચ્છસૂકરજાતકવણ્ણના

યદેસમાના વિચરિમ્હાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે મહલ્લકત્થેરે આરબ્ભ કથેસિ. મહાકોસલો કિર રઞ્ઞો બિમ્બિસારસ્સ ધીતરં દેન્તો ધીતુ ન્હાનીયમૂલત્થાય કાસિગામં અદાસિ. પસેનદિ રાજા અજાતસત્તુના

પિતરિ મારિતે તં ગામં અચ્છિન્દિ. તેસુ તસ્સત્થાય યુજ્ઝન્તેસુ પઠમં અજાતસત્તુસ્સ જયો અહોસિ. કોસલરાજા પરાજયપ્પત્તો અમચ્ચે પુચ્છિ ''કેન નુ ખો ઉપાયેન અજાતસત્તું ગણ્હેય્યામા''તિ. મહારાજ, ભિક્ખૂ નામ મન્તકુસલા હોન્તિ, ચરપુરિસે પેસેત્વા વિહારે ભિક્ખૂનં કથં પરિગ્ગણ્હિતું વટ્ટતીતિ. રાજા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા ''એથ, તુમ્હે વિહારં ગન્ત્વા પટિચ્છન્ના હુત્વા ભદન્તાનં કથં પરિગ્ગણ્હથા''તિ ચરપુરિસે પયોજેસિ. જેતવનેપિ બહૂ રાજપુરિસા પબ્બજિતા હોન્તિ. તેસુ દ્વે મહલ્લકત્થેરા વિહારપચ્ચન્તે પણ્ણસાલાયં વસન્તિ, એકો ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો નામ, એકો મન્તિદત્તત્થેરો નામ. તે સબ્બરત્તિં સુપિત્વા પચ્ચૂસકાલે પબુજ્ઝિંસુ.

તેસુ ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો અગ્ગિં જાલેત્વા આહ ''ભન્તે, મન્તિદત્તત્થેરા''તિ. ''કિં ભન્તે''તિ. ''નિદ્દાયથ તુમ્હે''તિ. ''ન નિદ્દાયામિ, કિં કાતબ્બ''ન્તિ? ''ભન્તે, લાલકો વતાયં કોસલરાજા ચાટિમત્તભોજનમેવ ભુઞ્જિતું જાનાતી''તિ. ''અથ કિં ભન્તે''તિ. ''અત્તનો કુચ્છિમ્હિ પાણકમત્તેન અજાતસત્તુના પરાજિતો રાજા''તિ. ''કિન્તિ પન ભન્તે કાતું વટ્ટતી''તિ? ''ભન્તે, મન્તિદત્તત્થેર યુદ્ધં નામ સકટબ્યૂહચક્કબ્યૂહપદુમબ્યૂહવસેન તિવિધં. તેસુ ભાગિનેય્યં અજાતસત્તું ગણ્હન્તેન સકટબ્યૂહં કત્વા ગણ્હિતું વટ્ટતિ, અસુકસ્મિં નામ પબ્બતકણ્ણે દ્વીસુ પસ્સેસુ સૂરપુરિસે ઠપેત્વા પુરતો બલં દસ્સેત્વા અન્તો પવિટ્ઠભાવં ઞત્વા નદિત્વા વગ્ગિત્વા કુમિને પવિટ્ઠમચ્છં વિય અન્તોમુટ્ઠિયં કત્વાવ નં ગહેતું સક્કા''તિ.

પયોજિતપુરિસા તં કથં સુત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા મહતિયા સેનાય ગન્ત્વા તથા કત્વા અજાતસત્તું ગહેત્વા સઙ્ખલિકબન્ધનેન બન્ધિત્વા કતિપાહં નિમ્મદં કત્વા ''પુન એવરૂપં મા કરી''તિ અસ્સાસેત્વા મોચેત્વા ધીતરં વજિરકુમારિં નામ તસ્સ દત્વા મહન્તેન પરિવારેન વિસ્સજ્જેસિ. ''કોસલરઞ્ઞા ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરસ્સ સંવિધાનેન અજાતસત્તુ ગહિતો''તિ ભિક્ખૂનં અન્તરે કથા સમુટ્ઠહિ, ધમ્મસભાયમ્પિ તમેવ કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ ધનુગ્ગહતિસ્સો યુદ્ધસંવિધાને છેકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિનગરસ્સ દ્વારગામવાસી એકો વડ્ઢકી દારુઅત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા આવાટે પતિતં એકં સૂકરપોતકં દિસ્વા આનેત્વા ''તચ્છસૂકરો''તિસ્સ નામં કત્વા પોસેસિ. સો તસ્સ ઉપકારકો અહોસિ. તુણ્ડેન રુક્ખે પરિવત્તેત્વા દેતિ, દાઠાય વેઠેત્વા કાળસુત્તં કડ્ઢતિ, મુખેન ડંસિત્વા વાસિનિખાદનમુગ્ગરે આહરતિ. સો વુડ્ઢિપ્પત્તો મહાબલો મહાસરીરો અહોસિ. અથ વડ્ઢકી તસ્મિં પુત્તપેમં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા ''ઇમં ઇધ વસન્તં કોચિદેવ હિંસેય્યા''તિ અરઞ્ઞે વિસ્સજ્જેસિ. સો ચિન્તેસિ ''અહં ઇમસ્મિં અરઞ્ઞે એકકોવ વસિતું ન સક્ખિસ્સામિ, ઞાતકે પરિયેસિત્વા તેહિ પરિવુતો વસિસ્સામી''તિ. સો વનઘટાય સૂકરે પરિયેસન્તો બહૂ સૂકરે દિસ્વા તુસ્સિત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૬૦.''યદેસમાના વિચરિમ્હ, પબ્બતાનિ વનાનિ ચ;
અન્વેસં વિચરિં ઞાતી, તેમે અધિગતા મયા.

૧૬૧.''બહુઞ્ચિદં મૂલફલં, ભક્ખો ચાયં અનપ્પકો;
રમ્મા ચિમા ગિરીનજ્જો, ફાસુવાસો ભવિસ્સતિ.

૧૬૨.''ઇધેવાહં વસિસ્સામિ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભિ;
અપ્પોસ્સુક્કો નિરાસઙ્કી, અસોકો અકુતોભયો''તિ.

તત્થ **યદેસમાના**તિ યં ઞાતિગણં પરિયેસન્તા મયં વિચરિમ્હ. **અન્વેસન્તિ** ચિરં વત અન્વેસન્તો વિચરિં. **તેમે**તિ તે ઇમે. **ભક્ખો**તિ સ્વેવ વનમૂલફલસઙ્ખાતો ભક્ખો. **અપ્પોસ્સુક્કો**તિ અનુસ્સુક્કો હુત્વા.

સૂકરા તસ્સ વચનં સુત્વા ચતુત્થં ગાથમાહંસુ –

૧૬૩.''અઞ્ઞમ્પિ લેણં પરિયેસ, સત્તુ નો ઇધ વિજ્જતિ;
સો તચ્છ સૂકરે હન્તિ, ઇધાગન્ત્વા વરં વર''ન્તિ.

તત્થ **તચ્છા**તિ તં નામેનાલપન્તિ. **વરં વરન્તિ** સૂકરે હનન્તો થૂલમંસં વરં વરઞ્ઞેવ હનતિ.

ઇતો પરં ઉત્તાનસમ્બન્ધગાથા પાળિનયેન વેદિતબ્બા –

૧૬૪.''કો નુમ્હાકં ઇધ સત્તુ, કો ઞાતી સુસમાગતે;
દુપ્પધંસે પધંસેતિ, તં મે અક્ખાથ પુચ્છિતા.

૧૬૫.''ઉદ્ધગ્ગરાજી મિગરાજા, બલી દાઠાવુધો મિગો;
સો તચ્છ સૂકરે હન્તિ, ઇધાગન્ત્વા વરં વરં.

૧૬૬.''ન નો દાઠા ન વિજ્જન્તિ, બલં કાયે સમોહિતં;
સબ્બે સમગ્ગા હુત્વાન, વસં કાહામ એકકં.

૧૬૭.''હદયઙ્ગમં કણ્ણસુખં, વાચં ભાસસિ તચ્છક;
યોપિ યુદ્ધે પલાયેય્ય, તમ્પિ પચ્છા હનામસે''તિ.

તત્થ **કો નુમ્હાકન્તિ** અહં તુમ્હે દિસ્વાવ ''ઇમે સૂકરા અપ્પમંસલોહિતા, ભયેન નેસં ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેસિં, તસ્મા મે આચિક્ખથ, કો નુ અમ્હાકં ઇધ સત્તુ. **ઉદ્ધગ્ગરાજી**તિ ઉદ્ધગ્ગાહિ સરીરરાજીહિ સમન્નાગતો. બ્યગ્ઘં સન્ધાયેવમાહંસુ. **યોપી**તિ યો અમ્હાકં અન્તરે એકોપિ પલાયિસ્સતિ, તમ્પિ મયં પચ્છા હનિસ્સામાતિ.

તચ્છસૂકરો સબ્બે સૂકરે એકચિત્તે કત્વા પુચ્છિ ''કાય વેલાય બ્યગ્ઘો આગમિસ્સતી''તિ. અજ્જ પાતોવ એકં ગહેત્વા ગતો, સ્વે પાતોવ આગમિસ્સતીતિ. સો યુદ્ધકુસલો ''ઇમસ્મિં ઠાને ઠિતેન સક્કા જેતુ''ન્તિ ભૂમિસીસં પજાનાતિ, તસ્મા એકં પદેસં સલ્લક્ખેત્વા રત્તિમેવ સૂકરે ગોચરં ગાહાપેત્વા બલવપચ્ચૂસતો પટ્ઠાય ''યુદ્ધં નામ સકટબ્યૂહાદિવસેન તિવિધં હોતી''તિ વત્વા પદુમબ્યૂહં સંવિદહતિ. મજ્ઝે ઠાને ખીરપિવકે સૂકરપોતકે ઠપેસિ. તે પરિવારેત્વા તેસં માતરો, તા પરિવારેત્વા વઞ્ઝા સૂકરિયો, તાસં અનન્તરા સૂકરપોતકે, તેસં અનન્તરા મકુલદાઠે તરુણસૂકરે, તેસં અનન્તરા મહાદાઠે, તેસં અનન્તરા જિણ્ણસૂકરે, તતો તત્થ તત્થ દસવગ્ગં વીસતિવગ્ગં તિંસવગ્ગઞ્ચ કત્વા બલગુમ્બં ઠપેસિ. અત્તનો અત્થાય એકં આવાટં, બ્યગ્ઘસ્સ પતનત્થાય એકં સુપ્પસણ્ઠાનં પબ્ભારં કત્વા ખણાપેસિ. દ્વિન્નં આવાટાનં અન્તરે અત્તનો વસનત્થાય પીઠકં કારેસિ. સો થામસમ્પન્ને યોધસૂકરે ગહેત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને સૂકરે અસ્સાસેન્તો વિચરિ. તસ્સેવં કરોન્તસ્સેવ સૂરિયો ઉગ્ગચ્છતિ.

અથ બ્યગ્ઘરાજા કૂટજટિલસ્સ અસ્સમપદા નિક્ખમિત્વા પબ્બતતલે અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા સૂકરા ''આગતો નો ભન્તે વેરી''તિ વદિંસુ. મા ભાયથ, યં યં એસ કરોતિ, તં સબ્બં સરિક્ખા હુત્વા કરોથાતિ. બ્યગ્ઘો સરીરં વિધુનિત્વા ઓસક્કન્તો વિય પસ્સાવમકાસિ, સૂકરાપિ તથેવ કરિંસુ. બ્યગ્ઘો સૂકરે ઓલોકેત્વા મહાનદં નદિ, તેપિ તથેવ કરિંસુ. સો તેસં કિરિયં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''ન ઇમે પુબ્બસદિસા, અજ્જ મય્હં પટિસત્તુનો હુત્વા વગ્ગવગ્ગા ઠિતા, સંવિદહકો નેસં સેનાનાયકોપિ અત્થિ, અજ્જ મયા એતેસં સન્તિકં ગન્તું ન વટ્ટતી''તિ મરણભયતજ્જિતો નિવત્તિત્વા કૂટજટિલસ્સ સન્તિકં ગતો. અથ નં સો તુચ્છહત્થં દિસ્વા નવમં ગાથમાહ –

૧૬૮.''પાણાતિપાતા વિરતો નુ અજ્જ, અભયં નુ તે સબ્બભૂતેસુ દિન્નં;
દાઠા નુ તે મિગવધાય ન સન્તિ, યો સઙ્ઘપત્તો કપણોવ ઝાયસી''તિ.

તત્થ **સઙ્ઘપત્તો**તિ યો ત્વં સૂકરસઙ્ઘપત્તો હુત્વા કિઞ્ચિ ગોચરં અલભિત્વા કપણો વિય ઝાયસીતિ.

અથ બ્યગ્ઘો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૬૯.''ન મે દાઠા ન વિજ્જન્તિ, બલં કાયે સમોહિતં;
ઞાતી ચ દિસ્વાન સામગ્ગી એકતો, તસ્મા ચ ઝાયામિ વનમ્હિ એકકો.

૧૭૦.''ઇમસ્સુદં યન્તિ દિસોદિસં પુરે, ભયટ્ટિતા લેણગવેસિનો પુથુ;
તે દાનિ સઙ્ગમ્મ વસન્તિ એકતો, યત્થટ્ઠિતા દુપ્પસહજ્જ તે મયા.

૧૭૧.''પરિણાયકસમ્પન્ના , સહિતા એકવાદિનો;
તે મં સમગ્ગા હિંસેય્યું, તસ્મા નેસં ન પત્થયે''તિ.

તત્થ **સામગ્ગી એકતો**તિ સહિતા હુત્વા એકતો ઠિતે. **ઇમસ્સુદ**ન્તિ ઇમે સુદં મયા અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકિતમત્તાવ પુબ્બે દિસોદિસં ગચ્છન્તિ. **પુથૂ**તિ વિસું વિસું. **યત્થટ્ઠિતા**તિ યસ્મિં ભૂમિભાગે ઠિતા. **પરિણાયકસમ્પન્ના**તિ સેનાનાયકેન સમ્પન્ના. **તસ્મા નેસં ન પત્થયે**તિ તેન કારણેન એતેસં ન પત્થેમિ.

તં સુત્વા કૂટજટિલો તસ્સ ઉસ્સાહં જનયન્તો ગાથમાહ –

૧૭૨.''એકોવ ઇન્દો અસુરે જિનાતિ, એકોવ સેનો હન્તિ દિજે પસય્હ;
એકોવ બ્યગ્ઘો મિગસઙ્ઘપત્તો, વરં વરં હન્તિ બલઞ્હિ તાદિસ''ન્તિ.

તત્થ **મિગસઙ્ઘપત્તો**તિ મિગગણપત્તો હુત્વા વરં વરં મિગં હન્તિ. **બલઞ્હિ તાદિસ**ન્તિ તાદિસઞ્હિ તસ્સ બલં.

અથ બ્યગ્ઘો ગાથમાહ –

૧૭૩.''ન હેવ ઇન્દો ન સેનો, નપિ બ્યગ્ઘો મિગાધિપો;
સમગ્ગે સહિતે ઞાતી, ન બ્યગ્ઘે કુરુતે વસે''તિ.

તત્થ **બ્યગ્ઘેતિ** બ્યગ્ઘસદિસે હુત્વા સરીરવિધૂનનાદીનિ કત્વા ઠિતે વસે ન કુરુતે, અત્તનો વસે વત્તાપેતું ન સક્કોતીતિ અત્થો.

પુન જટિલો તં ઉસ્સાહેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૭૪.''કુમ્ભીલકા સકુણકા, સઙ્ઘિનો ગણચારિનો;
સમ્મોદમાના એકજ્ઝં, ઉપ્પતન્તિ ડયન્તિ ચ.

૧૭૫.''તેસઞ્ચ ડયમાનાનં, એકેત્થ અપસક્કતિ;
તઞ્ચ સેનો નિતાળેતિ, વેય્યગ્ઘિયેવ સા ગતી''તિ.

તત્થ **કુમ્ભીલકા**તિ એવંનામકા ખુદ્દકસકુણા. **ઉપ્પતન્તી**તિ ગોચરં ચરન્તા ઉપ્પતન્તિ. **ડયન્તિ ચા**તિ ગોચરં ગહેત્વા આકાસેન ગચ્છન્તિ. **એકેત્થ અપસક્કતી**તિ એકો એતેસુ ઓસક્કિત્વા વા એકપસ્સેન વા વિસું ગચ્છતિ. **નિતાળેતી**તિ પહરિત્વા ગણ્હાતિ. **વેય્યગ્ઘિયેવ સા ગતી**તિ બ્યગ્ઘાનં એસાતિ વેય્યગ્ઘિ, સમગ્ગાનં ગચ્છન્તાનમ્પિ એસા એવરૂપા ગતિ બ્યગ્ઘાનં ગતિયેવ નામ હોતિ. ન હિ સક્કા સબ્બેહિ એકતોવ ગન્તું, તસ્મા યો એવં તત્થ એકો ગચ્છતિ, તં ગણ્હાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''બ્યગ્ઘરાજ ત્વં અત્તનો બલં ન જાનાસિ, મા ભાયિ, કેવલં ત્વં નદિત્વા પક્ખન્દ, દ્વે એકતો ગચ્છન્તા નામ ન ભવિસ્સન્તી''તિ ઉસ્સાહેસિ . સો તથા અકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૭૬.''ઉસ્સાહિતો જટિલેન, લુદ્દેનામિસચક્ખુના;
દાઠી દાઠીસુ પક્ખન્તિ, મઞ્ઞમાનો યથા પુરે''તિ.

તત્થ **દાઠી**તિ સયં દાઠાવુધો ઇતરેસુ દાઠાવુધેસુ પક્ખન્દિ. **યથા પુરે**તિ યથા પુબ્બે મઞ્ઞતિ, તથેવ મઞ્ઞમાનો.

સો કિર ગન્ત્વા પબ્બતતલે તાવ અટ્ઠાસિ. સૂકરા ''પુનાગતો સામિ, ચોરો''તિ તચ્છસ્સ આરોચેસું. સો ''મા ભાયથા''તિ તે અસ્સાસેત્વા ઉટ્ઠાય દ્વિન્નં આવાટાનં અન્તરે પીઠકાય અટ્ઠાસિ. બ્યગ્ઘો વેગં જનેત્વા તચ્છસૂકરં સન્ધાય પક્ખન્દિ. તચ્છસૂકરો પરિવત્તિત્વા પચ્છામુખો પુરિમઆવાટે પતિ. બ્યગ્ઘો ચ વેગં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો ગન્ત્વા સુપ્પપબ્ભારે આવાટે પતિત્વા પુઞ્જકિતોવ અટ્ઠાસિ. તચ્છસૂકરો વેગેન ઉટ્ઠાય તસ્સ અન્તરસત્થિમ્હિ દાઠં ઓતારેત્વા યાવ હદયા ફાલેત્વા મંસં ખાદિત્વા મુખેન ડંસિત્વા બહિઆવાટે પાતેત્વા ''ગણ્હથિમં દાસ''ન્તિ આહ. પઠમાગતા એકવારમેવ તુણ્ડોતારણમત્તં લભિંસુ, પચ્છા આગતા અલભિત્વા ''બ્યગ્ઘમંસં નામ કીદિસ''ન્તિ વદિંસુ. તચ્છસૂકરો આવાટા ઉત્તરિત્વા સૂકરે ઓલોકેત્વા ''કિં નુ ખો ન તુસ્સથા''તિ આહ. ''સામિ, એકો તાવ બ્યગ્ઘો ગહિતો, અઞ્ઞો પનેકો દસબ્યગ્ઘગ્ઘનકો અત્થી''તિ? ''કો નામેસો''તિ? ''બ્યગ્ઘેન આભતાભતમંસં ખાદકો કૂટજટિલો''તિ. ''તેન હિ એથ, ગણ્હિસ્સામ ન''ન્તિ તેહિ સદ્ધિં વેગેન પક્ખન્દિ.

જટિલો ''બ્યગ્ઘો ચિરાયતી''તિ તસ્સ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તો બહૂ સૂકરે આગચ્છન્તે દિસ્વા ''ઇમે બ્યગ્ઘં મારેત્વા મમ મારણત્થાય આગચ્છન્તિ મઞ્ઞે''તિ પલાયિત્વા એકં ઉદુમ્બરરુક્ખં અભિરુહિ. સૂકરા ''એસ રુક્ખં આરુળ્હો''તિ વદિંસુ. ''કિં રુક્ખ''ન્તિ. ''ઉદુમ્બરરુક્ખ''ન્તિ. ''તેન હિ મા ચિન્તયિત્થ, ઇદાનિ નં ગણ્હિસ્સામા''તિ

તરુણસૂકરે પક્કોસિત્વા રુક્ખમૂલતા પંસું અપબ્યૂહાપેસિ, સૂકરીહિ મુખપૂરં ઉદકં આહરાપેસિ, મહાદાઠસૂકરેહિ સમન્તા મૂલાનિ છિન્દાપેસિ. એકં ઉજુકં ઓતિણ્ણમૂલમેવ અટ્ઠાસિ. તતો સેસસૂકરે ''તુમ્હે અપેથા''તિ ઉસ્સારેત્વા જણ્ણુકેહિ પતિટ્ઠહિત્વા દાઠાય મૂલં પહરિ, ફરસુના પહટં વિય છિજ્જિત્વા ગતં. રુક્ખો પરિવત્તિત્વા પતિ. તં કૂટજટિલં પતન્તમેવ સમ્પટિચ્છિત્વા મંસં ભક્ખેસું. તં અચ્છરિયં દિસ્વા રુક્ખદેવતા ગાથમાહ –

૧૭૭.''સાધુ સમ્બહુલા ઞાતી, અપિ રુક્ખા અરઞ્ઞજા;
સૂકરેહિ સમગ્ગેહિ, બ્યગ્ઘો એકાયને હતો''તિ.

તત્થ **એકાયને હતો**તિ એકગમનસ્મિંયેવ હતો.

ઉભિન્નં પન નેસં હતભાવં પકાસેન્તો સત્થા ઇતરં ગાથમાહ –

૧૭૮.''બ્રાહ્મણઞ્ચેવ બ્યગ્ઘઞ્ચ, ઉભો હન્ત્વાન સૂકરા;
આનન્દિનો પમુદિતા, મહાનાદં પનાદિસુ''ન્તિ.

પુન તચ્છસૂકરો તે પુચ્છિ ''અઞ્ઞેપિ વો અમિત્તા અત્થી''તિ? સૂકરા ''નત્થિ, સામી''તિ વત્વા ''તં અભિસિઞ્ચિત્વા રાજાનં કરિસ્સામા''તિ ઉદકં પરિયેસન્તા જટિલસ્સ પાનીયસઙ્ખં દિસ્વા તં દક્ખિણાવટ્ટં સઙ્ખરતનં પૂરેત્વા ઉદકં અભિહરિત્વા તચ્છસૂકરં ઉદુમ્બરરુક્ખમૂલેયેવ અભિસિઞ્ચિંસુ. અભિસેકઉદકં આસિત્તં, સૂકરિમેવસ્સ અગ્ગમહેસિં કરિંસુ. તતો પટ્ઠાય ઉદુમ્બરભદ્દપીઠે નિસીદાપેત્વા દક્ખિણાવટ્ટસઙ્ખેન અભિસેકકરણં પવત્તં. તમ્પિ અત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઓસાનગાથમાહ –

૧૭૯.''તે સુ ઉદુમ્બરમૂલસ્મિં, સૂકરા સુસમાગતા;
તચ્છકં અભિસિઞ્ચિંસુ, ત્વં નો રાજાસિ ઇસ્સરો''તિ.

તત્થ **તે સૂ**તિ તે સૂકરા, **સુ**-કારો નિપાતમત્તં. **ઉદુમ્બરમૂલસ્મિ**ન્તિ ઉદુમ્બરસ્સ મૂલે.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો યુદ્ધસંવિદહને છેકોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કૂટજટિલો દેવદત્તો અહોસિ, તચ્છસૂકરો ધનુગ્ગહતિસ્સો, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

તચ્છસૂકરજાતકવણ્ણના નવમા.
[૪૯૩] ૧૦. મહાવાણિજજાતકવણ્ણના

વાણિજા સમિતિં કત્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સાવત્થિવાસિનો વાણિજે આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર વોહારત્થાય ગચ્છન્તા સત્થુ મહાદાનં દત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાય ''ભન્તે, સચે અરોગા આગમિસ્સામ, પુન તુમ્હાકં પાદે વન્દિસ્સામા''તિ વત્વા પઞ્ચમત્તેહિ સકટસતેહિ નિક્ખમિત્વા કન્તારં પત્વા મગ્ગં અસલ્લક્ખેત્વા મગ્ગમૂળ્હા નિરુદકે નિરાહારે અરઞ્ઞે વિચરન્તા એકં નાગપરિગ્ગહિતં નિગ્રોધરુક્ખં દિસ્વા સકટાનિ મોચેત્વા રુક્ખમૂલે નિસીદિંસુ. તે તસ્સ ઉદકતિન્તાનિ વિય નીલાનિ સિનિદ્ધાનિ પત્તાનિ ઉદકપુણ્ણા વિય ચ સાખા દિસ્વા ચિન્તયિંસુ ''ઇમસ્મિં રુક્ખે ઉદકં સઞ્ચરન્તં વિય પઞ્ઞાયતિ, ઇમસ્સ પુરિમસાખં છિન્દામ, પાનીયં નો દસ્સતી''તિ.

અથેકો રુક્ખં અભિરુહિત્વા સાખં છિન્દિ, તતો તાલક્ખન્ધપ્પમાણા ઉદકધારા પવત્તિ. તે તત્થ ન્હત્વા પિવિત્વા ચ દક્ખિણસાખં છિન્દિંસુ, તતો નાનગ્ગરસભોજનં નિક્ખમિ. તં ભુઞ્જિત્વા પચ્છિમસાખં છિન્દિંસુ, તતો અલઙ્કતઇત્થિયો નિક્ખમિંસુ. તાહિ સદ્ધિં અભિરમિત્વા ઉત્તરસાખં છિન્દિંસુ, તતો સત્ત રતનાનિ નિક્ખમિંસુ. તાનિ ગહેત્વા પઞ્ચ સકટસતાનિ પૂરેત્વા સાવત્થિં પચ્ચાગન્ત્વા ધનં ગોપેત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પૂજેત્વા એકમન્તં નિસિન્ના ધમ્મકથં સુત્વા નિમન્તેત્વા પુનદિવસે મહાદાનં દત્વા ‘‘ભન્તે, ઇમસ્મિં દાને અમ્હાકં ધનદાયિકાય રુક્ખદેવતાય પત્તિં દેમા’’તિ પત્તિં અદંસુ. સત્થા નિટ્ઠિતભત્તકિચ્ચો ‘‘કતરરુક્ખદેવતાય પત્તિં દેથા’’તિ પુચ્છિ. વાણિજા નિગ્રોધરુક્ખે ધનસ્સ લદ્ધાકારં તથાગતસ્સારોચેસું. સત્થા ‘‘તુમ્હે તાવ મત્તઞ્ઞુતાય તણ્હાવસિકા અહુત્વા ધનં લભિત્થ, પુબ્બે પન અમત્તઞ્ઞુતાય તણ્હાવસિકા ધનઞ્ચ જીવિતઞ્ચ વિજહિંસૂ’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિનગરે તદેવ પન કન્તારં સ્વેવ નિગ્રોધો. વાણિજા મગ્ગમૂળ્હા હુત્વા તમેવ નિગ્રોધં પસ્સિંસુ. તમત્થં સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા કથેન્તો ઇમા ગાથા આહ –

૧૮૦.‘‘વાણિજા સમિતિં કત્વા, નાનારટ્ઠતો આગતા;
ધનાહરા પક્કમિંસુ, એકં કત્વાન ગામણિં.

૧૮૧.‘‘તે તં કન્તારમાગમ્મ, અપ્પભક્ખં અનોદકં;
મહાનિગ્રોધમદ્દક્ખું, સીતચ્છાયં મનોરમં.

૧૮૨.‘‘તે ચ તત્થ નિસીદિત્વા, તસ્સ રુક્ખસ્સ છાયયા;
વાણિજા સમચિન્તેસું, બાલા મોહેન પારુતા.

૧૮૩.‘‘અલ્લાયતે અયં રુક્ખો, અપિ વારીવ સન્દતિ;
ઇઙ્ઘસ્સ પુરિમં સાખં, મયં છિન્દામ વાણિજા.

૧૮૪.‘‘સા ચ છિન્નાવ પગ્ઘરિ, અચ્છં વારિં અનાવિલં;
તે તત્થ ન્હત્વા પિવિત્વા, યાવતિચ્છિંસુ વાણિજા.

૧૮૫.‘‘દુતિયં સમચિન્તેસું, બાલા મોહેન પારુતા;
ઇઙ્ઘસ્સ દક્ખિણં સાખં, મયં છિન્દામ વાણિજા.

૧૮૬.‘‘સા ચ છિન્નાવ પગ્ઘરિ, સાલિમંસોદનં બહું;
અપ્પોદવણ્ણે કુમ્માસે, સિઙ્ગિં વિદલસૂપિયો.

૧૮૭.‘‘તે તત્થ ભુત્વા ખાદિત્વા, યાવતિચ્છિંસુ વાણિજા;
તતિયં સમચિન્તેસું, બાલા મોહેન પારુતા;
ઇઙ્ઘસ્સ પચ્છિમં સાખં, મયં છિન્દામ વાણિજા.

૧૮૮.‘‘સા ચ છિન્નાવ પગ્ઘરિ, નારિયો સમલઙ્કતા;

વિચિત્રવત્થાભરણા, આમુત્તમણિકુણ્ડલા.

૧૮૯.“અપિ સુ વાણિજા એકા, નારિયો પણ્ણવીસતિ;
સમન્તા પરિવારિંસુ, તસ્સ રુક્ખસ્સ છાયયા;
તે તાહિ પરિચારેત્વા, યાવતિચ્છિંસુ વાણિજા.

૧૯૦.“ચતુત્થં સમચિન્તેસું, બાલા મોહેન પારુતા;
ઇઙ્ઘસ્સ ઉત્તરં સાખં, મયં છિન્દામ વાણિજા.

૧૯૧.“સા ચ છિન્નાવ પગ્ઘરિ, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ;
રજતં જાતરૂપઞ્ચ, કુત્તિયો પટિયાનિ ચ.

૧૯૨.“કાસિકાનિ ચ વત્થાનિ, ઉદ્દિયાનિ ચ કમ્બલા;
તે તત્થ ભારે બન્ધિત્વા, યાવતિચ્છિંસુ વાણિજા.

૧૯૩.“પઞ્ચમં સમચિન્તેસું, બાલા મોહેન પારુતા;
ઇઙ્ઘસ્સ મૂલં છિન્દામ, અપિ ભિય્યો લભામસે.

૧૯૪.“અથુટ્ઠહિ સત્થવાહો, યાચમાનો કતઞ્જલી;
નિગ્રોધો કિં પરજ્ઝતિ, વાણિજા ભદ્દમત્થુ તે.

૧૯૫.“વારિદા પુરિમા સાખા, અન્નપાનઞ્ચ દક્ખિણા;
નારિદા પચ્છિમા સાખા, સબ્બકામે ચ ઉત્તરા;
નિગ્રોધો કિં પરજ્ઝતિ, વાણિજા ભદ્દમત્થુ તે.

૧૯૬.“યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ સાખં ભઞ્જેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો.

૧૯૭.“તે ચ તસ્સાનાદિયિત્વા, એકસ્સ વચનં બહૂ;
નિસિતાહિ કુઠારીહિ, મૂલતો નં ઉપક્કમુ”ન્તિ.

તત્થ **સમિતિં કત્વા**તિ બારાણસિયં સમાગમં કત્વા, બહૂ એકતો હુત્વાતિ અત્થો. **પક્કમિંસૂ**તિ પઞ્ચહિ સકટસતેહિ બારાણસેય્યકં ભણ્ડં આદાય પક્કમિંસુ. **ગામણિ**ન્તિ એકં પઞ્ઞવન્તતરં સત્થવાહં કત્વા . **છાયયા**તિ છાયાય. **અલ્લાયતે**તિ ઉદકભરિતો વિય અલ્લો હુત્વા પઞ્ઞાયતિ. **છિન્નાવ પગ્ઘરી**તિ એકો રુક્ખારોહનકુસલો અભિરુહિત્વા તં છિન્દિ, સા છિન્નમત્તાવ પગ્ઘરીતિ દસ્સેતિ. પરતોપિ એસેવ નયો.

અપ્પોદવણ્ણે કુમ્માસેતિ અપ્પોદકપાયાસસદિસે કુમ્માસે. **સિઙ્ગિ**ન્તિ સિઙ્ગિવેરાદિકં ઉત્તરિભઙ્ગં. **વિદલસૂપિયો**તિ મુગ્ગસૂપાદયો. **વાણિજા એકા**તિ એકેકસ્સ વાણિજસ્સ યત્તકા વાણિજા , તેસુ એકેકસ્સ એકેકાવ, સત્થવાહસ્સ પન

સન્તિકે પઞ્ચવીસતીતિ અત્થો. **પરિવારિંસૂ**તિ પરિવારેસું. તાહિ પન સદ્ધિંયેવ નાગાનુભાવેન સાણિવિતાનસયનાદીનિ પગ્ઘરિંસુ.

કુત્તિયોતિ હત્થત્થરાદયો. **પટિયાનિ ચા**તિ ઉણ્ણામયપચ્ચત્થરણાનિ. ''સેતકમ્બલાની''તિપિ વદન્તિયેવ. **ઉદ્દિયાનિ ચ કમ્બલા**તિ ઉદ્દિયાનિ નામ કમ્બલા અત્થિ. **તે તત્થ ભારે બન્ધિત્વા**તિ યાવતકં ઇચ્છિંસુ, તાવતકં ગહેત્વા પઞ્ચ સકટસતાનિ પૂરેત્વાતિ અત્થો. **વાણિજા ભદ્દમત્થુ તે**તિ એકેકં વાણિજં આલપન્તો ''ભદ્દં તે અત્થૂ''તિ આહ. **અન્નપાનઞ્ચા**તિ અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ અદાસિ. **સબ્બકામે ચા**તિ સબ્બકામે ચ અદાસિ. **મિત્તદુબ્ભો હી**તિ મિત્તાનં દુબ્ભનપુરિસો હિ પાપકો લામકો નામ. **અનાદિયિત્વા**તિ તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા. **ઉપક્કમુ**ન્તિ મોહાવ છિન્દિતું આરભિંસુ.

અથ ને છિન્દનત્થાય રુક્ખં ઉપગતે દિસ્વા નાગરાજા ચિન્તેસિ ''અહં એતેસં પિપાસિતાનં પાનીયં દાપેસિં, તતો દિબ્બભોજનં, તતો સયનાદીનિ ચેવ પરિચારિકા ચ નારિયો, તતો પઞ્ચસતસકટપૂરં રતનં, ઇદાનિ પનિમે 'રુક્ખં મૂલતો છિન્દિસ્સામા'તિ વદન્તિ, અતિવિય લુદ્ધા ઇમે, ઠપેત્વા સત્થવાહં અવસેસે મારેતું વટ્ટતી''તિ. સો ''એત્તકા સન્નદ્ધયોધા નિક્ખમન્તુ, એત્તકા ધનુગ્ગહા, એત્તકા વમ્મિનો''તિ સેનં વિચારેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ગાથમાહ –

૧૯૮.''તતો નાગા નિક્ખમિંસુ, સન્નદ્ધા પણ્ણવીસતિ;
ધનુગ્ગહાનં તિસતા, છસહસ્સા ચ વમ્મિનો''તિ.

તત્થ **સન્નદ્ધા**તિ સુવણ્ણરજતાદિવમ્મકવચિકા. **ધનુગ્ગહાનં તિસતા**તિ મેણ્ડવિસાણધનુગ્ગહાનં તીણિ સતાનિ. **વમ્મિનો**તિ ખેટકફલકહત્થા છસહસ્સા.

૧૯૯.''એતે હનથ બન્ધથ, મા વો મુઞ્ચિત્થ જીવિતં;
ઠપેત્વા સત્થવાહંવ, સબ્બે ભસ્મં કરોથ ને''તિ. – અયં નાગરાજેન વુત્તગાથા;

તત્થ **મા વો મુઞ્ચિત્થ જીવિત**ન્તિ કસ્સચિ એકસ્સપિ જીવિતં મા મુઞ્ચિત્થ.

નાગા તથા કત્વા અત્થરણાદીનિ પઞ્ચસુ સકટસતેસુ આરોપેત્વા સત્થવાહં ગહેત્વા સયં તાનિ સકટાનિ પાજેન્તા બારાણસિં ગન્ત્વા સબ્બં ધનં તસ્સ ગેહે પટિસામેત્વા તં આપુચ્છિત્વા અત્તનો નાગભવનમેવ ગતા. તમત્થં વિદિત્વા સત્થા ઓવાદવસેન ગાથાદ્વયમાહ –

૨૦૦.''તસ્મા હિ પણ્ડિતો પોસો, સમ્પસ્સં અત્થમત્તનો;
લોભસ્સ ન વસં ગચ્છે, હનેય્યારિસકં મનં.

૨૦૧.''એવમાદીનવં ઞત્વા, તણ્હા દુક્ખસ્સ સમ્ભવં;
વીતતણ્હો અનાદાનો, સતો ભિક્ખુ પરિબ્બજે''તિ.

તત્થ **તસ્મા**તિ યસ્મા લોભવસિકા મહાવિનાસં પત્તા, સત્થવાહો ઉત્તમસમ્પત્તિં, તસ્મા. **હનેય્યારિસકં મન**ન્તિ અન્તો ઉપ્પજ્જમાનાનં નાનાવિધાનં લોભસત્તૂનં સન્તકં મનં, લોભસમ્પયુત્તચિત્તં હનેય્યાતિ અત્થો.

એવમાદીનવન્તિ એવં લોભે આદીનવં જાનિત્વા. **તણ્હા દુક્ખસ્સ સમ્ભવન્તિ** જાતિઆદિદુક્ખસ્સ તણ્હા સમ્ભવો, તતો એતં દુક્ખં નિબ્બત્તતિ, એવં તણ્હાવ દુક્ખસ્સ સમ્ભવં ઞત્વા **વીતતણ્હો** તણ્હાઆદાનેન **અનાદાનો** મગ્ગેન આગતાય સતિયા **સતો** હુત્વા **ભિક્ખુ પરિબ્બજે** ઇરિયેથ વત્તેથાતિ અરહત્તેન દેસનાય કૂટં ગણ્હિ.

ઇમઞ્ચ પન ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં ઉપાસકા પુબ્બે લોભવસિકા વાણિજા મહાવિનાસં પત્તા, તસ્મા લોભવસિકેન ન ભવિતબ્બ''ન્તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને તે વાણિજા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠિતા. તદા નાગરાજા સારિપુત્તો અહોસિ, સત્થવાહો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

મહાવાણિજજાતકવણ્ણના દસમા.

[૪૯૪] ૧૧. સાધિનજાતકવણ્ણના

અબ્ભુતો વત લોકસ્મિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉપોસથિકે ઉપાસકે આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ''ઉપાસકા પોરાણકપણ્ડિતા અત્તનો ઉપોસથકમ્મં નિસ્સાય મનુસ્સસરીરેનેવ દેવલોકં ગન્ત્વા ચિરં વસિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે મિથિલાયં સાધિનો નામ રાજા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. સો ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારે ચાતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ, દેવસિકં છ સતસહસ્સાનિ વયકરણં ગચ્છન્તિ, પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખતિ, ઉપોસથં ઉપવસતિ. રટ્ઠવાસિનોપિ તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા મતમતા દેવનગરેયેવ નિબ્બત્તિંસુ. સુધમ્મદેવસભં પૂરેત્વા નિસિન્ના દેવા રઞ્ઞો સીલાદિગુણમેવ વણ્ણયન્તિ. તં સુત્વા સેસદેવાપિ રાજાનં દટ્ઠુકામા અહેસું. સક્કો દેવરાજા તેસં મનં વિદિત્વા આહ – ''સાધિનરાજાનં દટ્ઠુકામત્થા''તિ. ''આમ દેવા''તિ. સો માતલિં આણાપેસિ ''ગચ્છ ત્વં વેજયન્તરથં યોજેત્વા સાધિનરાજાનં આનેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રથં યોજેત્વા વિદેહરટ્ઠં અગમાસિ, તદા પુણ્ણમદિવસો હોતિ. માતલિ મનુસ્સાનં સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા ઘરદ્વારેસુ સુખકથાય નિસિન્નકાલે ચન્દમણ્ડલેન સદ્ધિં રથં પેસેસિ. મનુસ્સા ''દ્વે ચન્દા ઉટ્ઠિતા''તિ વદન્તા પુન ચન્દમણ્ડલં ઓહાય રથં આગચ્છન્તં દિસ્વા ''નાયં ચન્દો, રથો એસો, દેવપુત્તો પઞ્ઞાયતિ, કસ્સેસ એતં મનોમયસિન્ધવયુત્તં દિબ્બરથં આનેતિ, ન અઞ્ઞસ્સ, અમ્હાકં રઞ્ઞો ભવિસ્સતિ, રાજા હિ નો ધમ્મિકો ધમ્મરાજા''તિ સોમનસ્સજાતા હુત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ ઠિતા પઠમં ગાથમાહંસુ –

૨૦૨.''અબ્ભુતો વત લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જિ લોમહંસનો;
દિબ્બો રથો પાતુરહુ, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો''તિ.

તસ્સત્થો – અબ્ભુતો વતેસ અમ્હાકં રાજા, લોકસ્મિં લોમહંસનો ઉપ્પજ્જિ, યસ્સ દિબ્બો રથો પાતુરહોસિ વેદેહસ્સ યસસ્સિનોતિ.

માતલિપિએ તં રથં આનેત્વા મનુસ્સેસુ ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેન્તેસુ તિક્ખત્તું નગરં પદક્ખિણં કત્વા રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારં ગન્ત્વા રથં નિવત્તેત્વા પચ્છાભાગેન સીહપઞ્જરઉમ્મારે ઠપેત્વા આરોહણસજ્જં કત્વા અટ્ઠાસિ. તં દિવસં રાજાપિ દાનસાલાયો ઓલોકેત્વા ''ઇમિના નિયામેન દાનં દેથા''તિ આણાપેત્વા ઉપોસથં સમાદિયિત્વા દિવસં વીતિનામેત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો અલઙ્કતમહાતલે પાચીનસીહપઞ્જરાભિમુખો ધમ્મયુત્તં કથેન્તો નિસિન્નો

હોતિ. અથ નં માતલિ રથાભિરુહનત્થં નિમન્તેત્વા આદાય અગમાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમા ગાથા અભાસિ –

૨૦૩.''દેવપુત્તો મહિદ્ધિકો, માતલિ દેવસારથિ;
નિમન્તયિત્થ રાજાનં, વેદેહં મિથિલગ્ગહં.

૨૦૪.''એહિમં રથમારુય્હ, રાજસેટ્ઠ દિસમ્પતિ;
દેવા દસ્સનકામા તે, તાવતિંસા સઇન્દકા;
સરમાના હિ તે દેવા, સુધમ્માયં સમચ્છરે.

૨૦૫.''તતો ચ રાજા સાધિનો, વેદેહો મિથિલગ્ગહો;
સહસ્સયુત્તમારુય્હ, અગા દેવાન સન્તિકે;
તં દેવા પટિનન્દિંસુ, દિસ્વા રાજાનમાગતં.

૨૦૬.''સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;
નિસીદ દાનિ રાજીસિ, દેવરાજસ્સ સન્તિકે.

૨૦૭.''સક્કોપિ પટિનન્દિત્થ, વેદેહં મિથિલગ્ગહં;
નિમન્તયિત્થ કામેહિ, આસનેન ચ વાસવો.

૨૦૮.''સાધુ ખોસિ અનુપ્પત્તો, આવાસં વસવત્તિનં;
વસ દેવેસુ રાજીસિ, સબ્બકામસમિદ્ધિસુ;
તાવતિંસેસુ દેવેસુ, ભુઞ્જ કામે અમાનુસે''તિ.

તત્થ **સમચ્છરે**તિ અચ્છન્તિ. **અગા દેવાન સન્તિકે**તિ દેવાનં સન્તિકં અગમાસિ. તસ્મિઞ્હિ રથં અભિરુહિત્વા ઠિતે રથો આકાસં પક્ખન્દિ, સો મહાજનસ્સ ઓલોકેન્તસ્સેવ અન્તરધાયિ. માતલિ રાજાનં દેવલોકં નેસિ . તં દિસ્વા દેવતા ચ સક્કો ચ હટ્ઠતુટ્ઠા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા પટિસન્થારં કરિંસુ. તમત્થં દસ્સેતું ''**તં દેવા**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **પટિનન્દિંસૂ**તિ પુનપ્પુનં નન્દિંસુ. **આસનેન ચા**તિ રાજાનં આલિઙ્ગિત્વા ''ઇધ નિસીદા''તિ અત્તનો પણ્ડુકમ્બલસિલાસનેન ચ કામેહિ ચ નિમન્તેસિ, ઉપડ્ઢરજ્જં દત્વા એકાસને નિસીદાપેસીતિ અત્થો.

તત્થ સક્કેન દેવરઞ્ઞા દસયોજનસહસ્સં દેવનગરં અડ્ઢતિયા ચ અચ્છરાકોટિયો વેજયન્તપાસાદઞ્ચ મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દિન્નં સમ્પત્તિં અનુભવન્તસ્સ મનુસ્સગણનાય સત્ત વસ્સસતાનિ અતિક્કન્તાનિ. તેનત્તભાવેન દેવલોકે વસનકં પુઞ્ઞં ખીણં, અનભિરતિ ઉપ્પન્ના, તસ્મા સક્કેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો ગાથમાહ –

૨૦૯.''અહં પુરે સગ્ગગતો રમામિ, નચ્ચેહિ ગીતેહિ ચ વાદિતેહિ;
સો દાનિ અજ્જ ન રમામિ સગ્ગે, આયું નુ ખીણો મરણં નુ સન્તિકે;
ઉદાહુ મૂળ્હોસ્મિ જનિન્દસેટ્ઠા''તિ.

તત્થ **આયું નુ ખીણોતિ** કિં નુ મમ સરસેન જીવિતિન્દ્રિયં ખીણં, ઉદાહુ ઉપચ્છેદકકમ્મવસેન મરણં સન્તિકે જાતન્તિ પુચ્છતિ. **જનિન્દસેટ્ઠાતિ** જનિન્દાનં દેવાનં સેટ્ઠ.

અથ નં સક્કો આહ –

૨૧૦.''ન તાયુ ખીણં મરણઞ્ચ દૂરે, ન ચાપિ મૂળ્હો નરવીરસેટ્ઠ;
તુય્હઞ્ચ પુઞ્ઞાનિ પરિત્તકાનિ, યેસં વિપાકં ઇધ વેદયિત્થો.

૨૧૧.''વસ દેવાનુભાવેન, રાજસેટ્ઠ દિસમ્પતિ;
તાવતિંસેસુ દેવેસુ, ભુઞ્જ કામે અમાનુસે''તિ.

તત્થ ''**પરિત્તકાની**''તિ ઇદં તેન અત્તભાવેન દેવલોકે વિપાકદાયકાનિ પુઞ્ઞાનિ સન્ધાય વુત્તં, ઇતરાનિ પનસ્સ પુઞ્ઞાનિ પથવિયં પંસુ વિય અપ્પમાણાનિ. **વસ દેવાનુભાવેનાતિ** અહં તે અત્તનો પુઞ્ઞાનિ મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દસ્સામિ, મમાનુભાવેન વસાતિ તં સમસ્સાસેન્તો આહ.

અથ નં પટિક્ખિપન્તો મહાસત્તો આહ –

૨૧૨.''યથા યાચિતકં યાનં, યથા યાચિતકં ધનં;
એવંસમ્પદમેવેતં, યં પરતો દાનપચ્ચયા.

૨૧૩.''ન ચાહમેતમિચ્છામિ, યં પરતો દાનપચ્ચયા;
સયંકતાનિ પુઞ્ઞાનિ, તં મે આવેણિકં ધનં.

૨૧૪.''સોહં ગન્ત્વા મનુસ્સેસુ, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સંયમેન દમેન ચ;
યં કત્વા સુખિતો હોતિ, ન ચ પચ્છાનુતપ્પતી''તિ.

તત્થ **યં પરતો દાનપચ્ચયાતિ** યં પરેન દિન્નત્તા લબ્ભતિ, તં યાચિતકસદિસમેવ હોતિ. યાચિતકઞ્હિ તુટ્ઠકાલે દેન્તિ, અતુટ્ઠકાલે અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હન્તીતિ વદતિ. **સમચરિયાયાતિ** કાયાદીહિ પાપસ્સ અકરણેન. **સંયમેનાતિ** સીલસંયમેન. **દમેનાતિ** ઇન્દ્રિયદમનેન. **યં કત્વાતિ** યં કરિત્વા સુખિતો ચેવ હોતિ ન ચ પચ્છાનુતપ્પતિ, તથારૂપમેવ કમ્મં કરિસ્સામીતિ.

અથસ્સ વચનં સુત્વા સક્કો માતલિં આણાપેસિ ''ગચ્છ, તાત, સાધિનરાજાનં મિથિલં નેત્વા ઉય્યાને ઓતારેહી''તિ. સો તથા અકાસિ. રાજા ઉય્યાને ચઙ્કમતિ. અથ નં ઉય્યાનપાલો દિસ્વા પુચ્છિત્વા ગન્ત્વા નારદરઞ્ઞો આરોચેસિ. સો રઞ્ઞો આગતભાવં સુત્વા ''ત્વં પુરતો ગન્ત્વા ઉય્યાનં સજ્જેત્વા તસ્સ ચ મય્હઞ્ચ દ્વે આસનાનિ પઞ્ઞાપેહી''તિ ઉય્યાનપાલં ઉય્યોજેસિ. સો તથા અકાસિ. અથ નં રાજા પુચ્છિ ''કસ્સ દ્વે આસનાનિ પઞ્ઞાપેસી''તિ? ''એકં તુમ્હાકં, એકં અમ્હાકં રઞ્ઞો''તિ. અથ નં રાજા ''કો અઞ્ઞો સત્તો મમ સન્તિકે આસને નિસીદિસ્સતી''તિ વત્વા એકસ્મિં નિસીદિત્વા એકસ્મિં પાદે ઠપેસિ. નારદરાજા આગન્ત્વા તસ્સ પાદે વન્દિત્વા

એકમન્તં નિસીદિ. સો કિરસ્સ સત્તમો પનત્તા. તદા કિર વસ્સસતાયુકકાલોવ હોતિ. મહાસત્તો પન અત્તનો પુઞ્ઞબલેન એત્તકં કાલં વીતિનામેસિ. સો નારદં હત્થે ગહેત્વા ઉય્યાને વિચરન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૧૫.‘‘ઇમાનિ તાનિ ખેત્તાનિ, ઇમં નિક્ખં સુકુણ્ડલં;
ઇમા તા હરિતાનૂપા, ઇમા નજ્જો સવન્તિયો.

૨૧૬.‘‘ઇમા તા પોક્ખરણી રમ્મા, ચક્કવાકપકૂજિતા;
મન્દાલકેહિ સઞ્છન્ના, પદુમુપ્પલકેહિ ચ;
યસ્સિમાનિ મમાયિંસુ, કિં નુ તે દિસતં ગતા.

૨૧૭.‘‘તાનીધ ખેત્તાનિ સો ભૂમિભાગો, તેયેવ આરામવનૂપચારા;
તમેવ મય્હં જનતં અપસ્સતો, સુઞ્ઞંવ મે નારદ ખાયતે દિસા’’તિ.

તત્થ **ખેત્તાની**તિ ભૂમિભાગે સન્ધાયાહ. **ઇમં નિક્ખન્તિ** ઇમં તાદિસમેવ ઉદકનિદ્ધમનં. **સુકુણ્ડલન્તિ** સોભનેન મુસલપવેસનકુણ્ડલેન સમન્નાગતં. **હરિતાનૂપા**તિ ઉદકનિદ્ધમનસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ હરિતતિણસઞ્છન્ના અનૂપભૂમિયો. **યસ્સિમાનિ મમાયિંસૂ**તિ તાત નારદ, યે મમ ઉપટ્ઠાકા ચ ઓરોધા ચ ઇમસ્મિં ઉય્યાને મહન્તેન યસેન મયા સદ્ધિં વિચરન્તા ઇમાનિ ઠાનાનિ મમાયિંસુ પિયાયિંસુ, કતરં નુ તે દિસતં ગતા, કત્થ તે પેસિતા. **તાનીધ ખેત્તાની**તિ ઇમસ્મિં ઉય્યાને તાનેવ એતાનિ ઉપરોપનકવિરુહનટ્ઠાનાનિ. **તેયેવ આરામવનૂપચારા**તિ ઇમે તેયેવ આરામવનૂપચારા, વિહારભૂમિયોતિ અત્થો.

અથ નં નારદો આહ – ‘‘દેવ, તુમ્હાકં દેવલોકગતાનં ઇદાનિ સત્ત વસ્સસતાનિ, અહં વો સત્તમો પનત્તા, તુમ્હાકં ઉપટ્ઠાકા ચ ઓરોધા ચ મરણમુખં પત્તા, ઇદં વો અત્તનો સન્તકં રજ્જં, અનુભવથ ન’’ન્તિ. રાજા ‘‘તાત નારદ, નાહં ઇધાગચ્છન્તો રજ્જત્થાય આગતો, પુઞ્ઞકરણત્થાયમ્હિ આગતો, અહં પુઞ્ઞમેવ કરિસ્સામી’’તિ વત્વા ગાથા આહ –

૨૧૮.‘‘દિટ્ઠા મયા વિમાનાનિ, ઓભાસેન્તા ચતુદ્દિસા;
સમ્મુખા દેવરાજસ્સ, તિદસાનઞ્ચ સમ્મુખા.

૨૧૯.‘‘વુત્થં મે ભવનં દિબ્યં, ભુત્તા કામા અમાનુસા;
તાવતિંસેસુ દેવેસુ, સબ્બકામસમિદ્ધિસુ.

૨૨૦.‘‘સોહં એતાદિસં હિત્વા, પુઞ્ઞાયમ્હિ ઇધાગતો;
ધમ્મમેવ ચરિસ્સામિ, નાહં રજ્જેન અત્થિકો.

૨૨૧.‘‘અદણ્ડાવચરં મગ્ગં, સમ્માસમ્બુદ્ધદેસિતં;
તં મગ્ગં પટિપજ્જિસ્સં, યેન ગચ્છન્તિ સુબ્બતા’’તિ.

તત્થ **વુત્થં મે ભવનં દિબ્યન્તિ** વેજયન્તં સન્ધાય આહ. **સોહં એતાદિસન્તિ** તાત નારદ, સોહં બુદ્ધઞાણેન અપરિચ્છિન્દનીયં એવરૂપં કામગુણસમ્પત્તિં પહાય પુઞ્ઞકરણત્થાય ઇધાગતો. **અદણ્ડાવચરન્તિ** અદણ્ડેહિ

નિક્ખિત્તદણ્ડહત્થેહિ અવચરિતબ્બં સમ્માદિટ્ઠિપુરેક્ખારં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં. **સુબ્બતા**તિ યેન મગ્ગેન સુબ્બતા સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધા ગચ્છન્તિ, અહમ્પિ અગતપુબ્બં દિસં ગન્તું બોધિતલે નિસીદિત્વા તમેવ મગ્ગં પટિપજ્જિસ્સામીતિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમા ગાથાયો સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણેન સઙ્ખિપિત્વા કથેસિ. નારદો પુનપિ આહ – ''રજ્જં, દેવ, અનુસાસા''તિ. ''તાત, ન મે રજ્જેનત્થો, સત્ત વસ્સસતાનિ વિગતં દાનં સત્તાહેનેવ દાતુકામમ્હી''તિ. નારદો ''સાધૂ''તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા મહાદાનં પટિયાદેસિ. રાજા સત્તાહં દાનં દત્વા સત્તમે દિવસે કાલં કત્વા તાવતિંસભવનેયેવ નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં વસિતબ્બયુત્તકં ઉપોસથકમ્મં નામા''તિ દસ્સેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપોસથિકેસુ ઉપાસકેસુ કેચિ સોતાપત્તિફલે, કેચિ સકદાગામિફલે, કેચિ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. તદા નારદરાજા સારિપુત્તો અહોસિ, માતલિ આનન્દો, સક્કો અનુરુદ્ધો, સાધિનરાજા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

સાધિનજાતકવણ્ણના એકાદસમા.

[૪૯૫] ૧૨. દસબ્રાહ્મણજાતકવણ્ણના

રાજા અવોચ વિધુરન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અસદિસદાનં આરબ્ભ કથેસિ. તં અટ્ઠકનિપાતે **આદિત્તજાતકે** (જા॰ ૧.૮.૬૯ આદયો) વિત્થારિતમેવ. રાજા કિર તં દાનં દદન્તો સત્થારં જેટ્ઠકં કત્વા પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ વિચિનિત્વા ગણ્હિત્વા મહાખીણાસવાનંયેવ અદાસિ. અથસ્સ ગુણકથં કથેન્તા ''આવુસો, રાજા અસદિસદાનં દદન્તો વિચિનિત્વા મહપ્ફલટ્ઠાને અદાસી''તિ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, યં કોસલરાજા માદિસસ્સ બુદ્ધસ્સ ઉપટ્ઠાકો હુત્વા વિચેય્યદાનં દેતિ, પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્ને બુદ્ધેપિ વિચેય્યદાનં અદંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કુરુરટ્ઠે ઇન્દપત્થનગરે યુધિટ્ઠિલગોત્તો કોરબ્યો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ વિધુરો નામ અમચ્ચો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસતિ. રાજા સકલજમ્બુદીપં ખોભેત્વા મહાદાનં દેતિ. તં ગહેત્વા ભુઞ્જન્તેસુ એકોપિ પઞ્ચસીલમત્તં રક્ખન્તો નામ નત્થિ, સબ્બે દુસ્સીલાવ, દાનં રાજાનં ન તોસેતિ. રાજા ''વિચેય્યદાનં મહપ્ફલ''ન્તિ સીલવન્તાનં દાતુકામો હુત્વા ચિન્તેસિ ''વિધુરપણ્ડિતેન સદ્ધિં મન્તયિસ્સામી''તિ. સો તં ઉપટ્ઠાનં આગતં આસને નિસીદાપેત્વા પઞ્હં પુચ્છિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઉપડ્ઢગાથમાહ –

૨૨૨.''રાજા અવોચ વિધુરં, ધમ્મકામો યુધિટ્ઠિલો''તિ;
પરતો રઞ્ઞો ચ વિધુરસ્સ ચ વચનપટિવચનં હોતિ –

''બ્રાહ્મણે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૨૩.''વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૨૪.''દુલ્લભા બ્રાહ્મણા દેવ, સીલવન્તો બહુસ્સુતા;

विरता मेथुना धम्मा, ये ते भुञ्जेय्यु भोजनं.

२२५."दस खलु महाराज, या ता ब्राह्मणजातियो;
तेसं विभङ्गं विचयं, वित्थारेन सुणोहि मे.

२२६."पसिब्बके गहेत्वान, पुण्णे मूलस्स संवुते;
ओसधिकायो गन्थेन्ति, न्हापयन्ति जपन्ति च.

२२७."तिकिच्छकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे.

२२८."अपेता ते च ब्रह्मञ्ञा, (इति राजा कोरब्यो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अञ्ञे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते.

२२९."विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं;
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं.

२३०."किङ्किणिकायो गहेत्वा, घोसेन्ति पुरतोपि ते;
पेसनानिपि गच्छन्ति, रथचरियासु सिक्खरे.

२३१."परिचारकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे.

२३२."अपेता ते च ब्रह्मञ्ञा, (इति राजा कोरब्यो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अञ्ञे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते.

२३३."विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं;
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं.

२३४."कमण्डलुं गहेत्वान, वङ्कदण्डञ्च ब्राह्मणा;
पच्चुपेस्सन्ति राजानो, गामेसु निगमेसु च;
नादिन्ने वुट्ठहिस्साम, गामम्हि वा वनम्हि वा.

२३५."निग्गाहकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे.

२३६."अपेता ते च ब्रह्मञ्ञा, (इति राजा कोरब्यो)

न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अञ्ञे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते.

२३७.“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं;
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं.

२३८.“परूळ्हकच्छनखलोमा, पङ्कदन्ता रजस्सिरा;
ओकिण्णा रजरेणूहि, याचका विचरन्ति ते.

२३९.“खाणुघातसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे.

२४०.“अपेता ते च ब्रह्मञ्ञा, (इति राजा कोरब्यो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अञ्ञे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते.

२४१.“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं;
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं.

२४२.“हरीतकं आमलकं, अम्बं जम्बुं विभीतकं;
लबुजं दन्तपोणानि, बेलुवा बदरानि च.

२४३.“राजायतनं उच्छुपुटं, धूमनेत्तं मधुअञ्जनं;
उच्चावचानि पणियानि, विपणेन्ति जनाधिप.

२४४.“वाणिजकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे.

२४५.“अपेता ते च ब्रह्मञ्ञा, (इति राजा कोरब्यो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा;
अञ्ञे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते.

२४६.“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं;
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं.

२४७.“कसिवाणिज्जं कारेन्ति, पोसयन्ति अजेळके;
कुमारियो पवेच्छन्ति, विवाहन्तावहन्ति च.

२४८.“समा अम्बट्ठवेस्सेहि, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा;

અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે.

૨૪૯.“અપેતા તે ચ બ્રહ્મઞ્ઞા, (ઇતિ રાજા કોરબ્યો)
ન તે વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અઞ્ઞે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૫૦.“વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૫૧.“નિક્ખિત્તભિક્ખં ભુઞ્જન્તિ, ગામેસ્વેકે પુરોહિતા;
બહૂ તે પરિપુચ્છન્તિ, અણ્ડચ્છેદા નિલઞ્છકા.

૨૫૨.“પસૂપિ તત્થ હઞ્ઞન્તિ, મહિંસા સૂકરા અજા;
ગોઘાતકસમા રાજ, તેપિ વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે.

૨૫૩.“અપેતા તે ચ બ્રહ્મઞ્ઞા, (ઇતિ રાજા કોરબ્યો)
ન તે વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અઞ્ઞે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૫૪.“વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૫૫.“અસિચમ્મં ગહેત્વાન, ખગ્ગં પગ્ગય્હ બ્રાહ્મણા;
વેસ્સપથેસુ તિટ્ઠન્તિ, સત્થં અબ્બાહયન્તિપિ.

૨૫૬.“સમા ગોપનિસાદેહિ, તેપિ વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે.

૨૫૭.“અપેતા તે ચ બ્રહ્મઞ્ઞા, (ઇતિ રાજા કોરબ્યો)
ન તે વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અઞ્ઞે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૫૮.“વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૫૯.“અરઞ્ઞે કુટિકં કત્વા, કુટાનિ કારયન્તિ તે;
સસબિળારે બાધેન્તિ, આગોધા મચ્છકચ્છપં.

૨૬૦.

“તે લુદ્દકસમા રાજ, તેપિ વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે.

૨૬૧.“અપેતા તે ચ બ્રહ્મઞ્ઞા, (ઇતિ રાજા કોરબ્યો)
ન તે વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અઞ્ઞે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૬૨.“વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૬૩.“અઞ્ઞે ધનસ્સ કામા હિ, હેટ્ઠામઞ્ચે પસક્કિતા;
રાજાનો ઉપરિ ન્હાયન્તિ, સોમયાગે ઉપટ્ઠિતે.

૨૬૪.“મલમજ્જકસમા રાજ, તેપિ વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે.

૨૬૫.“અપેતા તે ચ બ્રહ્મઞ્ઞા, (ઇતિ રાજા કોરબ્યો)
ન તે વુચ્ચન્તિ બ્રાહ્મણા;
અઞ્ઞે વિધુર પરિયેસ, સીલવન્તે બહુસ્સુતે.

૨૬૬.“વિરતે મેથુના ધમ્મા, યે મે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં;
દક્ખિણં સમ્મ દસ્સામ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલ”ન્તિ.

તત્થ **સીલવન્તે**તિ મગ્ગેનાગતસીલે. **બહુસ્સુતે**તિ પટિવેધબહુસ્સુતે. **દક્ખિણ**ન્તિ દાનં. **યે તે**તિ યે ધમ્મિકા સમણબ્રાહ્મણા તવ દાનં ભુઞ્જેય્યું, તે દુલ્લભા. **બ્રાહ્મણજાતિયો**તિ બ્રાહ્મણકુલાનિ. **તેસં વિભઙ્ગં વિચયન્તિ** તેસં બ્રાહ્મણાનં વિભઙ્ગં મમ પઞ્ઞાય વિચિતભાવં વિત્થારેન સુણોહિ. **સંવુતે**તિ બદ્ધમુખે. **ઓસધિકાયો ગન્થેન્તી**તિ “ઇદં ઇમસ્સ રોગસ્સ ભેસજ્જં, ઇદં ઇમસ્સ રોગસ્સ ભેસજ્જ”ન્તિ એવં સિલોકે બન્ધિત્વા મનુસ્સાનં દેન્તિ. **ન્હાપયન્તી**તિ નહાપનં નામ કરોન્તિ. **જપન્તિ ચા**તિ ભૂતવિજ્જં પરિવત્તેન્તિ. **તિકિચ્છકસમા**તિ વેજ્જસદિસા. **તેપિ વુચ્ચન્તી**તિ તેપિ “બ્રાહ્મણા વા મયં, અબ્રાહ્મણા વા”તિ અજાનિત્વા વેજ્જકમ્મેન જીવિકં કપ્પેન્તા વોહારેન “બ્રાહ્મણા”તિ વુચ્ચન્તિ. **અક્ખાતા તે**તિ ઇમે તે મયા વેજ્જબ્રાહ્મણા નામ અક્ખાતા. **નિપતામસે**તિ વદેહિ દાનિ, કિં તાદિસે બ્રાહ્મણે નિપતામ, નિમન્તનત્થાય ઉપસઙ્કમામ, અત્થિ તે એતેહિ અત્થોતિ પુચ્છતિ. **બ્રહ્મઞ્ઞા**તિ બ્રાહ્મણધમ્મતો. **ન તે વુચ્ચન્તી**તિ તે બાહિતપાપતાય બ્રાહ્મણા નામ ન વુચ્ચન્તિ.

કિઙ્કિણિકાયોતિ મહારાજ, અપરેપિ બ્રાહ્મણા અત્તનો બ્રાહ્મણધમ્મં છડ્ડેત્વા જીવિકત્થાય રાજરાજમહામત્તાનં પુરતો કંસતાળે ગહેત્વા વાદેન્તા ગાયન્તા ગચ્છન્તિ. **પેસનાનિપી**તિ દાસકમ્મકરા વિય પેસનાનિપિ ગચ્છન્તિ. **રથચરિયાસૂ**તિ રથસિપ્પં સિક્ખન્તિ. **પરિચારકસમા**તિ દાસકમ્મકરસદિસા. **વઙ્કદણ્ડ**ન્તિ વઙ્કદણ્ડકટ્ઠં. **પચ્ચુપેસ્સન્તિ રાજાનો**તિ રાજરાજમહામત્તે પટિચ્ચ આગમ્મ સન્ધાય ઉપસેવન્તિ. **ગામેસુ નિગમેસુ ચા**તિ તેસં નિવેસનદ્વારે નિસીદન્તિ. **નિગ્ગાહકસમા**તિ નિગ્ગહકારકેહિ બલિસાધકરાજપુરિસેહિ સમા. યથા તે પુરિસા “અગ્ગહેત્વા ન

ગમિસ્સામા''તિ નિગ્ગહં કત્વા ગણ્હન્તિયેવ, તથા ''ગામે વા વને વા અલદ્ધા મરન્તાપિ ન વુટ્ઠહિસ્સામા''તિ ઉપવસન્તિ. **તેપી**તિ તેપિ બલિસાધકસદિસા પાપધમ્મા.

રજરેણૂહીતિ રજેહિ ચ પંસૂહિ ચ ઓકિણ્ણા. **યાચકા**તિ ધનયાચકા. **ખાણુઘાતસમા**તિ મલીનસરીરતાય ઝામખેત્તે ખાણુઘાતકેહિ ભૂમિં ખણિત્વા ઝામખાણુકઉદ્ધરણકમનુસ્સેહિ સમાના, ''અગ્ગહેત્વા ન ગમિસ્સામા''તિ નિચ્ચલભાવેન ઠિતત્તા નિખણિત્વા ઠપિતવતિખાણુકા વિયાતિપિ અત્થો. **તેપી**તિ તેપિ તથા લદ્ધં ધનં વડ્ઢિયા પયોજેત્વા પુન તથેવ ઠિતત્તા દુસ્સીલા બ્રાહ્મણા.

ઉચ્છુપુટન્તિ ઉચ્છુઞ્ચેવ ફાણિતપુટઞ્ચ. **મધુઅઞ્જન**ન્તિ મધુઞ્ચેવ અઞ્જનઞ્ચ. **ઉચ્ચાવચાની**તિ મહગ્ઘઅપ્પગ્ઘાનિ. **પણિયાની**તિ ભણ્ડાનિ. **વિપણેન્તી**તિ વિક્કિણન્તિ. **તેપી**તિ તેપિ ઇમાનિ એત્તકાનિ વિક્કિણિત્વા જીવિકકપ્પકા વાણિજકબ્રાહ્મણા. **પોસયન્તી**તિ ગોરસવિક્કયેન જીવિકકપ્પનત્થં પોસેન્તિ. **પવેચ્છન્તી**તિ અત્તનો ધીતરો હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ગહેત્વા પરેસં દેન્તિ. તે એવં પરેસં દદમાના વિવાહન્તિ નામ, અત્તનો પુત્તાનં અત્થાય ગણ્હમાના આવાહન્તિ નામ. **અમ્બટ્ઠવેસ્સેહી**તિ કુટુમ્બિકેહિ ચેવ ગહપતીહિ ચ સમા, તેપિ વોહારવસેન ''બ્રાહ્મણા''તિ વુચ્ચન્તિ.

નિક્ખિત્તભિક્ખન્તિ ગામપુરોહિતા હુત્વા અત્તનો અત્થાય નિબદ્ધભિક્ખં. **બહૂ તે**તિ બહૂ જના એતે ગામપુરોહિતે નક્ખત્તમુહુત્તમઙ્ગલાનિ પુચ્છન્તિ. **અણ્ડચ્છેદા નિલઞ્છકા**તિ ભતિં ગહેત્વા બલિબદ્દાનં અણ્ડચ્છેદકા ચેવ તિસૂલાદિઅઙ્કકરણેન લઞ્છકા ચ, લક્ખણકારકાતિ અત્થો. **તત્થા**તિ તેસં ગામપુરોહિતાનં ગેહેસુ મંસવિક્કિણનત્થં એતે પસુઆદયોપિ હઞ્ઞન્તિ. **તેપી**તિ તેપિ ગોઘાતકસમા બ્રાહ્મણાતિ વુચ્ચન્તિ.

અસિચમ્મન્તિ અસિલટ્ઠિઞ્ચેવ કણ્ડવારણઞ્ચ. **વેસ્સપથેસૂ**તિ વાણિજાનં ગમનમગ્ગેસુ. **સત્થં અબ્બાહયન્તી**તિ સત્થવાહાનં હત્થતો સતમ્પિ સહસ્સમ્પિ ગહેત્વા સત્થે ચોરાટવિં અતિબાહેન્તિ. **ગોપનિસાદેહી**તિ ગોપાલકેહિ ચેવ નિસાદેહિ ચ ગામઘાતકચોરેહિ સમાતિ વુત્તં. **તેપી**તિ તેપિ એવરૂપા બ્રાહ્મણાતિ વુચ્ચન્તિ. **કુટાનિ કારયન્તિ તે**તિ કૂટપાસાદીનિ રોપેન્તિ. **સસબિળારે**તિ સસે ચેવ બિળારે ચ. એતેન થલચરે મિગે દસ્સેતિ. **આગોધા મચ્છકચ્છપ**ન્તિ થલજેસુ તાવ આગોધતો મહન્તે ચ ખુદ્દકે ચ પાણયો બાધેન્તિ મારેન્તિ, જલજેસુ મચ્છકચ્છપે. **તેપી**તિ તેપિ લુદ્દકસમા બ્રાહ્મણાતિ વુચ્ચન્તિ.

અઞ્ઞે ધનસ્સ કામા હીતિ અપરે બ્રાહ્મણા ધનં પત્થેન્તા. **હેટ્ઠામઞ્ચે પસક્કિતા**તિ ''કલિપવાહકમ્મં કારેસ્સામા''તિ રતનમયં મઞ્ચં કારેત્વા તસ્સ હેટ્ઠા નિપન્ના અચ્છન્તિ. અથ નેસં સોમયાગે ઉપટ્ઠિતે રાજાનો ઉપરિ નહાયન્તિ, તે કિર સોમયાગે નિટ્ઠિતે આગન્ત્વા તસ્મિં મઞ્ચે નિસીદન્તિ. અથ ને અઞ્ઞે બ્રાહ્મણા ''કલિં પવાહેસ્સામા''તિ નહાપેન્તિ. રતનમઞ્ચો ચેવ રઞ્ઞો રાજાલઙ્કારો ચ સબ્બો હેટ્ઠામઞ્ચે નિપન્નસ્સેવ હોતિ. **તેપી**તિ તેપિ મલમજ્જકેહિ નહાપિતેહિ સદિસા બ્રાહ્મણાતિ વુચ્ચન્તિ.

એવઞ્ચિમે વોહારમત્તબ્રાહ્મણે દસ્સેત્વા ઇદાનિ પરમત્થબ્રાહ્મણે દસ્સેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૬૭.''અત્થિ ખો બ્રાહ્મણા દેવ, સીલવન્તો બહુસ્સુતા;
વિરતા મેથુના ધમ્મા, યે તે ભુઞ્જેય્યુ ભોજનં.

૨૬૮.“એકઞ્ચ ભત્તં ભુઞ્જન્તિ, ન ચ મજ્જં પિવન્તિ તે;
અક્ખાતા તે મહારાજ, તાદિસે નિપતામસે”તિ.

તત્થ **સીલવન્તો**તિ અરિયસીલેન સમન્નાગતા. **બહુસ્સુતા**તિ પટિવેધબાહુસચ્ચેન સમન્નાગતા. **તાદિસે**તિ એવરૂપે બાહિતપાપે પચ્ચેકબુદ્ધબ્રાહ્મણે નિમન્તનત્થાય ઉપસઙ્કમામાતિ.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા પુચ્છિ “સમ્મ વિધુર, એવરૂપા અગ્ગદક્ખિણેય્યા બ્રાહ્મણા કહં વસન્તી”તિ? ઉત્તરહિમવન્તે નન્દમૂલકપબ્ભારે, મહારાજાતિ. “તેન હિ, પણ્ડિત, તવ બલેન મય્હં તે બ્રાહ્મણે પરિયેસા”તિ તુટ્ઠમાનસો ગાથમાહ –

૨૬૯.“એતે ખો બ્રાહ્મણા વિધુર, સીસવન્તો બહુસ્સુતા;
એતે વિધુર પરિયેસ, ખિપ્પઞ્ચ ને નિમન્તયા”તિ.

મહાસત્તો “સાધૂ”તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા “તેન હિ, મહારાજ, નગરં અલઙ્કારાપેત્વા સબ્બે નગરવાસિનો દાનં દત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય સમાદિન્નસીલા હોન્તૂ”તિ ભેરિં ચરાપેત્વા “તુમ્હેપિ સદ્ધિં પરિજનેન ઉપોસથં સમાદિયથા”તિ વત્વા સયં પાતોવ ભુઞ્જિત્વા ઉપોસથં સમાદાય સાયન્હસમયે જાતિપુપ્ફપુણ્ણં સુવણ્ણસમુગ્ગં આહરાપેત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં પઞ્ચપતિટ્ઠિતં પતિટ્ઠહિત્વા પચ્ચેકબુદ્ધાનં ગુણે અનુસ્સરિત્વા વન્દિત્વા “ઉત્તરહિમવન્તે નન્દમૂલકપબ્ભારવાસિનો પઞ્ચસતા પચ્ચેકબુદ્ધા સ્વે અમ્હાકં ભિક્ખં ગણ્હન્તૂ”તિ નિમન્તેત્વા આકાસે અટ્ઠ પુપ્ફમુટ્ઠિયો વિસ્સજ્જેસિ. તદા તત્થ પઞ્ચસતા પચ્ચેકબુદ્ધા વસન્તિ, પુપ્ફાનિ ગન્ત્વા તેસં ઉપરિ પતિંસુ. તે આવજ્જેન્તા તં કારણં ઞત્વા “મારિસા, વિધુરપણ્ડિતેન નિમન્તિતમ્હ, ન ખો પનેસ ઇત્તરસત્તો, બુદ્ધઙ્કુરો એસ, ઇમસ્મિંયેવ કપ્પે બુદ્ધો ભવિસ્સતિ, કરિસ્સામસ્સ સઙ્ગહ”ન્તિ નિમન્તનં અધિવાસયિંસુ. મહાસત્તો પુપ્ફાનં અનાગમનસઞ્ઞાય અધિવાસિતભાવં ઞત્વા “મહારાજ, સ્વે પચ્ચેકબુદ્ધા આગમિસ્સન્તિ, સક્કારસમ્માનં કરોહી”તિ આહ. રાજા પુનદિવસે મહાસક્કારં કત્વા મહાતલે મહારહાનિ આસનાનિ પઞ્ઞપેસિ. પચ્ચેકબુદ્ધા અનોતત્તદહે કતસરીરપટિજગ્ગના વેલં સલ્લક્ખેત્વા આકાસેનાગન્ત્વા રાજઙ્ગણે ઓતરિંસુ. રાજા ચ બોધિસત્તો ચ પસન્નમાનસા તેસં હત્થતો પત્તાનિ ગહેત્વા પાસાદં આરોપેત્વા નિસીદાપેત્વા દક્ખિણોદકં દત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિંસુ. ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને ચ પુનદિવસત્થાયાતિ એવં સત્ત દિવસે નિમન્તેત્વા મહાદાનં દત્વા સત્તમે દિવસે સબ્બપરિક્ખારે અદંસુ. તે અનુમોદનં કત્વા આકાસેન તત્થેવ ગતા, પરિક્ખારાપિ તેહિ સદ્ધિંયેવ ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા “અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, કોસલરઞ્ઞો મમ ઉપટ્ઠાકસ્સ સતો વિચેય્યદાનં દાતું, પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્નેપિ બુદ્ધે દાનં અદંસુયેવા”તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, વિધુરપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

દસબ્રાહ્મણજાતકવણ્ણના દ્વાદસમા.

[૪૯૬] ૧૩. ભિક્ખાપરમ્પરજાતકવણ્ણના

સુખુમાલરૂપં દિસ્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સદ્ધો અહોસિ પસન્નો, તથાગતસ્સ ચેવ સઙ્ઘસ્સ ચ નિબદ્ધં મહાસક્કારં કરોતિ. અથેકદિવસં ચિન્તેસિ “અહં બુદ્ધરતનસ્સ

ચેવ સઙ્ઘરતનસ્સ ચ પણીતાનિ ખાદનીયભોજનીયાનિ ચેવ સુખુમવત્થાનિ ચ દેન્તો નિચ્ચં મહાસક્કારં કરોમિ, ઇદાનિ ધમ્મરતનસ્સપિ કરિસ્સામિ, કથં નુ ખો તસ્સ સક્કારં કરોન્તેન કત્તબ્બ''ન્તિ. સો બહૂનિ ગન્ધમાલાદીનિ આદાય જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પુચ્છિ ''અહં, ભન્તે, ધમ્મરતનસ્સ સક્કારં કત્તુકામોમ્હિ, કથં નુ ખો તસ્સ સક્કારં કરોન્તેન કત્તબ્બ''ન્તિ. અથ નં સત્થા આહ – ''સચે ધમ્મરતનસ્સ સક્કારં કત્તુકામો, ધમ્મભણ્ડાગારિકસ્સ આનન્દસ્સ સક્કારં કરોહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા થેરં નિમન્તેત્વા પુનદિવસે મહન્તેન સક્કારેન અત્તનો ગેહં નેત્વા મહારહે આસને નિસીદાપેત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા નાનગ્ગરસભોજનં દત્વા મહગ્ઘે તિચીવરપ્પહોનકે સાટકે અદાસિ. થેરોપિ ''અયં સક્કારો ધમ્મરતનસ્સ કતો, ન મય્હં અનુચ્છવિકો, અગ્ગસાવકસ્સ ધમ્મસેનાપતિસ્સ અનુચ્છવિકો''તિ ચિન્તેત્વા પિણ્ડપાતઞ્ચ વત્થાનિ ચ વિહારં હરિત્વા સારિપુત્તત્થેરસ્સ અદાસિ. સોપિ ''અયં સક્કારો ધમ્મરતનસ્સ કતો, એકન્તેન ધમ્મસ્સામિનો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સેવ અનુચ્છવિકો''તિ ચિન્તેત્વા દસબલસ્સ અદાસિ. સત્થા અત્તનો ઉત્તરિતરં અદિસ્વા પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિ, ચીવરસાટકે અગ્ગહેસિ.

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, અસુકો નામ કુટુમ્બિકો 'ધમ્મરતનસ્સ સક્કારં કરોમી'તિ ધમ્મભણ્ડાગારિકસ્સ આનન્દત્થેરસ્સ અદાસિ. થેરો 'નાયં મય્હં અનુચ્છવિકો'તિ ધમ્મસેનાપતિનો અદાસિ, સોપિ 'નાયં મય્હં અનુચ્છવિકો'તિ તથાગતસ્સ અદાસિ. તથાગતો અઞ્ઞં ઉત્તરિતરં અપસ્સન્તો અત્તનો ધમ્મસ્સામિતાય 'મય્હમેવેસો અનુચ્છવિકો'તિ તં પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિ, ચીવરસાટકેપિ ગણ્હિ, એવં સો પિણ્ડપાતો યથાનુચ્છવિકતાય ધમ્મસ્સામિનોવ પાદમૂલં ગતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ પિણ્ડપાતો પરમ્પરા યથાનુચ્છવિકં ગચ્છતિ, પુબ્બેપિ અનુપ્પન્ને બુદ્ધે અગમાસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો અગતિગમનં પહાય દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. એવં સન્તેપિસ્સ વિનિચ્છયો સુઞ્ઞો વિય અહોસિ. રાજા અત્તનો અગુણગવેસકો હુત્વા અન્તોનિવેસનાદીનિ પરિગ્ગણ્હન્તો અન્તેપુરે ચ અન્તોનગરે ચ દ્વારગામેસુ ચ અત્તનો અગુણં કથેન્તં અદિસ્વા ''જનપદે ગવેસિસ્સામી''તિ અમચ્ચાનં રજ્જં નિય્યાદેત્વા પુરોહિતેન સદ્ધિં અઞ્ઞાતકવેસેનેવ કાસિરટ્ઠે ચરન્તો કઞ્ચિ અગુણં કથેન્તં અદિસ્વા પચ્ચન્તે એકં નિગમં પત્વા બહિદ્વારસાલાયં નિસીદિ. તસ્મિં ખણે નિગમવાસી અસીતિકોટિવિભવો કુટુમ્બિકો મહન્તેન પરિવારેન ન્હાનતિત્થં ગચ્છન્તો સાલાયં નિસિન્નં સુવણ્ણવણ્ણં સુખુમાલસરીરં રાજાનં દિસ્વા ઉપ્પન્નસિનેહો સાલં પવિસિત્વા પટિસન્થારં કત્વા ''ઇધેવ હોથા''તિ વત્વા ગેહં ગન્ત્વા નાનગ્ગરસભોજનં સમ્પાદેત્વા મહન્તેન પરિવારેન ભત્તભાજનાનિ ગાહાપેત્વા અગમાસિ. તસ્મિં ખણે હિમવન્તવાસી પઞ્ચાભિઞ્ઞો તાપસો આગન્ત્વા તત્થેવ નિસીદિ. નન્દમૂલકપબ્ભારતો પચ્ચેકબુદ્ધોપિ આગન્ત્વા તત્થેવ નિસીદિ.

કુટુમ્બિકો રઞ્ઞો હત્થધોવનઉદકં દત્વા નાનગ્ગરસેહિ સૂપબ્યઞ્જનેહિ ભત્તપાતિં સજ્જેત્વા રઞ્ઞો ઉપનેસિ. રાજા નં ગહેત્વા પુરોહિતસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અદાસિ. બ્રાહ્મણો ગહેત્વા તાપસસ્સ અદાસિ. તાપસો પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વામહત્થેન ભત્તપાતિં, દક્ખિણહત્થેન કમણ્ડલું ગહેત્વા દક્ખિણોદકં દત્વા પત્તે ભત્તં પક્ખિપિ. સો કઞ્ચિ અનિમન્તેત્વા અનાપુચ્છિત્વા પરિભુઞ્જિ. તસ્સ ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને કુટુમ્બિકો ચિન્તેસિ ''મયા રઞ્ઞો ભત્તં દિન્નં, રઞ્ઞા બ્રાહ્મણસ્સ, બ્રાહ્મણેન તાપસસ્સ, તાપસેન પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ, પચ્ચેકબુદ્ધો કઞ્ચિ અનાપુચ્છિત્વા પરિભુઞ્જિ,

કિં નુ ખો ઇમેસં એત્તકં દાનકારણં, કિં ઇમસ્સ કઞ્ચિ અનાપુચ્છિત્વાવ ભુઞ્જનકારણં, અનુપુબ્બેન તે પુચ્છિસ્સામી''તિ. સો એકેકં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા પુચ્છિ. તેપિસ્સ કથેસું –

૨૭૦.''સુખુમાલરૂપં દિસ્વા, રટ્ઠા વિવનમાગતં;
કુટાગારવરૂપેતં, મહાસયનમુપાસિતં.

૨૭૧.''તસ્સ તે પેમકેનાહં, અદાસિં વડ્ઢમોદનં;
સાલીનં વિચિતં ભત્તં, સુચિં મંસૂપસેચનં.

૨૭૨.''તં ત્વં ભત્તં પટિગ્ગય્હ, બ્રાહ્મણસ્સ અદાસયિ;
અત્તાનં અનસિત્વાન, કોયં ધમ્મો નમત્થુ તે.

૨૭૩.''આચરિયો બ્રાહ્મણો મય્હં, કિચ્ચાકિચ્ચેસુ બ્યાવટો;
ગરુ ચ આમન્તનીયો ચ, દાતુમરહામિ ભોજનં.

૨૭૪.''બ્રાહ્મણં દાનિ પુચ્છામિ, ગોતમં રાજપૂજિતં;
રાજા તે ભત્તં પાદાસિ, સુચિં મંસૂપસેચનં.

૨૭૫.''તં ત્વં ભત્તં પટિગ્ગય્હ, ઇસિસ્સ ભોજનં અદા;
અખેત્તઞ્ઞૂસિ દાનસ્સ, કોયં ધમ્મો નમત્થુ તે.

૨૭૬.''ભરામિ પુત્તદારે ચ, ઘરેસુ ગધિતો અહં;
ભુઞ્જે માનુસકે કામે, અનુસાસામિ રાજિનો.

૨૭૭.''આરઞ્ઞિકસ્સ ઇસિનો, ચિરરત્તં તપસ્સિનો;
વુડ્ઢસ્સ ભાવિતત્તસ્સ, દાતુમરહામિ ભોજનં.

૨૭૮.''ઇસિઞ્ચ દાનિ પુચ્છામિ, કિસં ધમનિસન્થતં;
પરૂળ્હકચ્છનખલોમં, પઙ્કદન્તં રજસ્સિરં.

૨૭૯.''એકો અરઞ્ઞે વિહરસિ, નાવકઙ્ખસિ જીવિતં;
ભિક્ખુ કેન તયા સેય્યો, યસ્સ ત્વં ભોજનં અદા.

૨૮૦.''ખણન્તાલુકલમ્બાનિ, બિલાલિતક્કલાનિ ચ;
ધુનં સામાકનીવારં, સઙ્ઘારિયં પસારિયં.

૨૮૧.''સાકં ભિસં મધું મંસં, બદરામલકાનિ ચ;
તાનિ આહરિત્વા ભુઞ્જામિ, અત્થિ મે સો પરિગ્ગહો.

૨૮૨.''પચન્તો અપચન્તસ્સ, અમમસ્સ સકિઞ્ચનો;

અનાદાનસ્સ સાદાનો, દાતુમરહામિ ભોજનં.

૨૮૩."ભિક્ખુઞ્ચ દાનિ પુચ્છામિ, તુણ્હીમાસીન સુબ્બતં;
ઇસિ તે ભત્તં પાદાસિ, સુચિં મંસૂપસેચનં.

૨૮૪."તં ત્વં ભત્તં પટિગ્ગય્હ, તુણ્હી ભુઞ્જસિ એકકો;
નાઞ્ઞં કઞ્ચિ નિમન્તેસિ, કોયં ધમ્મો નમત્થુ તે.

૨૮૫."ન પચામિ ન પાચેમિ, ન છિન્દામિ ન છેદયે;
તં મં અકિઞ્ચનં ઞત્વા, સબ્બપાપેહિ આરતં.

૨૮૬."વામેન ભિક્ખમાદાય, દક્ખિણેન કમણ્ડલું;
ઇસિ મે ભત્તં પાદાસિ, સુચિં મંસૂપસેચનં.

૨૮૭."એતે હિ દાતુમરહન્તિ, સમમા સપરિગ્ગહા;
પચ્ચનીકમહં મઞ્ઞે, યો દાતારં નિમન્તયે"તિ.

તત્થ **વિવન**ન્તિ નિરુદકારઞ્ઞસદિસં ઇમં પચ્ચન્તં આગતં. **કૂટાગારવરૂપેત**ન્તિ કૂટાગારવરેન ઉપગતં, એકં વરકૂટાગારવાસિનન્તિ અત્થો. **મહાસયનમુપાસિત**ન્તિ તત્થેવ સુપઞ્ઞત્તં સિરિસયનં ઉપાસિતં. **તસ્સ તે**તિ એવરૂપં તં દિસ્વા અહં પેમમકાસિં, તસ્સ તે પેમકેન. **વટ્ટમોદન**ન્તિ ઉત્તમોદનં. **વિચિત**ન્તિ અપગતખણ્ડકાળકેહિ વિચિતતણ્ડુલેહિ કતં. **અદાસયી**તિ અદાસિ. **અત્તાન**ન્તિ અત્તના, અયમેવ વા પાઠો. **અનસિત્વાના**તિ અભુઞ્જિત્વા. **કોયં ધમ્મો**તિ મહારાજ, કો એસ તુમ્હાકં સભાવો. **નમત્થુ તે**તિ નમો તવ અત્થુ, યો ત્વં અત્તના અભુઞ્જિત્વા પરસ્સ અદાસિ.

આચરિયોતિ કુટુમ્બિક એસ મય્હં આચારસિક્ખાપકો આચરિયો. **બ્યાવટો**તિ ઉસ્સુકો. **આમન્તનીયો**તિ આમન્તેતબ્બયુત્તકો મયા દિન્નં ભત્તં ગહેતું અનુરૂપો. **દાતુમરહામી**તિ "અહં એવરૂપસ્સ આચરિયસ્સ ભોજનં દાતું અરહામી"તિ રાજા બ્રાહ્મણસ્સ ગુણં વણ્ણેસિ. **અખેત્તઞ્ઞૂસી**તિ નાહં દાનસ્સ ખેત્તં, મયિ દિન્નં મહપ્ફલં ન હોતીતિ એવં અત્તાનં દાનસ્સ અખેત્તં જાનાસિ મઞ્ઞેતિ. **અનુસાસામી**તિ અત્તનો અત્થં પહાય રઞ્ઞો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસામિ.

એવં અત્તનો અગુણં કથેત્વા **આરઞ્ઞિકસ્સા**તિ ઇસિનો ગુણં કથેસિ. **ઇસિનો**તિ સીલાદિગુણપરિયેસકસ્સ. **તપસ્સિનો**તિ તપનિસ્સિતસ્સ. **વુદ્ધસ્સા**તિ પણ્ડિતસ્સ ગુણવુદ્ધસ્સ. **નાવકઙ્ખસી**તિ સયં દુલ્લભભોજનો હુત્વા એવરૂપં ભોજનં અઞ્ઞસ્સ દેસિ, કિં અત્તનો જીવિતં ન કઙ્ખસિ. **ભિક્ખુ કેના**તિ અયં ભિક્ખુ કતરેન ગુણેન તયા સેટ્ઠતરો.

ખણન્તાલુકલમ્બાનીતિ ખણન્તો આલૂનિ ચેવ તાલકન્દાનિ ચ. **બિલાલિતક્કલાનિ ચા**તિ બિલાલિકન્દતક્કલકન્દાનિ ચ. **ધુનં સામાકનીવાર**ન્તિ સામાકઞ્ચ નીવારઞ્ચ ધુનિત્વા. **સઙ્ઘારિયં પસારિય**ન્તિ એતે સામાકનીવારે ધુનન્તો સઙ્ઘારેત્વા પુન સુક્ખાપિતે પસારેત્વા સુપ્પેન પપ્ફોટેત્વા કોટ્ટેત્વા તણ્ડુલે આદાય પચિત્વા ભુઞ્જામીતિ વદતિ. **સાક**ન્તિ યં કિઞ્ચિ સૂપેય્યપણ્ણં. **મંસ**ન્તિ સીહબ્યગ્ઘવિઘાસાદિમંસં. **તાનિ આહરિત્વા**તિ તાનિ

સાકાદીનિ આહરિત્વા. **અમમસ્સા**તિ તણ્હાદિટ્ઠિમમત્તરહિતસ્સ. **સકિઞ્ચનો**તિ સપલિબોધો. **અનાદાનસ્સા**તિ નિગ્ગહણસ્સ. **દાતુમરહામી**તિ એવરૂપસ્સ પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ અત્તના લદ્ધભોજનં દાતું અરહામિ.

તુણ્હીમાસીનન્તિ કિઞ્ચિ અવત્વા નિસિન્નં. **અકિઞ્ચન**ન્તિ રાગકિઞ્ચનાદીહિ રહિતં. **આરત**ન્તિ વિરતં સબ્બપાપાનિ પહાય ઠિતં. **કમણ્ડલુ**ન્તિ કુણ્ડિકં. **એતે હી**તિ એતે રાજાદયો તયો જનાતિ હત્થં પસારેત્વા તે નિદ્દિસન્તો એવમાહ. **દાતુમરહન્તી**તિ માદિસસ્સ દાતું અરહન્તિ. **પચ્ચનીક**ન્તિ પચ્ચનીકપટિપદં. દાયકસ્સ હિ નિમન્તનં એકવીસતિયા અનેસનાસુ અઞ્ઞતરાય પિણ્ડપાતપરિયેસનાય જીવિકકપ્પનસઙ્ખાતા મિચ્છાજીવપટિપત્તિ નામ હોતિ.

તસ્સ વચનં સુત્વા કુટુમ્બિકો અત્તમનો દ્વે ઓસાનગાથા અભાસિ –

૨૮૮.‘‘અત્થાય વત મે અજ્જ, ઇધાગચ્છિ રથેસભો;
સોહં અજ્જ પજાનામિ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૨૮૯.‘‘રટ્ઠેસુ ગિદ્ધા રાજાનો, કિચ્ચાકિચ્ચેસુ બ્રાહ્મણા;
ઇસી મૂલફલે ગિદ્ધા, વિપ્પમુત્તા ચ ભિક્ખવો’’તિ.

તત્થ **રથેસભો**તિ રાજાનં સન્ધાયાહ. **કિચ્ચાકિચ્ચેસૂ**તિ રઞ્ઞો કિચ્ચકરણીયેસુ. **ભિક્ખવો**તિ પચ્ચેકબુદ્ધા ભિક્ખવો પન સબ્બભવેહિ વિપ્પમુત્તા.

પચ્ચેકબુદ્ધો તસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો, તથા તાપસો. રાજા પન કતિપાહં તસ્સ સન્તિકે વસિત્વા બારાણસિમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ પિણ્ડપાતો યથાનુચ્છવિકં ગચ્છતિ , પુબ્બેપિ ગતોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કુટુમ્બિકો ધમ્મરતનસ્સ સક્કારકારકો કુટુમ્બિકો અહોસિ, રાજા આનન્દો, પુરોહિતો સારિપુત્તો, હિમવન્તતાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ભિક્ખાપરમ્પરજાતકવણ્ણના તેરસમા.

જાતકુદ્દાનં –

કેદારં ચન્દકિન્નરી, ઉક્કુસુદ્દાલભિસકં;
સુરુચિ પઞ્ચુપોસથં, મહામોરઞ્ચ તચ્છકં.

મહાવાણિજ સાધિનં, દસબ્રાહ્મણજાતકં;
ભિક્ખાપરમ્પરાપિ ચ, તેરસાનિ પકિણ્ણકે.

પકિણ્ણકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૫. વીસતિનિપાતો

[૪૯૭] ૧. માતઙ્ગજાતકવણ્ણના

કુતો નુ આગચ્છસિ દુમ્મવાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉદેનં નામ વંસરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે આયસ્મા પિણ્ડોલભારદ્વાજો જેતવનતો આકાસેન ગન્ત્વા યેભુય્યેન કોસમ્બિયં ઉદેનસ્સ રઞ્ઞો ઉય્યાનં દિવાવિહારાય ગચ્છતિ. થેરો કિર પુરિમભવે રજ્જં કારેન્તો દીઘમદ્ધાનં તસ્મિં ઉય્યાને મહાપરિવારો સમ્પત્તિં અનુભવિ. સો તેન પુબ્બાચિણ્ણેન યેભુય્યેન તત્થેવ દિવાવિહારં નિસીદિત્વા ફલસમાપત્તિસુખેન વીતિનામેતિ. તસ્મિં એકદિવસં તત્થ ગન્ત્વા સુપુપ્ફિતસાલમૂલે નિસિન્ને ઉદેનો સત્તાહં મહાપાનં પિવિત્વા ''ઉય્યાનકીળં કીળિસ્સામી''તિ મહન્તેન પરિવારેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે અઞ્ઞતરાય ઇત્થિયા અઙ્કે નિપન્નો સુરામદમત્તતાય નિદ્દં ઓક્કમિ. ગાયન્તા નિસિન્નિત્થિયો તૂરિયાનિ છડ્ડેત્વા ઉય્યાનં પવિસિત્વા પુપ્ફફલાદીનિ વિચિનન્તિયો થેરં દિસ્વા ગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસીદિંસુ. થેરો તાસં ધમ્મકથં કથેન્તો નિસીદિ. ઇતરાપિ ઇત્થી અઙ્કં ચાલેત્વા રાજાનં પબોધેત્વા ''કુહિં તા વસલિયો ગતા''તિ વુત્તે ''એકં સમણં પરિવારેત્વા નિસિન્ના''તિ આહ. સો કુદ્ધો ગન્ત્વા થેરં અક્કોસિત્વા પરિભાસિત્વા ''હન્દાહં, તં સમણં તમ્બકિપિલ્લકેહિ ખાદાપેસ્સામી''તિ કોધવસેન થેરસ્સ સરીરે તમ્બકિપિલ્લકપુટં ભિન્દાપેસિ. થેરો આકાસે ઠત્વા તસ્સોવાદં દત્વા જેતવને ગન્ધકુટિદ્વારેયેવ ઓતરિત્વા તથાગતેન ''કુતો આગતોસી''તિ પુટ્ઠો થેરો તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો, ભારદ્વાજ, ઉદેનો ઇદાનેવ પબ્બજિતે વિહેઠેતિ, પુબ્બેપિ વિહેઠેસિયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તદા મહાસત્તો બહિનગરે ચણ્ડાલયોનિયં નિબ્બત્તિ, ''માતઙ્ગો''તિસ્સ નામં કરિંસુ. અપરભાગે વિઞ્ઞુતં પત્તો ''માતઙ્ગપણ્ડિતો''તિ પાકટો અહોસિ. તદા બારાણસિસેટ્ઠિનો ધીતા દિટ્ઠમઙ્ગલિકા નામ એકમાસદ્વેમાસવારેન મહાપરિવારા ઉય્યાનં કીળિતું ગચ્છતિ. અથેકદિવસં મહાસત્તો કેનચિ કમ્મેન નગરં પવિસન્તો અન્તરદ્વારે દિટ્ઠમઙ્ગલિકં દિસ્વા એકમન્તં અપગન્ત્વા અલ્લીયિત્વા અટ્ઠાસિ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકા સાણિયા અન્તરેન ઓલોકેન્તી તં દિસ્વા ''કો એસો''તિ પુચ્છિત્વા ''ચણ્ડાલો અય્યે''તિ વુત્તે ''અદિટ્ઠપુબ્બયુત્તકં વત પસ્સામી''તિ ગન્ધોદકેન અક્ખીનિ ધોવિત્વા તતો નિવત્તિ. તાય સદ્ધિં નિક્ખન્તજનો ''અરે, દુટ્ઠ ચણ્ડાલ, અજ્જ તં નિસ્સાય અમ્હાકં અમૂલકં સુરાભત્તં નટ્ઠ''ન્તિ કોધાભિભૂતો માતઙ્ગપણ્ડિતં હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પોથેત્વા વિસઞ્ઞિં કત્વા પક્કામિ. સો મુહુત્તં વીતિનામેત્વા પટિલદ્ધસઞ્ઞો ચિન્તેસિ ''દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય પરિજનો મં નિદ્દોસં અકારણેન પોથેસિ, દિટ્ઠમઙ્ગલિકં લભિત્વાવ ઉટ્ઠહિસ્સામિ, નો અલભિત્વા''તિ અધિટ્ઠાય ગન્ત્વા તસ્સા પિતુ નિવેસનદ્વારે નિપજ્જિ. સો ''કેન કારણેન નિપન્નોસી''તિ વુત્તે ''અઞ્ઞં કારણં નત્થિ, દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય મે અત્થો''તિ આહ. એકો દિવસો અતીતો, તથા દુતિયો, તતિયો, ચતુત્થો, પઞ્ચમો, છટ્ઠો ચ. બોધિસત્તાનં અધિટ્ઠાનં નામ સમિજ્ઝતિ, તસ્મા સત્તમે દિવસે દિટ્ઠમઙ્ગલિકં નીહરિત્વા તસ્સ અદંસુ.

અથ નં સા ''ઉટ્ઠેહિ, સામિ, તુમ્હાકં ગેહં ગચ્છામા''તિ આહ. ભદ્દે, તવ પરિજનેનમ્હિ સુપોથિતો દુબ્બલો, મં ઉક્ખિપિત્વા પિટ્ઠિં આરોપેત્વા આદાય ગચ્છાહીતિ. સા તથા કત્વા નગરવાસીનં પસ્સન્તાનઞ્ઞેવ નગરા નિક્ખમિત્વા ચણ્ડાલગામકં ગતા. અથ નં મહાસત્તો જાતિસમ્ભેદવીતિક્કમં અકત્વાવ કતિપાહં ગેહે વસાપેત્વા ચિન્તેસિ ''અહમેતં લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તં કરોન્તો પબ્બજિત્વાવ કાતું સક્ખિસ્સામિ, ન ઇતરથા''તિ . અથ નં આમન્તેત્વા 'ભદ્દે, મયિ અરઞ્ઞતો કિઞ્ચિ અનાહરન્તે અમ્હાકં જીવિકા નપ્પવત્તતિ, યાવ મમાગમના મા ઉક્કણ્ઠિ, અહં અરઞ્ઞં ગમિસ્સામી''તિ વત્વા ગેહવાસિનોપિ ''ઇમં મા પમજ્જિત્થા''તિ ઓવદિત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા

સમણપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અપ્પમત્તો સત્તમે દિવસે અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ પઞ્ચ અભિઞ્ઞાયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ‘‘ઇદાનિ દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય અવસ્સયો ભવિતું સક્ખિસ્સામી’’તિ ઇદ્ધિયા ગન્ત્વા ચણ્ડાલગામદ્વારે ઓતરિત્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય ગેહદ્વારં અગમાસિ. સા તસ્સાગમનં સુત્વા ગેહતો નિક્ખમિત્વા ‘‘સામિ, કસ્મા મં અનાથં કત્વા પબ્બજિતોસી’’તિ પરિદેવિ. અથ નં ‘‘ભદ્દે, મા ચિન્તયિ, તવ પોરાણકયસતો ઇદાનિ મહન્તતરં યસં કરિસ્સામિ, અપિચ ખો પન ‘ન મય્હં માતઙ્ગપણ્ડિતો સામિકો, મહાબ્રહ્મા મે સામિકો’તિ એત્તકં પરિસમજ્ઝે વત્તું સક્ખિસ્સસી’તિ આહ. ‘‘આમ, સામિ, સક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ ‘‘ઇદાનિ તે સામિકો કુહિન્તિ પુટ્ઠા ‘બ્રહ્મલોકં ગતો’તિ વત્વા ‘કદા આગમિસ્સતી’તિ વુત્તે ‘ઇતો સત્તમે દિવસે પુણ્ણમાયં ચન્દં ભિન્દિત્વા આગમિસ્સતી’તિ વદેય્યાસી’’તિ નં વત્વા મહાસત્તો હિમવન્તમેવ ગતો.

દિટ્ઠમઙ્ગલિકાપિ બારાણસિયં મહાજનસ્સ મજ્ઝે તેસુ તેસુ ઠાનેસુ તથા કથેસિ. મહાજનો ‘‘અહો મહાબ્રહ્મા સમાનો દિટ્ઠમઙ્ગલિકં ન ગચ્છતિ, એવમેતં ભવિસ્સતી’’તિ સદ્દહિ. બોધિસત્તોપિ પુણ્ણમદિવસે ચન્દસ્સ ગગનમજ્ઝે ઠિતકાલે બ્રહ્મત્તભાવં માપેત્વા સકલં કાસિરટ્ઠં દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિનગરઞ્ચ એકોભાસં કત્વા ચન્દમણ્ડલં ભિન્દિત્વા ઓતરિત્વા બારાણસિયા ઉપરૂપરિ તિક્ખત્તું પરિબ્ભમિત્વા મહાજનેન ગન્ધમાલાદીહિ પૂજિયમાનો ચણ્ડાલગામકાભિમુખો અહોસિ. બ્રહ્મભત્તા સન્નિપતિત્વા ચણ્ડાલગામકં ગન્ત્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય ગેહં સુદ્ધવત્થેહિ છાદેત્વા ભૂમિં ચતુજ્જાતિયગન્ધેહિ ઓપુઞ્છિત્વા પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા ધૂમં દત્વા ચેલવિતાનં પસારેત્વા મહાસયનં પઞ્ઞપેત્વા ગન્ધતેલેહિ દીપં જાલેત્વા દ્વારે રજતપટ્ટવણ્ણવાલુકં ઓકિરિત્વા પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા ધજે બન્ધિંસુ. એવં અલઙ્કતે ગેહે મહાસત્તો ઓતરિત્વા અન્તો પવિસિત્વા થોકં સયનપિટ્ઠે નિસીદિ.

તદા દિટ્ઠમઙ્ગલિકા ઉતુની હોતિ. અથસ્સા અઙ્ગુટ્ઠકેન નાભિં પરામસિ, કુચ્છિયં ગબ્ભો પતિટ્ઠાસિ. અથ નં મહાસત્તો આમન્તેત્વા ‘‘ભદ્દે, ગબ્ભો તે પતિટ્ઠિતો, ત્વં પુત્તં વિજાયિસ્સસિ, ત્વમ્પિ પુત્તોપિ તે લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તા ભવિસ્સથ, તવ પાદધોવનઉદકં સકલજમ્બુદીપે રાજૂનં અભિસેકોદકં ભવિસ્સતિ, નહાનોદકં પન તે અમતોસધં ભવિસ્સતિ, યે તં સીસે આસિઞ્ચિસ્સન્તિ, તે સબ્બરોગેહિ મુચ્ચિસ્સન્તિ, કાળકણ્ણિં પરિવજ્જેસ્સન્તિ, તવ પાદપિટ્ઠે સીસં ઠપેત્વા વન્દન્તા સહસ્સં દસ્સન્તિ, સોતપથે ઠત્વા વન્દન્તા સતં દસ્સન્તિ, ચક્ખુપથે ઠત્વા વન્દન્તા એકં કહાપણં દત્વા વન્દિસ્સન્તિ, અપ્પમત્તા હોહી’’તિ નં ઓવદિત્વા ગેહા નિક્ખમિત્વા મહાજનસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ ઉપ્પતિત્વા ચન્દમણ્ડલં પાવિસિ. બ્રહ્મભત્તા સન્નિપતિત્વા ઠિતકાવ રત્તિં વીતિનામેત્વા પાતોવ દિટ્ઠમઙ્ગલિકં સુવણ્ણસિવિકં આરોપેત્વા સીસેન ઉક્ખિપિત્વા નગરં પવિસિંસુ. ‘‘મહાબ્રહ્મભરિયા’’તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા મહાજનો ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેસિ. પાદપિટ્ઠે સીસં ઠપેત્વા વન્દિતું લભન્તા સહસ્સત્થવિકં દેન્તિ, સોતપથે ઠત્વા વન્દિતું લભન્તા સતં દેન્તિ, ચક્ખુપથે ઠત્વા વન્દિતું લભન્તા એકં કહાપણં દેન્તિ. એવં દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિં તં ગહેત્વા વિચરન્તા અટ્ઠારસકોટિધનં લભિંસુ.

અથ નં નગરં પરિહરિત્વા આનેત્વા નગરમજ્ઝે મહામણ્ડપં કારેત્વા સાણિં પરિક્ખિપિત્વા મહાસયનં પઞ્ઞપેત્વા મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન તત્થ વસાપેસું. મણ્ડપસન્તિકેયેવ સત્તદ્વારકોટ્ઠં સત્તભૂમિકં પાસાદં કાતું આરભિંસુ, મહન્તં નવકમ્મં અહોસિ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકા મણ્ડપેયેવ પુત્તં વિજાયિ. અથસ્સ નામગ્ગહણદિવસે બ્રાહ્મણા સન્નિપતિત્વા મણ્ડપે જાતત્તા ‘‘મણ્ડબ્યકુમારો’’તિ નામં કરિંસુ. પાસાદો પન દસહિ માસેહિ નિટ્ઠિતો. તતો પટ્ઠાય સા મહન્તેન યસેન તસ્મિં વસતિ, મણ્ડબ્યકુમારોપિ મહન્તેન પરિવારેન વડ્ઢતિ. તસ્સ સત્તટ્ઠવસ્સકાલેયેવ જમ્બુદીપતલે ઉત્તમાચરિયા સન્નિપતિંસુ. તે તં તયો વેદે ઉગ્ગણ્હાપેસું. સો સોળસવસ્સકાલતો પટ્ઠાય બ્રાહ્મણાનં ભત્તં પટ્ઠપેસિ, નિબદ્ધં સોળસ બ્રાહ્મણસહસ્સાનિ ભુઞ્જન્તિ. ચતુત્થે દ્વારકોટ્ઠકે બ્રાહ્મણાનં દાનં દેતિ.

અથેકસ્મિં મહામહદિવસે ગેહે બહું પાયાસં પટિયાદેસું. સોળસ બ્રાહ્મણસહસ્સાનિ ચતુત્થે દ્વારકોટ્ઠકે નિસીદિત્વા સુવણ્ણરસવણ્ણેન નવસપ્પિના પક્કમધુખણ્ડસક્ખરાહિ ચ અભિસઙ્ખતં પાયાસં પરિભુઞ્જન્તિ. કુમારોપિ સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો સુવણ્ણપાદુકા આરુય્હ હત્થેન કઞ્ચનદણ્ડં ગહેત્વા ‘‘ઇધ સપ્પિં દેથ, ઇધ મધુ’’ન્તિ વિચારેન્તો ચરતિ. તસ્મિં ખણે માતઙ્ગપણ્ડિતો હિમવન્તે અસ્સમપદે નિસિન્નો ‘‘કા નુ ખો દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય પુત્તસ્સ પવત્તી’’તિ ઓલોકેન્તો તસ્સ અતિત્થે પક્ખન્દભાવં દિસ્વા ‘‘અજ્જેવ ગન્ત્વા માણવં દમેત્વા યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં હોતિ, તત્થ દાનં દાપેત્વા આગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આકાસેન અનોતત્તદહં ગન્ત્વા મુખધોવનાદીનિ કત્વા મનોસિલાતલે ઠિતો રત્તદુપટ્ટં નિવાસેત્વા કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા પંસુકૂલસઙ્ઘાટિં પારુપિત્વા મત્તિકાપત્તં આદાય આકાસેનાગન્ત્વા ચતુત્થે દ્વારકોટ્ઠકે દાનગ્ગેયેવ ઓતરિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. મણ્ડબ્યો કુમારો ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા ‘‘એવંવિરૂપો સઙ્કારયક્ખસદિસો અયં પબ્બજિતો ઇમં ઠાનં આગચ્છન્તો કુતો નુ ખો આગચ્છતી’’તિ તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧. ‘‘કુતો નુ આગચ્છસિ દુમ્મવાસી, ઓતલ્લકો પંસુપિસાચકોવ;
સઙ્કારચોળં પટિમુઞ્ચ કણ્ઠે, કો રે તુવં હોસિ અદક્ખિણેય્યો’’તિ.

તત્થ **દુમ્મવાસી**તિ અનઞ્જિતઅમણ્ડિતઘટિતસઙ્ઘાટિકપિલોતિકવસનો. **ઓતલ્લકો**તિ લામકો ઓલમ્બવિલમ્બનન્તકધરો વા. **પંસુપિસાચકોવા**તિ સઙ્કારટ્ઠાને પિસાચકો વિય. **સઙ્કારચોળ**ન્તિ સઙ્કારટ્ઠાને લદ્ધપિલોતિકં. **પટિમુઞ્ચા**તિ પટિમુઞ્ચિત્વા. **અદક્ખિણેય્યો**તિ ત્વં અદક્ખિણેય્યો ઇમેસં પરમદક્ખિણેય્યાનં નિસિન્નટ્ઠાનં એકો હુત્વા કુતો આગતો.

તં સુત્વા મહાસત્તો મુદુચિત્તેનેવ તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૨. ‘‘અન્નં તવેદં પકતં યસસ્સિ, તં ખજ્જરે ભુઞ્જરે પિય્યરે ચ;
જાનાસિ મં ત્વં પરદત્તૂપજીવિં, ઉત્તિટ્ઠપિણ્ડં લભતં સપાકો’’તિ.

તત્થ **પકત**ન્તિ પટિયત્તં. **યસસ્સી**તિ પરિવારસમ્પન્ન. **તં ખજ્જરે**તિ તં ખજ્જન્તિ ચ ભુઞ્જન્તિ ચ પિવન્તિ ચ. કિંકારણા મય્હં કુજ્ઝસિ? **ઉત્તિટ્ઠપિણ્ડ**ન્તિ ઉપતિટ્ઠિત્વા લભિતબ્બપિણ્ડં, ઉટ્ઠાય ઠિતેહિ વા દીયમાનં હેટ્ઠા ઠત્વા લભિતબ્બપિણ્ડં. **લભતં સપાકો**તિ સપાકો ચણ્ડાલોપિ લભતુ. જાતિસમ્પન્ના હિ યત્થ કત્થચિ લભન્તિ, સપાકચણ્ડાલસ્સ પન કો દેતિ, દુલ્લભપિણ્ડો અહં, તસ્મા મે જીવિતપવત્તનત્થં ભોજનં દાપેહિ, કુમારાતિ.

તતો મણ્ડબ્યો ગાથમાહ –

૩. ‘‘અન્નં મમેદં પકતં બ્રાહ્મણાનં, અત્તત્થાય સદ્દહતો મમેદં;
અપેહિ એત્તો કિમિધટ્ઠિતોસિ, ન માદિસા તુમ્હં દદન્તિ જમ્મા’’તિ.

તત્થ **અત્તત્થાયા**તિ અત્તનો વડ્ઢિઅત્થાય. **અપેહિ એત્તો**તિ ઇમમ્હા ઠાના અપગચ્છ. **ન માદિસા**તિ માદિસા જાતિસમ્પન્નાનં ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણાનં દાનં દેન્તિ, ન તુય્હં ચણ્ડાલસ્સ, ગચ્છ, જમ્માતિ.

તતો મહાસત્તો ગાથમાહ –

૪. ‘‘થલે ચ નિન્ને ચ વપન્તિ બીજં, અનૂપખેત્તે ફલમાસમાના;
એતાય સદ્ધાય દદાહિ દાનં, અપ્પેવ આરાધયે દક્ખિણેય્યે’’તિ.

તસ્સત્થો – કુમાર, સસ્સફલં આસીસમાના તીસુપિ ખેત્તેસુ બીજં વપન્તિ. તત્થ અતિવુટ્ઠિકાલે થલે સસ્સં સમ્પજ્જતિ, નિન્ને પૂતિકં હોતિ, અનૂપખેત્તે નદિઞ્ચ તળાકઞ્ચ નિસ્સાય કતં ઓઘેન વુય્હતિ. મન્દવુટ્ઠિકાલે થલે ખેત્તે વિપજ્જતિ, નિન્ને થોકં સમ્પજ્જતિ, અનૂપખેત્તે સમ્પજ્જતેવ. સમવુટ્ઠિકાલે થલે ખેત્તે થોકં સમ્પજ્જતિ, ઇતરેસુ સમ્પજ્જતેવ. તસ્મા યથા ફલમાસીસમાના તીસુપિ ખેત્તેસુ વપન્તિ, તથા ત્વમ્પિ એતાય ફલસદ્ધાય આગતાગતાનં સબ્બેસંયેવ દાનં દેહિ, અપ્પેવ નામ એવં દદન્તો દક્ખિણેય્યે આરાધેય્યાસિ લભેય્યાસીતિ.

તતો મણ્ડબ્યો ગાથમાહ –

૫. ‘‘ખેત્તાનિ મય્હં વિદિતાનિ લોકે, યેસાહં બીજાનિ પતિટ્ઠપેમિ;
યે બ્રાહ્મણા જાતિમન્તૂપપન્ના, તાનીધ ખેત્તાનિ સુપેસલાની’’તિ.

તત્થ **યેસાહ**ન્તિ યેસુ અહં. **જાતિમન્તૂપપન્ના**તિ જાતિયા ચ મન્તેહિ ચ ઉપપન્ના.

તતો મહાસત્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૬. ‘‘જાતિમદો ચ અતિમાનિતા ચ, લોભો ચ દોસો ચ મદો ચ મોહો;
એતે અગુણા યેસુ ચ સન્તિ સબ્બે, તાનીધ ખેત્તાનિ અપેસલાનિ.

૭. ‘‘જાતિમદો ચ અતિમાનિતા ચ, લોભો ચ દોસો ચ મદો ચ મોહો;
એતે અગુણા યેસુ ન સન્તિ સબ્બે, તાનીધ ખેત્તાનિ સુપેસલાની’’તિ.

તત્થ **જાતિમદો**તિ ‘‘અહમસ્મિ જાતિસમ્પન્નો’’તિ એવં ઉપ્પન્નમાનો. **અતિમાનિતા ચા**તિ ‘‘અઞ્ઞો મયા સદ્ધિં જાતિઆદીહિ સદિસો નત્થી’’તિ અતિક્કમ્મ પવત્તમાનો. લોભાદયો લુબ્ભનદુસ્સનમજ્જનમુય્હનમત્તાવ. **અપેસલાની**તિ એવરૂપા પુગ્ગલા આસીવિસભરિતા વિય વમ્મિકા અપ્પિયસીલા હોન્તિ. એવરૂપાનં દિન્નં ન મહપ્ફલં હોતિ, તસ્મા મા એતેસં સુપેસલખેત્તભાવં મઞ્ઞિત્થ. ન હિ જાતિમન્તા સગ્ગદાયકા. યે પન જાતિમાનાદિરહિતા અરિયા, તાનિ ખેત્તાનિ સુપેસલાનિ, તેસુ દિન્નં મહપ્ફલં, તે સગ્ગદાયકા હોન્તીતિ.

ઇતિ સો મહાસત્તે પુનપ્પુનં કથેન્તે કુજ્ઝિત્વા ‘‘અયં અતિવિય બહું વિપ્પલપતિ, કુહિં ગતા ઇમે દોવારિકા, નયિમં ચણ્ડાલં નીહરન્તી’’તિ ગાથમાહ –

૮. ‘‘ક્વેત્થ ગતા ઉપજોતિયો ચ, ઉપજ્ઝાયો અથ વા ગણ્ડકુચ્છિ;
ઇમસ્સ દણ્ડઞ્ચ વધઞ્ચ દત્વા, ગલે ગહેત્વા ખલયાથ જમ્મ’’ન્તિ.

તત્થ **ક્વેત્થ ગતા**તિ ઇમેસુ તીસુ દ્વારેસુ ઠપિતા ઉપજોતિયો ચ ઉપજ્ઝાયો ચ ગણ્ડકુચ્છિ ચાતિ તયો દોવારિકા કુહિં ગતાતિ અત્થો.

તેપિ તસ્સ વચનં સુત્વા વેગેનાગન્ત્વા વન્દિત્વા ‘‘કિં કરોમ દેવા’’તિ આહંસુ. ‘‘અયં વો જમ્મો ચણ્ડાલો દિટ્ઠો’’તિ? ‘‘ન પસ્સામ દેવ, કુતોચિ આગતભાવં ન જાનામા’’તિ. ‘‘કો ચેસ માયાકારો વા વિજ્જાધરો વા ભવિસ્સતિ, ઇદાનિ કિં તિટ્ઠથા’’તિ. ‘‘કિં કરોમ દેવા’’તિ? ‘‘ઇમસ્સ મુખમેવ પોથેત્વા ભિન્દન્તા દણ્ડવેળુપેસિકાહિ પિટ્ઠિયમ્મં ઉપ્પાટેન્તા વધઞ્ચ દત્વા ગલે ગહેત્વા એતં જમ્મં ખલયાથ, ઇતો નીહરથા’’તિ.

મહાસત્તો તેસુ અત્તનો સન્તિકં અનાગતેસ્વેવ ઉપ્પતિત્વા આકાસે ઠિતો ગાથમાહ –

૯. ‘‘ગિરિં નખેન ખણસિ, અયો દન્તેહિ ખાદસિ;
જાતવેદં પદહસિ, યો ઇસિં પરિભાસસી’’તિ.

તત્થ **જાતવેદં પદહસી**તિ અગ્ગિં ગિલિતું વાયમસિ.

ઇમઞ્ચ પન ગાથં વત્વા મહાસત્તો પસ્સન્તસ્સેવ માણવસ્સ ચ બ્રાહ્મણાનઞ્ચ આકાસે પક્ખન્દિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૦. ‘‘ઇદં વત્વાન માતઙ્ગો, ઇસિ સચ્ચપરક્કમો;
અન્તલિક્ખસ્મિં પક્કામિ, બ્રાહ્મણાનં ઉદિક્ખત’’ન્તિ.

તત્થ **સચ્ચપરક્કમો**તિ સભાવપરક્કમો.

સો પાચીનદિસાભિમુખો ગન્ત્વા એકાય વીથિયા ઓતરિત્વા ‘‘પદવળઞ્જં પઞ્ઞાયતૂ’’તિ અધિટ્ઠાય પાચીનદ્વારસમીપે પિણ્ડાય ચરન્તો મિસ્સકભત્તં સંકડ્ઢિત્વા એકિસ્સં સાલાયં નિસીદિત્વા મિસ્સકભત્તં પરિભુઞ્જિ . નગરદેવતા ‘‘અયં અમ્હાકં અય્યં વિહેઠેત્વા કથેતી’’તિ અસહમાના આગમિંસુ. અથસ્સ જેટ્ઠકયક્ખો મણ્ડબ્યસ્સ ગીવં ગહેત્વા પરિવત્તેસિ, સેસદેવતા સેસબ્રાહ્મણાનં ગીવં ગણ્હિત્વા પરિવત્તેસું. બોધિસત્તે મુદુચિત્તતાય પન ‘‘તસ્સ પુત્તો’’તિ નં ન મારેન્તિ, કેવલં કિલમેન્તિયેવ. મણ્ડબ્યસ્સ સીસં પરિવત્તિત્વા પિટ્ઠિપસ્સાભિમુખં જાતં, હત્થપાદા ઉજુકા થદ્ધાવ અટ્ઠંસુ, અક્ખીનિ કાલકતસ્સેવ પરિવત્તિંસુ. સો થદ્ધસરીરોવ નિપજ્જિ, સેસબ્રાહ્મણા મુખેન ખેળં વમન્તા અપરાપરં પરિવત્તન્તિ . માણવા ‘‘અય્યે, પુત્તસ્સ તે કિં જાત’’ન્તિ દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય આરોચયિંસુ. સા વેગેન ગન્ત્વા પુત્તં દિસ્વા ‘‘કિમેત’’ન્તિ વત્વા ગાથમાહ –

૧૧. ‘‘આવેલ્લિતં પિટ્ઠિતો ઉત્તમઙ્ગં, બાહું પસારેતિ અકમ્મનેય્યં;
સેતાનિ અક્ખીનિ યથા મતસ્સ, કો મે ઇમં પુત્તમકાસિ એવ’’ન્તિ.

તત્થ **આવેલ્લિત**ન્તિ પરિવત્તિતં.

અથસ્સા તસ્મિં ઠાને ઠિતજનો આરોચેતું ગાથમાહ –

૧૨. ‘‘ઇધાગમા સમણો દુમ્મવાસી, ઓતલ્લકો પંસુપિસાચકોવ;
સઙ્કારચોળં પટિમુઞ્ચ કણ્ઠે, સો તે ઇમં પુત્તમકાસિ એવ’’ન્તિ.

સા તં સુત્વાવ ચિન્તેસિ ‘‘અઞ્ઞસ્સેતં બલં નત્થિ, નિસ્સંસયં માતઙ્ગપણ્ડિતો ભવિસ્સતિ, સમ્પન્નમેત્તાભાવનો ખો પન ધીરો ન એત્તકં જનં કિલમેત્વા ગમિસ્સતિ, કતરં નુ ખો દિસં ગતો ભવિસ્સતી’’તિ. તતો પુચ્છન્તી ગાથમાહ –

૧૩. ‘‘કતમં દિસં અગમા ભૂરિપઞ્ઞો, અક્ખાથ મે માણવા એતમત્થં;
ગન્ત્વાન તં પટિકરેમુ અચ્ચયં, અપ્પેવ નં પુત્ત લભેમુ જીવિત’’ન્તિ.

તત્થ **ગન્ત્વાના**તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા. **તં પટિકરેમુ અચ્ચય**ન્તિ તં અચ્ચયં પટિકરિસ્સામ દેસેસ્સામ, ખમાપેસ્સામ નન્તિ. **પુત્ત લભેમુ જીવિત**ન્તિ અપ્પેવ નામ પુત્તસ્સ જીવિતં લભેય્યામ.

અથસ્સા તત્થ ઠિતા માણવા કથેન્તા ગાથમાહંસુ –

૧૪. ‘‘વેહાયસં અગમા ભૂરિપઞ્ઞો, પથદ્ધુનો પન્નરસેવ ચન્દો;
અપિ ચાપિ સો પુરિમદિસં અગચ્છિ, સચ્ચપ્પટિઞ્ઞો ઇસિ સાધુરૂપો’’તિ.

તત્થ **પથદ્ધુનો**તિ આકાસપથસઙ્ખાતસ્સ અદ્ધુનો મજ્ઝે ઠિતો પન્નરસે ચન્દો વિય. **અપિ ચાપિ સો**તિ અપિચ ખો પન સો પુરત્થિમં દિસં ગતો.

સા તેસં વચનં સુત્વા ‘‘મમ સામિકં ઉપધારેસ્સામી’’તિ સુવણ્ણકલસસુવણ્ણસરકાનિ ગાહાપેત્વા દાસિગણપરિવુતા તેન પદવળઞ્જસ્સ અધિટ્ઠિતટ્ઠાનં પત્વા તેનાનુસારેન ગચ્છન્તી તસ્મિં પીઠિકાય નિસીદિત્વા ભુઞ્જમાને તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. સો તં દિસ્વા થોકં ઓદનં પત્તે ઠપેસિ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકા સુવણ્ણકલસેન તસ્સ ઉદકં અદાસિ. સો તત્થેવ હત્થં ધોવિત્વા મુખં વિક્ખાલેસિ. અથ નં સા ‘‘કેન મે પુત્તસ્સ સો વિપ્પકારો કતો’’તિ પુચ્છન્તી ગાથમાહ –

૧૫. ‘‘આવેલ્લિતં પિટ્ઠિતો ઉત્તમઙ્ગં, બાહું પસારેતિ અકમ્મનેય્યં;
સેતાનિ અક્ખીનિ યથા મતસ્સ, કો મે ઇમં પુત્તમકાસિ એવ’’ન્તિ.

તતો પરા તેસં વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ –

૧૬. ‘‘યક્ખા હવે સન્તિ મહાનુભાવા, અન્વાગતા ઇસયો સાધુરૂપા;
તે દુટ્ઠચિત્તં કુપિતં વિદિત્વા, યક્ખા હિ તે પુત્તમકંસુ એવં.

૧૭. ‘‘યક્ખા ચ મે પુત્તમકંસુ એવં, ત્વઞ્ઞેવ મે મા કુદ્ધો બ્રહ્મચારિ;
તુમ્હેવ પાદે સરણં ગતાસ્મિ, અન્વાગતા પુત્તસોકેન ભિક્ખુ.

૧૮. ‘‘તદેવ હિ એતરહિ ચ મય્હં, મનોપદોસો ન મમત્થિ કોચિ;
પુત્તો ચ તે વેદમદેન મત્તો, અત્થં ન જાનાતિ અધિચ્ચ વેદે.

૧૯. ‘‘અદ્ધા હવે ભિક્ખુ મુહુત્તકેન, સમ્મુય્હતેવ પુરિસસ્સ સઞ્ઞા;
એકાપરાધં ખમ ભૂરિપઞ્ઞ, ન પણ્ડિતા કોધબલા ભવન્તી’’તિ.

તત્થ **યક્ખાતિ** નગરપરિગ્ગાહકયક્ખા. **અન્વાગતાતિ** અનુ આગતા, ઇસયો સાધુરૂપા ગુણસમ્પન્નાતિ એવં જાનમાનાતિ અત્થો. **તેતિ** તે ઇસીનં ગુણં ઞત્વા તવ પુત્તં દુટ્ઠચિત્તં કુપિતચિત્તં વિદિત્વા. **ત્વઞ્ઞેવ મેતિ** સચે યક્ખા કુપિતા એવમકંસુ, કરોન્તુ, દેવતા નામ પાનીયઉળુઙ્કમત્તેન સન્તપ્પેતું સક્કા, તસ્માહં તેસં ન ભાયામિ, કેવલં ત્વઞ્ઞેવ મે પુત્તસ્સ મા કુજ્ઝિ. **અન્વાગતાતિ** આગતાસ્મિ. **ભિક્ખૂતિ** મહાસત્તં આલપન્તી પુત્તસ્સ જીવિતદાનં યાચતિ. **તદેવ હીતિ** દિટ્ઠમઙ્ગલિકે તદા તવ પુત્તસ્સ મં અક્કોસનકાલે ચ મય્હં મનોપદોસો નત્થિ, એતરહિ ચ તયિ યાચમાનાયપિ મમ તસ્મિં મનોપદોસો નત્થિયેવ. **વેદમદેનાતિ** ''તયો વેદા મે ઉગ્ગહિતા''તિ મદેન. **અધિચ્ચાતિ** વેદે ઉગ્ગહેત્વાપિ અત્થાનત્થં ન જાનાતિ. **મુહુત્તકેનાતિ** યં કિઞ્ચિ ઉગ્ગહેત્વા મુહુત્તકેનેવ.

એવં તાય ખમાપિયમાનો મહાસત્તો ''તેન હિ એતેસં યક્ખાનં પલાયનત્થાય અમતોસધં દસ્સામી''તિ વત્વા ગાથમાહ –

૨૦. ''ઇદઞ્ચ મય્હં ઉત્તિટ્ઠપિણ્ડં, તવ મણ્ડબ્યો ભુઞ્જતુ અપ્પપઞ્ઞો;
યક્ખા ચ તે નં ન વિહેઠયેય્યું, પુત્તો ચ તે હેસ્સતિ સો અરોગો''તિ.

તત્થ **ઉત્તિટ્ઠપિણ્ડન્તિ** ઉચ્છિટ્ઠકપિણ્ડં, ''ઉચ્છિટ્ઠપિણ્ડ''ન્તિપિ પાઠો.

સા મહાસત્તસ્સ વચનં સુત્વા ''દેથ, સામિ, અમતોસધ''ન્તિ સુવણ્ણસરકં ઉપનામેસિ. મહાસત્તો ઉચ્છિટ્ઠકકઞ્જિકં તત્થ આસિઞ્ચિત્વા ''પઠમઞ્ઞેવ ઇતો ઉપડ્ઢં તવ પુત્તસ્સ મુખે ઓસિઞ્ચિત્વા સેસં ચાટિયં ઉદકેન મિસ્સેત્વા સેસબ્રાહ્મણાનં મુખે ઓસિઞ્ચેહિ, સબ્બેપિ નિરોગા ભવિસ્સન્તી''તિ વત્વા ઉપ્પતિત્વા હિમવન્તમેવ ગતો. સાપિ તં સરકં સીસેનાદાય ''અમતોસધં મે લદ્ધ''ન્તિ વદન્તી નિવેસનં ગન્ત્વા પઠમં પુત્તસ્સ મુખે કઞ્જિકં ઓસિઞ્ચિ, યક્ખો પલાયિ. ઇતરો પંસું પુઞ્છન્તો ઉટ્ઠાય ''અમ્મ કિમેત''ન્તિ આહ. તયા કતં ત્વમેવ જાનિસ્સસિ. એહિ, તાત, તવ દક્ખિણેય્યાનં તેસં વિપ્પકારં પસ્સાતિ. સો તે દિસ્વા વિપ્પટિસારી અહોસિ. અથ નં માતા ''તાત મણ્ડબ્ય, ત્વં બાલો દાનસ્સ મહપ્ફલટ્ઠાનં ન જાનાસિ, દક્ખિણેય્યા નામ એવરૂપા ન હોન્તિ, માતઙ્ગપણ્ડિતસદિસાવ હોન્તિ, ઇતો પટ્ઠાય મા એતેસં દુસ્સીલાનં દાનમદાસિ, સીલવન્તાનં દેહી''તિ વત્વા આહ –

૨૧. ''મણ્ડબ્ય બાલોસિ પરિત્તપઞ્ઞો, યો પુઞ્ઞક્ખેત્તાનમકોવિદોસિ;
મહક્કસાવેસુ દદાસિ દાનં, કિલિટ્ઠકમ્મેસુ અસઞ્ઞતેસુ.

૨૨. ''જટા ચ કેસા અજિના નિવત્થા, જરૂદપાનંવ મુખં પરૂળ્હં;
પજં ઇમં પસ્સથ દુમ્મરૂપં, ન જટાજિનં તાયતિ અપ્પપઞ્ઞં.

૨૩. ''યેસં રાગો ચ દોસો ચ, અવિજ્જા ચ વિરાજિતા;
ખીણાસવા અરહન્તો, તેસુ દિન્નં મહપ્ફલ''ન્તિ.

તત્થ **મહક્કસાવેસૂતિ** મહાકસાવેસુ મહન્તેહિ રાગકસાવાદીહિ સમન્નાગતેસુ. **જટા ચ કેસાતિ** તાત મણ્ડબ્ય, તવ દક્ખિણેય્યેસુ એકચ્ચાનં કેસા જટા કત્વા બદ્ધા. **અજિના નિવત્થાતિ** સખુરાનિ અજિનચમ્માનિ નિવત્થા. **જરૂદપાનં વાતિ** તિણગહનેન જિણ્ણકૂપો વિય મુખં દીઘમસ્સુતાય પરૂળ્હં. **પજં ઇમન્તિ** ઇમં એવરૂપં અનઞ્જિતામણ્ડિતલૂખવેસં પજં પસ્સથ. **ન જટાજિનન્તિ** એતં જટાજિનં ઇમં અપ્પપઞ્ઞં પજં તાયિતું ન સક્કોતિ,

સીલપઞ્ઞાણતપોકમ્માનેવ ઇમેસં સત્તાનં પતિટ્ઠા હોન્તિ. **યેસ**ન્તિ યસ્મા યેસં એતે રજ્જનદુસ્સનમુય્હનસભાવા રાગાદયો અટ્ઠવત્થુકા ચ અવિજ્જા વિરાજિતા વિગતા, વિગતત્તાયેવ ચ એતેસં કિલેસાનં યે ખીણાસવા અરહન્તો, તેસુ દિન્નં મહપ્ફલં, તસ્મા ત્વં, તાત, ઇતો પટ્ઠાય એવરૂપાનં દુસ્સીલાનં અદત્વા યે લોકે અટ્ઠસમાપત્તિલાભિનો પઞ્ચાભિઞ્ઞા ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણા ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ સન્તિ, તેસં દાનં દેહિ. એહિ, તાત, તવ કુલૂપકે અમતોસધં પાયેત્વા અરોગે કરિસ્સામાતિ વત્વા ઉચ્છિટ્ઠકઞ્જિકં ગાહાપેત્વા ઉદકચાટિયં પક્ખિપિત્વા સોળસન્નં બ્રાહ્મણસહસ્સાનં મુખેસુ આસિઞ્ચાપેસિ.

એકેકો પંસું પુઞ્છન્તોવ ઉટ્ઠહિ. અથ ને બ્રાહ્મણા ''ઇમેહિ ચણ્ડાલુચ્છિટ્ઠકં પીત''ન્તિ અબ્રાહ્મણે કરિંસુ. તે લજ્જિતા બારાણસિતો નિક્ખમિત્વા મજ્ઝરટ્ઠં ગન્ત્વા મજ્ઝરઞ્ઞો સન્તિકે વસિંસુ, મણ્ડબ્યો પન તત્થેવ વસિ. તદા વેત્તવતીનગરં ઉપનિસ્સાય વેત્તવતીનદીતીરે જાતિમન્તો નામેકો બ્રાહ્મણો પબ્બજિતો જાતિં નિસ્સાય મહન્તં માનમકાસિ. મહાસત્તો ''એતસ્સ માનં ભિન્દિસ્સામી''તિ તં ઠાનં ગન્ત્વા તસ્સ સન્તિકે ઉપરિસોતે વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં દન્તકટ્ઠં ખાદિત્વા ''ઇમં દન્તકટ્ઠં જાતિમન્તસ્સ જટાસુ લગ્ગતૂ''તિ અધિટ્ઠાય નદિયં પાતેસિ. તં તસ્સ ઉદકં આચમન્તસ્સ જટાસુ લગ્ગિ. સો તં દિસ્વાવ ''નસ્સ વસલા''તિ વત્વા ''કુતો અયં કાળકણ્ણી આગતો, ઉપધારેસ્સામિ ન''ન્તિ ઉદ્ધંસોતં ગચ્છન્તો મહાસત્તં દિસ્વા ''કિંજાતિકોસી''તિ પુચ્છિ. ''ચણ્ડાલોસ્મી''તિ. ''તયા નદિયા દન્તકટ્ઠં પાતિત''ન્તિ ? ''આમ, મયા''તિ. ''નસ્સ, વસલ, ચણ્ડાલ કાળકણ્ણિ મા ઇધ વસિ, હેટ્ઠાસોતે વસાહી''તિ વત્વા હેટ્ઠાસોતે વસન્તેનપિ તેન પાતિતે દન્તકટ્ઠે પટિસોતં આગન્ત્વા જટાસુ લગ્ગન્તે સો ''નસ્સ વસલ, સચે ઇધ વસિસ્સસિ, સત્તમે દિવસે સત્તધા મુદ્ધા ફલિસ્સતી''તિ આહ.

મહાસત્તો ''સચાહં એતસ્સ કુજ્ઝિસ્સામિ, સીલં મે અરક્ખિતં ભવિસ્સતિ, ઉપાયેનેવસ્સ માનં ભિન્દિસ્સામી''તિ સત્તમે દિવસે સૂરિયુગ્ગમનં નિવારેસિ. મનુસ્સા ઉબ્બાળ્હા જાતિમન્તં તાપસં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, તુમ્હે સૂરિયુગ્ગમનં ન દેથા''તિ પુચ્છિંસુ. સો આહ – ''ન મે તં કમ્મં, નદીતીરે પનેકો ચણ્ડાલો વસતિ, તસ્સેતં કમ્મં ભવિસ્સતી''તિ. મનુસ્સા મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''તુમ્હે, ભન્તે, સૂરિયુગ્ગમનં ન દેથા''તિ પુચ્છિંસુ. ''આમાવુસો''તિ. ''કિંકારણા''તિ. ''તુમ્હાકં કુલૂપકો તાપસો મં નિરપરાધં અભિસપિ, તસ્મિં આગન્ત્વા ખમાપનત્થાય મમ પાદેસુ પતિતે સૂરિયં વિસ્સજ્જેસ્સામી''તિ. તે ગન્ત્વા તં કડ્ઢન્તા આનેત્વા મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ખમાપેત્વા આહંસુ ''સૂરિયં વિસ્સજ્જેથ ભન્તે''તિ. ''ન સક્કા વિસ્સજ્જેતું, સચાહં વિસ્સજ્જેસ્સામિ, ઇમસ્સ સત્તધા મુદ્ધા ફલિસ્સતી''તિ. ''અથ, ભન્તે, કિં કરોમા''તિ? સો ''મત્તિકાપિણ્ડં આહરથા''તિ આહરાપેત્વા ''ઇમં તાપસસ્સ સીસે ઠપેત્વા તાપસં ઓતારેત્વા ઉદકે ઠપેથા''તિ ઠપાપેત્વા સૂરિયં વિસ્સજ્જેસિ. સૂરિયરસ્મીહિ પહટમત્તે મત્તિકાપિણ્ડો સત્તધા ભિજ્જિ, તાપસો ઉદકે નિમુજ્જિ.

મહાસત્તો તં દમેત્વા ''કહં નુ ખો દાનિ સોળસ બ્રાહ્મણસહસ્સાનિ વસન્તી''તિ ઉપધારેન્તો ''મજ્ઝરઞ્ઞો સન્તિકે''તિ ઞત્વા ''તે દમેસ્સામી''તિ ઇદ્ધિયા ગન્ત્વા નગરસામન્તે ઓતરિત્વા પત્તં આદાય નગરે પિણ્ડાય ચરિ. બ્રાહ્મણા તં દિસ્વા ''અયં ઇધ એકં દ્વે દિવસે વસન્તોપિ અમ્હે અપ્પતિટ્ઠે કરિસ્સતી''તિ વેગેન ગન્ત્વા ''મહારાજ, માયાકારો એકો વિજ્જાધરો ચોરો આગતો, ગણ્હાપેથ ન''ન્તિ રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ. મહાસત્તોપિ મિસ્સકભત્તં આદાય અઞ્ઞતરં કુટ્ટં નિસ્સાય પીઠિકાય નિસિન્નો ભુઞ્જતિ. અથ નં અઞ્ઞવિહિતકં આહારં પરિભુઞ્જમાનમેવ રઞ્ઞા પહિતપુરિસા અસિના ગીવં પહરિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસું. સો કાલં કત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ. ઇમસ્મિં કિર જાતકે બોધિસત્તો કોણ્ડદમકો અહોસિ. સો તેનેવ પરતન્તિયુત્તભાવેન જીવિતક્ખયં પાપુણિ. દેવતા કુજ્ઝિત્વા સકલમેવ મજ્ઝરટ્ઠં ઉણ્હં કુક્કુળવસ્સં વસ્સાપેત્વા રટ્ઠં અરટ્ઠમકંસુ. તેન વુત્તં –

‘‘ઉપહચ્ચ મનં મજ્ઝો, માતઙ્ગસ્મિં યસસ્સિને;
સપારિસજ્જો ઉચ્છિન્નો, મજ્ઝારઞ્ઞં તદા અહૂ’’તિ. (જા॰ ૨.૧૯.૯૬);

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ ઉદેનો પબ્બજિતે વિહેઠેસિયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મણ્ડબ્યો ઉદેનો અહોસિ, માતઙ્ગપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

માતઙ્ગજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૯૮] ૨. ચિત્તસમ્ભૂતજાતકવણ્ણના

સબ્બં નરાનં સફલં સુચિણ્ણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ પિયસંવાસે દ્વે સદ્ધિવિહારિકે ભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર અઞ્ઞમઞ્ઞં અપ્પટિવિભત્તભોગા પરમવિસ્સાસિકા અહેસું, પિણ્ડાય ચરન્તાપિ એકતોવ ગચ્છન્તિ, એકતોવ આગચ્છન્તિ, વિના ભવિતું ન સક્કોન્તિ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ તેસંયેવ વિસ્સાસં વણ્ણયમાના નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘અનચ્છરિયં, ભિક્ખવે, ઇમેસં એકસ્મિં અત્તભાવે વિસ્સાસિકત્તં, પોરાણકપણ્ડિતા તીણિ ચત્તારિ ભવન્તરાનિ ગચ્છન્તાપિ મિત્તભાવં ન વિજહિંસુયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે અવન્તિરટ્ઠે ઉજ્જેનિયં અવન્તિમહારાજા નામ રજ્જં કારેસિ. તદા ઉજ્જેનિયા બહિ ચણ્ડાલગામકો અહોસિ. મહાસત્તો તત્થ નિબ્બત્તિ, અપરોપિ સત્તો તસ્સેવ માતુચ્છાપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તેસુ એકો ચિત્તો નામ અહોસિ, એકો સમ્ભૂતો નામ. તે ઉભોપિ વયપ્પત્તા ચણ્ડાલવંસધોવનં નામ સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા એકદિવસં ‘‘ઉજ્જેનીનગરદ્વારે સિપ્પં દસ્સેસ્સામા’’તિ એકો ઉત્તરદ્વારે સિપ્પં દસ્સેસિ, એકો પાચીનદ્વારે. તસ્મિઞ્ચ નગરે દ્વે દિટ્ઠમઙ્ગલિકાયો અહેસું, એકા સેટ્ઠિધીતા, એકા પુરોહિતધીતા. તા બહુખાદનીયભોજનીયમાલાગન્ધાદીનિ ગાહાપેત્વા ‘‘ઉય્યાનકીળં કીળિસ્સામા’’તિ એકા ઉત્તરદ્વારેન નિક્ખમિ, એકા પાચીનદ્વારેન. તા તે ચણ્ડાલપુત્તે સિપ્પં દસ્સેન્તે દિસ્વા ‘‘કે એતે’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ચણ્ડાલપુત્તા’’તિ સુત્વા ‘‘અપસ્સિતબ્બયુત્તકં વત પસ્સિમ્હા’’તિ ગન્ધોદકેન અક્ખીનિ ધોવિત્વા નિવત્તિંસુ. મહાજનો ‘‘અરે દુટ્ઠચણ્ડાલ, તુમ્હે નિસ્સાય મયં અમૂલકાનિ સુરાભત્તાદીનિ ન લભિમ્હા’’તિ તે ઉભોપિ ભાતિકે પોથેત્વા અનયબ્યસનં પાપેસિ.

તે પટિલદ્ધસઞ્ઞા ઉટ્ઠાય અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સન્તિકં ગચ્છન્તા એકસ્મિં ઠાને સમાગન્ત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ તં દુક્ખુપ્પત્તિં આરોચેત્વા રોદિત્વા પરિદેવિત્વા ‘‘કિન્તિ કરિસ્સામા’’તિ મન્તેત્વા ‘‘ઇમં અમ્હાકં જાતિં નિસ્સાય દુક્ખં ઉપ્પન્નં, ચણ્ડાલકમ્મં કાતું ન સક્ખિસ્સામ, જાતિં પટિચ્છાદેત્વા બ્રાહ્મણમાણવવણ્ણેન તક્કસિલં ગન્ત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિસ્સામા’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા તત્થ ગન્ત્વા ધમ્મન્તેવાસિકા હુત્વા દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં પટ્ઠપેસું. જમ્બુદીપતલે ‘‘દ્વે કિર ચણ્ડાલા જાતિં પટિચ્છાદેત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તી’’તિ સૂયિત્થ. તેસુ ચિત્તપણ્ડિતસ્સ સિપ્પં નિટ્ઠિતં, સમ્ભૂતસ્સ ન તાવ નિટ્ઠાતિ.

અથેકદિવસં એકો ગામવાસી ‘‘બ્રાહ્મણવાચનકં કરિસ્સામી’’તિ આચરિયં નિમન્તેસિ. તમેવ રત્તિં દેવો વસ્સિત્વા મગ્ગે કન્દરાદીનિ પૂરેસિ. આચરિયો પાતોવ ચિત્તપણ્ડિતં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત, અહં ગન્તું ન સક્ખિસ્સામિ, ત્વં માણવેહિ સદ્ધિં ગન્ત્વા મઙ્ગલં વત્વા તુમ્હેહિ લદ્ધં ભુઞ્જિત્વા અમ્હેહિ લદ્ધં આહરા’’તિ પેસેસિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ માણવકે ગહેત્વા ગતો. યાવ માણવા ન્હાયન્તિ ચેવ મુખાનિ ચ ધોવન્તિ, તાવ મનુસ્સા પાયાસં વડ્ઢેત્વા નિબ્બાતૂતિ ઠપેસું. માણવા તસ્મિં અનિબ્બુતેયેવ આગન્ત્વા નિસીદિંસુ. મનુસ્સા દક્ખિણોદકં દત્વા તેસં

પુરતો પાતિયો ઠપેસું. સમ્ભૂતો લુદ્ધધાતુકો વિય હુત્વા ‘‘સીતલો’’તિ સઞ્ઞાય પાયાસપિણ્ડં ઉક્ખિપિત્વા મુખે ઠપેસિ, સો તસ્સ આદિત્તઅયોગુળો વિય મુખં દહિ. સો કમ્પમાનો સતિં અનુપટ્ઠાપેત્વા ચિત્તપણ્ડિતં ઓલોકેત્વા ચણ્ડાલભાસાય એવ ‘‘ખળુ ખળૂ’’તિ આહ . સોપિ તથેવ સતિં અનુપટ્ઠાપેત્વા ચણ્ડાલભાસાય એવ ‘‘નિગ્ગલ નિગ્ગલા’’તિ આહ. માણવા અઞ્ઞમઞ્ઞં ઓલોકેત્વા ‘‘કિં ભાસા નામેસા’’તિ વદિંસુ. ચિત્તપણ્ડિતો મઙ્ગલં અભાસિ. માણવા બહિ નિક્ખમિત્વા વગ્ગવગ્ગા હુત્વા તત્થ તત્થ નિસીદિત્વા ભાસં સોધેન્તા ‘‘ચણ્ડાલભાસા’’તિ ઞત્વા ‘‘અરે દુટ્ઠચણ્ડાલા, એત્તકં કાલં ‘બ્રાહ્મણામ્હા’તિ વત્વા વઞ્ચયિત્થા’’તિ ઉભોપિ તે પોથયિંસુ. અથેકો સપ્પુરિસો ‘‘અપેથા’’તિ વારેત્વા ‘‘અયં તુમ્હાકં જાતિયા દોસો, ગચ્છથ કત્થચિ દેસેવ પબ્બજિત્વા જીવથા’’તિ તે ઉભો ઉય્યોજેસિ. માણવા તેસં ચણ્ડાલભાવં આચરિયસ્સ આરોચેસું.

તેપિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ન ચિરસ્સેવ તતો ચવિત્વા નેરઞ્જરાય તીરે મિગિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિંસુ. તે માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તકાલતો પટ્ઠાય એકતોવ વિચરન્તિ, વિના ભવિતું ન સક્કોન્તિ. તે એકદિવસં ગોચરં ગહેત્વા એકસ્મિં રુક્ખમૂલે સીસેન સીસં, સિઙ્ગેન સિઙ્ગં, તુણ્ડેન તુણ્ડં અલ્લીયાપેત્વા રોમન્થયમાને ઠિતે દિસ્વા એકો લુદ્દકો સત્તિં ખિપિત્વા એકપ્પહારેનેવ જીવિતા વોરોપેસિ. તતો ચવિત્વા નમ્મદાનદીતીરે ઉક્કુસયોનિયં નિબ્બત્તિંસુ. તત્રાપિ વુદ્ધિપ્પત્તે ગોચરં ગહેત્વા સીસેન સીસં, તુણ્ડેન તુણ્ડં અલ્લીયાપેત્વા ઠિતે દિસ્વા એકો યટ્ઠિલુદ્દકો એકપ્પહારેનેવ બન્ધિત્વા વધિ. તતો પન ચવિત્વા ચિત્તપણ્ડિતો કોસમ્બિયં પુરોહિતસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. સમ્ભૂતપણ્ડિતો ઉત્તરપઞ્ચાલરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તે નામગ્ગહણદિવસતો પટ્ઠાય અત્તનો જાતિં અનુસ્સરિંસુ. તેસુ સમ્ભૂતપણ્ડિતો નિરન્તરં સરિતું અસક્કોન્તો ચતુત્થં ચણ્ડાલજાતિમેવ અનુસ્સરતિ, ચિત્તપણ્ડિતો પટિપાટિયા ચતસ્સોપિ જાતિયો. સો સોળસવસ્સકાલે નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેત્વા ઝાનસુખેન વીતિનામેન્તો વસિ. સમ્ભૂતપણ્ડિતોપિ પિતુ અચ્ચયેન છત્તં ઉસ્સાપેત્વા છત્તમઙ્ગલદિવસેયેવ મહાજનમજ્ઝે મઙ્ગલગીતં કત્વા ઉદાનવસેન દ્વે ગાથા અભાસિ. તં સુત્વા ‘‘અમ્હાકં રઞ્ઞો મઙ્ગલગીત’’ન્તિ ઓરોધાપિ ગન્ધબ્બાપિ તમેવ ગીતં ગાયન્તિ. અનુક્કમેનેવ ‘‘રઞ્ઞો પિયગીત’’ન્તિ સબ્બેપિ નગરવાસિનો મનુસ્સા તમેવ ગાયન્તિ.

ચિત્તપણ્ડિતોપિ હિમવન્તપદેસે વસન્તોયેવ ‘‘કિં નુ ખો મમ ભાતિકેન સમ્ભૂતેન છત્તં લદ્ધં, ઉદાહુ ન વા’’તિ ઉપધારેન્તો લદ્ધભાવં ઞત્વા ‘‘નવરજ્જં તાવ ઇદાનિ ગન્ત્વાપિ બોધેતું ન સક્ખિસ્સામિ, મહલ્લકકાલે નં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં કથેત્વા પબ્બાજેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા પણ્ણાસ વસ્સાનિ અગન્ત્વા રઞ્ઞો પુત્તધીતાહિ વડ્ઢિતકાલે ઇદ્ધિયા ગન્ત્વા ઉય્યાને ઓતરિત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે સુવણ્ણપટિમા વિય નિસીદિ. તસ્મિં ખણે એકો દારકો તં ગીતં ગાયન્તો દારૂનિ ઉદ્ધરતિ. ચિત્તપણ્ડિતો તં પક્કોસિ. સો આગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં આહ – ‘‘ત્વં પાતોવ પટ્ઠાય ઇમમેવ ગીતં ગાયસિ, કિં અઞ્ઞં ન જાનાસી’’તિ. ‘‘ભન્તે, અઞ્ઞાનિપિ બહૂનિ જાનામિ, ઇમાનિ પન દ્વે રઞ્ઞો પિયગીતાનિ, તસ્મા ઇમાનેવ ગાયામી’’તિ. ‘‘અત્થિ પન રઞ્ઞો ગીતસ્સ પટિગીતં ગાયન્તો’’તિ? ‘‘નત્થિ ભન્તે’’તિ. ‘‘સક્ખિસ્સસિ પન ત્વં પટિગીતં ગાયિતુ’’ન્તિ? ‘‘જાનન્તો સક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ ત્વં રઞ્ઞા દ્વીસુ ગીતેસુ ગાયિતેસુ ઇદં તતિયં કત્વા ગાયસ્સૂ’’તિ ગીતંદત્વા ‘‘ગન્ત્વા રઞ્ઞો સન્તિકે ગાયિસ્સસિ, રાજા તે પસીદિત્વા મહન્તં ઇસ્સરિયં દસ્સતી’’તિ ઉય્યોજેસિ.

સો સીઘં માતુ સન્તિકં ગન્ત્વા અત્તાનં અલઙ્કારાપેત્વા રાજદ્વારં ગન્ત્વા ‘‘એકો કિર દારકો તુમ્હેહિ સદ્ધિં પટિગીતં ગાયિસ્સતી’’તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા ‘‘આગચ્છતૂ’’તિ વુત્તે ગન્ત્વા વન્દિત્વા ‘‘ત્વં કિર, તાત, પટિગીતં

ગાયિસ્સસી''તિ પુટ્ઠો ''આમ, દેવ, સબ્બં રાજપરિસં સન્નિપાતેથા''તિ સન્નિપતિતાય પરિસાય રાજાનં આહ ''તુમ્હે તાવ, દેવ, તુમ્હાકં ગીતં ગાયથ, અથાહં પટિગીતં ગાયિસ્સામી''તિ. રાજા ગાથાદ્વયમાહ –

૨૪. ''સબ્બં નરાનં સફલં સુચિણ્ણં, ન કમ્મુના કિઞ્ચન મોઘમત્થિ;
પસ્સામિ સમ્ભૂતં મહાનુભાવં, સકમ્મુના પુઞ્ઞફલૂપપન્નં.

૨૫. ''સબ્બં નરાનં સફલં સુચિણ્ણં, ન કમ્મુના કિઞ્ચન મોઘમત્થિ;
કચ્ચિન્નુ ચિત્તસ્સપિ એવમેવં, ઇદ્ધો મનો તસ્સ યથાપિ મય્હ''ન્તિ.

તત્થ **ન કમ્મુના કિઞ્ચન મોઘમત્થી**તિ સુકતદુક્કટેસુ કમ્મેસુ કિઞ્ચન એકકમ્મમ્પિ મોઘં નામ નત્થિ, નિપ્ફલં ન હોતિ, વિપાકં દત્વાવ નસ્સતીતિ અપરાપરિયવેદનીયકમ્મં સન્ધાયાહ. **સમ્ભૂત**ન્તિ અત્તાનં વદતિ, પસ્સામહં આયસ્મન્તં સમ્ભૂતં સકેન કમ્મેન પુઞ્ઞફલૂપપન્નં, સકમ્મં નિસ્સાય પુઞ્ઞફલેન ઉપપન્નં તં પસ્સામીતિ અત્થો. **કચ્ચિન્નુ ચિત્તસ્સપી**તિ મયઞ્હિ દ્વેપિ જના એકતો હુત્વા ન ચિરં સીલં રક્ખિમ્હ, અહં તાવ તસ્સ ફલેન મહન્તં યસં પત્તો, કચ્ચિ નુ ખો મે ભાતિકસ્સ ચિત્તસ્સપિ એવમેવ મનો ઇદ્ધો સમિદ્ધોતિ.

તસ્સ ગીતાવસાને દારકો ગાયન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૨૬. ''સબ્બં નરાનં સફલં સુચિણ્ણં, ન કમ્મુના કિઞ્ચન મોઘમત્થિ;
ચિત્તમ્પિ જાનાહિ તથેવ દેવ, ઇદ્ધો મનો તસ્સ યથાપિ તુય્હ''ન્તિ.

તં સુત્વા રાજા ચતુત્થં ગાથમાહ –

૨૭. ''ભવં નુ ચિત્તો સુતમઞ્ઞતો તે, ઉદાહુ તે કોચિ નં એતદક્ખા;
ગાથા સુગીતા ન મમત્થિ કઙ્ખા, દદામિ તે ગામવરં સતઞ્ચા''તિ.

તત્થ **સુતમઞ્ઞતો તે**તિ અહં સમ્ભૂતસ્સ ભાતા ચિત્તો નામાતિ વદન્તસ્સ ચિત્તસ્સેવ નુ તે સન્તિકા સુતન્તિ અત્થો. **કોચિ ન**ન્તિ ઉદાહુ મયા સમ્ભૂતસ્સ રઞ્ઞો ભાતા ચિત્તો દિટ્ઠોતિ કોચિ તે એતમત્થં આચિક્ખિ. **સુગીતા**તિ સબ્બથાપિ અયં ગાથા સુગીતા, નત્થેત્થ મમ કઙ્ખા. **ગામવરં સતઞ્ચા**તિ ગામવરાનં તે સતં દદામીતિ વદતિ.

તતો દારકો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૨૮. ''ન ચાહં ચિત્તો સુતમઞ્ઞતો મે, ઇસી ચ મે એતમત્થં અસંસિ;
ગન્ત્વાન રઞ્ઞો પટિગાહિ ગાથં, અપિ તે વરં અત્તમનો દદેય્યા''તિ.

તત્થ **એતમત્થ**ન્તિ તુમ્હાકં ઉય્યાને નિસિન્નો એકો ઇસિ મય્હં એતમત્થં આચિક્ખિ.

તં સુત્વા રાજા ''સો મમ ભાતા ચિત્તો ભવિસ્સતિ, ઇદાનેવ નં ગન્ત્વા પસ્સિસ્સામી''તિ પુરિસે આણાપેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૨૯. ''યોજેન્તુ વે રાજરથે, સુકતે ચિત્તસિબ્બને;

કચ્છં નાગાનં બન્ધથ, ગીવેય્યં પટિમુઞ્ચથ.

૩૦. ‘‘આહઞ્ઞન્તુ ભેરિમુદિઙ્ગસઙ્ખે, સીઘાનિ યાનાનિ ચ યોજયન્તુ;
અજ્જેવહં અસ્સમં તં ગમિસ્સં, યત્થેવ દક્ખિસ્સમિસિં નિસિન્ન’’ન્તિ.

તત્થ **આહઞ્ઞન્તૂ**તિ આહનન્તુ. **અસ્સમં તન્તિ** તં અસ્સમં.

સો એવં વત્વા રથં અભિરુય્હ સીઘં ગન્ત્વા ઉય્યાનદ્વારે રથં ઠપેત્વા ચિત્તપણ્ડિતં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો તુટ્ઠમાનસો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૩૧. ‘‘સુલદ્ધલાભો વત મે અહોસિ, ગાથા સુગીતા પરિસાય મજ્ઝે;
સ્વાહં ઇસિં સીલવતૂપપન્નં, દિસ્વા પતીતો સુમનોહમસ્મી’’તિ.

તસ્સત્થો – સુલદ્ધલાભો વત મય્હં છત્તમઙ્ગલદિવસે પરિસાય મજ્ઝે ગીતગાથા સુગીતાવ અહોસિ, સ્વાહં અજ્જ સીલવતસમ્પન્નં ઇસિં દિસ્વા પીતિસોમનસ્સપ્પત્તો જાતોતિ.

સો ચિત્તપણ્ડિતસ્સ દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય સોમનસ્સપ્પત્તો ‘‘ભાતિકસ્સ મે પલ્લઙ્કં અત્થરથા’’તિઆદીનિ આણાપેન્તો નવમં ગાથમાહ –

૩૨. ‘‘આસનં ઉદકં પજ્જં, પટિગ્ગણ્હાતુ નો ભવં;
અગ્ઘે ભવન્તં પુચ્છામ, અગ્ઘં કુરુતુ નો ભવ’’ન્તિ.

તત્થ **અગ્ઘેતિ** અતિથિનો દાતબ્બયુત્તકસ્મિં અગ્ઘે ભવન્તં આપુચ્છામ. **કુરુતુ નો**તિ ઇમં નો અગ્ઘં ભવં પટિગ્ગણ્હાતુ.

એવં મધુરપટિસન્થારં કત્વા રજ્જં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૩૩. ‘‘રમ્મઞ્ચ તે આવસથં કરોન્તુ, નારીગણેહિ પરિચારયસ્સુ;
કરોહિ ઓકાસમનુગ્ગહાય, ઉભોપિમં ઇસ્સરિયં કરોમા’’તિ.

તત્થ **ઇમં ઇસ્સરિયન્તિ** કપિલરટ્ઠે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે રજ્જં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દ્વેપિ જના કરોમ અનુભવામ.

તસ્સ તં વચનં સુત્વા ચિત્તપણ્ડિતો ધમ્મં દેસેન્તો છ ગાથા અભાસિ –

૩૪. ‘‘દિસ્વા ફલં દુચ્ચરિતસ્સ રાજ, અત્થો સુચિણ્ણસ્સ મહાવિપાકં;
અત્તાનમેવ પટિસંયમિસ્સં, ન પત્થયે પુત્ત પસું ધનં વા.

૩૫. ‘‘દસેવિમા વસ્સદસા, મચ્ચાનં ઇધ જીવિતં;
અપત્તઞ્ઞેવ તં ઓધિં, નળો છિન્નોવ સુસ્સતિ.

૩૬. ‘‘તત્થ કા નન્દિ કા ખિડ્ડા, કા રતી કા ધનેસના;

કિં મે પુત્તેહિ દારેહિ, રાજ મુત્તોસ્મિ બન્ધના.

૩૭. ‘‘સોહં એવં પજાનામિ, મચ્ચુ મે નપ્પમજ્જતિ;
અન્તકેનાધિપન્નસ્સ, કા રતી કા ધનેસના.

૩૮. ‘‘જાતિ નરાનં અધમા જનિન્દ, ચણ્ડાલયોનિ દ્વિપદાકનિટ્ઠા;
સકેહિ કમ્મેહિ સુપાપકેહિ, ચણ્ડાલગબ્ભે અવસિમ્હ પુબ્બે.

૩૯. ‘‘ચણ્ડાલાહુમ્હ અવન્તીસુ, મિગા નેરઞ્જરં પતિ;
ઉક્કુસા નમ્મદાતીરે, ત્યજ્જ બ્રાહ્મણખત્તિયા’’તિ.

તત્થ **દુચ્ચરિતસ્સા**તિ મહારાજ, ત્વં સુચરિતસ્સેવ ફલં જાનાસિ, અહં પન દુચ્ચરિતસ્સપિ ફલં પસ્સામિયેવ. મયઞ્હિ ઉભો દુચ્ચરિતસ્સ ફલેન ઇતો ચતુત્થે અત્તભાવે ચણ્ડાલયોનિયં નિબ્બત્તા. તત્થ ન ચિરં સીલં રક્ખિત્વા તસ્સ ફલેન ત્વં ખત્તિયકુલે નિબ્બત્તો, અહં બ્રાહ્મણકુલે, એવાહં દુચ્ચરિતસ્સ ચ ફલં સુચિણ્ણસ્સ ચ મહાવિપાકં દિસ્વા અત્તાનમેવ સીલસંયમેન પટિસંયમિસ્સં, પુત્તં વા પસું વા ધનં વા ન પત્થેમિ.

દસેવિમા વસ્સદસાતિ મહારાજ, મન્દદસકં ખિડ્ડાદસકં વણ્ણદસકં બલદસકં પઞ્ઞાદસકં હાનિદસકં પબ્ભારદસકં વઙ્કદસકં મોમૂહદસકં સયનદસકન્તિ ઇમેસઞ્હિ દસન્નં દસકાનં વસેન દસેવ વસ્સદસા ઇમેસં મચ્ચાનં ઇધ મનુસ્સલોકે જીવિતં. તયિદં ન નિયમેન સબ્બા એવ એતા દસા પાપુણાતિ, અથ ખો અપ્પત્તઞ્ઞેવ તં ઓધિં નળો છિન્નોવ સુસ્સતિ. યેપિ સકલં વસ્સસતં જીવન્તિ, તેસમ્પિ મન્દદસકે પવત્તા રૂપારૂપધમ્મા વિચ્છિન્દિત્વા આતપે ખિત્તનળો વિય તત્થેવ સુસ્સન્તિ અન્તરધાયન્તિ, તં ઓધિં અતિક્કમિત્વા ખિડ્ડાદસકં ન પાપુણન્તિ, તથા ખિટ્ટાદસકાદીસુ પવત્તા વણ્ણદસકાદીનિ.

તત્થાતિ તસ્મિં એવં સુસ્સમાને જીવિતે કા પઞ્ચ કામગુણે નિસ્સાય અભિનન્દી, કા કાયકીળાદિવસેન ખિડ્ડા, કા સોમનસ્સવસેન રતિ, કા ધનેસના, કિં મે પુત્તેહિ, કિં દારેહિ, મુત્તોસ્મિ તમ્હા પુત્તદારબન્ધનાતિ અત્થો. **અન્તકેનાધિપન્નસ્સા**તિ જીવિતન્તકરેન મચ્ચુના અભિભૂતસ્સ. **દ્વિપદાકનિટ્ઠા**તિ દ્વિપદાનં અન્તરે લામકા. **અવસિમ્હા**તિ દ્વેપિ મયં વસિમ્હ.

ચણ્ડાલાહુમ્હાતિ મહારાજ, ઇતો પુબ્બે ચતુત્થં જાતિં અવન્તિરટ્ઠે ઉજ્જેનિનગરે ચણ્ડાલા અહુમ્હ, તતો ચવિત્વા નેરઞ્જરાય નદિયા તીરે ઉભોપિ મિગા અહુમ્હ. તત્થ દ્વેપિ અમ્હે એકસ્મિં રુક્ખમૂલે અઞ્ઞમઞ્ઞં નિસ્સાય ઠિતે એકો લુદ્દકો એકેનેવ સત્તિપહારેન જીવિતા વોરોપેસિ, તતો ચવિત્વા નમ્મદાનદીતીરે કુરરા અહુમ્હ. તત્રાપિ નો નિસ્સાય ઠિતે એકો નેસાદો એકપ્પહારેનેવ બન્ધિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ, તતો ચવિત્વા તે મયં અજ્જ બ્રાહ્મણખત્તિયા જાતા. અહં કોસમ્બિયં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તો, ત્વં ઇધ રાજા જાતોતિ.

એવમસ્સ અતીતે લામકજાતિયો પકાસેત્વા ઇદાનિ ઇમિસ્સાપિ જાતિયા આયુસઙ્ખારપરિત્તતં દસ્સેત્વા પુઞ્ઞેસુ ઉસ્સાહં જનેન્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૪૦. ‘‘ઉપનીયતિ જીવિતમપ્પમાયુ, જરૂપનીતસ્સ ન સન્તિ તાણા;
કરોહિ પઞ્ચાલ મમેત વાક્યં, માકાસિ કમ્માનિ દુક્ખુદ્રયાનિ.

૪૧. ‘‘ઉપનીયતિ જીવિતમપ્પમાયુ, જરૂપનીતસ્સ ન સન્તિ તાણા;
કરોહિ પઞ્ચાલ મમેત વાક્યં, માકાસિ કમ્માનિ દુક્ખપ્ફલાનિ.

૪૨. ‘‘ઉપનીયતિ જીવિતમપ્પમાયુ, જરૂપનીતસ્સ ન સન્તિ તાણા;
કરોહિ પઞ્ચાલ મમેત વાક્યં, માકાસિ કમ્માનિ રજસ્સિરાનિ.

૪૩. ‘‘ઉપનીયતિ જીવિતમપ્પમાયુ, વણ્ણં જરા હન્તિ નરસ્સ જિય્યતો;
કરોહિ પઞ્ચાલ મમેત વાક્યં, માકાસિ કમ્મં નિરયૂપપત્તિયા’’તિ.

તત્થ **ઉપનીયતી**તિ મહારાજ, ઇદં જીવિતં મરણં ઉપગચ્છતિ. ઇદઞ્હિ ઇમેસં સત્તાનં અપ્પમાયુ સરસપરિત્તતાયપિ ઠિતિપરિત્તતાયપિ પરિત્તકં, સૂરિયુગ્ગમને તિણગ્ગે ઉસ્સાવબિન્દુસદિસં. **ન સન્તિ તાણા**તિ ન હિ જરાય મરણં ઉપનીતસ્સ પુત્તાદયો તાણા નામ હોન્તિ. **મમેત વાક્ય**ન્તિ મમ એતં વચનં. **માકાસી**તિ મા રૂપાદિકામગુણહેતુ પમાદં આપજ્જિત્વા નિરયાદીસુ દુક્ખવડ્ઢનાનિ કમ્માનિ કરિ. **દુક્ખપ્ફલાની**તિ દુક્ખવિપાકાનિ. **રજસ્સિરાની**તિ કિલેસરજેન ઓકિણ્ણસીસાનિ. **વણ્ણ**ન્તિ જીરમાનસ્સ નરસ્સ સરીરવણ્ણં જરા હન્તિ. **નિરયૂપપત્તિયા**તિ નિરસ્સાદે નિરયે ઉપ્પજ્જનત્થાય.

એવં મહાસત્તે કથેન્તે રાજા તુસ્સિત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૪૪. ‘‘અદ્ધા હિ સચ્ચં વચનં તવેતં, યથા ઇસી ભાસસિ એવમેતં;
કામા ચ મે સન્તિ અનપ્પરૂપા, તે દુચ્ચજા માદિસકેન ભિક્ખુ.

૪૫. ‘‘નાગો યથા પઙ્કમજ્ઝે બ્યસન્નો, પસ્સં થલં નાભિસમ્ભોતિ ગન્તું;
એવમ્પહં કામપઙ્કે બ્યસન્નો, ન ભિક્ખુનો મગ્ગમનુબ્બજામિ.

૪૬. ‘‘યથાપિ માતા ચ પિતા ચ પુત્તં, અનુસાસરે કિન્તિ સુખી ભવેય્ય;
એવમ્પિ મં ત્વં અનુસાસ ભન્તે, યથા ચિરં પેચ્ચ સુખી ભવેય્ય’’ન્તિ.

તત્થ **અનપ્પરૂપા**તિ અપરિત્તજાતિકા બહૂ અપરિમિતા. **તે દુચ્ચજા માદિસકેના**તિ ભાતિક, ત્વં કિલેસે પહાય ઠિતો, અહં પન કામપઙ્કે નિમુગ્ગો, તસ્મા માદિસકેન તે કામા દુચ્ચજા. ‘‘**નાગો યથા**’’તિ ઇમિના અત્તનો કામપઙ્કે નિમુગ્ગભાવસ્સ ઉપમં દસ્સેતિ. તત્થ **બ્યસન્નો**તિ વિસન્નો અનુપવિટ્ઠો અયમેવ વા પાઠો. **મગ્ગ**ન્તિ તુમ્હાકં ઓવાદાનુસાસનીમગ્ગં **નાનુબ્બજામિ** પબ્બજિતું ન સક્કોમિ, ઇધેવ પન મે ઠિતસ્સ ઓવાદં દેથાતિ. **અનુસાસરે**તિ અનુસાસન્તિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૪૭. ‘‘નો ચે તુવં ઉસ્સહસે જનિન્દ, કામે ઇમે માનુસકે પહાતું;
ધમ્મિં બલિં પટ્ઠપયસ્સુ રાજ, અધમ્મકારો તવ માહુ રટ્ઠે.

૪૮. ‘‘દૂતા વિધાવન્તુ દિસા ચતસ્સો, નિમન્તકા સમણબ્રાહ્મણાનં;

તે અન્નપાનેન ઉપટ્ઠહસ્સુ, વત્થેન સેનાસનપચ્ચયેન ચ.

૪૯. ''અન્નેન પાનેન પસન્નચિત્તો, સન્તપ્પય સમણબ્રાહ્મણે ચ;
દત્વા ચ ભુત્વા ચ યથાનુભાવં, અનિન્દિતો સગ્ગમુપેહિ ઠાનં.

૫૦. ''સચે ચ તં રાજ મદો સહેય્ય, નારીગણેહિ પરિચારયન્તં;
ઇમમેવ ગાથં મનસી કરોહિ, ભાસેસિ ચેનં પરિસાય મજ્ઝે.

૫૧. ''અબ્ભોકાસસયો જન્તુ, વજન્ત્યા ખીરપાયિતો;
પરિકિણ્ણો સુવાનેહિ, સ્વાજ્જ રાજાતિ વુચ્ચતી''તિ.

તત્થ **ઉસ્સહસે**તિ ઉસ્સહસિ. **ધમ્મિં બલિ**ન્તિ ધમ્મેન સમેન અનતિરિત્તં બલિં ગણ્હાતિ અત્થો. **અધમ્મકારો**તિ પોરાણકરાજૂહિ ઠપિતં વિનિચ્છયધમ્મં ભિન્દિત્વા પવત્તા અધમ્મકિરિયા. **નિમન્તકા**તિ ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણે નિમન્તેત્વા પક્કોસકા. **યથાનુભાવ**ન્તિ યથાબલં યથાસત્તિં. **ઇમમેવ ગાથ**ન્તિ ઇદાનિ વત્તબ્બં સન્ધાયાહ. તત્રાયં અધિપ્પાયો – ''મહારાજ, સચે તં મદો અભિભવેય્ય, સચે તે નારીગણપરિવુતસ્સ રૂપાદયો વા કામગુણે રજ્જસુખં વા આરબ્ભ માનો ઉપ્પજ્જેય્ય, અથેવં ચિન્તેય્યાસિ 'અહં પુરે ચણ્ડાલયોનિયં નિબ્બત્તો છન્નસ્સ તિણકુટિમત્તસ્સપિ અભાવા અબ્ભોકાસસયો અહોસિં, તદા હિ મે માતા ચણ્ડાલી અરઞ્ઞં દારુપણ્ણાદીનં અત્થાય ગચ્છન્તી મં કુક્કુરગણસ્સ મજ્ઝે અબ્ભોકાસે નિપજ્જાપેત્વા અત્તનો ખીરં પાયેત્વા ગચ્છતિ, સોહં કુક્કુરેહિ પરિવારિતો તેહિયેવ સદ્ધિં સુનખિયા ખીરં પિવિત્વા વડ્ઢિતો, એવં નીચજચ્ચો હુત્વા અજ્જ રાજા નામ જાતો'તિ. 'ઇતિ ખો, ત્વં મહારાજ, ઇમિના અત્થેન અત્તાનં ઓવદન્તો યો સો પુબ્બે અબ્ભોકાસસયો જન્તુ અરઞ્ઞે વજન્તિયા ચણ્ડાલિયા ઇતો ચિતો ચ અનુસઞ્ચરન્તિયા સુનખિયા ચ ખીરં પાયિતો સુનખેહિ પરિકિણ્ણો વડ્ઢિતો, સો અજ્જ રાજાતિ વુચ્ચતી'તિ ઇમં ગાથં ભાસેય્યાસી''તિ.

એવં મહાસત્તો તસ્સ ઓવાદં દત્વા ''દિન્નો તે મયા ઓવાદો, ઇદાનિ ત્વં પબ્બજ વા મા વા, અત્તનાવ અત્તનો કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસેવિસ્સતી''તિ વત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા તસ્સ મત્થકે પાદરજં પાતેન્તો હિમવન્તમેવ ગતો. રાજાપિ તં દિસ્વા ઉપ્પન્નસંવેગો જેટ્ઠપુત્તસ્સ રજ્જં દત્વા બલકાયં નિવત્તેત્વા હિમવન્તાભિમુખો પાયાસિ. મહાસત્તો તસ્સાગમનં ઞત્વા ઇસિગણપરિવુતો આગન્ત્વા તં આદાય ગન્ત્વા પબ્બાજેત્વા કસિણપરિકમ્મં આચિક્ખિ. સો ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેસિ. ઇતિ તે ઉભોપિ બ્રહ્મલોકૂપગા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, પોરાણકપણ્ડિતા તીણિ ચત્તારિ ભવન્તરાનિ ગચ્છન્તાપિ દળ્હવિસ્સાસાવ અહેસુ''ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સમ્ભૂતપણ્ડિતો આનન્દો અહોસિ, ચિત્તપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ચિત્તસમ્ભૂતજાતકવણ્ણના દુતિયા

[૪૯૯] ૩. સિવિજાતકવણ્ણના

દૂરે અપસ્સં થેરોવાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અસદિસદાનં આરબ્ભ કથેસિ. તં અટ્ઠકનિપાતે **સિવિજાતકે** વિત્થારિતમેવ. તદા પન રાજા સત્તમે દિવસે સબ્બપરિક્ખારે દત્વા અનુમોદનં યાચિ, સત્થા અકત્વાવ પક્કામિ. રાજા ભુત્તપાતરાસો વિહારં ગન્ત્વા ''કસ્મા, ભન્તે, અનુમોદનં ન કરિત્થા''તિ આહ. સત્થા

‘‘અપરિસુદ્ધા, મહારાજ, પરિસા’’તિ વત્વા ‘‘ન વે કદરિયા દેવલોકં વજન્તી’’તિ (ધ॰ પ॰ ૧૭૭) ગાથાય ધમ્મં દેસેસિ. રાજા પસીદિત્વા સતસહસ્સગ્ઘનકેન સીવેય્યકેન ઉત્તરાસઙ્ગેન તથાગતં પૂજેત્વા નગરં પાવિસિ. પુનદિવસે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, કોસલરાજા અસદિસદાનં દત્વા તાદિસેનપિ દાનેન અતિત્તો દસબલેન ધમ્મે દેસિતે પુન સતસહસ્સગ્ઘનકં સીવેય્યકવત્થં અદાસિ, યાવ અતિત્તો વત આવુસો દાનેન રાજા’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખવે, બાહિરભણ્ડં નામ સુદિન્નં, પોરાણકપણ્ડિતા સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સપરિચ્ચાગેન દાનં દદમાનાપિ બાહિરદાનેન અતિત્તા ‘પિયસ્સ દાતા પિયં લભતી’તિ સમ્પત્તયાચકાનં અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા અદંસુયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે સિવિરટ્ઠે અરિટ્ઠપુરનગરે સિવિમહારાજે રજ્જં કારેન્તે મહાસત્તો તસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, ‘‘સિવિકુમારો’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા ઉગ્ગહિતસિપ્પો આગન્ત્વા પિતુ સિપ્પં દસ્સેત્વા ઉપરજ્જં લભિત્વા અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રાજા હુત્વા અગતિગમનં પહાય દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા ચતૂસુ દ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારે ચાતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સપરિચ્ચાગેન મહાદાનં પવત્તેસિ. અટ્ઠમિયં ચાતુદ્દસિયં પન્નરસિયઞ્ચ નિચ્ચં દાનસાલં ગન્ત્વા દાનં ઓલોકેસિ. સો એકદા પુણ્ણમદિવસે પાતોવ સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અત્તના દિન્નદાનં આવજ્જેન્તો બાહિરવત્થું અત્તના અદિન્નં નામ અદિસ્વા ‘‘મયા બાહિરવત્થુ અદિન્નં નામ નત્થિ, ન મં બાહિરદાનં તોસેતિ, અહં અજ્ઝત્તિકદાનં દાતુકામો, અહો વત અજ્જ મમ દાનસાલં ગતકાલે કોચિદેવ યાચકો બાહિરવત્થું અયાચિત્વા અજ્ઝત્તિકસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, સચે હિ મે કોચિ હદયમંસસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, કણયેન ઉરં પહરિત્વા પસન્નઉદકતો સનાળં પદુમં ઉદ્ધરન્તો વિય લોહિતબિન્દૂનિ પગ્ઘરન્તં હદયં નીહરિત્વા દસ્સામિ. સચે સરીરમંસસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, અવલેખનસત્થકેન તેલસિઙ્ગં લિખન્તો વિય સરીરમંસં ઓતારેત્વા દસ્સામિ. સચે લોહિતસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, યન્તમુખે પક્ખન્દિત્વા ઉપનીતં ભાજનં પૂરેત્વા લોહિતં દસ્સામિ. સચે વા પન કોચિ ‘ગેહે મે કમ્મં નપ્પવત્તતિ, ગેહે મે દાસકમ્મં કરોહી’તિ વદેય્ય, રાજવેસં અપનેત્વા બહિ ઠત્વા અત્તાનં સાવેત્વા દાસકમ્મં કરિસ્સામિ. સચે મે કોચિ અક્ખિનો નામં ગણ્હેય્ય, તાલમિઞ્જં નીહરન્તો વિય અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા દસ્સામી’’તિ ચિન્તેસિ.

ઇતિ સો –

‘‘યંકિઞ્ચિ માનુસં દાનં, અદિન્નં મે ન વિજ્જતિ;
યોપિ યાચેય્ય મં ચક્ખું, દદેય્યં અવિકમ્પિતો’’તિ. (ચરિયા॰ ૧.૫૨) –

ચિન્તેત્વા સોળસહિ ગન્ધોદકઘટેહિ ન્હાયિત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતો દાનગ્ગં અગમાસિ. સક્કો તસ્સ અજ્ઝાસયં વિદિત્વા ‘‘સિવિરાજા ‘અજ્જ સમ્પત્તયાચકાનં ચક્ખૂનિ ઉપ્પાટેત્વા દસ્સામી’તિ ચિન્તેસિ, સક્ખિસ્સતિ નુ ખો દાતું, ઉદાહુ નો’’તિ તસ્સ વિમંસનત્થાય જરાપત્તો અન્ધબ્રાહ્મણો વિય હુત્વા રઞ્ઞો દાનગ્ગગમનકાલે એકસ્મિં ઉન્નતપ્પદેસે હત્થં પસારેત્વા રાજાનં જયાપેત્વા અટ્ઠાસિ. રાજા તદભિમુખં વારણં પેસેત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, કિં વદેસી’’તિ પુચ્છિ. અથ નં સક્કો ‘‘મહારાજ, તવ દાનજ્ઝાસયં નિસ્સાય સમુગ્ગતેન કિત્તિઘોસેન સકલલોકસન્નિવાસો નિરન્તરં ફુટો, અહં અન્ધો, ત્વં દ્વિચક્ખુકો’’તિ વત્વા ચક્ખું યાચન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૫૨. ‘‘દૂરે અપસ્સં થેરોવ, ચક્ખું યાચિતુમાગતો;
એકનેત્તા ભવિસ્સામ, ચક્ખું મે દેહિ યાચિતો’’તિ.

તત્થ **દૂરે**તિ ઇતો દૂરે વસન્તો. **થેરો**તિ જરાજિણ્ણથેરો. **એકનેત્તા**તિ એકં નેત્તં મય્હં દેહિ, એવં દ્વેપિ એકેકનેત્તા ભવિસ્સામાતિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘ઇદાનેવાહં પાસાદે નિસિન્નો ચિન્તેત્વા આગતો, અહો મે લાભો, અજ્જેવ મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતિ, અદિન્નપુબ્બં દાનં દસ્સામી’’તિ તુટ્ઠમાનસો દુતિયં ગાથમાહ –

૫૩. ‘‘કેનાનુસિટ્ઠો ઇધ માગતોસિ, વનિબ્બક ચક્ખુપથાનિ યાચિતું;
સુદુચ્ચજં યાચસિ ઉત્તમઙ્ગં, યમાહુ નેત્તં પુરિસેન ‘દુચ્ચજ’ન્તિ.

તત્થ **વનિબ્બકા**તિ તં આલપતિ. **ચક્ખુપથાની**તિ ચક્ખૂનમેતં નામં. **યમાહૂ**તિ યં પણ્ડિતા ‘‘દુચ્ચજ’’ન્તિ કથેન્તિ.

ઇતો પરં ઉત્તાનસમ્બન્ધગાથા પાળિનયેનેવ વેદિતબ્બા –

૫૪. ‘‘યમાહુ દેવેસુ સુજમ્પતીતિ, મઘવાતિ નં આહુ મનુસ્સલોકે;
તેનાનુસિટ્ઠો ઇધ માગતોસ્મિ, વનિબ્બકો ચક્ખુપથાનિ યાચિતું.

૫૫. ‘‘વનિબ્બતો મય્હ વનિં અનુત્તરં, દદાહિ તે ચક્ખુપથાનિ યાચિતો;
દદાહિ મે ચક્ખુપથં અનુત્તરં, યમાહુ નેત્તં પુરિસેન દુચ્ચજં.

૫૬. ‘‘યેન અત્થેન આગચ્છિ, યમત્થમભિપત્થયં;
તે તે ઇજ્ઝન્તુ સઙ્કપ્પા, લભ ચક્ખૂનિ બ્રાહ્મણ.

૫૭. ‘‘એકં તે યાચમાનસ્સ, ઉભયાનિ દદામહં;
સ ચક્ખુમા ગચ્છ જનસ્સ પેક્ખતો, યદિચ્છસે ત્વં તદતે સમિજ્ઝતૂ’’તિ.

તત્થ **વનિબ્બતો**તિ યાચન્તસ્સ. **વનિ**ન્તિ યાચનં. **તે તે**તિ તે તવ તસ્સ અત્થસ્સ સઙ્કપ્પા. **સ ચક્ખુમા**તિ સો ત્વં મમ ચક્ખૂહિ ચક્ખુમા હુત્વા. **યદિચ્છસે ત્વં તદતે સમિજ્ઝતૂ**તિ યં ત્વં મમ સન્તિકા ઇચ્છસિ, તં તે સમિજ્ઝતૂતિ.

રાજા એત્તકં કથેત્વા ‘‘ઇધેવ મયા અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા દાતું અસારુપ્પ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા બ્રાહ્મણં આદાય અન્તેપુરં ગન્ત્વા રાજાસને નિસીદિત્વા સીવિકં નામ વેજ્જં પક્કોસાપેત્વા ‘‘અક્ખિં મે સોધેહી’’તિ આહ. ‘‘અમ્હાકં કિર રાજા અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ દાતુકામો’’તિ સકલનગરે એકકોલાહલં અહોસિ. અથ સેનાપતિઆદયો રાજવલ્લભા ચ નાગરા ચ ઓરોધા ચ સબ્બે સન્નિપતિત્વા રાજાનં વારેન્તા તિસ્સો ગાથા અવોચું –

૫૮. ‘‘મા નો દેવ અદા ચક્ખું, મા નો સબ્બે પરાકરિ;
ધનં દેહિ મહારાજ, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ.

૫૯. ‘‘યુત્તે દેવ રથે દેહિ, આજાનીયે ચલઙ્કતે;
નાગે દેહિ મહારાજ, હેમકપ્પનવાસસે.

૬૦. ‘‘યથા તં સિવયો સબ્બે, સયોગ્ગા સરથા સદા;
સમન્તા પરિકિરેય્યું, એવં દેહિ રથેસભા’’તિ.

તત્થ **પરાકરી**તિ પરિચ્ચજિ. અક્ખીસુ હિ દિન્નેસુ રજ્જં ત્વં ન કારેસ્સસિ, અઞ્ઞો રાજા ભવિસ્સતિ, એવં તયા મયં પરિચ્ચત્તા નામ ભવિસ્સામાતિ અધિપ્પાયેનેવમાહંસુ. **પરિકિરેય્યુ**ન્તિ પરિવારેય્યું. **એવં દેહી**તિ યથા તં અવિકલચક્ખું સિવયો પરિવારેય્યું, એવં બાહિરધનમેવસ્સ દેહિ, મા અક્ખીનિ. અક્ખીસુ હિ દિન્નેસુ ન તં સિવયો પરિવારેસ્સન્તીતિ.

અથ રાજા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૬૧. ‘‘યો વે દસ્સન્તિ વત્વાન, અદાને કુરુતે મનો;
ભૂમ્યં સો પતિતં પાસં, ગીવાયં પટિમુઞ્ચતિ.

૬૨. ‘‘યો વે દસ્સન્તિ વત્વાનં, અદાને કુરુતે મનો;
પાપા પાપતરો હોતિ, સમ્પત્તો યમસાધનં.

૬૩. ‘‘યઞ્હિ યાચે તઞ્હિ દદે, યં ન યાચે ન તં દદે;
સ્વાહં તમેવ દસ્સામિ, યં મં યાચતિ બ્રાહ્મણો’’તિ.

તત્થ **પટિમુઞ્ચતી**તિ પવેસેતિ. **પાપા પાપતરો**તિ લામકાપિ લામકતરો નામ હોતિ. **સમ્પત્તો યમસાધન**ન્તિ યમસ્સ આણાપવત્તિટ્ઠાનં ઉસ્સદનિરયં એસ પત્તોયેવ નામ હોતિ. **યઞ્હિ યાચે**તિ યં યાચકો યાચેય્ય, દાયકોપિ તમેવ દદેય્ય, ન અયાચિતં, અયઞ્ચ બ્રાહ્મણો મં ચક્ખું યાચતિ, ન મુત્તાદિકં ધનં, તદેવસ્સાહં દસ્સામીતિ વદતિ.

અથ નં અમચ્ચા ‘‘કિં પત્થેત્વા ચક્ખૂનિ દેસી’’તિ પુચ્છન્તા ગાથમાહંસુ –

૬૪. ‘‘આયું નુ વણ્ણં નુ સુખં બલં નુ, કિં પત્થયાનો નુ જનિન્દ દેસિ;
કથઞ્હિ રાજા સિવિનં અનુત્તરો, ચક્ખૂનિ દજ્જા પરલોકહેતૂ’’તિ.

તત્થ **પરલોકહેતૂ**તિ મહારાજ, કથં નામ તુમ્હાદિસો પણ્ડિતપુરિસો સન્દિટ્ઠિકં ઇસ્સરિયં પહાય પરલોકહેતુ ચક્ખૂનિ દદેય્યાતિ.

અથ નેસં કથેન્તો રાજા ગાથમાહ –

૬૫. ‘‘ન વાહમેતં યસસા દદામિ, ન પુત્તમિચ્છે ન ધનં ન રટ્ઠં;
સતઞ્ચ ધમ્મો ચરિતો પુરાણો, ઇચ્ચેવ દાને રમતે મનો મમા’’તિ.

તત્થ **ન વાહન્તિ** ન વે અહં. **યસસા**તિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા યસસ્સ કારણા. **ન પુત્તમિચ્છે**તિ ઇમસ્સ ચક્ખુદાનસ્સ ફલેન નેવાહં પુત્તં ઇચ્છામિ, ન ધનં ન રટ્ઠં, અપિચ સતં પણ્ડિતાનં સબ્બઞ્ઞુબોધિસત્તાનં એસ આચિણ્ણો સમાચિણ્ણો પોરાણકમગ્ગો, યદિદં પારમીપૂરણં નામ. ન હિ પારમિયો અપૂરેત્વા બોધિપલ્લઙ્કે સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિતું સમત્થો નામ અત્થિ, અહઞ્ચ પારમિયો પૂરેત્વા બુદ્ધો ભવિતુકામો. **ઇચ્ચેવ દાને રમતે મનો મમા**તિ ઇમિના કારણેન મમ મનો દાનેયેવ નિરતોતિ વદતિ.

સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ ધમ્મસેનાપતિસારિપુત્તત્થેરસ્સ ચરિયાપિટકં દેસેન્તો ‘‘મય્હં દ્વીહિ ચક્ખૂહિપિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ પિયતર’’ન્તિ દીપેતું આહ –

‘‘ન મે દેસ્સા ઉભો ચક્ખૂ, અત્તાનં મે ન દેસ્સિયં;
સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં, તસ્મા ચક્ખું અદાસહ’’ન્તિ. (ચરિયા॰ ૧.૬૬);

મહાસત્તસ્સ પન કથં સુત્વા અમચ્ચેસુ અપ્પટિભાણેસુ ઠિતેસુ મહાસત્તો સીવિકં વેજ્જં ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૬૬. ‘‘સખા ચ મિત્તો ચ મમાસિ સીવિક, સુસિક્ખિતો સાધુ કરોહિ મે વચો;
ઉદ્ધરિત્વા ચક્ખૂનિ મમં જિગીસતો, હત્થેસુ ઠપેહિ વનિબ્બકસ્સા’’તિ.

તસ્સત્થો – સમ્મ સીવિક, ત્વં મય્હં સહાયો ચ મિત્તો ચ વેજ્જસિપ્પે ચાસિ સુસિક્ખિતો, સાધુ મે વચનં કરોહિ. મમ જિગીસતો ઉપધારેન્તસ્સ ઓલોકેન્તસ્સેવ તાલમિઞ્જં વિય મે અક્ખીનિ ઉદ્ધરિત્વા ઇમસ્સ યાચકસ્સ હત્થેસુ ઠપેહીતિ.

અથ નં સીવિકો આહ ‘‘ચક્ખુદાનં નામ ભારિયં, ઉપધારેહિ, દેવા’’તિ. સીવિક, ઉપધારિતં મયા, ત્વં મા પપઞ્ચં કરોહિ, મા મયા સદ્ધિં બહું કથેહીતિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘અયુત્તં માદિસસ્સ સુસિક્ખિતસ્સ વેજ્જસ્સ રઞ્ઞો અક્ખીસુ સત્થપાતન’’ન્તિ. સો નાનાભેસજ્જાનિ ઘંસિત્વા ભેસજ્જચુણ્ણેન નીલુપ્પલં પરિભાવેત્વા દક્ખિણક્ખિં ઉપસિઙ્ઘાપેસિ, અક્ખિ પરિવત્તિ, દુક્ખવેદના ઉપ્પજ્જિ. ‘‘સલ્લક્ખેહિ, મહારાજ, પટિપાકતિકકરણં મય્હં ભારો’’તિ. ‘‘અલઞ્હિ તાત મા પપઞ્ચં કરી’’તિ. સો પરિભાવેત્વા પુન ઉપસિઙ્ઘાપેસિ, અક્ખિ અક્ખિકૂપતો મુચ્ચિ, બલવતરા વેદના ઉદપાદિ. ‘‘સલ્લક્ખેહિ મહારાજ, સક્કોમહં પટિપાકતિકં કાતુ’’ન્તિ. ‘‘મા પપઞ્ચં કરી’’તિ. સો તતિયવારે ખરતરં પરિભાવેત્વા ઉપનામેસિ. અક્ખિ ઓસધબલેન પરિબ્ભમિત્વા અક્ખિકૂપતો નિક્ખમિત્વા ન્હારુસુત્તકેન ઓલમ્બમાનં અટ્ઠાસિ. સલ્લક્ખેહિ નરિન્દ, પુન પાકતિકકરણં મય્હં બલન્તિ. મા પપઞ્ચં કરીતિ. અધિમત્તા વેદના ઉદપાદિ, લોહિતં પગ્ઘરિ, નિવત્થસાટકા લોહિતેન તેમિંસુ. ઓરોધા ચ અમચ્ચા ચ રઞ્ઞો પાદમૂલે પતિત્વા ‘‘દેવ અક્ખીનિ મા દેહી’’તિ મહાપરિદેવં પરિદેવિંસુ.

રાજા વેદનં અધિવાસેત્વા ‘‘તાત, મા પપઞ્ચં કરી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ વામહત્થેન અક્ખિં ધારેત્વા દક્ખિણહત્થેન સત્થકં આદાય અક્ખિસુત્તકં છિન્દિત્વા અક્ખિં ગહેત્વા મહાસત્તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. સો વામક્ખિના દક્ખિણક્ખિં ઓલોકેત્વા વેદનં અધિવાસેત્વા ‘‘એહિ બ્રાહ્મણા’’તિ બ્રાહ્મણં પક્કોસિત્વા ‘‘મમ ઇતો અક્ખિતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણક્ખિમેવ પિયતરં, તસ્સ મે ઇદં પચ્ચયો હોતૂ’’તિ વત્વા બ્રાહ્મણસ્સ અક્ખિં અદાસિ. સો તં ઉક્ખિપિત્વા અત્તનો અક્ખિમ્હિ ઠપેસિ. તં તસ્સાનુભાવેન વિકસિતનીલુપ્પલં વિય હુત્વા પતિટ્ઠાસિ. મહાસત્તો વામક્ખિના તસ્સ તં અક્ખિં દિસ્વા ‘‘અહો, સુદિન્નં મયા

અક્ખિદાન’’ન્તિ અન્તો સમુગ્ગતાય પીતિયા નિરન્તરં ફુટો હુત્વા ઇતરમ્પિ અક્ખિં અદાસિ. સક્કો તમ્પિ અત્તનો અક્ખિમ્હિ ઠપેત્વા રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા મહાજનસ્સ ઓલોકેન્તસ્સેવ નગરા નિક્ખમિત્વા દેવલોકમેવ ગતો. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દિયડ્ઢગાથમાહ –

૬૭. ‘‘ચોદિતો સિવિરાજેન, સીવિકો વચનંકરો;
રઞ્ઞો ચક્ખૂનુદ્ધરિત્વા, બ્રાહ્મણસ્સૂપનામયિ;
સચક્ખુ બ્રાહ્મણો આસિ, અન્ધો રાજા ઉપાવિસી’’તિ.

રઞ્ઞો ન ચિરસ્સેવ અક્ખીનિ રુહિંસુ, રુહમાનાનિ ચ આવાટભાવં અપ્પત્વા કમ્બલગેણ્ડુકેન વિય ઉગ્ગતેન મંસપિણ્ડેન પૂરેત્વા ચિત્તકમ્મરૂપસ્સ વિય અક્ખીનિ અહેસું, વેદના પચ્છિજ્જિ. અથ મહાસત્તો કતિપાહં પાસાદે વસિત્વા ‘‘કિં અન્ધસ્સ રજ્જેન, અમચ્ચાનં રજ્જં નિય્યાદેત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા તેસં તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘એકો મુખધોવનાદિદાયકો કપ્પિયકારકોવ મય્હં સન્તિકે ભવિસ્સતિ, સરીરકિચ્ચટ્ઠાનેસુપિ મે રજ્જુકં બન્ધથા’’તિ વત્વા સારથિં આમન્તેત્વા ‘‘રથં યોજેહી’’તિ આહ. અમચ્ચા પનસ્સ રથેન ગન્તું અદત્વા સુવણ્ણસિવિકાય નં નેત્વા પોક્ખરણીતીરે નિસીદાપેત્વા આરક્ખં સંવિધાય પટિક્કમિંસુ. રાજા પલ્લઙ્કેન નિસિન્નો અત્તનો દાનં આવજ્જેસિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ આસનં ઉણ્હં અહોસિ. સો આવજ્જેન્તો તં કારણં દિસ્વા ‘‘મહારાજસ્સ વરં દત્વા ચક્ખું પટિપાકતિકં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તત્થ ગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ અવિદૂરે અપરાપરં ચઙ્કમિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઇમા ગાથા આહ –

૬૮. ‘‘તતો સો કતિપાહસ્સ, ઉપરૂળ્હેસુ ચક્ખુસુ;
સૂતં આમન્તયી રાજા, સિવીનં રટ્ઠવડ્ઢનો.

૬૯. ‘‘યોજેહિ સારથિ યાનં, યુત્તઞ્ચ પટિવેદય;
ઉય્યાનભૂમિં ગચ્છામ, પોક્ખરઞ્ઞો વનાનિ ચ.

૭૦. ‘‘સો ચ પોક્ખરણીતીરે, પલ્લઙ્કેન ઉપાવિસિ;
તસ્સ સક્કો પાતુરહુ, દેવરાજા સુજમ્પતી’’તિ.

સક્કોપિ મહાસત્તેન પદસદ્દં સુત્વા ‘‘કો એસો’’તિ પુટ્ઠો ગાથમાહ –

૭૧. ‘‘સક્કોહમસ્મિ દેવિન્દો, આગતોસ્મિ તવન્તિકે;
વરં વરસ્સુ રાજીસિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી’’તિ. –

એવં વુત્તે રાજા ગાથમાહ –

૭૨. ‘‘પહૂતં મે ધનં સક્ક, બલં કોસો ચનપ્પકો;
અન્ધસ્સ મે સતો દાનિ, મરણઞ્ઞેવ રુચ્ચતી’’તિ.

તત્થ **મરણઞ્ઞેવ રુચ્ચતી**તિ દેવરાજ, ઇદાનિ મય્હં અન્ધભાવેન મરણમેવ રુચ્ચતિ, તં મે દેહીતિ.

અથ નં સક્કો આહ ‘‘સિવિરાજ, કિં પન ત્વં મરિતુકામો હુત્વા મરણં રોચેસિ, ઉદાહુ અન્ધભાવેના’’તિ? ‘‘અન્ધભાવેન દેવા’’તિ. ‘‘મહારાજ, દાનં નામ ન કેવલં સમ્પરાયત્થમેવ દીયતિ, દિટ્ઠધમ્મત્થાયપિ પચ્ચયો હોતિ, ત્વઞ્ચ એકં ચક્ખું યાચિતો દ્વે અદાસિ, તેન સચ્ચકિરિયં કરોહી’’તિ કથં સમુટ્ઠાપેત્વા આહ –

૭૩. ‘‘યાનિ સચ્ચાનિ દ્વિપદિન્દ, તાનિ ભાસસ્સુ ખત્તિય;
સચ્ચં તે ભણમાનસ્સ, પુન ચક્ખુ ભવિસ્સતી’’તિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘સક્ક, સચેસિ મમ ચક્ખું દાતુકામો, અઞ્ઞં ઉપાયં મા કરિ, મમ દાનનિસ્સન્દેનેવ મે ચક્ખુ ઉપ્પજ્જતૂ’’તિ વત્વા સક્કેન ‘‘મહારાજ, અહં સક્કો દેવરાજાપિ ન પરેસં ચક્ખું દાતું સક્કોમિ, તયા દિન્નદાનસ્સ ફલેનેવ તે ચક્ખુ ઉપ્પજ્જિસ્સતી’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ મયા દાનં સુદિન્ન’’ન્તિ વત્વા સચ્ચકિરિયં કરોન્તો ગાથમાહ –

૭૪. ‘‘યે મં યાચિતુમાયન્તિ, નાનાગોત્તા વનિબ્બકા;
યોપિ મં યાચતે તત્થ, સોપિ મે મનસો પિયો;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, ચક્ખુ મે ઉપપજ્જથા’’તિ.

તત્થ **યે મ**ન્તિ યે મં યાચિતું આગચ્છન્તિ, તેસુ યાચકેસુ આગચ્છન્તેસુ યોપિ મં યાચતે, સોપિ મે મનસો પિયો. **એતેના**તિ સચે મમ સબ્બેપિ યાચકા પિયા, સચ્ચમેવેતં મયા વુત્તં, એતેન મે સચ્ચવચનેન એકં મે ચક્ખુ ઉપપજ્જથ ઉપપજ્જતૂતિ આહ.

અથસ્સ વચનાનન્તરમેવ પઠમં ચક્ખુ ઉદપાદિ. તતો દુતિયસ્સ ઉપ્પજ્જનત્થાય ગાથાદ્વયમાહ –

૭૫. ‘‘યં મં સો યાચિતું આગા, દેહિ ચક્ખુન્તિ બ્રાહ્મણો;
તસ્સ ચક્ખૂનિ પાદાસિં, બ્રાહ્મણસ્સ વનિબ્બતો.

૭૬. ‘‘ભિય્યો મં આવિસી પીતિ, સોમનસ્સઞ્ચનપ્પકં;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, દુતિયં મે ઉપપજ્જથા’’તિ.

તત્થ **યં મ**ન્તિ યો મં યાચતિ. **સો**તિ સો ચક્ખુવિકલો બ્રાહ્મણો ‘‘દેહિ મે ચક્ખુ’’ન્તિ યાચિતું આગતો. **વનિબ્બતો**તિ યાચન્તસ્સ. **ભિય્યો મં આવિસી**તિ બ્રાહ્મણસ્સ ચક્ખૂનિ દત્વા અન્ધકાલતો પટ્ઠાય તસ્મિં અન્ધકાલે તથારૂપં વેદનં અગણેત્વા ‘‘અહો સુદિન્નં મે દાન’’ન્તિ પચ્ચવેક્ખન્તં મં ભિય્યો અતિરેકતરા પીતિ આવિસિ, મમ હદયં પવિટ્ઠા, સોમનસ્સઞ્ચ મમ અનન્તં અપરિમાણં ઉપ્પજ્જિ. **એતેના**તિ સચે મમ તદા અનપ્પકં પીતિસોમનસ્સં ઉપ્પન્નં, સચ્ચમેવેતં મયા વુત્તં, એતેન મે સચ્ચવચનેન દુતિયમ્પિ ચક્ખુ ઉપપજ્જતૂતિ આહ.

તઙ્ખણઞ્ઞેવ દુતિયમ્પિ ચક્ખુ ઉદપાદિ. તાનિ પનસ્સ ચક્ખૂનિ નેવ પાકતિકાનિ, ન દિબ્બાનિ. સક્કબ્રાહ્મણસ્સ હિ દિન્નં ચક્ખું પુન પાકતિકં કાતું ન સક્કા, ઉપહતવત્થુનો ચ દિબ્બચક્ખુ નામ ન ઉપ્પજ્જતિ, તાનિ પનસ્સ સચ્ચપારમિતાનુભાવેન સમ્ભૂતાનિ ચક્ખૂનીતિ વુત્તાનિ. તેસં ઉપ્પત્તિસમકાલમેવ સક્કાનુભાવેન સબ્બા રાજપરિસા સન્નિપતિતાવ અહેસું. અથસ્સ સક્કો મહાજનમજ્ઝેયેવ થુતિં કરોન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૭૭. ‘‘ધમ્મેન ભાસિતા ગાથા, સિવીનં રટ્ઠવડ્ઢન;
એતાનિ તવ નેત્તાનિ, દિબ્બાનિ પટિદિસ્સરે.

૭૮. ‘‘તિરોકુટ્ટં તિરોસેલં, સમતિગ્ગય્હ પબ્બતં;
સમન્તા યોજનસતં, દસ્સનં અનુભોન્તુ તે’’તિ.

તત્થ **ધમ્મેન ભાસિતા**તિ મહારાજ, ઇમા તે ગાથા ધમ્મેન સભાવેનેવ ભાસિતા. **દિબ્બાની**તિ દિબ્બાનુભાવયુત્તાનિ. **પટિદિસ્સરે**તિ પટિદિસ્સન્તિ. **તિરોકુટ્ટ**ન્તિ મહારાજ, ઇમાનિ તે ચક્ખૂનિ દેવતાનં ચક્ખૂનિ વિય પરકુટ્ટં પરસેલં યંકિઞ્ચિ પબ્બતમ્પિ સમતિગ્ગય્હ અતિક્કમિત્વા સમન્તા દસ દિસા યોજનસતં રૂપદસ્સનં અનુભોન્તુ સાધેન્તૂતિ અત્થો.

ઇતિ સો આકાસે ઠત્વા મહાજનમજ્ઝે ઇમા ગાથા ભાસિત્વા ‘‘અપ્પમત્તો હોહી’’તિ મહાસત્તં ઓવદિત્વા દેવલોકમેવ ગતો. મહાસત્તોપિ મહાજનપરિવુતો મહન્તેન સક્કારેન નગરં પવિસિત્વા સુચન્દકં પાસાદં અભિરુહિ. તેન ચક્ખૂનં પટિલદ્ધભાવો સકલસિવિરટ્ઠે પાકટો જાતો. અથસ્સ દસ્સનત્થં સકલરટ્ઠવાસિનો બહું પણ્ણાકારં ગહેત્વા આગમિંસુ. મહાસત્તો ‘‘ઇમસ્મિં મહાજનસન્નિપાતે મમ દાનં વણ્ણયિસ્સામી’’તિ રાજદ્વારે મહામણ્ડપં કારેત્વા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા સબ્બસેનિયો સન્નિપાતેત્વા ‘‘અમ્ભો, સિવિરટ્ઠવાસિનો ઇમાનિ મે દિબ્બચક્ખૂનિ દિસ્વા ઇતો પટ્ઠાય દાનં અદત્વા મા ભુઞ્જથા’’તિ ધમ્મં દેસેન્તો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૭૯. ‘‘કો નીધ વિત્તં ન દદેય્ય યાચિતો, અપિ વિસિટ્ઠં સુપિયમ્પિ અત્તનો;
તદિઙ્ઘ સબ્બે સિવયો સમાગતા, દિબ્બાનિ નેત્તાનિ મમજ્જ પસ્સથ.

૮૦. ‘‘તિરોકુટ્ટં તિરોસેલં, સમતિગ્ગય્હ પબ્બતં;
સમન્તા યોજનસતં, દસ્સનં અનુભોન્તિ મે.

૮૧. ‘‘ન ચાગમત્તા પરમત્થિ કિઞ્ચિ, મચ્ચાનં ઇધ જીવિતે;
દત્વાન માનુસં ચક્ખું, લદ્ધં મે ચક્ખું અમાનુસં.

૮૨. ‘‘એતમ્પિ દિસ્વા સિવયો, દેથ દાનાનિ ભુઞ્જથ;
દત્વા ચ ભુત્વા ચ યથાનુભાવં, અનિન્દિતા સગ્ગમુપેથ ઠાન’’ન્તિ.

તત્થ **કોનીધા**તિ કો નુ ઇધ. **અપિ વિસિટ્ઠ**ન્તિ ઉત્તમમ્પિ સમાનં. **ચાગમત્તા**તિ ચાગપમાણતો અઞ્ઞં વરં નામ નત્થિ. **ઇધ જીવિતે**તિ ઇમસ્મિં જીવલોકે. ‘‘ઇધ જીવત’’ન્તિપિ પાઠો, ઇમસ્મિં લોકે જીવમાનાનન્તિ અત્થો. **અમાનુસ**ન્તિ દિબ્બચક્ખુ મયા લદ્ધં, ઇમિના કારણેન વેદિતબ્બમેતં ‘‘ચાગતો ઉત્તમં નામ નત્થી’’તિ. **એતમ્પિ દિસ્વા**તિ એતં મયા લદ્ધં દિબ્બચક્ખું દિસ્વાપિ.

ઇતિ ઇમાહિ ચતૂહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેત્વા તતો પટ્ઠાય અન્વદ્ધમાસં પન્નરસુપોસથેસુ મહાજનં સન્નિપાતાપેત્વા નિચ્ચં ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકં પૂરેન્તોવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પોરાણકપણ્ડિતા બાહિરદાનેન અસન્તુટ્ઠા સમ્પત્તયાચકાનં અત્તનો ચક્ખૂનિ ઉપ્પાટેત્વા અદંસૂ’’તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સીવિકવેજ્જો આનન્દો અહોસિ, સક્કો અનુરુદ્ધો અહોસિ, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, સિવિરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સિવિજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૫૦૦] ૪. સિરીમન્તજાતકવણ્ણના

૮૩-૧૦૩. પઞ્ઞાયુપેતં સિરિયા વિહીનન્તિ અયં સિરીમન્તપઞ્હો **મહાઉમઙ્ગે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

સિરીમન્તજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૫૦૧] ૫. રોહણમિગજાતકવણ્ણના

એતે યૂથા પતિયન્તીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો આયસ્મતો આનન્દસ્સ જીવિતપરિચ્ચાગં આરબ્ભ કથેસિ. સો પનસ્સ જીવિતપરિચ્ચાગો અસીતિનિપાતે **ચૂળહંસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.૧ આદયો) ધનપાલદમને આવિ ભવિસ્સતિ. એવં તેનાયસ્મતા સત્થુ અત્થાય જીવિતે પરિચ્ચત્તે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, આયસ્મા આનન્દો સેક્ખપટિસમ્ભિદપ્પત્તો હુત્વા દસબલસ્સત્થાય જીવિતં પરિચ્ચજી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ મમત્થાય જીવિતં પરિચ્ચજિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે ખેમા નામસ્સ અગ્ગમહેસી અહોસિ. તદા બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે મિગયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ સોભગ્ગપ્પત્તો. કનિટ્ઠોપિસ્સ ચિત્તમિગો નામ સુવણ્ણવણ્ણોવ અહોસિ, કનિટ્ઠભગિનીપિસ્સ સુતના નામ સુવણ્ણવણ્ણાવ અહોસિ. મહાસત્તો પન રોહણો નામ મિગરાજા અહોસિ. સો હિમવન્તે દ્વે પબ્બતરાજિયો અતિક્કમિત્વા તતિયાય અન્તરે રોહણં નામ સરં નિસ્સાય અસીતિમિગસહસ્સપરિવારો વાસં કપ્પેસિ. સો અન્ધે જિણ્ણે માતાપિતરો પોસેસિ. અથેકો બારાણસિતો અવિદૂરે નેસાદગામવાસી નેસાદપુત્તો હિમવન્તં પવિટ્ઠો મહાસત્તં દિસ્વા અત્તનો ગામં આગન્ત્વા અપરભાગે કાલં કરોન્તો પુત્તસ્સારોચેસિ ‘‘તાત, અમ્હાકં કમ્મભૂમિયં અસુકસ્મિં નામ ઠાને સુવણ્ણવણ્ણો મિગો વસતિ, સચે રાજા પુચ્છેય્ય, કથેય્યાસી’’તિ.

અથેકદિવસં ખેમા દેવી પચ્ચૂસકાલે સુપિનં અદ્દસ. એવરૂપો સુપિનો અહોસિ – સુવણ્ણવણ્ણો મિગો આગન્ત્વા કઞ્ચનપીઠે નિસીદિત્વા સુવણ્ણકિઙ્કિણિકં આકોટેન્તો વિય મધુરસ્સરેન દેવિયા ધમ્મં દેસેતિ, સા સાધુકારં દત્વા ધમ્મં સુણાતિ. મિગો ધમ્મકથાય અનિટ્ઠિતાય એવ ઉટ્ઠાય ગચ્છતિ, સા ‘‘મિગં ગણ્હથ ગણ્હથા’’તિ વદન્તીયેવ પબુજ્ઝિ. પરિચારિકાયો તસ્સા સદ્દં સુત્વા ‘‘પિહિતદ્વારવાતપાનં ગેહં વાતસ્સપિ ઓકાસો નત્થિ, અય્યા, ઇમાય વેલાય મિગં ગણ્હાપેતી’’તિ અવહસિંસુ. સા તસ્મિં ખણે ‘‘સુપિનો અય’’ન્તિ ઞત્વા ચિન્તેસિ ‘‘સુપિનોતિ વુત્તે રાજા અનાદરો ભવિસ્સતિ, ‘દોહળો ઉપ્પન્નો’તિ વુત્તે પન આદરેન પરિયેસિસ્સતિ, સુવણ્ણવણ્ણસ્સ મિગસ્સ ધમ્મકથં સુણિસ્સામી’’તિ. સા ગિલાનાલયં કત્વા નિપજ્જિ. રાજા આગન્ત્વા ‘‘ભદ્દે, કિં તે અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, અઞ્ઞં નત્થિ, દોહળો પન મે ઉપ્પન્નો’’તિ. ‘‘કિં ઇચ્છસિ દેવી’’તિ? ‘‘સુવણ્ણવણ્ણસ્સ

ધમ્મિકમિગસ્સ ધમ્મં સોતુકામા દેવા''તિ. ''ભદ્દે, યં નત્થિ, તત્થ તે દોહળો ઉપ્પન્નો, સુવણ્ણવણ્ણો નામ મિગોયેવ નત્થી''તિ. સો ''સચે ન લભામિ, ઇધેવ મે મરણ''ન્તિ રઞ્ઞો પિટ્ઠિં દત્વા નિપજ્જિ.

રાજા ''સચે અત્થિ, લભિસ્સસી''તિ પરિસમજ્ઝે નિસીદિત્વા **મોરજાતકે** (જા॰ ૧.૨.૧૭ આદયો) વુત્તનયેનેવ અમચ્ચે ચ બ્રાહ્મણે ચ પુચ્છિત્વા ''સુવણ્ણવણ્ણા મિગા નામ હોન્તી''તિ સુત્વા લુદ્દકે સન્નિપાતેત્વા ''એવરૂપો મિગો કેન દિટ્ઠો, કેન સુતો''તિ પુચ્છિત્વા તેન નેસાદપુત્તેન પિતુ સન્તિકા સુતનિયામેન કથિતે ''સમ્મ, તસ્સ તે મિગસ્સ આનીતકાલે મહન્તં સક્કારં કરિસ્સામિ, ગચ્છ આનેહિ ન''ન્તિ વત્વા પરિબ્બયં દત્વા તં પેસેસિ. સોપિ ''સચાહં, દેવ, તં આનેતું ન સક્ખિસ્સામિ, ચમ્મમસ્સ આનેસ્સામિ, તં આનેતું અસક્કોન્તો લોમાનિપિસ્સ આનેસ્સામિ, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થા''તિ વત્વા અત્તનો નિવેસનં ગન્ત્વા પુત્તદારસ્સ પરિબ્બયં દત્વા તત્થ ગન્ત્વા તં મિગરાજાનં દિસ્વા ''કસ્મિં નુ ખો ઠાને પાસં ઓડ્ડેત્વા ઇમં મિગરાજાનં ગણ્હિતું સક્ખિસ્સામી''તિ વીમંસન્તો પાનીયતિત્થે ઓકાસં પસ્સિ. સો દળ્હં ચમ્મયોત્તં વટ્ટેત્વા મહાસત્તસ્સ પાનીયપિવનટ્ઠાને યટ્ઠિપાસં ઓડ્ડેસિ.

પુનદિવસે મહાસત્તો અસીતિયા મિગસહસ્સેહિ સદ્ધિં ગોચરં ચરિત્વા ''પકતિતિત્થેયેવ પાનીયં પિવિસ્સામી''તિ તત્થ ગન્ત્વા ઓતરન્તોયેવ પાસે બજ્ઝિ. સો ''સચાહં ઇદાનેવ બદ્ધરવં રવિસ્સામિ, ઞાતિગણા પાનીયં અપિવિત્વાવ ભીતા પલાયિસ્સન્તી''તિ ચિન્તેત્વા યટ્ઠિયં અલ્લીયિત્વા અત્તનો વસે વત્તેત્વા પાનીયં પિવન્તો વિય અહોસિ. અથ અસીતિયા મિગસહસ્સાનં પાનીયં પિવિત્વા ઉત્તરિત્વા ઠિતકાલે ''પાસં છિન્દિસ્સામી''તિ તિક્ખત્તું આકડ્ઢિ. પઠમવારે ચમ્મં છિજ્જિ, દુતિયવારે મંસં છિજ્જિ, તતિયવારે ન્હારું છિન્દિત્વા પાસો અટ્ઠિં આહચ્ચ અટ્ઠાસિ. સો છિન્દિતું અસક્કોન્તો બદ્ધરવં રવિ, મિગગણા ભાયિત્વા તીહિ ઘટાહિ પલાયિંસુ. ચિત્તમિગો તિણ્ણમ્પિ ઘટાનં અન્તરે મહાસત્તં અદિસ્વા ''ઇદં ભયં ઉપ્પજ્જમાનં મમ ભાતુ ઉપ્પન્નં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા બદ્ધં પસ્સિ. અથ નં મહાસત્તો દિસ્વા ''ભાતિક, મા ઇધ તિટ્ઠ, સાસઙ્કં ઇદં ઠાન''ન્તિ વત્વા ઉય્યોજેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૦૪.''એતે યૂથા પતિયન્તિ, ભીતા મરણસ્સ ચિત્તક;
ગચ્છ તુવમ્પિ માકઙ્ખિ, જીવિસ્સન્તિ તયા સહા''તિ.

તત્થ **એતે**તિ ચક્ખુપથં અતિક્કમિત્વા દૂરગતે સન્ધાયાહ. **પતિયન્તી**તિ પતિગચ્છન્તિ, પલાયન્તીતિ અત્થો. **ચિત્તકા**તિ તં આલપતિ. **તયા સહા**તિ ત્વં એતેસં મમ ઠાને ઠત્વા રાજા હોહિ, એતે તયા સદ્ધિં જીવિસ્સન્તીતિ.

તતો ઉભિન્નમ્પિ તિસ્સો એકન્તરિકગાથાયો હોન્તિ –

૧૦૫.''નાહં રોહણ ગચ્છામિ, હદયં મે અવકસ્સતિ;
ન તં અહં જહિસ્સામિ, ઇધ હિસ્સામિ જીવિતં.

૧૦૬.''તે હિ નૂન મરિસ્સન્તિ, અન્ધા અપરિણાયકા;
ગચ્છ તુવમ્પિ માકઙ્ખિ, જીવિસ્સન્તિ તયા સહ.

૧૦૭.''નાહં રોહણ ગચ્છામિ, હદયં મે અવકસ્સતિ;
ન તં બદ્ધં જહિસ્સામિ, ઇધ હિસ્સામિ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ **રોહણા**તિ મહાસત્તં નામેનાલપતિ. **અવકસ્સતી**તિ કડ્ઢયતિ, સોકેન વા કડ્ઢીયતિ . **તે હિ નૂના**તિ તે અમ્હાકં માતાપિતરો એકંસેનેવ દ્વીસુપિ અમ્હેસુ ઇધ મતેસુ અપરિણાયકા હુત્વા અપ્પટિજગ્ગિયમાના સુસ્સિત્વા મરિસ્સન્તિ, તસ્મા ભાતિક ચિત્તક, ગચ્છ તુવં, તયા સહ તે જીવિસ્સન્તીતિ અત્થો. **ઇધ હિસ્સામી**તિ ઇમસ્મિંયેવ ઠાને જીવિતં જહિસ્સામીતિ.

ઇતિ વત્વા બોધિસત્તસ્સ દક્ખિણપસ્સં નિસ્સાય તં સન્ધારેત્વા અસ્સાસેન્તો અટ્ઠાસિ. સુતનાપિ મિગપોતિકા પલાયિત્વા મિગાનં અન્તરે ઉભો ભાતિકે અપસ્સન્તી ''ઇદં ભયં મમ ભાતિકાનં ઉપ્પન્નં ભવિસ્સતી''તિ નિવત્તિત્વા તેસં સન્તિકં આગતા. નં આગચ્છન્તિં દિસ્વા મહાસત્તો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૧૦૮.''ગચ્છ ભીરુ પલાયસ્સુ, કૂટે બદ્ધોસ્મિ આયસે;
ગચ્છ તુવમ્પિ માકઙ્ખિ, જીવિસ્સન્તિ તયા સહા''તિ.

તત્થ **ભીરૂ**તિ માતુગામો નામ અપ્પમત્તકેનપિ ભાયતિ, તેન નં એવં આલપતિ. **કૂટે**તિ પટિચ્છન્નપાસે. **આયસે**તિ સો હિ અન્તોઉદકે અયક્ખન્ધં કોટ્ટેત્વા તત્થ સારદારું યટ્ઠિં બન્ધિત્વા ઓડ્ડિતો, તસ્મા એવમાહ. **તયા સહા**તિ તે અસીતિસહસ્સા મિગા તયા સદ્ધિં જીવિસ્સન્તીતિ.

તતો પરં પુરિમનયેનેવ તિસ્સો ગાથા હોન્તિ –

૧૦૯.''નાહં રોહણ ગચ્છામિ, હદયં મે અવકસ્સતિ;
ન તં અહં જહિસ્સામિ, ઇધ હિસ્સામિ જીવિતં.

૧૧૦.''તે હિ નૂન મરિસ્સન્તિ, અન્ધા અપરિણાયકા;
ગચ્છ તુવમ્પિ માકઙ્ખિ, જીવિસ્સન્તિ તયા સહ.

૧૧૧.''નાહં રોહણ ગચ્છામિ, હદયં મે અવકસ્સતિ;
ન તં બદ્ધં જહિસ્સામિ, ઇધ હિસ્સામિ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ **તે હિ નૂના**તિ ઇધાપિ માતાપિતરોયેવ સન્ધાયાહ.

સાપિ તથેવ પટિક્ખિપિત્વા મહાસત્તસ્સ વામપસ્સં નિસ્સાય અસ્સાસયમાના અટ્ઠાસિ. લુદ્દોપિ તે મિગે પલાયન્તે દિસ્વા બદ્ધરવઞ્ચ સુત્વા ''બદ્ધો ભવિસ્સતિ મિગરાજા''તિ દળ્હં કચ્છં બન્ધિત્વા મિગમારણસત્તિં આદાય વેગેનાગચ્છિ. મહાસત્તો તં આગચ્છન્તં દિસ્વા નવમં ગાથમાહ –

૧૧૨.''અયં સો લુદ્દકો એતિ, લુદ્દરૂપો સહાવુધો;
યો નો વધિસ્સતિ અજ્જ, ઉસુના સત્તિયા અપી''તિ.

તત્થ **લુદ્દરૂપો**તિ દારુણજાતિકો. **સત્તિયા અપી**તિ સત્તિયાપિ નો પહરિત્વા વધિસ્સતિ, તસ્મા યાવ સો નાગચ્છતિ, તાવ પલાયથાતિ.

તં દિસ્વાપિ ચિત્તમિગો ન પલાયિ. સુતના પન સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તી મરણભયભીતા થોકં પલાયિત્વા – ''અહં દ્વે ભાતિકે પહાય કુહિં પલાયિસ્સામી''તિ અત્તનો જીવિતં જહિત્વા નલાટેન મચ્ચું આદાય પુનાગન્ત્વા ભાતુ વામપસ્સે અટ્ઠાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દસમં ગાથમાહ –

૧૧૩.''સા મુહુત્તં પલાયિત્વા, ભયટ્ટા ભયતજ્જિતા;
સુદુક્કરં અકરા ભીરુ, મરણાયૂપનિવત્તથા''તિ.

તત્થ **મરણાયૂપનિવત્તથા**તિ મરણત્થાય ઉપનિવત્તિ.

લુદ્દોપિ આગન્ત્વા તે તયો જને એકતો ઠિતે દિસ્વા મેત્તચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા એકકુચ્છિયં નિબ્બત્તભાતરો વિય તે મઞ્ઞમાનો ચિન્તેસિ ''મિગરાજા, તાવ પાસે બદ્ધો, ઇમે પન દ્વે જના હિરોત્તપ્પબન્ધનેન બદ્ધા, કિં નુ ખો ઇમે એતસ્સ હોન્તી''તિ? અથ નં પુચ્છન્તો ગાથમાહ –

૧૧૪.''કિં નુ તેમે મિગા હોન્તિ, મુત્તા બદ્ધં ઉપાસરે;
ન તં ચજિતુમિચ્છન્તિ, જીવિતસ્સપિ કારણા''તિ.

તત્થ **કિં નુ તેમે**તિ કિં નુ તે ઇમે. **ઉપાસરે**તિ ઉપાસન્તિ.

અથસ્સ બોધિસત્તો આચિક્ખિ –

૧૧૫.''ભાતરો હોન્તિ મે લુદ્દ, સોદરિયા એકમાતુકા;
ન મં ચજિતુમિચ્છન્તિ, જીવિતસ્સપિ કારણા''તિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ભિય્યોસોમત્તાય મુદુચિત્તો અહોસિ. ચિત્તમિગરાજા તસ્સ મુદુચિત્તભાવં ઞત્વા ''સમ્મ લુદ્દક, મા ત્વં એતં મિગરાજાનં 'મિગમત્તોયેવા'તિ મઞ્ઞિત્થ, અયઞ્હિ અસીતિયા મિગસહસ્સાનં રાજા સીલાચારસમ્પન્નો સબ્બસત્તેસુ મુદુચિત્તો મહાપઞ્ઞો અન્ધે જિણ્ણે માતાપિતરો પોસેતિ. સચે ત્વં એવરૂપં ધમ્મિકં મિગં મારેસિ, એતં મારેન્તો માતાપિતરો ચ નો મઞ્ચ ભગિનિઞ્ચ મેતિ અમ્હે પઞ્ચપિ જને મારેસિયેવ. મય્હં પન ભાતુ જીવિતં દેન્તો પઞ્ચન્નમ્પિ જનાનં જીવિતદાયકોસી''તિ વત્વા ગાથમાહ –

૧૧૬.''તે હિ નૂન મરિસ્સન્તિ, અન્ધા અપરિણાયકા;
પઞ્ચન્નં જીવિતં દેહિ, ભાતરં મુઞ્ચ લુદ્દકા''તિ.

સો તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પસન્નચિત્તો ''મા ભાયિ સામી''તિ વત્વા અનન્તરં ગાથમાહ –

૧૧૭.''સો વો અહં પમોક્ખામિ, માતાપેત્તિભરં મિગં;
નન્દન્તુ માતાપિતરો, મુત્તં દિસ્વા મહામિગ''ન્તિ.

તત્થ **વો**તિ નિપાતમત્તં. **મુત્ત**ન્તિ બન્ધના મુત્તં પસ્સિત્વા.

એવઞ્ચ પન વત્વા ચિન્તેસિ ''રઞ્ઞા દિન્નયસો મય્હં કિં કરિસ્સતિ, સચાહં ઇમં મિગરાજાનં વધિસ્સામિ, અયં વા મે પથવી ભિજ્જિત્વા વિવરં દસ્સતિ, અસનિ વા મે મત્થકે પતિસ્સતિ, વિસ્સજ્જેસ્સામિ ન''ન્તિ. સો મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા યટ્ઠિં પાતેત્વા ચમ્મયોત્તં છિન્દિત્વા મિગરાજાનં આલિઙ્ગિત્વા ઉદકપરિયન્તે નિપજ્જાપેત્વા મુદુચિત્તેન સણિકં પાસા મોચેત્વા ન્હારૂહિ ન્હારું, મંસેન મંસં, ચમ્મેન ચમ્મં સમોધાનેત્વા ઉદકેન લોહિતં ધોવિત્વા મેત્તચિત્તેન પુનપ્પુનં પરિમજ્જિ. તસ્સ મેત્તાનુભાવેનેવ મહાસત્તસ્સ પારમિતાનુભાવેન ચ સબ્બાનિ ન્હારુમંસચમ્માનિ સન્ધીયિંસુ, પાદો સઞ્છન્નછવિ સઞ્છન્નલોમો અહોસિ, અસુકટ્ઠાને બદ્ધો અહોસીતિપિ ન પઞ્ઞાયિ. મહાસત્તો સુખપ્પત્તો હુત્વા અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા ચિત્તમિગો સોમનસ્સજાતો લુદ્દસ્સ અનુમોદનં કરોન્તો ગાથમાહ –

૧૧૮.''એવં લુદ્દક નન્દસ્સુ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભિ;
યથાહમજ્જ નન્દામિ, મુત્તં દિસ્વા મહામિગ''ન્તિ.

અથ મહાસત્તો ''કિં નુ ખો એસ લુદ્દો મં ગણ્હન્તો અત્તનો કામેન ગણ્હિ, ઉદાહુ અઞ્ઞસ્સ આણત્તિયા''તિ ચિન્તેત્વા ગહિતકારણં પુચ્છિ. લુદ્દપુત્તો આહ – ''સામિ, ન મય્હં તુમ્હેહિ કમ્મં અત્થિ, રઞ્ઞો પન અગ્ગમહેસી ખેમા નામ તુમ્હાકં ધમ્મકથં સોતુકામા, તદત્થાય રઞ્ઞો આણત્તિયા ત્વં મયા ગહિતો''તિ. સમ્મ, એવં સન્તે મં વિસ્સજ્જેન્તો અતિદુક્કરં કરોસિ, એહિ મં નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેહિ, દેવિયા ધમ્મં કથેસ્સામીતિ. સામિ, રાજાનો નામ કક્ખળા, કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતિ, મય્હં રઞ્ઞા દિન્નયસેન કમ્મં નત્થિ, ગચ્છ ત્વં યથાસુખન્તિ. પુન મહાસત્તો ''ઇમિના મં વિસ્સજ્જેન્તેન અતિદુક્કરં કતં, યસપટિલાભસ્સ ઉપાયમસ્સ કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''સમ્મ, પિટ્ઠિં તાવ મે હત્થેન પરિમજ્જા''તિ આહ. ''સો પરિમજ્જિ, હત્થો સુવણ્ણવણ્ણેહિ લોમેહિ પૂરિ''. ''સામિ, ઇમેહિ લોમેહિ કિં કારોમી''તિ. ''સમ્મ, ઇમાનિ હરિત્વા રઞ્ઞો ચ દેવિયા ચ દસ્સેત્વા 'ઇમાનિ તસ્સ સુવણ્ણવણ્ણમિગસ્સ લોમાની'તિ વત્વા મમ ઠાને ઠત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ દેવિયા ધમ્મં દેસેહિ, તં સુત્વાયેવ ચસ્સા દોહળો પટિપ્પસ્સમ્ભિસ્સતી''તિ . ''ધમ્મં ચર મહારાજા''તિ દસ ધમ્મચરિયગાથા ઉગ્ગણ્હાપેત્વા પઞ્ચ સીલાનિ દત્વા અપ્પમાદેન ઓવદિત્વા ઉય્યોજેસિ. લુદ્દપુત્તો મહાસત્તં આચરિયટ્ઠાને ઠપેત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ચતૂસુ ઠાનેસુ વન્દિત્વા લોમાનિ પદુમિનિપત્તેન ગહેત્વા પક્કામિ. તેપિ તયો જના થોકં અનુગન્ત્વા મુખેન ગોચરઞ્ચ પાનીયઞ્ચ ગહેત્વા માતાપિતૂનં સન્તિકં ગમિંસુ. માતાપિતરો ''તાત રોહણ, ત્વં કિર પાસે બદ્ધો કથં મુત્તોસી''તિ પુચ્છન્તા ગાથમાહંસુ –

૧૧૯.''કથં ત્વં પમોક્ખો આસિ, ઉપનીતસ્મિ જીવિતે;
કથં પુત્ત અમોચેસિ, કૂટપાસમ્હ લુદ્દકો''તિ.

તત્થ **ઉપનીતસ્મી**તિ તવ જીવિતે મરણસન્તિકં ઉપનીતે કથં પમોક્ખો આસિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૨૦.''ભણં કણ્ણસુખં વાચં, હદયઙ્ગં હદયસ્સિતં;
સુભાસિતાહિ વાચાહિ, ચિત્તકો મં અમોચયિ.

૧૨૧.''ભણં કણ્ણસુખં વાચં, હદયઙ્ગં હદયસ્સિતં;
સુભાસિતાહિ વાચાહિ, સુતના મં અમોચયિ.

૧૨૨.‘‘સુત્વા કણ્ણસુખં વાચં, હદયઙ્ગં હદયસ્સિતં;
સુભાસિતાનિ સુત્વાન, લુદ્દકો મં અમોચયી’’તિ.

તત્થ **ભણ**ન્તિ ભણન્તો. **હદયઙ્ગ**ન્તિ હદયઙ્ગમં. દુતિયગાથાય **ભણ**ન્તિ ભણમાના. **સુત્વા**તિ સો ઇમેસં ઉભિન્નં વાચં સુત્વા.

અથસ્સ માતાપિતરો અનુમોદન્તા આહંસુ –

૧૨૩.‘‘એવં આનન્દિતો હોતુ, સહ દારેહિ લુદ્દકો;
યથા મયજ્જ નન્દામ, દિસ્વા રોહણમાગત’’ન્તિ.

લુદ્દોપિ અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા રાજકુલં ગન્ત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા રાજા ગાથમાહ –

૧૨૪.‘‘નનુ ત્વં અવચ લુદ્દ, ‘મિગચમ્માનિ આહરિં’;
અથ કેન નુ વણ્ણેન, મિગચમ્માનિ નાહરી’’તિ.

તત્થ **મિગચમ્માની**તિ મિગં વા ચમ્મં વા. **આહરિ**ન્તિ આહરિસ્સામિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – અમ્ભો લુદ્દ, નનુ ત્વં એવં અવચ ‘‘મિગં આનેતું અસક્કોન્તો ચમ્મં આહરિસ્સામિ, તં અસક્કોન્તો લોમાની’’તિ, સો ત્વં કેન કારણેન નેવ મિગં, ન મિગચમ્મં આહરીતિ?

તં સુત્વા લુદ્દો ગાથમાહ –

૧૨૫.‘‘આગમા ચેવ હત્થત્થં, કૂટપાસઞ્ચ સો મિગો;
અબજ્ઝિ તં મિગરાજં, તઞ્ચ મુત્તા ઉપાસરે.

૧૨૬.‘‘તસ્સ મે અહુ સંવેગો, અબ્ભુતો લોમહંસનો;
ઇમઞ્ચાહં મિગં હઞ્ઞે, અજ્જ હિસ્સામિ જીવિત’’ન્તિ.

તત્થ **આગમા**તિ મહારાજ, સો મિગો મમ હત્થત્થં હત્થપાસઞ્ચેવ મયા ઓડ્ડિતં કૂટપાસઞ્ચ આગતો, તસ્મિઞ્ચ કૂટપાસે અબજ્ઝિ. **તઞ્ચ મુત્તા ઉપાસરે**તિ તઞ્ચ બદ્ધં અપરે મુત્તા અબદ્ધાવ દ્વે મિગા અસ્સાસેન્તા તં નિસ્સાય અટ્ઠંસુ. **અબ્ભુતો**તિ પુબ્બે અભૂતપુબ્બો. **ઇમઞ્ચાહ**ન્તિ અથ મે સંવિગ્ગસ્સ એતદહોસિ ‘‘સચે અહં ઇમં મિગં હનિસ્સામિ, અજ્જેવ ઇમસ્મિંયેવ ઠાને જીવિતં જહિસ્સામી’’તિ.

તં સુત્વા રાજા આહ –

૧૨૭.‘‘કીદિસા તે મિગા લુદ્દ, કીદિસા ધમ્મિકા મિગા;
કથંવણ્ણા કથંસીલા, બાળ્હં ખો ને પસંસસી’’તિ.

ઇદં સો રાજા વિમ્હયવસેન પુનપ્પુનં પુચ્છતિ. તં સુત્વા લુદ્દો ગાથમાહ –

१२८."ઓદાતસિઙ્ગા સુચિવાલા, જાતરૂપતચૂપમા;
પાદા લોહિતકા તેસં, અઞ્જિતક્ખા મનોરમા''તિ.

તત્થ **ઓદાતસિઙ્ગા**તિ રજતદામસદિસસિઙ્ગા. **સુચિવાલા**તિ ચામરિવાલસદિસેન સુચિના વાલેન સમન્નાગતા. **લોહિતકા**તિ રત્તનખા પવાળસદિસા. **પાદા**તિ ખુરપરિયન્તા. **અઞ્જિતક્ખા**તિ અઞ્જિતેહિ વિય વિસુદ્ધપઞ્ચપસાદેહિ અક્ખીહિ સમન્નાગતા.

ઇતિ સો કથેન્તોવ મહાસત્તસ્સ સુવણ્ણવણ્ણાનિ લોમાનિ રઞ્ઞો હત્થે ઠપેત્વા તેસં મિગાનં સરીરવણ્ણં પકાસેન્તો ગાથમાહ –

१२९."એદિસા તે મિગા દેવ, એદિસા ધમ્મિકા મિગા;
માતાપેત્તિભરા દેવ, ન તે સો અભિહારિતુ''ન્તિ.

તત્થ **માતાપેત્તિભરા**તિ જિણ્ણે અન્ધે માતાપિતરો પોસેન્તિ, એતાદિસા નેસં ધમ્મિકતા. **ન તે સો અભિહારિતુ**ન્તિ સો મિગરાજા ન સક્કા કેનચિ તવ પણ્ણાકારત્થાય અભિહરિતુન્તિ અત્થો. ''અભિહારયિ''ન્તિપિ પાઠો, સો અહં તં તે પણ્ણાકારત્થાય નાભિહારયિં ન આહરિન્તિ અત્થો.

ઇતિ સો મહાસત્તસ્સ ચ ચિત્તમિગસ્સ ચ સુતનાય મિગપોતિકાય ચ ગુણં કથેત્વા ''મહારાજ, અહં તેન મિગરઞ્ઞા 'અત્તનો લોમાનિ દસ્સેત્વા મમ ઠાને ઠત્વા દસહિ રાજધમ્મચરિયગાથાહિ દેવિયા ધમ્મં કથેય્યાસી'તિ ઉગ્ગણ્હાપિતો આણત્તો''તિ આહ. તં સુત્વા રાજા નં ન્હાપેત્વા અહતવત્થાનિ નિવાસેત્વા સત્તરતનખચિતે પલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા સયં દેવિયા સદ્ધિં નીચાસને એકમન્તં નિસીદિત્વા તં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાચતિ. સો ધમ્મં દેસેન્તો આહ –

''ધમ્મં ચર મહારાજ, માતાપિતૂસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

''ધમ્મં ચર મહારાજ, પુત્તદારેસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

''ધમ્મં ચર મહારાજ, મિત્તામચ્ચેસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

''ધમ્મં ચર મહારાજ, વાહનેસુ બલેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

''ધમ્મં ચર મહારાજ, ગામેસુ નિગમેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

''ધમ્મં ચર મહારાજ, રટ્ઠેસુ જનપદેસુ ચ;

ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

‘‘ધમ્મં ચર મહારાજ, સમણબ્રાહ્મણેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

‘‘ધમ્મં ચર મહારાજ, મિગપક્ખીસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

‘‘ધમ્મં ચર મહારાજ, ધમ્મો ચિણ્ણો સુખાવહો;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

‘‘ધમ્મં ચર મહારાજ, સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા;
સુચિણ્ણેન દિવં પત્તા, મા ધમ્મં રાજ પામદો’’તિ. (જા॰ ૨.૧૮.૧૧૪-૧૨૩);

ઇતિ નેસાદપુત્તો મહાસત્તેન દેસિતનિયામેન આકાસગઙ્ગં ઓતારેન્તો વિય બુદ્ધલીલાય ધમ્મં દેસેસિ. મહાજનો સાધુકારસહસ્સાનિ પવત્તેસિ. ધમ્મકથં સુત્વાયેવ દેવિયા દોહળો પટિપ્પસ્સમ્ભિ. રાજા તુસ્સિત્વા લુદ્દપુત્તં મહન્તેન યસેન સન્તપ્પેન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૩૦.‘‘દમ્મિ નિક્ખસતં લુદ્દ, થૂલઞ્ચ મણિકુણ્ડલં;
ચતુસ્સદઞ્ચ પલ્લઙ્કં, ઉમાપુપ્ફસરિન્નિભં.

૧૩૧.‘‘દ્વે ચ સાદિસિયો ભરિયા, ઉસભઞ્ચ ગવં સતં;
ધમ્મેન રજ્જં કારેસ્સં, બહુકારો મેસિ લુદ્દક.

૧૩૨.‘‘કસિવાણિજ્જા ઇણદાનં, ઉઞ્છાચરિયા ચ લુદ્દક;
એતેન દારં પોસેહિ, મા પાપં અકરી પુના’’તિ.

તત્થ **થૂલ**ન્તિ મહગ્ઘં મણિકુણ્ડલપસાધનઞ્ચ તે દમ્મિ. **ચતુસ્સદ**ન્તિ ચતુરુસ્સદં, ચતુઉસ્સીસકન્તિ અત્થો. **ઉમાપુપ્ફસરિન્નિભ**ન્તિ નીલપચ્ચત્થરણત્તા ઉમાપુપ્ફસદિસાય નિભાય ઓભાસેન સમન્નાગતં, કાળવણ્ણદારુસારમયં વા. **સાદિસિયો**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં રૂપેન ચ ભોગેન ચ સદિસા. **ઉસભઞ્ચ ગવં સત**ન્તિ ઉસભં જેટ્ઠકં કત્વા ગવં સતઞ્ચ તે દમ્મિ. **કારેસ્સ**ન્તિ દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તો ધમ્મેનેવ રજ્જં કારેસ્સામિ. **બહુકારો મેસી**તિ સુવણ્ણવણ્ણસ્સ મિગરઞ્ઞો ઠાને ઠત્વા ધમ્મસ્સ દેસિતત્તા ત્વં મમ બહુપકારો, મિગરાજેન વુત્તનિયામેનેવ તે અહં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપિતો. **કસિવાણિજ્જા**તિ સમ્મ લુદ્દક, અહમ્પિ મિગરાજાનં અદિસ્વા તસ્સ વચનમેવ સુત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠિતો, ત્વમ્પિ ઇતો પટ્ઠાય સીલવા હોહિ, યાનિ તાનિ કસિવાણિજ્જાનિ ઇણદાનં ઉઞ્છાચરિયાતિ આજીવમુખાનિ, એતેનેવ સમ્માઆજીવેન તવ પુત્તદારં પોસેહિ, મા પુન પાપં કરીતિ.

સો રઞ્ઞો કથં સુત્વા ‘‘ન મે ઘરાવાસેનત્થો, પબ્બજ્જં મે અનુજાનાથ દેવા’’તિ અનુજાનાપેત્વા રઞ્ઞા દિન્નધનં પુત્તદારસ્સ દત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ. રાજાપિ મહાસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ, તસ્સ ઓવાદો વસ્સસહસ્સં પવત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં ભિક્ખવે પુબ્બેપિ મમત્થાય આનન્દેન જીવિતં પરિચ્ચત્તમેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા લુદ્દો છન્નો અહોસિ, રાજા સારિપુત્તો, દેવી ખેમા ભિક્ખુની, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, સુતના ઉપ્પલવણ્ણા, ચિત્તમિગો આનન્દો, અસીતિ મિગસહસ્સાનિ સાકિયગણો, રોહણો મિગરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રોહણમિગજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૫૦૨] ૬. ચૂળહંસજાતકવણ્ણના

એતે હંસા પક્કમન્તીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો આનન્દથેરસ્સ જીવિતપરિચ્ચાગમેવ આરબ્ભ કથેસિ. તદાપિ હિ ધમ્મસભાયં થેરસ્સ ગુણકથં કથેન્તેસુ ભિક્ખૂસુ સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ આનન્દેન મમત્થાય જીવિતં પરિચ્ચત્તમેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બહુપુત્તકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. ખેમા નામસ્સ અગ્ગમહેસી અહોસિ. તદા મહાસત્તો સુવણ્ણહંસયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા નવુતિહંસસહસ્સપરિવુતો ચિત્તકૂટે વસિ. તદાપિ દેવી વુત્તનયેનેવ સુપિનં દિસ્વા રઞ્ઞો સુવણ્ણવણ્ણહંસસ્સ ધમ્મદેસનાસવનદોહળં આરોચેસિ. રાજાપિ અમચ્ચે પુચ્છિત્વા ''સુવણ્ણવણ્ણહંસા નામ ચિત્તકૂટપબ્બતે વસન્તી''તિ ચ સુત્વા ખેમં નામ સરં કારેત્વા નાનપ્પકારાનિ નિવાપધઞ્ઞાનિ રોપાપેત્વા ચતૂસુ કણ્ણેસુ દેવસિકં અભયઘોસનં ઘોસાપેસિ, એકઞ્ચ લુદ્દપુત્તં હંસાનં ગહણત્થાય પયોજેસિ. તસ્સ પયોજિતાકારો ચ, તેન તત્થ સકુણાનં ઉપપરિક્ખિતભાવો ચ, સુવણ્ણહંસાનં આગતકાલે રઞ્ઞો આરોચેત્વા પાસાનં ઓડ્ડિતનિયામો ચ, મહાસત્તસ્સ પાસે બદ્ધનિયામો ચ, સુમુખસ્સ હંસસેનાપતિનો તીસુ હંસઘટાસુ તં અદિસ્વા નિવત્તનઞ્ચ સબ્બં **મહાહંસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.૮૯ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. ઇધાપિ મહાસત્તો યટ્ઠિપાસે બજ્ઝિત્વા પાસયટ્ઠિયં ઓલમ્બન્તોયેવ ગીવં પસારેત્વા હંસાનં ગતમગ્ગં ઓલોકેન્તો સુમુખં આગચ્છન્તં દિસ્વા ''આગતકાલે નં વીમંસિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તસ્મિં આગતે તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૩૩.''એતે હંસા પક્કમન્તિ, વક્કઙ્ગા ભયમેરિતા;
હરિત્તચ હેમવણ્ણ, કામં સુમુખ પક્કમ.

૧૩૪.''ઓહાય મં ઞાતિગણા, એકં પાસવસં ગતં;
અનપેક્ખમાના ગચ્છન્તિ, કિં એકો અવહિય્યસિ.

૧૩૫.''પતેવ પતતં સેટ્ઠ, નત્થિ બદ્ધે સહાયતા;
મા અનીઘાય હાપેસિ, કામં સુમુખ પક્કમા''તિ.

તત્થ **ભયમેરિતા**તિ ભયેરિતા ભયતજ્જિતા ભયચલિતા. **હરિત્તચ હેમવણ્ણા**તિ દ્વીહિપિ વચનેહિ તમેવાલપતિ. **કામ**ન્તિ સુવણ્ણત્તચ, સુવણ્ણવણ્ણ, સુન્દરમુખ એકંસેન પક્કમાહિયેવ, કિં તે ઇધાગમનેનાતિ વદતિ. **ઓહાયા**તિ મં જહિત્વા ઉપ્પતિતા. **અનપેક્ખમાના**તિ તે મમ ઞાતકા મયિ અનપેક્ખાવ ગચ્છન્તિ. **પતેવા**તિ ઉપ્પતેવ. **મા અનીઘાયા**તિ ઇતો ગન્ત્વા પત્તબ્બાય નિદ્દુક્ખભાવાય વીરિયં મા હાપેસિ.

તતો સુમુખો પઙ્કપિટ્ઠે નિસીદિત્વા ગાથમાહ –

૧૩૬.‘‘નાહં દુક્ખપરેતોતિ, ધતરટ્ઠ તુવં જહે;
જીવિતં મરણં વા મે, તયા સદ્ધિં ભવિસ્સતી’’તિ.

તત્થ **દુક્ખપરેતો**તિ મહારાજ, ‘‘ત્વં મરણદુક્ખપરેતો’’તિ એત્તકેનેવ નાહં તં જહામિ.

એવં સુમુખેન સીહનાદે કથિતે ધતરટ્ઠો ગાથમાહ –

૧૩૭.‘‘એતદરિયસ્સ કલ્યાણં, યં ત્વં સુમુખ ભાસસિ;
તઞ્ચ વીમંસમાનોહં, પતતેતં અવસ્સજિ’’ન્તિ.

તત્થ **એતદરિયસ્સા**તિ યં ત્વં ‘‘નાહં તં જહે’’તિ ભાસસિ, એતં આચારસમ્પન્નસ્સ અરિયસ્સ કલ્યાણં ઉત્તમવચનં. **પતતેત**ન્તિ અહઞ્ચ ન તં વિસ્સજ્જેતુકામોવ એવં અવચં, અથ ખો તં વીમંસમાનો ‘‘પતતૂ’’તિ એતં વચનં અવસ્સજિં, ગચ્છાતિ તં અવોચન્તિ અત્થો.

એવં તેસં કથેન્તાનઞ્ઞેવ લુદ્દપુત્તો દણ્ડમાદાય વેગેનાગતો. સુમુખો ધતરટ્ઠં અસ્સાસેત્વા તસ્સાભિમુખો ગન્ત્વા અપચિતિં દસ્સેત્વા હંસરઞ્ઞો ગુણે કથેસિ. તાવદેવ લુદ્દો મુદુચિત્તો અહોસિ. સો તસ્સ મુદુચિત્તકં ञત્વા પુન ગન્ત્વા હંસરાજમેવ અસ્સાસેન્તો અટ્ઠાસિ. લુદ્દોપિ હંસરાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા છટ્ઠં ગાથમાહ –

૧૩૮.‘‘અપદેન પદં યાતિ, અન્તલિક્ખચરો દિજો;
આરા પાસં ન બુજ્ઝિ ત્વં, હંસાનં પવરુત્તમા’’તિ.

તત્થ **અપદેન પદ**ન્તિ મહારાજ, તુમ્હાદિસો અન્તલિક્ખચરો દિજો અપદે આકાસે પદં કત્વા યાતિ. **ન બુજ્ઝિ ત્વ**ન્તિ સો ત્વં એવરૂપો દૂરતોવ ઇમં પાસં ન બુજ્ઝિ ન જાનીતિ પુચ્છતિ.

મહાસત્તો આહ –

૧૩૯.‘‘યદા પરાભવો હોતિ, પોસો જીવિતસઙ્ખયે;
અથ જાલઞ્ચ પાસઞ્ચ, આસજ્જાપિ ન બુજ્ઝતી’’તિ.

તત્થ **યદા પરાભવો**તિ સમ્મ લુદ્દપુત્ત, યદા પરાભવો અવુડ્ઢિ વિનાસો સમ્પત્તો હોતિ, અથ પોસો જીવિતસઙ્ખયે પત્તે જાલઞ્ચ પાસઞ્ચ પત્વાપિ ન જાનાતીતિ અત્થો.

લુદ્દો હંસરઞ્ઞો કથં અભિનન્દિત્વા સુમુખેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૪૦.‘‘એતે હંસા પક્કમન્તિ, વક્કઙ્ગા ભયમેરિતા;
હરિત્તચ હેમવણ્ણ, ત્વઞ્ઞેવ અવહિય્યસિ.

૧૪૧.‘‘એતે ભુત્વા ચ પિવિત્વા ચ, પક્કમન્તિ વિહઙ્ગમા;
અનપેક્ખમાના વક્કઙ્ગા, ત્વઞ્ઞેવેકો ઉપાસસિ.

૧૪૨.''કિં નુ ત્યાયં દિજો હોતિ, મુત્તો બદ્ધં ઉપાસસિ;
ઓહાય સકુણા યન્તિ, કિં એકો અવહિય્યસી''તિ.

તત્થ **ત્વઞ્એવા**તિ ત્વમેવ ઓહિય્યસીતિ પુચ્છતિ. **ઉપાસસી**તિ પયિરુપાસસિ.

સુમુખો આહ –

૧૪૩.''રાજા મે સો દિજો મિત્તો, સખા પાણસમો ચ મે;
નેવ નં વિજહિસ્સામિ, યાવ કાલસ્સ પરિયાય''ન્તિ.

તત્થ **યાવ કાલસ્સ પરિયાય**ન્તિ લુદ્દપુત્ત, યાવ જીવિતકાલસ્સ પરિયોસાનં અહં એતં ન વિજહિસ્સામિયેવ.

તં સુત્વા લુદ્દો પસન્નચિત્તો હુત્વા ''સચાહં એવં સીલસમ્પન્નેસુ ઇમેસુ અપરજ્ઝિસ્સામિ, પથવીપિ મે વિવરં દદેય્ય, કિં મે રઞ્ઞો સન્તિકા લદ્ધેન ધનેન, વિસ્સજ્જેસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ગાથમાહ –

૧૪૪.''યો ચ ત્વં સખિનો હેતુ, પાણં ચજિતુમિચ્છસિ;
સો તે સહાયં મુઞ્ચામિ, હોતુ રાજા તવાનુગો''તિ.

તત્થ **યો ચ ત્વ**ન્તિ યો નામ ત્વં. **સો**તિ સો અહં. **તવાનુગો**તિ એસ હંસરાજા તવ વસં અનુગતો હોતુ, તયા સદ્ધિં એકટ્ઠાને વસતુ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ધતરટ્ઠં યટ્ઠિપાસતો ઓતારેત્વા સરતીરં નેત્વા પાસં મુઞ્ચિત્વા મુદુચિત્તેન લોહિતં ધોવિત્વા ન્હારુઆદીનિ પટિપાદેસિ. તસ્સ મુદુચિત્તતાય મહાસત્તસ્સ પારમિતાનુભાવેન ચ તાવદેવ પાદો સચ્છવિ અહોસિ, બદ્ધટ્ઠાનમ્પિ ન પઞ્ઞાયિ. સુમુખો બોધિસત્તં ઓલોકેત્વા તુટ્ઠચિત્તો અનુમોદનં કરોન્તો ગાથમાહ –

૧૪૫.''એવં લુદ્દક નન્દસ્સુ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભિ;
યથાહમજ્જ નન્દામિ, મુત્તં દિસ્વા દિજાધિપ''ન્તિ.

તં સુત્વા લુદ્દો ''ગચ્છથ, સામી''તિ આહ. અથ નં મહાસત્તો ''કિં પન ત્વં સમ્મ, મં અત્તનો અત્થાય બન્ધિ, ઉદાહુ અઞ્ઞસ્સ આણત્તિયા''તિ પુચ્છિત્વા તેન તસ્મિં કારણે આરોચિતે ''કિં નુ ખો મે ઇતોવ ચિત્તકૂટં ગન્તું સેય્યો, ઉદાહુ નગર''ન્તિ વિમંસન્તો ''મયિ નગરં ગતે લુદ્દપુત્તો ધનં લભિસ્સતિ, દેવિયા દોહળો પટિપ્પસ્સમ્ભિસ્સતિ, સુમુખસ્સ મિત્તધમ્મો પાકટો ભવિસ્સતિ, તથા મમ ઞાણબલં, ખેમઞ્ચ સરં અભયદક્ખિણં કત્વા લભિસ્સામિ, તસ્મા નગરમેવ ગન્તું સેય્યો''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા ''લુદ્દ, ત્વં અમ્હે કાજેનાદાય રઞ્ઞો સન્તિકં નેહિ, સચે નો રાજા વિસ્સજ્જેતુકામો ભવિસ્સતિ, વિસ્સજ્જેસ્સતી''તિ આહ. રાજાનો નામ સામિ, કક્ખળા, ગચ્છથ તુમ્હેતિ. મયં તાદિસં લુદ્દમ્પિ મુદુકં કરિમ્હ, રઞ્ઞો આરાધને અમ્હાકં ભારો, નેહિયેવ નો, સમ્માતિ. સો તથા અકાસિ. રાજા હંસે દિસ્વાવ સોમનસ્સજાતો હુત્વા દ્વેપિ હંસે કઞ્ચનપીઠે નિસીદાપેત્વા મધુલાજે ખાદાપેત્વા મધુરોદકં પાયેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ ધમ્મકથં આયાચિ. હંસરાજા તસ્સ સોતુકામતં વિદિત્વા પઠમં તાવ પટિસન્થારમકાસિ . તત્રિમા હંસસ્સ ચ રઞ્ઞો ચ વચનપટિવચનગાથાયો હોન્તિ –

૧૪૬.‘‘કચ્ચિન્નુ ભોતો કુસલં, કચ્ચિ ભોતો અનામયં;
કચ્ચિ રટ્ઠમિદં ફીતં, ધમ્મેન મનુસાસસિ.

૧૪૭.‘‘કુસલં ચેવ મે હંસ, અથો હંસ અનામયં;
અથો રટ્ઠમિદં ફીતં, ધમ્મેન મનુસાસહં.

૧૪૮.‘‘કચ્ચિ ભોતો અમચ્ચેસુ, દોસો કોચિ ન વિજ્જતિ;
કચ્ચિ આરા અમિત્તા તે, છાયા દક્ખિણતોરિવ.

૧૪૯.‘‘અથોપિ મે અમચ્ચેસુ, દોસો કોચિ ન વિજ્જતિ;
અથો આરા અમિત્તા મે, છાયા દક્ખિણતોરિવ.

૧૫૦.‘‘કચ્ચિ તે સાદિસી ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
પુત્તરૂપયસૂપેતા, તવ છન્દવસાનુગા.

૧૫૧.‘‘અથો મે સાદિસી ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
પુત્તરૂપયસૂપેતા, મમ છન્દવસાનુગા.

૧૫૨.‘‘કચ્ચિ તે બહવો પુત્તા, સુજાતા રટ્ઠવડ્ઢન;
પઞ્ઞાજવેન સમ્પન્ના, સમ્મોદન્તિ તતો તતો.

૧૫૩.‘‘સતમેકો ચ મે પુત્તા, ધતરટ્ઠ મયા સુતા;
તેસં ત્વં કિચ્ચમક્ખાહિ, નાવરુજ્ઝન્તિ તે વચો’’તિ.

તત્થ **કુસલ**ન્તિ આરોગ્યં, ઇતરં તસ્સેવ વેવચનં. **ફીત**ન્તિ કચ્ચિ તે ઇદં રટ્ઠં ફીતં સુભિક્ખં, ધમ્મેન ચ નં અનુસાસસીતિ પુચ્છતિ. **દોસો**તિ અપરાધો. **છાયા દક્ખિણતોરિવા**તિ યથા નામ દક્ખિણદિસાભિમુખા છાયા ન વડ્ઢતિ, એવં તે કચ્ચિ અમિત્તા ન વડ્ઢન્તીતિ વદતિ. **સાદિસી**તિ જાતિગોત્તકુલપદેસેહિ સમાના. એવરૂપા હિ અતિચારિની ન હોતિ. **અસ્સવા**તિ વચનપટિગ્ગાહિકા. **પુત્તરૂપયસૂપેતા**તિ પુત્તેહિ ચ રૂપેન ચ યસેન ચ ઉપેતા. **પઞ્ઞાજવેના**તિ પઞ્ઞાવેગેન પઞ્ઞં જવાપેત્વા તાનિ તાનિ કિચ્ચાનિ પરિચ્છિન્દિતું સમત્થાતિ પુચ્છતિ. **સમ્મોદન્તિ તતો તતો**તિ યત્થ યત્થ નિયુત્તા હોન્તિ, તતો તતો સમ્મોદન્તેવ, ન વિરુજ્ઝન્તીતિ પુચ્છતિ. **મયા સુતા**તિ મયા વિસ્સુતા. મઞ્હિ લોકો ‘‘બહુપુત્તરાજા’’તિ વદતિ, ઇતિ તે મં નિસ્સાય વિસ્સુતા પાકટા જાતાતિ મયા સુતા નામ હોન્તીતિ વદતિ. **તેસં ત્વં કિચ્ચમક્ખાહી**તિ તેસં મમ પુત્તાનં ‘‘ઇદં નામ કરોન્તૂ’’તિ ત્વં કિચ્ચમક્ખાહિ, ન તે વચનં અવરુજ્ઝન્તિ, ઓવાદં નેસં દેહીતિ અધિપ્પાયેનેવમાહ.

તં સુત્વા મહાસત્તો તસ્સ ઓવાદં દેન્તો પઞ્ચ ગાથા અભાસિ –

૧૫૪.‘‘ઉપપન્નોપિ ચે હોતિ, જાતિયા વિનયેન વા;
અથ પચ્છા કુરુતે યોગં, કિચ્છે આપાસુ સીદતિ.

૧૫૫.“તસ્સ સંહીરપઞ્ઞસ્સ, વિવરો જાયતે મહા;
રત્તિમન્ધોવ રૂપાનિ, થૂલાનિ મનુપસ્સતિ.

૧૫૬.“અસારે સારયોગઞ્ઞૂ, મતિં ન ત્વેવ વિન્દતિ;
સરભોવ ગિરિદુગ્ગસ્મિં, અન્તરાયેવ સીદતિ.

૧૫૭.“હીનજચ્ચોપિ ચે હોતિ, ઉટ્ઠાતા ધિતિમા નરો;
આચારસીલસમ્પન્નો, નિસે અગ્ગીવ ભાસતિ.

૧૫૮.“એતં મે ઉપમં કત્વા, પુત્તે વિજ્જાસુ વાચય;
સંવિરૂળ્હેથ મેધાવી, ખેત્તે બીજંવ વુટ્ઠિયા”તિ.

તત્થ **વિનયેના**તિ આચારેન. **પચ્છા કુરુતે યોગ**ન્તિ યો ચે સિક્ખિતબ્બસિક્ખાસુ દહરકાલે યોગં વીરિયં અકત્વા પચ્છા મહલ્લકકાલે કરોતિ, એવરૂપો પચ્છા તથારૂપે દુક્ખે વા આપદાસુ વા ઉપ્પન્નાસુ સીદતિ, અત્તાનં ઉદ્ધરિતું ન સક્કોતિ. **તસ્સ સંહીરપઞ્ઞસ્સા**તિ તસ્સ અસિક્ખિતત્તા તતો તતો હરિતબ્બપઞ્ઞસ્સ નિચ્ચં ચલબુદ્ધિનો. **વિવરો**તિ ભોગાદીનં છિદ્દં, પરિહાનીતિ અત્થો. **રત્તિમન્ધો**તિ રત્તન્ધો. ઇદં વુત્તં હોતિ – “યથા રત્તન્ધો રત્તિકાણો રત્તિં ચન્દોભાસાદીહિ થૂલરૂપાનેવ પસ્સતિ, સુખુમાનિ પસ્સિતું ન સક્કોતિ, એવં અસિક્ખિતો સંહીરપઞ્ઞો કિસ્મિઞ્ચિદેવ ભયે ઉપ્પન્ને સુખુમાનિ કિચ્ચાનિ પસ્સિતું ન સક્કોતિ, ઓળારિકેયેવ પસ્સતિ, તસ્મા તવ પુત્તે દહરકાલેયેવ સિક્ખાપેતું વટ્ટતી”તિ.

અસારેતિ નિસ્સારે લોકાયતવેદસમયે. **સારયોગઞ્ઞૂ**તિ સારયુત્તો એસ સમયોતિ મઞ્ઞમાનો. **મતિં ન ત્વેવ વિન્દતી**તિ બહું સિક્ખિત્વાપિ પઞ્ઞં ન લભતિયેવ. **ગિરિદુગ્ગસ્મિ**ન્તિ સો એવરૂપો યથા નામ સરભો અત્તનો વસનટ્ઠાનં આગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે વિસમમ્પિ સમન્તિ મઞ્ઞમાનો ગિરિદુગ્ગે વેગેનાગચ્છન્તો નરકપપાતં પતિત્વા અન્તરાયેવ સીદતિ, આવાસં ન પાપુણાતિ, એવમેતં અસારં લોકાયતવેદસમયં સારસઞ્ઞાય ઉગ્ગહેત્વા મહાવિનાસં પાપુણાતિ. તસ્મા તવ પુત્તે અત્થનિસ્સિતેસુ વડ્ઢિઆવહેસુ કિચ્ચેસુ યોજેત્વા સિક્ખાપેહીતિ. **નિસે અગ્ગીવા**તિ મહારાજ, હીનજાતિકોપિ ઉટ્ઠાનાદિગુણસમ્પન્નો રત્તિં અગ્ગિક્ખન્ધો વિય ઓભાસતિ. **એતં મે**તિ એતં મયા વુત્તં રત્તન્ધઞ્ચ અગ્ગિક્ખન્ધઞ્ચ ઉપમં કત્વા તવ પુત્તે વિજ્જાસુ વાચય, સિક્ખિતબ્બયુત્તાસુ સિક્ખાસુ યોજેહિ. એવં યુત્તો હિ યથા સુખેત્તે સુવુટ્ઠિયા બીજં સંવિરૂહતિ, તથેવ મેધાવી સંવિરૂહતિ, યસેન ચ ભોગેહિ ચ વડ્ઢતીતિ.

એવં મહાસત્તો સબ્બરત્તિં રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેસિ, દેવિયા દોહળો પટિપ્પસ્સમ્ભિ. મહાસત્તો અરુણુગ્ગમનવેલાયમેવ રાજાનં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠપેત્વા અપ્પમાદેન ઓવદિત્વા સદ્ધિં સુમુખેન ઉત્તરસીહપઞ્જરેન નિક્ખમિત્વા ચિત્તકૂટમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા “એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ ઇમિના મમત્થાય જીવિતં પરિચ્ચત્તમેવા”તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા લુદ્દો છન્નો અહોસિ, રાજા સારિપુત્તો, દેવી ખેમાભિક્ખુની, હંસપરિસા સાકિયગણો, સુમુખો આનન્દો, હંસરાજા પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

ચૂળહંસજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૫૦૩] ૭. સત્તિગુમ્બજાતકવણ્ણના

મિગલુદ્દો મહારાજાતિ ઇદં સત્થા મદ્દકુચ્છિસ્મિં મિગદાયે વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તેન હિ સિલાય પવિદ્ધાય ભગવતો પાદે સકલિકાય ખતે બલવવેદના ઉપ્પજ્જિ. તથાગતસ્સ દસ્સનત્થાય બહૂ ભિક્ખૂ સન્નિપતિંસુ. અથ ભગવા પરિસં સન્નિપતિતં દિસ્વા ''ભિક્ખવે, ઇદં સેનાસનં અતિસમ્બાધં, સન્નિપાતો મહા ભવિસ્સતિ, મં મઞ્ચસિવિકાય મદ્દકુચ્છિં નેથા''તિ આહ. ભિક્ખૂ તથા કરિંસુ. જીવકો તથાગતસ્સ પાદં ફાસુકં અકાસિ. ભિક્ખૂ સત્થુ સન્તિકે નિસિન્નાવ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, દેવદત્તો સયમ્પિ પાપો, પરિસાપિસ્સ પાપા, ઇતિ સો પાપો પાપપરિવારોવ વિહરતી''તિ. સત્થા ''કિં કથેથ, ભિક્ખવે''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇદં નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો પાપો પાપપરિવારોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે પઞ્ચાલો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. મહાસત્તો અરઞ્ઞાયતને એકસ્મિં સાનુપબ્બતે સિમ્બલિવને એકસ્સ સુવરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, દ્વે ભાતરો અહેસું. તસ્સ પન પબ્બતસ્સ ઉપરિવાતે ચોરગામકો અહોસિ પઞ્ચન્નં ચોરસતાનં નિવાસો, અધોવાતે અસ્સમો પઞ્ચન્નં ઇસિસતાનં નિવાસો. તેસં સુવપોતકાનં પક્ખનિક્ખમનકાલે વાતમણ્ડલિકા ઉદપાદિ. તાય પહટો એકો સુવપોતકો ચોરગામકે ચોરાનં આવુધન્તરે પતિતો, તસ્સ તત્થ પતિતત્તા ''સત્તિગુમ્બો''ત્વેવ નામં કરિંસુ. એકો અસ્સમે વાલુકતલે પુપ્ફન્તરે પતિ, તસ્સ તત્થ પતિતત્તા ''પુપ્ફકો''ત્વેવ નામં કરિંસુ. સત્તિગુમ્બો ચોરાનં અન્તરે વડ્ઢિતો, પુપ્ફકો ઇસીનં.

અથેકદિવસં રાજા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો રથવરં અભિરુહિત્વા મહન્તેન પરિવારેન મિગવધાય નગરતો નાતિદૂરે સુપુપ્ફિતફલિતં રમણીયં ઉપગુમ્બવનં ગન્ત્વા ''યસ્સ પસ્સેન મિગો પલાયતિ, તસ્સેવ ગીવા''તિ વત્વા રથા ઓરુય્હ પટિચ્છાદેત્વા દિન્ને કોટ્ઠકે ધનું આદાય અટ્ઠાસિ. પુરિસેહિ મિગાનં ઉટ્ઠાપનત્થાય વનગુમ્બેસુ પોથિયમાનેસુ એકો એણિમિગો ઉટ્ઠાય ગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તો રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનસ્સેવ વિવિત્તતં દિસ્વા તદભિમુખો પક્ખન્દિત્વા પલાયિ. અમચ્ચા ''કસ્સ પસ્સેન મિગો પલાયિતો''તિ પુચ્છન્તા ''રઞ્ઞો પસ્સેના''તિ ઞત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં કેળિં કરિંસુ. રાજા અસ્મિમાનેન તેસં કેળિં અસહન્તો ''ઇદાનિ તં મિગં ગહેસ્સામી''તિ રથં આરુય્હ ''સીઘં પેસેહી''તિ સારથિં આણાપેત્વા મિગેન ગતમગ્ગં પટિપજ્જિ. રથં વેગેન ગચ્છન્તં પરિસા અનુબન્ધિતું નાસક્ખિ. રાજા સારથિદુતિયો યાવ મજ્ઝન્હિકા ગન્ત્વા તં મિગં અદિસ્વા નિવત્તન્તો તસ્સ ચોરગામસ્સ સન્તિકે રમણીયં કન્દરં દિસ્વા રથા ઓરુય્હ ન્હત્વા ચ પિવિત્વા ચ પચ્ચુત્તરિ. અથસ્સ સારથિ રથસ્સ ઉત્તરત્થરણં ઓતારેત્વા સયનં રુક્ખચ્છાયાય પઞ્ઞપેસિ, સો તત્થ નિપજ્જિ. સારથિપિ તસ્સ પાદે સમ્બાહન્તો નિસીદિ. રાજા અન્તરન્તરા નિદ્દાયતિ ચેવ પબુજ્ઝતિ ચ.

ચોરગામવાસિનો ચોરાપિ રઞ્ઞો આરક્ખણત્થાય અરઞ્ઞમેવ પવિસિંસુ. ચોરગામકે સત્તિગુમ્બો ચેવ ભત્તરન્ધકો પતિકોલમ્બો નામેકો પુરિસો ચાતિ દ્વેવ ઓહીયિંસુ. તસ્મિં ખણે સત્તિગુમ્બો ગામકા નિક્ખમિત્વા રાજાનં દિસ્વા ''ઇમં નિદ્દાયમાનમેવ મારેત્વા આભરણાનિ ગહેસ્સામા''તિ ચિન્તેત્વા પતિકોલમ્બસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં કારણં આરોચેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા પઞ્ચ ગાથા અભાસિ –

૧૫૯.''મિગલુદ્દો મહારાજા, પઞ્ચાલાનં રથેસભો;
નિક્ખન્તો સહ સેનાય, ઓગણો વનમાગમા.

૧૬૦.''તત્થદ્દસા અરઞ્ઞસ્મિં, તક્કરાનં કુટિં કતં;
તસ્સા કુટિયા નિક્ખમ્મ, સુવો લુદ્દાનિ ભાસતિ.

૧૬૧.‘‘સમ્પન્નવાહનો પોસો, યુવા સમ્મટ્ઠકુણ્ડલો;
સોભતિ લોહિતુણ્હીસો, દિવા સૂરિયોવ ભાસતિ.

૧૬૨.‘‘મજ્ઝન્હિકે સમ્પતિકે, સુત્તો રાજા સસારથિ;
હન્દસ્સાભરણં સબ્બં, ગણ્હામ સાહસા મયં.

૧૬૩.‘‘નિસીથેપિ રહોદાનિ, સુત્તો રાજા સસારથિ;
આદાય વત્થં મણિકુણ્ડલઞ્ચ, હન્ત્વાન સાખાહિ અવત્થરામા’’તિ.

તત્થ **મિગલુદ્દો**તિ લુદ્દો વિય મિગાનં ગવેસનતો ‘‘મિગલુદ્દો’’તિ વુત્તો. **ઓગણો**તિ ગણા ઓહીનો પરિહીનો હુત્વા. **તક્કરાનં કુટિં કત**ન્તિ સો રાજા તત્થ અરઞ્ઞે ચોરાનં વસનત્થાય કતં ગામકં અદ્દસ. **તસ્સા**તિ તતો ચોરકુટિતો. **લુદ્દાનિ ભાસતી**તિ પતિકોલમ્બેન સદ્ધિં દારુણાનિ વચનાનિ કથેતિ. **સમ્પન્નવાહનો**તિ સમ્પન્નઅસ્સવાહનો. **લોહિતુણ્હીસો**તિ રત્તેન ઉણ્હીસપટ્ટેન સમન્નાગતો. **સમ્પતિકે**તિ સમ્પતિ ઇદાનિ, એવરૂપે ઠિતમજ્ઝન્હિકકાલેતિ અત્થો. **સાહસા**તિ સાહસેન પસય્હાકારં કત્વા ગણ્હામાતિ વદતિ. **નિસીથેપિ રહોદાની**તિ નિસીથેપિ ઇદાનિપિ રહો. ઇદં વદતિ – યથા નિસીથે અડ્ઢરત્તસમયે મનુસ્સા કિલન્તા સયન્તિ, રહો નામ હોતિ, ઇદાનિ ઠિતમજ્ઝન્હિકેપિ કાલે તથેવાતિ. **હન્ત્વાના**તિ રાજાનં મારેત્વા વત્થાભરણાનિસ્સ ગહેત્વા અથ નં પાદે ગહેત્વા કડ્ઢિત્વા એકમન્તે સાખાહિ પટિચ્છાદેમાતિ.

ઇતિ સો વેગેન સકિં નિક્ખમતિ, સકિં પતિકોલમ્બસ્સ સન્તિકં ગચ્છતિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા નિક્ખમિત્વા ઓલોકેન્તો રાજભાવં ઞત્વા ભીતો ગાથમાહ –

૧૬૪.‘‘કિન્નુ ઉમ્મત્તરૂપોવ, સત્તિગુમ્બ પભાસસિ;
દુરાસદા હિ રાજાનો, અગ્ગિ પજ્જલિતો યથા’’તિ.

અથ નં સુવો ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૧૬૫.‘‘અથ ત્વં પતિકોલમ્બ, મત્તો થુલ્લાનિ ગજ્જસિ;
માતરિ મય્હ નગ્ગાય, કિન્નુ ત્વં વિજિગુચ્છસે’’તિ.

તત્થ **અથ ત્વ**ન્તિ નનુ ત્વં. **મત્તો**તિ ચોરાનં ઉચ્છિટ્ઠસુરં લભિત્વા તાય મત્તો હુત્વા પુબ્બે મહાગજ્જિતાનિ ગજ્જસિ. **માતરી**તિ ચોરજેટ્ઠકસ્સ ભરિયં સન્ધાયાહ. સા કિર તદા સાખાભઙ્ગં નિવાસેત્વા ચરતિ. **વિજિગુચ્છસે**તિ મમ માતરિ નગ્ગાય કિન્નુ ત્વં ઇદાનિ ચોરકમ્મં જિગુચ્છસિ, કાતું ન ઇચ્છસીતિ.

રાજા પબુજ્ઝિત્વા તસ્સ તેન સદ્ધિં મનુસ્સભાસાય કથેન્તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સપ્પટિભયં ઇદં ઠાન’’ન્તિ સારથિં ઉટ્ઠાપેન્તો ગાથમાહ –

૧૬૬.‘‘ઉટ્ઠેહિ સમ્મ તરમાનો, રથં યોજેહિ સારથિ;
સકુણો મે ન રુચ્ચતિ, અઞ્ઞં ગચ્છામ અસ્સમ’’ન્તિ.

સોપિ સીઘં ઉટ્ઠહિત્વા રથં યોજેત્વા ગાથમાહ –

૧૬૭.‘‘યુત્તો રથો મહારાજ, યુત્તો ચ બલવાહનો;
અધિતિટ્ઠ મહારાજ, અઞ્ઞં ગચ્છામ અસ્સમ’’ન્તિ.

તત્થ **બલવાહનો**તિ બલવવાહનો, મહાથામઅસ્સસમ્પન્નોતિ અત્થો. **અધિતિટ્ઠા**તિ અભિરુહ.

અભિરુળ્હમત્તેયેવ ચ તસ્મિં સિન્ધવા વાતવેગેન પક્ખન્દિંસુ. સત્તિગુમ્બો રથં ગચ્છન્તં દિસ્વા સંવેગપ્પત્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૬૮.‘‘કો નુમેવ ગતા સબ્બે, યે અસ્મિં પરિચારકા;
એસ ગચ્છતિ પઞ્ચાલો, મુત્તો તેસં અદસ્સના.

૧૬૯.‘‘કોદણ્ડકાનિ ગણ્હથ, સત્તિયો તોમરાનિ ચ;
એસ ગચ્છતિ પઞ્ચાલો, મા વો મુઞ્ચિત્થ જીવત’’ન્તિ.

તત્થ **કો નુમે**તિ કુહિં નુ ઇમે. **અસ્મિ**ન્તિ ઇમસ્મિં અસ્સમે. **પરિચારકા**તિ ચોરા. **અદસ્સના**તિ એતેસં ચોરાનં અદસ્સનેન મુત્તો એસ ગચ્છતીતિ, એતેસં હત્થતો મુત્તો હુત્વા એસ અદસ્સનં ગચ્છતીતિપિ અત્થો. **કોદણ્ડકાની**તિ ધનૂનિ. **જીવત**ન્તિ તુમ્હાકં જીવન્તાનં મા મુઞ્ચિત્થ, આવુધહત્થા ધાવિત્વા ગણ્હથ નન્તિ.

એવં તસ્સ વિરવિત્વા અપરાપરં ધાવન્તસ્સેવ રાજા ઇસીનં અસ્સમં પત્તો. તસ્મિં ખણે ઇસયો ફલાફલત્થાય ગતા . એકો પુપ્ફકસુવોવ અસ્સમપદે ઠિતો હોતિ. સો રાજાનં દિસ્વા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા પટિસન્થારમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૭૦.‘‘અથાપરો પટિનન્દિત્થ, સુવો લોહિતતુણ્ડકો;
સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;
ઇસ્સરોસિ અનુપ્પત્તો, યં ઇધત્થિ પવેદય.

૧૭૧.‘‘તિણ્ડુકાનિ પિયાલાનિ, મધુકે કાસુમારિયો;
ફલાનિ ખુદ્દકપ્પાનિ, ભુઞ્જ રાજ વરં વરં.

૧૭૨.‘‘ઇદમ્પિ પાનીયં સીતં, આભતં ગિરિગબ્ભરા;
તતો પિવ મહારાજ, સચે ત્વં અભિકઙ્ખસિ.

૧૭૩.‘‘અરઞ્ઞં ઉઞ્છાય ગતા, યે અસ્મિં પરિચારકા;
સયં ઉટ્ઠાય ગણ્હવ્હો, હત્થા મે નત્થિ દાતવે’’તિ.

તત્થ **પટિનન્દિત્થા**તિ રાજાનં દિસ્વાવ તુસ્સિ. **લોહિતતુણ્ડકો**તિ રત્તતુણ્ડો સોભગ્ગપ્પત્તો . **મધુકે**તિ મધુકફલાનિ. **કાસુમારિયો**તિ એવંનામકાનિ ફલાનિ, કારફલાનિ વા. **તતો પિવા**તિ તતો પાનીયમાળતો ગહેત્વા

પાનીયં પિવ. **યે અસ્મિં પરિચારકા**તિ મહારાજ, યે ઇમસ્મિં અસ્સમે વિચરણકા ઇસયો, તે અરઞ્ઞં ઉઞ્છાય ગતા. **ગણ્હવ્હો**તિ ફલાફલાનિ ગણ્હથ. **દાતવે**તિ દાતું.

રાજા તસ્સ પટિસન્થારે પસીદિત્વા ગાથાદ્વયમાહ –

૧૭૪.‘‘ભદ્દકો વતયં પક્ખી, દિજો પરમધમ્મિકો;
અથેસો ઇતરો પક્ખી, સુવો લુદ્દાનિ ભાસતિ.

૧૭૫.‘‘‘એતં હનથ બન્ધથ, મા વો મુઞ્ચિત્થ જીવતં’;
ઇચ્ચેવં વિલપન્તસ્સ, સોત્થિં પત્તોસ્મિ અસ્સમ’’ન્તિ.

તત્થ **ઇતરો**તિ ચોરકુટિયં સુવકો. **ઇચ્ચેવ**ન્તિ અહં પન તસ્સ એવં વિલપન્તસ્સેવ ઇમં અસ્સમં સોત્થિના પત્તો.

રઞ્ઞો કથં સુત્વા પુપ્ફકો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૭૬.‘‘ભાતરોસ્મ મહારાજ, સોદરિયા એકમાતુકા;
એકરુક્ખસ્મિં સંવડ્ઢા, નાનાખેત્તગતા ઉભો.

૧૭૭.‘‘સત્તિગુમ્બો ચ ચોરાનં, અહઞ્ચ ઇસિનં ઇધ;
અસતં સો, સતં અહં, તેન ધમ્મેન નો વિના’’તિ.

તત્થ **ભાતરોસ્મા**તિ મહારાજ, સો ચ અહઞ્ચ ઉભો ભાતરો હોમ. **ચોરાન**ન્તિ સો ચોરાનં સન્તિકે સંવડ્ઢો, અહં ઇસીનં સન્તિકે . **અસતં સો, સતં અહ**ન્તિ સો અસાધૂનં દુસ્સીલાનં સન્તિકં ઉપગતો, અહં સાધૂનં સીલવન્તાનં. **તેન ધમ્મેન નો વિના**તિ મહારાજ, તં સત્તિગુમ્બં ચોરા ચોરધમ્મેન ચોરકિરિયાય વિનેસું, મં ઇસયો ઇસિધમ્મેન ઇસિસીલાચારેન, તસ્મા સોપિ તેન ચોરધમ્મેન નો વિના હોતિ, અહમ્પિ ઇસિધમ્મેન નો વિના હોમીતિ.

ઇદાનિ તં ધમ્મં વિભજન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૭૮.‘‘તત્થ વધો ચ બન્ધો ચ, નિકતી વઞ્ચનાનિ ચ;
આલોપા સાહસાકારા, તાનિ સો તત્થ સિક્ખતિ.

૧૭૯.‘‘ઇધ સચ્ચઞ્ચ ધમ્મો ચ, અહિંસા સંયમો દમો;
આસનૂદકદાયીનં, અઙ્કે વદ્ધોસ્મિ ભારધા’’તિ.

તત્થ **નિકતી**તિ પતિરૂપકેન વઞ્ચના. **વઞ્ચનાની**તિ ઉજુકવઞ્ચનાનેવ. **આલોપા**તિ દિવા ગામઘાતા. **સાહસાકારા**તિ ગેહં પવિસિત્વા મરણેન તજ્જેત્વા સાહસિકકમ્મકરણાનિ. **સચ્ચ**ન્તિ સભાવો. **ધમ્મો**તિ સુચરિતધમ્મો. **અહિંસા**તિ મેત્તાપુબ્બભાગો. **સંયમો**તિ સીલસંયમો. **દમો**તિ ઇન્દ્રિયદમનં. **આસનૂદકદાયીન**ન્તિ અબ્ભાગતાનં આસનઞ્ચ ઉદકઞ્ચ દાનસીલાનં. **ભારધા**તિ રાજાનં આલપતિ.

ઇદાનિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેન્તો ઇમા ગાથા અભાસિ –

૧૮૦.‘‘યં યઞ્હિ રાજ ભજતિ, સન્તં વા યદિ વા અસં;
સીલવન્તં વિસીલં વા, વસં તસ્સેવ ગચ્છતિ.

૧૮૧.‘‘યાદિસં કુરુતે મિત્તં, યાદિસં ચૂપસેવતિ;
સોપિ તાદિસકો હોતિ, સહવાસો હિ તાદિસો.

૧૮૨.‘‘સેવમાનો સેવમાનં, સમ્ફુટ્ઠો સમ્ફુસં પરં;
સરો દિદ્ધો કલાપંવ, અલિત્તમુપલિમ્પતિ;
ઉપલેપભયા ધીરો, નેવ પાપસખા સિયા.

૧૮૩.‘‘પૂતિમચ્છં કુસગ્ગેન, યો નરો ઉપનય્હતિ;
કુસાપિ પૂતિ વાયન્તિ, એવં બાલૂપસેવના.

૧૮૪.‘‘તગરઞ્ચ પલાસેન, યો નરો ઉપનય્હતિ;
પત્તાપિ સુરભિ વાયન્તિ, એવં ધીરૂપસેવના.

૧૮૫.‘‘તસ્મા પત્તપુટસ્સેવ, ઞત્વા સમ્પાકમત્તનો;
અસન્તે નોપસેવેય્ય, સન્તે સેવેય્ય પણ્ડિતો;
અસન્તો નિરયં નેન્તિ, સન્તો પાપેન્તિ સુગ્ગતિ’’ન્તિ.

તત્થ **સન્તં વા યદિ વા અસ**ન્તિ સપ્પુરિસં વા અસપ્પુરિસં વા. **સેવમાનો સેવમાન**ન્તિ સેવિયમાનો આચરિયો સેવમાનં અન્તેવાસિકં. **સમ્ફુટ્ઠો**તિ અન્તેવાસિના વા ફુટ્ઠો આચરિયો. **સમ્ફુસં પર**ન્તિ પરં આચરિયં સમ્ફુસન્તો અન્તેવાસી વા. **અલિત્ત**ન્તિ તં અન્તેવાસિકં પાપધમ્મેન અલિત્તં સો આચરિયો વિસદિદ્ધો સરો સેસં સરકલાપં વિય લિમ્પતિ. **એવં બાલૂપસેવના**તિ બાલૂપસેવી હિ પૂતિમચ્છં ઉપનય્હનકુસગ્ગં વિય હોતિ, પાપકમ્મં અકરોન્તોપિ અવણ્ણં અકિત્તિં લભતિ. **ધીરૂપસેવના**તિ ધીરૂપસેવી પુગ્ગલો તગરાદિગન્ધજાતિપલિવેઠનપત્તં વિય હોતિ, પણ્ડિતો ભવિતું અસક્કોન્તોપિ કલ્યાણમિત્તસેવી ગુણકિત્તિં લભતિ. **પત્તપુટસ્સેવા**તિ દુગ્ગન્ધસુગન્ધપલિવેઠનપણ્ણસ્સેવ. **સમ્પાકમત્તનો**તિ કલ્યાણમિત્તસંસગ્ગવસેન અત્તનો પરિપાકં પરિભાવનં ઞત્વાતિ અત્થો. **પાપેન્તિ સુગ્ગતિ**ન્તિ સન્તો સમ્માદિટ્ઠિકા અત્તાનં નિસ્સિતે સત્તે સગ્ગમેવ પાપેન્તીતિ દેસનં યથાનુસન્ધિમેવ પાપેસિ.

રાજા તસ્સ ધમ્મકથાય પસીદિ, ઇસિગણોપિ આગતો. રાજા ઇસયો વન્દિત્વા ‘‘ભન્તે, મં અનુકમ્પમાના મમ વસનટ્ઠાને વસથા’’તિ વત્વા તેસં પટિઞ્ઞં ગહેત્વા નગરં ગન્ત્વા સુવાનં અભયં અદાસિ. ઇસયોપિ તત્થ અગમંસુ. રાજા ઇસિગણં ઉય્યાને વસાપેન્તો યાવજીવં ઉપટ્ઠહિત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ. અથસ્સ પુત્તોપિ છત્તં ઉસ્સાપેન્તો ઇસિગણં પટિજગ્ગિયેવાતિ તસ્મિં કુલપરિવટ્ટે સત્ત રાજાનો ઇસિગણસ્સ દાનં પવત્તયિંસુ. મહાસત્તો અરઞ્ઞે વસન્તોયેવ યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ દેવદત્તો પાપો પાપપરિવારોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સત્તિગુમ્બો દેવદત્તો અહોસિ, ચોરા દેવદત્તપરિસા , રાજા આનન્દો, ઇસિગણા બુદ્ધપરિસા, પુપ્ફકસુવો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સત્તિગુમ્બજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૫૦૪] ૮. ભલ્લાતિયજાતકવણ્ણના

ભલ્લાતિયો નામ અહોસિ રાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મલ્લિકં દેવિં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સા કિર એકદિવસં રઞ્ઞા સદ્ધિં સયનં નિસ્સાય કલહો અહોસિ. રાજા કુજ્ઝિત્વા નં ન ઓલોકેસિ. સા ચિન્તેસિ ''નનુ તથાગતો રઞ્ઞો મયિ કુદ્ધભાવં ન જાનાતી''તિ. સત્થા તં કારણં ઞત્વા પુનદિવસે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો સાવત્થિં પિણ્ડાય પવિસિત્વા રઞ્ઞો ગેહદ્વારં ગતો. રાજા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા પત્તં ગહેત્વા સત્થારં પાસાદં આરોપેત્વા પટિપાટિયા ભિક્ખુસઙ્ઘં નિસીદાપેત્વા દક્ખિણોદકં દત્વા પણીતેનાહારેન પરિવિસિત્વા ભત્તકિચ્ચાવસાને એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા ''કિં નુ ખો, મહારાજ, મલ્લિકા ન પઞ્ઞાયતી''તિ પુચ્છિત્વા ''અત્તનો સુખમદમત્તતાયા''તિ વુત્તે ''નનુ, મહારાજ, ત્વં પુબ્બે કિન્નરયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા એકરત્તિં કિન્નરિયા વિના હુત્વા સત્ત વસ્સસતાનિ પરિદેવમાનો વિચરી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં ભલ્લાતિયો નામ રાજા રજ્જં કારેન્તો ''અઙ્ગારપક્કમિગમંસં ખાદિસ્સામી''તિ રજ્જં અમચ્ચાનં નિય્યાદેત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો સુસિક્ખિતકોલેય્યકસુણખગણપરિવુતો નગરા નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા અનુગઙ્ગં ગન્ત્વા ઉપરિ અભિરુહિતું અસક્કોન્તો એકં ગઙ્ગં ઓતિણ્ણનદિં દિસ્વા તદનુસારેન ગચ્છન્તો મિગસૂકરાદયો વધિત્વા અઙ્ગારપક્કમંસં ખાદન્તો ઉચ્ચટ્ઠાનં અભિરુહિ. તત્થ રમણીયા નદિકા પરિપુણ્ણકાલે થનપમાણોદકા હુત્વા સન્દતિ, અઞ્ઞદા જણ્ણુકપમાણોદકા હોતિ. તત્થ નાનપ્પકારકા મચ્છકચ્છપા વિચરન્તિ. ઉદકપરિયન્તે રજતપટ્ટવણ્ણવાલુકા ઉભોસુ તીરેસુ નાનાપુપ્ફફલભરિતવિનમિતા રુક્ખા પુપ્ફફલરસમત્તેહિ નાનાવિહઙ્ગમભમરગણેહિ સમ્પરિકિણ્ણા વિવિધમિગસઙ્ઘનિસેવિતા સીતચ્છાયા. એવં રમણીયાય હેમવતનદિયા તીરે દ્વે કિન્નરા અઞ્ઞમઞ્ઞં આલિઙ્ગિત્વા પરિચુમ્બિત્વા નાનપ્પકારેહિ પરિદેવન્તા રોદન્તિ.

રાજા તસ્સા નદિયા તીરેન ગન્ધમાદનં અભિરુહન્તો તે કિન્નરે દિસ્વા ''કિં નુ ખો એતે એવં પરિદેવન્તિ, પુચ્છિસ્સામિ ને''તિ ચિન્તેત્વા સુનખે ઓલોકેત્વા અચ્છરં પહરિ. સુસિક્ખિતકોલેય્યકસુનખા તાય સઞ્ઞાય ગુમ્બં પવિસિત્વા ઉરેન નિપજ્જિંસુ. સો તેસં પટિસલ્લીનભાવં ઞત્વા ધનુકલાપઞ્ચેવ સેસાવુધાનિ ચ રુક્ખં નિસ્સાય ઠપેત્વા પદસદ્દં અકરોન્તો સણિકં તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિંકારણા તુમ્હે રોદથા''તિ કિન્નરે પુચ્છિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૮૬.''ભલ્લાતિયો નામ અહોસિ રાજા, રટ્ઠં પહાય મિગવં અચારિ સો;
અગમા ગિરિવરં ગન્ધમાદનં, સુપુપ્ફિતં કિમ્પુરિસાનુચિણ્ણં.

૧૮૭.''સાળૂરસઙ્ઘઞ્ચ નિસેધયિત્વા, ધનું કલાપઞ્ચ સો નિક્ખિપિત્વા;
ઉપાગમિ વચનં વત્તુકામો, યત્થટ્ઠિતા કિમ્પુરિસા અહેસું.

૧૮૮.''હિમચ્ચયે હેમવતાય તીરે, કિમિધટ્ઠિતા મન્તયવ્હો અભિણ્હં;

પુચ્છામિ વો માનુસદેહવણ્ણે, કથં વો જાનન્તિ મનુસ્સલોકે''તિ.

તત્થ **સાળૂરસઙ્ઘ**ન્તિ સુનખગણં. **હિમચ્ચયે**તિ ચતુન્નં હેમન્તમાસાનં અતિક્કમે. **હેમવતાયા**તિ ઇમિસ્સા હેમવતાય નદિયા તીરે.

રઞ્ઞો વચનં સુત્વા કિન્નરો તુણ્હી અહોસિ, કિન્નરી પન રઞ્ઞા સદ્ધિં સલ્લપિ –

૧૮૯.''મલ્લં ગિરિં પણ્ડરકં તિકૂટં, સીતોદકા અનુવિચરામ નજ્જો;
મિગા મનુસ્સાવ નિભાસવણ્ણા, જાનન્તિ નો કિમ્પુરિસાતિ લુદ્દા''તિ.

તત્થ **મલ્લં ગિરિ**ન્તિ સમ્મ લુદ્દક, મયં ઇમં મલ્લગિરિઞ્ચ પણ્ડરકઞ્ચ તિકૂટઞ્ચ ઇમા ચ નજ્જો અનુવિચરામ. ''માલાગિરિ''ન્તિપિ પાઠો. **નિભાસવણ્ણા**તિ નિભાસમાનવણ્ણા, દિસ્સમાનસરીરાતિ અત્થો.

તતો રાજા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૯૦.''સુકિચ્છરૂપં પરિદેવયવ્હો, આલિઙ્ગિતો ચાસિ પિયો પિયાય;
પુચ્છામિ વો માનુસદેહવણ્ણે, કિમિધ વને રોદથ અપ્પતીતા.

૧૯૧.''સુકિચ્છરૂપં પરિદેવયવ્હો, આલિઙ્ગિતો ચાસિ પિયો પિયાય;
પુચ્છામિ વો માનુસદેહવણ્ણે, કિમિધ વને વિલપથ અપ્પતીતા.

૧૯૨.''સુકિચ્છરૂપં પરિદેવયવ્હો, આલિઙ્ગિતો ચાસિ પિયો પિયાય;
પુચ્છામિ વો માનુસદેહવણ્ણે, કિમિધ વને સોચથ અપ્પતીતા''તિ.

તત્થ **સુકિચ્છરૂપ**ન્તિ સુટ્ઠુ દુક્ખપ્પત્તા વિય હુત્વા. **આલિઙ્ગિતો ચાસિ પિયો પિયાયા**તિ તયા પિયાય તવ પિયો આલિઙ્ગિતો ચ આસિ. ''આલિઙ્ગિયો ચાસી''તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો. **કિમિધ વને**તિ કિંકારણા ઇધ વને અન્તરન્તરા આલિઙ્ગિત્વા પરિચુમ્બિત્વા પિયકથં કથેત્વા પુન અપ્પતીતા રોદથાતિ.

તતો પરા ઉભિન્નમ્પિ આલાપસલ્લાપગાથા હોન્તિ –

૧૯૩.''મયેકરત્તં વિપ્પવસિમ્હ લુદ્દ, અકામકા અઞ્ઞમઞ્ઞં સરન્તા;
તમેકરત્તં અનુતપ્પમાના, સોચામ 'સા રત્તિ પુનં ન હેસ્સતિ'.

૧૯૪.''યમેકરત્તં અનુતપ્પથેતં, ધનંવ નટ્ઠં પિતરંવ પેતં;
પુચ્છામિ વો માનુસદેહવણ્ણે, કથં વિના વાસમકપ્પયિત્થ.

૧૯૫.''યમિમં નદિં પસ્સસિ સીઘસોતં, નાનાદુમચ્છાદનં સેલકૂલં;
તં મે પિયો ઉત્તરિ વસ્સકાલે, મમઞ્ચ મઞ્ઞં અનુબન્ધતીતિ.

૧૯૬.''અહઞ્ચ અઙ્કોલકમોચિનામિ, અતિમુત્તકં સત્તલિયોથિકઞ્ચ;

‘પિયો ચ મે હેહિતિ માલભારી, અહઞ્ચ નં માલિની અજ્ઝુપેસ્સં’.

૧૯૭.‘‘અહઞ્ચિદં કુરવકમોચિનામિ, ઉદ્દાલકા પાટલિસિન્ધુવારકા;
‘પિયો ચ મે હેહિતિ માલભારી, અહઞ્ચ નં માલિની અજ્ઝુપેસ્સં’.

૧૯૮.‘‘અહઞ્ચ સાલસ્સ સુપુપ્ફિતસ્સ, ઓચેય્ય પુપ્ફાનિ કરોમિ માલં;
‘પિયો ચ મે હેહિતિ માલભારી, અહઞ્ચ નં માલિની અજ્ઝુપેસ્સં’.

૧૯૯.‘‘અહઞ્ચ સાલસ્સ સુપુપ્ફિતસ્સ, ઓચેય્ય પુપ્ફાનિ કરોમિ ભારં;
ઇદઞ્ચ નો હેહિતિ સન્થરત્થં, યત્થજ્જિમં વિહરિસ્સામ રત્તિં.

૨૦૦.‘‘અહઞ્ચ ખો અગળું ચન્દનઞ્ચ, સિલાય પિંસામિ પમત્તરૂપા;
‘પિયો ચ મે હેહિતિ રોસિતઙ્ગો, અહઞ્ચ નં રોસિતા અજ્ઝુપેસ્સં’.

૨૦૧.‘‘અથાગમા સલિલં સીઘસોતં, નુદં સાલે સલળે કણ્ણિકારે;
આપૂરથ તેન મુહુત્તકેન, સાયં નદી આસિ મયા સુદુત્તરા.

૨૦૨.‘‘ઉભોસુ તીરેસુ મયં તદા ઠિતા, સમ્પસ્સન્તા ઉભયો અઞ્ઞમઞ્ઞં;
સકિમ્પિ રોદામ સકિં હસામ, કિચ્છેન નો આગમા સંવરી સા.

૨૦૩.‘‘પાતોવ ખો ઉગ્ગતે સૂરિયમ્હિ, ચતુક્કં નદિં ઉત્તરિયાન લુદ્દ;
આલિઙ્ગિયા અઞ્ઞમઞ્ઞં મયં ઉભો, સકિમ્પિ રોદામ સકિં હસામ.

૨૦૪.‘‘તીહૂનકં સત્ત સતાનિ લુદ્દ, યમિધ મયં વિપ્પવસિમ્હ પુબ્બે;
વસ્સેકિમં જીવિતં ભૂમિપાલ, કો નીધ કન્તાય વિના વસેય્ય.

૨૦૫.‘‘આયુઞ્ચ વો કીવતકો નુ સમ્મ, સચેપિ જાનાથ વદેથ આયું;
અનુસ્સવા વુડ્ઢતો આગમા વા, અક્ખાથ મેતં અવિકમ્પમાના.

૨૦૬.‘‘આયુઞ્ચ નો વસ્સસહસ્સં લુદ્દ, ન ચન્તરા પાપકો અત્થિ રોગો;
અપ્પઞ્ચ દુક્ખં સુખમેવ ભિય્યો, અવીતરાગા વિજહામ જીવિત’’ન્તિ.

તત્થ **મયેકરત્ત**ન્તિ મયં એકરત્તં. **વિપ્પવસિમ્હા**તિ વિપ્પયુત્તા હુત્વા વસિમ્હ. **અનુતપ્પમાના**તિ ‘‘અનિચ્છમાનાનં નો એકરત્તો અતીતો’’તિ તં એકરત્તં અનુચિન્તયમાના. **પુનં ન હેસ્સતી**તિ પુન ન ભવિસ્સતિ નાગમિસ્સતીતિ સોચામ. **ધનંવ નઙ્ગં પિતરંવ પેત**ન્તિ ધનં વા નઙ્ગં પિતરં વા માતરં વાપેતં કાલકતં કિં નુ ખો તુમ્હે ચિન્તયમાના કેન કારણેન તં એકરત્તં વિના વાસં અકપ્પયિત્થ, ઇદં મે આચિક્ખથાતિ પુચ્છતિ. **યમિમ**ન્તિ યં ઇમં. **સેલકૂલ**ન્તિ દ્વિન્નં સેલાનં અન્તરે સન્દમાનં. **વસ્સકાલે**તિ એકસ્સ મેઘસ્સ ઉટ્ઠાય વસ્સનકાલે . અમ્હાકઞ્હિ ઇમસ્મિં વનસણ્ડે રતિવસેન ચરન્તાનં એકો મેઘો ઉટ્ઠહિ. અથ મે પિયસામિકો કિન્નરોમં ‘‘પચ્છતો આગચ્છતી’’તિ મઞ્ઞમાનો એતં નદિં ઉત્તરીતિ આહ.

અહઞ્ચાતિ અહં પનેતસ્સ પરતીરં ગતભાવં અજાનન્તી સુપુપ્ફિતાનિ અઙ્કોલકાદીનિ પુપ્ફાનિ ઓચિનામિ. તત્થ **સત્તલિયોથિકઞ્ચા**તિ કુન્દાલપુપ્ફઞ્ચ સુવણ્ણયોથિકઞ્ચ ઓચિનન્તી પન ''પિયો ચ મે માલભારી ભવિસ્સતિ, અહઞ્ચ નં માલિની હુત્વા અજ્ઝુપેસ્સ''ન્તિ ઇમિના કારણેન ઓચિનામિ. **ઉદ્દાલકા પાટલિસિન્ધુવારકા**તિ તેપિ મયા ઓચિતાયેવાતિ વદતિ. **ઓચેય્યા**તિ ઓચિનિત્વા. **અગળું ચન્દનઞ્ચા**તિ કાળાગળુઞ્ચ રત્તચન્દનઞ્ચ. **રોસિતઙ્ગો**તિ વિલિત્તસરીરો. **રોસિતા**તિ વિલિત્તા હુત્વા. **અજ્ઝુપેસ્સ**ન્તિ સયને ઉપગમિસ્સામિ. **નુદં સાલે સલળે કણ્ણિકારે**તિ એતાનિ મયા ઓચિનિત્વા તીરે ઠપિતાનિ પુપ્ફાનિ નુદન્તં હરન્તં. **સુદુત્તરા**તિ તસ્સા હિ ઓરિમતીરે ઠિતકાલેયેવ નદિયા ઉદકં આગતં, તઙ્ખણઞ્ઞેવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો, વિજ્જુલતા નિચ્છરન્તિ, કિન્નરા નામ ઉદકભીરુકા હોન્તિ, ઇતિ સા ઓતરિતું ન વિસહિ. તેનાહ ''**સાયં નદી આસિ મયા સુદુત્તરા**''તિ.

સમ્પસ્સન્તાતિ વિજ્જુલતાનિચ્છરણકાલે પસ્સન્તા. **રોદામા**તિ અન્ધકારકાલે અપસ્સન્તા રોદામ, વિજ્જુલતાનિચ્છરણકાલે પસ્સન્તા હસામ. **સંવરી**તિ રત્તિ. **ચતુક્ક**ન્તિ તુચ્છં. **ઉત્તરિયાના**તિ ઉત્તરિત્વા. **તીહૂનક**ન્તિ તીહિ ઊનાનિ સત્ત વસ્સસતાનિ. **યમિધ મય**ન્તિ યં કાલં ઇધ મયં વિપ્પવસિમ્હ, સો ઇતો તીહિ ઊનકાનિ સત્ત વસ્સસતાનિ હોન્તીતિ વદતિ. **વસ્સેકિમ**ન્તિ વસ્સં એકં ઇમં, તુમ્હાકં એકમેવ વસ્સસતં ઇમં જીવિતન્તિ વદતિ. **કો નીધા**તિ એવં પરિત્તકે જીવિતે કો નુ ઇધ કન્તાય વિના ભવેય્ય, અયુત્તં તવ પિયભરિયાય વિના ભવિતુન્તિ દીપેતિ.

કીવતકો નૂતિ રાજા કિન્નરિયા વચનં સુત્વા ''ઇમેસં આયુપ્પમાણં પુચ્છિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''તુમ્હાકં કિત્તકો આયૂ''તિ પુચ્છતિ. **અનુસ્સવા**તિ સચે વો કસ્સચિ વદન્તસ્સ વા સુતં, માતાપિતૂનં વા વુડ્ઢાનં મહલ્લકાનં સન્તિકા આગમો અત્થિ, અથ મે તતો અનુસ્સવા વુડ્ઢતો આગમા વા એતં અવિકમ્પમાના અક્ખાથ. **ન ચન્તરા**તિ અમ્હાકં વસ્સસહસ્સં આયુ, અન્તરા ચ નો પાપકો જીવિતન્તરાયકરો રોગોપિ નત્થિ. **અવીતરાગા**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં અવિગતપેમાવ હુત્વા.

તં સુત્વા રાજા ''ઇમે હિ નામ તિરચ્છાનગતા હુત્વા એકરત્તિં વિપ્પયોગેન સત્ત વસ્સસતાનિ રોદન્તા વિચરન્તિ, અહં પન તિયોજનસતિકે રજ્જે મહાસમ્પત્તિં પહાય અરઞ્ઞે વિચરામિ, અહો અકિચ્ચકારિમ્હી''તિ તતોવ નિવત્તો બારાણસિં ગન્ત્વા ''કિં તે, મહારાજ, હિમવન્તે અચ્છરિયં દિટ્ઠ''ન્તિ અમચ્ચેહિ પુટ્ઠો સબ્બં આરોચેત્વા તતો પટ્ઠાય દાનાનિ દદન્તો ભોગે ભુઞ્જિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા –

૨૦૭.''ઇદઞ્ચ સુત્વાન અમાનુસાનં, ભલ્લાતિયો ઇત્તરં જીવિતન્તિ;
નિવત્તથ ન મિગવં અચરિ, અદાસિ દાનાનિ અભુઞ્જિ ભોગે''તિ. –

ઇમં ગાથં વત્વા પુન ઓવદન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૦૮.''ઇદઞ્ચ સુત્વાન અમાનુસાનં, સમ્મોદથ મા કલહં અકત્થ;
મા વો તપી અત્તકમ્માપરાધો, યથાપિ તે કિમ્પુરિસેકરત્તં.

૨૦૯.''ઇદઞ્ચ સુત્વાન અમાનુસાનં, સમ્મોદથ મા વિવાદં અકત્થ;
મા વો તપી અત્તકમ્માપરાધો, યથાપિ તે કિમ્પુરિસેકરત્ત''ન્તિ.

તત્થ **અમાનુસાનન્તિ** કિન્નરાનં. **અત્તકમ્માપરાધોતિ** અત્તનો કમ્મદોસો. **કિમ્પુરિસેકરત્તન્તિ** યથા તે કિમ્પુરિસે એકરત્તિં કતો અત્તનો કમ્મદોસો તપિ, તથા તુમ્હેપિ મા તપીતિ અત્થો.

મલ્લિકા દેવી તથાગતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના અઞ્જલિં પગ્ગય્હ દસબલસ્સ થુતિં કરોન્તી ઓસાનગાથમાહ –

૨૧૦.''વિવિધં અધિમના સુણોમહં, વચનપથં તવ અત્થસંહિતં;
મુઞ્ચં ગિરં નુદસેવ મે દરં, સમણ સુખાવહ જીવ મે ચિર''ન્તિ.

તત્થ **વિવિધં અધિમના સુણોમહન્તિ** ભન્તે, તુમ્હેહિ વિવિધેહિ નાનાકારણેહિ અલઙ્કરિત્વા દેસિતં ધમ્મદેસનં અહં અધિમના પસન્નચિત્તા હુત્વા સુણોમિ. **વચનપથન્તિ** તં તુમ્હેહિ વુત્તં વિવિધવચનં. **મુઞ્ચં ગિરં નુદસેવ મે દરન્તિ** કણ્ણસુખં મધુરં ગિરં મુઞ્ચન્તો મમ હદયે સોકદરથં નુદસિયેવ હરસિયેવ. **સમણ સુખાવહ જીવ મે ચિરન્તિ** ભન્તે બુદ્ધસમણ, દિબ્બમાનુસલોકિયલોકુત્તરસુખાવહ મમ સામિ ધમ્મરાજ, ચિરં જીવાતિ.

કોસલરાજા તતો પટ્ઠાય તાય સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કિન્નરો કોસલરાજા અહોસિ, કિન્નરી મલ્લિકા દેવી, ભલ્લાતિયરાજા અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ભલ્લાતિયજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૫૦૫] ૯. સોમનસ્સજાતકવણ્ણના

કો તં હિંસતિ હેઠેતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ મમ વધાય પરિસક્કિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કુરુરટ્ઠે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે રેણુ નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તદા મહારક્ખિતો નામ તાપસો પઞ્ચસતતાપસપરિવારો હિમવન્તે ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય ચારિકં ચરન્તો ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા સપરિસો પિણ્ડાય ચરન્તો રાજદ્વારં પાપુણિ. રાજા ઇસિગણં દિસ્વા ઇરિયાપથે પસન્નો અલઙ્કતમહાતલે નિસીદાપેત્વા પણીતેનાહારેન પરિવિસિત્વા ''ભન્તે, ઇમં વસ્સારત્તં મમ ઉય્યાનેયેવ વસથા''તિ વત્વા તેહિ સદ્ધિં ઉય્યાનં ગન્ત્વા વસનટ્ઠાનાનિ કારેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે દત્વા વન્દિત્વા નિક્ખમિ. તતો પટ્ઠાય સબ્બેપિ તે રાજનિવેસને ભુઞ્જન્તિ. રાજા પન અપુત્તકો પુત્તં પત્થેતિ, પુત્તા નુપ્પજ્જન્તિ. વસ્સારત્તચ્ચયેન મહારક્ખિતો ''ઇદાનિ હિમવન્તો રમણીયો, તત્થેવ ગમિસ્સામા''તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા રઞ્ઞા કતસક્કારસમ્માનો નિક્ખમિત્વા અન્તરામગ્ગે મજ્ઝન્હિકસમયે મગ્ગા ઓક્કમ્મ એકસ્સ સન્દચ્છાયસ્સ રુક્ખસ્સ હેટ્ઠા તરુણતિણપિટ્ઠે સપરિવારો નિસીદિ.

તાપસા કથં સમુટ્ઠાપેસું ''રાજગેહે વંસાનુરક્ખિતો પુત્તો નત્થિ, સાધુ વતસ્સ સચે રાજા પુત્તં લભેય્ય, પવેણિ ઘટીયેથા''તિ. મહારક્ખિતો તેસં કથં સુત્વા ''ભવિસ્સતિ નુ ખો રઞ્ઞો પુત્તો, ઉદાહુ નો''તિ ઉપધારેન્તો ''ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા એવમાહ ''મા ભોન્તો ચિન્તયિત્થ, અજ્જ પચ્ચૂસકાલે એકો દેવપુત્તો ચવિત્વા રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિસ્સતી''તિ. તં સુત્વા એકો કુટજટિલો ''ઇદાનિ રાજકુલૂપકો

ભવિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તાપસાનં ગમનકાલે ગિલાનાલયં કત્વા નિપજ્જિત્વા ''એહિ ગચ્છામા''તિ વુત્તો ''ન સક્કોમી''તિ આહ. મહારક્ખિતો તસ્સ નિપન્નકારણં ઞત્વા ''યદા સક્કોસિ, તદા આગચ્છેય્યાસી''તિ વત્વા ઇસિગણં આદાય હિમવન્તમેવ ગતો. કુહકોપિ નિવત્તિત્વા વેગેનાગન્ત્વા રાજદ્વારે ઠત્વા ''મહારક્ખિતસ્સ ઉપટ્ઠાકતાપસો આગતો''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા રઞ્ઞા વેગેન પક્કોસાપિતો પાસાદં અભિરુય્હ પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. રાજા કુહકં તાપસં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ઇસીનં આરોગ્યં પુચ્છિત્વા ''ભન્તે, અતિખિપ્પં નિવત્તિત્થ, વેગેન કેનત્થેનાગતત્થા''તિ આહ. ''આમ, મહારાજ, ઇસિગણો સુખનિસિન્નો 'સાધુ વતસ્સ, સચે રઞ્ઞો પવેણિપાલકો પુત્તો ઉપ્પજ્જેય્યા'તિ કથં સમુટ્ઠાપેસિ. અહં કથં સુત્વા ''ભવિસ્સતિ નુ ખો રઞ્ઞો પુત્તો, ઉદાહુ નો''તિ દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેન્તો ''મહિદ્ધિકો દેવપુત્તો ચવિત્વા અગ્ગમહેસિયા સુધમ્માય કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિસ્સતી''તિ દિસ્વા ''અજાનન્તા ગબ્ભં નાસેય્યું, આચિક્ખિસ્સામિ નેસ''ન્તિ તુમ્હાકં કથનત્થાય આગતો. કથિતં તે મયા, ગચ્છામહં, મહારાજાતિ. રાજા ''ભન્તે, ન સક્કા ગન્તુ''ન્તિ હટ્ઠતુટ્ઠો પસન્નચિત્તો કુહકતાપસં ઉય્યાનં નેત્વા વસનટ્ઠાનં સંવિદહિત્વા અદાસિ. સો તતો પટ્ઠાય રાજકુલે ભુઞ્જન્તો વસતિ, ''દિબ્બચક્ખુકો''ત્વેવસ્સ નામં અહોસિ.

તદા બોધિસત્તો તાવતિંસભવના ચવિત્વા તત્થ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. જાતસ્સ ચસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ''સોમનસ્સકુમારો''ત્વેવ નામં કરિંસુ. સો કુમારપરિહારેન વડ્ઢતિ. કુહકતાપસોપિ ઉય્યાનસ્સ એકસ્મિં પસ્સે નાનપ્પકારં સૂપેય્યસાકઞ્ચ વલ્લિફલાનિ ચ રોપેત્વા પણ્ણિકાનં હત્થે વિક્કિણન્તો ધનં સણ્ઠપેસિ. બોધિસત્તસ્સ સત્તવસ્સિકકાલે રઞ્ઞો પચ્ચન્તો કુપ્પિ. ''દિબ્બચક્ખુતાપસં મા પમજ્જી''તિ કુમારં પટિચ્છાપેત્વા ''પચ્ચન્તં વૂપસમેસ્સામી''તિ ગતો. અથેકદિવસં કુમારો ''જટિલં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા કૂટજટિલં એકં ગણ્ઠિકકાસાવં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ દ્વે ઉદકઘટે ગહેત્વા સાકવત્થુસ્મિં ઉદકં આસિઞ્ચન્તં દિસ્વા ''અયં કૂટજટિલો અત્તનો સમણધમ્મં અકત્વા પણ્ણિકકમ્મં કરોતી''તિ ઞત્વા ''કિં કરોસિ પણ્ણિકગહપતિકા''તિ તં લજ્જાપેત્વા અવન્દિત્વાવ નિક્ખમિ. કૂટજટિલો ''અયં ઇદાનેવ એવરૂપો પચ્ચામિત્તો, કો જાનાતિ કિં કરિસ્સતિ, ઇદાનેવ નં નાસેતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા રઞ્ઞો આગમનકાલે પાસાણફલકં એકમન્તં ખિપિત્વા પાનીયઘટં ભિન્દિત્વા પણ્ણસાલાય તિણાનિ વિકિરિત્વા સરીરં તેલેન મક્ખેત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા સસીસં પારુપિત્વા મહાદુક્ખપ્પત્તો વિય મઞ્ચે નિપજ્જિ. રાજા આગન્ત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા નિવેસનં અપવિસિત્વાવ ''મમ સામિકં દિબ્બચક્ખુકં પસ્સિસ્સામી''તિ પણ્ણસાલદ્વારં ગન્ત્વા તં વિપ્પકારં દિસ્વા ''કિં નુ ખો એત''ન્તિ અન્તો પવિસિત્વા તં નિપન્નકં દિસ્વા પાદે પરિમજ્જન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૨૧૧.''કો તં હિંસતિ હેઠેતિ, કિં દુમ્મનો સોચસિ અપ્પતીતો;
કસ્સજ્જ માતાપિતરો રુદન્તુ, ક્વજ્જ સેતુ નિહતો પથબ્યા''તિ.

તત્થ **હિંસતી**તિ પહરતિ. **હેઠેતી**તિ અક્કોસતિ. **ક્વજ્જ સેતૂ**તિ કો અજ્જ સયતુ.

તં સુત્વા કૂટજટિલો નિત્થુનન્તો ઉટ્ઠાય દુતિયં ગાથમાહ –

૨૧૨.''તુટ્ઠોસ્મિ દેવ તવ દસ્સનેન, ચિરસ્સં પસ્સામિ તં ભૂમિપાલ;
અહિંસકો રેણુમનુપ્પવિસ્સ, પુત્તેન તે હેઠયિતોસ્મિ દેવા''તિ.

ઇતો પરા ઉત્તાનસમ્બન્ધગાથા પાળિનયેનેવ વેદિતબ્બા –

૨૧૩.‘‘આયન્તુ દોવારિકા ખગ્ગબન્ધા, કાસાવિયા યન્તુ અન્તેપુરન્તં;
હન્ત્વાન તં સોમનસ્સં કુમારં, છેત્વાન સીસં વરમાહરન્તુ.

૨૧૪.‘‘પેસિતા રાજિનો દૂતા, કુમારં એતદબ્રવું;
ઇસ્સરેન વિતિણ્ણોસિ, વધં પત્તોસિ ખત્તિય.

૨૧૫.‘‘સ રાજપુત્તો પરિદેવયન્તો, દસઙ્ગુલિં અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા;
અહમ્પિ ઇચ્છામિ જનિન્દ દટ્ઠું, જીવં મં નેત્વા પટિદસ્સયેથ.

૨૧૬.‘‘તસ્સ તં વચનં સુત્વા, રઞ્ઞો પુત્તં અદસ્સયું;
પુત્તો ચ પિતરં દિસ્વા, દૂરતોવજ્ઝભાસથ.

૨૧૭.‘‘આગચ્છું દોવારિકા ખગ્ગબન્ધા, કાસાવિયા હન્તુ મમં જનિન્દ;
અક્ખાહિ મે પુચ્છિતો એતમત્થં, અપરાધો કો નિધ મમજ્જ અત્થી’’તિ.

તત્થ **અહિંસકો**તિ અહં કસ્સચિ અહિંસકો સીલાચારસમ્પન્નો. **રેણુમનુપ્પવિસ્સા**તિ મહારાજ રેણુ, અહં તવ પુત્તેન મહાપરિવારેન અનુપવિસિત્વા ‘‘અરે કૂટતાપસ, કસ્મા ત્વં ઇધ વસસી’’તિ વત્વા પાસાણફલકં ખિપિત્વા ઘટં ભિન્દિત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ કોટ્ટેન્તેન વિહેઠિતોસ્મીતિ એવં સો અભૂતમેવ ભૂતં વિય કત્વા રાજાનં સદ્દહાપેસિ. **આયન્તૂ**તિ ગચ્છન્તુ. ‘‘મમ સામિમ્હિ વિપ્પટિપન્નકાલતો પટ્ઠાય મયિપિ સો ન લજ્જિસ્સતી’’તિ કુજ્ઝિત્વા તસ્સ વધં આણાપેન્તો એવમાહ. **કાસાવિયા**તિ ચોરઘાતકા. તેપિ ફરસુહત્થા અત્તનો વિધાનેન ગચ્છન્તૂતિ વદતિ. **વરન્તિ** વરં સીસં ઉત્તમસીસં છિન્દિત્વા આહરન્તુ.

રાજિનોતિ ભિક્ખવે, રઞ્ઞો સન્તિકા દૂતા રઞ્ઞા પેસિતા વેગેન ગન્ત્વા માતરા અલઙ્કરિત્વા અત્તનો અઙ્કે નિસીદાપિતં કુમારં પરિવારેત્વા એતદવોચું. **ઇસ્સરેના**તિ રઞ્ઞા. **વિતિણ્ણોસી**તિ પરિચ્ચત્તોસિ. **સ રાજપુત્તો**તિ ભિક્ખવે, તેસં વચનં સુત્વા મરણભયતજ્જિતો માતુ અઙ્કતો ઉટ્ઠાય સો રાજપુત્તો . **પટિદસ્સયેથા**તિ દસ્સેથ. **તસ્સા**તિ ભિક્ખવે, તે દૂતા કુમારસ્સ તં વચનં સુત્વા મારેતું અવિસહન્તા ગોણં વિય નં રજ્જુયા પરિકડ્ઢન્તા નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સયું. કુમારે પન નીયમાને દાસિગણપરિવુતા સદ્ધિં ઓરોધેહિ સુધમ્માપિ દેવી નાગરાપિ ‘‘મયં નિરપરાધં કુમારં મારેતું ન દસ્સામા’’તિ તેન સદ્ધિંયેવ અગમંસુ. **આગચ્છુન્તિ** તુમ્હાકં આણાય મમ સન્તિકં આગમિંસુ. **હન્તું મમન્તિ** મં મારેતું. **કો નીધા**તિ કો નુ ઇધ મમ અપરાધો, યેન મં ત્વં મારેસીતિ પુચ્છિ.

રાજા ‘‘ભવગ્ગં અતિનીચં, તવ દોસો અતિમહન્તો’’તિ તસ્સ દોસં કથેન્તો ગાથમાહ –

૨૧૮.‘‘સાયઞ્ચ પાતો ઉદકં સજાતિ, અગ્ગિં સદા પારિચરતપ્પમત્તો;
તં તાદિસં સંયતં બ્રહ્મચારિં, કસ્મા તુવં બ્રૂસિ ગહપ્પતી’’તિ.

તત્થ **ઉદકં સજાતી**તિ ઉદકોરોહણકમ્મં કરોતિ. **તં તાદિસન્તિ** તં તથારૂપં મમ સામિં દિબ્બચક્ખુતાપસં કસ્મા ત્વં ગહપતિવાદેન સમુદાચરસીતિ વદતિ.

તતો કુમારો ‘‘દેવ, મય્હં ગહપતિઞ્ઞેવ ‘ગહપતી’તિ વદન્તસ્સ કો દોસો’’તિ વત્વા ગાથમાહ –

૨૧૯.“તાલા ચ મૂલા ચ ફલા ચ દેવ, પરિગ્ગહા વિવિધા સન્તિમસ્સ;
તે રક્ખતિ ગોપયતપ્પમત્તો, તસ્મા અહં બ્રૂમિ ગહપ્પતી”તિ.

તત્થ **મૂલા**તિ મૂલકાદિમૂલાનિ. **ફલા**તિ નાનાવિધાનિ વલ્લિફલાનિ. **તે રક્ખતિ ગોપયતપ્પમત્તો**તિ તે એસ તવ કુલૂપકતાપસો પણ્ણિકકમ્મં કરોન્તો નિસીદિત્વા રક્ખતિ, વતિં કત્વા ગોપયતિ અપ્પમત્તો, તેન કારણેન સો તવ બ્રાહ્મણો ગહપતિ નામ હોતિ.

ઇતિ નં અહમ્પિ “ગહપતી”તિ કથેસિં. સચે ન સદ્દહસિ, ચતૂસુ દ્વારેસુ પણ્ણિકે પુચ્છાપેહીતિ. રાજા પુચ્છાપેસિ. તે “આમ, મયં ઇમસ્સ હત્થતો પણ્ણઞ્ચ ફલાફલાનિ ચ કિણામા”તિ આહંસુ. પણ્ણવત્થુમ્પિ ઉપધારાપેત્વા પચ્ચક્ખમકાસિ. પણ્ણસાલમ્પિસ્સ પવિસિત્વા કુમારસ્સ પુરિસા પણ્ણવિક્કયલદ્ધં કહાપણમાસકભણ્ડિકં નીહરિત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા મહાસત્તસ્સ નિદ્દોસભાવં ઞત્વા ગાથમાહ –

૨૨૦.“સચ્ચં ખો એતં વદસિ કુમાર, પરિગ્ગહા વિવિધા સન્તિમસ્સ;
તે રક્ખતિ ગોપયતપ્પમત્તો, સ બ્રાહ્મણો ગહપતિ તેન હોતી”તિ.

તતો મહાસત્તો ચિન્તેસિ “એવરૂપસ્સ બાલસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકે વાસતો હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિતું વરં, પરિસમજ્ઝેયેવસ્સ દોસં આવિકત્વા આપુચ્છિત્વા અજ્જેવ નિક્ખમિત્વા પબ્બજિસ્સામી”તિ. સો પરિસાય નમક્કારં કત્વા ગાથમાહ –

૨૨૧.“સુણન્તુ મય્હં પરિસા સમાગતા, સનેગમા જાનપદા ચ સબ્બે;
બાલાયં બાલસ્સ વચો નિસમ્મ, અહેતુના ઘાતયતે મં જનિન્દો”તિ.

તત્થ **બાલાયં બાલસ્સા**તિ અયં રાજા સયં બાલો ઇમસ્સ બાલસ્સ કૂટજટિલસ્સ વચનં સુત્વા અહેતુનાવ મં ઘાતયતેતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા પિતરં વન્દિત્વા અત્તાનં પબ્બજ્જાય અનુજાનાપેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૨૨.“દળ્હસ્મિ મૂલે વિસટે વિરૂળ્હે, દુન્નિક્કયો વેળુ પસાખજાતો;
વન્દામિ પાદાનિ તવ જનિન્દ, અનુજાન મં પબ્બજિસ્સામિ દેવા”તિ.

તત્થ **વિસટે**તિ વિસાલે મહન્તે જાતે. **દુન્નિક્કયો**તિ દુન્નિક્કડ્ઢિયો.

તતો પરા રઞ્ઞો ચ પુત્તસ્સ ચ વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ –

૨૨૩.“ભુઞ્જસ્સુ ભોગે વિપુલે કુમાર, સબ્બઞ્ચ તે ઇસ્સરિયં દદામિ;
અજ્જેવ ત્વં કુરૂનં હોહિ રાજા, મા પબ્બજી પબ્બજ્જા હિ દુક્ખા.

૨૨૪.“કિન્નૂધ દેવ તવમત્થિ ભોગા, પુબ્બેવહં દેવલોકે રમિસ્સં;
રૂપેહિ સદ્દેહિ અથો રસેહિ, ગન્ધેહિ ફસ્સેહિ મનોરમેહિ.

૨૨૫.‘‘ભુત્તા ચ મે ભોગા તિદિવસ્મિં દેવ, પરિવારિતો અચ્છરાનં ગણેન;
તુવઞ્ચ બાલં પરનેય્યં વિદિત્વા, ન તાદિસે રાજકુલે વસેય્યં.

૨૨૬.‘‘સચાહં બાલો પરનેય્યો અસ્મિ, એકાપરાધં ખમ પુત્ત મય્હં;
પુનપિ ચે એદિસકં ભવેય્ય, યથામતિં સોમનસ્સ કરોહી’’તિ.

તત્થ **દુક્ખા**તિ તાત, પબ્બજ્જા નામ પરપટિબદ્ધજીવિકત્તા દુક્ખા, મા પબ્બજિ, રાજા હોહીતિ તં યાચિ. **કિન્નૂધ દેવા**તિ દેવ, યે તવ ભોગા, તેસુ કિં નામ ભુઞ્જિતબ્બં અત્થિ. **પરિવારિતો**તિ પરિચારિતો, અયમેવ વા પાઠો. તસ્સ કિર જાતિસ્સરઞાણં ઉપ્પજ્જિ, તસ્મા એવમાહ. **પરનેય્ય**ન્તિ અન્ધં વિય યટ્ઠિયા પરેન નેતબ્બં. **તાદિસે**તિ તાદિસસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકે ન પણ્ડિતેન વસિતબ્બં, મયા અત્તનો ઞાણબલેન અજ્જ જીવિતં લદ્ધં, નાહં તવ સન્તિકે વસિસ્સામીતિ ઞાપેતું એવમાહ. **યથામતિ**ન્તિ સચે પુન મય્હં એવરૂપો દોસો હોતિ, અથ ત્વં યથાઅજ્ઝાસયં કરોહીતિ પુત્તં ખમાપેસિ.

મહાસત્તો રાજાનં ઓવદન્તો અટ્ઠ ગાથા અભાસિ –

૨૨૭.‘‘અનિસમ્મ કતં કમ્મં, અનવત્થાય ચિન્તિતં;
ભેસજ્જસ્સેવ વેભઙ્ગો, વિપાકો હોતિ પાપકો.

૨૨૮.‘‘નિસમ્મ ચ કતં કમ્મં, સમ્માવત્થાય ચિન્તિતં;
ભેસજ્જસ્સેવ સમ્પત્તિ, વિપાકો હોતિ ભદ્રકો.

૨૨૯.‘‘અલસો ગિહી કામભોગી ન સાધુ, અસઞ્ઞતો પબ્બજિતો ન સાધુ;
રાજા ન સાધુ અનિસમ્મકારી, યો પણ્ડિતો કોધનો તં ન સાધુ.

૨૩૦.‘‘નિસમ્મ ખત્તિયો કયિરા, નાનિસમ્મ દિસમ્પતિ;
નિસમ્મકારિનો રાજ, યસો કિત્તિ ચ વડ્ઢતિ.

૨૩૧.‘‘નિસમ્મ દણ્ડં પણયેય્ય ઇસ્સરો, વેગા કતં તપ્પતિ ભૂમિપાલ;
સમ્માપણીધી ચ નરસ્સ અત્થા, અનાનુતપ્પા તે ભવન્તિ પચ્છા.

૨૩૨.‘‘અનાનુતપ્પાનિ હિ યે કરોન્તિ, વિભજ્જ કમ્માયતનાનિ લોકે;
વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ સુખુદ્રયાનિ, ભવન્તિ બુદ્ધાનુમતાનિ તાનિ.

૨૩૩.‘‘આગચ્છું દોવારિકા ખગ્ગબન્ધા, કાસાવિયા હન્તુ મમં જનિન્દ;
માતુઞ્ચ અઙ્કસ્મિમહં નિસિન્નો, આકડ્ઢિતો સહસા તેહિ દેવ.

૨૩૪.‘‘કટુકઞ્હિ સમ્બાધં સુકિચ્છં પત્તો, મધુરમ્પિ યં જીવિતં લદ્ધ રાજ;
કિચ્છેનહં અજ્જ વધા પમુત્તો, પબ્બજ્જમેવાભિમનોહમસ્મી’’તિ.

તત્થ **અનિસમ્મા**તિ અનોલોકેત્વા અનુપધારેત્વા. **અનવત્થાય ચિન્તિત**ન્તિ અનવત્થપેત્વા અતુલેત્વા અતીરેત્વા ચિન્તિતં. **વિપાકો હોતિ પાપકો**તિ તસ્સ હિ યથા નામ ભેસજ્જસ્સ વેભઙ્ગો વિપત્તિ, એવમેવં વિપાકો હોતિ પાપકો. **અસઞ્ઞતો**તિ કાયાદીહિ અસઞ્ઞતો દુસ્સીલો. **તં ન સાધૂ**તિ તં તસ્સ કોધનં ન સાધુ. **નાનિસમ્મા**તિ અનિસામેત્વા કિઞ્ચિ કમ્મં ન કરેય્ય. **પણયેય્યા**તિ પટ્ઠપેય્ય પવત્તેય્ય. **વેગા**તિ વેગેન સહસા. **સમ્માપણીધી ચા**તિ યોનિસો ઠપિતેન ચિત્તેન કતા નરસ્સ અત્થા પચ્છા અનાનુતપ્પા ભવન્તીતિ અત્થો. **વિભજ્જા**તિ ''ઇમાનિ કાતું યુત્તાનિ, ઇમાનિ અયુત્તાની''તિ એવં પઞ્ઞાય વિભજિત્વા. **કમ્માયતનાની**તિ કમ્માનિ. **બુદ્ધાનુમતાની**તિ પણ્ડિતેહિ અનુમતાનિ અનવજ્જાનિ હોન્તિ. **કટુકન્તિ** દેવ , કટુકં સમ્બાધં સુકિચ્છં મરણભયં પત્તોમ્હિ. **લદ્ધા**તિ અત્તનો ઞાણબલેન લભિત્વા. **પબ્બજ્જમેવાભિમનોહમસ્મી**તિ પબ્બજ્જાભિમુખચિત્તોયેવસ્મિ.

એવં મહાસત્તેન ધમ્મે દેસિતે રાજા દેવિં આમન્તેત્વા ગાથમાહ –

૨૩૫.''પુત્તો તવાયં તરુણો સુધમ્મે, અનુકમ્પકો સોમનસ્સો કુમારો;
તં યાચમાનો ન લભામિ સ્વજ્જ, અરહસિ નં યાચિતવે તુવમ્પી''તિ.

તત્થ **યાચિતવે**તિ યાચિતું.

સા પબ્બજ્જાયમેવ ઉય્યોજેન્તી ગાથમાહ –

૨૩૬.''રમસ્સુ ભિક્ખાચરિયાય પુત્ત, નિસમ્મ ધમ્મેસુ પરિબ્બજસ્સુ;
સબ્બેસુ ભૂતેસુ નિધાય દણ્ડં, અનિન્દિતો બ્રહ્મમુપેતિ ઠાન''ન્તિ.

તત્થ **નિસમ્મા**તિ પબ્બજન્તો ચ નિસામેત્વા મિચ્છાદિટ્ઠિકાનં પબ્બજ્જં પહાય સમ્માદિટ્ઠિયુત્તં નિય્યાનિકપબ્બજ્જં પબ્બજ.

અથ રાજા ગાથમાહ –

૨૩૭.''અચ્છેરરૂપં વત યાદિસઞ્ચ, દુક્ખિતં મં દુક્ખાપયસે સુધમ્મે;
યાચસ્સુ પુત્તં ઇતિ વુચ્ચમાના, ભિય્યોવ ઉસ્સાહયસે કુમાર''ન્તિ.

તત્થ **યાદિસઞ્ચા**તિ યાદિસં ઇદં ત્વં વદેસિ, તં અચ્છરિયરૂપં વત. **દુક્ખિતન્તિ** પકતિયાપિ મં દુક્ખિતં ભિય્યો દુક્ખાપયસિ.

પુન દેવી ગાથમાહ –

૨૩૮.''યે વિપ્પમુત્તા અનવજ્જભોગિનો, પરિનિબ્બુતા લોકમિમં ચરન્તિ;
તમરિયમગ્ગં પટિપજ્જમાનં, ન ઉસ્સહે વારયિતું કુમાર''ન્તિ.

તત્થ **વિપ્પમુત્તા**તિ રાગાદીહિ વિપ્પમુત્તા. **પરિનિબ્બુતા**તિ કિલેસપરિનિબ્બાનેન નિબ્બુતા. **તમરિયમગ્ગ**ન્તિ તં તેસં બુદ્ધાદીનં અરિયાનં સન્તકં મગ્ગં પટિપજ્જમાનં મમ પુત્તં વારેતું ન ઉસ્સહામિ દેવાતિ.

તસ્સા વચનં સુત્વા રાજા ઓસાનગાથમાહ –

૨૩૯.''અદ્ધા હવે સેવિતબ્બા સપઞ્ઞા, બહુસ્સુતા યે બહુઠાનચિન્તિનો;
ယેસાયં સુત્વાન સુભાસિતાનિ, અપ્પોસ્સુક્કા વીતસોકા સુધમ્મા''તિ.

તત્થ **બહુઠાનચિન્તિનો**તિ બહુકારણચિન્તિનો. **યેસાયન્તિ** યેસં અયં. સોમનસ્સકુમારસ્સેવ હિ સા સુભાસિતં સુત્વા અપ્પોસ્સુક્કા જાતા, રાજાપિ તદેવ સન્ધાયાહ.

મહાસત્તો માતાપિતરો વન્દિત્વા ''સચે મય્હં દોસો અત્થિ, ખમથા''તિ મહાજનસ્સ અઞ્જલિં કત્વા હિમવન્તાભિમુખો ગન્ત્વા મનુસ્સેસુ નિવત્તેસુ મનુસ્સવણ્ણેનાગન્ત્વા દેવતાહિ સત્ત પબ્બતરાજિયો અતિક્કમિત્વા હિમવન્તં નીતો વિસ્સકમ્મુના નિમ્મિતાય પણ્ણસાલાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. તં તત્થ યાવ સોળસવસ્સકાલા રાજકુલપરિચારિકવેસેન દેવતાયેવ ઉપટ્ઠહિંસુ. કૂટજટિલમ્પિ મહાજનો પોથેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. મહાસત્તો ઝાનાભિઞ્ઞં નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપેસ મય્હં વધાય પરિસક્કિયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કુહકો દેવદત્તો અહોસિ, માતા મહામાયા, મહારક્ખિતો સારિપુત્તો, સોમનસ્સકુમારો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સોમનસ્સજાતકવણ્ણના નવમા.

[૫૦૬] ૧૦. ચમ્પેય્યજાતકવણ્ણના

કા નુ વિજ્જુરિવાભાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉપોસથકમ્મં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ''સાધુ વો કતં ઉપાસકા ઉપોસથવાસં વસન્તેહિ, પોરાણકપણ્ડિતા નાગસમ્પત્તિં પહાય ઉપોસથવાસં વસિંસુયેવા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે અઙ્ગરટ્ઠે અઙ્ગે ચ મગધરટ્ઠે મગધે ચ રજ્જં કારેન્તે અઙ્ગમગધરટ્ઠાનં અન્તરે ચમ્પા નામ નદી, તત્થ નાગભવનં અહોસિ. ચમ્પેય્યો નામ નાગરાજા રજ્જં કારેસિ. કદાચિ મગધરાજા અઙ્ગરટ્ઠં ગણ્હાતિ, કદાચિ અઙ્ગરાજા મગધરટ્ઠં. અથેકદિવસં મગધરાજા અઙ્ગેન સદ્ધિં યુજ્ઝિત્વા યુદ્ધપરાજિતો અસ્સં આરુય્હ પલાયન્તો અઙ્ગરઞ્ઞો યોધેહિ અનુબદ્ધો પુણ્ણં ચમ્પાનદિં પત્વા ''પરહત્થે મરણતો નદિં પવિસિત્વા મતં સેય્યો''તિ અસ્સેનેવ સદ્ધિં નદિં ઓતરિ. તદા ચમ્પેય્યો નાગરાજા અન્તોદકે રતનમણ્ડપં નિમ્મિનિત્વા મહાપરિવારો મહાપાનં પિવતિ. અસ્સો રઞ્ઞા સદ્ધિં ઉદકે નિમુજ્જિત્વા નાગરઞ્ઞો પુરતો ઓતરિ. નાગરાજા અલઙ્કતપટિયત્તં રાજાનં દિસ્વા સિનેહં ઉપ્પાદેત્વા આસના ઉટ્ઠાય ''મા ભાયિ, મહારાજા''તિ રાજાનં અત્તનો પલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા ઉદકે નિમુગ્ગકારણં પુચ્છિ. રાજા યથાભૂતં કથેસિ. અથ નં ''મા ભાયિ, મહારાજ, અહં તં દ્વિન્નં રટ્ઠાનં સામિકં કરિસ્સામી''તિ અસ્સાસેત્વા સત્તાહં મહન્તં યસં અનુભવિત્વા સત્તમે દિવસે મગધરાજેન સદ્ધિં નાગભવના નિક્ખમિ. મગધરાજા નાગરાજસ્સાનુભાવેન અઙ્ગરાજાનં ગહેત્વા જીવિતા વોરોપેત્વા દ્વીસુ રટ્ઠેસુ રજ્જં કારેસિ. તતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો ચ નાગરાજસ્સ ચ વિસ્સાસો થિરો અહોસિ. રાજા અનુસંવચ્છરં ચમ્પાનદીતીરે રતનમણ્ડપં કારેત્વા મહન્તેન પરિચ્ચાગેન નાગરઞ્ઞો બલિકમ્મં કરોતિ. સોપિ મહન્તેન પરિવારેન નાગભવના નિક્ખમિત્વા બલિકમ્મં સમ્પટિચ્છતિ. મહાજનો નાગરઞ્ઞો સમ્પત્તિં ઓલોકેતિ.

તદા બોધિસત્તો દલિદ્દકુલે નિબ્બત્તો રાજપરિસાય સદ્ધિં નદીતીરં ગન્ત્વા તં નાગરાજસ્સ સમ્પત્તિં દિસ્વા લોભં ઉપ્પાદેત્વા તં પત્થયમાનો દાનં દત્વા સીલં રક્ખિત્વા ચમ્પેય્યનાગરાજસ્સ કાલકિરિયતો સત્તમે દિવસે ચવિત્વા તસ્સ વસનપાસાદે સિરિગબ્ભે સિરિસયનપિટ્ઠે નિબ્બત્તિ . સરીરં સુમનદામવણ્ણં મહન્તં અહોસિ. સો તં દિસ્વા વિપ્પટિસારી હુત્વા ‘‘મયા કતકુસલનિસ્સન્દેન છસુ કામસગ્ગેસુ ઇસ્સરિયં કોટ્ઠે પટિસામિતં ધઞ્ઞં વિય અહોસિ. સ્વાહં ઇમિસ્સા તિરચ્છાનયોનિયા પટિસન્ધિં ગણ્હિં, કિં મે જીવિતેના’’તિ મરણાય ચિત્તં ઉપ્પાદેસિ. અથ નં સુમના નામ નાગમાણવિકા દિસ્વા ‘‘મહાનુભાવો સત્તો નિબ્બત્તો ભવિસ્સતી’’તિ સેસનાગમાણવિકાનં સઞ્ઞં અદાસિ, સબ્બા નાનાતૂરિયહત્થા આગન્ત્વા તસ્સ ઉપહારં કરિંસુ. તસ્સ તં નાગભવનં સક્કભવનં વિય અહોસિ, મરણચિત્તં પટિપ્પસ્સમ્ભિ, સપ્પસરીરં વિજહિત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો સયનપિટ્ઠે નિસીદિ. અથસ્સ તતો પટ્ઠાય યસો મહા અહોસિ.

સો તત્થ નાગરજ્જં કારેન્તો અપરભાગે વિપ્પટિસારી હુત્વા ‘‘કિં મે ઇમાય તિરચ્છાનયોનિયા , ઉપોસથવાસં વસિત્વા ઇતો મુચ્ચિત્વા મનુસ્સપથં ગન્ત્વા સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તતો પટ્ઠાય તસ્મિંયેવ પાસાદે ઉપોસથકમ્મં કરોતિ. અલઙ્કતનાગમાણવિકા તસ્સ સન્તિકં ગચ્છન્તિ, યેભુય્યેનસ્સ સીલં ભિજ્જતિ. સો તતો પટ્ઠાય પાસાદા નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનં ગચ્છતિ. તા તત્રાપિ ગચ્છન્તિ, ઉપોસથો ભિજ્જતેવ. સો ચિન્તેસિ ‘‘મયા ઇતો નાગભવના નિક્ખમિત્વા મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા ઉપોસથવાસં વસિતું વટ્ટતી’’તિ. સો તતો પટ્ઠાય ઉપોસથદિવસેસુ નાગભવના નિક્ખમિત્વા એકસ્સ પચ્ચન્તગામસ્સ અવિદૂરે મહામગ્ગસમીપે વમ્મિકમત્થકે ‘‘મમ ચમ્માદીહિ અત્થિકા ગણ્હન્તુ, મં કીળાસપ્પં વા કાતુકામા કરોન્તૂ’’તિ સરીરં દાનમુખે વિસ્સજ્જેત્વા ભોગે આભુજિત્વા નિપન્નો ઉપોસથવાસં વસતિ. મહામગ્ગેન ગચ્છન્તા ચ આગચ્છન્તા ચ તં દિસ્વા ગન્ધાદીહિ પૂજેત્વા પક્કમન્તિ. પચ્ચન્તગામવાસિનો ગન્ત્વા ‘‘મહાનુભાવો નાગરાજા’’તિ તસ્સ ઉપરિ મણ્ડપં કરિત્વા સમન્તા વાલુકં ઓકિરિત્વા ગન્ધાદીહિ પૂજયિંસુ. તતો પટ્ઠાય મનુસ્સા મહાસત્તે પસીદિત્વા પૂજં કત્વા પુત્તં પત્થેન્તિ, ધીતરં પત્થેન્તિ.

મહાસત્તોપિ ઉપોસથકમ્મં કરોન્તો ચાતુદ્દસીપન્નરસીસુ વમ્મિકમત્થકે નિપજ્જિત્વા પાટિપદે નાગભવનં ગચ્છતિ. તસ્સેવં ઉપોસથં કરોન્તસ્સ અદ્ધા વીતિવત્તો. એકદિવસં સુમના અગ્ગમહેસી આહ ‘‘દેવ , ત્વં મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા ઉપોસથં ઉપવસસિ, મનુસ્સલોકો ચ સાસઙ્કો સપ્પટિભયો, સચે તે ભયં ઉપ્પજ્જેય્ય, અથ મયં યેન નિમિત્તેન જાનેય્યામ, તં નો આચિક્ખાહી’’તિ. અથ નં મહાસત્તો મઙ્ગલપોક્ખરણિયા તીરં નેત્વા ‘‘સચે મં ભદ્દે, કોચિ પહરિત્વા કિલમેસ્સતિ, ઇમિસ્સા પોક્ખરણિયા ઉદકં આવિલં ભવિસ્સતિ, સચે સુપણ્ણો ગહેસ્સતિ, ઉદકં પક્કુથિસ્સતિ, સચે અહિતુણ્ડિકો ગણ્હિસ્સતિ, ઉદકં લોહિતવણ્ણં ભવિસ્સતી’’તિ આહ. એવં તસ્સા તીણિ નિમિત્તાનિ આચિક્ખિત્વા ચાતુદ્દસીઉપોસથં અધિટ્ઠાય નાગભવના નિક્ખમિત્વા તત્થ ગન્ત્વા વમ્મિકમત્થકે નિપજ્જિ સરીરસોભાય વમ્મિકં સોભયમાનો. સરીરઞ્હિસ્સ રજતદામં વિય સેતં અહોસિ મત્થકો રત્તકમ્બલગેણ્ડુકો વિય. ઇમસ્મિં પન જાતકે બોધિસત્તસ્સ સરીરં નઙ્ગલસીસપમાણં અહોસિ, **ભૂરિદત્તજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૭૮૪ આદયો) ઊરુપ્પમાણં, **સઙ્ખપાલજાતકે** (જા॰ ૨.૧૭.૧૪૩ આદયો) એકદોણિકનાવપમાણં.

તદા એકો બારાણસિવાસી માણવો તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે અલમ્પાયનમન્તં ઉગ્ગણ્હિત્વા તેન મગ્ગેન અત્તનો ગેહં ગચ્છન્તો મહાસત્તં દિસ્વા ‘‘ઇમં સપ્પં ગહેત્વા ગામનિગમરાજધાનીસુ કીળાપેન્તો ધનં ઉપ્પાદેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા દિબ્બોસધાનિ ગહેત્વા દિબ્બમન્તં પરિવત્તેત્વા તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. દિબ્બમન્તસુતકાલતો પટ્ઠાય મહાસત્તસ્સ કણ્ણેસુ અયસલાકપવેસનકાલો

વિય જાતો, મત્થકો સિખરેન અભિમત્થિયમાનો વિય જાતો. સો ‘‘કો નુ ખો એસો’’તિ ભોગન્તરતો સીસં ઉક્ખિપિત્વા ઓલોકેન્તો અહિતુણ્ડિકં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘મમ વિસં મહન્તં, સચાહં કુજ્ઝિત્વા નાસવાતં વિસ્સજ્જેસ્સામિ, એતસ્સ સરીરં ભસ્મમુટ્ઠિ વિય વિપ્પકિરિસ્સતિ, અથ મે સીલં ખણ્ડં ભવિસ્સતિ, ન દાનિ તં ઓલોકેસ્સામી’’તિ. સો અક્ખીનિ નિમ્મીલેત્વા સીસં ભોગન્તરે ઠપેસિ.

અહિતુણ્ડિકો બ્રાહ્મણો ઓસધં ખાદિત્વા મન્તં પરિવત્તેત્વા ખેળં મહાસત્તસ્સ સરીરે ઓપિ, ઓસધાનઞ્ચ મન્તસ્સ ચાનુભાવેન ખેળેન ફુટ્ઠફુટ્ઠટ્ઠાને ફોટાનં ઉટ્ઠાનકાલો વિય જાતો. અથ નં સો નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા કડ્ઢિત્વા દીઘસો નિપજ્જાપેત્વા અજપદેન દણ્ડેન ઉપ્પીળેન્તો દુબ્બલં કત્વા સીસં દળ્હં ગહેત્વા નિપ્પીળિ, મહાસત્તસ્સ મુખં વિવરિ. અથસ્સ મુખે ખેળં ઓપિત્વા ઓસધમન્તં કત્વા દન્તે ભિન્દિ, મુખં લોહિતસ્સ પૂરિ. મહાસત્તો અત્તનો સીલભેદભયેન એવરૂપં દુક્ખં અધિવાસેન્તો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકનમત્તમ્પિ નાકરિ. સોપિ ‘‘નાગરાજાનં દુબ્બલં કરિસ્સામી’’તિ નઙ્ગુટ્ઠતો પટ્ઠાયસ્સ અટ્ઠીનિ ચુણ્ણયમાનો વિય સકલસરીરં મદ્દિત્વા પટ્ટકવેઠનં નામ વેઠેસિ, તન્તમજ્જિતં નામ મજ્જિ, નઙ્ગુટ્ઠં ગહેત્વા દુસ્સપોથિમં નામ પોથેસિ. મહાસત્તસ્સ સકલસરીરં લોહિતમક્ખિતં અહોસિ. સો મહાવેદનં અધિવાસેસિ.

અથસ્સ દુબ્બલભાવં ઞત્વા વલ્લીહિ પેળં કરિત્વા તત્થ નં પક્ખિપિત્વા પચ્ચન્તગામં નેત્વા મહાજનમજ્ઝે કીળાપેસિ. નીલાદીસુ વણ્ણેસુ વટ્ટચતુરસ્સાદીસુ સણ્ઠાનેસુ અણુંથૂલાદીસુ પમાણેસુ યં યં બ્રાહ્મણો ઇચ્છતિ, મહાસત્તો તંતદેવ કત્વા નચ્ચતિ, ફણસતં ફણસહસ્સમ્પિ કરોતિયેવ. મહાજનો પસીદિત્વા બહું ધનં અદાસિ. એકદિવસમેવ કહાપણસહસ્સઞ્ચેવ સહસ્સગ્ઘનકે ચ પરિક્ખારે લભિ. બ્રાહ્મણો આદિતોવ સહસ્સં લભિત્વા ‘‘વિસ્સજ્જેસ્સામી’’તિ ચિન્તેસિ, તં પન ધનં લભિત્વા ‘‘પચ્ચન્તગામેયેવ તાવ મે એત્તકં ધનં લદ્ધં, રાજરાજમહામચ્ચાનં સન્તિકે બહું ધનં લભિસ્સામી’’તિ સકટઞ્ચ સુખયાનકઞ્ચ ગહેત્વા સકટે પરિક્ખારે ઠપેત્વા સુખયાનકે નિસિન્નો મહન્તેન પરિવારેન મહાસત્તં ગામનિગમાદીસુ કીળાપેન્તો ‘‘બારાણસિયં ઉગ્ગસેનરઞ્ઞો સન્તિકે કીળાપેત્વા વિસ્સજ્જેસ્સામી’’તિ અગમાસિ. સો મણ્ડૂકે મારેત્વા નાગરઞ્ઞો દેતિ. નાગરાજા ‘‘પુનપ્પુનં એસ મં નિસ્સાય મારેસ્સતી’’તિ ન ખાદતિ. અથસ્સ મધુલાજે અદાસિ. મહાસત્તો ‘‘સચાહં ભોજનં ગણ્હિસ્સામિ, અન્તોપેળાય એવ મરણં ભવિસ્સતી’’તિ તેપિ ન ખાદતિ. બ્રાહ્મણો માસમત્તેન બારાણસિં પત્વા દ્વારગામેસુ કીળાપેન્તો બહું ધનં લભિ.

રાજાપિ નં પક્કોસાપેત્વા ‘‘અમ્હાકં કીળાપેહી’’તિ આહ. ‘‘સાધુ, દેવ, સ્વે પન્નરસે તુમ્હાકં કીળાપેસ્સામી’’તિ. રાજા ‘‘સ્વે નાગરાજા રાજઙ્ગણે નચ્ચિસ્સતિ, મહાજનો સન્નિપતિત્વા પસ્સતૂ’’તિ ભેરિં ચરાપેત્વા પુનદિવસે રાજઙ્ગણં અલઙ્કારાપેત્વા બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેસિ. સો રતનપેળાય મહાસત્તં નેત્વા વિચિત્તત્થરે પેળં ઠપેત્વા નિસીદિ. રાજાપિ પાસાદા ઓરુય્હ મહાજનપરિવુતો રાજાસને નિસીદિ. બ્રાહ્મણો મહાસત્તં નીહરિત્વા નચ્ચાપેસિ. મહાજનો સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તો ચેલુક્ખેપસહસ્સં પવત્તેતિ. બોધિસત્તસ્સ ઉપરિ સત્તરતનવસ્સં વસ્સતિ. તસ્સ ગહિતસ્સ માસો સમ્પૂરિ. એત્તકં કાલં નિરાહારોવ અહોસિ. સુમના ‘‘અતિચિરાયતિ મે પિયસામિકો, ઇદાનિસ્સ ઇધ અનાગચ્છન્તસ્સ માસો સમ્પુણ્ણો, કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ ગન્ત્વા પોક્ખરણિં ઓલોકેન્તી લોહિતવણ્ણં ઉદકં દિસ્વા ‘‘અહિતુણ્ડિકેન ગહિતો ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા નાગભવના નિક્ખમિત્વા વમ્મિકસન્તિકં ગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ ગહિતટ્ઠાનઞ્ચ કિલમિતટ્ઠાનઞ્ચ દિસ્વા રોદિત્વા કન્દિત્વા પચ્ચન્તગામં ગન્ત્વા પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા રાજઙ્ગણે પરિસમજ્ઝે આકાસે રોદમાના અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો નચ્ચન્તોવ આકાસં ઓલોકેત્વા તં દિસ્વા

લજ્જિતો પેળં પવિસિત્વા નિપજ્જિ. રાજા તસ્સ પેળં પવિટ્ઠકાલે ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો તં આકાસે ઠિતં દિસ્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૪૦.‘‘કા નુ વિજ્જુરિવાભાસિ, ઓસધી વિય તારકા;
દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બી, ન તં મઞ્ઞામી માનુસિ’’ન્તિ.

તત્થ **ન તં મઞ્ઞામિ માનુસિ**ન્તિ અહં તં માનુસીતિ ન મઞ્ઞામિ, તયા એકાય દેવતાય ગન્ધબ્બિયા વા ભવિતું વટ્ટતીતિ વદતિ.

ઇદાનિ તેસં વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ –

૨૪૧.‘‘નમ્હિ દેવી ન ગન્ધબ્બી, ન મહારાજ માનુસી;
નાગકઞ્ઞાસ્મિ ભદ્દન્તે, અત્થેનમ્હિ ઇધાગતા.

૨૪૨.‘‘વિબ્ભન્તચિત્તા કુપિતિન્દ્રિયાસિ, નેત્તેહિ તે વારિગણા સવન્તિ;
કિં તે નટ્ઠં કિં પન પત્થયાના, ઇધાગતા નારિ તદિઙ્ઘ બ્રૂહિ.

૨૪૩.‘‘યમુગ્ગતેજો ઉરગોતિ ચાહુ, નાગોતિ નં આહુ જના જનિન્દ;
તમગ્ગહી પુરિસો જીવિકત્થો, તં બન્ધના મુઞ્ચ પતી મમેસો.

૨૪૪.‘‘કથં ન્વયં બલવિરિયૂપપન્નો, હત્થત્તમાગચ્છિ વનિબ્બકસ્સ;
અક્ખાહિ મે નાગકઞ્ઞે તમત્થં, કથં વિજાનેમુ ગહીતનાગં.

૨૪૫.‘‘નગરમ્પિ નાગો ભસ્મં કરેય્ય, તથા હિ સો બલવિરિયૂપપન્નો;
ધમ્મઞ્ચ નાગો અપચાયમાનો, તસ્મા પરક્કમ્મ તપો કરોતી’’તિ.

તત્થ **અત્થેનમ્હી**તિ અહં એકં કારણં પટિચ્ચ ઇધાગતા. **કુપિતિન્દ્રિયા**તિ કિલન્તિન્દ્રિયા. **વારિગણા**તિ અસ્સુબિન્દુઘટા. **ઉરગોતિ ચાહૂ**તિ ઉરગોતિ ચાયં મહાજનો કથેસિ. **તમગ્ગહી પુરિસો**તિ અયં પુરિસો તં નાગરાજાનં જીવિકત્થાય અગ્ગહેસિ. **વનિબ્બકસ્સા**તિ ઇમસ્સ વનિબ્બકસ્સ કથં નુ એસ મહાનુભાવો સમાનો હત્થત્તં આગતોતિ પુચ્છતિ. **ધમ્મઞ્ચા**તિ પઞ્ચસીલધમ્મં ઉપોસથવાસધમ્મઞ્ચ ગરું કરોન્તો વિહરતિ, તસ્મા ઇમિના પુરિસેન ગહિતોપિ ‘‘સચાહં ઇમસ્સ ઉપરિ નાસવાતં વિસ્સજ્જેસ્સામિ, ભસ્મમુટ્ઠિ વિય વિકિરિસ્સતિ, એવં મે સીલં ભિજ્જિસ્સતી’’તિ સીલભેદભયા પરક્કમ્મ તં દુક્ખં અધિવાસેત્વા તપો કરોતિ, વીરિયમેવ કરોતીતિ આહ.

રાજા ‘‘કહં પનેસો ઇમિના ગહિતો’’તિ પુચ્છિ. અથસ્સ સા આચિક્ખન્તી ગાથમાહ –

૨૪૬.‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિઞ્ચ રાજ, ચતુપ્પથે સમ્મતિ નાગરાજા;
તમગ્ગહી પુરિસો જીવિકત્થો, તં બન્ધના મુઞ્ચ પતી મમેસો’’તિ.

તત્થ **ચતુપ્પથે**તિ ચતુક્કમગ્ગસ્સ આસન્નટ્ઠાને એકસ્મિં વમ્મિકે ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં અધિટ્ઠાનં અધિટ્ઠહિત્વા ઉપોસથવાસં વસન્તો નિપજ્જતીતિ અત્થો. **તં બન્ધના**તિ તં એવં ધમ્મિકં ગુણવન્તં નાગરાજાનં એતસ્સ ધનં

દત્વા પેળબન્ધના પમુઞ્ચ.

એવઞ્ચ પન વત્વા પુનપિ તં યાચન્તી દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૪૭.‘‘સોળસિત્થિસહસ્સાનિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
વારિગેહસયા નારી, તાપિ તં સરણં ગતા.

૨૪૮.‘‘ધમ્મેન મોચેહિ અસાહસેન, ગામેન નિક્ખેન ગવં સતેન;
ઓસ્સટ્ઠકાયો ઉરગો ચરાતુ, પુઞ્ઞત્થિકો મુઞ્ચતુ બન્ધનસ્મા’’તિ.

તત્થ **સોળસિત્થિસહસ્સાની**તિ મા ત્વં એસ યો વા સો વા દલિદ્દનાગોતિ મઞ્ઞિત્થ. એતસ્સ હિ એત્તકા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા ઇત્થિયોવ, સેસા સમ્પત્તિ અપરિમાણાતિ દસ્સેતિ. **વારિગેહસયા**તિ ઉદકચ્છદનં ઉદકગબ્ભં કત્વા તત્થ સયનસીલા. **ઓસ્સટ્ઠકાયો**તિ નિસ્સટ્ઠકાયો હુત્વા. **ચરાતૂ**તિ ચરતુ.

અથ નં રાજા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૪૯.‘‘ધમ્મેન મોચેમિ અસાહસેન, ગામેન નિક્ખેન ગવં સતેન;
ઓસ્સટ્ઠકાયો ઉરગો ચરાતુ, પુઞ્ઞત્થિકો મુઞ્ચતુ બન્ધનસ્મા.

૨૫૦.‘‘દમ્મિ નિક્ખસતં લુદ્દ, થૂલઞ્ચ મણિકુણ્ડલં;
ચતુસ્સદઞ્ચ પલ્લઙ્કં, ઉમાપુપ્ફસરિન્નિભં.

૨૫૧.‘‘દ્વે ચ સાદિસિયો ભરિયા, ઉસભઞ્ચ ગવં સતં;
ઓસ્સટ્ઠકાયો ઉરગો ચરાતુ, પુઞ્ઞત્થિકો મુઞ્ચતુ બન્ધનસ્મા’’તિ.

તત્થ **લુદ્દા**તિ રાજા ઉરગં મોચેતું અહિતુણ્ડિકં આમન્તેત્વા તસ્સ દાતબ્બં દેય્યધમ્મં દસ્સેન્તો એવમાહ. ગાથા પન હેટ્ઠા વુત્તત્થાયેવ.

અથ નં લુદ્દો આહ –

૨૫૨.‘‘વિનાપિ દાના તવ વચનં જનિન્દ, મુઞ્ચેમુ નં ઉરગં બન્ધનસ્મા;
ઓસ્સટ્ઠકાયો ઉરગો ચરાતુ, પુઞ્ઞત્થિકો મુઞ્ચતુ બન્ધનસ્મા’’તિ.

તત્થ **તવ વચન**ન્તિ મહારાજ, વિનાપિ દાનેન તવ વચનમેવ અમ્હાકં ગરુ. **મુઞ્ચેમુ ન**ન્તિ મુઞ્ચિસ્સામિ એતન્તિ વદતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તં પેળતો નીહરિ. નાગરાજા નિક્ખમિત્વા પુપ્ફન્તરં પવિસિત્વા તં અત્તભાવં વિજહિત્વા માણવકવણ્ણેન અલઙ્કતસરીરો હુત્વા પથવિં ભિન્દન્તો વિય નિક્ખન્તો અટ્ઠાસિ. સુમના આકાસતો ઓતરિત્વા તસ્સ સન્તિકે ઠિતા. નાગરાજા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ રાજાનં નમસ્સમાનો અટ્ઠાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૫૩.''મુત્તો ચમ્પેય્યકો નાગો, રાજાનં એતદબ્રવિ;
નમો તે કાસિરાજત્થુ, નમો તે કાસિવડ્ઢન;
અઞ્જલિં તે પગ્ગણ્હામિ, પસ્સેય્યં મે નિવેસનં.

૨૫૪.''અદ્ધા હિ દુબ્બિસ્સસમેતમાહુ, યં માનુસો વિસ્સસે અમાનુસમ્હિ;
સચે ચ મં યાચસિ એતમત્થં, દક્ખેમુ તે નાગ નિવેસનાની''તિ.

તત્થ **પસ્સેય્યં મે નિવેસનન્તિ** મમ નિવેસનં ચમ્પેય્યનાગભવનં રમણીયં પસ્સિતબ્બયુત્તકં. તં તે અહં દસ્સેતુકામો, તં સબલવાહનો ત્વં આગન્ત્વા પસ્સ, નરિન્દાતિ વદતિ. **દુબ્બિસ્સસન્તિ** દુવિસ્સાસનીયં. **સચે ચાતિ** સચે મં યાચસિ, પસ્સેય્યામ તે નિવેસનાનિ, અપિ ચ ખો પન તં ન સદ્દહામીતિ વદતિ.

અથ નં સદ્દહાપેતું સપથં કરોન્તો મહાસત્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૫૫.''સચેપિ વાતો ગિરિમાવહેય્ય, ચન્દો ચ સુરિયો ચ છમા પતેય્યું;
સબ્બા ચ નજ્જો પટિસોતં વજેય્યું, ન ત્વેવહં રાજ મુસા ભણેય્યં.

૨૫૬.''નભં ફલેય્ય ઉદધીપિ સુસ્સે, સંવટ્ટયે ભૂતધરા વસુન્ધરા;
સિલુચ્ચયો મેરુ સમૂલમુપ્પતે, ન ત્વેવહં રાજ મુસા ભણેય્ય''ન્તિ.

તત્થ **સંવટ્ટયે ભૂતધરા વસુન્ધરાતિ** અયં ભૂતધરાતિ ચ વસુન્ધરાતિ ચ સઙ્ખં ગતા મહાપથવી કિલઞ્જં વિય સંવટ્ટેય્ય. **સમૂલમુપ્પતેતિ** એવં મહાસિનેરુપબ્બતો સમૂલો ઉટ્ઠાય પુરાણપણ્ણં વિય આકાસે પક્ખન્દેય્ય.

સો મહાસત્તેન એવં વુત્તેપિ અસદ્દહન્તો –

૨૫૭.''અદ્ધા હિ દુબ્બિસ્સસમેતમાહુ, યં માનુસો વિસ્સસે અમાનુસમ્હિ;
સચે ચ મં યાચસિ એતમત્થં, દક્ખેમુ તે નાગ નિવેસનાની''તિ. –

પુનપિ તમેવ ગાથં વત્વા ''ત્વં મયા કતગુણં જાનિતું અરહસિ, સદ્દહિતું પન યુત્તભાવં વા અયુત્તભાવં વા અહં જાનિસ્સામી''તિ પકાસેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૫૮.''તુમ્હે ખોત્થ ઘોરવિસા ઉળારા, મહાતેજા ખિપ્પકોપી ચ હોથ;
મંકારણા બન્ધનસ્મા પમુત્તો, અરહસિ નો જાનિતુયે કતાની''તિ.

તત્થ **ઉળારાતિ** ઉળારવિસા. **જાનિતુયેતિ** જાનિતું.

અથ નં સદ્દહાપેતું પુન સપથં કરોન્તો મહાસત્તો ગાથમાહ –

૨૫૯.''સો પચ્ચતં નિરયે ઘોરરૂપે, મા કાયિકં સાતમલત્થ કિઞ્ચિ;
પેળાય બદ્ધો મરણં ઉપેતુ, યો તાદિસં કમ્મકતં ન જાને''તિ.

તત્થ **પચ્ચતન્તિ** પચ્ચતુ. **કમ્મકતન્તિ** કતકમ્મં એવં ગુણકારકં તુમ્હાદિસં યો ન જાનાતિ, સો એવરૂપો હોતૂતિ વદતિ.

અથસ્સ રાજા સદ્દહિત્વા થુતિં કરોન્તો ગાથમાહ –

૨૬૦.‘‘સચ્ચપ્પટિઞ્ઞા તવ મેસ હોતુ, અક્કોધનો હોહિ અનુપનાહી;
સબ્બઞ્ચ તે નાગકુલં સુપણ્ણા, અગ્ગિંવ ગિમ્હેસુ વિવજ્જયન્તૂ’’તિ.

તત્થ **તવ મેસ હોતૂતિ** તવ એસા પટિઞ્ઞા સચ્ચા હોતુ. **અગ્ગિંવ ગિમ્હેસુ વિવજ્જયન્તૂતિ** યથા મનુસ્સા ગિમ્હકાલે સન્તાપં અનિચ્છન્તા જલમાનં અગ્ગિં વિવજ્જેન્તિ, એવં વિવજ્જેન્તુ દૂરતોવ પરિહરન્તુ.

મહાસત્તોપિ રઞ્ઞો થુતિં કરોન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૬૧.‘‘અનુકમ્પસી નાગકુલં જનિન્દ, માતા યથા સુપ્પિયં એકપુત્તં;
અહઞ્ચ તે નાગકુલેન સદ્ધિં, કાહામિ વેય્યાવટિકં ઉળાર’’ન્તિ.

તં સુત્વા રાજા નાગભવનં ગન્તુકામો સેનં ગમનસજ્જં કાતું આણાપેન્તો ગાથમાહ –

૨૬૨.‘‘યોજેન્તુ વે રાજરથે સુચિત્તે, કમ્બોજકે અસ્સતરે સુદન્તે;
નાગે ચ યોજેન્તુ સુવણ્ણકપ્પને, દક્ખેમુ નાગસ્સ નિવેસનાની’’તિ.

તત્થ **કમ્બોજકે અસ્સતરે સુદન્તેતિ** સુસિક્ખિતે કમ્બોજરટ્ઠસમ્ભવે અસ્સતરે યોજેન્તુ.

ઇતરા અભિસમ્બુદ્ધગાથા –

૨૬૩.‘‘ભેરી મુદિઙ્ગા પણવા ચ સઙ્ખા, અવજ્જયિંસુ ઉગ્ગસેનસ્સ રઞ્ઞો;
પાયાસિ રાજા બહુ સોભમાનો, પુરક્ખતો નારિગણસ્સ મજ્ઝે’’તિ.

તત્થ **બહુ સોભમાનોતિ** ભિક્ખવે, બારાણસિરાજા સોળસહિ નારીસહસ્સેહિ પુરક્ખતો પરિવારિતો તસ્સ નારીગણસ્સ મજ્ઝે બારાણસિતો નાગભવનં ગચ્છન્તો અતિવિય સોભમાનો પાયાસિ.

તસ્સ નગરા નિક્ખન્તકાલેયેવ મહાસત્તો અત્તનો આનુભાવેન નાગભવનં સબ્બરતનમયં પાકારઞ્ચ દ્વારટ્ટાલકે ચ દિસ્સમાનરૂપે કત્વા નાગભવનગામિં મગ્ગં અલઙ્કતપટિયત્તં માપેસિ . રાજા સપરિસો તેન મગ્ગેન નાગભવનં પવિસિત્વા રમણીયં ભૂમિભાગઞ્ચ પાસાદે ચ અદ્દસ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૬૪.‘‘સુવણ્ણચિતકં ભૂમિં, અદ્દક્ખિ કાસિવડ્ઢનો;
સોવણ્ણમયપાસાદે, વેળુરિયફલકત્થતે.

૨૬૫.‘‘સ રાજા પાવિસિ બ્યમ્હં, ચમ્પેય્યસ્સ નિવેસનં;
આદિચ્ચવણ્ણસન્નિભં, કંસવિજ્જુપભસ્સરં.

૨૬૬.“નાનારુક્ખેહિ સઞ્છન્નં, નાનાગન્ધસમીરિતં;
સો પાવેક્ખિ કાસિરાજા, ચમ્પેય્યસ્સ નિવેસનં.

૨૬૭.“પવિટ્ઠસ્મિં કાસિરઞ્ઞે, ચમ્પેય્યસ્સ નિવેસનં;
દિબ્બા તૂરિયા પવજ્જિંસુ, નાગકઞ્ઞા ચ નચ્ચિસું.

૨૬૮.“તં નાગકઞ્ઞા ચરિતં ગણેન, અન્વારુહી કાસિરાજા પસન્નો;
નિસીદિ સોવણ્ણમયમ્હિ પીઠે, સાપસ્સયે ચન્દનસારલિત્તે”તિ.

તત્થ **સુવણ્ણચિતક**ન્તિ સુવણ્ણવાલુકાય સન્થતં. **બ્યમ્હ**ન્તિ અલઙ્કતનાગભવનં. **ચમ્પેય્યસ્સા**તિ નાગભવનં પવિસિત્વા ચમ્પેય્યનાગરાજસ્સ નિવેસનં પાવિસિ. **કંસવિજ્જુપભસ્સર**ન્તિ મેઘમુખે સઞ્ચરણસુવણ્ણવિજ્જુ વિય ઓભાસમાનં. **નાનાગન્ધસમીરિત**ન્તિ નાનાવિધેહિ દિબ્બગન્ધેહિ અનુસઞ્ચરિતં. **ચરિતં ગણેના**તિ તં નિવેસનં નાગકઞ્ઞાગણેન ચરિતં અનુસઞ્ચરિતં. **ચન્દનસારલિત્તે**તિ દિબ્બસારચન્દનેન અનુલિત્તે.

તત્થ નિસિન્નમત્તસ્સેવસ્સ નાનગ્ગરસં દિબ્બભોજનં ઉપનામેસું, તથા સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં સેસરાજપરિસાય ચ. સો સત્તાહમત્તં સપરિસો દિબ્બન્નપાનાદીનિ પરિભુઞ્જિત્વા દિબ્બેહિ કામગુણેહિ અભિરમિત્વા સુખસયને નિસિન્નો મહાસત્તસ્સ યસં વણ્ણેત્વા “નાગરાજ, ત્વં એવરૂપં સમ્પત્તિં પહાય મનુસ્સલોકે વમ્મિકમત્થકે નિપજ્જિત્વા કસ્મા ઉપોસથવાસં વસી”તિ પુચ્છિ. સોપિસ્સ કથેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૬૯.“સો તત્થ ભુત્વા ચ અથો રમિત્વા, ચમ્પેય્યકં કાસિરાજા અવોચ;
વિમાનસેટ્ઠાનિ ઇમાનિ તુય્હં, આદિચ્ચવણ્ણાનિ પભસ્સરાનિ;
નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે, કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

૨૭૦.“તા કમ્બુકાયૂરધરા સુવત્થા, વટ્ટઙ્ગુલી તમ્બતલૂપપન્ના;
પગ્ગય્હ પાયેન્તિ અનોમવણ્ણા, નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે;
કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

૨૭૧.“નજ્જો ચ તેમા પુથુલોમમચ્છા, આટાસકુન્તાભિરુદા સુતિત્થા;
નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે, કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

૨૭૨.“કોઞ્ચા મયૂરા દિવિયા ચ હંસા, વગ્ગુસ્સરા કોકિલા સમ્પતન્તિ;
નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે, કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

૨૭૩.“અમ્બા ચ સાલા તિલકા ચ જમ્બુયો, ઉદ્દાલકા પાટલિયો ચ ફુલ્લા;
નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે, કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

૨૭૪.“ઇમા ચ તે પોક્ખરઞ્ઞો સમન્તતો, દિબ્બા ચ ગન્ધા સતતં પવાયન્તિ;
નેતાદિસં અત્થિ મનુસ્સલોકે, કિં પત્થયં નાગ તપો કરોસિ.

२७५.“न पुत्तहेतु न धनस्स हेतु, न आयुनो चापि जनिन्द हेतु;
मनुस्सयोनिं अभिपत्थयानो, तस्मा परक्कम्म तपो करोमी”ति.

तत्थ **ता**ति सोळससहस्सनागकञ्ञायो सन्धायाह. **कम्बुकायूरधरा**ति सुवण्णाभरणधरा. **वट्टङ्गुली**ति पवाळङ्कुरसदिसवट्टङ्गुली. **तम्बतलूपपन्ना**ति अभिरत्तेहि हत्थपादतलेहि समन्नागता. **पायेन्ती**ति दिब्बपानं उक्खिपित्वा तं पायेन्ति. **पुथुलोममच्छा**ति पुथुलपत्तेहि नानामच्छेहि समन्नागता. **आटासकुन्ताभिरुदा**ति आटासङ्खातेहि सकुणेहि अभिरुदा. **सुतित्था**ति सुन्दरतित्था. **दिविया च हंसा**ति दिब्बहंसा च. **सम्पतन्ती**ति मनुञ्ञरवं रवन्ता रुक्खतो रुक्खं सम्पतन्ति. **दिब्बा च गन्धा**ति तासु पोक्खरणीसु सततं दिब्बगन्धा वायन्ति. **अभिपत्थयानो**ति पत्थयन्तो विचरामि. **तस्मा**ति तेन कारणेन परक्कम्म वीरियं पग्गहेत्वा तपो करोमि, उपोसथं उपवसामीति.

एवं वुत्ते राजा आह –

२७६.“त्वं लोहितक्खो विहतन्तरंसो, अलङ्कतो कप्पितकेसमस्सु;
सुरोसितो लोहितचन्दनेन, गन्धब्बराजाव दिसा पभाससि.

२७७.“देविद्धिपत्तोसि महानुभावो, सब्बेहि कामेहि समङ्गिभूतो;
पुच्छामि तं नागराजेतमत्थं, सेय्यो इतो केन मनुस्सलोको”ति.

तत्थ **सुरोसितो**ति सुविलित्तो.

अथस्स आचिक्खन्तो नागराजा आह –

२७८.“जनिन्द नाञ्ञत्र मनुस्सलोका, सुद्धीव संविज्जति संयमो वा;
अहञ्च लद्धान मनुस्सयोनिं, काहामि जातिमरणस्स अन्त”न्ति.

तत्थ **सुद्धी वा**ति महाराज, अञ्ञत्र मनुस्सलोका अमतमहानिब्बानसङ्खाता सुद्धि वा सीलसंयमो वा नत्थि. **अन्त**न्ति मनुस्सयोनिं लद्धा जातिमरणस्स अन्तं करिस्सामीति तपो करोमीति.

तं सुत्वा राजा आह –

२७९.“अद्धा हवे सेवितब्बा सपञ्ञा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो;
नारियो च दिस्वान तुवञ्च नाग, काहामि पुञ्ञानि अनप्पकानी”ति.

तत्थ **नारियो चा**ति इमा तव नागकञ्ञायो च तुवञ्च दिस्वा बहूनि पुञ्ञानि करिस्सामीति वदति.

अथ नं नागराजा आह –

२८०.“अद्धा हवे सेवितब्बा सपञ्ञा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो;
नारियो च दिस्वान ममञ्च राज, करोहि पुञ्ञानि अनप्पकानी”ति.

તત્થ **કરોહી**તિ કરેય્યાસિ, મહારાજાતિ.

એવં વુત્તે ઉગ્ગસેનો ગન્તુકામો હુત્વા ‘‘નાગરાજ, ચિરં વસિમ્હ, ગમિસ્સામા’’તિ આપુચ્છિ. અથ નં મહાસત્તો ‘‘તેન હિ મહારાજ, યાવદિચ્છકં ધનં ગણ્હાહી’’તિ ધનં દસ્સેન્તો આહ –

૨૮૧.‘‘ઇદઞ્ચ મે જાતરૂપં પહૂતં, રાસી સુવણ્ણસ્સ ચ તાલમત્તા;
ઇતો હરિત્વાન સુવણ્ણઘરાનિ, કરસ્સુ રૂપિયપાકારં કરોન્તુ.

૨૮૨.‘‘મુત્તા ચ વાહસહસ્સાનિ પઞ્ચ, વેળુરિયમિસ્સાનિ ઇતો હરિત્વા;
અન્તેપુરે ભૂમિયં સન્થરન્તુ, નિક્કદ્દમા હેહિતિ નીરજા ચ.

૨૮૩.‘‘એતાદિસં આવસ રાજસેટ્ઠ, વિમાનસેટ્ઠં બહુ સોભમાનં;
બારાણસિં નગરં ઇદ્ધં ફીતં, રજ્જઞ્ચ કારેહિ અનોમપઞ્ઞા’’તિ.

તત્થ **રાસી**તિ તેસુ તેસુ ઠાનેસુ તાલપમાણા રાસિયો. **સુવણ્ણઘરાની**તિ સુવણ્ણગેહાનિ. **નિક્કદ્દમા**તિ એવં તે અન્તેપુરે ભૂમિ નિક્કદ્દમા ચ નિરજા ચ ભવિસ્સતિ. **એતાદિસ**ન્તિ એવરૂપં સુવણ્ણમયં રજતપાકારં મુત્તાવેળુરિયસન્થતભૂમિભાગં. **ફીત**ન્તિ ફીતં બારાણસિનગરઞ્ચ આવસ. **અનોમપઞ્ઞા**તિ અલામકપઞ્ઞા.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા અધિવાસેસિ. અથ મહાસત્તો નાગભવને ભેરિં ચરાપેસિ ‘‘સબ્બા રાજપરિસા યાવદિચ્છકં હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિકં ધનં ગણ્હન્તૂ’’તિ. રઞ્ઞો ચ અનેકેહિ સકટસતેહિ ધનં પેસેસિ. રાજા મહન્તેન યસેન નાગભવના નિક્ખમિત્વા બારાણસિમેવ ગતો. તતો પટ્ઠાય કિર જમ્બુદીપતલં સહિરઞ્ઞં જાતં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં પોરાણકપણ્ડિતા નાગસમ્પત્તિં પહાય ઉપોસથવાસં વસિંસૂ’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અહિતુણ્ડિકો દેવદત્તો અહોસિ, સુમના રાહુલમાતા, ઉગ્ગસેનો સારિપુત્તો, ચમ્પેય્યનાગરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ચમ્પેય્યજાતકવણ્ણના દસમા.

[૫૦૭] ૧૧. મહાપલોભનજાતકવણ્ણના

બ્રહ્મલોકા ચવિત્વાનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વિસુદ્ધસંકિલેસં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા વિત્થારિતમેવ. ઇધ પન સત્થા ‘‘ભિક્ખુ માતુગામો નામેસ વિસુદ્ધસત્તેપિ સંકિલિટ્ઠે કરોતી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયન્તિ **ચૂળપલોભને** (જા॰ ૧.૩.૩૭ આદયો) વુત્તનયેનેવ અતીતવત્થુ વિત્થારિતબ્બં. તદા પન મહાસત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા કાસિરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, અનિત્થિગન્ધકુમારો નામ અહોસિ. ઇત્થીનં હત્થે ન સણ્ઠાતિ, પુરિસવેસેન નં થઞ્ઞં પાયેન્તિ, ઝાનાગારે વસતિ, ઇત્થિયો ન પસ્સતિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૮૪.‘‘બ્રહ્મલોકા ચવિત્વાન, દેવપુત્તો મહિદ્ધિકો;
રઞ્ઞો પુત્તો ઉદપાદિ, સબ્બકામસમિદ્ધિસુ.

૨૮૫.“કામા વા કામસઞ્ઞા વા, બ્રહ્મલોકે ન વિજ્જતિ;
સ્વાસ્સુ તાયેવ સઞ્ઞાય, કામેહિ વિજિગુચ્છથ.

૨૮૬.“તસ્સ ચન્તેપુરે આસિ, ઝાનાગારં સુમાપિતં;
સો તત્થ પટિસલ્લીનો, એકો રહસિ ઝાયથ.

૨૮૭.“સ રાજા પરિદેવેસિ, પુત્તસોકેન અટ્ટિતો;
એકપુત્તો ચયં મય્હં, ન ચ કામાનિ ભુઞ્જતી”તિ.

તત્થ **સબ્બકામસમિદ્ધિસૂ**તિ સબ્બકામાનં સમિદ્ધીસુ સમ્પત્તીસુ ઠિતસ્સ રઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા એકો દેવપુત્તો નિબ્બત્તિ. **સ્વાસ્સૂ**તિ સો કુમારો. **તાયેવા**તિ તાય બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિતાય ઝાનસઞ્ઞાય એવ. **સુમાપિતન્તિ** પિતરા સુટ્ઠુ મનાપં કત્વા માપિતં. **રહસિ ઝાયથા**તિ માતુગામં અપસ્સન્તો વસિ. **પરિદેવેસી**તિ વિલપિ.

પઞ્ચમા રઞ્ઞો પરિદેવનગાથા –

૨૮૮.“કો નુ ખ્વેત્થ ઉપાયો સો, કો વા જાનાતિ કિઞ્ચનં;
યો મે પુત્તં પલોભેય્ય, યથા કામાનિ પત્થયે”તિ.

તત્થ **કો નુ ખ્વેત્થ ઉપાયો**તિ કો નુ ખો એત્થ એતસ્સ કામાનં ભુઞ્જનઉપાયો. “કો નુ ખો ઇધુપાયો સો”તિપિ પાઠો, અટ્ઠકથાયં પન “કો નુ ખો એતં ઉપવસિત્વા ઉપલાપનકારણં જાનાતી”તિ વુત્તં. **કો વા જાનાતિ કિઞ્ચનન્તિ** કો વા એતસ્સ પલિબોધકારણં જાનાતીતિ અત્થો.

તતો પરં દિયડ્ઢગાથા અભિસમ્બુદ્ધગાથા –

૨૮૯.“અહુ કુમારી તત્થેવ, વણ્ણરૂપસમાહિતા;
કુસલા નચ્ચગીતસ્સ, વાદિતે ચ પદક્ખિણા.

૨૯૦.“સા તત્થ ઉપસઙ્કમ્મ, રાજાનં એતદબ્રવી”તિ;
તત્થ **અહૂ**તિ ભિક્ખવે, તત્થેવ અન્તેપુરે ચૂળનાટકાનં અન્તરે એકા તરુણકુમારિકા અહોસિ. **પદક્ખિણા**તિ સુસિક્ખિતા.

“અહં ખો નં પલોભેય્યં, સચે ભત્તા ભવિસ્સતી”તિ. –

ઉપડ્ઢગાથા કુમારિકાય વુત્તા.

તત્થ **સચે ભત્તા**તિ સચે એસ મય્હં પતિ ભવિસ્સતીતિ.

૨૯૧.“તં તથાવાદિનિં રાજા, કુમારિં એતદબ્રવિ;
ત્વઞ્ઞેવ નં પલોભેહિ, તવ ભત્તા ભવિસ્સતીતિ.

તત્થ **તવ ભત્તા**તિ તવેસ પતિ ભવિસ્સતિ, ત્વઞ્ઞેવ તસ્સ અગ્ગમહેસી ભવિસ્સસિ, ગચ્છ નં પલોભેહિ, કામરસં જાનાપેહીતિ.

એવં વત્વા રાજા ''ઇમિસ્સા કિર ઓકાસં કરોન્તૂ''તિ કુમારસ્સ ઉપટ્ઠાકાનં પેસેસિ. સા પચ્ચૂસકાલે વીણં આદાય ગન્ત્વા કુમારસ્સ સયનગબ્ભસ્સ બહિ અવિદૂરે ઠત્વા અગ્ગનખેહિ વીણં વાદેન્તી મધુરસરેન ગાયિત્વા તં પલોભેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૯૨.''સા ચ અન્તેપુરં ગન્ત્વા, બહું કામુપસંહિતં;
હદયઙ્ગમા પેમનીયા, ચિત્રા ગાથા અભાસથ.

૨૯૩.''તસ્સા ચ ગાયમાનાય, સદ્દં સુત્વાન નારિયા;
કામચ્છન્દસ્સ ઉપ્પજ્જિ, જનં સો પરિપુચ્છથ.

૨૯૪.''કસ્સેસો સદ્દો કો વા સો, ભણતિ ઉચ્ચાવચં બહું;
હદયઙ્ગમં પેમનીયં, અહો કણ્ણસુખં મમ.

૨૯૫.''એસા ખો પમદા દેવ, ખિડ્ડા એસા અનપ્પિકા;
સચે ત્વં કામે ભુઞ્જેય્ય, ભિય્યો ભિય્યો છાદેય્યુ તં.

૨૯૬.''ઇઙ્ઘ આગચ્છતોરેન, અવિદૂરમ્હિ ગાયતુ;
અસ્સમસ્સ સમીપમ્હિ, સન્તિકે મય્હ ગાયતુ.

૨૯૭.''તિરોકુટ્ટમ્હિ ગાયિત્વા, ઝાનાગારમ્હિ પાવિસિ;
બન્ધિ નં અનુપુબ્બેન, આરઞ્ઞમિવ કુઞ્જરં.

૨૯૮.''તસ્સ કામરસં ઞત્વા, ઇસ્સાધમ્મો અજાયથ;
'અહમેવ કામે ભુઞ્જેય્યં, મા અઞ્ઞો પુરિસો અહુ'.

૨૯૯.''તતો અસિં ગહેત્વાન, પુરિસે હન્તું ઉપક્કમિ;
અહમેવેકો ભુઞ્જિસ્સં, મા અઞ્ઞો પુરિસો સિયા.

૩૦૦.''તતો જાનપદા સબ્બે, વિક્કન્દિંસુ સમાગતા;
પુત્તો ત્યાયં મહારાજ, જનં હેઠેત્યદૂસકં.

૩૦૧.''તઞ્ચ રાજા વિવાહેસિ, સમ્હા રટ્ઠા ચ ખત્તિયો;
યાવતા વિજિતં મય્હં, ન તે વત્થબ્બ તાવદે.

૩૦૨.''તતો સો ભરિયમાદાય, સમુદ્દં ઉપસઙ્કમિ;
પણ્ણસાલં કરિત્વાન, વનમુઞ્છાય પાવિસિ.

૩૦૩.“અથેત્થ ઇસિ માગચ્છિ, સમુદ્દં ઉપરૂપરિ;
સો તસ્સ ગેહં પાવેક્ખિ, ભત્તકાલે ઉપટ્ઠિતે.

૩૦૪.“તઞ્ચ ભરિયા પલોભેસિ, પસ્સ યાવ સુદારુણં;
ચુતો સો બ્રહ્મચરિયમ્હા, ઇદ્ધિયા પરિહાયથ.

૩૦૫.“રાજપુત્તો ચ ઉઞ્છાતો, વનમૂલફલં બહું;
સાયં કાજેન આદાય, અસ્સમં ઉપસઙ્કમિ.

૩૦૬.“ઇસી ચ ખત્તિયં દિસ્વા, સમુદ્દં ઉપસઙ્કમિ;
‘વેહાયસં ગમિસ્સ’ન્તિ, સીદતે સો મહણ્ણવે.

૩૦૭.“ખત્તિયો ચ ઇસિં દિસ્વા, સીદમાનં મહણ્ણવે;
તસ્સેવ અનુકમ્પાય, ઇમા ગાથા અભાસથ.

૩૦૮.“અભિજ્જમાને વારિસ્મિં, સયં આગમ્મ ઇદ્ધિયા;
મિસ્સીભાવિત્થિયા ગન્ત્વા, સંસીદસિ મહણ્ણવે.

૩૦૯.“આવટ્ટની મહામાયા, બ્રહ્મચરિયવિકોપના;
સીદન્તિ નં વિદિત્વાન, આરકા પરિવજ્જયે.

૩૧૦.“અનલા મુદુસમ્ભાસા, દુપ્પૂરા તા નદીસમા;
સીદન્તિ નં વિદિત્વાન, આરકા પરિવજ્જયે.

૩૧૧.“યં એતા ઉપસેવન્તિ, છન્દસા વા ધનેન વા;
જાતવેદોવ સં ઠાનં, ખિપ્પં અનુદહન્તિ તં.

૩૧૨.“ખત્તિયસ્સ વચો સુત્વા, ઇસિસ્સ નિબ્બિદા અહુ;
લદ્ધા પોરાણકં મગ્ગં, ગચ્છતે સો વિહાયસં.

૩૧૩.“ખત્તિયો ચ ઇસિં દિસ્વા, ગચ્છમાનં વિહાયસં;
સંવેગં અલભી ધીરો, પબ્બજ્જં સમરોચયિ.

૩૧૪.“તતો સો પબ્બજિત્વાન, કામરાગં વિરાજયિ;
કામરાગં વિરાજેત્વા, બ્રાહ્મલોકૂપગો અહૂ”તિ.

તત્થ **અન્તેપુર**ન્તિ કુમારસ્સ વસનટ્ઠાનં. **બહુ**ન્તિ બહું નાનપ્પકારં. **કામુપસંહિત**ન્તિ કામનિસ્સિતં ગીતં પવત્તયમાના. **કામચ્છન્દસ્સા**તિ અસ્સ અનિત્થિગન્ધકુમારસ્સ કામચ્છન્દો ઉપ્પજ્જિ. **જન**ન્તિ અત્તનો સન્તિકાવચરં પરિચારિકજનં. **ઉચ્ચાવચ**ન્તિ ઉગ્ગતઞ્ચ અનુગ્ગતઞ્ચ. **ભુઞ્જેય્યા**તિ સચે ભુઞ્જેય્યાસિ. **છાદેય્યુ ત**ન્તિ

એતે કામા નામ તવ રુચ્ચેય્યું. સો ‘‘પમદા’’તિ વચનં સુત્વા તુણ્હી અહોસિ. ઇતરા પુનદિવસેપિ ગાયિ. એવં કુમારો પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા તસ્સા આગમનં રોચેન્તો પરિચારિકે આમન્તેત્વા **‘‘ઇઙ્ઘા’’**તિ ગાથમાહ.

તિરોકુટ્ટમ્હીતિ સયનગબ્ભકુટ્ટસ્સ બહિ. **મા અઞ્ઞો**તિ અઞ્ઞો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુરિસો નામ મા સિયા. **હન્તું ઉપક્કમી**તિ અન્તરવીથિં ઓતરિત્વા મારેતું આરભિ. **વિકન્દિંસૂ**તિ કુમારેન કતિપયેસુ પુરિસેસુ પહતેસુ પુરિસા પલાયિત્વા ગેહાનિ પવિસિંસુ. સો પુરિસે અલભન્તો થોકં વિસ્સમિ. તસ્મિં ખણે રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા ઉપક્કોસિંસુ. **જનં હેઠેત્યદૂસકન્તિ** નિરપરાધં જનં હેઠેતિ, તં ગણ્હાપેથાતિ વદિંસુ. રાજા ઉપાયેન કુમારં ગણ્હાપેત્વા ‘‘ઇમસ્સ કિં કત્તબ્બ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, અઞ્ઞં નત્થિ, ઇમં પન કુમારં તાય કુમારિકાય સદ્ધિં રટ્ઠા પબ્બાજેતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તે તથા અકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા **‘‘તઞ્ચા’’**તિઆદિમાહ. તત્થ **વિવાહેસી**તિ પબ્બાજેસિ. **ન તે વત્થબ્બ તાવદે**તિ યત્તકં મય્હં વિજિતં, તત્તકે તયા ન વત્થબ્બં. **ઉઞ્છાયા**તિ ફલાફલત્થાય.

તસ્મિં પન વનં પવિટ્ઠે ઇતરા યં તત્થ પચિતબ્બયુત્તકં અત્થિ, તં પચિત્વા તસ્સાગમનં ઓલોકેન્તી પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદતિ. એવં કાલે ગચ્છન્તે એકદિવસં અન્તરદીપકવાસી એકો ઇદ્ધિમન્તતાપસો અસ્સમપદતો નિક્ખમિત્વા મણિફલકં વિય ઉદકં મદ્દમાનોવ આકાસે ઉપ્પતિત્વા ભિક્ખાચારં ગચ્છન્તો પણ્ણસાલાય ઉપરિભાગં પત્વા ધૂમં દિસ્વા ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને મનુસ્સા વસન્તિ મઞ્ઞે’’તિ પણ્ણસાલદ્વારે ઓતરિ. સા તં દિસ્વા નિસીદાપેત્વા પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા ઇત્થિકુત્તં દસ્સેત્વા તેન સદ્ધિં અનાચારં અચરિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા **‘‘અથેત્થા’’**તિઆદિમાહ. તત્થ **ઇસિ માગચ્છી**તિ ઇસિ આગચ્છિ. **સમુદ્દં ઉપરૂપરી**તિ સમુદ્દસ્સ મત્થકમત્થકેન. **પસ્સ યાવ સુદારુણન્તિ** પસ્સથ, ભિક્ખવે, તાય કુમારિકાય યાવ સુદારુણં કમ્મં કતન્તિ અત્થો.

સાયન્તિ સાયન્હસમયે. **દિસ્વા**તિ તં વિજહિતું અસક્કોન્તો સકલદિવસં તત્થેવ હુત્વા સાયન્હસમયે રાજપુત્તં આગતં દિસ્વા પલાયિતું ‘‘વેહાયસં ગમિસ્સ’’ન્તિ ઉપ્પતનાકારં કરોન્તો પતિત્વા મહણ્ણવે સીદતિ. **ઇસિં દિસ્વા**તિ અનુબન્ધમાનો ગન્ત્વા પસ્સિત્વા. **અનુકમ્પાયા**તિ સચાયં ભૂમિયા આગતો અભવિસ્સ, પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસેય્ય, આકાસેન આગતો ભવિસ્સતિ, તસ્મા સમુદ્દે પતિતોપિ ઉપ્પતનાકારમેવ કરોતીતિ અનુકમ્પં ઉપ્પાદેત્વા તસ્સેવ અનુકમ્પાય અભાસથ. તાસં પન ગાથાનં અત્થો તિકનિપાતે વુત્તોયેવ. **નિબ્બિદા અહૂ**તિ કામેસુ નિબ્બેદો જાતો. **પોરાણકં મગ્ગન્તિ** પુબ્બે અધિગતં ઝાનવિસેસં. **પબ્બજિત્વાના**તિ તં ઇત્થિં મનુસ્સાવાસં નેત્વા નિવત્તિત્વા અરઞ્ઞે ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા કામરાગં વિરાજયિ, વિરાજેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, માતુગામં પટિચ્ચ વિસુદ્ધસત્તાપિ સંકિલિસ્સન્તી’’તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અરહત્તં પત્તો. તદા અનિત્થિગન્ધકુમારો અહમેવ અહોસિન્તિ.

મહાપલોભનજાતકવણ્ણના એકાદસમા.

[૫૦૮] ૧૨. પઞ્ચપણ્ડિતજાતકવણ્ણના

૩૧૫-૩૩૬. પઞ્ચપણ્ડિતજાતકં મહાઉમઙ્ગે આવિ ભવિસ્સતિ.

પઞ્ચપણ્ડિતજાતકવણ્ણના દ્વાદસમા.

[૫૦૯] ૧૩. હત્થિપાલજાતકવણ્ણના

ચિરસ્સં વત પસ્સામાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં એસુકારી નામ રાજા અહોસિ. તસ્સ પુરોહિતો દહરકાલતો પટ્ઠાય પિયસહાયો. તે ઉભોપિ અપુત્તકા અહેસું. તે એકદિવસં સુખસયને નિસિન્ના મન્તયિંસુ ''અમ્હાકં ઇસ્સરિયં મહન્તં, પુત્તો વા ધીતા વા નત્થિ, કિં નુ ખો કત્તબ્બ''ન્તિ. તતો રાજા પુરોહિતં આહ – ''સમ્મ, સચે તવ ગેહે પુત્તો જાયિસ્સતિ, મમ રજ્જસ્સ સામિકો ભવિસ્સતિ, સચે મમ પુત્તો જાયિસ્સતિ, તવ ગેહે ભોગાનં સામિકો ભવિસ્સતી''તિ. એવં ઉભોપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્ગરિંસુ.

અથેકદિવસં પુરોહિતો ભોગગામં ગન્ત્વા આગમનકાલે દક્ખિણદ્વારેન નગરં પવિસન્તો બહિનગરે એકં બહુપુત્તિકં નામ દુગ્ગતિત્થિં પસ્સિ. તસ્સા સત્ત પુત્તા સબ્બેવ અરોગા, એકો પચનભાજનકપલ્લં ગણ્હિ, એકો સયનકટસારકં, એકો પુરતો ગચ્છતિ, એકો પચ્છતો, એકો અઙ્ગુલિં ગણ્હિ, એકો અઙ્કે નિસિન્નો, એકો ખન્ધે. અથ નં પુરોહિતો પુચ્છિ ''ભદ્દે, ઇમેસં દારકાનં પિતા કુહિ''ન્તિ? ''સામિ, ઇમેસં પિતા નામ નિબદ્ધો નત્થી''તિ. ''એવરૂપે સત્ત પુત્તે કિન્તિ કત્વા અલત્થા''તિ? સા અઞ્ઞં ગહણં અપસ્સન્તી નગરદ્વારે ઠિતં નિગ્રોધરુક્ખં દસ્સેત્વા ''સામિ એતસ્મિં નિગ્રોધે અધિવત્થાય દેવતાય સન્તિકે પત્થેત્વા લભિં, એતાય મે પુત્તા દિન્ના''તિ આહ. પુરોહિતો ''તેન હિ ગચ્છ ત્વ''ન્તિ રથા ઓરુય્હ નિગ્રોધમૂલં ગન્ત્વા સાખાય ગહેત્વા ચાલેત્વા ''અમ્ભો દેવતે, ત્વં રઞ્ઞો સન્તિકા કિં નામ ન લભસિ, રાજા તે અનુસંવચ્છરં સહસ્સં વિસ્સજ્જેત્વા બલિકમ્મં કરોતિ, તસ્સ પુત્તં ન દેસિ, એતાય દુગ્ગતિત્થિયા તવ કો ઉપકારો કતો, યેનસ્સા સત્ત પુત્તે અદાસિ. સચે અમ્હાકં રઞ્ઞો પુત્તં ન દેસિ, ઇતો તં સત્તમે દિવસે સમૂલં છિન્દાપેત્વા ખણ્ડાખણ્ડિકં કારેસ્સામી''તિ રુક્ખદેવતં તજ્જેત્વા પક્કામિ. સો એતેન નિયામેનેવ પુનદિવસેપીતિ પટિપાટિયા છ દિવસે કથેસિ. છટ્ઠે પન દિવસે સાખાય ગહેત્વા ''રુક્ખદેવતે અજ્જેકરત્તિમત્તકમેવ સેસં, સચે મે રઞ્ઞો પુત્તં ન દેસિ, સ્વે તં નિટ્ઠાપેસ્સામી''તિ આહ.

રુક્ખદેવતા આવજ્જેત્વા તં કારણં તથતો ઞત્વા ''અયં બ્રાહ્મણો પુત્તં અલભન્તો મમ વિમાનં નાસેસ્સતિ, કેન નુ ખો ઉપાયેન તસ્સ પુત્તં દાતું વટ્ટતી''તિ ચતુન્નં મહારાજાનં સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસિ. તે ''મયં તસ્સ પુત્તં દાતું ન સક્ખિસ્સામા''તિ વદિંસુ. અટ્ઠવીસતિયક્ખસેનાપતીનં સન્તિકં અગમાસિ, તેપિ તથેવાહંસુ. સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા કથેસિ. સોપિ ''લભિસ્સતિ નુ ખો રાજા અનુચ્છવિકે પુત્તે, ઉદાહુ નો''તિ ઉપધારેન્તો પુઞ્ઞવન્તે ચત્તારો દેવપુત્તે પસ્સિ. તે કિર પુરિમભવે બારાણસિયં પેસકારા હુત્વા તેન કમ્મેન લદ્ધકં પઞ્ચકોટ્ઠાસં કત્વા ચત્તારો કોટ્ઠાસે પરિભુઞ્જિંસુ. પઞ્ચમં ગહેત્વા એકતોવ દાનં અદંસુ. તે તતો ચુતા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિંસુ, તતો યામભવનેતિ એવં અનુલોમપટિલોમં છસુ દેવલોકેસુ સમ્પત્તિં અનુભવન્તા વિચરન્તિ. તદા પન નેસં તાવતિંસભવનતો ચવિત્વા યામભવનં ગમનવારો હોતિ. સક્કો તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા પક્કોસિત્વા ''મારિસા, તુમ્હેહિ મનુસ્સલોકં ગન્તું વટ્ટતિ, એસુકારીરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તથા''તિ આહ. તે તસ્સ વચનં સુત્વા ''સાધુ દેવ, ગમિસ્સામ, ન પનમ્હાકં રાજકુલેનત્થો, પુરોહિતસ્સ ગેહે નિબ્બત્તિત્વા દહરકાલેયેવ કામે પહાય પબ્બજિસ્સામા''તિ વદિંસુ. સક્કો ''સાધૂ''તિ તેસં પટિઞ્ઞં ગહેત્વા આગન્ત્વા રુક્ખદેવતાય તમત્થં આરોચેસિ. સા તુટ્ઠમાનસા સક્કં વન્દિત્વા અત્તનો વિમાનમેવ ગતા.

પુરોહિતોપિ પુનદિવસે બલવપુરિસે સન્નિપાતાપેત્વા વાસિફરસુઆદીનિ ગાહાપેત્વા રુક્ખમૂલં ગન્ત્વા રુક્ખસાખાય ગહેત્વા ''અમ્ભો દેવતે, અજ્જ મય્હં તં યાચન્તસ્સ સત્તમો દિવસો, ઇદાનિ તે નિટ્ઠાનકાલો''તિ આહ.

તતો રુક્ખદેવતા મહન્તેનાનુભાવેન ખન્ધવિવરતો નિક્ખમિત્વા મધુરસરેન તં આમન્તેત્વા ‘બ્રાહ્મણ, તિટ્ઠતુ એકો પુત્તો, ચત્તારો તે પુત્તે દસ્સામી’’તિ આહ. ‘‘મમ પુત્તેનત્થો નત્થિ, અમ્હાકં રઞ્ઞો પુત્તં દેહી’’તિ. ‘‘તુય્હંયેવ દેમી’’તિ. ‘‘તેન હિ મમ દ્વે, રઞ્ઞો દ્વે દેહી’’તિ. ‘‘રઞ્ઞો ન દેમિ, ચત્તારોપિ તુય્હમેવ દમ્મિ, તયા ચ લદ્ધમત્તાવ ભવિસ્સન્તિ, અગારે પન અટ્ઠત્વા દહરકાલેયેવ પબ્બજિસ્સન્તી’’તિ. ‘‘ત્વં મે કેવલં પુત્તે દેહિ, અપબ્બજનકારણં પન અમ્હાકં ભારો’’તિ. સા તસ્સ પુત્તવરં દત્વા અત્તનો ભવનં પાવિસિ. તતો પટ્ઠાય દેવતાય સક્કારો મહા અહોસિ.

જેટ્ઠકદેવપુત્તો ચવિત્વા પુરોહિતસ્સ બ્રાહ્મણિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ‘‘હત્થિપાલો’’તિ નામં કત્વા અપબ્બજનત્થાય હત્થિગોપકે પટિચ્છાપેસું. સો તેસં સન્તિકે વડ્ઢતિ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે દુતિયો ચવિત્વા અસ્સા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, તસ્સપિ જાતકાલે ‘‘અસ્સપાલો’’તિ નામં કરિંસુ. સો અસ્સગોપકાનં સન્તિકે વડ્ઢતિ. તતિયસ્સ જાતકાલે ‘‘ગોપાલો’’તિ નામં કરિંસુ. સો ગોપાલેહિ સદ્ધિં વડ્ઢતિ. ચતુત્થસ્સ જાતકાલે ‘‘અજપાલો’’તિ નામં કરિંસુ. સો અજપાલેહિ સદ્ધિં વડ્ઢતિ. તે વુડ્ઢિમન્વાય સોભગ્ગપ્પત્તા અહેસું.

અથ નેસં પબ્બજિતભયેન રઞ્ઞો વિજિતા પબ્બજિતે નીહરિંસુ. સકલકાસિરટ્ઠે એકપબ્બજિતોપિ નાહોસિ. તે કુમારા અતિફરુસા અહેસું, યાય દિસાય ગચ્છન્તિ, તાય આહરિયમાનં પણ્ણાકારં વિલુમ્પન્તિ. હત્થિપાલસ્સ સોળસવસ્સકાલે કાયસમ્પત્તિં દિસ્વા રાજા ચ પુરોહિતો ચ ‘‘કુમારા મહલ્લકા જાતા, છત્તુસ્સાપનસમયો, તેસં કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ મન્તેત્વા ‘‘એતે અભિસિત્તકાલતો પટ્ઠાય અતિસ્સરા ભવિસ્સન્તિ, તતો તતો પબ્બજિતા આગમિસ્સન્તિ, તે દિસ્વા પબ્બજિસ્સન્તિ, એતેસં પબ્બજિતકાલે જનપદો ઉલ્લોળો ભવિસ્સતિ, વીમંસિસ્સામ તાવ ને, પચ્છા અભિસિઞ્ચિસ્સામા’’તિ ચિન્તેત્વા ઉભોપિ ઇસિવેસં ગહેત્વા ભિક્ખં ચરન્તા હત્થિપાલસ્સ કુમારસ્સ નિવેસનદ્વારં અગમંસુ. કુમારો તે દિસ્વાવ તુટ્ઠો પસન્નો ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૩૩૭.‘‘ચિરસ્સં વત પસ્સામ, બ્રાહ્મણં દેવવણ્ણિનં;
મહાજટં ખારિધરં, પઙ્કદન્તં રજસ્સિરં.

૩૩૮.‘‘ચિરસ્સં વત પસ્સામ, ઇસિં ધમ્મગુણે રતં;
કાસાયવત્થવસનં, વાકચીરં પટિચ્છદં.

૩૩૯.‘‘આસનં ઉદકં પજ્જં, પટિગણ્હાતુ નો ભવં;
અગ્ઘે ભવન્તં પુચ્છામ, અગ્ઘં કુરુતુ નો ભવ’’ન્તિ.

તત્થ **બ્રાહ્મણ**ન્તિ બાહિતપાપબ્રાહ્મણં. **દેવવણ્ણિન**ન્તિ સેટ્ઠવણ્ણિનં ઘોરતપં પરમતિક્ખિન્દ્રિયં પબ્બજિતભાવં ઉપગતન્તિ અત્થો. **ખારિધર**ન્તિ ખારિભારધરં. **ઇસિ**ન્તિ સીલક્ખન્ધાદયો પરિયેસિત્વા ઠિતં. **ધમ્મગુણે રત**ન્તિ સુચરિતકોટ્ઠાસે અભિરતં. ‘‘**આસન**’’ન્તિ ઇદં તેસં નિસીદનત્થાય આસનં પઞ્ઞપેત્વા ગન્ધોદકઞ્ચ પાદબ્ભઞ્જનઞ્ચ ઉપનેત્વા આહ. **અગ્ઘે**તિ ઇમે સબ્બેપિ આસનાદયો અગ્ઘે ભવન્તં પુચ્છામ. **કુરુતુ નો**તિ ઇમે નો અગ્ઘે ભવં પટિગ્ગણ્હતૂતિ.

એવં સો તેસુ એકેકં વારેનાહ. અથ નં પુરોહિતો આહ – ‘‘તાત હત્થિપાલ ત્વં અમ્હે ‘કે ઇમે’તિ મઞ્ઞમાનો એવં કથેસી’’તિ. ‘‘હેમવન્તકા ઇસયો’’તિ. ‘‘ન મયં, તાત, ઇસયો, એસ રાજા એસુકારી, અહં તે પિતા

પરોહિતો''તિ. ''અથ કસ્મા ઇસિવેસં ગણ્હિત્થા''તિ? ''તવ વીમંસનત્થાયા''તિ. ''મમ કિં વીમંસથા''તિ? ''સચે અમ્હે દિસ્વા ન પબ્બજિસ્સસિ, અથ તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિતું આગતામ્હા''તિ. ''તાત ન મે રજ્જેનત્થો, પબ્બજિસ્સામહન્તિ. અથ નં પિતા ''તાત હત્થિપાલ, નાયં કાલો પબ્બજ્જાયા''તિ વત્વા યથાજ્ઝાસયં અનુસાસન્તો ચતુત્થગાથમાહ –

૩૪૦.''અધિચ્ચ વેદે પરિયેસ વિત્તં, પુત્તે ગેહે તાત પતિટ્ઠપેત્વા;
ગન્ધે રસે પચ્ચનુભુય્ય સબ્બં, અરઞ્ઞં સાધુ મુનિ સો પસત્થો''તિ.

તત્થ **અધિચ્ચા**તિ સજ્ઝાયિત્વા. **પુત્તે**તિ છત્તં ઉસ્સાપેત્વા નાટકે વારેન ઉપટ્ઠાપેત્વા પુત્તધીતાહિ વડ્ઢિત્વા તે પુત્તે ગેહે પતિટ્ઠાપેત્વાતિ અત્થો. **સબ્બન્તિ** એતે ચ ગન્ધરસે સેસઞ્ચ સબ્બં વત્થુકામં અનુભવિત્વા. **અરઞ્ઞં સાધુ મુનિ સો પસત્થો**તિ પચ્છા મહલ્લકકાલે પબ્બજિતસ્સ અરઞ્ઞં સાધુ લદ્ધકં હોતિ. યો એવરૂપે કાલે પબ્બજતિ, સો મુનિ બુદ્ધાદીહિ અરિયેહિ પસત્થોતિ વદતિ.

તતો હત્થિપાલો ગાથમાહ –

૩૪૧.''વેદા ન સચ્ચા ન ચ વિત્તલાભો, ન પુત્તલાભેન જરં વિહન્તિ;
ગન્ધે રસે મુચ્ચનમાહુ સન્તો, સકમ્મુના હોતિ ફલૂપપત્તી''તિ.

તત્થ **ન સચ્ચા**તિ યં સગ્ગઞ્ચ મગ્ગઞ્ચ વદન્તિ, ન તં સાધેન્તિ, તુચ્છા નિસ્સારા નિપ્ફલા. **ન ચ વિત્તલાભો**તિ ધનલાભોપિ પઞ્ચસાધારણત્તા સબ્બો એકસભાવો ન હોતિ. **જરન્તિ** તાત, જરં વા બ્યાધિમરણં વા ન કોચિ પુત્તલાભેન પટિબાહિતું સમત્થો નામ અત્થિ. દુક્ખમૂલા હેતે ઉપધયો. **ગન્ધે રસે**તિ ગન્ધે ચ રસે ચ સેસેસુ આરમ્મણેસુ ચ મુચ્ચનં મુત્તિમેવ બુદ્ધાદયો પણ્ડિતા કથેન્તિ. **સકમ્મુના**તિ અત્તના કતકમ્મેનેવ સત્તાનં ફલૂપપત્તિ ફલનિપ્ફત્તિ હોતિ. કમ્મસ્સકા હિ, તાત, સત્તાતિ.

કુમારસ્સ વચનં સુત્વા રાજા ગાથમાહ –

૩૪૨.''અદ્ધા હિ સચ્ચં વચનં તવેતં, સકમ્મુના હોતિ ફલૂપપત્તિ;
જિણ્ણા ચ માતાપિતરો તવીમે, પસ્સેય્યું તં વસ્સસતં અરોગ''ન્તિ.

તત્થ **વસ્સસતં અરોગ**ન્તિ એતે વસ્સસતં અરોગં તં પસ્સેય્યું, ત્વમ્પિ વસ્સસતં જીવન્તો માતાપિતરો પોસસ્સૂતિ વદતિ.

તં સુત્વા કુમારો ''દેવ, ત્વં કિં નામેતં વદસી''તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૪૩.''યસ્સસ્સ સક્ખી મરણેન રાજ, જરાય મેત્તી નરવીરસેટ્ઠ;
યો ચાપિ જઞ્ઞા ન મરિસ્સં કદાચિ, પસ્સેય્યું તં વસ્સસતં અરોગં.

૩૪૪.''યથાપિ નાવં પુરિસો દકમ્હિ, એરેતિ ચે નં ઉપનેતિ તીરં;
એવમ્પિ બ્યાધી સતતં જરા ચ, ઉપનેતિ મચ્ચં વસમન્તકસ્સા''તિ.

તત્થ **સક્ખી**તિ મિત્તધમ્મો. **મરણેના**તિ દત્તો મતો મિત્તો મતોતિ સમ્મુતિમરણેન. **જરાયા**તિ પાકટજરાય વા સદ્ધિં યસ્સ મેત્તી ભવેય્ય, યસ્સેતં મરણઞ્ચ જરા ચ મિત્તભાવેન નાગચ્છેય્યાતિ અત્થો. **એરેતિ ચે નન્તિ** મહારાજ, યથા નામ પુરિસો નદીતિત્થે ઉદકમ્હિ નાવં ઠપેત્વા પરતીરગામિં જનં આરોપેત્વા સચે અરિત્તેન ઉપ્પીળેન્તો ફિયેન કડ્ઢન્તો ચાલેતિ ઘટ્ટેતિ, અથ નં પરતીરં નેતિ. એવં બ્યાધિ જરા ચ નિચ્ચં અન્તકસ્સ મચ્ચુનો વસં ઉપનેતિયેવાતિ.

એવં ઇમેસં સત્તાનં જીવિતસઙ્ખારસ્સ પરિત્તભાવં દસ્સેત્વા ‘‘મહારાજ, તુમ્હે તિટ્ઠથ, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કથયન્તમેવ મં બ્યાધિજરામરણાનિ ઉપગચ્છન્તિ, અપ્પમત્તા હોથા’’તિ ઓવાદં દત્વા રાજાનઞ્ચ પિતરઞ્ચ વન્દિત્વા અત્તનો પરિચારકે ગહેત્વા બારાણસિયં રજ્જં પહાય ‘‘પબ્બજિસ્સામી’’તિ નગરતો નિક્ખમિ. ‘‘પબ્બજ્જા નામેસા સોભના ભવિસ્સતી’’તિ હત્થિપાલકુમારેન સદ્ધિં મહાજનો નિક્ખમિ. યોજનિકા પરિસા અહોસિ. સો તાય પરિસાય સદ્ધિં ગઙ્ગાય તીરં પત્વા ગઙ્ગાય ઉદકં ઓલોકેત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા ઝાનાનિ નિબ્બત્તેત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં સમાગમો મહા ભવિસ્સતિ, મમ તયો કનિટ્ઠભાતરો માતાપિતરો રાજા દેવીતિ સબ્બે સપરિસા પબ્બજિસ્સન્તિ, બારાણસી સુઞ્ઞા ભવિસ્સતિ, યાવ એતેસં આગમના ઇધેવ ભવિસ્સામી’’તિ. સો તત્થેવ મહાજનસ્સ ઓવાદં દેન્તો નિસીદિ.

પુનદિવસે રાજા ચ પુરોહિતો ચ ચિન્તયિંસુ ‘‘હત્થિપાલકુમારો તાવ ‘રજ્જં પહાય મહાજનં આદાય પબ્બજિસ્સામી’તિ ગન્ત્વા ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નો, અસ્સપાલં વીમંસિત્વા અભિસિઞ્ચિસ્સામા’’તિ. તે ઇસિવેસેનેવ તસ્સપિ ગેહદ્વારં અગમંસુ. સોપિ તે દિસ્વા પસન્નમાનસો ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ચિરસ્સં વત પસ્સામા’’તિઆદીનિ વદન્તો તથેવ પટિપજ્જિ. તેપિ તં તથેવ વત્વા અત્તનો આગતકારણં કથયિંસુ. સો ‘‘મમ ભાતિકે હત્થિપાલકુમારે સન્તે કથં પઠમતરં મય્હમેવ સેતચ્છત્તં પાપુણાતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘તાત, ભાતા, તે ‘ન મય્હં રજ્જેનત્થો, પબ્બજિસ્સામી’તિ વત્વા નિક્ખન્તો’’તિ વુત્તે ‘‘કહં પનેસો ઇદાની’’તિ વત્વા ‘‘ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નો’’તિ વુત્તે ‘‘તાત, મમ ભાતરા છડ્ડિતખેળેન કમ્મં નત્થિ, બાલા હિ પરિત્તકપઞ્ઞા સત્તા એતં કિલેસં જહિતું ન સક્કોન્તિ, અહં પન જહિસ્સામી’’તિ રઞ્ઞો ચ પિતુ ચ ધમ્મં દેસેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૪૫.‘‘પઙ્કો ચ કામા પલિપો ચ કામા, મનોહરા દુત્તરા મચ્ચુધેય્યા;
એતસ્મિં પઙ્કે પલિપે બ્યસન્ના, હીનત્તરૂપા ન તરન્તિ પારં.

૩૪૬.‘‘અયં પુરે લુદ્દમકાસિ કમ્મં, સ્વાયં ગહીતો ન હિ મોક્ખિતો મે;
ઓરુન્ધિયા નં પરિરક્ખિસ્સામિ, માયં પુન લુદ્દમકાસિ કમ્મ’’ન્તિ.

તત્થ **પઙ્કો**તિ યો કોચિ કદ્દમો. **પલિપો**તિ સુખુમવાલુકમિસ્સો સણ્હકદ્દમો. તત્થ કામા લગ્ગાપનવસેન પઙ્કો નામ, ઓસીદાપનવસેન પલિપો નામાતિ વુત્તા. **દુત્તરા**તિ દુરતિક્કમા. **મચ્ચુધેય્યા**તિ મચ્ચુનો અધિટ્ઠાના. એતેસુ હિ લગ્ગા ચેવ અનુપવિટ્ઠા ચ સત્તા ઉત્તરિતું અસક્કોન્તા દુક્ખક્ખન્ધપરિયાયે વુત્તપ્પકારં દુક્ખઞ્ચેવ મરણઞ્ચ પાપુણન્તિ. તેનાહ – ‘‘**એતસ્મિં પઙ્કે પલિપે બ્યસન્ના હીનત્તરૂપા ન તરન્તિ પાર**’’ન્તિ. તત્થ **બ્યસન્ના**તિ સન્ના. ‘‘વિસન્ના’’તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો. **હીનત્તરૂપા**તિ હીનચિત્તસભાવા. **ન તરન્તિ પાર**ન્તિ નિબ્બાનપારં ગન્તું ન સક્કોન્તિ.

અયન્તિ મહારાજ, અયં મમત્તભાવો પુબ્બે અસ્સગોપકેહિ સદ્ધિં વડ્ઢન્તો મહાજનસ્સ વિલુમ્પનવિહેઠનાદિવસેન બહું લુદ્દં સાહસિકકમ્મં અકાસિ. **સ્વાયં ગહીતો**તિ સો અયં તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો મયા

ગહિતો. **ન હિ મોક્ખિતો મે**તિ સંસારવટ્ટે સતિ ન હિ મોક્ખો ઇતો અકુસલફલતો મમ અત્થિ. **ઓરુન્ધિયા નં પરિરક્ખિસ્સામી**તિ ઇદાનિ નં કાયવચીમનોદ્વારાનિ પિદહન્તો ઓરુન્ધિત્વા પરિરક્ખિસ્સામિ. કિંકારણા? **માયં પુન લુદ્દમકાસિ કમ્મં**. અહઞ્હિ ઇતો પટ્ઠાય પાપં અકત્વા કલ્યાણમેવ કરિસ્સામિ.

એવં અસ્સપાલકુમારો દ્વીહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેત્વા ''તિટ્ઠથ તુમ્હે, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કથેન્તમેવ મં બ્યાધિજરામરણાનિ ઉપગચ્છન્તી''તિ ઓવાદં દત્વા યોજનિકં પરિસં ગહેત્વા નિક્ખમિત્વા હત્થિપાલકુમારસ્સેવ સન્તિકં ગતો. સો તસ્સ આકાસે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ''ભાતિક, અયં સમાગમો મહા ભવિસ્સતિ, ઇધેવ તાવ હોમા''તિ આહ. ઇતરોપિ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ. પુનદિવસે રાજા ચ પુરોહિતો ચ તેનેવુપાયેન ગોપાલકુમારસ્સ નિવેસનં ગન્ત્વા તેનપિ તથેવ પટિનન્દિત્વા અત્તનો આગમનકારણં આચિક્ખિંસુ. સોપિ અસ્સપાલકુમારો વિય પટિક્ખિપિત્વા ''અહં ચિરતો પટ્ઠાય પબ્બજિતુકામો વને નટ્ઠગોણં વિય પબ્બજ્જં ઉપધારેન્તો વિચરામિ, તેન મે નટ્ઠગોણસ્સ પદં વિય ભાતિકાનં ગતમગ્ગો દિટ્ઠો, સ્વાહં તેનેવ મગ્ગેન ગમિસ્સામી''તિ વત્વા ગાથમાહ –

૩૪૭.''ગવંવ નટ્ઠં પુરિસો યથા વને, અન્વેસતી રાજ અપસ્સમાનો;
એવં નટ્ઠો એસુકારી મમત્થો, સોહં કથં ન ગવેસેય્યં રાજા''તિ.

તત્થ **એસુકારી**તિ રાજાનં આલપતિ. **મમત્થો**તિ વને ગોણો વિય મમ પબ્બજ્જાસઙ્ખાતો અત્થો નટ્ઠો. **સોહ**ન્તિ સો અહં અજ્જ પબ્બજિતાનં મગ્ગં દિસ્વા કથં પબ્બજ્જં ન ગવેસેય્યં, મમ ભાતિકાનં ગતમગ્ગમેવ ગમિસ્સામિ નરિન્દાતિ.

અથ નં ''તાત ગોપાલ, એકાહં દ્વીહં આગમેહિ, અમ્હે સમસ્સાસેત્વા પચ્છા પબ્બજિસ્સસી''તિ વદિંસુ. સો ''મહારાજ, અજ્જ કત્તબ્બકમ્મં 'સ્વે કરિસ્સામી'તિ ન વત્તબ્બં, કલ્યાણકમ્મં નામ અજ્જેવ કત્તબ્બ''ન્તિ વત્વા ઇતરં ગાથમાહ –

૩૪૮.''હિય્યોતિ હિય્યતિ પોસો, પરેતિ પરિહાયતિ;
અનાગતં નેતમત્થીતિ ઞત્વા, ઉપ્પન્નછન્દં કો પનુદેય્ય ધીરો''તિ.

તત્થ **હિય્યો**તિ સ્વેતિ અત્થો. **પરે**તિ પુનદિવસે. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''યો મહારાજ, અજ્જ કત્તબ્બં કમ્મં 'સ્વે'તિ, સ્વે કત્તબ્બં કમ્મં 'પરે'તિ વત્વા ન કરોતિ, સો તતો પરિહાયતિ, ન તં કમ્મં કાતું સક્કોતી''તિ. એવં ગોપાલો **ભદ્દેકરત્તસુત્તં** (મ॰ નિ॰ ૩.૨૭૨ આદયો) નામ કથેસિ. સ્વાયમત્થો ભદ્દેકરત્તસુત્તેન કથેતબ્બો. **અનાગતં નેતમત્થી**તિ યં અનાગતં, તં ''નેતં અત્થી''તિ ઞત્વા ઉપ્પન્નં કુસલચ્છન્દં કો પણ્ડિતો પનુદેય્ય હરેય્ય.

એવં ગોપાલકુમારો દ્વીહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેત્વા ''તિટ્ઠથ તુમ્હે, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કથેન્તમેવ મં બ્યાધિજરામરણાનિ ઉપગચ્છન્તી''તિ યોજનિકં પરિસં ગહેત્વા નિક્ખમિત્વા દ્વિન્નં ભાતિકાનં સન્તિકં ગતો. હત્થિપાલો તસ્સપિ ધમ્મં દેસેસિ. પુનદિવસે રાજા ચ પુરોહિતો ચ તેનેવુપાયેન અજપાલકુમારસ્સ નિવેસનં ગન્ત્વા તેનપિ તથેવ પટિનન્દિત્વા અત્તનો આગમનકારણં આચિક્ખિત્વા ''છત્તં તે ઉસ્સાપેસ્સામા''તિ વદિંસુ. કુમારો આહ – ''મય્હં ભાતિકા કુહિ''ન્તિ? તે ''અમ્હાકં રજ્જેનત્થો નત્થી''તિ સેતચ્છત્તં પહાય તિયોજનિકં પરિસં ગહેત્વા નિક્ખમિત્વા ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નાતિ. નાહં મમ ભાતિકેહિ છડ્ડિતખેળં સીસેનાદાય વિચરિસ્સામિ, અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામીતિ. તાત, ત્વં તાવ દહરો , અમ્હાકં હત્થભારો, વયપ્પત્તકાલે પબ્બજિસ્સસીતિ. અથ ને કુમારો ''કિં

તુમ્હે કથેથ, નનુ ઇમે સત્તા દહરકાલેપિ મહલ્લકકાલેપિ મરન્તિયેવ, ‘અયં દહરકાલે મરિસ્સતિ, અયં મહલ્લકકાલે’તિ કસ્સચિ હત્થે વા પાદે વા નિમિત્તં નત્થિ, અહં મમ મરણકાલં ન જાનામિ, તસ્મા ઇદાનેવ પબ્બજિસ્સામી’’તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૪૯.‘‘પસ્સામિ વોહં દહરં કુમારિં, મત્તૂપમં કેતકપુપ્ફનેત્તં;
અભુત્તભોગે પઠમે વયસ્મિં, આદાય મચ્ચુ વજતે કુમારિં.

૩૫૦.‘‘યુવા સુજાતો સુમુખો સુદસ્સનો, સામો કુસુમ્ભપરિકિણ્ણમસ્સુ;
હિત્વાન કામે પટિકચ્ચ ગેહં, અનુજાન મં પબ્બજિસ્સામિ દેવા’’તિ.

તત્થ **વો**તિ નિપાતમત્તં, પસ્સામિચ્ચેવાતિ અત્થો. **મત્તૂપમ**ન્તિ હાસભાસવિલાસેહિ મત્તં વિય ચરન્તિં. **કેતકપુપ્ફનેત્ત**ન્તિ કેતકપુપ્ફપત્તં વિય પુથુલાયતનેત્તં. **અભુત્તભોગે**તિ એવં ઉત્તમરૂપધરં કુમારિં પઠમવયે વત્તમાનં અભુત્તભોગમેવ માતાપિતૂનં ઉપરિ મહન્તં સોકં પાતેત્વા મચ્ચુ ગહેત્વાવ ગચ્છતિ. **સુજાતો**તિ સુસણ્ઠિતો. **સુમુખો**તિ કઞ્ચનાદાસપુણ્ણચન્દસદિસમુખો. **સુદસ્સનો**તિ ઉત્તમરૂપધારિતાય સમ્પન્નદસ્સનો. **સામો**તિ સુવણ્ણસામો. **કુસુમ્ભપરિકિણ્ણમસ્સૂ**તિ સન્નિસિન્નટ્ઠેન સુખુમટ્ઠેન ચ તરુણકુસુમ્ભકેસરસદિસપરિકિણ્ણમસ્સુ. ઇમિના એવરૂપોપિ કુમારો મચ્ચુવસં ગચ્છતિ. તથાવિધમ્પિ હિ સિનેરું ઉપ્પાતેન્તો વિય નિક્કરુણો મચ્ચુ આદાય ગચ્છતીતિ દસ્સેતિ. **હિત્વાન કામે પટિકચ્ચ ગેહં, અનુજાન મં પબ્બજિસ્સામિ દેવા**તિ દેવ, પુત્તદારબન્ધનસ્મિઞ્હિ ઉપ્પન્ને તં બન્ધનં દુચ્છેદનીયં હોતિ, તેનાહં પુરેતરઞ્ઞેવ કામે ચ ગેહઞ્ચ હિત્વા ઇદાનેવ પબ્બજિસ્સામિ, અનુજાન, મન્તિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ‘‘તિટ્ઠથ તુમ્હે, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કથેન્તમેવ મં બ્યાધિજરામરણાનિ ઉપગચ્છન્તી’’તિ તે ઉભોપિ વન્દિત્વા યોજનિકં પરિસં ગહેત્વા નિક્ખમિત્વા ગઙ્ગાતીરમેવ અગમાસિ. હત્થિપાલો તસ્સપિ આકાસે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘સમાગમો મહા ભવિસ્સતી’’તિ તત્થેવ નિસીદિ. પુનદિવસે પુરોહિતો પલ્લઙ્કવરમજ્ઝગતો નિસીદિત્વા ચિન્તેસિ ‘‘મમ પુત્તા પબ્બજિતા, ઇદાનાહં એકકોવ મનુસ્સખાણુકો જાતોમ્હિ, અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી’’તિ. સો બ્રાહ્મણિયા સદ્ધિં મન્તેન્તો ગાથમાહ –

૩૫૧.‘‘સાખાહિ રુક્ખો લભતે સમઞ્ઞં, પહીનસાખં પન ખાણુમાહુ;
પહીનપુત્તસ્સ મમજ્જ ભોતિ, વાસેટ્ઠિ ભિક્ખાચરિયાય કાલો’’તિ.

તત્થ **લભતે સમઞ્ઞ**ન્તિ રુક્ખોતિ વોહારં લભતિ. **વાસેટ્ઠી**તિ બ્રાહ્મણિં આલપતિ. **ભિક્ખાચરિયાયા**તિ મય્હમ્પિ પબ્બજ્જાય કાલો, પુત્તાનં સન્તિકમેવ ગમિસ્સામીતિ.

સો એવં વત્વા બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેસિ, સટ્ઠિ બ્રાહ્મણસહસ્સાનિ સન્નિપતિંસુ. અથ ને આહ – ‘‘તુમ્હે કિં કરિસ્સથા’’તિ તુમ્હે પન આચરિયાતિ. ‘‘અહં મમ પુત્તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિસ્સામી’’તિ. ‘‘ન તુમ્હાકમેવ નિરયો ઉણ્હો, મયમ્પિ પબ્બજિસ્સામા’’તિ. સો અસીતિકોટિધનં બ્રાહ્મણિયા નિય્યાદેત્વા યોજનિકં બ્રાહ્મણપરિસં આદાય નિક્ખમિત્વા પુત્તાનં સન્તિકઞ્ઞેવ ગતો. હત્થિપાલો તાયપિ પરિસાય આકાસે ઠત્વા ધમ્મં દેસેસિ. પુનદિવસે બ્રાહ્મણી ચિન્તેસિ ‘‘મમ ચત્તારો પુત્તા સેતચ્છત્તં પહાય ‘પબ્બજિસ્સામા’તિ ગતા, બ્રાહ્મણોપિ પુરોહિતટ્ઠાનેન સદ્ધિં અસીતિકોટિધનં છડ્ડેત્વા પુત્તાનઞ્ઞેવ સન્તિકં ગતો, અહમેવ એકા કિં કરિસ્સામિ, પુત્તાનં ગતમગ્ગેનેવ ગમિસ્સામી’’તિ. સા અતીતં ઉદાહરણં આહરન્તી ઉદાનગાથમાહ –

૩૫૨.“અધસ્મિ કોઞ્ચાવ યથા હિમચ્ચયે, કતાનિ જાલાનિ પદાલિય હંસા;
ગચ્છન્તિ પુત્તા ચ પતી ચ મય્હં, સાહં કથં નાનુવજે પજાન”ન્તિ.

તત્થ **અધસ્મિ કોઞ્ચાવ યથા**તિ યથેવ આકાસે કોઞ્ચસકુણા અસજ્જમાના ગચ્છન્તિ. **હિમચ્ચયે**તિ વસ્સાનચ્ચયે. **કતાનિ જાલાનિ પદાલિય હંસા**તિ અતીતે કિર છન્નવુતિસહસ્સા સુવણ્ણહંસાવસ્સારત્તપહોનકં સાલિં કઞ્ચનગુહાયં નિક્ખિપિત્વા વસ્સભયેન બહિ અનિક્ખમિત્વા ચતુમાસં તત્થ વસન્તિ. અથ નેસં ઉણ્ણનાભિ નામ મક્કટકો ગુહાદ્વારે જાલં બન્ધતિ. હંસા દ્વિન્નં તરુણહંસાનં દ્વિગુણં વટ્ટં દેન્તિ. તે થામસમ્પન્નતાય તં જાલં છિન્દિત્વા પુરતો ગચ્છન્તિ, સેસા તેસં ગતમગ્ગેન ગચ્છન્તિ. સા તમત્થં પકાસેન્તી એવમાહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથેવ આકાસે કોઞ્ચસકુણા અસજ્જમાના ગચ્છન્તિ, તથા હિમચ્ચયે વસ્સાનાતિક્કમે દ્વે તરુણહંસા કતાનિ જાલાનિ પદાલેત્વા ગચ્છન્તિ, અથ નેસં ગતમગ્ગેન ઇતરે હંસા. ઇદાનિ પન મમ પુત્તા તરુણહંસા જાલં વિય કામજાલં છિન્દિત્વા ગતા, મયાપિ તેસં ગતમગ્ગેન ગન્તબ્બન્તિ ઇમિનાધિપ્પાયેન “**ગચ્છન્તિ પુત્તા ચ પતી ચ મય્હં, સાહં કથં નાનુવજે પજાન**”ન્તિ આહ.

ઇતિ સા “કથં અહં એવં પજાનન્તી ન પબ્બજિસ્સામિ, પબ્બજિસ્સામિ યેવા”તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા બ્રાહ્મણિયો પક્કોસાપેત્વા એવમાહ “તુમ્હે કિં કરિસ્સથા”તિ? “તુમ્હે પન અય્યે”તિ. “અહં પબ્બજિસ્સામી”તિ. “મયમ્પિ પબ્બજિસ્સામા”તિ. સા તં વિભવં છડ્ડેત્વા યોજનિકં પરિસં ગહેત્વા પુત્તાનં સન્તિકમેવ ગતા. હત્થિપાલો તાયપિ પરિસાય આકાસે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેસિ. પુનદિવસે રાજા “કુહિં પુરોહિતો”તિ પુચ્છિ. “દેવ, પુરોહિતો ચ બ્રાહ્મણી ચ સબ્બં ધનં છડ્ડેત્વા દ્વિયોજનિકં પરિસં ગહેત્વા પુત્તાનં સન્તિકં ગતા”તિ. રાજા “અસામિકં ધનં અમ્હાકં પાપુણાતી”તિ તસ્સ ગેહતો ધનં આહરાપેસિ. અથસ્સ અગ્ગમહેસી “રાજા કિં કરોતી”તિ પુચ્છિત્વા “પુરોહિતસ્સ ગેહતો ધનં આહરાપેતી”તિ વુત્તે “પુરોહિતો કુહિ”ન્તિ વત્વા “સપજાપતિકો પબ્બજ્જત્થાય નિક્ખન્તો”તિ સુત્વા “અયં રાજા બ્રાહ્મણેન ચ બ્રાહ્મણિયા ચ ચતૂહિ પુત્તેહિ ચ જહિતં ઉક્કારં મોહેન મૂળ્હો અત્તનો ઘરં આહરાપેતિ, ઉપમાય નં બોધેસ્સામી”તિ સૂનતો મંસં આહરાપેત્વા રાજઙ્ગણે રાસિં કારેત્વા ઉજુમગ્ગં વિસ્સજ્જેત્વા જાલં પરિક્ખિપાપેસિ. ગિજ્ઝા દૂરતોવ દિસ્વા તસ્સત્થાય ઓતરિંસુ. તત્થ સપ્પઞ્ઞા જાલં પસારિતં ઞત્વા અતિભારિકા હુત્વા “ઉજુકં ઉપ્પતિતું ન સક્ખિસ્સામા”તિ અત્તના ખાદિતમંસં છડ્ડેત્વા વમિત્વા જાલં અનલ્લીયિત્વા ઉજુકમેવ ઉપ્પતિત્વા ગમિંસુ. અન્ધબાલા પન તેહિ છડ્ડિતં વમિતં ખાદિત્વા ભારિયા હુત્વા ઉજુકં ઉપ્પતિતું અસક્કોન્તા આગન્ત્વા જાલે બજ્ઝિંસુ. અથેકં ગિજ્ઝં આનેત્વા દેવિયા દસ્સયિંસુ. સા તં આદાય રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા “એથ તાવ, મહારાજ, રાજઙ્ગણે એકં કિરિયં પસ્સિસ્સામા”તિ સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા “ઇમે ગિજ્ઝે ઓલોકેહિ મહારાજા”તિ વત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૫૩.“એતે ભુત્વા વમિત્વા ચ, પક્કમન્તિ વિહઙ્ગમા;
યે ચ ભુત્વા ન વમિંસુ, તે મે હત્થત્તમાગતા.

૩૫૪.“અવમી બ્રાહ્મણો કામે, સો ત્વં પચ્ચાવમિસ્સસિ;
વન્તાદો પુરિસો રાજ, ન સો હોતિ પસંસિયો”તિ.

તત્થ **ભુત્વા વમિત્વા ચા**તિ મંસં ખાદિત્વા વમિત્વા ચ. **પચ્ચાવમિસ્સસી**તિ પટિભુઞ્જિસ્સસિ. **વન્તાદો**તિ પરસ્સ વમિતખાદકો. **ન પસંસિયો**તિ સો તણ્હાવસિકો બાલો બુદ્ધાદીહિ પણ્ડિતેહિ પસંસિતબ્બો ન હોતિ.

તં સુત્વા રાજા વિપ્પટિસારી અહોસિ, તયો ભવા આદિત્તા વિય ઉપટ્ઠહિંસુ. સો ''અજ્જેવ રજ્જં પહાય મમ પબ્બજિતું વટ્ટતી''તિ ઉપ્પન્નસંવેગો દેવિયા થુતિં કરોન્તો ગાથમાહ –

૩૫૫.''પઙ્કે ચ પોસં પલિપે બ્યસન્નં, બલી યથા દુબ્બલમુદ્ધરેય્ય;
એવમ્પિ મં ત્વં ઉદતારિ ભોતિ, પઞ્ચાલિ ગાથાહિ સુભાસિતાહી''તિ.

તત્થ **બ્યસન્ન**ન્તિ નિમુગ્ગં, ''વિસન્ન''ન્તિપિ પાઠો. **ઉદ્ધરેય્યા**તિ કેસેસુ વા હત્થેસુ વા ગહેત્વા ઉક્ખિપિત્વા થલે ઠપેય્ય. **ઉદતારી**તિ કામપઙ્કતો ઉત્તારયિ. ''ઉદતાસી''તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો. ''ઉદ્ધટાસી''તિપિ પાઠો, ઉદ્ધરીતિ અત્થો. **પઞ્ચાલી**તિ પઞ્ચાલરાજધીતે.

એવઞ્ચ પન વત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ પબ્બજિતુકામો હુત્વા અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા આહ – ''તુમ્હે કિં કરિસ્સથા''તિ તુમ્હે પન, દેવાતિ? ''અહં હત્થિપાલસ્સ સન્તિકે પબ્બજિસ્સામી''તિ. ''મયમ્પિ પબ્બજિસ્સામ, દેવા''તિ. રાજા દ્વાદસયોજનિકે બારાણસિનગરે રજ્જં છડ્ડેત્વા ''અત્થિકા સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેન્તૂ''તિ અમચ્ચપરિવુતો તિયોજનિકં પરિસં ગહેત્વા કુમારસ્સેવ સન્તિકં ગતો. હત્થિપાલો તસ્સાપિ પરિસાય આકાસે નિસિન્નો ધમ્મં દેસેસિ. સત્થા રઞ્ઞો પબ્બજિતભાવં પકાસેન્તો ગાથમાહ –

૩૫૬.''ઇદં વત્વા મહારાજા, એસુકારી દિસમ્પતિ;
રટ્ઠં હિત્વાન પબ્બજિ, નાગો છેત્વાવ બન્ધન''ન્તિ.

પુનદિવસે નગરે ઓહીનજનો સન્નિપતિત્વા રાજદ્વારં ગન્ત્વા દેવિયા આરોચેત્વા નિવેસનં પવિસિત્વા દેવિં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો ગાથમાહ.

૩૫૭.''રાજા ચ પબ્બજ્જમરોચયિત્થ, રટ્ઠં પહાય નરવીરસેટ્ઠો;
તુવમ્પિ નો હોહિ યથેવ રાજા, અમ્હેહિ ગુત્તા અનુસાસ રજ્જ''ન્તિ.

તત્થ **અનુસાસા**તિ અમ્હેહિ ગુત્તા હુત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેહિ.

સા મહાજનસ્સ કથં સુત્વા સેસગાથા અભાસિ –

૩૫૮.''રાજા ચ પબ્બજ્જમરોચયિત્થ, રટ્ઠં પહાય નરવીરસેટ્ઠો;
અહમ્પિ એકા ચરિસ્સામિ લોકે, હિત્વાન કામાનિ મનોરમાનિ.

૩૫૯.''રાજા ચ પબ્બજ્જમરોચયિત્થ, રટ્ઠં પહાય નરવીરસેટ્ઠો;
અહમ્પિ એકા ચરિસ્સામિ લોકે, હિત્વાન કામાનિ યથોધિકાનિ.

૩૬૦.''અચ્ચેન્તિ કાલા તરયન્તિ રત્તિયો, વયોગુણા અનુપુબ્બં જહન્તિ;
અહમ્પિ એકા ચરિસ્સામિ લોકે, હિત્વાન કામાનિ મનોરમાનિ.

૩૬૧.''અચ્ચેન્તિ કાલા તરયન્તિ રત્તિયો, વયોગુણા અનુપુબ્બં જહન્તિ;
અહમ્પિ એકા ચરિસ્સામિ લોકે, હિત્વાન કામાનિ યથોધિકાનિ.

૩૬૨.‘‘અચ્ચેન્તિ કાલા તરયન્તિ રત્તિયો, વયોગુણા અનુપુબ્બં જહન્તિ;
અહમ્પિ એકા ચરિસ્સામિ લોકે, સીતિભૂતા સબ્બમતિચ્ચ સઙ્ગ’’ન્તિ.

તત્થ **એકા**તિ પુત્તધીતુકિલેસસમ્બાધેહિ મુચ્ચિત્વા ઇમસ્મિં લોકે એકિકાવ ચરિસ્સામિ. **કામાની**તિ રૂપાદયો કામગુણે. **યતોધિકાની**તિ યેન યેન ઓધિના ઠિતાનિ, તેન તેન ઠિતાનેવ જહિસ્સામિ, ન કિઞ્ચિ આમસિસ્સામીતિ અત્થો. **અચ્ચેન્તિ કાલા**તિ પુબ્બણ્હાદયો કાલા અતિક્કમન્તિ. **તરયન્તી**તિ અતુચ્છા હુત્વા આયુસઙ્ખારં ખેપયમાના ખાદયમાના ગચ્છન્તિ. **વયોગુણા**તિ પઠમવયાદયો તયો, મન્દદસકાદયો વા દસ કોટ્ઠાસા. **અનુપુબ્બં જહન્તી**તિ ઉપરૂપરિકોટ્ઠાસં અપ્પત્વા તત્થ તત્થેવ નિરુજ્ઝન્તિ. **સીતિભૂતા**તિ ઉણ્હકારકે ઉણ્હસભાવે કિલેસે પહાય સીતલા હુત્વા. **સબ્બમતિચ્ચ સઙ્ગ**ન્તિ રાગસઙ્ગાદિકં સબ્બસઙ્ગં અતિક્કમિત્વા એકા ચરિસ્સામિ, હત્થિપાલકુમારસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પબ્બજિસ્સામીતિ.

ઇતિ સા ઇમાહિ ગાથાહિ મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા અમચ્ચભરિયાયો પક્કોસાપેત્વા આહ – ‘‘તુમ્હે કિં કરિસ્સથા’’તિ તુમ્હે પન અય્યેતિ? ‘‘અહં પબ્બજિસ્સામી’’તિ. ‘‘મયમ્પિ પબ્બજિસ્સામા’’તિ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ રાજનિવેસને સુવણ્ણકોટ્ઠાગારાદીનિ વિવરાપેત્વા ‘‘અસુકટ્ઠાને ચ અસુકટ્ઠાને ચ મહાનિધિ નિદહિત’’ન્તિ સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા ‘‘દિન્નઞ્ઞેવ, અત્થિકા હરન્તૂ’’તિ વત્વા સુવણ્ણપટ્ટં મહાતલે થમ્ભે બન્ધાપેત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા મહાસમ્પત્તિં છડ્ડેત્વા નગરા નિક્ખમિ. તસ્મિં ખણે સકલનગરં સઙ્ખુભિ. ‘‘રાજા ચ કિર દેવી ચ રજ્જં પહાય ‘પબ્બજિસ્સામા’તિ નિક્ખમન્તિ, મયં ઇધ કિં કરિસ્સામા’’તિ તતો તતો મનુસ્સા યથાપૂરિતાનેવ ગેહાનિ છડ્ડેત્વા પુત્તે હત્થેસુ ગહેત્વા નિક્ખમિંસુ. સબ્બાપણા પસારિતનિયામેનેવ ઠિતા, નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો નામ નાહોસિ. સકલનગરં તુચ્છં અહોસિ, દેવીપિ તિયોજનિકં પરિસં ગહેત્વા તત્થેવ ગતા. હત્થિપાલો તસ્સાપિ પરિસાય આકાસે નિસિન્નો ધમ્મં દેસેત્વા દ્વાદસયોજનિકં પરિસં ગહેત્વા હિમવન્તાભિમુખો પાયાસિ. ‘‘હત્થિપાલકુમારો કિર દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિં તુચ્છં કત્વા ‘પબ્બજિસ્સામી’તિ મહાજનં આદાય હિમવન્તં ગચ્છતિ, કિમઙ્ગં પન મય’’ન્તિ સકલકાસિરટ્ઠં સઙ્ખુભિ. અપરભાગે પરિસા તિંસયોજનિકા અહેસું, સો તાય પરિસાય સદ્ધિં હિમવન્તં પાવિસિ.

સક્કો આવજ્જેન્તો તં પવત્તિં ઞત્વા ‘‘હત્થિપાલકુમારો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો, સમાગમો મહા ભવિસ્સતિ, વસનટ્ઠાનં લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ વિસ્સકમ્મં આણાપેસિ ‘‘ગચ્છ, આયામતો છત્તિંસયોજનં, વિત્થારતો પન્નરસયોજનં અસ્સમં માપેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે સમ્પાદેહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા ગઙ્ગાતીરે રમણીયે ભૂમિભાગે વુત્તપ્પમાણં અસ્સમપદં માપેત્વા પણ્ણસાલાસુ કટ્ઠત્થરણપણ્ણત્થરણઆસનાદીનિ પઞ્ઞપેત્વા સબ્બે પબ્બજિતપરિક્ખારે માપેસિ. એકેકિસ્સા પણ્ણસાલાય દ્વારે એકેકો ચઙ્કમો રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનપરિચ્છિન્નો કતસુધાપરિકમ્મો આલમ્બનફલકો, તેસુ તેસુ ઠાનેસુ નાનાવણ્ણસુરભિકુસુમસઞ્છન્ના પુપ્ફગચ્છા, એકેકસ્સ ચઙ્કમસ્સ કોટિયં એકેકો ઉદકભરિતો કૂપો, તસ્સ સન્તિકે એકેકો ફલરુક્ખો, સો એકોવ સબ્બફલાનિ ફલતિ. ઇદં સબ્બં દેવતાનુભાવેન અહોસિ. વિસ્સકમ્મો અસ્સમપદં માપેત્વા પણ્ણસાલાસુ પબ્બજિતપરિક્ખારે ઠપેત્વા ‘‘યે કેચિ પબ્બજિતુકામા ઇમે પરિક્ખારે ગણ્હન્તૂ’’તિ જાતિહિઙ્ગુલકેન ભિત્તિયા અક્ખરાનિ લિખિત્વા અત્તનો આનુભાવેન ભેરવસદ્દે મિગપક્ખી દુદ્દસિકે અમનુસ્સે ચ પટિક્કમાપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

હત્થિપાલકુમારો એકપદિકમગ્ગેન સક્કદત્તિયં અસ્સમં પવિસિત્વા અક્ખરાનિ દિસ્વા ‘‘સક્કેન મમ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તભાવો ઞાતો ભવિસ્સતી’’તિ દ્વારં વિવરિત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જલિઙ્ગં

ગહેત્વા નિક્ખમિત્વા ચઙ્કમં ઓતરિત્વા કતિપયે વારે અપરાપરં ચઙ્કમિત્વા સેસજનકાયં પબ્બાજેત્વા અસ્સમપદં વિચારેન્તો તરુણપુત્તાનં ઇત્થીનં મજ્ઝટ્ઠાને પણ્ણસાલં અદાસિ. તતો અનન્તરં મહલ્લકિત્થીનં, તતો અનન્તરં મજ્ઝિમિત્થીનં, સમન્તા પરિક્ખિપિત્વા પન પુરિસાનં અદાસિ . અથેકો રાજા ''બારાણસિયં કિર રાજા નત્થી''તિ આગન્ત્વા અલઙ્કતપટિયત્તં નગરં ઓલોકેત્વા રાજનિવેસનં આરુય્હ તત્થ તત્થ રતનરાસિં દિસ્વા ''એવરૂપં નગરં પહાય પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય પબ્બજ્જા નામેસા ઉળારા ભવિસ્સતી''તિ સુરાસોણ્ડે મગ્ગં પુચ્છિત્વા હત્થિપાલસ્સ સન્તિકં પાયાસિ. હત્થિપાલો તસ્સ વનન્તરં આગતભાવં ઞત્વા પટિમગ્ગં ગન્ત્વા આકાસે નિસિન્નો પરિસાય ધમ્મં દેસેત્વા અસ્સમપદં નેત્વા સબ્બપરિસં પબ્બાજેસિ. એતેનુપાયેન અઞ્ઞેપિ છ રાજાનો પબ્બજિંસુ. સત્ત રાજાનો ભોગે છડ્ડયિંસુ, છત્તિંસયોજનિકો અસ્સમો નિરન્તરો પરિપૂરિ. યો કામવિતક્કાદીસુ અઞ્ઞતરં વિતક્કેતિ, મહાપુરિસો તસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા બ્રહ્મવિહારભાવનઞ્ચેવ કસિણભાવનઞ્ચ આચિક્ખતિ. તે યેભુય્યેન ઝાનાભિઞ્ઞા નિબ્બત્તેત્વા તીસુ કોટ્ઠાસેસુ દ્વે કોટ્ઠાસા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિંસુ. તતિયકોટ્ઠાસં તિધા કત્વા એકો કોટ્ઠાસો બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ, એકો છસુ કામસગ્ગેસુ, એકો ઇસીનં પારિચરિયં કત્વા મનુસ્સલોકે તીસુ કુલસમ્પત્તીસુ નિબ્બત્તિ. એવં હત્થિપાલસ્સ સાસનં અપગતનિરયતિરચ્છાનયોનિપેત્તિવિસયાસુરકાયં અહોસિ.

ઇમસ્મિં તમ્બપણ્ણિદીપે પથવિચાલકધમ્મગુત્તત્થેરો, કટકન્ધકારવાસી ફુસ્સદેવત્થેરો, ઉપરિમણ્ડલવાસી મહાસઙ્ઘરક્ખિતત્થેરો, મલયમહાદેવત્થેરો, અભયગિરિવાસી મહાદેવત્થેરો, ગામન્તપબ્ભારવાસી મહાસિવત્થેરો, કાળવલ્લિમણ્ડપવાસી મહાનાગત્થેરો કુદ્દાલસમાગમે મૂગપક્ખસમાગમે ચૂળસુતસોમસમાગમે અયોઘરપણ્ડિતસમાગમે હત્થિપાલસમાગમે ચ સબ્બપચ્છા નિક્ખન્તપુરિસા અહેસું. તેનેવાહ ભગવા –

''અભિત્થરેથ કલ્યાણે, પાપા ચિત્તં નિવારયે;
દન્ધઞ્હિ કરોતો પુઞ્ઞં, પાપસ્મિં રમતે મનો''તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૧૬);

તસ્મા કલ્યાણં તુરિતતુરિતેનેવ કાતબ્બન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા એસુકારી રાજા સુદ્ધોદનમહારાજા અહોસિ, દેવી મહામાયા, પુરોહિતો કસ્સપો, બ્રાહ્મણી ભદ્દકાપિલાની, અજપાલો અનુરુદ્ધો, ગોપાલો મોગ્ગલ્લાનો, અસ્સપાલો સારિપુત્તો, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, હત્થિપાલો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

હત્થિપાલજાતકવણ્ણના તેરસમા.

[૫૧૦] ૧૪. અયોઘરજાતકવણ્ણના

યમેકરત્તિં પઠમન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનઞ્ઞેવ આરબ્ભ કથેસિ. તદાપિ હિ સો ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસી ગબ્ભં પટિલભિત્વા લદ્ધગબ્ભપરિહારા પરિણતગબ્ભા પચ્ચૂસસમનન્તરે પુત્તં વિજાયિ. તસ્સા પુરિમત્તભાવે એકા સપત્તિકા ''તવ જાતં જાતં પજં ખાદિતું લભિસ્સામી''તિ પત્થનં પટ્ઠપેસિ. સા કિર સયં વઞ્ઝા હુત્વા પુત્તમાતુકોધેન તં પત્થનં કત્વા યક્ખયોનિયં નિબ્બત્તિ. ઇતરા રઞ્ઞો અગ્ગમહેસી હુત્વા ઇમં પુત્તં વિજાયિ. સા યક્ખિની તદા ઓકાસં લભિત્વા

દેવિયા પસ્સન્તિયાવ બીભચ્છરૂપા હુત્વા આગન્ત્વા તં દારકં ગહેત્વા પલાયિ. દેવી ‘‘યક્ખિની મે પુત્તં ગહેત્વા પલાયી’’તિ મહાસદ્દેન વિરવિ. ઇતરાપિ દારકં મૂલકન્દં વિય મુરું મુરું કરોન્તી ખાદિત્વા દેવિયા હત્થવિકારાદીહિ ભેરવં પકાસેત્વા તજ્જેત્વા પક્કામિ. રાજા તં વચનં સુત્વા ‘‘કિં સક્કા યક્ખિનિયા કાતુ’’ન્તિ તુણ્હી અહોસિ. પુન દેવિયા વિજાયનકાલે દળ્હં આરક્ખમકાસિ. દેવી પુત્તં પુન વિજાયિ. યક્ખિની આગન્ત્વા તમ્પિ ખાદિત્વા ગતા. તતિયવારે તસ્સા કુચ્છિયં મહાસત્તો પટિસન્ધિં ગણ્હિ. રાજા મહાજનં સન્નિપાતેત્વા ‘‘દેવિયા જાતં જાતં પજં એકા યક્ખિની ખાદતિ , કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ પુચ્છિ. અથેકો ‘‘યક્ખા નામ તાલપણ્ણસ્સ ભાયન્તિ, દેવિયા હત્થપાદેસુ તાલપણ્ણં બન્ધિતું વટ્ટતી’’તિ આહ. અથેકો ‘‘અયોઘરસ્સ ભાયન્તિ, અયોઘરં કાતું વટ્ટતી’’તિ આહ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ અત્તનો વિજિતે કમ્મારે સન્નિપાતેત્વા ‘‘અયોઘરં કરોથા’’તિ આણાપેત્વા આયુત્તકે અદાસિ. અન્તોનગરેયેવ રમણીયે ભૂમિભાગે ગેહં પટ્ઠપેસું, થમ્ભે આદિં કત્વા સબ્બગેહસમ્ભારા અયોમયાવ અહેસું, નવહિ માસેહિ અયોમયં મહન્તં ચતુરસ્સસાલં નિટ્ઠાનં અગમાસિ. તં નિચ્ચં પજ્જલિતપદીપમેવ હોતિ.

રાજા દેવિયા ગબ્ભપરિપાકં ઞત્વા અયોઘરં અલઙ્કારાપેત્વા તં આદાય અયોઘરં પાવિસિ. સા તત્થ ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં પુત્તં વિજાયિ, ‘‘અયોઘરકુમારો’’ત્વેવસ્સ નામં કરિંસુ. તં ધાતીનં દત્વા મહન્તં આરક્ખં સંવિદહિત્વા રાજા દેવિં આદાય નગરં પદક્ખિણં કત્વા અલઙ્કતપાસાદતલમેવ અભિરુહિ. યક્ખિનીપિ ઉદકવારં ગન્ત્વા વેસ્સવણસ્સ ઉદકં વહન્તી જીવિતક્ખયં પત્તા. મહાસત્તો અયોઘરેયેવ વડ્ઢિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો તત્થેવ સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિ. રાજા ‘‘કો મે પુત્તસ્સ વયપ્પદેસો’’તિ અમચ્ચે પુચ્છિત્વા ‘‘સોળસવસ્સો, દેવ, સૂરો થામસમ્પન્નો યક્ખસહસ્સમ્પિ પટિબાહિતું સમત્થો’’તિ સુત્વા ‘‘રજ્જમસ્સ દસ્સામિ, સકલનગરં અલઙ્કરિત્વા અયોઘરતો તં નીહરિત્વા આનેથા’’તિ આહ. અમચ્ચા ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિં અલઙ્કરિત્વા સબ્બાલઙ્કારવિભૂસિતં મઙ્ગલવારણં આદાય તત્થ ગન્ત્વા કુમારં અલઙ્કારાપેત્વા હત્થિક્ખન્ધે નિસીદાપેત્વા ‘‘દેવ, કુલસન્તકં અલઙ્કતનગરં પદક્ખિણં કત્વા પિતરં કાસિરાજાનં વન્દથ, અજ્જેવ સેતચ્છત્તં લભિસ્સથા’’તિ આહંસુ.

મહાસત્તો નગરં પદક્ખિણં કરોન્તો આરામરામણેય્યકવનપોક્ખરણિભૂમિરામણેય્યકપાસાદરામણેય્યકાદીનિ દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘મમ પિતા મં એત્તકં કાલં બન્ધનાગારે વસાપેસિ. એવરૂપં અલઙ્કતનગરં દટ્ઠું નાદાસિ, કો નુ ખો મય્હં દોસો’’તિ અમચ્ચે પુચ્છિ. ‘‘દેવ, નત્થિ તુમ્હાકં દોસો, તુમ્હાકં પન દ્વેભાતિકે એકા યક્ખિની ખાદિ, તેન વો પિતા અયોઘરે વસાપેસિ, અયોઘરેન જીવિતં તુમ્હાકં લદ્ધ’’ન્તિ. સો તેસં વચનં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અહં દસ માસે લોહકુમ્ભિનિરયે વિય ચ ગૂથનિરયે વિય ચ માતુકુચ્છિમ્હિ વસિત્વા માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તકાલતો પટ્ઠાય સોળસ વસ્સાનિ એતસ્મિં બન્ધનાગારે વસિં, બહિ ઓલોકેતુમ્પિ ન લભિં, ઉસ્સદનિરયે ખિત્તો વિય અહોસિં, યક્ખિનિયા હત્થતો મુત્તોપિ પનાહં નેવ અજરો, ન અમરો હોમિ, કિં મે રજ્જેન, રજ્જે ઠિતકાલતો પટ્ઠાય દુન્નિક્ખમનં હોતિ, અજ્જેવ મમ પિતરં પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિસ્સામી’’તિ. સો નગરં પદક્ખિણં કત્વા રાજકુલં પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ.

રાજા તસ્સ સરીરસોભં ઓલોકેત્વા બલવસિનેહેન અમચ્ચે ઓલોકેસિ. તે ‘‘કિં કરોમ, દેવા’’તિ વદિંસુ. પુત્તં મે રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા તીહિ સઙ્ખેહિ અભિસિઞ્ચિત્વા કઞ્ચનમાલં સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેથાતિ. મહાસત્તો પિતરં વન્દિત્વા ‘‘ન મય્હં રજ્જેનત્થો, અહં પબ્બજિસ્સામિ, પબ્બજ્જં મે અનુજાનાથા’’તિ આહ. તાત રજ્જં પટિક્ખિપિત્વા કિંકારણા પબ્બજિસ્સસીતિ. ‘‘દેવ અહં માતુકુચ્છિમ્હિ દસ માસે ગૂથનિરયે વિય વસિત્વા માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તો યક્ખિનિભયેન સોળસ વસ્સાનિ બન્ધનાગારે વસન્તો બહિ ઓલોકેતુમ્પિ ન અલભિં, ઉસ્સદનિરયે ખિત્તો વિય અહોસિં, યક્ખિનિયા હત્થતો મુત્તોમ્હીતિપિ અજરો અમરો ન હોમિ. મચ્ચુ નામેસ ન સક્કા કેનચિ જિનિતું, ભવે

ઉક્કણ્ઠિતોમ્હિ, યાવ મે બ્યાધિજરામરણાનિ નાગચ્છન્તિ, તાવદેવ પબ્બજિત્વા ધમ્મં ચરિસ્સામિ, અલં મે રજ્જેન, અનુજાનાથ મં, દેવા''તિ વત્વા પિતુ ધમ્મં દેસેન્તો આહ –

૩૬૩.''યમેકરત્તિં પઠમં, ગબ્ભે વસતિ માણવો;
અબ્ભુટ્ઠિતોવ સો યાતિ, સ ગચ્છં ન નિવત્તતિ.

૩૬૪.''ન યુજ્ઝમાના ન બલેનવસ્સિતા, નરા ન જીરન્તિ ન ચાપિ મીયરે;
સબ્બં હિદં જાતિજરાયુપદ્દુતં, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૬૫.''ચતુરઙ્ગિનિં સેનં સુભિંસરૂપં, જયન્તિ રટ્ઠાધિપતી પસય્હ;
ન મચ્ચુનો જયિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૬૬.''હત્થીહિ અસ્સેહિ રથેહિ પત્તિભિ, પરિવારિતા મુચ્ચરે એકચ્ચેય્યા;
ન મચ્ચુનો મુચ્ચિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૬૭.''હત્થીહિ અસ્સેહિ રથેહિ પત્તિભિ, સૂરા પભઞ્જન્તિ પધંસયન્તિ;
ન મચ્ચુનો ભઞ્જિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૬૮.''મત્તા ગજા ભિન્નગળા પભિન્ના, નગરાનિ મદ્દન્તિ જનં હનન્તિ;
ન મચ્ચુનો મદ્દિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૬૯.''ઇસ્સાસિનો કતહત્થાપિ વીરા, દૂરેપાતી અક્ખણવેધિનોપિ;
ન મચ્ચુનો વિજ્ઝિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૦.''સરાનિ ખીયન્તિ સસેલકાનના, સબ્બં હિદં ખીયતિ દીઘમન્તરં;
સબ્બં હિદં ભઞ્જરે કાલપરિયાયં, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૧.''સબ્બેસમેવઞ્હિ નરાન નારિનં, ચલાચલં પાણભુનોધ જીવિતં;
પટોવ ધુત્તસ્સ, દુમોવ કૂલજો, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૨.''દુમપ્ફલાનેવ પતન્તિ માણવા, દહરા ચ વુદ્ધા ચ સરીરભેદા;
નારિયો નરા મજ્ઝિમપોરિસા ચ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૩.''નાયં વયો તારકરાજસન્નિભો, યદબ્ભતીતં ગતમેવ દાનિ તં;
જિણ્ણસ્સ હી નત્થિ રતી કુતો સુખં, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૪.''યક્ખા પિસાચા અથવાપિ પેતા, કુપિતા તે અસ્સસન્તિ મનુસ્સે;
ન મચ્ચુનો અસ્સસિતુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૫.''યક્ખે પિસાચે અથવાપિ પેતે, કુપિતેપિ તે નિજ્ઝપનં કરોન્તિ;

ન મચ્ચુનો નિજ્ઝપનં કરોન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૬.‘‘અપરાધકે દૂસકે હેઠકે ચ, રાજાનો દણ્ડેન્તિ વિદિત્વાન દોસં;
ન મચ્ચુનો દણ્ડયિતુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૭.‘‘અપરાધકા દૂસકા હેઠકા ચ, લભન્તિ તે રાજિનો નિજ્ઝપેતું;
ન મચ્ચુનો નિજ્ઝપનં કરોન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૮.‘‘ન ખત્તિયોતિ ન ચ બ્રાહ્મણોતિ, ન અડ્ઢકા બલવા તેજવાપિ;
ન મચ્ચુરાજસ્સ અપેક્ખમત્થિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૭૯.‘‘સીહા ચ બ્યગ્ઘા ચ અથોપિ દીપિયો, પસય્હ ખાદન્તિ વિપ્ફન્દમાનં;
ન મચ્ચુનો ખાદિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૦.‘‘માયાકારા રઙ્ગમજ્ઝે કરોન્તા, મોહેન્તિ ચક્ખૂનિ જનસ્સ તાવદે;
ન મચ્ચુનો મોહયિતુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૧.‘‘આસીવિસા કુપિતા ઉગ્ગતેજા, ડંસન્તિ મારેન્તિપિ તે મનુસ્સે;
ન મચ્ચુનો ડંસિતુમુસ્સહન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૨.‘‘આસીવિસા કુપિતા યં ડંસન્તિ, તિકિચ્છકા તેસ વિસં હનન્તિ;
ન મચ્ચુનો દટ્ઠવિસં હનન્તિ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૩.‘‘ધમ્મન્તરી વેત્તરણી ચ ભોજો, વિસાનિ હન્ત્વાન ભુજઙ્ગમાનં;
સુય્યન્તિ તે કાલકતા તથેવ, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૪.‘‘વિજ્જાધરા ઘોરમધીયમાના, અદસ્સનં ઓસધેહિ વજન્તિ;
ન મચ્ચુરાજસ્સ વજન્તદસ્સનં, તં મે મતી હોતિ ચરામિ ધમ્મં.

૩૮૫.‘‘ધમ્મો હવે રક્ખતિ ધમ્મચારિં, ધમ્મો સુચિણ્ણો સુખમાવહાતિ;
એસાનિસંસો ધમ્મે સુચિણ્ણે, ન દુગ્ગતિં ગચ્છતિ ધમ્મચારી.

૩૮૬.‘‘ન હિ ધમ્મો અધમ્મો ચ, ઉભો સમવિપાકિનો;
અધમ્મો નિરયં નેતિ, ધમ્મો પાપેતિ સુગ્ગતિ’’ન્તિ.

તત્થ **યમેકરત્તિ**ન્તિ યેભુય્યેન સત્તા માતુકુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હન્તા રત્તિયંયેવ ગણ્હન્તિ, તસ્મા એવમાહ. અયં પનેત્થ અત્થો – યં એકરત્તિં વા દિવા વા પઠમમેવ પટિસન્ધિં ગણ્હિત્વા માતુકુચ્છિસઙ્ખાતે ગબ્ભે વસતિ. **માણવો**તિ સત્તો કલલભાવેન પતિટ્ઠાતિ. **અબ્ભુટ્ઠિતોવ સો યાતી**તિ સો માણવો યથા નામ વલાહકસઙ્ખાતો અબ્ભો ઉટ્ઠિતો નિબ્બત્તો વાયુવેગાહતો પટિગચ્છતિ, તથેવ –

‘‘પઠમં કલલં હોતિ, કલલા હોતિ અબ્બુદં;
અબ્બુદા જાયતે પેસિ, પેસિ નિબ્બત્તતી ઘનો;
ઘના પસાખા જાયન્તિ, કેસા લોમા નખાપિ ચ.

‘‘યઞ્ચસ્સ ભુઞ્જતી માતા, અન્નં પાનઞ્ચ ભોજનં;
તેન સો તત્થ યાપેતિ, માતુકુચ્છિગતો નરોતિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૨૩૫);

ઇમં માતુકુચ્છિયં કલલાદિભાવં, માતુકુચ્છિતો ચ નિક્ખન્તો મન્દદસકાદિભાવં આપજ્જમાનો સતતં સમિતં ગચ્છતિ. **સ ગચ્છં ન નિવત્તતી**તિ સચાયં એવં ગચ્છન્તો પુન અબ્બુદતો કલલભાવં, પેસિઆદિતો વા અબ્બુદાદિભાવં, ખિડ્ડાદસકતો મન્દદસકભાવં, વણ્ણદસકાદિતો વા ખિડ્ડાદસકાદિભાવં પાપુણિતું ન નિવત્તતિ. યથા પન સો વલાહકો વાતવેગેન સંચુણ્ણિયમાનો ‘‘અહં અસુકટ્ઠાને નામ ઉટ્ઠિતો પુન નિવત્તિત્વા તત્થેવ ગન્ત્વા પકતિભાવેન ઠસ્સામી’’તિ ન લભતિ, યં દિસં ગતં, તં ગતમેવ, યં અન્તરહિતં, તં અન્તરહિતમેવ હોતિ, તથા સોપિ કલલાદિભાવેન ગચ્છમાનો ગચ્છતેવ, તસ્મિં તસ્મિં કોટ્ઠાસે સઙ્ખારા પુરિમાનં પુરિમાનં પચ્ચયા હુત્વા પચ્છતો અનિવત્તિત્વા તત્થ તત્થેવ ભિજ્જન્તિ, જરાકાલે સઙ્ખારા ‘‘અમ્હેહિ એસ પુબ્બે યુવા થામસમ્પન્નો કતો, પુન નં નિવત્તિત્વા તત્થેવ કરિસ્સામા’’તિ ન લભન્તિ, તત્થ તત્થેવ અન્તરધાયન્તીતિ દસ્સેતિ.

ન યુજ્ઝમાનાતિ ઉભતો બ્યૂળ્હે સઙ્ગામે યુજ્ઝન્તા. **ન બલેનવસ્સિતા**તિ ન કાયબલેન વા યોધબલેન વા ઉપગતા સમન્નાગતા. **ન જીરન્તી**તિ પુરિમ-ન-કારં આહરિત્વા એવરૂપાપિ નરા ન જીરન્તિ ન ચાપિ ન મીયરેતિ અત્થો વેદિતબ્બો. **સબ્બં હિદન્તિ** મહારાજ, સબ્બમેવ ઇદં પાણમણ્ડલં મહાયન્તેન પીળિયમાના ઉચ્છુઘટિકા વિય જાતિયા ચ જરાય ચ ઉપદ્દુતં નિચ્ચં પીળિતં. **તં મે મતી હોતી**તિ તેન કારણેન મમ ‘‘પબ્બજિત્વા ધમ્મં ચરામી’’તિ મતિ હોતિ ચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ.

ચતુરઙ્ગિનિન્તિ હત્થિઆદીહિ ચતુરઙ્ગેહિ સમન્નાગતં. **સેનં સુભિંસરૂપ**ન્તિ સુટ્ઠુ ભિંસનકજાતિકં સેનં. **જયન્તી**તિ કદાચિ એકચ્ચે રાજાનો અત્તનો સેનાય જયન્તિ. **ન મચ્ચુનો**તિ તેપિ રાજાનો મહાસેનસ્સ મચ્ચુનો સેનં જયિતું ન ઉસ્સહન્તિ, ન બ્યાધિજરામરણાનિ મદ્દિતું સક્કોન્તિ. **મુચ્ચરે એકચ્ચેય્યા**તિ એતેહિ હત્થિઆદીહિ પરિવારિતા એકચ્ચે પચ્ચામિત્તાનં હત્થતો મુચ્ચન્તિ, મચ્ચુનો પન સન્તિકા મુચ્ચિતું ન સક્કોન્તિ. **પભઞ્જન્તી**તિ એતેહિ હત્થિઆદીહિ પચ્ચત્થિકરાજૂનં નગરાનિ પભઞ્જન્તિ. **પધંસયન્તી**તિ મહાજનં ધંસેન્તા પધંસેન્તા જીવિતક્ખયં પાપેન્તિ. **ન મચ્ચુનો**તિ તેપિ મરણકાલે પત્તે મચ્ચુનો ભઞ્જિતું ન સક્કોન્તિ.

ભિન્નગળા પભિન્નાતિ તીસુ ઠાનેસુ પભિન્ના હુત્વા મદં ગળન્તા, પગ્ઘરિતમદાતિ અત્થો. **ન મચ્ચુનો**તિ તેપિ મહામચ્ચું મદ્દિતું ન સક્કોન્તિ. **ઇસ્સાસિનો**તિ ઇસ્સાસા ધનુગ્ગહા. **કતહત્થા**તિ સુસિક્ખિતા. **દૂરેપાતી**તિ સરં દૂરે પાતેતું સમત્થા. **અક્ખણવેધિનો**તિ અવિરદ્ધવેધિનો, વિજ્જુઆલોકેન વિજ્ઝનસમત્થા વા. **સરાની**તિ અનોતત્તાદીનિ મહાસરાનિ ખીયન્તિયેવ. **સસેલકાનના**તિ સપબ્બતવનસણ્ડા મહાપથવીપિ ખીયતિ. **સબ્બં હિદન્તિ** સબ્બમિદં સઙ્ખારગતં દીઘમન્તરં ઠત્વા ખીયતેવ. કપ્પુટ્ઠાનગ્ગિં પત્વા મહાસિનેરુપિ અગ્ગિમુખે મધુસિત્થકં વિય વિલીયતેવ, અણુમત્તોપિ સઙ્ખારો ઠાતું ન સક્કોતિ. **કાલપરિયાય**ન્તિ કાલપરિયાયં નસ્સનકાલવારં પત્વા **સબ્બં ભઞ્જરે**, સબ્બં સઙ્ખારગતં ભિજ્જતેવ. તસ્સ પકાસનત્થં **સત્તસૂરિયસુત્તં** (અ॰ નિ॰ ૭.૬૬) આહરિતબ્બં.

ચલાચલન્તિ ચઞ્ચલં સકભાવેન ઠાતું અસમત્થં નાનાભાવવિનાભાવસભાવમેવ. **પાણભુનોધ જીવિત**ન્તિ ઇધ લોકે ઇમેસં પાણભૂતાનં જીવિતં . **પટોવ ધુત્તસ્સ, દુમોવ કૂલજો**તિ સુરધુત્તો હિ સુરં દિસ્વાવ ઉદરે બદ્ધં સાટકં દત્વા પિવતેવ, નદીકૂલે જાતદુમોવ કૂલે લુજ્જમાને લુજ્જતિ, યથા એસ પટો ચ દુમો ચ ચઞ્ચલો, એવં સત્તાનં જીવિતં, દેવાતિ. **દુમપ્ફલાનેવા**તિ યથા પક્કાનિ ફલાનિ વાતાહતાનિ દુમગ્ગતો ભૂમિયં પતન્તિ, તથેવિમે માણવા જરાવાતાહતા જીવિતા ગળિત્વા મરણપથવિયં પતન્તિ. **દહરા**તિ અન્તમસો કલલભાવે ઠિતાપિ. **મજ્ઝિમપોરિસા**તિ નારીનરાનં મજ્ઝે ઠિતા ઉભતોબ્યઞ્જનકનપુંસકા.

તારકરાજસન્નિભોતિ યથા તારકરાજા કાળપક્ખે ખીણો, પુન જુણ્હપક્ખે પૂરતિ, ન એવં સત્તાનં વયો. સત્તાનઞ્હિ યં અબ્ભતીતં, ગતમેવ દાનિ તં, ન તસ્સ પુનાગમનં અત્થિ. **કુતો સુખ**ન્તિ જરાજિણ્ણસ્સ કામગુણેસુ રતિપિ નત્થિ, તે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જનકસુખં કુતોયેવ. **યક્ખા**તિ મહિદ્ધિકા યક્ખા. **પિસાચા**તિ પંસુપિસાચકા. **પેતા**તિ પેત્તિવિસયિકા. **અસ્સસન્તી**તિ અસ્સાસવાતેન ઉપહનન્તિ, આવિસન્તીતિ વા અત્થો. **ન મચ્ચુનો**તિ મચ્ચું પન તેપિ અસ્સાસેન ઉપહનિતું વા આવિસિતું વા ન સક્કોન્તિ. **નિજ્ઝપનં કરોન્તી**તિ બલિકમ્મવસેન ખમાપેન્તિ પસાદેન્તિ. **અપરાધકે**તિ રાજાપરાધકારકે. **દૂસકે**તિ રજ્જદૂસકે. **હેઠકે**તિ સન્ધિચ્છેદાદીહિ લોકવિહેઠકે. **રાજાનો**તિ રાજાનો. **વિદિત્વાન દોસ**ન્તિ દોસં જાનિત્વા યથાનુરૂપેન દણ્ડેન દણ્ડેન્તીતિ અત્થો. **ન મચ્ચુનો**તિ તેપિ મચ્ચું દણ્ડયિતું ન સક્કોન્તિ.

નિજ્ઝપેતુન્તિ સક્ખીહિ અત્તનો નિરપરાધભાવં પકાસેત્વા પસાદેતું. **ન અડ્ઢકા બલવા તેજવાપી**તિ ''ઇમે અડ્ઢા, અયં કાયબલઞાણબલાદીહિ બલવા, અયં તેજવા''તિ એવમ્પિ ન પચ્ચુરાજસ્સ અપેક્ખં અત્થિ, એકસ્મિમ્પિ સત્તે અપેક્ખં પેમં સિનેહો નત્થિ, સબ્બમેવ અભિમદ્દતીતિ દસ્સેતિ. **પસય્હા**તિ બલક્કારેન અભિભવિત્વા. **ન મચ્ચુનો**તિ તેપિ મચ્ચું ખાદિતું ન સક્કોન્તિ. **કરોન્તા**તિ માયં કરોન્તા. **મોહેન્તી**તિ અભૂતં ભૂતં કત્વા દસ્સેન્તા મોહેન્તિ. **ઉગ્ગતેજા**તિ ઉગ્ગતેન વિસતેજેન સમન્નાગતા. **તિકિચ્છકા**તિ વિસવેજ્જા. **ધમ્મન્તરી વેત્તરણી ચ ભોજો**તિ એતે એવંનામકા વેજ્જા. **ઘોરમધીયમાના**તિ ઘોરં નામ વિજ્જં અધીયન્તા. **ઓસધેહી**તિ ઘોરં વા ગન્ધારિં વા વિજ્જં સાવેત્વા ઓસધં આદાય તેહિ ઓસધેહિ પચ્ચત્થિકાનં અદસ્સનં વજન્તિ.

ધમ્મોતિ સુચરિતધમ્મો. **રક્ખતી**તિ યેન રક્ખિતો, તં પટિરક્ખતિ. **સુખ**ન્તિ છસુ કામસગ્ગેસુ સુખં આવહતિ. **પાપેતી**તિ પટિસન્ધિવસેન ઉપનેતિ.

એવં મહાસત્તો ચતુવીસતિયા ગાથાહિ પિતુ ધમ્મં દેસેત્વા ''મહારાજ, તુમ્હાકં રજ્જં તુમ્હાકમેવ હોતુ, ન મય્હં ઇમિના અત્થો, તુમ્હેહિ પન સદ્ધિં કથેન્તમેવ મં બ્યાધિજરામરણાનિ ઉપગચ્છન્તિ, તિટ્ઠથ, તુમ્હે''તિ વત્વા અયદામં છિન્દિત્વા મત્તહત્થી વિય કઞ્ચનપઞ્જરં છિન્દિત્વા સીહપોતકો વિય કામે પહાય માતાપિતરો વન્દિત્વા નિક્ખમિ. અથસ્સ પિતા ''મમપિ રજ્જેનત્થો નત્થી''તિ રજ્જં પહાય તેન સદ્ધિઞ્ઞેવ નિક્ખમિ, તસ્મિં નિક્ખન્તે દેવીપિ અમચ્ચાપિ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયોપીતિ સકલનગરવાસિનો ગેહાનિ છડ્ડેત્વા નિક્ખમિંસુ. સમાગમો મહા અહોસિ, પરિસા દ્વાદસયોજનિકા જાતા. તં આદાય મહાસત્તો હિમવન્તં પાવિસિ. સક્કો તસ્સ નિક્ખન્તભાવં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં પેસેત્વા દ્વાદસયોજનાયામં સત્તયોજનવિત્થારં અસ્સમપદં કારેસિ. સબ્બે પબ્બજિતપરિક્ખારે પટિયાદાપેસિ. ઇતો પરં મહાસત્તસ્સ પબ્બજ્જા ચ ઓવાદદાનઞ્ચ બ્રહ્મલોકપરાયણતા ચ પરિસાય અનપાયગમનીયતા ચ સબ્બા હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, અયોઘરપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અયોઘરજાતકવણ્ણના ચુદ્દસમા.

જાતકુદ્દાનં –

માતઙ્ગો ચિત્તસમ્ભૂતો, સિવિ સિરી ચ રોહણં;
હંસો સત્તિગુમ્બો ભલ્લા, સોમનસ્સં ચમ્પેય્યકં.

પલોભં પઞ્ચપણ્ડિતં, હત્થિપાલં અયોઘરં;
વીસતિયમ્હિ જાતકા, ચતુદ્દસેવ સઞ્ઞિતા.

વીસતિનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

(ચતુત્થો ભાગો નિટ્ઠિતો)

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

જાતક-અટ્ઠકથા

(પઞ્ચમો ભાગો)

૧૬. તિંસનિપાતો

[૧૫૧] ૧. કિંછન્દજાતકવણ્ણના

કિંછન્દો કિમધિપ્પાયોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉપોસથકમ્મં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ સત્થા બહૂ ઉપાસકે ચ ઉપાસિકાયો ચ ઉપોસથિકે ધમ્મસ્સવનત્થાય આગન્ત્વા ધમ્મસભાયં નિસિન્ને ''ઉપોસથિકાત્થ ઉપાસકા''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, ભન્તે''તિ વુત્તે ''સાધુ વો કતં ઉપોસથં કરોન્તેહિ, પોરાણકા ઉપડ્ઢુપોસથકમ્મસ્સ નિસ્સન્દેન મહન્તં યસં પટિલભિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો સદ્ધો અહોસિ દાનસીલઉપોસથકમ્મેસુ અપ્પમત્તો. સો સેસેપિ અમચ્ચાદયો દાનાદીસુ સમાદપેસિ. પુરોહિતો પનસ્સ પરપિટ્ઠિમંસિકો લઞ્ચખાદકો કૂટવિનિચ્છયિકો અહોસિ. રાજા ઉપોસથદિવસે અમચ્ચાદયો પક્કોસાપેત્વા ''ઉપોસથિકા હોથા''તિ આહ. પુરોહિતો ઉપોસથં ન સમાદિયિ. અથ નં દિવા લઞ્જં ગહેત્વા કૂટડ્ડં કત્વા ઉપટ્ઠાનં આગતં રાજા ''તુમ્હે ઉપોસથિકા''તિ અમચ્ચે પુચ્છન્તો ''ત્વમ્પિ આચરિય ઉપોસથિકો''તિ પુચ્છિ. સો ''આમા''તિ મુસાવાદં કત્વા પાસાદા ઓતરિ. અથ નં એકો અમચ્ચો ''નનુ તુમ્હે ન ઉપોસથિકા''તિ ચોદેસિ. સો આહ – ''અહં વેલાયમેવ ભુઞ્જિં, ગેહં પન ગન્ત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય સાયં ન ભુઞ્જિસ્સામિ, રત્તિં સીલં રક્ખિસ્સામિ, એવં મે ઉપડ્ઢુપોસથકમ્મં ભવિસ્સતી''તિ? ''સાધુ, આચરિયા''તિ. સો ગેહં ગન્ત્વા તથા અકાસિ. પુનેકદિવસં તસ્મિં વિનિચ્છયે નિસિન્ને અઞ્ઞતરા સીલવતી ઇત્થી અડ્ડં કરોન્તી ઘરં ગન્તું અલભમાના ''ઉપોસથકમ્મં નાતિક્કમિસ્સામી''તિ ઉપકટ્ઠે કાલે મુખં વિક્ખાલેતું આરભિ. તસ્મિં ખણે બ્રાહ્મણસ્સ સુપક્કાનં અમ્બફલાનં અમ્બપિણ્ડિ આહરિયિત્થ. સો તસ્સા ઉપોસથિકભાવં ઞત્વા ''ઇમાનિ ખાદિત્વા ઉપોસથિકા હોહી''તિ અદાસિ. સા તથા અકાસિ. એત્તકં બ્રાહ્મણસ્સ કમ્મં.

સો અપરભાગે કાલં કત્વા હિમવન્તપદેસે કોસિકિગઙ્ગાય તીરે તિયોજનિકે અમ્બવને રમણીયે ભૂમિભાગે સોભગ્ગપ્પત્તે કનકવિમાને અલઙ્કતસિરિસયને સુત્તપ્પબુદ્ધો વિય નિબ્બત્તિ અલઙ્કતપટિયત્તો ઉત્તમરૂપધરો સોળસસહસ્સદેવકઞ્ઞાપરિવારો. સો રત્તિઞ્ઞેવ તં સિરિસમ્પત્તિં અનુભોતિ. વેમાનિકપેતભાવેન હિસ્સ કમ્મસરિક્ખકો વિપાકો અહોસિ, તસ્મા અરુણે ઉગ્ગચ્છન્તે અમ્બવનં પવિસતિ, પવિટ્ઠક્ખણેયેવસ્સ દિબ્બત્તભાવો અન્તરધાયતિ, અસીતિહત્થતાલક્ખન્ધપ્પમાણો અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ, સકલસરીરં ઝાયતિ, સુપુપ્ફિતકિંસુકો વિય હોતિ. દ્વીસુ હત્થેસુ એકેકાવ અઙ્ગુલિ, તત્થ મહાકુદ્દાલપ્પમાણા નખા હોન્તિ. તેહિ નખેહિ અત્તનો પિટ્ઠિમંસં ફાલેત્વા ઉપ્પાટેત્વા ખાદન્તો વેદનાપ્પત્તો મહારવં રવન્તો દુક્ખં અનુભોતિ. સૂરિયે અત્થઙ્ગતે તં સરીરં અન્તરધાયતિ, દિબ્બસરીરં નિબ્બત્તતિ, અલઙ્કતપટિયત્તા દિબ્બનાટકિત્થિયો નાનાતૂરિયાનિ ગહેત્વા પરિવારેન્તિ. સો મહાસમ્પત્તિં અનુભવન્તો રમણીયે અમ્બવને દિબ્બપાસાદં અભિરુહતિ. ઇતિ સો ઉપોસથિકાય ઇત્થિયા અમ્બફલદાનસ્સ નિસ્સન્દેન તિયોજનિકં અમ્બવનં પટિલભતિ , લઞ્જં ગહેત્વા કૂટડ્ડકરણનિસ્સન્દેન પન પિટ્ઠિમંસં ઉપ્પાટેત્વા ખાદતિ, ઉપડ્ઢુપોસથસ્સ નિસ્સન્દેન રત્તિં સમ્પત્તિં અનુભોતિ, સોળસસહસ્સનાટકિત્થીહિ પરિવુતો પરિચારેસિ.

તસ્મિં કાલે બારાણસિરાજા કામેસુ દોસં દિસ્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અધોગઙ્ગાય રમણીયે ભૂમિપદેસે પણ્ણસાલં કારેત્વા ઉઞ્છાચરિયાય યાપેન્તો વિહાસિ. અથેકદિવસં તમ્હા અમ્બવના મહાઘટપ્પમાણં અમ્બપક્કં ગઙ્ગાય પતિત્વા સોતેન વુય્હમાનં તસ્સ તાપસસ્સ પરિભોગતિત્થાભિમુખં અગમાસિ. સો મુખં ધોવન્તો તં મજ્ઝે નદિયા આગચ્છન્તં દિસ્વા ઉદકં તરન્તો ગન્ત્વા આદાય અસ્સમપદં આહરિત્વા અગ્યાગારે ઠપેત્વા સત્થકેન

ફાલેત્વા યાપનમત્તં ખાદિત્વા સેસં કદલિપણ્ણેહિ પટિચ્છાદેત્વા પુનપ્પુનં દિવસે દિવસે યાવ પરિક્ખયા ખાદિ. તસ્મિં પન ખીણે અઞ્ઞં ફલાફલં ખાદિતું નાસક્ખિ, રસતણ્હાય બજ્ઝિત્વા ''તમેવ અમ્બપક્કં ખાદિસ્સામી''તિ નદીતીરં ગન્ત્વા નદિં ઓલોકેન્તો ''અમ્બં અલભિત્વા ન ઉટ્ઠહિસ્સામી''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા નિસીદિ. સો તત્થ નિરાહારો એકમ્પિ દિવસં, દ્વેપિ, તીણિ, ચતુ, પઞ્ચ, છ દિવસાનિ વાતાતપેન પરિસુસ્સન્તો અમ્બં ઓલોકેન્તો નિસીદિ. અથ સત્તમે દિવસે નદીદેવતા આવજ્જમાના તં કારણં ઞત્વા ''અયં તાપસો તણ્હાવસિકો હુત્વા સત્તાહં નિરાહારો ગઙ્ગં ઓલોકેન્તો નિસીદિ, ઇમસ્સ અમ્બપક્કં અદાતું ન યુત્તં, અલભન્તો મરિસ્સતિ, દસ્સામિ તસ્સા''તિ આગન્ત્વા ગઙ્ગાય ઉપરિ આકાસે ઠત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તી પઠમં ગાથમાહ –

૧. ''કિંછન્દો કિમધિપ્પાયો, એકો સમ્મસિ ઘમ્મનિ;
કિંપત્થયાનો કિં એસં, કેન અત્થેન બ્રાહ્મણા''તિ.

તત્થ **છન્દો**તિ અજ્ઝાસયો. **અધિપ્પાયો**તિ ચિત્તં. **સમ્મસી**તિ અચ્છસિ. **ઘમ્મની**તિ ગિમ્હે. **એસ**ન્તિ એસન્તો. **બ્રાહ્મણા**તિ પબ્બજિતત્તા તાપસં આલપતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – બ્રાહ્મણ, ત્વં કિં અધિપ્પાયો કિં ચિન્તેન્તો કિં પત્થેન્તો કિં ગવેસન્તો કેનત્થેન ઇમસ્મિં ગઙ્ગાતીરે ગઙ્ગં ઓલોકેન્તો નિસિન્નોતિ.

તં સુત્વા તાપસો નવ ગાથા અભાસિ –

૨. ''યથા મહા વારિધરો, કુમ્ભો સુપરિણાહવા;
તથૂપમં અમ્બપક્કં, વણ્ણગન્ધરસુત્તમં.

૩. ''તં વુય્હમાનં સોતેન, દિસ્વાનામલમજ્ઝિમે;
પાણીભિ નં ગહેત્વાન, અગ્યાયતનમાહરિં.

૪. ''તતો કદલિપત્તેસુ, નિક્ખિપિત્વા સયં અહં;
સત્થેન નં વિકપ્પેત્વા, ખુપ્પિપાસં અહાસિ મે.

૫. ''સોહં અપેતદરથો, બ્યન્તીભૂતો દુખક્ખમો;
અસ્સાદં નાધિગચ્છામિ, ફલેસ્વઞ્ઞેસુ કેસુચિ.

૬. ''સોસેત્વા નૂન મરણં, તં મમં આવહિસ્સતિ;
અમ્બં યસ્સ ફલં સાદુ, મધુરગ્ગં મનોરમં;
યમુદ્ધરિં વુય્હમાનં, ઉદધિસ્મા મહણ્ણવે.

૭. ''અક્ખાતં તે મયા સબ્બં, યસ્મા ઉપવસામહં;
રમ્મં પતિ નિસિન્નોસ્મિ, પુથુલોમાયુતા પુથુ.

૮. ''ત્વઞ્ચ ખો મેવ અક્ખાહિ, અત્તાનમપલાયિનિ;
કા વા ત્વમસિ કલ્યાણિ, કિસ્સ વા ત્વં સુમજ્ઝિમે.

૯. ‘‘રુપ્પપટ્ટપલિમટ્ઠીવ, બ્યગ્ઘીવ ગિરિસાનુજા;
યા સન્તિ નારિયો દેવેસુ, દેવાનં પરિચારિકા.

૧૦. ‘‘યા ચ મનુસ્સલોકસ્મિં, રૂપેનાન્વાગતિત્થિયો;
રૂપેન તે સદિસી નત્થિ, દેવેસુ ગન્ધબ્બમનુસ્સલોકે;
પુટ્ઠાસિ મે ચારુપુબ્બઙ્ગિ, બ્રૂહિ નામઞ્ચ બન્ધવે’’તિ.

તત્થ **વારિધરો કુમ્ભો**તિ ઉદકઘટો. **સુપરિણાહવા**તિ સુસણ્ઠાનો. **વણ્ણગન્ધરસુત્તમ**ન્તિ વણ્ણગન્ધરસેહિ ઉત્તમં. **દિસ્વાના**તિ દિસ્વા. **અમલમજ્ઝિમે**તિ નિમ્મલમજ્ઝે. દેવતં આલપન્તો એવમાહ. **પાણીભી**તિ હત્થેહિ. **અગ્યાયતનમાહરિ**ન્તિ અત્તનો અગ્ગિહુતસાલં આહરિં. **વિકપ્પેત્વા**તિ વિચ્છિન્દિત્વા. ‘‘વિકન્તેત્વા’’તિપિ પાઠો. ‘‘ખાદિ’’ન્તિ પાઠસેસો. **અહાસિ મે**તિ તં જિવ્હગ્ગે ઠપિતમત્તમેવ સત્ત રસહરણિસહસ્સાનિ ફરિત્વા મમ ખુદઞ્ચ પિપાસઞ્ચ હરિ. **અપેતદરથો**તિ વિગતકાયચિત્તદરથો . સુધાભોજનં ભુત્તસ્સ વિય હિ તસ્સ સબ્બદરથં અપહરિ. **બ્યન્તીભૂતો**તિ તસ્સ અમ્બપક્કસ્સ વિગતન્તો જાતો, પરિક્ખીણઅમ્બપક્કો હુત્વાતિ અત્થો. **દુખક્ખમો**તિ દુક્ખેન અસાતેન કાયક્ખમેન ચેવ ચિત્તક્ખમેન ચ સમન્નાગતો. અઞ્ઞેસુ પન કદલિપનસાદીસુ ફલેસુ પરિત્તકમ્પિ અસ્સાદં નાધિગચ્છામિ, સબ્બાનિ મે જિવ્હાય ઠપિતમત્તાનિ તિત્તકાનેવ સમ્પજ્જન્તીતિ દીપેતિ.

સોસેત્વાતિ નિરાહારતાય સોસેત્વા સુક્ખાપેત્વા. **તં મમ**ન્તિ તં મમ. **યસ્સા**તિ યં અસ્સ, અહોસીતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યં ફલં મમ સાદુ અહોસિ, યમહં ગમ્ભીરે પુથુલઉદકક્ખન્ધસઙ્ખાતે મહણ્ણવે વુય્હમાનં તતો ઉદધિસ્મા ઉદ્ધરિં, તં અમ્બં મમ મરણં આવહિસ્સતીતિ મઞ્ઞામિ, મય્હં તં અલભન્તસ્સ જીવિતં નપ્પવત્તિસ્સતીતિ. **ઉપવસામી**તિ ખુપ્પિપાસાહિ ઉપગતો વસામિ. **રમ્મં પતિ નિસિન્નોસ્મી**તિ રમણીયં નદિં પતિ અહં નિસિન્નો. **પુથુલોમાયુતા પુથૂ**તિ અયં નદી પુથુલોમેહિ મચ્છેહિ આયુતા પુથુ વિપુલા, અપિ નામ મે ઇતો સોત્થિ ભવેય્યાતિ અધિપ્પાયો. **અપલાયિની**તિ અપલાયિત્વા મમ સમ્મુખે ઠિતેતિ તં દેવતં આલપતિ. ‘‘અપલાસિની’’તિપિ પાઠો, પલાસરહિતે અનવજ્જસરીરેતિ અત્થો. **કિસ્સ વા**તિ કિસ્સ વા કારણા ઇધાગતાસીતિ પુચ્છતિ.

રૂપપટ્ટપલિમટ્ઠીવાતિ સુટ્ઠુ પરિમજ્જિતકઞ્ચનપટ્ટસદિસી. **બ્યગ્ઘીવા**તિ લીલાવિલાસેન તરુણબ્યગ્ઘપોતિકા વિય. **દેવાન**ન્તિ છન્નં કામાવચરદેવાનં. **યા ચ મનુસ્સલોકસ્મિ**ન્તિ યા ચ મનુસ્સલોકે. **રૂપેનાન્વાગતિત્થિયો**તિ રૂપેન અન્વાગતા ઇત્થિયો નત્થીતિ અત્તનો સમ્ભાવનાય એવમાહ. તવ રૂપસદિસાય નામ ન ભવિતબ્બન્તિ હિસ્સ અધિપ્પાયો. **ગન્ધબ્બમનુસ્સલોકે**તિ મૂલગન્ધાદિનિસ્સિતેસુ ગન્ધબ્બેસુ ચ મનુસ્સલોકે ચ. **ચારુપુબ્બઙ્ગી**તિ ચારુના પુબ્બઙ્ગેન ઊરુલક્ખણેન સમન્નાગતે. **નામઞ્ચ બન્ધવે**તિ અત્તનો નામગોત્તઞ્ચ બન્ધવે ચ મય્હં અક્ખાહીતિ વદતિ.

તતો દેવધીતા અટ્ઠ ગાથા અભાસિ –

૧૧. ‘‘યં ત્વં પતિ નિસિન્નોસિ, રમ્મં બ્રાહ્મણ કોસિકિં;
સાહં ભુસાલયાવુત્થા, વરવારિવહોઘસા.

૧૨. ‘‘નાનાદુમગણાકિણ્ણા , બહુકા ગિરિકન્દરા;
મમેવ પમુખા હોન્તિ, અભિસન્દન્તિ પાવુસે.

१३. ''अथो बहू वनतोदा, नीलवारिवहिन्धरा;
बहुका नागवित्तोदा, अभिसन्दन्ति वारिना.

१४. ''ता अम्बजम्बुलबुजा, नीपा ताला चुदुम्बरा;
बहूनि फलजातानि, आवहन्ति अभिण्हसो.

१५. ''यं किञ्चि उभतो तीरे, फलं पतति अम्बुनि;
असंसयं तं सोतस्स, फलं होति वसानुगं.

१६. ''एतदञ्ञाय मेधावि, पुथुपञ्ञ सुणोहि मे;
मा रोचय मभिसङ्गं, पटिसेध जनाधिप.

१७. ''न वाहं वड्ढवं मञ्ञे, यं त्वं रट्ठाभिवड्ढन;
आचेय्यमानो राजिसि, मरणं अभिकङ्खसि.

१८. ''तस्स जानन्ति पितरो, गन्धब्बा च सदेवका;
ये चापि इसयो लोके, सञ्ञतत्ता तपस्सिनो;
असंसयं तेपि जानन्ति, पट्ठभूता यसस्सिनो''ति.

तत्थ **कोसिकिन्ति** यं त्वं, ब्राह्मण, रम्मं कोसिकिं गङ्गं पति निसिन्नो. **भुसालयावुत्थाति** भुसे चण्डसोते आलयो यस्स विमानस्स, तस्मिं अधिवत्था, गङ्गट्ठकविमानवासिनीति अत्थो. **वरवारिवहोघसाति** वरवारिवहेन ओघेन समन्नागता. **पमुखाति** ता वुत्तप्पकारा गिरिकन्दरा मं पमुखं करोन्ति, अहं तासं पामोक्खा होमीति दस्सेति. **अभिसन्दन्तीति** सन्दन्ति पवत्तन्ति, ततो ततो आगन्त्वा मं कोसिकिगङ्गं पविसन्तीति अत्थो. **वनतोदाति** न केवलं कन्दराव, अथ खो बहू वनतोदा तम्हा तम्हा वनम्हा उदकानिपि मं बहूनि पविसन्ति. **नीलवारिवहिन्धराति** मणिवण्णेन नीलवारिना युत्ते उदकक्खन्धसङ्खाते वहे धारयन्तियो. **नागवित्तोदाति** नागानं वित्तिकारेन धनसङ्खातेन वा उदकेन समन्नागता. **वारिनाति** एवरूपा हि बहू नदियो मं वारिनाव अभिसन्दन्ति पूरेन्तीति दस्सेति.

ताति ता नदियो. **आवहन्तीति** एतानि अम्बादीनि आकड्ढन्ति. सब्बानि हि एतानि उपयोगत्थे पच्चत्तवचनानि. अथ वा **ताति** उपयोगबहुवचनं. **आवहन्तीति** इमानि अम्बादीनि ता नदियो आगच्छन्ति, उपगच्छन्तीति अत्थो, एवं उपगतानि पन मम सोतं पविसन्तीति अधिप्पायो. **सोतस्साति** यं उभतो तीरे जातरुक्खेहि फलं मम अम्बुनि पतति, सब्बं तं मम सोतस्सेव वसानुगं होति. नत्थेत्थ संसयोति एवं अम्बपक्कस्स नदीसोतेन आगमनकारणं कथेसि.

मेधावि पुथुपञ्ञाति उभयं आलपनमेव. **मा रोचयाति** एवं तण्हाभिसङ्गं मा रोचय. **पटिसेधाति** पटिसेधेहि नन्ति राजानं ओवदति. **वड्ढवन्ति** पञ्ञावड्ढभावं पण्डितभावं. **रट्ठाभिवड्ढनाति** रट्ठस्स अभिवड्ढन. **आचेय्यमानोति** मंसलोहितेहि आचियन्तो वड्ढन्तो, तरुणोव हुत्वाति अत्थो. **राजिसीति** तं आलपति. इदं वुत्तं होति – यं त्वं

નિરાહારતાય સુસ્સમાનો તરુણોવ સમાનો અમ્બલોભેન મરણં અભિકઙ્ખસિ, ન વે અહં તવ ઇમં પણ્ડિતભાવં મઞ્ઞામીતિ.

તસ્સાતિ યો પુગ્ગલો તણ્હાવસિકો હોતિ, તસ્સ તણ્હાવસિકભાવં ''પિતરો''તિ સઙ્ખં ગતા બ્રહ્માનો ચ સદ્ધિં કામાવચરદેવેહિ ગન્ધબ્બા ચ વુત્તપ્પકારા દિબ્બચક્ખુકા ઇસયો ચ અસંસયં જાનન્તિ. અનચ્છરિયઞ્ચેતં, યં તે ઇદ્ધિમન્તો જાનેય્યું, ''અસુકો હિ નામ તણ્હાવસિકો હોતી''તિ. પુન તેસં ભાસમાનાનં વચનં સુત્વા યેપિ તેસં પદ્ધભૂતા યસસ્સિનો પરિચારકા, તેપિ જાનન્તિ. પાપકમ્મં કરોન્તસ્સ હિ રહો નામ નત્થીતિ તાપસસ્સ સંવેગં ઉપ્પાદેન્તી એવમાહ.

તતો તાપસો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૯. ''એવં વિદિત્વા વિદૂ સબ્બધમ્મં, વિદ્ધંસનં ચવનં જીવિતસ્સ;
ન ચીયતી તસ્સ નરસ્સ પાપં, સચે ન ચેતેતિ વધાય તસ્સ.

૨૦. ''ઇસિપૂગસમઞ્ઞાતે , એવં લોક્યા વિદિતા સતિ;
અનરિયપરિસમ્ભાસે, પાપકમ્મં જિગીસસિ.

૨૧. ''સચે અહં મરિસ્સામિ, તીરે તે પુથુસુસ્સોણિ;
અસંસયં તં અસિલોકો, મયિ પેતે આગમિસ્સતિ.

૨૨. ''તસ્મા હિ પાપકં કમ્મં, રક્ખસ્સેવ સુમજ્ઝિમે;
મા તં સબ્બો જનો પચ્છા, પકુટ્ઠાયિ મયિ મતે''તિ.

તત્થ **એવં વિદિત્વા**તિ યથા અહં સીલઞ્ચ અનિચ્ચતઞ્ચ જાનામિ, એવં જાનિત્વા ઠિતસ્સ. **વિદૂ**તિ વિદુનો. **સબ્બધમ્મ**ન્તિ સબ્બં સુચરિતધમ્મં. તિવિધઞ્હિ સુચરિતં ઇધ સબ્બધમ્મોતિ અધિપ્પેતં. **વિદ્ધંસન**ન્તિ ભઙ્ગં. **ચવન**ન્તિ ચુતિં. **જીવિતસ્સા**તિ આયુનો. ઇદં વુત્તં હોતિ – એવં વિદિત્વા ઠિતસ્સ પણ્ડિતસ્સ સબ્બં સુચરિતધમ્મં જીવિતસ્સ ચ અનિચ્ચતં જાનન્તસ્સ એવરૂપસ્સ નરસ્સ પાપં ન ચીયતિ ન વડ્ઢતિ. **સચે ન ચેતેતિ વધાય તસ્સા**તિ તસ્સ સઙ્ખં ગતસ્સ પરપુગ્ગલસ્સ વધાય ન ચેતેતિ ન પકપ્પેતિ, નેવ પરપુગ્ગલં વધાય ચેતેતિ, નાપિ પરસન્તકં વિનાસેતિ, અહઞ્ચ કસ્સચિ વધાય અચેતેત્વા કેવલં અમ્બપક્કે આસઙ્ગં કત્વા ગઙ્ગં ઓલોકેન્તો નિસિન્નો, ત્વં મય્હં કિં નામ અકુસલં પસ્સસીતિ.

ઇસિપૂગસમઞ્ઞાતેતિ ઇસિગણેન સુટ્ઠુ અઞ્ઞાતે ઇસીનં સમ્મતે. **એવં લોક્યા**તિ ત્વં નામ પાપપવાહનેન લોકસ્સ હિતાતિ એવં વિદિતા. **સતી**તિ સતિ સોભને ઉત્તમેતિ આલપનમેતં. **અનરિયપરિસમ્ભાસે**તિ ''તસ્સ જાનન્તિ પિતરો''તિઆદિકાય અસુન્દરાય પરિભાસાય સમન્નાગતે. **જિગીસસી**તિ મયિ પાપે અસંવિજ્જન્તેપિ મં એવં પરિભાસન્તી ચ પરમરણં અજ્ઝુપેક્ખન્તી ચ અત્તનો પાપકમ્મં ગવેસસિ ઉપ્પાદેસિ. **તીરે તે**તિ તવ ગઙ્ગાતીરે. **પુથુસુસ્સોણી**તિ પુથુલાય સુન્દરાય સોણિયા સમન્નાગતે. **પેતે**તિ અમ્બપક્કં અલભિત્વા પરલોકં ગતે, મતેતિ અત્થો. **પકુટ્ઠાયી**તિ અક્કોસિ ગરહિ નિન્દિ. ''પક્વત્થાસી''તિપિ પાઠો.

તં સુત્વા દેવધીતા પઞ્ચ ગાથા અભાસિ –

૨૩. ‘‘અઞ્ઞાતમેતં અવિસય્હસાહિ, અત્તાનમમ્બઞ્ચ દદામિ તે તં;
યો દુબ્બજે કામગુણે પહાય, સન્તિઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અધિટ્ઠિતોસિ.

૨૪. ‘‘યો હિત્વા પુબ્બસઞ્ઞોગં, પચ્છાસંયોજને ઠિતો;
અધમ્મઞ્ચેવ ચરતિ, પાપઞ્ચસ્સ પવડ્ઢતિ.

૨૫. ‘‘એહિ તં પાપયિસ્સામિ, કામં અપ્પોસ્સુકો ભવ;
ઉપનયામિ સીતસ્મિં, વિહરાહિ અનુસ્સુકો.

૨૬. ‘‘તં પુપ્ફરસમત્તેભિ, વક્કઙ્ગેહિ અરિન્દમ;
કોઞ્ચા મયૂરા દિવિયા, કોલટ્ઠિમધુસાળિકા;
કૂજિતા હંસપૂગેહિ, કોકિલેત્થ પબોધરે.

૨૭. ‘‘અમ્બેત્થ વિપ્પસાખગ્ગા, પલાલખલસન્નિભા;
કોસમ્બસલળા નીપા, પક્કતાલવિલમ્બિનો’’તિ.

તત્થ **અઞ્ઞાતમેત**ન્તિ ‘‘ગરહા તે ભવિસ્સતીતિ વદન્તો અમ્બપક્કત્થાય વદસી’’તિ એતં કારણં મયા અઞ્ઞાતં. **અવિસય્હસાહી**તિ રાજાનો નામ દુસ્સહં સહન્તિ, તેન નં આલપન્તી એવમાહ. **અત્તાન**ન્તિ તં આલિઙ્ગિત્વા અમ્બવનં નયન્તી અત્તાનઞ્ચ તે દદામિ તઞ્ચ અમ્બં. **કામગુણે**તિ કઞ્ચનમાલાસેતચ્છત્તપટિમણ્ડિતે વત્થુકામે. **સન્તિઞ્ચ ધમ્મઞ્ચા**તિ દુસ્સીલ્યવૂપસમેન સન્તિસઙ્ખાતં સીલઞ્ચેવ સુચરિતધમ્મઞ્ચ. **અધિટ્ઠિતોસી**તિ યો ત્વં ઇમે ગુણે ઉપગતો, એતેસુ વા પતિટ્ઠિતોતિ અત્થો.

પુબ્બસઞ્ઞોગન્તિ પુરિમબન્ધનં. **પચ્છાસંયોજને**તિ પચ્છિમબન્ધને. ઇદં વુત્તં હોતિ – અમ્ભો તાપસ યો મહન્તં રજ્જસિરિવિભવં પહાય અમ્બપક્કમત્તે રસતણ્હાય બજ્ઝિત્વા વાતાતપં અગણેત્વા નદીતીરે સુસ્સમાનો નિસીદતિ, સો મહાસમુદ્દં તરિત્વા વેલન્તે સંસીદનપુગ્ગલસદિસો. યો પુગ્ગલો રસતણ્હાવસિકો અધમ્મઞ્ચેવ ચરતિ, રસતણ્હાવસેન કરિયમાનં પાપઞ્ચસ્સ પવડ્ઢતીતિ. ઇતિ સા તાપસં ગરહન્તી એવમાહ.

કામં અપ્પોસ્સુકો ભવાતિ એકંસેનેવ અમ્બપક્કે નિરાલયો હોહિ. **સીતસ્મિ**ન્તિ સીતલે અમ્બવને. **ત**ન્તિ એવં વદમાનાવ દેવતા તાપસં આલિઙ્ગિત્વા ઉરે નિપજ્જાપેત્વા આકાસે પક્ખન્તા તિયોજનિકં દિબ્બઅમ્બવનં દિસ્વા સકુણસદ્દઞ્ચ સુત્વા તાપસસ્સ આચિક્ખન્તી ‘‘ત’’ન્તિ એવમાહ. **પુપ્ફરસમત્તેભી**તિ પુપ્ફરસેન મત્તેહિ. **વક્કઙ્ગેહી**તિ વઙ્કગીવેહિ સકુણેહિ અભિનાદિતન્તિ અત્થો. ઇદાનિ તે સકુણે આચિક્ખન્તી ‘‘કોઞ્ચા’’તિઆદિમાહ. તત્થ **દિવિયા**તિ દિબ્બા. **કોલટ્ઠિમધુસાળિકા**તિ કોલટ્ઠિસકુણા ચ નામ સુવણ્ણસાળિકા સકુણા ચ. એતે દિબ્બસકુણા એત્થ વસન્તીતિ દસ્સેતિ. **કૂજિતા હંસપૂગેહી**તિ હંસગણેહિ ઉપકૂજિતા વિરવસઙ્ઘટ્ટિતા. **કોકિલેત્થ પબોધરે**તિ એત્થ અમ્બવને કોકિલા વસ્સન્તિયો અત્તાનં પબોધેન્તિ ઞાપેન્તિ. **અમ્બેત્થા**તિ અમ્બા એત્થ. **વિપ્પસાખગ્ગા**તિ ફલભારેન ઓનમિતસાખગ્ગા. **પલાલખલસન્નિભા**તિ પુપ્ફસન્નિચયેન સાલિપલાલખલસદિસા. **પક્કતાલવિલમ્બિનો**તિ પક્કતાલફલવિલમ્બિનો. એવરૂપા રુક્ખા ચ એત્થ અત્થીતિ અમ્બવનં વણ્ણેતિ.

વણ્ણયિત્વા ચ પન તાપસં તત્થ ઓતારેત્વા ‘‘ઇમસ્મિં અમ્બવને અમ્બાનિ ખાદન્તો અત્તનો તણ્હં પૂરેહી’’તિ વત્વા પક્કામિ. તાપસો અમ્બાનિ ખાદિત્વા તણ્હં પૂરેત્વા વિસ્સમિત્વા અમ્બવને વિચરન્તો તં પેતં દુક્ખં અનુભવન્તં દિસ્વા કિઞ્ચિ વત્તું નાસક્ખિ. સૂરિયે પન અત્થઙ્ગતે તં નાટકિત્થિપરિવારિતં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવમાનં દિસ્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૮. ‘‘માલી કિરિટી કાયૂરી, અઙ્ગદી ચન્દનુસ્સદો;
રત્તિં ત્વં પરિચારેસિ, દિવા વેદેસિ વેદનં.

૨૯. ‘‘સોળસિત્થિસહસ્સાનિ, યા તેમા પરિચારિકા;
એવં મહાનુભાવોસિ, અબ્ભુતો લોમહંસનો.

૩૦. ‘‘કિં કમ્મમકરી પુબ્બે, પાપં અત્તદુખાવહં;
યં કરિત્વા મનુસ્સેસુ, પિટ્ઠિમંસાનિ ખાદસી’’તિ.

તત્થ **માલી**તિ દિબ્બમાલાધરો. **કિરિટી**તિ દિબ્બવેઠનધરો. **કાયૂરી**તિ દિબ્બાભરણપટિમણ્ડિતો. **અઙ્ગદી**તિ દિબ્બઙ્ગદસમન્નાગતો. **ચન્દનુસ્સદો**તિ દિબ્બચન્દનવિલિત્તો. **પરિચારેસી**તિ ઇન્દ્રિયાનિ દિબ્બવિસયેસુ ચારેસિ. **દિવા**તિ દિવા પન મહાદુક્ખં અનુભોસિ. **યા તેમા**તિ યા તે ઇમા. **અબ્ભુતો**તિ મનુસ્સલોકે અભૂતપુબ્બો. **લોમહંસનો**તિ યે તં પસ્સન્તિ, તેસં લોમાનિ હંસન્તિ. **પુબ્બે**તિ પુરિમભવે. **અત્તદુખાવહ**ન્તિ અત્તનો દુક્ખાવહં. **મનુસ્સેસૂ**તિ યં મનુસ્સલોકે કત્વા ઇદાનિ અત્તનો પિટ્ઠિમંસાનિ ખાદસીતિ પુચ્છતિ.

પેતો તં સઞ્જાનિત્વા ‘‘તુમ્હે મં ન સઞ્જાનાથ, અહં તુમ્હાકં પુરોહિતો અહોસિં, ઇદં મે રત્તિં સુખાનુભવનં તુમ્હે નિસ્સાય કતસ્સ ઉપડ્ઢુપોસથસ્સ નિસ્સન્દેન લદ્ધં, દિવા દુક્ખાનુભવનં પન મયા પકતસ્સ પાપસ્સેવ નિસ્સન્દેન. અહઞ્હિ તુમ્હેહિ વિનિચ્છયે ઠપિતો કૂટડ્ડં કરિત્વા લઞ્જં ગહેત્વા પરપિટ્ઠિમંસિકો હુત્વા તસ્સ દિવા કતસ્સ કમ્મસ્સ નિસ્સન્દેન ઇદં દુક્ખં અનુભવામી’’તિ વત્વા ગાથાદ્વયમાહ –

૩૧. ‘‘અજ્ઝેનાનિ પટિગ્ગય્હ, કામેસુ ગધિતો અહં;
અચરિં દીઘમદ્ધાનં, પરેસં અહિતાયહં.

૩૨. ‘‘યો પિટ્ઠિમંસિકો હોતિ, એવં ઉક્કચ્ચ ખાદતિ;
યથાહં અજ્જ ખાદામિ, પિટ્ઠિમંસાનિ અત્તનો’’તિ.

તત્થ **અજ્ઝેનાની**તિ વેદે. **પટિગ્ગય્હા**તિ પટિગ્ગહેત્વા અધીયિત્વા. **અચરિ**ન્તિ પટિપજ્જિં. **અહિતાયહ**ન્તિ અહિતાય અત્થનાસનાય અહં. **યો પિટ્ઠિમંસિકો**તિ યો પુગ્ગલો પરેસં પિટ્ઠિમંસખાદકો પિસુણો હોતિ. **ઉક્કચ્ચા**તિ ઉક્કન્તિત્વા.

ઇદઞ્ચ પન વત્વા તાપસં પુચ્છિ – ‘‘તુમ્હે કથં ઇધાગતા’’તિ. તાપસો સબ્બં વિત્થારેન કથેસિ. ‘‘ઇદાનિ પન, ભન્તે, ઇધેવ વસિસ્સથ, ગમિસ્સથા’’તિ. ‘‘ન વસિસ્સામિ, અસ્સમપદંયેવ ગમિસ્સામી’’તિ. પેતો ‘‘સાધુ, ભન્તે, અહં વો નિબદ્ધં અમ્બપક્કેન ઉપટ્ઠહિસ્સામી’’તિ વત્વા અત્તનો આનુભાવેન અસ્સમપદેયેવ ઓતારેત્વા ‘‘અનુક્કણ્ઠા

ઇધેવ વસથા''તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા ગતો. તતો પટ્ઠાય નિબદ્ધં અમ્બપક્કેન ઉપટ્ઠહિ. તાપસો તં પરિભુઞ્જન્તો કસિણપરિકમ્મં કત્વા ઝાનાભિઞ્ઞા નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઉપાસકાનં ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો. તદા દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, તાપસો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

કિંછન્દજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૫૧૨] ૨. કુમ્ભજાતકવણ્ણના

કો પાતુરાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વિસાખાય સહાયિકા સુરાપીતા પઞ્ચસતા ઇત્થિયો આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર સુરાછણે સઙ્ઘુટ્ઠે તા પઞ્ચસતા ઇત્થિયો સામિકાનં છણે કીળમાનાનં તિક્ખસુરં પટિયાદેત્વા ''છણં કીળિસ્સામા''તિ સબ્બાપિ વિસાખાય સન્તિકં ગન્ત્વા ''સહાયિકે છણં કીળિસ્સામા''તિ વત્વા ''અયં સુરાછણો, ન અહં સુરં પિવિસ્સામી''તિ વુત્તે – ''તુમ્હે સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ દાનં દેથ, મયં છણં કરિસ્સામા''તિ આહંસુ. સા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તા ઉય્યોજેત્વા સત્થારં નિમન્તાપેત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા બહું ગન્ધમાલં આદાય સાયન્હસમયે ધમ્મકથં સોતું તાહિ પરિવુતા જેતવનં અગમાસિ. તા પનિત્થિયો સુરં પિવમાનાવ તાય સદ્ધિં ગન્ત્વા દ્વારકોટ્ઠકે ઠત્વા સુરં પિવિત્વાવ તાય સદ્ધિં સત્થુ સન્તિકં અગમંસુ. વિસાખા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ, ઇતરાસુ એકચ્ચા સત્થુ સન્તિકેયેવ નચ્ચિંસુ, એકચ્ચા ગાયિંસુ, એકચ્ચા હત્થકુક્કુચ્ચપાદકુક્કુચ્ચાનિ, એકચ્ચા કલહં અકંસુ.

સત્થા તાસં સંવેગજનનત્થાય ભમુકલોમતો રંસી વિસ્સજ્જેસિ, અન્ધકારતિમિસા અહોસિ. તા ભીતા અહેસું મરણભયતજ્જિતા, તેન તાસં સુરા જીરિ. સત્થા નિસિન્નપલ્લઙ્કે અન્તરહિતો સિનેરુમુદ્ધનિ ઠત્વા ઉણ્ણલોમતો રંસી વિસ્સજ્જેસિ, ચન્દસૂરિયસહસ્સુગ્ગમનં વિય અહોસિ. સત્થા તત્થ ઠિતોવ તાસં સંવેગજનનત્થાય –

> ''કો નુ હાસો કિમાનન્દો, નિચ્ચં પજ્જલિતે સતિ;
> અન્ધકારેન ઓનદ્ધા, પદીપં ન ગવેસથા''તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૪૬) –

ઇમં ગાથમાહ. ગાથાપરિયોસાને તા પઞ્ચસતાપિ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ગન્ધકુટિછાયાય બુદ્ધાસને નિસીદિ. અથ નં વિસાખા વન્દિત્વા, ''ભન્તે, ઇદં હિરોત્તપ્પભેદકં સુરાપાનં નામ કદા ઉપ્પન્ન''ન્તિ પુચ્છિ. સો તસ્સા આચિક્ખન્તો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકો કાસિરટ્ઠવાસી સુરો નામ વનચરકો ભણ્ડપરિયેસનત્થાય હિમવન્તં અગમાસિ. તત્થેકો રુક્ખો ઉગ્ગન્ત્વા પોરિસમત્તે ઠાને તિધાકપ્પો અહોસિ. તસ્સ તિણ્ણં કપ્પાનં અન્તરે ચાટિપ્પમાણો આવાટો અહોસિ. સો દેવે વસ્સન્તે ઉદકેન પૂરિતો, તં પરિવારેત્વા હરીતકી આમલકી મરિચગચ્છો ચ અહોસિ , તેસં પક્કાનિ ફલાનિ છિજ્જિત્વા તત્થ પતન્તિ. તસ્સાવિદૂરે સયંજાતસાલિ જાતો, તતો સુવકા સાલિસીસાનિ આહરિત્વા તસ્મિં રુક્ખે નિસીદિત્વા ખાદન્તિ. તેસં ખાદમાનાનં સાલીપિ તણ્ડુલાપિ તત્થ પતન્તિ. ઇતિ તં ઉદકં સૂરિયસન્તાપેન પચ્ચમાનં રસં લોહિતવણ્ણં અહોસિ. નિદાઘસમયે પિપાસિતા સકુણગણા આગન્ત્વા તં પિવિત્વા મત્તા પરિવત્તિત્વા રુક્ખમૂલે પતિંસુ, તસ્મિં થોકં નિદ્દાયિત્વા વિકૂજમાના પક્કમન્તિ.

રુક્ખસુનખમક્કટાદીસુપિ એસેવ નયો. વનચરકો તં દિસ્વા ‘‘સચે ઇદં વિસં ભવેય્ય, ઇમે મરેય્યું, ઇમે પન થોકં નિદ્દાયિત્વા યથાસુખં ગચ્છન્તિ, નયિદં વિસ’’ન્તિ સયં પિવિત્વા મત્તો હુત્વા મંસં ખાદિતુકામો અહોસિ. તતો અગ્ગિં કત્વા રુક્ખમૂલે પતિતે તિત્તિરકુક્કુટાદયો મારેત્વા મંસં અઙ્ગારે પચિત્વા એકેન હત્થેન નચ્ચન્તો એકેન મંસં ખાદન્તો એકાહદ્વીહં તત્થેવ અહોસિ.

તતો પન અવિદૂરે એકો વરુણો નામ તાપસો વસતિ. વનચરકો અઞ્ઞદાપિ તસ્સ સન્તિકં ગચ્છતિ. અથસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ઇદં પાનં તાપસેન સદ્ધિં પિવિસ્સામી’’તિ. સો એકં વેળુનાળિકં પૂરેત્વા પક્કમંસેન સદ્ધિં આહરિત્વા પણ્ણસાલં ગન્ત્વા, ‘‘ભન્તે, ઇમં પિવથા’’તિ વત્વા ઉભોપિ મંસં ખાદન્તા પિવિંસુ. ઇતિ સુરેન ચ વરુણેન ચ દિટ્ઠત્તા તસ્સ પાનસ્સ ‘‘સુરા’’તિ ચ ‘‘વરુણા’’તિ ચ નામં જાતં. તે ઉભોપિ ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ વેળુનાળિયો પૂરેત્વા કાજેનાદાય પચ્ચન્તનગરં ગન્ત્વા ‘‘પાનકારકા નામ આગતા’’તિ રઞ્ઞો આરોચાપેસું. રાજા ને પક્કોસાપેસિ, તે તસ્સ પાનં ઉપનેસું. રાજા દ્વે તયો વારે પિવિત્વા મજ્જિ, તસ્સ તં એકાહદ્વીહમત્તમેવ અહોસિ. અથ ને ‘‘અઞ્ઞમ્પિ અત્થી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અત્થિ, દેવા’’તિ. ‘‘કુહિ’’ન્તિ? ‘‘હિમવન્તે દેવા’’તિ. ‘‘તેન હિ આનેથા’’તિ. તે ગન્ત્વા એકદ્વે વારે આનેત્વા ‘‘નિબદ્ધં ગન્તું ન સક્ખિસ્સામા’’તિ સમ્ભારે સલ્લક્ખેત્વા તસ્સ રુક્ખસ્સ તચં આદિં કત્વા સબ્બસમ્ભારે પક્ખિપિત્વા નગરે સુરં કરિંસુ. નાગરા સુરં પિવિત્વા પમાદં આપન્ના દુગ્ગતા અહેસું, નગરં સુઞ્ઞં વિય અહોસિ, તેન પાનકારકા તતો પલાયિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા ‘‘પાનકારકા આગતા’’તિ રઞ્ઞો આરોચાપેસું. રાજા ને પક્કોસાપેત્વા પરિબ્બયં અદાસિ. તે તત્થાપિ સુરં અકંસુ, તમ્પિ નગરં તથેવ વિનસ્સિ, તતો પલાયિત્વા સાકેતં, સાકેતતો સાવત્થિં અગમંસુ.

તદા સાવત્થિયં સબ્બમિત્તો નામ રાજા અહોસિ. સો તેસં સઙ્ગહં કત્વા ‘‘કેન વો અત્થો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સમ્ભારમૂલેન ચેવ સાલિપિટ્ઠેન ચ પઞ્ચહિ ચાટિસતેહિ ચા’’તિ વુત્તે સબ્બં દાપેસિ. તે પઞ્ચસુ ચાટિસતેસુ સુરં સણ્ઠાપેત્વા મૂસિકભયેન ચાટિરક્ખણત્થાય એકેકાય ચાટિયા સન્તિકે એકેકં બિળારં બન્ધિંસુ. તે પચ્ચિત્વા ઉત્તરણકાલે ચાટિકુચ્છીસુ પગ્ઘરન્તં સુરં પિવિત્વા મત્તા નિદ્દાયિંસુ. મૂસિકા આગન્ત્વા તેસં કણ્ણનાસિકદાઠિકનઙ્ગુટ્ઠે ખાદિત્વા અગમંસુ. ‘‘બિળારા સુરં પિવિત્વા મતા’’તિ આયુત્તકપુરિસા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ‘‘વિસકારકા એતે ભવિસ્સન્તી’’તિ તેસં દ્વિન્નમ્પિ જનાનં સીસાનિ છિન્દાપેસિ. તે ‘‘સુરં દેવ, મધુરં દેવા’’તિ વિરવન્તાવ મરિંસુ. રાજા તે મારાપેત્વા ‘‘ચાટિયો ભિન્દથા’’તિ આણાપેસિ. બિળારાપિ સુરાય જિણ્ણાય ઉટ્ઠહિત્વા કીળન્તા વિચરિંસુ, તે દિસ્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ‘‘સચે વિસં અસ્સ, એતે મરેય્યું, મધુરેનેવ ભવિતબ્બં, પિવિસ્સામિ ન’’ન્તિ નગરં અલઙ્કારાપેત્વા રાજઙ્ગણે મણ્ડપં કારાપેત્વા અલઙ્કતમણ્ડપે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો સુરં પાતું આરભિ.

તદા સક્કો દેવરાજા ‘‘કે નુ ખો માતુપટ્ઠાનાદીસુ અપ્પમત્તા તીણિ સુચરિતાનિ પૂરેન્તી’’તિ લોકં વોલોકેન્તો તં રાજાનં સુરં પાતું નિસિન્નં દિસ્વા ‘‘સચાયં સુરં પિવિસ્સતિ, સકલજમ્બુદીપો નસ્સિસ્સતિ. યથા ન પિવિસ્સતિ, તથા નં કરિસ્સામી’’તિ એકં સુરાપુણ્ણં કુમ્ભં હત્થતલે ઠપેત્વા બ્રાહ્મણવેસેનાગન્ત્વા રઞ્ઞો સમ્મુખટ્ઠાને આકાસે ઠત્વા ‘‘ઇમં કુમ્ભં કિણાથ, ઇમં કુમ્ભં કિણાથા’’તિ આહ. સબ્બમિત્તરાજા તં તથા વદન્તં આકાસે ઠિતં દિસ્વા ‘‘કુતો નુ ખો બ્રાહ્મણો આગચ્છતી’’તિ તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

33. ‘‘કો પાતુરાસી તિદિવા નભમ્હિ, ઓભાસયં સંવરિં ચન્દિમાવ;
ગત્તેહિ તે રસ્મિયો નિચ્છરન્તિ, સતેરતા વિજ્જુરિવન્તલિક્ખે.

૩૪. ‘‘સો છિન્નવાતં કમસી અઘમ્હિ, વેહાયસં ગચ્છસિ તિટ્ઠસી ચ;
ઇદ્ધી નુ તે વત્થુકતા સુભાવિતા, અનદ્ધગૂનં અપિ દેવતાનં.

૩૫. ‘‘વેહાયસં ગમ્મમાગમ્મ તિટ્ઠસિ, કુમ્ભં કિણાથાતિ યમેતમત્થં;
કો વા તુવં કિસ્સ વા તાય કુમ્ભો, અક્ખાહિ મે બ્રાહ્મણ એતમત્થ’’ન્તિ.

તત્થ **કો પાતુરાસી**તિ કુતો પાતુભૂતોસિ, કુતો આગતોસીતિ અત્થો. **તિદિવા નભમ્હી**તિ કિં તાવતિંસભવના આગન્ત્વા ઇધ નભમ્હિ આકાસે પાકટો જાતોસીતિ પુચ્છતિ. **સંવરિન્તિ** રત્તિં. **સતેરતા**તિ એવંનામિકા. **સો**તિ સો ત્વં. **છિન્નવાતન્તિ** વલાહકોપિ તાવ વાતેન કમતિ, તસ્સ પન સોપિ વાતો નત્થિ, તેનેવમાહ. **કમસી**તિ પવત્તેસિ. **અઘમ્હી**તિ અપ્પટિઘે આકાસે. **વત્થુકતા**તિ વત્થુ વિય પતિટ્ઠા વિય કતા. **અનદ્ધગૂનં અપિ દેવતાનન્તિ** યા પદસા અદ્ધાનં અગમનેન અનદ્ધગૂનં દેવતાનં ઇદ્ધિ, સા અપિ તવ સુભાવિતાતિ પુચ્છતિ. **વેહાયસં ગમ્મમાગમ્મા**તિ આકાસે પવત્તં પદવીતિહારં પટિચ્ચ નિસ્સાય. ‘‘તિટ્ઠસી’’તિ ઇમસ્સ ‘‘કો વા તુવ’’ન્તિ ઇમિના સમ્બન્ધો, એવં તિટ્ઠમાનો કો વા ત્વન્તિ અત્થો. **યમેતમત્થન્તિ** યં એતં વદસિ. ઇમસ્સ ‘‘કિસ્સ વા તાય’’ન્તિ ઇમિના સમ્બન્ધો, યં એતં કુમ્ભં કિણાથાતિ વદસિ, કિસ્સ વા તે અયં કુમ્ભોતિ અત્થો.

તતો સક્કો ‘‘તેન હિ સુણાહી’’તિ વત્વા સુરાય દોસે દસ્સેન્તો આહ –

૩૬. ‘‘ન સપ્પિકુમ્ભો નપિ તેલકુમ્ભો, ન ફાણિતસ્સ ન મધુસ્સ કુમ્ભો;
કુમ્ભસ્સ વજ્જાનિ અનપ્પકાનિ, દોસે બહૂ કુમ્ભગતે સુણાથ.

૩૭. ‘‘ગળેય્ય યં પિત્વા પતે પપાતં, સોબ્ભં ગુહં ચન્દનિયોળિગલ્લં;
બહુમ્પિ ભુઞ્જેય્ય અભોજનેય્યં, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૩૮. ‘‘યં પિત્વા ચિત્તસ્મિં અનેસમાનો, આહિણ્ડતી ગોરિવ ભક્ખસાદી;
અનાથમાનો ઉપગાયતિ નચ્ચતિ ચ, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૩૯. ‘‘યં વે પિવિત્વા અચેલોવ નગ્ગો, ચરેય્ય ગામે વિસિખન્તરાનિ;
સમ્મૂળ્હચિત્તો અતિવેલસાયી, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૪૦. ‘‘યં પિત્વા ઉટ્ઠાય પવેધમાનો, સીસઞ્ચ બાહુઞ્ચ પચાલયન્તો;
સો નચ્ચતી દારુકટલ્લકોવ, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૪૧. ‘‘યં વે પિવિત્વા અગ્ગિદડ્ઢા સયન્તિ, અથો સિગાલેહિપિ ખાદિતાસે;
બન્ધં વધં ભોગજાનિઞ્ચુપેન્તિ, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૪૨. ‘‘યં પિત્વા ભાસેય્ય અભાસનેય્યં, સભાયમાસીનો અપેતવત્થો;
સમ્મક્ખિતો વન્તગતો બ્યસન્નો, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૪૩. ‘‘યં વે પિવિત્વા ઉક્કટ્ઠો આવિલક્ખો, મમેવ સબ્બપથવીતિ મઞ્ઞે;

न मे समो चातुरन्तोपि राजा, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४४. ‘‘मानातिमाना कलहानि पेसुणी, दुब्बण्णिनी नग्गियिनी पलायिनी;
चोरान धुत्तान गती निकेतो, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४५. ‘‘इद्धानि फीतानि कुलानि अस्सु, अनेकसाहस्सधनानि लोके;
उच्छिन्नदायज्जकतानिमाय, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४६. ‘‘धञ्ञं धनं रजतं जातरूपं, खेत्तं गवं यत्थ विनासयन्ति;
उच्छेदनी वित्तगतं कुलानं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४७. ‘‘यं वे पित्वा दित्तरूपोव पोसो, अक्कोसति मातरं पितरञ्च;
सस्सुम्पि गण्हेय्य अथोपि सुण्हं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४८. ‘‘यं वे पित्वा दित्तरूपाव नारी, अक्कोसती सस्सुरं सामिकञ्च;
दासम्पि गण्हे परिचारिकम्पि, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

४९. ‘‘यं वे पिवित्वान हनेय्य पोसो, धम्मे ठितं समणं ब्राह्मणं वा;
गच्छे अपायम्पि ततोनिदानं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५०. ‘‘यं वे पिवित्वा दुच्चरितं चरन्ति, कायेन वाचाय च चेतसा च;
निरयं वजन्ति दुच्चरितं चरित्वा, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५१. ‘‘यं याचमाना न लभन्ति पुब्बे, बहुं हिरञ्ञम्पि परिच्चजन्ता;
सो तं पिवित्वा अलिकं भणाति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५२. ‘‘यं वे पित्वा पेसने पेसियन्तो, अच्चायिके करणीयम्हि जाते;
अत्थम्पि सो नप्पजानाति वुत्तो, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५३. ‘‘हिरीमनापि अहिरीकभावं, पातुं करोन्ति मदनाय मत्ता;
धीरापि सन्ता बहुकं भणन्ति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५४. ‘‘यं वे पित्वा एकथूपा सयन्ति, अनासका थण्डिलदुक्खसेय्यं;
दुब्बण्णियं आयसक्यञ्चुपेन्ति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५५. ‘‘यं वे पित्वा पत्तखन्धा सयन्ति, गावो कूटहताव न हि वारुणिया;
वेगो नरेन सुसहोरिव, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ.

५६. ‘‘यं मनुस्सा विवज्जन्ति, सप्पं घोरविसमिव;
तं लोके विससमानं, को नरो पातुमरहति.

૫૭. ‘‘યં વે પિત્વા અન્ધકવેણ્ડપુત્તા, સમુદ્દતીરે પરિચારયન્તા;
ઉપક્કમું મુસલેભિ અઞ્ઞમઞ્ઞં, તસ્સા પુણ્ણં કુમ્ભમિમં કિણાથ.

૫૮. ‘‘યં વે પિત્વા પુબ્બદેવા પમત્તા, તિદિવા ચુતા સસ્સતિયા સમાયા;
તં તાદિસં મજ્જમિમં નિરત્થકં, જાનં મહારાજ કથં પિવેય્ય.

૫૯. ‘‘નયિમસ્મિં કુમ્ભસ્મિં દધિ વા મધુ વા, એવં અભિઞ્ઞાય કિણાહિ રાજ;
એવઞ્હિમં કુમ્ભગતા મયા તે, અક્ખાતરૂપં તવ સબ્બમિત્તા’’તિ.

તત્થ **વજ્જાની**તિઆદીનવા. **ગળેય્યા**તિ ગચ્છન્તો પદે પદે પરિવત્તેય્ય. **યં પિત્વા પતે**તિ યં પિવિત્વા પતેય્ય. **સોબ્ભ**ન્તિ આવાટં. **ચન્દનિયોળિગલ્લ**ન્તિ ચન્દનિકઞ્ચ ઓળિગલ્લઞ્ચ. **અભોજનેય્ય**ન્તિ ભુઞ્જિતું અયુત્તં. **અનેસમાનો**તિ અનિસ્સરો. **ગોરિવા**તિ ગોણો વિય. **ભક્ખસાદી**તિ પુરાણકસટખાદકો, યથા સો તત્થ તત્થ ભક્ખસં પરિયેસન્તો આહિણ્ડતિ, એવં આહિણ્ડતીતિ અત્થો. **અનાથમાનો**તિ નિરવસ્સયો અનાથો વિય. **ઉપગાયતી**તિ અઞ્ઞં ગાયન્તં દિસ્વા ઉપગન્ત્વા ગાયતિ. **અચેલોવા**તિ અચેલકો વિય. **વિસિખન્તરાની**તિ અન્તરવીથિયો. **અતિવેલસાયી**તિ અતિચિરમ્પિ નિદ્દં ઓક્કમેય્ય. ‘‘અતિવેલચારી’’તિપિ પાઠો, અતિવેલચારી હુત્વા ચરેય્યાતિ અત્થો.

દારુકટલ્લકો વાતિ દારુમયયન્તરૂપકં વિય. **ભોગજાનિઞ્ચુપેન્તી**તિ ભોગજાનિઞ્ચ ઉપેન્તિ, પાણાતિપાતાદીનિ કત્વા દણ્ડપીળિતા ધનજાનિઞ્ચ અઞ્ઞઞ્ચ વધબન્ધનાદિદુક્ખં પાપુણન્તીતિ અત્થો. **વન્તગતો**તિ અત્તનો વન્તસ્મિં ગતો. **બ્યસન્નો**તિ બ્યસનાપન્નો. ‘‘વિસન્નો’’તિપિ પાઠો , તસ્મિં વન્તે ઓસન્નોતિ અત્થો. **ઉક્કટ્ઠો**તિ અહં મહાયોધો, કો મયા સદિસો અત્થીતિ એવં ઉક્કંસગતો હુત્વા. **આવિલક્ખો**તિ રત્તક્ખો. **સબ્બપથવી**તિ સબ્બા પથવી. ‘‘સબ્બપુથુવી’’તિપિ પાઠો. **ચાતુરન્તો**તિ ચતુસમુદ્દપરિયન્તાય પથવિયા ઇસ્સરો. **માનાતિમાના**તિ માનકારિકા. સેસપદેસુપિ એસેવ નયો. **ગતી**તિ નિબ્બત્તિ. **નિકેતો**તિ નિવાસો. **તસ્સા પુણ્ણ**ન્તિ યા એવરૂપા, તસ્સા પુણ્ણં. **ઇદ્ધાની**તિ સમિદ્ધાનિ. **ફીતાની**તિ વત્થાલઙ્કારકપ્પભણ્ડેહિ પુપ્ફિતાનિ. **ઉચ્છિન્નદાયજ્જકતાની**તિ ઉચ્છિન્નદાયાદાનિ નિદ્ધનાનિ કતાનિ. **યત્થ વિનાસયન્તી**તિ યં નિસ્સાય યત્થ પતિટ્ઠિતા, એવં બહુમ્પિ ધનધઞ્ઞાદિસાપતેય્યં નાસયન્તિ, કપણા હોન્તિ.

દિત્તરૂપોતિ દપ્પિતરૂપો. **ગણ્હેય્યા**તિ ભરિયસઞ્ઞાય કિલેસવસેન હત્થે ગણ્હેય્ય. **દાસમ્પિ ગણ્હે**તિ અત્તનો દાસમ્પિ કિલેસવસેન ‘‘સામિકો મે’’તિ ગણ્હેય્ય. **પિવિત્વાના**તિ પિવિત્વા. **દુચ્ચરિતં ચરિત્વા**તિ એવં તીહિ દ્વારેહિ દસવિધમ્પિ અકુસલં કત્વા. **યં યાચમાના**તિ યં પુરિસં પુબ્બે સુરં અપિવન્તં બહું હિરઞ્ઞં પરિચ્ચજન્તા મુસાવાદં કરોહીતિ યાચમાના ન લભન્તિ. **પિત્વા**તિ પિવિત્વા ઠિતો. **નપ્પજાનાતિ વુત્તો**તિ ‘‘કેનટ્ઠેન આગતોસી’’તિ વુત્તો સાસનસ્સ દુગ્ગહિતત્તા તં અત્થં ન જાનાતિ. **હિરીમનાપી**તિ હિરીયુત્તચિત્તાપિ. **એકથૂપા**તિ સૂકરપોતકા વિય હીનજચ્ચેહિપિ સદ્ધિં એકરાસી હુત્વા. **અનાસકા**તિ નિરાહારા. **થણ્ડિલદુક્ખસેય્ય**ન્તિ ભૂમિયં દુક્ખસેય્યં સયન્તિ. **આયસક્ય**ન્તિ ગરહં.

પત્તખન્ધાતિ પતિતક્ખન્ધા. **કૂટહતાવા**તિ ગીવાય બદ્ધેન કૂટેન હતા ગાવો વિય, યથા તા તિણં અખાદન્તિયો પાનીયં અપિવન્તિયો સયન્તિ, તથા સયન્તીતિ અત્થો. **ઘોરવિસમિવા**તિ ઘોરવિસં વિય. **વિસસમાન**ન્તિ વિસસદિસં. **અન્ધકવેણ્ડપુત્તા**તિ દસ ભાતિકરાજાનો. **ઉપક્કમુ**ન્તિ પહરિંસુ. **પુબ્બદેવા**તિ અસુરા.

તિદિવાતિ તાવતિંસદેવલોકા. **સસ્સતિયા**તિ સસ્સતા, દીઘાયુકભાવેન નિચ્ચસમ્મતા દેવલોકાતિ અત્થો. **સમાયા**તિ સદ્ધિં અસુરમાયાહિ. **જાનન્તિ** એવં ''નિરત્થકં એત''ન્તિ જાનન્તો તુમ્હાદિસો પણ્ડિતો પુરિસો કથં પિવેય્ય . **કુમ્ભગતા મયા**તિ કુમ્ભગતં મયા, અયમેવ વા પાઠો. **અક્ખાતરૂપ**ન્તિ સભાવતો અક્ખાતં.

તં સુત્વા રાજા સુરાય આદીનવં ઞત્વા તુટ્ઠો સક્કસ્સ થુતિં કરોન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૬૦. ''ન મે પિતા વા અથવાપિ માતા, એતાદિસા યાદિસકો તુવંસિ;
હિતાનુકમ્પી પરમત્થકામો, સોહં કરિસ્સં વચનં તવજ્જ.

૬૧. ''દદામિ તે ગામવરાનિ પઞ્ચ, દાસીસતં સત્ત ગવંસતાનિ;
આજઞ્ઞયુત્તે ચ રથે દસ ઇમે, આચરિયો હોસિ મમત્થકામો''તિ.

તત્થ **ગામવરાની**તિ, બ્રાહ્મણ, આચરિયસ્સ નામ આચરિયભાગો ઇચ્છિતબ્બો, સંવચ્છરે સંવચ્છરે સતસહસ્સુટ્ઠાનકે તુય્હં પઞ્ચ ગામે દદામીતિ વદતિ. **દસ ઇમે**તિ ઇમે દસ પુરતો ઠિતે કઞ્ચનવિચિત્તે રથે દસ્સેન્તો એવમાહ.

તં સુત્વા સક્કો દેવત્તભાવં દસ્સેત્વા અત્તાનં જાનાપેન્તો આકાસે ઠત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૬૨. ''તવેવ દાસીસતમત્થુ રાજ, ગામા ચ ગાવો ચ તવેવ હોન્તુ;
આજઞ્ઞયુત્તા ચ રથા તવેવ, સક્કોહમસ્મી તિદસાનમિન્દો.

૬૩. ''મંસોદનં સપ્પિપાયાસં ભુઞ્જ, ખાદસ્સુ ચ ત્વં મધુમાસપૂવે;
એવં તુવં ધમ્મરતો જનિન્દ, અનિન્દિતો સગ્ગમુપેહિ ઠાન''ન્તિ.

તત્થ **એવં તુવં ધમ્મરતો**તિ એવં ત્વં નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જન્તો સુરાપાના વિરતો તીણિ દુચ્ચરિતાનિ પહાય તિવિધસુચરિતધમ્મરતો હુત્વા કેનચિ અનિન્દિતો સગ્ગટ્ઠાનં ઉપેહીતિ.

ઇતિ સક્કો તસ્સ ઓવાદં દત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સોપિ સુરં અપિવિત્વા સુરાભાજનાનિ ભિન્દાપેત્વા સીલં સમાદાય દાનં દત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ. જમ્બુદીપેપિ અનુક્કમેન સુરાપાનં વેપુલ્લપ્પત્તં જાતં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુમ્ભજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૫૧૩] ૩. જયદ્દિસજાતકવણ્ણના

ચિરસ્સં વત મેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં માતુપોસકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ **સામજાતક**સદિસં (જા॰ ૨.૨૨.૨૯૬ આદયો). તદા પન સત્થા ''પોરાણકપણ્ડિતા કઞ્ચનમાલં સેતચ્છત્તં પહાય માતાપિતરો પોસેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કપિલરટ્ઠે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે પઞ્ચાલો નામ રાજા અહોસિ. તસ્સ અગ્ગમહેસી ગબ્ભં પટિલભિત્વા પુત્તં વિજાયિ. તસ્સા પુરિમભવે એકા સપત્તિકા કુજ્ઝિત્વા ''તુય્હં જાતં જાતં પજં ખાદિતું સમત્થા ભવિસ્સામી''તિ પત્થનં ઠપેત્વા યક્ખિની અહોસિ. સા તદા ઓકાસં લભિત્વા તસ્સા પસ્સન્તિયાવ તં અલ્લમંસપેસિવણ્ણં કુમારકં ગહેત્વા મુરુમુરાયન્તી ખાદિત્વા પક્કામિ. દુતિયવારેપિ તથેવ અકાસિ. તતિયવારે પન તસ્સા પસૂતિઘરં પવિટ્ઠકાલે ગેહં પરિવારેત્વા ગાળ્હં આરક્ખં અકંસુ. વિજાતદિવસે યક્ખિની આગન્ત્વા પુન દારકં અગ્ગહેસિ. દેવી ''યક્ખિની''તિ મહાસદ્દમકાસિ. આવુધહત્થા પુરિસા આગન્ત્વા દેવિયા દિન્નસઞ્ઞાય યક્ખિનિં અનુબન્ધિંસુ. સા ખાદિતું ઓકાસં અલભન્તી તતો પલાયિત્વા ઉદકનિદ્ધમનં પાવિસિ. દારકો માતુસઞ્ઞાય તસ્સા થનં મુખેન ગણ્હિ. સા પુત્તસિનેહં ઉપ્પાદેત્વા તતો પલાયિત્વા સુસાનં ગન્ત્વા દારકં પાસાણલેણે ઠપેત્વા પટિજગ્ગિ. અથસ્સ અનુક્કમેન વડ્ઢમાનસ્સ મનુસ્સમંસં આહરિત્વા અદાસિ. ઉભોપિ મનુસ્સમંસં ખાદિત્વા તત્થ વસિંસુ. દારકો અત્તનો મનુસ્સભાવં ન જાનાતિ ''યક્ખિનિપુત્તોસ્મી''તિ સઞ્ઞાય. સો અત્તભાવં જહિત્વા અન્તરધાયિતું ન સક્કોતિ. અથસ્સ સા અન્તરધાનત્થાય એકં મૂલં અદાસિ. સો મૂલાનુભાવેન અન્તરધાયિત્વા મનુસ્સમંસં ખાદન્તો વિચરતિ. યક્ખિની વેસ્સવણસ્સ મહારાજસ્સ વેય્યાવચ્ચત્થાય ગતા તત્થેવ કાલમકાસિ. દેવીપિ ચતુત્થવારે અઞ્ઞં પુત્તં વિજાયિ. સો યક્ખિનિયા મુત્તત્તા અરોગો અહોસિ. પચ્ચામિત્તં યક્ખિનિં જિનિત્વા જાતત્તા ''જયદ્દિસકુમારો''તિસ્સ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા છત્તં ઉસ્સાપેત્વા રજ્જમનુસાસિ.

તદા બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, ''અલીનસત્તુકુમારો''તિસ્સ નામં કરિંસુ. સો વયપ્પત્તો ઉગ્ગહિતસબ્બસિપ્પો ઉપરાજા અહોસિ. સોપિ યક્ખિનિપુત્તો અપરભાગે પમાદેન તં મૂલં નાસેત્વા અન્તરધાયિતું અસક્કોન્તો દિસ્સમાનરૂપોવ સુસાને મનુસ્સમંસં ખાદિ. મનુસ્સા તં દિસ્વા ભીતા આગન્ત્વા રઞ્ઞો ઉપક્કોસિંસુ ''દેવ એકો યક્ખો દિસ્સમાનરૂપો સુસાને મનુસ્સમંસં ખાદતિ, સો અનુક્કમેન નગરં પવિસિત્વા મનુસ્સે મારેત્વા ખાદિસ્સતિ, તં ગાહાપેતું વટ્ટતી''તિ. રાજા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા ''ગણ્હથ ન''ન્તિ આણાપેસિ. બલકાયો ગન્ત્વા સુસાનં પરિવારેત્વા અટ્ઠાસિ. યક્ખિનિપુત્તો નગ્ગો ઉબ્બિગ્ગરૂપો મરણભયભીતો વિરવન્તો મનુસ્સાનં અન્તરં પક્ખન્દિ. મનુસ્સા ''યક્ખો''તિ મરણભયભીતા દ્વિધા ભિજ્જિંસુ. સોપિ તતો પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ, ન પુન મનુસ્સપથં આગચ્છિ. સો એકં મહાવત્તનિઅટવિં નિસ્સાય મગ્ગપટિપન્નેસુ મનુસ્સેસુ એકેકં ગહેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મારેત્વા ખાદન્તો એકસ્મિં નિગ્રોધમૂલે વાસં કપ્પેસિ.

અથેકો સત્થવાહબ્રાહ્મણો અટવિપાલાનં સહસ્સં દત્વા પઞ્ચહિ સકટસતેહિ તં મગ્ગં પટિપજ્જિ. મનુસ્સયક્ખો વિરવન્તો પક્ખન્દિ, ભીતા મનુસ્સા ઉરેન નિપજ્જિંસુ. સો બ્રાહ્મણં ગહેત્વા પલાયન્તો ખાણુના પાદે વિદ્ધો અટવિપાલેસુ અનુબન્ધન્તેસુ બ્રાહ્મણં છડ્ડેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનરુક્ખમૂલે નિપજ્જિ. તસ્સ તત્થ નિપન્નસ્સ સત્તમે દિવસે જયદ્દિસરાજા મિગવધં આણાપેત્વા નગરા નિક્ખમિ. તં નગરા નિક્ખન્તમત્તમેવ તક્કસિલવાસી નન્દો નામ માતુપોસકબ્રાહ્મણો ચતસ્સો સતારહગાથાયો આદાય આગન્ત્વા રાજાનં અદ્દસ. રાજા ''નિવત્તિત્વા સુણિસ્સામી''તિ તસ્સ નિવાસગેહં દાપેત્વા મિગવં ગન્ત્વા ''યસ્સ પસ્સેન મિગો પલાયતિ, તસ્સેવ ગીવા''તિ આહ. અથેકો પસદમિગો ઉટ્ઠહિત્વા રઞ્ઞો અભિમુખો ગન્ત્વા પલાયિ. અમચ્ચા પરિહાસં કરિંસુ. રાજા ખગ્ગં ગહેત્વા તં અનુબન્ધિત્વા તિયોજનમત્થકે પત્વા ખગ્ગેન પહરિત્વા દ્વે ખણ્ડાનિ કરિત્વા કાજેનાદાય આગચ્છન્તો મનુસ્સયક્ખસ્સ નિપન્નટ્ઠાનં પત્વા દબ્બતિણેસુ નિસીદિત્વા થોકં વિસ્સમિત્વા ગન્તું આરભિ. અથ નં સો ઉટ્ઠાય ''તિટ્ઠ કુહિં ગચ્છસિ, ભક્ખોસિ મે''તિ હત્થે ગહેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૬૪. ''ચિરસ્સં વત મે ઉદપાદિ અજ્જ, ભક્ખો મહા સત્તમિભત્તકાલે;

કુતોસિ કોવાસિ તદિઙ્ઘ બ્રૂહિ, આચિક્ખ જાતિં વિદિતો યથાસી’’તિ.

તત્થ **ભક્ખો મહા**તિ મહાભક્ખો. **સત્તમિભત્તકાલે**તિ પાટિપદતો પટ્ઠાય નિરાહારસ્સ સત્તમિયં ભત્તકાલે. **કુતોસી**તિ કુતો આગતોસીતિ.

રાજા યક્ખં દિસ્વા ભીતો ઊરુત્થમ્ભં પત્વા પલાયિતું નાસક્ખિ, સતિં પન પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૬૫. ‘‘પઞ્ચાલરાજા મિગવં પવિટ્ઠો, જયદ્દિસો નામ યદિસ્સુતો તે;
ચરામિ કચ્છાનિ વનાનિ ચાહં, પસદં ઇમં ખાદ મમજ્જ મુઞ્ચા’’તિ.

તત્થ **મિગવં પવિટ્ઠો**તિ મિગવધાય રટ્ઠા નિક્ખન્તો. **કચ્છાની**તિ પબ્બતપસ્સાનિ. **પસદ**ન્તિ પસદમિગં.

તં સુત્વા યક્ખો તતિયં ગાથમાહ –

૬૬. ‘‘સેનેવ ત્વં પણસિ સસ્સમાનો, મમેસ ભક્ખો પસદો યં વદેસિ;
તં ખાદિયાન પસદં જિઘઞ્ઞં, ખાદિસ્સં પચ્છા ન વિલાપકાલો’’તિ.

તત્થ **સેનેવા**તિ મમ સન્તકેનેવ. **પણસી**તિ વોહરસિ અત્તાનં વિક્કિણાસિ. **સસ્સમાનો**તિ વિહિંસયમાનો. **તં ખાદિયાના**તિ તં પઠમં ખાદિત્વા. **જિઘઞ્ઞ**ન્તિ ઘસિતુકામો. **ખાદિસ્સ**ન્તિ એતં પચ્છા ખાદિસ્સામિ. **ન વિલાપકાલો**તિ મા વિલપિ. નાયં વિલાપકાલોતિ વદતિ.

તં સુત્વા રાજા નન્દબ્રાહ્મણં સરિત્વા ચતુત્થં ગાથમાહ –

૬૭. ‘‘ન ચત્થિ મોક્ખો મમ નિક્કયેન, ગન્ત્વાન પચ્છાગમનાય પણ્હે;
તં સઙ્ગરં બ્રાહ્મણસ્સપ્પદાય, સચ્ચાનુરક્ખી પુનરાવજિસ્સ’’ન્તિ.

તત્થ **ન ચત્થી**તિ ન ચે મય્હં નિક્કયેન વિમોક્ખો અત્થિ. **ગન્ત્વાના**તિ એવં સન્તે અજ્જ ઇમં મિગમંસં ખાદિત્વા મમ નગરં ગન્ત્વા. **પણ્હે**તિ પગેયેવ, સ્વેવ પાતરાસકાલે પચ્ચાગમનત્થાય પટિઞ્ઞં ગણ્હાહીતિ અધિપ્પાયો. **તં સઙ્ગર**ન્તિ મયા ‘‘ધનં તે દસ્સામી’’તિ બ્રાહ્મણસ્સ સઙ્ગરો કતો, તં તસ્સ દત્વા ઇમં મયા વુત્તં સચ્ચં અનુરક્ખન્તો અહં પુન આગમિસ્સામીતિ અત્થો.

તં સુત્વા યક્ખો પઞ્ચમં ગાથમાહ –

૬૮. ‘‘કિં કમ્મજાતં અનુતપ્પતે ત્વં, પત્તં સમીપં મરણસ્સ રાજ;
આચિક્ખ મે તં અપિ સક્કુણેમુ, અનુજાનિતું આગમનાય પણ્હે’’તિ.

તત્થ કમ્મમેવ **કમ્મજાતં**. **અનુતપ્પતે**તિ તં અનુતપ્પતિ. **પત્ત**ન્તિ ઉપગતં. **અપિ સક્કુણેમૂ**તિ અપિ નામ તં તવ સોકકારણં સુત્વા પાતોવ આગમનાય તં અનુજાનિતું સક્કુણેય્યામાતિ અત્થો.

રાજા તં કારણં કથેન્તો છટ્ઠં ગાથમાહ –

૬૯. ''કતા મયા બ્રાહ્મણસ્સ ધનાસા, તં સઙ્ગરં પટિમુક્કં ન મુત્તં;
તં સઙ્ગરં બ્રાહ્મણસ્સપ્પદાય, સચ્ચાનુરક્ખી પુનરાવજિસ્સ''ન્તિ.

તત્થ **પટિમુક્કં ન મુત્ત**ન્તિ ચતસ્સો સતારહા ગાથા સુત્વા ''ધનં તે દસ્સામી''તિ પટિઞ્ઞાય મયા અત્તનિ પટિમુઞ્ચિત્વા ઠપિતં, ન પન તં મુત્તં ધનસ્સ અદિન્નત્તા.

તં સુત્વા યક્ખો સત્તમં ગાથમાહ –

૭૦. ''યા તે કતા બ્રાહ્મણસ્સ ધનાસા, તં સઙ્ગરં પટિમુક્કં ન મુત્તં;
તં સઙ્ગરં બ્રાહ્મણસ્સપ્પદાય, સચ્ચાનુરક્ખી પુનરાવજસ્સૂ''તિ.

તત્થ **પુનરાવજસ્સૂ**તિ પુન આગચ્છસ્સુ.

એવઞ્ચ પન વત્વા રાજાનં વિસ્સજ્જેસિ. સો તેન વિસ્સટ્ઠો ''ત્વં મા ચિન્તયિ, અહં પાતોવ આગમિસ્સામી''તિ વત્વા મગ્ગનિમિત્તાનિ સલ્લક્ખેન્તો અત્તનો બલકાયં ઉપગન્ત્વા બલકાયપરિવુતો નગરં પવિસિત્વા નન્દબ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા મહારહે આસને નિસીદાપેત્વા તા ગાથા સુત્વા ચત્તારિ સહસ્સાનિ દત્વા યાનં આરોપેત્વા ''ઇમં તક્કસિલમેવ નેથા''તિ મનુસ્સે દત્વા બ્રાહ્મણં ઉય્યોજેત્વા દુતિયદિવસે પટિગન્તુકામો હુત્વા પુત્તં આમન્તેત્વા અનુસાસિ. તમત્થં દીપેન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૭૧. ''મુત્તોચ સો પોરિસાદસ્સ હત્થા, ગન્ત્વા સકં મન્દિરં કામકામી;
તં સઙ્ગરં બ્રાહ્મણસ્સપ્પદાય, આમન્તયી પુત્તમલીનસત્તું.

૭૨. ''અજ્જેવ રજ્જં અભિસિઞ્ચયસ્સુ, ધમ્મં ચર સેસુ પરેસુ ચાપિ;
અધમ્મકારો ચ તે માહુ રટ્ઠે, ગચ્છામહં પોરિસાદસ્સ ઞત્તે''તિ.

તત્થ **અલીનસત્તુ**ન્તિ એવંનામકં કુમારં. પાળિયં પન ''અરિનસત્તુ''ન્તિ લિખિતં. **અજ્જેવ રજ્જ**ન્તિ પુત્ત રજ્જં તે દમ્મિ, ત્વં અજ્જેવ મુદ્ધનિ અભિસેકં અભિસિઞ્ચયસ્સુ. **ઞત્તે**તિ અબ્ભાસે, સન્તિકેતિ અત્થો.

તં સુત્વા કુમારો દસમં ગાથમાહ –

૭૩. ''કિં કમ્મ કુબ્બં તવ દેવ પાવ, નારાધયી તં તદિચ્છામિ સોતું;
યમજ્જ રજ્જમ્હિ ઉદસ્સયે તુવં, રજ્જમ્પિ નિચ્છેય્યં, તયા વિનાહ''ન્તિ.

તત્થ **કુબ્બ**ન્તિ કરોન્તો. **યમજ્જા**તિ યેન અનારાધકમ્મેન અજ્જ મં રજ્જમ્હિ ત્વં ઉદસ્સયે ઉસ્સાપેસિ પતિટ્ઠાપેસિ, તં મે આચિક્ખ, અહઞ્હિ તયા વિના રજ્જમ્પિ ન ઇચ્છામીતિ અત્થો.

તં સુત્વા રાજા અનન્તરં ગાથમાહ –

૭૪. ''ન કમ્મુના વા વચસાવ તાત, અપરાધિતોહં તુવિયં સરામિ;
સન્ધિઞ્ચ કત્વા પુરિસાદકેન, સચ્ચાનુરક્ખી પુનાહં ગમિસ્સ''ન્તિ.

તત્થ **અપરાધિતો**તિ અપરાધં ઇતો. **તુવિયન્તિ** તવ સન્તકં. ઇદં વુત્તં હોતિ – તાત, અહં ઇતો તવ કમ્મતો વા તવ વચનતો વા કિઞ્ચિ મમ અપ્પિયં અપરાધં ન સરામીતિ. **સન્ધિઞ્ચ કત્વા**તિ મં પન મિગવં ગતં એકો યક્ખો ''ખાદિસ્સામી''તિ ગણ્હિ. અથાહં બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા તસ્સ સક્કારં કત્વા ''સ્વે તવ પાતરાસકાલે આગમિસ્સામી''તિ તેન પુરિસાદકેન સન્ધિં સચ્ચં કત્વા આગતો, તસ્મા તં સચ્ચં અનુરક્ખન્તો પુન તત્થ ગમિસ્સામિ, ત્વં રજ્જં કારેહીતિ વદતિ.

તં સુત્વા કુમારો ગાથમાહ –

૭૫. ''અહં ગમિસ્સામિ ઇધેવ હોહિ, નત્થિ તતો જીવતો વિપ્પમોક્ખો;
સચે તુવં ગચ્છસિયેવ રાજ, અહમ્પિ ગચ્છામિ ઉભો ન હોમા''તિ.

તત્થ **ઇધેવા**તિ ત્વં ઇધેવ હોતિ. **તતો**તિ તસ્સ સન્તિકા જીવન્તસ્સ મોક્ખો નામ નત્થિ. **ઉભો**તિ એવં સન્તે ઉભોપિ ન ભવિસ્સામ.

તં સુત્વા રાજા ગાથમાહ –

૭૬. ''અદ્ધા હિ તાત સતાનેસ ધમ્મો, મરણા ચ મે દુક્ખતરં તદસ્સ;
કમ્માસપાદો તં યદા પચિત્વા, પસય્હ ખાદે ભિદા રુક્ખસૂલે''તિ.

તસ્સત્થો – **અદ્ધા** એકંસેન એસ, તાત, **સતાનં** પણ્ડિતાનં **ધમ્મો** સભાવો, યુત્તં ત્વં વદસિ, અપિ ચ ખો પન મય્હં મરણતોપેતં દુક્ખતરં અસ્સ, યદા તં સો કમ્માસપાદો. **ભિદા રુક્ખસૂલે**તિ તિખિણરુક્ખસૂલે ભિત્વા પચિત્વા પસય્હ બલક્કારેન ખાદેય્યાતિ.

તં સુત્વા કુમારો ગાથમાહ –

૭૭. ''પાણેન તે પાણમહં નિમિસ્સં, મા ત્વં અગા પોરિસાદસ્સ ઞત્તે;
એવઞ્ચ તે પાણમહં નિમિસ્સં, તસ્મા મતં જીવિતસ્સ વણ્ણેમી''તિ.

તત્થ **નિમિસ્સન્તિ** અહં ઇધેવ તવ પાણેન મમ પાણં પરિવત્તેસ્સં. **તસ્મા**તિ યસ્મા એતં પાણં તવ પાણેનાહં નિમિસ્સં, તસ્મા તવ જીવિતસ્સત્થાય મમ મરણં વણ્ણેમિ મરણમેવ વરેમિ, ઇચ્છામીતિ અત્થો.

તં સુત્વા રાજા પુત્તસ્સ બલં જાનન્તો ''સાધુ તાત, ગચ્છાહી''તિ સમ્પટિચ્છિ. સો માતાપિતરો વન્દિત્વા નગરમ્હા નિક્ખમિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઉપડ્ઢગાથમાહ –

૭૮. તતો હવે ધિતિમા રાજપુત્તો, વન્દિત્વા માતુ ચ પિતુ ચ પાદે''તિ.

તત્થ **પાદે**તિ પાદે વન્દિત્વા નિક્ખન્તોતિ અત્થો;

અથસ્સ માતાપિતરોપિ ભગિનીપિ ભરિયાપિ અમચ્ચપરિજનેહિ સદ્ધિંયેવ નિક્ખમિંસુ. સો નગરા નિક્ખમિત્વા પિતરં મગ્ગં પુચ્છિત્વા સુટ્ઠુ વવત્થપેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા સેસાનં ઓવાદં દત્વા અચ્છમ્ભિતો કેસરસીહો વિય

મગ્ગં આરુય્હ યક્ખાવાસં પાયાસિ. તં ગચ્છન્તં દિસ્વા માતા સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તી પથવિયં પતિ. પિતા બાહા પગ્ગય્હ મહન્તેન સદ્દેન કન્દિ. તમ્પિ અત્થં પકાસેન્તો સત્થા –

‘‘દુખિનિસ્સ માતા નિપતા પથબ્યા, પિતાસ્સ પગ્ગય્હ ભુજાનિ કન્દતી’’તિ. –

ઉપડ્ઢગાથં વત્વા તસ્સ પિતરા પયુત્તં આસીસવાદં અભિવાદનવાદં માતરા ભગિનીભરિયાહિ ચ કતં સચ્ચકિરિયં પકાસેન્તો અપરાપિ ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૭૯. ‘‘તં ગચ્છન્તં તાવ પિતા વિદિત્વા, પરમ્મુખો વન્દતિ પઞ્જલીકો;
સોમો ચ રાજા વરુણો ચ રાજા, પજાપતી ચન્દિમા સૂરિયો ચ;
એતેહિ ગુત્તો પુરિસાદકમ્હા, અનુઞ્ઞાતો સોત્થિ પચ્ચેહિ તાત.

૮૦. ‘‘યં દણ્ડકિરઞ્ઞો ગતસ્સ માતા, રામસ્સકાસિ સોત્થાનં સુગુત્તા;
તં તે અહં સોત્થાનં કરોમિ, એતેન સચ્ચેન સરન્તુ દેવા;
અનુઞ્ઞાતો સોત્થિ પચ્ચેહિ પુત્ત.

૮૧. ‘‘આવી રહો વાપિ મનોપદોસં, નાહં સરે જાતુ મલીનસત્તે;
એતેન સચ્ચેન સરન્તુ દેવા, અનુઞ્ઞાતો સોત્થિ પચ્ચેહિ ભાતિક.

૮૨. ‘‘યસ્મા ચ મે અનધિમનોસિ સામિ, ન ચાપિ મે મનસા અપ્પિયોસિ;
એતેન સચ્ચેન સરન્તુ દેવા, અનુઞ્ઞાતો સોત્થિ પચ્ચેહિ સામી’’તિ.

તત્થ **પરમ્મુખો**તિ અયં મે પુત્તો પરમ્મુખો માતાપિતરો વન્દિત્વા ગચ્છતિ, ઇતિ એતં પરમ્મુખં ગચ્છન્તં દિસ્વા વિદિત્વા. **પઞ્જલીકો**તિ તસ્મિં કાલે સિરસિ અઞ્જલિં ઠપેત્વા વન્દતિ દેવતા નમસ્સતિ. **પુરિસાદકમ્હા**તિ પુરિસાદસ્સ સન્તિકા તેન અનુઞ્ઞાતો સોત્થિના પચ્ચેહિ.

રામસ્સકાસીતિ રામસ્સ અકાસિ. એકો કિર બારાણસિવાસી રામો નામ માતુપોસકો માતાપિતરો પટિજગ્ગન્તો વોહારત્થાય ગતો દણ્ડકિરઞ્ઞો વિજિતે કુમ્ભવતીનગરં ગન્ત્વા નવવિધેન વસ્સેન સકલરટ્ઠે વિનાસિયમાને માતાપિતૂનં ગુણં સરિ. અથ નં માતુપટ્ઠાનકમ્મસ્સ ફલેન દેવતા સોત્થિના આનયિત્વા માતુ અદંસુ. તં કારણં સુતવસેનાહરિત્વા એવમાહ. **સોત્થાનન્તિ** સોત્થિભાવં. તં પન કિઞ્ચાપિ દેવતા કરિંસુ, માતુપટ્ઠાનં નિસ્સાય નિબ્બત્તત્તા પન માતા અકાસીતિ વુત્તં. **તં તે અહન્તિ** અહમ્પિ તે તમેવ સોત્થાનં કરોમિ, મં નિસ્સાય તથેવ તવ સોત્થિભાવો હોતૂતિ અત્થો. અથ વા **કરોમી**તિ ઇચ્છામિ. **એતેન સચ્ચેના**તિ સચે દેવતાહિ તસ્સ સોત્થિના આનીતભાવો સચ્ચો, એતેન સચ્ચેન મમપિ પુત્તં સરન્તુ દેવા , રામં વિય તમ્પિ આહરિત્વા મમ દસ્સન્તૂતિ અત્થો. **અનુઞ્ઞાતો**તિ પોરિસાદેન ‘‘ગચ્છા’’તિ અનુઞ્ઞાતો દેવતાનં આનુભાવેન સોત્થિ પટિઆગચ્છ પુત્તાતિ વદતિ.

જાતુ મલીનસત્તેતિ જાતુ એકંસેન અલીનસત્તે મમ ભાતિકે અહં સમ્મુખા વા પરમ્મુખા વા મનોપદોસં ન સરામિ, ન મયા તમ્હિ મનોપદોસો કતપુબ્બોતિ એવમસ્સ કનિટ્ઠા સચ્ચમકાસિ. **યસ્મા ચ મે અનધિમનોસિ** , **સામી**તિ મમ, સામિ અલીનસત્તુ યસ્મા ત્વં અનધિમનોસિ, મં અભિભવિત્વા અતિક્કમિત્વા અઞ્ઞં મનેન ન

પત્થેસિ. **ન ચાપિ મે મનસા અપ્પિયોસી**તિ મય્હમ્પિ ચ મનસા ત્વં અપ્પિયો ન હોસિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયસંવાસાવ મયન્તિ એવમસ્સ અગ્ગમહેસી સચ્ચમકાસિ.

કુમારોપિ પિતરા અક્ખાતનયેન રક્ખાવાસમગ્ગં પટિપજ્જિ. યક્ખોપિ ''ખત્તિયા નામ બહુમાયા હોન્તિ, કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતી''તિ રુક્ખં અભિરુહિત્વા રઞ્ઞો આગમનં ઓલોકેન્તો નિસીદિ. સો કુમારં આગચ્છન્તં દિસ્વા ''પિતરં નિવત્તેત્વા પુત્તો આગતો ભવિસ્સતિ, નત્થિ મે ભય''ન્તિ ઓતરિત્વા તસ્સ પિટ્ઠિં દસ્સેન્તો નિસીદિ. સો આગન્ત્વા તસ્સ પુરતો અટ્ઠાસિ. અથ યક્ખો ગાથમાહ –

૮૩. ''બ્રહા ઉજૂ ચારુમુખો કુતોસિ, ન મં પજાનાસિ વને વસન્તં;
લુદ્દં મં ઞત્વા 'પુરિસાદકો'સિ, કો સોત્થિમાજાનમિધાવજેય્યા''તિ.

તત્થ **કો સોત્થિમાજાનમિધાવજેય્યા**તિ કુમાર કો નામ પુરિસો અત્તનો સોત્થિભાવં જાનન્તો ઇચ્છન્તો ઇધાગચ્છેય્ય, ત્વં અજાનન્તો આગતો મઞ્ઞેતિ.

તં સુત્વા કુમારો ગાથમાહ –

૮૪. ''જાનામિ લુદ્દ પુરિસાદકો ત્વં, ન તં ન જાનામિ વને વસન્તં;
અહઞ્ચ પુત્તોસ્મિ જયદ્દિસસ્સ, મમજ્જ ખાદ પિતુનો પમોક્ખા''તિ.

તત્થ **પમોક્ખા**તિ પમોક્ખહેતુ અહં પિતુ જીવિતં દત્વા ઇધાગતો, તસ્મા તં મુઞ્ચ, મં ખાદાહીતિ અત્થો.

તતો યક્ખો ગાથમાહ –

૮૫. ''જાનામિ પુત્તોતિ જયદ્દિસસ્સ, તથા હિ વો મુખવણ્ણો ઉભિન્નં;
સુદુક્કરઞ્ઞેવ કતં તવેદં, યો મત્તુમિચ્છે પિતુનો પમોક્ખા''તિ.

તત્થ **તથા હિ વો**તિ તાદિસો વો તુમ્હાકં. ઉભિન્નમ્પિ સદિસોવ મુખવણ્ણો હોતીતિ અત્થો. **કતં તવેદ**ન્તિ ઇદં તવ કમ્મં સુદુક્કરં.

તતો કુમારો ગાથમાહ –

૮૬. ''ન દુક્કરં કિઞ્ચિ મહેત્થ મઞ્ઞે, યો મત્તુમિચ્છે પિતુનો પમોક્ખા;
માતુ ચ હેતુ પરલોક ગન્ત્વા, સુખેન સગ્ગેન ચ સમ્પયુત્તો''તિ.

તત્થ **કિઞ્ચિ મહેત્થ મઞ્ઞે**તિ કિઞ્ચિ અહં એત્થ ન મઞ્ઞામિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યક્ખ યો પુગ્ગલો પિતુ વા પમોક્ખત્થાય માતુ વા હેતુ પરલોકં ગન્ત્વા સુખેન સગ્ગે નિબ્બત્તનકસુખેન સમ્પયુત્તો ભવિતું **મત્તુમિચ્છે** મરિતું ઇચ્છતિ, તસ્મા અહં એત્થ માતાપિતૂનં અત્થાય જીવિતપરિચ્ચાગે કિઞ્ચિ દુક્કરં ન મઞ્ઞામીતિ.

તં સુત્વા યક્ખો ''કુમાર, મરણસ્સ અભયાનકસત્તો નામ નત્થિ, ત્વં કસ્મા ન ભાયસી''તિ પુચ્છિ. સો તસ્સ કથેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૮૭. ''અહઞ્ચ ખો અત્તનો પાપકિરિયં, આવી રહો વાપિ સરે ન જાતુ;
સઙ્ખાતજાતીમરણોહમસ્મિ, યથેવ મે ઇધ તથા પરત્થ.

૮૮. ''ખાદજ્જ મં દાનિ મહાનુભાવ, કરસ્સુ કિચ્ચાનિ ઇમં સરીરં;
રુક્ખસ્સ વા તે પપતામિ અગ્ગા, છાદયમાનો મય્હં ત્વમદેસિ મંસ''ન્તિ.

તત્થ **સરે ન જાતૂ**તિ એકંસેનેવ ન સરામિ. **સઙ્ખાતજાતીમરણોહમસ્મી**તિ અહં ઞાણેન સુપરિચ્છિન્નજાતિમરણો, જાતસત્તો અમરણધમ્મો નામ નત્થીતિ જાનામિ. **યથેવ મે ઇધા**તિ યથેવ મમ ઇધ , તથા પરલોકે, યથા ચ પરલોકે, તથા ઇધાપિ મરણતો મુત્તિ નામ નત્થીતિ ઇદમ્પિ મમ ઞાણેન સુપરિચ્છિન્નં. **કરસ્સુ કિચ્ચાની**તિ ઇમિના સરીરેન કત્તબ્બકિચ્ચાનિ કર, ઇમં તે મયા નિસ્સટ્ઠં સરીરં. **છાદયમાનો મય્હં ત્વમદેસિ મંસ**ન્તિ મયિ રુક્ખગ્ગા પતિત્વા મતે મમ સરીરતો ત્વં છાદયમાનો રોચયમાનો યં યં ઇચ્છસિ, તં તં મંસં અદેસિ, ખાદેય્યાસીતિ અત્થો.

યક્ખો તસ્સ વચનં સુત્વા ભીતો હુત્વા ''ન સક્કા ઇમસ્સ મંસં ખાદિતું, ઉપાયેન નં પલાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૯. ''ઇદઞ્ચ તે રુચ્ચતિ રાજપુત્ત, ચજેસિ પાણં પિતુનો પમોક્ખા;
તસ્મા હિ સો ત્વં તરમાનરૂપો, સમ્ભઞ્જ કટ્ઠાનિ જલેહિ અગ્ગિ''ન્તિ.

તત્થ **જલેહી**તિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા સારદારૂનિ આહરિત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા નિદ્ધૂમે અઙ્ગારે કર, તત્થ તે મંસં પચિત્વા ખાદિસ્સામીતિ દીપેતિ.

સો તથા કત્વા તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. તં કારણં પકાસેન્તો સત્થા ઇતરં ગાથમાહ –

૯૦. ''તતો હવે ધિતિમા રાજપુત્તો, દારું સમાહરિત્વા મહન્તમગ્ગિં;
સન્તીપયિત્વા પટિવેદયિત્થ, આદીપિતો દાનિ મહાયમગ્ગી''તિ.

યક્ખો અગ્ગિં કત્વા આગતં કુમારં ઓલોકેત્વા ''અયં પુરિસસીહો, મરણાપિસ્સ ભયં નત્થિ, મયા એત્તકં કાલં એવં નિબ્ભયો નામ ન દિટ્ઠપુબ્બો''તિ લોમહંસજાતો કુમારં પુનપ્પુનં ઓલોકેન્તો નિસીદિ. કુમારો તસ્સ કિરિયં દિસ્વા ગાથમાહ –

૯૧. ''ખાદજ્જ મં દાનિ પસય્હકારિ, કિં મં મુહું પેક્ખસિ હટ્ઠલોમો;
તથા તથા તુય્હમહં કરોમિ, યથા યથા મં છાદયમાનો અદેસી''તિ.

તત્થ **મુહુ**ન્તિ પુનપ્પુનં. **તથા તથા તુય્હમહ**ન્તિ અહં તુય્હં તથા તથા વચનં કરોમિ, ઇદાનિ કિં કરિસ્સામિ, યથા યથા મં છાદયમાનો રોચયમાનો અદેસિ ખાદિસ્સસિ, તસ્મા ખાદજ્જ મન્તિ.

અથસ્સ વચનં સુત્વા યક્ખો ગાથમાહ –

૯૨. ''કો તાદિસં અરહતિ ખાદિતાયે, ધમ્મે ઠિતં સચ્ચવાદિં વદઞ્ઞું;
મુદ્ધાપિ તસ્સ વિફલેય્ય સત્તધા, યો તાદિસં સચ્ચવાદિં અદેય્યા''તિ.

તં સુત્વા કુમારો ''સચે મં ન ખાદિતુકામોસિ, અથ કસ્મા દારૂનિ ભઞ્જાપેત્વા અગ્ગિં કારેસી''તિ વત્વા ''પલાયિસ્સતિ નુ ખો, નોતિ તવ પરિગ્ગણ્હનત્થાયા''તિ વુત્તે ''ત્વં ઇદાનિ મં કથં પરિગ્ગણ્હિસ્સસિ, યોહં તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તો સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો અત્તાનં પરિગ્ગણ્હિતું નાદાસિ''ન્તિ વત્વા આહ –

૯૩. ''ઇદઞ્હિ સો બ્રાહ્મણં મઞ્ઞમાનો, સસો અવાસેસિ સકે સરીરે;
તેનેવ સો ચન્દિમા દેવપુત્તો, સસત્થુતો કામદુહજ્જ યક્ખા''તિ.

તસ્સત્થો – ઇદઞ્હિ સો સસપણ્ડિતો ''બ્રાહ્મણો એસો''તિ બ્રાહ્મણં મઞ્ઞમાનો ''અજ્જ ઇમં સરીરં ખાદિત્વા ઇધેવ વસા''તિ એવં સકે સરીરે અત્તનો સરીરં દાતું અવાસેસિ, વસાપેસીતિ અત્થો. સરીરઞ્ચસ્સ ભક્ખત્થાય અદાસિ. સક્કો પબ્બતરસં પીળેત્વા આદાય ચન્દમણ્ડલે સસલક્ખણં અકાસિ. તતો પટ્ઠાય તેનેવ સસલક્ખણેન સો ચન્દિમા દેવપુત્તો ''સસી સસી''તિ એવં સસત્થુતો લોકસ્સ કામદુહો પેમવડ્ઢનો અજ્જ યક્ખ વિરોચતિ. કપ્પટ્ઠિયઞ્હેતં પાટિહારિયન્તિ.

તં સુત્વા યક્ખો કુમારં વિસ્સજ્જેન્તો ગાથમાહ –

૯૪. ''ચન્દો યથા રાહુમુખા પમુત્તો, વિરોચતે પન્નરસેવ ભાણુમા;
એવં તુવં પોરિસાદા પમુત્તો, વિરોચ કપ્પિલે મહાનુભાવ;
આમોદયં પિતરં માતરઞ્ચ, સબ્બો ચ તે નન્દતુ ઞાતિપક્ખો''તિ.

તત્થ **ભાણુમા**તિ સૂરિયો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા પન્નરસે રાહુમુખા મુત્તો ચન્દો વા ભાણુમા વા વિરોચતિ, એવં ત્વમ્પિ મમ સન્તિકા મુત્તો કપિલરટ્ઠે વિરોચ મહાનુભાવાતિ. **નન્દતૂ**તિ તુસ્સતુ.

ગચ્છ મહાવીરાતિ મહાસત્તં ઉય્યોજેસિ. સોપિ તં નિબ્બિસેવનં કત્વા પઞ્ચ સીલાનિ દત્વા ''યક્ખો નુ ખો એસ, નો''તિ પરિગ્ગણ્હન્તો ''યક્ખાનં અક્ખીનિ રત્તાનિ હોન્તિ અનિમ્મિસાનિ ચ, છાયા ન પઞ્ઞાયતિ, અચ્છમ્ભિતા હોન્તિ. નાયં યક્ખો, મનુસ્સો એસો. મય્હં પિતુ કિર તયો ભાતરો યક્ખિનિયા ગહિતા. તેસુ એતાય દ્વે ખાદિતા ભવિસ્સન્તિ, એકો પુત્તસિનેહેન પટિજગ્ગિતો ભવિસ્સતિ, ઇમિના તેન ભવિતબ્બં, ઇમં નેત્વા મય્હં પિતુ આચિક્ખિત્વા રજ્જે પતિટ્ઠાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''એહિ અમ્ભો, ન ત્વં યક્ખો, પિતુ મે જેટ્ઠભાતિકોસિ, એહિ મયા સદ્ધિં ગન્ત્વા કુલસન્તકે રજ્જે છત્તં ઉસ્સાપેહી''તિ વત્વા ઇતરેન ''નાહં મનુસ્સો''તિ વુત્તે ''ન ત્વં મય્હં સદ્દહસિ, અત્થિ પન સો, યસ્સ સદ્દહસી''તિ પુચ્છિત્વા ''અત્થિ અસુકટ્ઠાને દિબ્બચક્ખુકતાપસો''તિ વુત્તે તં આદાય તત્થ અગમાસિ. તાપસો તે દિસ્વાવ ''કિં કરોન્તા પિતાપુત્તા અરઞ્ઞે ચરથા''તિ વત્વા તેસં ઞાતિભાવં કથેસિ . પોરિસાદો તસ્સ સદ્દહિત્વા ''તાત, ત્વં ગચ્છ, અહં એકસ્મિઞ્ઞેવ અત્તભાવે દ્વિધા જાતો, ન મે રજ્જેનત્થો, પબ્બજિસ્સામહ''ન્તિ તાપસસ્સ સન્તિકે ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. અથ નં કુમારો વન્દિત્વા નગરં અગમાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા –

૯૫. ''તતો હવે ધિતિમા રાજપુત્તો, કતઞ્જલી પરિયાય પોરિસાદં;
અનુઞ્ઞાતો સોત્થિ સુખી અરોગો, પચ્ચાગમા કપિલમલીનસત્તા''તિ. –

ગાથં વત્વા તસ્સ નગરં ગતસ્સ નેગમાદીહિ કતકિરિયં દસ્સેન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૯૬. ''તં નેગમા જાનપદા ચ સબ્બે, હત્થારોહા રથિકા પત્તિકા ચ;
નમસ્સમાના પઞ્જલિકા ઉપાગમું, નમત્થુ તે દુક્કરકારકોસી''તિ.

રાજા ''કુમારો કિર આગતો''તિ સુત્વા પચ્ચુગ્ગમનં અકાસિ. કુમારો મહાજનપરિવારો ગન્ત્વા રાજાનં વન્દિ. અથ નં સો પુચ્છિ – ''તાત, કથં તાદિસા પોરિસાદા મુત્તોસી''તિ. ''તાત, નાયં યક્ખો, તુમ્હાકં જેટ્ઠભાતિકો, એસ મય્હં પેત્તેય્યો''તિ સબ્બં પવત્તિં આરોચેત્વા ''તુમ્હેહિ મમ પેત્તેય્યં દટ્ઠું વટ્ટતી''તિ આહ. રાજા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ભેરિં ચરાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન તાપસાનં સન્તિકં અગમાસિ. મહાતાપસો તસ્સ યક્ખિનિયા આનેત્વા અખાદિત્વા પોસિતકારણઞ્ચ યક્ખાભાવકારણઞ્ચ તેસં ઞાતિભાવઞ્ચ સબ્બં વિત્થારતો કથેસિ. રાજા ''એહિ, ભાતિક, રજ્જં કારેહી''તિ આહ. ''અલં મહારાજા''તિ. ''તેન હિ એથ ઉય્યાને વસિસ્સથ, અહં વો ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ? ''ન આગચ્છામિ મહારાજા''તિ. રાજા તેસં અસ્સમપદતો અવિદૂરે એકં પબ્બતન્તરં બન્ધિત્વા મહન્તં તળાકં કારેત્વા કેદારે સમ્પાદેત્વા મહટ્ઠકુલસહસ્સં આનેત્વા મહાગામં નિવાસેત્વા તાપસાનં ભિક્ખાચારં પટ્ઠપેસિ. સો ગામો ચૂળકમ્માસદમ્મનિગમો નામ જાતો. સુતસોમમહાસત્તેન પોરિસાદસ્સ દમિતપદેસો પન મહાકમ્માસદમ્મનિગમોતિ વેદિતબ્બો.

સત્થા ઇદં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને માતુપોસકત્થેરો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, તાપસો સારિપુત્તો, પોરિસાદો અઙ્ગુલિમાલો, કનિટ્ઠા ઉપ્પલવણ્ણા, અગ્ગમહેસી રાહુલમાતા, અલીનસત્તુકુમારો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

જયદ્દિસજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૫૧૪] ૪. છદ્દન્તજાતકવણ્ણના

કિં નુ સોચસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દહરભિક્ખુનિં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિર સાવત્થિયં કુલધીતા ઘરાવાસે આદીનવં દિસ્વા સાસને પબ્બજિત્વા એકદિવસં ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં ધમ્મસવનાય ગન્ત્વા અલઙ્કતધમ્માસને નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેન્તસ્સ દસબલસ્સ અપરિમાણપુઞ્ઞપભાવાભિનિબ્બત્તં ઉત્તમરૂપસમ્પત્તિયુત્તં અત્તભાવં ઓલોકેત્વા ''પરિચિણ્ણપુબ્બા નુ ખો મે ભવસ્મિં વિચરન્તિયા ઇમસ્સ મહાપુરિસસ્સ પાદપરિચારિકા''તિ ચિન્તેસિ. અથસ્સા તઙ્ખણઞ્ઞેવ જાતિસ્સરઞાણં ઉપ્પજ્જિ – ''છદ્દન્તવારણકાલે અહં ઇમસ્સ મહાપુરિસસ્સ પાદપરિચારિકા ભૂતપુબ્બા''તિ. અથસ્સા સરન્તિયા મહન્તં પીતિપામોજ્જં ઉપ્પજ્જિ. સા પીતિવેગેન મહાહસિતં હસિત્વા પુન ચિન્તેસિ – ''પાદપરિચારિકા નામ સામિકાનં હિતજ્ઝાસયા અપ્પકા, અહિતજ્ઝાસયાવ બહુતરા, હિતજ્ઝાસયા નુ ખો અહં ઇમસ્સ મહાપુરિસસ્સ અહોસિં, અહિતજ્ઝાસયા''તિ. સા અનુસ્સરમાના ''અહં અપ્પમત્તકં દોસં હદયે ઠપેત્વા વીસરતનસતિકં છદ્દન્તમહાગજિસ્સરં સોનુત્તરં નામ નેસાદં પેસેત્વા વિસપીતસલ્લેન વિજ્ઝાપેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ''ન્તિ અદ્દસ. અથસ્સા સોકો ઉદપાદિ, હદયં ઉણ્હં અહોસિ, સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી અસ્સસિત્વા પસ્સસિત્વા મહાસદ્દેન પરોદિ. તં દિસ્વા સત્થા સિતં પાતુ કરિત્વા ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો સિતસ્સ પાતુકમ્માયા''તિ ભિક્ખુસઙ્ઘેન પુટ્ઠો ''ભિક્ખવે, અયં દહરભિક્ખુની પુબ્બે મયિ કતં અપરાધં સરિત્વા રોદતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે હિમવન્તપદેસે છદ્દન્તદહં ઉપનિસ્સાય અટ્ઠસહસ્સા હત્થિનાગા વસિંસુ ઇદ્ધિમન્તા વેહાસઙ્ગમા. તદા બોધિસત્તો જેટ્ઠકવારણસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, સો સબ્બસેતો અહોસિ રત્તમુખપાદો. સો અપરભાગે વુદ્ધિપ્પત્તો અટ્ઠાસીતિહત્થુબ્બેધો અહોસિ વીસરતનસતાયામો. અટ્ઠપણ્ણાસહત્થાય રજતદામસદિસાય સોણ્ડાય સમન્નાગતો.

દન્તા પનસ્સ પરિક્ખેપતો પન્નરસહત્થા અહેસું દીઘતો તિંસહત્થા છબ્બણ્ણરંસીહિ સમન્નાગતા. સો અટ્ઠન્નં નાગસહસ્સાનં જેટ્ઠકો અહોસિ, પઞ્ચસતે પચ્ચેકબુદ્ધે પૂજેસિ. તસ્સ દ્વે અગ્ગમહેસિયો અહેસું – ચૂળસુભદ્દા, મહાસુભદ્દા ચાતિ. નાગરાજા અટ્ઠનાગસહસ્સપરિવારો કઞ્ચનગુહાયં વસતિ. સો પન છદ્દન્તદહો આયામતો ચ વિત્થારતો ચ પણ્ણાસયોજનો હોતિ. તસ્સ મજ્ઝે દ્વાદસયોજનપ્પમાણે ઠાને સેવાલો વા પણકં વા નત્થિ, મણિક્ખન્ધવણ્ણઉદકમેવ સન્તિટ્ઠતિ, તદનન્તરં યોજનવિત્થતં સુદ્ધં કલ્લહારવનં, તં ઉદકં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતં, તદનન્તરં યોજનવિત્થતમેવ સુદ્ધં નીલુપ્પલવનં તં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતં, તતો યોજનયોજનવિત્થતાનેવ રત્તુપ્પલસેતુપ્પલરત્તપદુમસેતપદુમકુમુદવનાનિ પુરિમં પુરિમં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતાનિ. ઇમેસં પન સત્તન્નં વનાનં અનન્તરં સબ્બેસમ્પિ તેસં કલ્લહારાદિવનાનં વસેન ઓમિસ્સકવનં યોજનવિત્થતમેવ તાનિ પરિક્ખિપિત્વા ઠિતં. તદનન્તરં નાગાનં કટિપ્પમાણે ઉદકે યોજનવિત્થતમેવ રત્તસાલિવનં, તદનન્તરં ઉદકપરિયન્તે યોજનવિત્થતમેવ નીલપીતલોહિતઓદાતસુરભિસુખુમકુસુમસમાકિણ્ણં ખુદ્દકગચ્છવનં, ઇતિ ઇમાનિ દસ વનાનિ યોજનવિત્થતાનેવ. તતો ખુદ્દકરાજમાસમહારાજમાસમુગ્ગવનં, તદનન્તરં તિપુસએલાલુકલાબુકુમ્ભણ્ડવલ્લિવનાનિ, તતો પૂગરુક્ખપ્પમાણં ઉચ્છુવનં, તતો હત્થિદન્તપ્પમાણફલં કદલિવનં , તતો સાલવનં, તદનન્તરં ચાટિપ્પમાણફલં પનસવનં, તતો મધુરફલં ચિઞ્ચવનં, તતો અમ્બવનં, તતો કપિટ્ઠવનં, તતો ઓમિસ્સકો મહાવનસણ્ડો, તતો વેળુવનં, અયમસ્સ તસ્મિં કાલે સમ્પત્તિ. સંયુત્તટ્ઠકથાયં પન ઇદાનિ પવત્તમાનસમ્પત્તિયેવ કથિતા.

વેળુવનં પન પરિક્ખિપિત્વા સત્ત પબ્બતા ઠિતા. તેસં બાહિરન્તતો પટ્ઠાય પઠમો ચૂળકાળપબ્બતો નામ, દુતિયો મહાકાળપબ્બતો નામ, તતો ઉદકપબ્બતો નામ, તતો ચન્દિમપસ્સપબ્બતો નામ, તતો સૂરિયપસ્સપબ્બતો નામ, તતો મણિપસ્સપબ્બતો નામ, સત્તમો સુવણ્ણપસ્સપબ્બતો નામ. સો ઉબ્બેધતો સત્તયોજનિકો છદ્દન્તદહં પરિક્ખિપિત્વા પત્તસ્સ મુખવટ્ટિ વિય ઠિતો. તસ્સ અબ્ભન્તરિમં પસ્સં સુવણ્ણવણ્ણં, તતો નિક્ખન્તેન ઓભાસેન છદ્દન્તદહો સમુગ્ગતબાલસૂરિયો વિય હોતિ. બાહિરપબ્બતેસુ પન એકો ઉબ્બેધતો છયોજનિકો, એકો પઞ્ચ, એકો ચત્તારિ, એકો તીણિ, એકો દ્વે, એકો યોજનિકો, એવં સત્તપબ્બતપરિક્ખિત્તસ્સ પન તસ્સ દહસ્સ પુબ્બુત્તરકણ્ણે ઉદકવાતપ્પહરણોકાસે મહાનિગ્રોધરુક્ખો અત્થિ. તસ્સ ખન્ધો પરિક્ખેપતો પઞ્ચયોજનિકો, ઉબ્બેધતો સત્તયોજનિકો, ચતૂસુ દિસાસુ ચતસ્સો સાખા છયોજનિકા, ઉદ્ધં ઉગ્ગતસાખાપિ છયોજનિકાવ, ઇતિ સો મૂલતો પટ્ઠાય ઉબ્બેધેન તેરસયોજનિકો, સાખાનં ઓરિમન્તતો યાવ પારિમન્તા દ્વાદસયોજનિકો, અટ્ઠહિ પારોહસહસ્સેહિ પટિમણ્ડિતો મુણ્ડમણિપબ્બતો વિય વિલાસમાનો તિટ્ઠતિ. છદ્દન્તદહસ્સ પન પચ્છિમદિસાભાગે સુવણ્ણપસ્સપબ્બતે દ્વાદસયોજનિકા કઞ્ચનગુહા તિટ્ઠતિ. છદ્દન્તો નામ નાગરાજા વસ્સારત્તે હેમન્તે અટ્ઠસહસ્સનાગપરિવુતો કઞ્ચનગુહાયં વસતિ. ગિમ્હકાલે ઉદકવાતં સમ્પટિચ્છમાનો મહાનિગ્રોધમૂલે પારોહન્તરે તિટ્ઠતી.

અથસ્સ એકદિવસં ''મહાસાલવનં પુપ્ફિત''ન્તિ તરુણનાગા આગન્ત્વા આરોચયિંસુ. સો સપરિવારો ''સાલકીળં કીળિસ્સામી''તિ સાલવનં ગન્ત્વા એકં સુપુપ્ફિતં સાલરુક્ખં કુમ્ભેન પહરિ. તદા ચૂળસુભદ્દા પટિવાતપસ્સે ઠિતા, તસ્સા સરીરે સુક્ખદણ્ડકમિસ્સકાનિ પુરાણપણ્ણાનિ ચેવ તમ્બકિપિલ્લિકાનિ ચ પતિંસુ. મહાસુભદ્દા અધોવાતપસ્સે ઠિતા, તસ્સા સરીરે પુપ્ફરેણુકિઞ્જક્ખપત્તાનિ પતિંસુ. ચૂળસુભદ્દા ''અયં નાગરાજા અત્તનો પિયભરિયાય ઉપરિ પુપ્ફરેણુકિઞ્જક્ખપત્તાનિ પાતેસિ, મમ સરીરે સુક્ખદણ્ડકમિસ્સાનિ પુરાણપણ્ણાનિ ચેવ તમ્બકિપિલ્લિકાનિ ચ પાતેસિ, હોતુ, કાતબ્બં જાનિસ્સામી''તિ મહાસત્તે વેરં બન્ધિ.

અપરમ્પિ દિવસં નાગરાજા સપરિવારો ન્હાનત્થાય છદ્દન્તદહં ઓતરિ. અથ દ્વે તરુણનાગા સોણ્ડાહિ ઉસિરકલાપે ગહેત્વા કેલાસકૂટં મજ્જન્તા વિય ન્હાપેસું. તસ્મિં ન્હત્વા ઉત્તિણ્ણે દ્વે કરેણુયો ન્હાપેસું. તાપિ ઉત્તરિત્વા મહાસત્તસ્સ સન્તિકે અટ્ઠંસુ. તતો અટ્ઠસહસ્સનાગાસરં ઓતરિત્વા ઉદકકીળં કીળિત્વા સરતો નાનાપુપ્ફાનિ આહરિત્વા રજતથૂપં અલઙ્કરોન્તા વિય મહાસત્તં અલઙ્કરિત્વા પચ્છા દ્વે કરેણુયો અલઙ્કરિંસુ. અથેકો હત્થી સરે વિચરન્તો સત્તુદ્દયં નામ મહાપદુમં લભિત્વા આહરિત્વા મહાસત્તસ્સ અદાસિ. સો તં સોણ્ડાય ગહેત્વા રેણું કુમ્ભે ઓકિરિત્વા જેટ્ઠકાય મહાસુભદ્દાય અદાસિ. તં દિસ્વા ઇતરા ''ઇદમ્પિ સત્તુદ્દયં મહાપદુમં અત્તનો પિયભરિયાય એવ અદાસિ, ન મય્હ''ન્તિ પુનપિ તસ્મિં વેરં બન્ધિ.

અથેકદિવસં બોધિસત્તે મધુરફલાનિ ચેવ ભિસમુળાલાનિ ચ પોક્ખરમધુના યોજેત્વા પઞ્ચસતે પચ્ચેકબુદ્ધે ભોજેન્તે ચૂળસુભદ્દા અત્તના લદ્ધફલાફલં પચ્ચેકબુદ્ધાનં દત્વા ''ભન્તે, ઇતો ચવિત્વા મદ્દરાજકુલે નિબ્બત્તિત્વા સુભદ્દા નામ રાજકઞ્ઞા હુત્વા વયપ્પત્તા બારાણસિરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિભાવં પત્વા તસ્સ પિયા મનાપા તં અત્તનો રુચિં કારેતું સમત્થા હુત્વા તસ્સ આચિક્ખિત્વા એકં લુદ્દકં પેસેત્વા ઇમં હત્થિં વિસપીતેન સલ્લેન વિજ્ઝાપેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા છબ્બણ્ણરંસિં વિસ્સજ્જેન્તે યમકદન્તે આહરાપેતું સમત્થા હોમી''તિ પત્થનં ઠપેસિ. સા તતો પટ્ઠાય ગોચરં અગ્ગહેત્વા સુસ્સિત્વા નચિરસ્સેવ કાલં કત્વા મદ્દરટ્ઠે રાજઅગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, સુભદ્દાતિસ્સા નામં કરિંસુ. અથ નં વયપ્પત્તં બારાણસિરઞ્ઞો અદંસુ. સા તસ્સ પિયા અહોસિ મનાપા, સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં જેટ્ઠિકા હુત્વા જાતિસ્સરઞાણઞ્ચ પટિલભિ. સા ચિન્તેસિ – ''સમિદ્ધા મે પત્થના, ઇદાનિ તસ્સ નાગસ્સ યમકદન્તે આહરાપેસ્સામી''તિ. તતો સરીરં તેલેન મક્ખેત્વા કિલિટ્ઠવત્થં નિવાસેત્વા ગિલાનાકારં દસ્સેત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા મઞ્ચકે નિપજ્જિ. રાજા ''કુહિં સુભદ્દા''તિ વત્વા ''ગિલાના''તિ સુત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા મઞ્ચકે નિસીદિત્વા તસ્સા પિટ્ઠિં પરિમજ્જન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૯૭. ''કિં નુ સોચસિનુચ્ચઙ્ગિ, પણ્ડૂસિ વરવણ્ણિનિ;
મિલાયસિ વિસાલક્ખિ, માલાવ પરિમદ્દિતા''તિ.

તત્થ **અનુચ્ચઙ્ગી**તિ કઞ્ચનસન્નિભસરીરે. **માલાવ પરિમદ્દિતા**તિ હત્થેહિ પરિમદ્દિતા પદુમમાલા વિય.

તં સુત્વા સા ઇતરં ગાથમાહ –

૯૮. ''દોહળો મે મહારાજ, સુપિનન્તેનુપજ્ઝગા;
ન સો સુલભરૂપોવ, યાદિસો મમ દોહળો''તિ.

તત્થ **ન સો**તિ યાદિસો મમ **સુપિનન્તેનુપજ્ઝગા** સુપિને પસ્સન્તિયા મયા દિટ્ઠો દોહળો, સો સુલભરૂપો વિય ન હોતિ, દુલ્લભો સો, મય્હં પન તં અલભન્તિયા જીવિતં નત્થીતિ અવચ.

તં સુત્વા રાજા ગાથમાહ –

૯૯. ''યે કેચિ માનુસા કામા, ઇધ લોકમ્હિ નન્દને;
સબ્બે તે પચુરા મય્હં, અહં તે દમ્મિ દોહળ''ન્તિ.

તત્થ **પચુરા**તિ બહૂ સુલભા.

તં સુત્વા દેવી, ''મહારાજ, દુલ્લભો મમ દોહળો, ન તં ઇદાનિ કથેમિ, યાવત્તકા પન તે વિજિતે લુદ્દા, તે સબ્બે સન્નિપાતેથ , તેસં મજ્ઝે કથેસ્સામી''તિ દીપેન્તી અનન્તરં ગાથમાહ –

૧૦૦.''લુદ્દા દેવ સમાયન્તુ, યે કેચિ વિજિતે તવ;
એતેસં અહમક્ખિસ્સં, યાદિસો મમ દોહળો''તિ.

રાજા ''સાધૂ''તિ સિરિગબ્ભા નિક્ખમિત્વા ''યાવતિકા તિયોજનસતિકે કાસિકરટ્ઠે લુદ્દા, તેસં સન્નિપાતત્થાય ભેરિં ચરાપેથા''તિ અમચ્ચે આણાપેસિ. તે તથા અકંસુ. નચિરસ્સેવ કાસિરટ્ઠવાસિનો લુદ્દા યથાબલં પણ્ણાકારં ગહેત્વા આગન્ત્વા આગતભાવં રઞ્ઞો આરોચાપેસું . તે સબ્બેપિ સટ્ઠિસહસ્સમત્તા અહેસું. રાજા તેસં આગતભાવં ઞત્વા વાતપાને ઠિતો હત્થં પસારેત્વા તેસં આગતભાવં દેવિયા કથેન્તો આહ –

૧૦૧.''ઇમે તે લુદ્દકા દેવિ, કતહત્થા વિસારદા;
વનઞ્ઞૂ ચ મિગઞ્ઞૂ ચ, મમત્થે ચત્તજીવિતા''તિ.

તત્થ ઇમે તેતિ યે ત્વં સન્નિપાતાપેસિ, ઇમે તે. કતહત્થાતિ વિજ્ઝનછેદનેસુ કતહત્થા કુસલા સુસિક્ખિતા. વિસારદાતિ નિબ્ભયા. વનઞ્ઞૂ ચ મિગઞ્ઞૂ ચાતિ વનાનિ ચ મિગે ચ જાનન્તિ. મમત્થેતિ સબ્બેપિ ચેતે મમત્થે ચત્તજીવિતા, યમહં ઇચ્છામિ, તં કરોન્તીતિ.

તં સુત્વા દેવી તે આમન્તેત્વા ઇતરં ગાથમાહ –

૧૦૨.''લુદ્દપુત્તા નિસામેથ, યાવન્તેત્થ સમાગતા;
છબ્બિસાણં ગજં સેતં, અદ્દસં સુપિને અહં;
તસ્સ દન્તેહિ મે અત્થો, અલાભે નત્થિ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ નિસામેથાતિ સુણાથ. છબ્બિસાણન્તિ છબ્બણ્ણવિસાણં.

તં સુત્વા લુદ્દપુત્તા આહંસુ –

૧૦૩.''ન નો પિતૂનં ન પિતામહાનં, દિટ્ઠો સુતો કુઞ્જરો છબ્બિસાણો;
યમદ્દસા સુપિને રાજપુત્તી, અક્ખાહિ નો યાદિસો હત્થિનાગો''તિ.

તત્થ પિતૂનન્તિ કરણત્થે સામિવચનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – દેવિ નેવ અમ્હાકં પિતૂહિ, ન પિતામહેહિ એવરૂપો કુઞ્જરો દિટ્ઠપુબ્બો, પગેવ અમ્હેહિ, તસ્મા અત્તના દિટ્ઠલક્ખણવસેન અક્ખાહિ નો, યાદિસો તયા દિટ્ઠો હત્થિનાગોતિ.

અનન્તરગાથાપિ તેહેવ વુત્તા –

૧૦૪.''દિસા ચતસ્સો વિદિસા ચતસ્સો, ઉદ્ધં અધો દસ દિસા ઇમાયો;
કતમં દિસં તિટ્ઠતિ નાગરાજા, યમદ્દસા સુપિને છબ્બિસાણ''ન્તિ.

તત્થ દિસાતિ દિસાસુ. કતમન્તિ એતાસુ દિસાસુ કતમાય દિસાયાતિ.

એવં વુત્તે સુભદ્દા સબ્બે લુદ્દે ઓલોકેત્વા તેસં અન્તરે પત્થટપાદં ભત્તપુટસદિસજઙ્ઘં મહાજાણુકં મહાફાસુકં બહલમસ્સુતમ્બદાઠિકં નિબ્બિદ્ધપિઙ્ગલં દુસ્સણ્ઠાનં બીભચ્છં સબ્બેસં મત્થકમત્થકેન પઞ્ઞાયમાનં મહાસત્તસ્સ પુબ્બવેરિં સોનુત્તરં નામ નેસાદં દિસ્વા ''એસ મમ વચનં કાતું સક્ખિસ્સતી''તિ રાજાનં અનુજાનાપેત્વા તં આદાય સત્તભૂમિકપાસાદસ્સ ઉપરિમતલં આરુય્હ ઉત્તરસીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ઉત્તરહિમવન્તાભિમુખં હત્થં પસારેત્વા ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૧૦૫.''ઇતો ઉજું ઉત્તરિયં દિસાયં, અતિક્કમ્મ સો સત્ત ગિરી બ્રહન્તે;
સુવણ્ણપસ્સો નામ ગિરી ઉળારો, સુપુપ્ફિતો કિમ્પુરિસાનુચિણ્ણો.

૧૦૬.''આરુય્હ સેલં ભવનં કિન્નરાનં, ઓલોકય પબ્બતપાદમૂલં;
અથ દક્ખસી મેઘસમાનવણ્ણં, નિગ્રોધરાજં અટ્ઠસહસ્સપાદં.

૧૦૭.''તત્થચ્છતી કુઞ્જરો છબ્બિસાણો, સબ્બસેતો દુપ્પસહો પરેભિ;
રક્ખન્તિ નં અટ્ઠસહસ્સનાગા, ઈસાદન્તા વાતજવપ્પહારિનો.

૧૦૮.''તિટ્ઠન્તિ તે તુમૂલં પસ્સસન્તા, કુપ્પન્તિ વાતસ્સપિ એરિતસ્સ;
મનુસ્સભૂતં પન તત્થ દિસ્વા, ભસ્મં કરેય્યું નાસ્સ રજોપિ તસ્સા''તિ.

તત્થ **ઇતો**તિ ઇમમ્હા ઠાના. **ઉત્તરિયન્તિ** ઉત્તરાય. **ઉળારો**તિ મહા ઇતરેહિ છહિ પબ્બતેહિ ઉચ્ચતરો. **ઓલોકયા**તિ આલોકેય્યાસિ. **તત્થચ્છતી**તિ તસ્મિં નિગ્રોધમૂલે ગિમ્હસમયે ઉદકવાતં સમ્પટિચ્છન્તો તિટ્ઠતિ. **દુપ્પસહો**તિ અઞ્ઞે તં ઉપગન્ત્વા પસય્હકારં કાતું સમત્થા નામ નત્થીતિ દુપ્પસહો પરેભિ. **ઈસાદન્તા**તિ રથીસાય સમાનદન્તા. **વાતજવપ્પહારિનો**તિ વાતજવેન ગન્ત્વા પચ્ચામિત્તે પહરણસીલા એવરૂપા અટ્ઠસહસ્સનાગા નાગરાજાનં રક્ખન્તિ. **તુમૂલન્તિ** ભિંસનકં મહાસદ્દાનુબન્ધં અસ્સાસં મુઞ્ચન્તા તિટ્ઠન્તિ. **એરિતસ્સા**તિ વાતપહરિતસ્સ યં સદ્દાનુબન્ધં એરિતં ચલનં કમ્પનં, તસ્સપિ કુપ્પન્તિ, એવંફરુસા તે નાગા. **નાસ્સા**તિ તસ્સ નાસવાતેન વિદ્ધંસેત્વા ભસ્મં કતસ્સ તસ્સ રજોપિ ન ભવેય્યાતિ.

તં સુત્વા સોનુત્તરો મરણભયભીતો આહ –

૧૦૯.''બહૂ હિમે રાજકુલમ્હિ સન્તિ, પિળન્ધના જાતરૂપસ્સ દેવિ;
મુત્તા મણી વેળુરિયામયા ચ, કિં કાહસિ દન્તપિળન્ધનેન;
મારેતુકામા કુઞ્જરં છબ્બિસાણં, ઉદાહુ ઘાતેસ્સસિ લુદ્દપુત્તે''તિ.

તત્થ **પિળન્ધના**તિ આભરણાનિ. **વેળુરિયામયા**તિ વેળુરિયમયાનિ. **ઘાતેસ્સસી**તિ ઉદાહુ પિળન્ધનાપદેસેન લુદ્દપુત્તે ઘાતાપેતુકામાસીતિ પુચ્છતિ.

તતો દેવી ગાથમાહ –

૧૧૦.''સા ઇસ્સિતા દુક્ખિતા ચસ્મિ લુદ્દ, ઉદ્ધઞ્ચ સુસ્સામિ અનુસ્સરન્તી;
કરોહિ મે લુદ્દક એતમત્થં, દસ્સામિ તે ગામવરાનિ પઞ્ચા''તિ.

તત્થ **સા**તિ સા અહં. **અનુસ્સરન્તી**તિ તેન વારણેન પુરે મયિ કતં વેરં અનુસ્સરમાના. **દસ્સામિ તે**તિ એતસ્મિં તે અત્થે નિપ્ફાદિતે સંવચ્છરે સતસહસ્સુટ્ઠાનકે પઞ્ચ ગામવરે દદામીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''સમ્મ લુદ્દપુત્ત અહં 'એતં છદ્દન્તહત્થિં મારાપેત્વા યમકદન્તે આહરાપેતું સમત્થા હોમી'તિ પુબ્બે પચ્ચેકબુદ્ધાનં દાનં દત્વા પત્થનં પટ્ઠપેસિં, મયા સુપિનન્તેન દિટ્ઠં નામ નત્થિ, સા પન મયા પત્થિતપત્થના સમિજ્ઝિસ્સતિ, ત્વં ગચ્છન્તો મા ભાયી''તિ તં સમસ્સાસેત્વા પેસેસિ. સો ''સાધુ, અય્યે''તિ તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા ''તેન હિ મે પાકટં કત્વા તસ્સ વસનટ્ઠાનં કથેહી''તિ પુચ્છન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૧.''કત્થચ્છતી કત્થ મુપેતિ ઠાનં, વીથિસ્સ કા ન્હાનગતસ્સ હોતિ;
કથઞ્હિ સો ન્હાયતિ નાગરાજા, કથં વિજાનેમુ ગતિં ગજસ્સા''તિ.

તત્થ **કત્થચ્છતી**તિ કત્થ વસતિ. **કત્થ મુપેતી**તિ કત્થ ઉપેતિ, કત્થ તિટ્ઠતીતિ અત્થો. **વીથિસ્સ કા**તિ તસ્સ ન્હાનગતસ્સ કા વીથિ હોતિ, કતરમગ્ગેન સો ગચ્છતિ. **કથં વિજાનેમુ ગતિ**ન્તિ તયા અકથિતે મયં કથં તસ્સ નાગરાજસ્સ ગતિં વિજાનિસ્સામ, તસ્મા કથેહિ નોતિ અત્થો.

તતો સા જાતિસ્સરઞાણેન પચ્ચક્ખતો દિટ્ઠટ્ઠાનં તસ્સ આચિક્ખન્તી દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૧૨.''તત્થેવ સા પોક્ખરણી અદૂરે, રમ્મા સુતિત્થા ચ મહોદિકા ચ;
સમ્પુપ્ફિતા ભમરગણાનુચિણ્ણા, એત્થ હિ સો ન્હાયતિ નાગરાજા.

૧૧૩.''સીસં નહાતુપ્પલમાલભારી, સબ્બસેતો પુણ્ડરીકત્તચઙ્ગી;
આમોદમાનો ગચ્છતિ સન્નિકેતં, પુરક્ખત્વા મહેસિં સબ્બભદ્દ''ન્તિ.

તત્થ **તત્થેવા**તિ તસ્સ વસનટ્ઠાનેયેવ. **પોક્ખરણી**તિ છદ્દન્તદહં સન્ધાયાહ. **સમ્પુપ્ફિતા**તિ દુવિધેહિ કુમુદેહિ તિવિધેહિ ઉપ્પલેહિ પઞ્ચવણ્ણેહિ ચ પદુમેહિ સમન્તતો પુપ્ફિતા. **એત્થ હિ સો**તિ સો નાગરાજા એત્થ છદ્દન્તદહે ન્હાયતિ. **ઉપ્પલમાલભારી**તિ ઉપ્પલાદીનં જલજથલજાનં પુપ્ફાનં માલં ધારેન્તો. **પુણ્ડરીકત્તચઙ્ગી**તિ પુણ્ડરીકસદિસતચેન ઓદાતેન અઙ્ગેન સમન્નાગતો. **આમોદમાનો**તિ આમોદિતપમોદિતો. **સન્નિકેત**ન્તિ અત્તનો વસનટ્ઠાનં. **પુરક્ખત્વા**તિ સબ્બભદ્દં નામ મહેસિં પુરતો કત્વા અટ્ઠહિ નાગસહસ્સેહિ પરિવુતો અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગચ્છતીતિ.

તં સુત્વા સોનુત્તરો ''સાધુ અય્યે, અહં તં વારણં મારેત્વા તસ્સ દન્તે આહરિસ્સામી''તિ સમ્પટિચ્છિ. અથસ્સ સા તુટ્ઠા સહસ્સં દત્વા ''ગેહં તાવ ગચ્છ, ઇતો સત્તાહચ્ચયેન તત્થ ગમિસ્સસી''તિ તં ઉય્યોજેત્વા કમ્મારે પક્કોસાપેત્વા ''તાતા અમ્હાકં વાસિફરસુ-કુદ્દાલ-નિખાદન-મુટ્ઠિકવેળુગુમ્બચ્છેદન-સત્થ-તિણલાયન-અસિલોહદણ્ડકકચખાણુક- અયસિઙ્ઘાટકેહિ અત્થો, સબ્બં સીઘં કત્વા આહરથા''તિ આણાપેત્વા ચમ્મકારે પક્કોસાપેત્વા ''તાતા અમ્હાકં કુમ્ભભારગાહિતં ચમ્મભસ્તં કાતું વટ્ટતિ, ચમ્મયોત્તવરત્તહત્થિપાદઉપાહનચમ્મછત્તેહિપિ નો અત્થો, સબ્બં સીઘં કત્વા આહરથા''તિ આણાપેસિ. તે ઉભોપિ સબ્બાનિ તાનિ સીઘં કત્વા આહરિત્વા અદંસુ. સા તસ્સ પાથેય્યં સંવિદહિત્વા અરણિસહિતં આદિં કત્વા સબ્બં ઉપકરણઞ્ચ બદ્ધસત્તુમાદિં કત્વા પાથેય્યઞ્ચ ચમ્મભસ્તાયં પક્ખિપિ, તં સબ્બમ્પિ કુમ્ભભારમત્તં અહોસિ.

સોનુત્તરોપિ અત્તનો પરિવચ્છં કત્વા સત્તમે દિવસે આગન્ત્વા દેવિં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં સા ‘‘નિટ્ઠિતં તે સમ્મ સબ્બૂપકરણં, ઇમં તાવ પસિબ્બકં ગણ્હા’’તિ આહ. સો પન મહાથામો પઞ્ચન્નં હત્થીનં બલં ધારેતિ, તસ્મા તમ્બૂલપસિબ્બકં વિય ઉક્ખિપિત્વા ઉપકચ્છન્તરે ઠપેત્વા રિત્તહત્થો વિય અટ્ઠાસિ. સુભદ્દા લુદ્દસ્સ પુત્તદારાનં પરિબ્બયં દત્વા રઞ્ઞો આચિક્ખિત્વા સોનુત્તરં ઉય્યોજેસિ. સોપિ રાજાનઞ્ચ દેવિઞ્ચ વન્દિત્વા રાજનિવેસના ઓરુય્હ રથે ઠત્વા મહન્તેન પરિવારેન નગરા નિક્ખમિત્વા ગામનિગમજનપદપરમ્પરાય પચ્ચન્તં પત્વા જાનપદે નિવત્તેત્વા પચ્ચન્તવાસીહિ સદ્ધિં અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મનુસ્સપથં અતિક્કમ્મ પચ્ચન્તવાસિનોપિ નિવત્તેત્વા એકકોવ ગચ્છન્તો તિંસયોજનં પત્વા પઠમં દબ્બગહનં કાસગહનં તિણગહનં તુલસિગહનં સરગહનં તિરિવચ્છગહનન્તિ છ ગહનાનિ, કણ્ટકવેળુગુમ્બગહનાનિ વેત્તગહનં ઓમિસ્સકગહનં નળગહનં સરગહનસદિસં ઉરગેનપિ દુબ્બિનિવિજ્ઝં ઘનવનગહનં રુક્ખગહનં વેળુગહનં અપરમ્પિ વેળુગુમ્બગહનં કલલગહનં ઉદકગહનં પબ્બતગહનન્તિ અટ્ઠારસ ગહનાનિ પટિપાટિયા પત્વા દબ્બગહનાદીનિ અસિતેન લાયિત્વા તુલસિગહનાદીનિ વેળુગુમ્બચ્છેદનસત્થેન છિન્દિત્વા રુક્ખે ફરસુના કોટ્ટેત્વા અતિમહન્તે રુક્ખે નિખાદનેન વિજ્ઝિત્વા મગ્ગં કરોન્તો વેળુવને નિસ્સેણિં કત્વા વેળુગુમ્બં આરુય્હ વેળું છિન્દિત્વા અપરસ્સ વેળુગુમ્બસ્સ ઉપરિ પાતેત્વા વેળુગુમ્બમત્થકેન ગન્ત્વા કલલગહને સુક્ખરુક્ખપદરં અત્થરિત્વા તેન ગન્ત્વા અપરં અત્થરિત્વા ઇતરં ઉક્ખિપિત્વા પુન પુરતો અત્થરન્તો તં અતિક્કમિત્વા ઉદકગહને દોણિં કત્વા તાય ઉદકગહનં તરિત્વા પબ્બતપાદે ઠત્વા અયસિઙ્ઘાટકં યોત્તેન બન્ધિત્વા ઉદ્ધં ખિપિત્વા પબ્બતે લગ્ગાપેત્વા યોત્તેનારુય્હ વજિરગ્ગેન લોહદણ્ડેન પબ્બતં વિજ્ઝિત્વા ખાણુકં કોટ્ટેત્વા તત્થ ઠત્વા સિઙ્ઘાટકં આકડ્ઢિત્વા પુન ઉપરિ લગ્ગાપેત્વા તત્થ ઠિતો ચમ્મયોત્તં ઓલમ્બેત્વા તં આદાય ઓતરિત્વા હેટ્ઠિમખાણુકે બન્ધિત્વા વામહત્થેન યોત્તં ગહેત્વા દક્ખિણહત્થેન મુગ્ગરં આદાય યોત્તં પહરિત્વા ખાણુકં નીહરિત્વા પુન અભિરુહતિ. એતેનુપાયેન પબ્બતમત્થકં અભિરુય્હ પરતો ઓતરન્તો પુરિમનયેનેવ પઠમં પબ્બતમત્થકે ખાણુકં કોટ્ટેત્વા ચમ્મપસિબ્બકે યોત્તં બન્ધિત્વા ખાણુકે વેઠેત્વા સયં અન્તોપસિબ્બકે નિસીદિત્વા મક્કટકાનં મક્કટસુત્તવિસ્સજ્જનાકારેન યોત્તં વિનિવેઠેન્તો ઓતરતિ. ચમ્મછત્તેન વાતં ગાહાપેત્વા સકુણો વિય ઓતરતીતિપિ વદન્તિયેવ.

એવં તસ્સ સુભદ્દાય વચનં આદાય નગરા નિક્ખમિત્વા સત્તરસ ગહનાનિ અતિક્કમિત્વા પબ્બતગહનં પત્વા તત્રાપિ છ પબ્બતે અતિક્કમિત્વા સુવણ્ણપસ્સપબ્બતમત્થકં આરુળ્હભાવં આવિકરોન્તો સત્થા આહ –

૧૧૪.‘‘તત્થેવ સો ઉગ્ગહેત્વાન વાક્યં, આદાય તૂણિઞ્ચ ધનુઞ્ચ લુદ્દો;
વિતુરિયતિ સત્ત ગિરી બ્રહન્તે, સુવણ્ણપસ્સં નામ ગિરિં ઉળારં.

૧૧૫.‘‘આરુય્હ સેલં ભવનં કિન્નરાનં, ઓલોકયી પબ્બતપાદમૂલં;
તત્થદ્દસા મેઘસમાનવણ્ણં, નિગ્રોધરાજં અટ્ઠસહસ્સપાદં.

૧૧૬.‘‘તત્થદ્દસા કુઞ્જરં છબ્બિસાણં, સબ્બસેતં દુપ્પસહં પરેભિ;
રક્ખન્તિ નં અટ્ઠસહસ્સનાગા, ઈસાદન્તા વાતજવપ્પહારિનો.

૧૧૭.‘‘તત્થદ્દસા પોક્ખરણિં અદૂરે, રમ્મં સુતિત્થઞ્ચ મહોદિકઞ્ચ;
સમ્પુપ્ફિતં ભમરગણાનુચિણ્ણં, યત્થ હિ સો ન્હાયતિ નાગરાજા.

૧૧૮.‘‘દિસ્વાન નાગસ્સ ગતિં ઠિતિઞ્ચ, વીથિસ્સયા ન્હાનગતસ્સ હોતિ;

ઓપાતમાગચ્છિ અનરિયરૂપો, પયોજિતો ચિત્તવસાનુગાયા’’તિ.

તત્થ **સો**તિ, ભિક્ખવે, સો લુદ્દો તત્થેવ સત્તભૂમિકપાસાદતલે ઠિતાય તસ્સા સુભદ્દાય વચનં ઉગ્ગહેત્વા સરતૂણિઞ્ચ મહાધનુઞ્ચ આદાય પબ્બતગહનં પત્વા ‘‘કતરો નુ ખો સુવણ્ણપસ્સપબ્બતો નામા’’તિ સત્ત મહાપબ્બતે વિતુરિયતિ, તસ્મિં કાલે તુલેતિ તીરેતિ. સો એવં તીરેન્તો સુવણ્ણપસ્સં નામ ગિરિં ઉળારં દિસ્વા ‘‘અયં સો ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેસિ. **ઓલોકયી**તિ તં કિન્નરાનં ભવનભૂતં પબ્બતં આરુય્હ સુભદ્દાય દિન્નસઞ્ઞાવસેન હેટ્ઠા ઓલોકેસિ. **તત્થા**તિ તસ્મિં પબ્બતપાદમૂલે અવિદૂરેયેવ તં નિગ્રોધં અદ્દસ.

તત્થાતિ તસ્મિં નિગ્રોધરુક્ખમૂલે ઠિતં. **તત્થા**તિ તત્થેવ અન્તોપબ્બતે તસ્સ નિગ્રોધસ્સાવિદૂરે યત્થ સો ન્હાયતિ, તં પોક્ખરણિં અદ્દસ. **દિસ્વાના**તિ સુવણ્ણપસ્સપબ્બતા ઓરુય્હ હત્થીનં ગતકાલે હત્થિપાદઉપાહનં આરુય્હ તસ્સ નાગરઞ્ઞો ગતટ્ઠાનં નિબદ્ધવસનટ્ઠાનં ઉપધારેન્તો ‘‘ઇમિના મગ્ગેન ગચ્છતિ, ઇધ ન્હાયતિ, ન્હત્વા ઉત્તિણ્ણો, ઇધ તિટ્ઠતી’’તિ સબ્બં દિસ્વા અહિરિકભાવેન અનરિયરૂપો તાય ચિત્તવસાનુગાય પયોજિતો, તસ્મા ઓપાતં આગચ્છિ પટિપજ્જિ, આવાટં ખણીતિ અત્થો.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – ‘‘સો કિર મહાસત્તસ્સ વસનોકાસં સત્તમાસાધિકેહિ સત્તહિ સંવચ્છરેહિ સત્તહિ ચ દિવસેહિ પત્વા વુત્તનયેનેવ તસ્સ વસનોકાસં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘ઇધ આવાટં ખણિત્વા તસ્મિં ઠિતો વારણાધિપતિં વિસપીતેન સલ્લેન વિજ્ઝિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી’’તિ વવત્થપેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા થમ્ભાદીનં અત્થાય રુક્ખે છિન્દિત્વા દબ્બસમ્ભારે સજ્જેત્વા હત્થીસુ ન્હાનત્થાય ગતેસુ તસ્સ વસનોકાસે મહાકુદ્દાલેન ચતુરસ્સં આવાટં ખણિત્વા ઉદ્ધતપંસું બીજં વપન્તો વિય ઉદકેન વિકિરિત્વા ઉદુક્ખલપાસાણાનં ઉપરિ થમ્ભે પતિટ્ઠપેત્વા તુલા ચ કાજે ચ દત્વા પદરાનિ અત્થરિત્વા કણ્ડપ્પમાણં છિદ્દં કત્વા ઉપરિ પંસુઞ્ચ કચવરઞ્ચ પક્ખિપિત્વા એકેન પસ્સેન અત્તનો પવિસનટ્ઠાનં કત્વા એવં નિટ્ઠિતે આવાટે પચ્ચૂસકાલેયેવ પતિસીસકં પટિમુઞ્ચિત્વા કાસાયાનિ પરિદહિત્વા સદ્ધિં વિસપીતેન સલ્લેન ધનું આદાય આવાટં ઓતરિત્વા અટ્ઠાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૧૯.‘‘ખણિત્વાન કાસું ફલકેહિ છાદયિ, અત્તાનમોધાય ધનુઞ્ચ લુદ્દો;
પસ્સાગતં પુથુસલ્લેન નાગં, સમપ્પયી દુક્કટકમ્મકારી.

૧૨૦.‘‘વિદ્ધો ચ નાગો કોઞ્ચમનાદિ ઘોરં, સબ્બે ચ નાગા નિન્નદું ઘોરરૂપં;
તિણઞ્ચ કટ્ઠઞ્ચ રણં કરોન્તા, ધાવિંસુ તે અટ્ઠ દિસા સમન્તતો.

૧૨૧.‘‘વધિસ્સમેતન્તિ પરામસન્તો, કાસાવમદ્દક્ખિ ધજં ઇસીનં;
દુક્ખેન ફુટ્ઠસ્સુદપાદિ સઞ્ઞા, અરહદ્ધજો સબ્ભિ અવજ્ઝરૂપો’’તિ.

તત્થ **ઓધાયા**તિ ઓદહિત્વા પવેસેત્વા. **પસ્સાગત**ન્તિ અત્તનો આવાટસ્સ પસ્સં આગતં. સો કિર દુતિયદિવસે આગન્ત્વા ન્હત્વા ઉત્તિણ્ણો તસ્મિં મહાવિસાલમાલકે નામ પદેસે અટ્ઠાસિ. અથસ્સ સરીરતો ઉદકં નાભિપદેસેન ઓગલિત્વા તેન છિદ્દેન લુદ્દસ્સ સરીરે પતિ. તાય સઞ્ઞાય સો મહાસત્તસ્સ આગન્ત્વા ઠિતભાવં ઞત્વા તં પસ્સાગતં પુથુના સલ્લેન સમપ્પયિ વિજ્ઝિ. **દુક્કટકમ્મકારી**તિ તસ્સ મહાસત્તસ્સ કાયિકચેતસિકસ્સ દુક્ખસ્સ ઉપ્પાદનેન દુક્કટસ્સ કમ્મસ્સ કારકો.

કોઞ્ચનાદીતિ કોઞ્ચનાદં અકરિ. તસ્સ કિર તં સલ્લં નાભિયં પવિસિત્વા પિહકાદીનિ સઞ્ચુણ્ણેત્વા અન્તાનિ છિન્દિત્વા પિટ્ઠિભાગં ફરસુના પદાલેન્તં વિય ઉગ્ગન્ત્વા આકાસે પક્ખન્દિ. ભિન્નરજતકુમ્ભતો રજનં વિય પહારમુખેન લોહિતં પગ્ઘરિ, બલવવેદના ઉપ્પજ્જિ. સો વેદનં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો વેદનાપ્પત્તો સકલપબ્બતં એકનિન્નાદં કરોન્તો તિક્ખત્તું મહન્તં કોઞ્ચનાદં નદિ. **સબ્બે ચા**તિ તેપિ સબ્બે અટ્ઠસહસ્સનાગા તં સદ્દં સુત્વા મરણભયભીતા ઘોરરૂપં નિન્નદ્દું અનુરવં કરિંસુ. **રણં કરોન્તા**તિ તેન સદ્દેન ગન્ત્વા છદ્દન્તવારણં વેદનાપ્પત્તં દિસ્વા ''પચ્ચામિત્તં ગણ્હિસ્સામા''તિ તિણઞ્ચ કટ્ઠઞ્ચ ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરોન્તા સમન્તા ધાવિંસુ.

વધિસ્સમેતન્તિ ''ભિક્ખવે, સો છદ્દન્તવારણો દિસા પક્કન્તેસુ નાગેસુ સુભદ્દાય કરેણુયા પસ્સે ઠત્વા સન્ધારેત્વા સમસ્સાસયમાનાય વેદનં અધિવાસેત્વા કણ્ડસ્સ આગતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેન્તો 'સચે ઇદં પુરત્થિમદિસાદીહિ આગતં અભવિસ્સ, કુમ્ભાદીહિ પવિસિત્વા પચ્છિમકાયીદીહિ નિક્ખમિસ્સ, ઇદં પન નાભિયા પવિસિત્વા આકાસં પક્ખન્દિ, તસ્મા પથવિયં ઠિતેન વિસ્સટ્ઠં ભવિસ્સતી'તિ ઉપધારેત્વા ઠિતટ્ઠાનં ઉપપરિક્ખિતુકામો ''કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતિ, સુભદ્દં અપનેતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા ''ભદ્દે, અટ્ઠસહસ્સનાગા મમ પચ્ચામિત્તં પરિયેસન્તા દિસા પક્ખન્દા, ત્વં ઇધ કિં કરોસી''તિ વત્વા, ''દેવ, અહં તુમ્હે સન્ધારેત્વા સમસ્સાસેન્તી ઠિતા, ખમથ મે''તિ તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ચતૂસુ ઠાનેસુ વન્દિત્વા તાય આકાસં પક્ખન્દાય નાગરાજા ભૂમિં પાદનખેન પહરિ, પદરં ઉપ્પતિત્વા ગતં. સો છિદ્દેન ઓલોકેન્તો સોનુત્તરં દિસ્વા ''વધિસ્સામિ ન''ન્તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા રજતદામવણ્ણસોણ્ડં પવેસેત્વા પરામસન્તો બુદ્ધાનં ઇસીનં ધજં કાસાવં અદ્દક્ખિ. લુદ્દો કાસાવં મહાસત્તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. સો તં ઉક્ખિપિત્વા પુરતો ઠપેસિ. અથસ્સ તેન તથારૂપેનપિ દુક્ખેન કુટ્ઠસ્સ ''અરહદ્ધજો નામ સબ્ભિ પણ્ડિતેહિ અવજ્ઝરૂપો, અઞ્ઞદત્થુ સક્કાતબ્બો ગરુકાતબ્બોયેવા''તિ અયં સઞ્ઞા ઉદપાદિ.

સો તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૨૨.''અનિક્કસાવો કાસાવં, યો વત્થં પરિદહિસ્સતિ;
અપેતો દમસચ્ચેન, ન સો કાસાવમરહતિ.

૧૨૩.''યો ચ વન્તકસાવસ્સ, સીલેસુ સુસમાહિતો;
ઉપેતો દમસચ્ચેન, સ વે કાસાવમરહતી''તિ.

તસ્સત્થો – સમ્મ લુદ્દપુત્ત યો પુરિસો રાગાદીહિ કસાવેહિ અનિક્કસાવો ઇન્દ્રિયદમેન ચેવ વચીસચ્ચેન ચ અપેતો અનુપગતો તેહિ ગુણેહિ કસાવરસપીતં કાસાવવત્થં પરિદહતિ, સો તં કાસાવં નારહતિ, નાનુચ્છવિકો સો તસ્સ વત્થસ્સ. યો પન તેસં કસાવાનં વન્તત્તા વન્તકસાવો અસ્સ સીલેસુ સુસમાહિતો સુપતિટ્ઠિતો પરિપુણ્ણસીલાચારો, સો તં કાસાવં અરહતિ નામાતિ.

એવં વત્વા મહાસત્તો તસ્મિં ચિત્તં નિબ્બાપેત્વા ''સમ્મ કિમત્થં ત્વં મં વિજ્ઝસિ, કિં અત્તનો અત્થાય, ઉદાહુ અઞ્ઞેન પયોજિતોસી''તિ પુચ્છિ. તમત્થં આવીકરોન્તો સત્થા આહ –

૧૨૪.''સમપ્પિતો પુથુસલ્લેન નાગો, અદુટ્ઠચિત્તો લુદ્દકમજ્ઝભાસિ;
કિમત્થયં કિસ્સ વા સમ્મ હેતુ, મમં વધી કસ્સ વાયં પયોગો''તિ.

તત્થ **કિમત્થયન્તિ** આયતિં કિં પત્થેન્તો. **કિસ્સ વાતિ** કિસ્સ હેતુ કેન કારણેન, કિં નામ તવ મયા સદ્ધિં વેરન્તિ અધિપ્પાયો. **કસ્સ વાતિ** કસ્સ વા અઞ્ઞસ્સ અયં પયોગો, કેન પયોજિતો મં અવધીતિ અત્થો.

અથસ્સ આચિક્ખન્તો લુદ્દો ગાથમાહ –

૧૨૫.''કાસિસ્સ રઞ્ઞો મહેસી ભદન્તે, સા પૂજિતા રાજકુલે સુભદ્દા;
તં અદ્દસા સા ચ મમં અસંસિ, દન્તેહિ અત્થોતિ ચ મં અવોચા''તિ.

તત્થ **પૂજિતાતિ** અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેત્વા પૂજિતા. **અદ્દસાતિ** સા કિર તં સુપિનન્તે અદ્દસ. **અસંસીતિ** સા ચ મમ સક્કારં કારેત્વા ''હિમવન્તપદેસે એવરૂપો નામ નાગો અસુકસ્મિં નામ ઠાને વસતી''તિ મમં આચિક્ખિ. **દન્તેહીતિ** તસ્સ નાગસ્સ છબ્બણ્ણરંસિસમુજ્જલા દન્તા, તેહિ મમ અત્થો, પિળન્ધનં કારેતુકામામ્હિ, તે મે આહરાતિ મં અવોચાતિ.

તં સુત્વા ''ઇદં ચૂળસુભદ્દાય કમ્મ''ન્તિ ઞત્વા મહાસત્તો વેદનં અધિવાસેત્વા ''તસ્સા મમ દન્તેહિ અત્થો નત્થિ, મં મારેતુકામતાય પન પહિણી''તિ દીપેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૧૨૬.''બહૂ હિમે દન્તયુગા ઉળારા, યે મે પિતૂનઞ્ચ પિતામહાનં;
જાનાતિ સા કોધના રાજપુત્તી, વધત્થિકા વેરમકાસિ બાલા.

૧૨૭.''ઉટ્ઠેહિ ત્વં લુદ્દ ખરં ગહેત્વા, દન્તે ઇમે છિન્દ પુરા મરામિ;
વજ્જાસિ તં કોધનં રાજપુત્તિં, નાગો હતો હન્દ ઇમસ્સ દન્તા''તિ.

તત્થ **ઇમેતિ** તસ્સ કિર પિતુ પિતામહાનં દન્તા મા વિનસ્સન્તૂતિ ગુહાયં સન્નિચિતા, તે સન્ધાય એવમાહ. **જાનાતીતિ** બહૂનં વારણાનં ઇધ સન્નિચિહે દન્તે જાનાતિ. **વધત્થિકાતિ** કેવલં પન સા મં મારેતુકામા અપ્પમત્તકં દોસં હદયે ઠપેત્વા અત્તનો વેરં અકાસિ, એવરૂપેન ફરુસકમ્મેન મત્થકં પાપેસિ. **ખરન્તિ** કકચં. **પુરા મરામીતિ** યાવ ન મરામિ. **વજ્જસીતિ** વદેય્યાસિ. **હન્દ ઇમસ્સ દન્તાતિ** હતો સો મયા નાગો, મનોરથો તે મત્થકપ્પત્તો, ગણ્હ, ઇમે તસ્સ દન્તાતિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા નિસીદનટ્ઠાના વુટ્ઠાય કકચં આદાય ''દન્તે છિન્દિસ્સામી''તિ તસ્સ સન્તિકં ઉપગતો. સો પન ઉબ્બેધતો અટ્ઠાસીતિહત્થો રજતપબ્બતો વિય ઠિતો, તેનસ્સ સો દન્તટ્ઠાનં ન પાપુણિ. અથ મહાસત્તો કાયં ઉપનામેન્તો હેટ્ઠાસીસકો નિપજ્જિ. તદા નેસાદો મહાસત્તસ્સ રજતદામસદિસં સોણ્ડં મદ્દન્તો અભિરુહિત્વા કેલાસકૂટે વિય કુમ્ભે ઠત્વા મુખકોટિમંસં ધનુકેન પહરિત્વા અન્તો પક્ખિપિત્વા કુમ્ભતો ઓરુય્હ કકચં અન્તોમુખે પવેસેસિ, ઉભોહિ હત્થેહિ દળ્હં અપરાપરં કડ્ઢિ. મહાસત્તસ્સ બલવવેદના ઉપ્પજ્જિ, મુખં લોહિતેન પૂરિ. નેસાદો ઇતો ચિતો ચ સઞ્ચારેન્તો કકચેન છિન્દિતું નાસક્ખિ. અથ નં મહાસત્તો મુખતો લોહિતં છડ્ડેત્વા વેદનં અધિવાસેત્વા ''કિં સમ્મ છિન્દિતું ન સક્કોસી''તિ પુચ્છિ. ''આમ, સામી''તિ. મહાસત્તો સતિં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા ''તેન હિ સમ્મ મમ સોણ્ડં ઉક્ખિપિત્વા કકચકોટિં ગણ્હાપેહિ, મમ સયં સોણ્ડં ઉક્ખિપિતું બલં નત્થી''તિ આહ. નેસાદો તથા અકાસિ.

મહાસત્તો સોણ્ડાય કકચં ગહેત્વા અપરાપરં ચારેસિ, દન્તા કળીરા વિય છિજ્જિંસુ. અથ નં તે આહરાપેત્વા ગણ્હિત્વા ''સમ્મ લુદ્દપુત્ત અહં ઇમે દન્તે તુય્હં દદમાનો નેવ 'મય્હં અપ્પિયા'તિ દમ્મિ, ન સક્કત્તમારત્તબ્રહ્મત્તાનિ

પત્થેન્તો, ઇમેહિ પન મે દન્તેહિ સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણદન્તાવ પિયતરા, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપ્પટિવેધાય મે ઇદં પુઞ્ઞં પચ્ચયો હોતૂ''તિ દન્તે દત્વા ''સમ્મ ઇદં ઠાનં કિત્તકેન કાલેન આગતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સત્તમાસસત્તદિવસાધિકેહિ સત્તહિ સંવચ્છરેહી''તિ વુત્તે – ''ગચ્છ ઇમેસં દન્તાનં આનુભાવેન સત્તદિવસબ્ભન્તરેયેવ બારાણસિં પાપુણિસ્સસી''તિ વત્વા તસ્સ પરિત્તં કત્વા તં ઉય્યોજેસિ . ઉય્યોજેત્વા ચ પન અનાગતેસુયેવ તેસુ નાગેસુ સુભદ્દાય ચ અનાગતાય કાલમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૨૮.''ઉદ્ધાય સો લુદ્દો ખરં ગહેત્વા, છેત્વાન દન્તાનિ ગજુત્તમસ્સ;
વગ્ગૂ સુભે અપ્પટિમે પથબ્યા, આદાય પક્કામિ તતો હિ ખિપ્પ''ન્તિ.

તત્થ **વગ્ગૂ**તિ વિલાસવન્તે. **સુભે**તિ સુન્દરે. **અપ્પટિમે**તિ ઇમિસ્સં પથવિયં અઞ્ઞેહિ દન્તેહિ અસદિસેતિ.

તસ્મિં પક્કન્તે તે નાગા પચ્ચામિત્તં અદિસ્વા આગમિંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૨૯.''ભયટ્ટિતા નાગવધેન અટ્ટા, યે તે નાગા અટ્ઠ દિસા વિધાવું;
અદિસ્વાન પોસં ગજપચ્ચમિત્તં, પચ્ચાગમું યેન સો નાગરાજા''તિ.

તત્થ **ભયટ્ટિતા**તિ મરણભયેન ઉપદ્દુતા. **અટ્ટા**તિ દુક્ખિતા. **ગજપચ્ચમિત્ત**ન્તિ ગજસ્સ પચ્ચામિત્તં. **યેન સો**તિ યત્થ વિસાલમાલકે સો નાગરાજા કાલં કત્વા કેલાસપબ્બતો વિય પતિતો, તં ઠાનં પચ્ચાગમુન્તિ અત્થો.

તેહિ પન સદ્ધિં મહાસુભદ્દાપિ આગતા. તે સબ્બેપિ અટ્ઠસહસ્સનાગા તત્થ રોદિત્વા કન્દિત્વા મહાસત્તસ્સ કુલુપકાનં પચ્ચેકબુદ્ધાનં સન્તિકં ગન્ત્વા, ''ભન્તે, તુમ્હાકં પચ્ચયદાયકો વિસપીતેન સલ્લેન વિદ્ધો કાલકતો, સીવથિકદસ્સનમસ્સ આગચ્છથા''તિ વદિંસુ. પઞ્ચસતા પચ્ચેકબુદ્ધાપિ આકાસેનાગન્ત્વા વિસાલમાલકે ઓતરિંસુ. તસ્મિં ખણે દ્વે તરુણનાગા નાગરઞ્ઞો સરીરં દન્તેહિ ઉક્ખિપિત્વા પચ્ચેકબુદ્ધે વન્દાપેત્વા ચિતકં આરોપેત્વા ઝાપયિંસુ. પચ્ચેકબુદ્ધા સબ્બરત્તિં આળાહને ધમ્મસજ્ઝાયમકંસુ. અટ્ઠસહસ્સનાગા આળાહનં નિબ્બાપેત્વા વન્દિત્વા ન્હત્વા મહાસુભદ્દં પુરતો કત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં અગમંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૩૦.''તે તત્થ કન્દિત્વા રોદિત્વાન નાગા, સીસે સકે પંસુકં ઓકિરિત્વા;
અગમંસુ તે સબ્બે સકં નિકેતં, પુરક્ખત્વા મહેસિં સબ્બભદ્દ''ન્તિ.

તત્થ **પંસુક**ન્તિ આળાહનપંસુકં.

સોનુત્તરોપિ અપ્પત્તેયેવ સત્તમે દિવસે દન્તે આદાય બારાણસિં સમ્પાપુણિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૩૧.''આદાય દન્તાનિ ગજુત્તમસ્સ, વગ્ગૂ સુભે અપ્પટિમે પથબ્યા;
સુવણ્ણરાજીહિ સમન્તમોદરે, સો લુદ્દકો કાસિપુરં ઉપાગમિ;
ઉપનેસિ સો રાજકઞ્ઞાય દન્તે, નાગો હતો હન્દ ઇમસ્સ દન્તા''તિ.

તત્થ **સુવણ્ણરાજીહી**તિ સુવણ્ણરાજિરંસીહિ. **સમન્તમોદરે**તિ સમન્તતો ઓભાસન્તે સકલવનસણ્ડં સુવણ્ણવણ્ણં વિય કરોન્તે. **ઉપનેસી**તિ અહં છદ્દન્તવારણસ્સ છબ્બણ્ણરંસિવિસ્સજ્જને યમકદન્તે આદાય આગચ્છામિ, નગરં અલઙ્કારાપેથાતિ દેવિયા સાસનં પેસેત્વા તાય રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા દેવનગરં વિય નગરે અલઙ્કારાપિતે સોનુત્તરોપિ નગરં પવિસિત્વા પાસાદં આરુહિત્વા દન્તે ઉપનેસિ, ઉપનેત્વા ચ પન, ''અય્યે, યસ્સ કિર તુમ્હે અપ્પમત્તકં દોસં હદયે કરિત્થ, સો નાગો મયા હતો મતો, 'મતભાવં મે આરોચેય્યાસી'તિ આહ, તસ્સ મતભાવં તુમ્હે જાનાથ, ગણ્હથ, ઇમે તસ્સ દન્તા''તિ દન્તે અદાસિ.

સા મહાસત્તસ્સ છબ્બણ્ણરંસિવિચિત્તદન્તે મણિતાલવણ્ટેન ગહેત્વા ઊરૂસુ ઠપેત્વા પુરિમભવે અત્તનો પિરસામિકસ્સ દન્તે ઓલોકેન્તી ''એવરૂપં સોભગ્ગપ્પત્તં વારણં વિસપીતેન સલ્લેન જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ઇમે દન્તે છિન્દિત્વા સોનુત્તરો આગતો''તિ મહાસત્તં અનુસ્સરન્તી સોકં ઉપ્પાદેત્વા અધિવાસેતું નાસક્ખિ. અથસ્સા તત્થેવ હદયં ફલિ, તં દિવસમેવ કાલમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૩૨.''દિસ્વાન દન્તાનિ ગજુત્તમસ્સ, ભત્તુપ્પિયસ્સ પુરિમાય જાતિયા;
તત્થેવ તસ્સા હદયં અફાલિ, તેનેવ સા કાલમકાસિ બાલા''તિ.

૧૩૩.''સમ્બોધિપત્તો સ મહાનુભાવો, સિતં અકાસી પરિસાય મજ્ઝે;
પુચ્છિંસુ ભિક્ખૂ સુવિમુત્તચિત્તા, નાકારણે પાતુકરોન્તિ બુદ્ધા.

૧૩૪.''યમદ્દસાથ દહરિં કુમારિં, કાસાયવત્થં અનગારિયં ચરન્તિં;
સા ખો તદા રાજકઞ્ઞા અહોસિ, અહં તદા નાગરાજા અહોસિં.

૧૩૫.''આદાય દન્તાનિ ગજુત્તમસ્સ, વગ્ગૂ સુભે અપ્પટિમે પથબ્યા;
યો લુદ્દકો કાસિપુરં ઉપાગમિ, સો ખો તદા દેવદત્તો અહોસિ.

૧૩૬.''અનાવસૂરં ચિરરત્તસંસિતં, ઉચ્ચાવચં ચરિતમિદં પુરાણં;
વીતદ્દરો વીતસોકો વિસલ્લો, સયં અભિઞ્ઞાય અભાસિ બુદ્ધો.

૧૩૭.''અહં વો તેન કાલેન, અહોસિં તત્થ ભિક્ખવો;
નાગરાજા તદા હોમિ, એવં ધારેથ જાતક''ન્તિ. –

ઇમા ગાથા દસબલસ્સ ગુણે વણ્ણેન્તેહિ ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરેહિ ઠપિતા.

તત્થ **સિતં અકાસી**તિ સો સમ્બોધિપ્પત્તો સત્થા મહાનુભાવો અલઙ્કતધમ્મસભાયં અલઙ્કતધમ્માસને પરિસમજ્ઝે નિસિન્નો એકદિવસં સિતં અકાસિ. **નાકારણે**તિ ''ભન્તે, બુદ્ધા નામ અકારણે સિતં ન કરોન્તિ, તુમ્હેહિ ચ સિતં કતં, કેન નુ ખો કારણેન સિતં કત''ન્તિ મહાખીણાસવા ભિક્ખૂ પુચ્છિંસુ. **યમદ્દસાથા**તિ એવં પુટ્ઠો, આવુસો, સત્થા અત્તનો સિતકારણં આચિક્ખન્તો એકં દહરભિક્ખુનિં દસ્સેત્વા એવમાહ – ''ભિક્ખવે, યં એકં દહરં યોબ્બનપ્પત્તં કુમારિં કાસાયવત્થં અનગારિયં ઉપેતં પબ્બજિત્વા ઇમસ્મિં સાસને ચરન્તિં અદ્દસાથ પસ્સથ, સા તદા 'વિસપીતેન સલ્લેન નાગરાજં વિજ્ઝિત્વા વધેહી'''તિ સોનુત્તરસ્સ પેસેતા રાજકઞ્ઞા અહોસિ. તેન ગન્ત્વા

જીવિતક્ખયં પાપિતો અહં તદા સો નાગરાજા અહોસિન્તિ અત્થો. **દેવદત્તો**તિ, ભિક્ખવે, ઇદાનિ દેવદત્તો તદા સો લુદ્દકો અહોસિ.

અનાવસૂરન્તિ ન અવસૂરં, અનત્થઙ્ગતસૂરિયન્તિ અત્થો. **ચિરરત્તસંસિત**ન્તિ ઇતો ચિરરત્તે અનેકવસ્સકોટિમત્થકે સંસિતં સંસરિતં અનુચિણ્ણં. ઇદં વુત્તં હોતિ – આવુસો, ઇતો અનેકવસ્સકોટિમત્થકે સંસરિતમ્પિ પુબ્બણ્હે કતં તં દિવસમેવ સાયન્હે સરન્તો વિય અત્તનો ચરિતવસેન ઉચ્ચત્તા તાય રાજધીતાય ચ સોનુત્તરસ્સ ચ ચરિતવસેન નીચત્તા ઉચ્ચાનીચં ચરિતં ઇદં પુરાણં રાગાદીનં દરાનં વિગતતાય વીતદ્દરો, ઞાતિધનસોકાદીનં અભાવેન વીતસોકો, રાગસલ્લાદીનં વિગતત્તા વિસલ્લો અત્તનાવ જાનિત્વા બુદ્ધો અભાસીતિ. **અહં વો**તિ એત્થ **વો**તિ નિપાતમત્તં, ભિક્ખવે, અહં તેન કાલેન તત્થ છદ્દન્તદહે અહોસિન્તિ અત્થો. **નાગરાજા**તિ હોન્તો ચ પન ન અઞ્ઞો કોચિ તદા હોમિ, અથ ખો નાગરાજા હોમીતિ અત્થો. **એવં ચારેથા**તિ તુમ્હે તં જાતકં એવં ધારેથ ઉગ્ગણ્હાથ પરિયાપુણાથાતિ.

ઇમઞ્ચ પન ધમ્મદેસનં સુત્વા બહૂ સોતાપન્નાદયો અહેસું. સા પન ભિક્ખુની પચ્છા વિપસ્સિત્વા અરહત્તં પત્તાતિ.

છદ્દન્તજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૫૧૫] ૫. સમ્ભવજાતકવણ્ણના

રજ્જઞ્ચ પટિપન્નાસ્માતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપારમિં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ **મહાઉમઙ્ગજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

અતીતે પન કુરુરટ્ઠે ઇન્દપત્થનગરે ધનઞ્ચયકોરબ્યો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સુચિરતો નામ બ્રાહ્મણો પુરોહિતો અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. રાજા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો ધમ્મેન રજ્જમનુસાસિ. સો એકદિવસં ધમ્મયાગં નામ પઞ્હં અભિસઙ્ખરિત્વા સુચિરતં નામ બ્રાહ્મણં પુરોહિતં આસને નિસીદાપેત્વા સક્કારં કત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તો ચતસ્સો ગાથાયો અભાસિ –

૧૩૮.‘‘રજ્જઞ્ચ પટિપન્નાસ્મ, આધિપચ્ચં સુચીરત;
મહત્તં પત્તુમિચ્છામિ, વિજેતું પથવિં ઇમં.

૧૩૯.‘‘ધમ્મેન નો અધમ્મેન, અધમ્મો મે ન રુચ્ચતિ;
કિચ્ચોવ ધમ્મો ચરિતો, રઞ્ઞો હોતિ સુચીરત.

૧૪૦.‘‘ઇધ ચેવાનિન્દિતા યેન, પેચ્ચ યેન અનિન્દિતા;
યસં દેવમનુસ્સેસુ, યેન પપ્પોમુ બ્રાહ્મણ.

૧૪૧.‘‘યોહં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, કત્તુમિચ્છામિ બ્રાહ્મણ;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, બ્રાહ્મણક્ખાહિ પુચ્છિતો’’તિ.

તત્થ **રજ્જન્તિ**, આચરિય, મયં ઇમસ્મિં સત્તયોજનિકે ઇન્દપત્થનગરે રજ્જઞ્ચ, તિયોજનસતિકે કુરુરટ્ઠે ઇસ્સરભાવસઙ્ખાતં આધિપચ્ચઞ્ચ. **પટિપન્નાસ્મા**તિ અધિગતા ભવામ. **મહત્તન્તિ** ઇદાનિ મહન્તભાવં. **પત્તુમિચ્છામિ વિજેતુન્તિ** ઇમં પથવિં ધમ્મેન અભિભવિતું અજ્ઝોત્થરિતું ઇચ્છામિ. **કિચ્ચોવા**તિ અવસેસજનેહિ રઞ્ઞો ચરિતો ધમ્મો કિચ્ચો કરણીયતરો. રાજાનુવત્તકો હિ લોકો, સો તસ્મિં ધમ્મિકે સબ્બોપિ ધમ્મિકો હોતિ. તસ્મા એસ ધમ્મો નામ રઞ્ઞોવ કિચ્ચોતિ.

ઇધ ચેવાનિન્દિતાતિ યેન મયં ઇધલોકે પરલોકે ચ અનિન્દિતા. **યેન પપ્પોમૂ**તિ યેન મયં નિરયાદીસુ અનિબ્બત્તિત્વા દેવેસુ ચ મનુસ્સેસુ ચ યસં ઇસ્સરિયં સોભગ્ગં પાપુણેય્યામ, તં નો કારણં કથેહીતિ . **યોહ**ન્તિ, બ્રાહ્મણ, યો અહં ફલવિપાકસઙ્ખાતં અત્થઞ્ચ તસ્સ અત્થસ્સ હેતુભૂતં ધમ્મઞ્ચ કત્તું સમાદાય વત્તિતું ઉપ્પાદેતુઞ્ચ ઇચ્છામિ. **તં ત્વન્તિ** તસ્સ મય્હં ત્વં સુખેનેવ નિબ્બાનગામિમગ્ગં આરુય્હ અપટિસન્ધિકભાવં પત્થેન્તસ્સ તં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતો અક્ખાહિ, પાકટં કત્વા કથેહીતિ બ્રાહ્મણં ધમ્મયાગપઞ્હં પુચ્છિ.

અયં પન પઞ્હો ગમ્ભીરો બુદ્ધવિસયો, સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધમેવ તં પુચ્છિતું યુત્તં, તસ્મિં અસતિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપરિયેસકં બોધિસત્તન્તિ. સુચિરતો પન અત્તનો અબોધિસત્તતાય પઞ્હં કથેતું નાસક્ખિ, અસક્કોન્તો ચ પણ્ડિતમાનં અકત્વા અત્તનો અસમત્થભાવં કથેન્તો ગાથમાહ –

૧૪૨.''નાઞ્ઞત્ર વિધુરા રાજ, એતદક્ખાતુમરહતિ;
યં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, કત્તુમિચ્છસિ ખત્તિયા''તિ.

તસ્સત્થો – અવિસયો એસ, મહારાજ, પઞ્હો માદિસાનં. અહઞ્હિ નેવસ્સ આદિં, ન પરિયોસાનં પસ્સામિ, અન્ધકારં પવિટ્ઠો વિય હોમિ. બારાણસિરઞ્ઞો પન પુરોહિતો વિધુરો નામ બ્રાહ્મણો અત્થિ, સો એતં આચિક્ખેય્ય, તં ઠપેત્વા યં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ કત્તુમિચ્છસિ, એતં અક્ખાતું ન અઞ્ઞો અરહતીતિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, ખિપ્પં તસ્સ સન્તિકં ગચ્છાહી''તિ પણ્ણાકારં દત્વા તં પેસેતુકામો હુત્વા ગાથમાહ –

૧૪૩.''એહિ ખો પહિતો ગચ્છ, વિધુરસ્સ ઉપન્તિકં;
નિક્ખઞ્ચિમં સુવણ્ણસ્સ, હરં ગચ્છ સુચીરત;
અભિહારં ઇમં દજ્જા, અત્થધમ્માનુસિટ્ઠિયા''તિ.

તત્થ **ઉપન્તિક**ન્તિ સન્તિકં. **નિક્ખન્તિ** પઞ્ચસુવણ્ણો એકો નિક્ખો. અયં પન રત્તસુવણ્ણસ્સ નિક્ખસહસ્સં દત્વા એવમાહ. **ઇમં દજ્જા**તિ તેન ઇમસ્મિં ધમ્મયાગપઞ્હે કથિતે તસ્સ અત્થધમ્માનુસિટ્ઠિયા અભિહારપૂજં કરોન્તો ઇમં નિક્ખસહસ્સં દદેય્યાસીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા પઞ્હવિસ્સજ્જનસ્સ લિખનત્થાય સતસહસ્સગ્ઘનકં સુવણ્ણપટ્ટઞ્ચ ગમનત્થાય યાનં, પરિવારત્થાય બલકાયં, તઞ્ચ પણ્ણાકારં દત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉય્યોજેસિ. સો પન ઇન્દપત્થનગરા નિક્ખમિત્વા ઉજુકમેવ બારાણસિં અગન્ત્વા યત્થ યત્થ પણ્ડિતા વસન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ ઠાનાનિ ઉપસઙ્કમિત્વા સકલજમ્બુદીપે પઞ્હસ્સ વિસ્સજ્જેતારં અલભિત્વા અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા એકસ્મિં ઠાને નિવાસં ગહેત્વા કતિપયેહિ જનેહિ

સદ્ધિં પાતરાસભુઞ્જનવેલાય વિધુરસ્સ નિવેસનં ગન્ત્વા આગતભાવં આરોચાપેત્વા તેન પક્કોસાપિતો તં સકે ઘરે ભુઞ્જમાનં અદ્દસ. તમત્થં આવિકરોન્તો સત્થા સત્તમં ગાથમાહ –

૧૪૪.''સ્વાધિપ્પાગા ભારદ્વાજો, વિધુરસ્સ ઉપન્તિકં;
તમદ્દસ મહાબ્રહ્મા, અસમાનં સકે ઘરે''તિ.

તત્થ **સ્વાધિપ્પાગા**તિ સો ભારદ્વાજગોત્તો સુચિરતો અધિપ્પાગા, ગતોતિ અત્થો. **મહાબ્રહ્મા**તિ મહાબ્રાહ્મણો. **અસમાન**ન્તિ ભુઞ્જમાનં.

સો પન તસ્સ બાલસહાયકો એકાચરિયકુલે ઉગ્ગહિતસિપ્પો, તસ્મા તેન સદ્ધિં એકતો ભુઞ્જિત્વા ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને સુખનિસિન્નો ''સમ્મ કિમત્થં આગતોસી''તિ પુટ્ઠો આગમનકારણં આચિક્ખન્તો અટ્ઠમં ગાથમાહ –

૧૪૫.''રઞ્ઞોહં પહિતો દૂતો, કોરબ્યસ્સ યસસ્સિનો;
'અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છેસિ', ઇચ્ચબ્રવિ યુધિટ્ઠિલો;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, વિધુરક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

તત્થ **રઞ્ઞોહ**ન્તિ અહં રઞ્ઞો કોરબ્યસ્સ યસસ્સિનો દૂતો. **પહિતો**તિ તેન પેસિતો ઇધાગમિં. **પુચ્છેસી**તિ સો યુધિટ્ઠિલગોત્તો ધનઞ્ચયરાજા મં ધમ્મયાગપઞ્હં નામ પુચ્છિ, અહં કથેતું અસક્કોન્તો ''ત્વં સક્ખિસ્સસી''તિ ઞત્વા તસ્સ આરોચેસિં, સો ચ પણ્ણાકારં દત્વા પઞ્હપુચ્છનત્થાય મં તવ સન્તિકં પેસેન્તો ''વિધુરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઇમસ્સ પઞ્હસ્સ અત્થઞ્ચ પાળિધમ્મઞ્ચ પુચ્છેય્યાસી''તિ અબ્રવિ. ''તં ત્વં ઇદાનિ મયા પુચ્છિતો અક્ખાહી''તિ.

તદા પન સો બ્રાહ્મણો ''મહાજનસ્સ ચિત્તં ગણ્હિસ્સામી''તિ ગઙ્ગં પિદહન્તો વિય વિનિચ્છયં વિચારેતિ. તસ્સ પઞ્હવિસ્સજ્જને ઓકાસો નત્થિ. સો તમત્થં આચિક્ખન્તો નવમં ગાથમાહ –

૧૪૬.''ગઙ્ગં મે પિદહિસ્સન્તિ, ન તં સક્કોમિ બ્રાહ્મણ;
અપિધેતું મહાસિન્ધું, તં કથં સો ભવિસ્સતિ;
ન તે સક્કોમિ અક્ખાતું, અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતો''તિ.

તસ્સત્થો – બ્રાહ્મણ, મય્હં ''મહાજનસ્સ નાનાચિત્તગતિસઙ્ખાતં ગઙ્ગં પિદહિસ્સ''ન્તિ બ્યાપારો ઉપ્પન્નો, તમહં મહાસિન્ધું અપિધેતું ન સક્કોમિ, તસ્મા કથં સો ઓકાસો ભવિસ્સતિ, યસ્મા તે અહં પઞ્હં વિસ્સજ્જેય્યં. ઇતિ ચિત્તેકગ્ગતઞ્ચેવ ઓકાસઞ્ચ અલભન્તો ન તે સક્કોમિ અક્ખાતું અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતોતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''પુત્તો મે પણ્ડિતો મયા ઞાણવન્તતરો, સો તે બ્યાકરિસ્સતિ, તસ્સ સન્તિકં ગચ્છાહી''તિ વત્વા દસમં ગાથમાહ –

૧૪૭.''ભદ્રકારો ચ મે પુત્તો, ઓરસો મમ અત્રજો;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, ગન્ત્વા પુચ્છસ્સુ બ્રાહ્મણા''તિ.

તત્થ **ઓરસો**તિ ઉરે સંવડ્ઢો. **અત્રજો**તિ અત્તના જાતોતિ.

તં સુત્વા સુચિરતો વિધુરસ્સ ઘરા નિક્ખમિત્વા ભદ્રકારસ્સ ભુત્તપાતરાસસ્સ અત્તનો પરિસમજ્ઝે નિસિન્નકાલે નિવેસનં અગમાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા એકાદસમં ગાથમાહ –

૧૪૮.''સ્વાધિપ્પાગા ભારદ્વાજો, ભદ્રકારસ્સુપન્તિકં;
તમદ્દસ મહાબ્રહ્મા, નિસિન્નં સમ્હિ વેસ્મની''તિ.

તત્થ **વેસ્મની**તિ ઘરે.

સો તત્થ ગન્ત્વા ભદ્રકારમાણવેન કતાસનાભિહારસક્કારો નિસીદિત્વા આગમનકારણં પુટ્ઠો દ્વાદસમં ગાથમાહ –

૧૪૯.''રઞ્ઞોહં પહિતો દૂતો, કોરબ્યસ્સ યસસ્સિનો;
'અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છેસિ', ઇચ્ચબ્રવિ યુધિટ્ઠિલો;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, ભદ્રકાર પબ્રૂહિ મે''તિ.

અથ નં ભદ્રકારો, ''તાત, અહં ઇમેસુ દિવસેસુ પરદારિકકમ્મે અભિનિવિટ્ઠો, ચિત્તં મે બ્યાકુલં, તેન ત્યાહં વિસ્સજ્જેતું ન સક્ખિસ્સામિ, મય્હં પન કનિટ્ઠો સઞ્ચયકુમારો નામ મયા અતિવિય ઞાણવન્તતરો, તં પુચ્છ, સો તે પઞ્હં વિસ્સજ્જેસ્સતી''તિ તસ્સ સન્તિકં પેસેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૫૦.''મંસકાજં અવહાય, ગોધં અનુપતામહં;
ન તે સક્કોમિ અક્ખાતું, અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતો.

૧૫૧.''સઞ્ચયો નામ મે ભાતા, કનિટ્ઠો મે સુચીરત;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, ગન્ત્વા પુચ્છસ્સુ બ્રાહ્મણા''તિ.

તત્થ **મંસકાજ**ન્તિ યથા નામ પુરિસો થૂલમિગમંસં કાજેનાદાય ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ગોધપોતકં દિસ્વા મંસકાજં છડ્ડેત્વા તં અનુબન્ધેય્ય, એવમેવ અત્તનો ઘરે વસવત્તિનિં ભરિયં છડ્ડેત્વા પરસ્સ રક્ખિતગોપિતં ઇત્થિં અનુબન્ધન્તો હોમીતિ દીપેન્તો એવમાહાતિ.

સો તસ્મિં ખણે સઞ્ચયસ્સ નિવેસનં ગન્ત્વા તેન કતસક્કારો આગમનકારણં પુટ્ઠો આચિક્ખિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૫૨.''સ્વાધિપ્પાગા ભારદ્વાજો, સઞ્ચયસ્સ ઉપન્તિકં;
તમદ્દસ મહાબ્રહ્મા, નિસિન્નં સમ્હિ વેસ્મનિ.

૧૫૩.''રઞ્ઞોહં પહિતો દૂતો, કોરબ્યસ્સ યસસ્સિનો;
'અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છેસિ', ઇચ્ચબ્રવિ યુધિટ્ઠિલો;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, સઞ્ચયક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

સઞ્ચયકુમારો પન તદા પરદારમેવ સેવતિ. અથસ્સ સો ‘‘અહં, તાત, પરદારં સેવામિ, સેવન્તો ચ પન ગઙ્ગં ઓતરિત્વા પરતીરં ગચ્છામિ, તં મં સાયઞ્ચ પાતો ચ નદિં તરન્તં મચ્ચુ ગિલતિ નામ, તેન ચિત્તં મે બ્યાકુલં, ન ત્યાહં આચિક્ખિતું સક્ખિસ્સામિ, કનિટ્ઠો પન મે સમ્ભવકુમારો નામ અત્થિ જાતિયા સત્તવસ્સિકો, મયા સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેનાધિકઞાણતરો, સો તે આચિક્ખિસ્સતિ, ગચ્છ તં પુચ્છાહી’’તિ આહ. ઇમમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૫૪.‘‘સદા મં ગિલતે મચ્ચુ, સાયં પાતો સુચીરત;
ન તે સક્કોમિ અક્ખાતું, અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતો.

૧૫૫.‘‘સમ્ભવો નામ મે ભાતા, કનિટ્ઠો મે સુચીરત;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, ગન્ત્વા પુચ્છસ્સુ બ્રાહ્મણા’’તિ.

તં સુત્વા સુચિરતો ‘‘અયં પઞ્હો ઇમસ્મિં લોકે અબ્ભુતો ભવિસ્સતિ, ઇમં પઞ્હં વિસ્સજ્જેતું સમત્થો નામ નત્થિ મઞ્ઞે’’તિ ચિન્તેત્વા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૫૬.‘‘અબ્ભુતો વત ભો ધમ્મો, નાયં અસ્માક રુચ્ચતિ;
તયો જના પિતાપુત્તા, તે સુ પઞ્ઞાય નો વિદૂ.

૧૫૭.‘‘ન તં સક્કોથ અક્ખાતું, અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતા;
કથં નુ દહરો જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છિતો’’તિ.

તત્થ **નાયન્તિ** અયં પઞ્હધમ્મો અબ્ભુતો, ઇમં કથેતું સમત્થેન નામ ન ભવિતબ્બં, તસ્મા યં ત્વં ‘‘કુમારો કથેસ્સતી’’તિ વદતિ, નાયં અસ્માકં રુચ્ચતિ. **તે સૂ**તિ એત્થ **સુ**-કારો નિપાતમત્તં. **પિતા**તિ વિધુરો પણ્ડિતો, પુત્તા ભદ્રકારો સઞ્ચયો ચાતિ તેપિ તયો પિતાપુત્તા પઞ્ઞાય ઇમં ધમ્મં નો વિદૂ, ન વિજાનન્તિ, અઞ્ઞો કો જાનિસ્સતીતિ અત્થો. **ન તન્તિ** તુમ્હે તયો જના પુચ્છિતા એતં અક્ખાતું ન સક્કોથ, દહરો સત્તવસ્સિકો કુમારો પુચ્છિતો કથં નુ જઞ્ઞા, કેન કારણેન જાનિતું સક્ખિસ્સતીતિ અત્થો.

તં સુત્વા સઞ્ચયકુમારો, ‘‘તાત, સમ્ભવકુમારં ‘દહરો’તિ મા ઉઞ્ઞાસિ, સચેપિ પઞ્હવિસ્સજ્જનેનાત્થિકો, ગચ્છ નં પુચ્છા’’તિ અત્થદીપનાહિ ઉપમાહિ કુમારસ્સ વણ્ણં પકાસેન્તો દ્વાદસ ગાથા અભાસિ –

૧૫૮.‘‘મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણ.

૧૫૯.‘‘યથાપિ ચન્દો વિમલો, ગચ્છં આકાસધાતુયા;
સબ્બે તારાગણે લોકે, આભાય અતિરોચતિ.

૧૬૦.‘‘એવમ્પિ દહરૂપેતો, પઞ્ઞાયોગેન સમ્ભવો;
મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણ.

૧૬૧.“યથાપિ રમ્મકો માસો, ગિમ્હાનં હોતિ બ્રાહ્મણ;
અતેવઞ્ઞેહિ માસેહિ, દુમપુપ્ફેહિ સોભતિ.

૧૬૨.“એવમ્પિ દહરૂપેતો, પઞ્ઞાયોગેન સમ્ભવો;
મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણ.

૧૬૩.“યથાપિ હિમવા બ્રહ્મે, પબ્બતો ગન્ધમાદનો;
નાનારુક્ખેહિ સઞ્છન્નો, મહાભૂતગણાલયો;
ઓસધેહિ ચ દિબ્બેહિ, દિસા ભાતિ પવાતિ ચ.

૧૬૪.“એવમ્પિ દહરૂપેતો, પઞ્ઞાયોગેન સમ્ભવો;
મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણ.

૧૬૫.“યથાપિ પાવકો બ્રહ્મે, અચ્ચિમાલી યસસ્સિમા;
જલમાનો વને ગચ્છે, અનલો કણ્હવત્તની.

૧૬૬.“ઘતાસનો ધૂમકેતુ, ઉત્તમાહેવનન્દહો;
નિસીથે પબ્બતગ્ગસ્મિં, પહૂતેધો વિરોચતિ.

૧૬૭.“એવમ્પિ દહરૂપેતો, પઞ્ઞાયોગેન સમ્ભવો;
મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણ.

૧૬૮.“જવેન ભદ્રં જાનન્તિ, બલિબદ્દઞ્ચ વાહિયે;
દોહેન ધેનું જાનન્તિ, ભાસમાનઞ્ચ પણ્ડિતં.

૧૬૯.“એવમ્પિ દહરૂપેતો, પઞ્ઞાયોગેન સમ્ભવો;
મા નં દહરોતિ ઉઞ્ઞાસિ, અપુચ્છિત્વાન સમ્ભવં;
પુચ્છિત્વા સમ્ભવં જઞ્ઞા, અત્થં ધમ્મઞ્ચ બ્રાહ્મણા”તિ.

તત્થ **જઞ્ઞા**તિ જાનિસ્સસિ. **ચન્દો**તિ પુણ્ણચન્દો. **વિમલો**તિ અબ્ભાદિમલવિરહિતો. **એવમ્પિ દહરૂપેતો**તિ એવં સમ્ભવકુમારો દહરભાવેન ઉપેતોપિ પઞ્ઞાયોગેન સકલજમ્બુદીપતલે અવસેસે પણ્ડિતે અતિક્કમિત્વા વિરોચતિ. **રમ્મકો**તિ ચિત્તમાસો. **અતેવઞ્ઞેહી**તિ અતિવિય અઞ્ઞેહિ એકાદસહિ માસેહિ. **એવન્તિ** એવં સમ્ભવોપિ પઞ્ઞાયોગેન સોભતિ. **હિમવા**તિ હિમપાતસમયે હિમયુત્તોતિ હિમવા, ગિમ્હકાલે હિમં વમતીતિ હિમવા. સમ્પત્તં જનં ગન્ધેન મદયતીતિ **ગન્ધમાદનો. મહાભૂતગણાલયો**તિ દેવગણાનં નિવાસો. **દિસા ભાતી**તિ સબ્બદિસા એકોભાસા વિય કરોતિ. **પવાતી**તિ ગન્ધેન સબ્બદિસા વાયતિ. **એવન્તિ** એવં સમ્ભવોપિ પઞ્ઞાયોગેન સબ્બદિસા ભાતિ ચેવ પવાતિ ચ.

યસસ્સિમાતિ તેજસમ્પત્તિયા યસસ્સિમા. **અચ્ચિમાલી**તિ અચ્ચીહિ યુત્તો. **જલમાનો વને ગચ્છે**તિ ગચ્છસઙ્ખાતે મહાવને જલન્તો ચરતિ. **અનલો**તિ અતિત્તો. ગતમગ્ગસ્સ કણ્હભાવેન **કણ્હવત્તની**. યઞ્ઞે આહુતિવસેન આહુતં ઘતં અસ્નાતીતિ **ઘતાસનો**. ધૂમો કેતુકિચ્ચં અસ્સ સાધેતીતિ **ધૂમકેતુ**. **ઉત્તમાહેવનન્દહો**તિ અહેવનં વુચ્ચતિ વનસણ્ડો, ઉત્તમં વનસણ્ડં દહતીતિ અત્થો. **નિસીથે**તિ રત્તિભાગે. **પબ્બતગ્ગસ્મિ**ન્તિ પબ્બતસિખરે. **પહૂતેધો**તિ પહૂતઇન્ધનો. **વિરોચતી**તિ સબ્બદિસાસુ ઓભાસતિ. **એવ**ન્તિ એવં મમ કનિટ્ઠો સમ્ભવકુમારો દહરોપિ પઞ્ઞાયોગેન વિરોચતિ. **ભદ્ર**ન્તિ ભદ્રં અસ્સાજાનીયં જવસમ્પત્તિયા જાનન્તિ, ન સરીરેન. **વાહિયે**તિ વહિતબ્બભારે સતિ ભારવહતાય ''અહં ઉત્તમો''તિ બલિબદ્દં જાનન્તિ. **દોહેના**તિ દોહસમ્પત્તિયા ધેનું ''સુખીરા''તિ જાનન્તિ. **ભાસમાન**ન્તિ એત્થ ''નાભાસમાનં જાનન્તિ, મિસ્સં બાલેહિ પણ્ડિત''ન્તિ સુત્તં (સં॰ નિ॰ ૨.૨૪૧) આહરિતબ્બં.

સુચિરતો એવં તસ્મિં સમ્ભવં વણ્ણેન્તે ''પઞ્હં પુચ્છિત્વા જાનિસ્સામી''તિ ''કહં પન તે કુમાર કનિટ્ઠો''તિ પુચ્છિ. અથસ્સ સો સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા હત્થં પસારેત્વા ''યો એસ પાસાદદ્વારે અન્તરવીથિયા કુમારકેહિ સદ્ધિં સુવણ્ણવણ્ણો કીળતિ, અયં મમ કનિટ્ઠો, ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુચ્છ, બુદ્ધલીળાય તે પઞ્હં કથેસ્સતી''તિ આહ. સુચિરતો તસ્સ વચનં સુત્વા પાસાદા ઓરુય્હ કુમારસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. કાય વેલાયાતિ? કુમારસ્સ નિવત્થસાટકં મોચેત્વા ખન્ધે ખિપિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પંસું ગહેત્વા ઠિતવેલાય. તમત્થં આવિકરોન્તો સત્થા ગાથમાહ –

૧૭૦.''સ્વાધિપ્પાગા ભારદ્વાજો, સમ્ભવસ્સ ઉપન્તિકં;
તમદ્દસ મહાબ્રહ્મા, કીળમાનં બહીપુરે''તિ.

તત્થ **બહીપુરે**તિ બહિનિવેસને.

મહાસત્તોપિ બ્રાહ્મણં આગન્ત્વા પુરતો ઠિતં દિસ્વા ''તાત, કેનત્થેનાગતોસી''તિ પુચ્છિત્વા, ''તાત, કુમાર અહં જમ્બુદીપતલે આહિણ્ડન્તો મયા પુચ્છિતં પઞ્હં કથેતું સમત્થં અલભિત્વા તવ સન્તિકં આગતોમ્હી''તિ વુત્તે ''સકલજમ્બુદીપે કિર અવિનિચ્છિતો પઞ્હો મમ સન્તિકં આગતો, અહં ઞાણેન મહલ્લકો''તિ હિરોત્તપ્પં પટિલભિત્વા હત્થગતં પંસું છડ્ડેત્વા ખન્ધતો સાટકં આદાય નિવાસેત્વા ''પુચ્છ, બ્રાહ્મણ, બુદ્ધલીળાય તે કથેસ્સામી''તિ સબ્બઞ્ઞુપવારણં પવારેસિ. તતો બ્રાહ્મણો –

૧૭૧.''રઞ્ઞોહં પહિતો દૂતો, કોરબ્યસ્સ યસસ્સિનો;
'અત્થં ધમ્મઞ્ચ પુચ્છેસિ', ઇચ્ચબ્રવિ યુધિટ્ઠિલો;
તં ત્વં અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, સમ્ભવક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ. –

ગાથાય પઞ્હં પુચ્છિ.

તસ્સ અત્થો સમ્ભવપણ્ડિતસ્સ ગગનમજ્ઝે પુણ્ણચન્દો વિય પાકટો અહોસિ.

અથ નં ''તેન હિ સુણોહી''તિ વત્વા ધમ્મયાગપઞ્હં વિસ્સજ્જેન્તો ગાથમાહ –

૧૭૨.''તગ્ઘ તે અહમક્ખિસ્સં, યથાપિ કુસલો તથા;
રાજા ચ ખો તં જાનાતિ, યદિ કાહતિ વા ન વા''તિ.

તસ્સ અન્તરવીથિયં ઠત્વા મધુરસ્સરેન ધમ્મં દેસેન્તસ્સ સદ્દો દ્વાદસયોજનિકં સકલબારાણસિનગરં અવત્થરિ. અથ રાજા ચ ઉપરાજાદયો ચ સબ્બે સન્નિપતિંસુ. મહાસત્તો મહાજનસ્સ મજ્ઝે ધમ્મદેસનં પટ્ઠપેસિ.

તત્થ **તગ્ઘા**તિ એકંસવચનં. **યથાપિ કુસલો**તિ યથા અતિકુસલો સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો આચિક્ખતિ, તથા તે એકંસેનેવ અહમક્ખિસ્સન્તિ અત્થો. **રાજા ચ ખો ત**ન્તિ અહં તં પઞ્હં યથા તુમ્હાકં રાજા જાનિતું સક્કોતિ, તથા કથેસ્સામિ. તતો ઉત્તરિ રાજા એવ તં જાનાતિ, યદિ કરિસ્સતિ વા ન વા કરિસ્સતિ, કરોન્તસ્સ વા અકરોન્તસ્સ વા તસ્સેવેતં ભવિસ્સતિ, મય્હં પન દોસો નત્થીતિ દીપેતિ.

એવં ઇમાય ગાથાય પઞ્હકથનં પટિજાનિત્વા ઇદાનિ ધમ્મયાગપઞ્હં કથેન્તો આહ –

૧૭૩.‘‘અજ્જ સુવેતિ સંસેય્ય, રઞ્ઞા પુટ્ઠો સુચીરત;
મા કત્વા અવસી રાજા, અત્થે જાતે યુધિટ્ઠિલો.

૧૭૪.‘‘અજ્ઝત્તઞ્ઞેવ સંસેય્ય, રઞ્ઞા પુટ્ઠો સુચીરત;
કુમ્મગ્ગં ન નિવેસેય્ય, યથા મૂળ્હો અચેતસો.

૧૭૫.‘‘અત્તાનં નાતિવત્તેય્ય, અધમ્મં ન સમાચરે;
અતિત્થે નપ્પતારેય્ય, અનત્થે ન યુતો સિયા.

૧૭૬.‘‘યો ચ એતાનિ ઠાનાનિ, કત્તું જાનાતિ ખત્તિયો;
સદા સો વડ્ઢતે રાજા, સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા.

૧૭૭.‘‘ઞાતીનઞ્ચ પિયો હોતિ, મિત્તેસુ ચ વિરોચતિ;
કાયસ્સ ભેદા સપ્પઞ્ઞો, સગ્ગં સો ઉપપજ્જતી’’તિ.

તત્થ **સંસેય્યા**તિ કથેય્ય. ઇદં વુત્તં હોતિ – તાત, સુચિરત સચે તુમ્હાકં રઞ્ઞા ‘‘અજ્જ દાનં દેમ, સીલં રક્ખામ, ઉપોસથકમ્મં કરોમા’’તિ કોચિ પુટ્ઠો, ‘‘મહારાજ, અજ્જ તાવ પાણં હનામ, કામે પરિભુઞ્જામ, સુરં પિવામ, કુસલં પન કરિસ્સામ સુવે’’તિ રઞ્ઞો કથેય્ય, તસ્સ અતિમહન્તસ્સપિ અમચ્ચસ્સ વચનં કત્વા તુમ્હાકં રાજા યુધિટ્ઠિલગોત્તો તથારૂપે અત્થે જાતે તં દિવસં પમાદેન વીતિનામેન્તો મા અવસિ, તસ્સ વચનં અકત્વા ઉપ્પન્નં કુસલચિત્તં અપરિહાપેત્વા કુસલપટિસંયુત્તં કમ્મં કરોતુયેવ, ઇદમસ્સ કથેય્યાસીતિ. એવં મહાસત્તો ઇમાય ગાથાય –

‘‘અજ્જેવ કિચ્ચમાતપ્પં, કો જઞ્ઞા મરણં સુવે’’તિ. (મ॰ નિ॰ ૩.૨૭૨) –

ભદ્દેકરત્તસુત્તઞ્ચેવ,

‘‘અપ્પમાદો અમતપદં, પમાદો મચ્ચુનો પદ’’ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૨૧) –

અપ્પમાદોવાદઞ્ચ કથેસિ.

અજ્ઝત્તઞ્એવાતિ , તાત, સુચિરત સમ્ભવપણ્ડિતો તયા ધમ્મયાગપઞ્હે પુચ્છિતે કિં કથેસીતિ રઞ્ઞા પુટ્ઠો સમાનો તુમ્હાકં રઞ્ઞો અજ્ઝત્તઞ્એવ સંસેય્ય, નિયકજ્ઝત્તસઙ્ખાતં ખન્ધપઞ્ચકં હુત્વા અભાવતો અનિચ્ચન્તિ કથેય્યાસિ. એત્તાવતા મહાસત્તો –

> ''સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચાતિ, યદા પઞ્ઞાય પસ્સતિ''. (ધ॰ પ॰ ૨૭૭) –

> ''અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા, ઉપ્પાદવયધમ્મિનો''તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૨૨૧) –

એવં વિભાવિતં અનિચ્ચતં કથેસીતિ.

કુમ્મગ્ગન્તિ, બ્રાહ્મણ, યથા મૂળ્હો અચેતનો અન્ધબાલપુથુજ્જનો દ્વાસટ્ઠિદિટ્ઠિગતસઙ્ખાતં કુમ્મગ્ગં સેવતિ, એવં તવ રાજા તં કુમ્મગ્ગં ન સેવેય્ય, નિય્યાનિકં દસકુસલકમ્મપથમગ્ગમેવ સેવતુ, એવમસ્સ વદેય્યાસીતિ.

અત્તાનન્તિ ઇમં સુગતિયં ઠિતં અત્તભાવં નાતિવત્તેય્ય, યેન કમ્મેન તિસ્સો કુસલસમ્પત્તિયો સબ્બકામસગ્ગે અતિક્કમિત્વા અપાયે નિબ્બત્તન્તિ, તં કમ્મં ન કરેય્યાતિ અત્થો. **અધમ્મ**ન્તિ તિવિધદુચ્ચરિતસઙ્ખાતં અધમ્મં ન સમાચરેય્ય. **અતિત્થે**તિ દ્વાસટ્ઠિદિટ્ઠિસઙ્ખાતે અતિત્થે નપ્પતારેય્ય ન ઓતારેય્ય. ''ન તારેય્યા''તિપિ પાઠો, અત્તનો દિટ્ઠાનુગતિમાપજ્જન્તં જનં ન ઓતારેય્ય. **અનત્થે**તિ અકારણે. **ન યુતો**તિ યુત્તપયુત્તો ન સિયા. બ્રાહ્મણ, યદિ તે રાજા ધમ્મયાગપઞ્હે વત્તિતુકામો, ''ઇમસ્મિં ઓવાદે વત્તતૂ''તિ તસ્સ કથેય્યાસીતિ અયમેત્થ અધિપ્પાયો.

સદાતિ સતતં. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''યો ખત્તિયો એતાનિ કારણાનિ કાતું જાનાતિ, સો રાજા સુક્કપક્ખે ચન્દો વિય સદા વડ્ઢતી''તિ . **વિરોચતી**તિ મિત્તામચ્ચાનં મજ્ઝે અત્તનો સીલાચારઞાણાદીહિ ગુણેહિ સોભતિ વિરોચતીતિ.

એવં મહાસત્તો ગગનતલે ચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય બુદ્ધલીળાય બ્રાહ્મણસ્સ પઞ્હં કથેસિ. મહાજનો નદન્તો સેલેન્તો અપ્ફોટેન્તો સાધુકારસહસ્સાનિ અદાસિ, ચેલુક્ખેપે ચ અઙ્ગુલિફોટે ચ પવત્તેસિ, હત્થપિળન્ધનાદીનિ ખિપિ. એવં ખિત્તધનં કોટિમત્તં અહોસિ. રાજાપિસ્સ તુટ્ઠો મહન્તં યસં અદાસિ. સુચિરતોપિ નિક્ખસહસ્સેન પૂજં કત્વા સુવણ્ણપટ્ટે જાતિહિઙ્ગુલકેન પઞ્હવિસ્સજ્જનં લિખિત્વા ઇન્દપત્થનગરં ગન્ત્વા રઞ્ઞો ધમ્મયાગપઞ્હં કથેસિ. રાજા તસ્મિં ધમ્મે વત્તિત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાપઞ્ઞોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા ધનઞ્ચયરાજા આનન્દો અહોસિ, સુચિરતો અનુરુદ્ધો, વિધુરો કસ્સપો, ભદ્રકારો મોગ્ગલ્લાનો, સઞ્ચયમાણવો સારિપુત્તો, સમ્ભવપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સમ્ભવજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૫૧૬] ૬. મહાકપિજાતકવણ્ણના

બારાણસ્યં અહૂ રાજાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ સિલાપવિજ્ઝનં આરબ્ભ કથેસિ. તેન હિ ધનુગ્ગહે પયોજેત્વા અપરભાગે સિલાય પવિદ્ધાય ભિક્ખૂહિ દેવદત્તસ્સ અવણ્ણે કથિતે સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મય્હં સિલં પવિજ્ઝિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે કાસિકગામકે એકો કસ્સકબ્રાહ્મણો ખેત્તં કસિત્વા ગોણે વિસ્સજ્જેત્વા કુદ્દાલકમ્મં કાતું આરભિ. ગોણા એકસ્મિં ગચ્છે પણ્ણાનિ ખાદન્તા અનુક્કમેન અટવિં પવિસિત્વા પલાયિંસુ. સો વેલં સલ્લક્ખેત્વા કુદ્દાલં ઠપેત્વા ગોણે ઓલોકેન્તો અદિસ્વા દોમનસ્સપ્પત્તો તે પરિયેસન્તો અન્તોઅટવિં પવિસિત્વા આહિણ્ડન્તો હિમવન્તં પાવિસિ. સો તત્થ દિસામૂળ્હો હુત્વા સત્તાહં નિરાહારો વિચરન્તો એકં તિન્દુકરુક્ખં દિસ્વા અભિરુય્હ ફલાનિ ખાદન્તો તિન્દુકરુક્ખતો પરિગળિત્વા સટ્ઠિહત્થે નરકપપાતે પતિ. તત્રસ્સ દસ દિવસા વીતિવત્તા. તદા બોધિસત્તો કપિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા ફલાફલાનિ ખાદન્તો તં પુરિસં દિસ્વા સિલાય યોગ્ગં કત્વા તં પુરિસં ઉદ્ધરિત્વા સિલાય મત્થકે નિસીદાપેત્વા એવમાહ – ''ભો બ્રાહ્મણ, અહં કિલમામિ, મુહુત્તં નિદ્દાયિસ્સામિ, મં રક્ખાહી''તિ. સો તસ્સ નિદ્દાયન્તસ્સ સિલાય મત્થકં પદાલેસિ. મહાસત્તો તસ્સ તં કમ્મં ઞત્વા ઉપ્પતિત્વા સાખાય નિસીદિત્વા ''ભો પુરિસ, ત્વં ભૂમિયા ગચ્છ, અહં સાખગ્ગેન તુય્હં મગ્ગં આચિક્ખન્તો ગમિસ્સામી''તિ તં પુરિસં અરઞ્ઞતો નીહરિત્વા મગ્ગે ઠપેત્વા પબ્બતપાદમેવ પાવિસિ. સો પુરિસો મહાસત્તે અપરજ્ઝિત્વા કુટ્ઠી હુત્વા દિટ્ઠધમ્મેયેવ મનુસ્સપેતો અહોસિ.

સો સત્ત વસ્સાનિ દુક્ખપીળિતો વિચરન્તો બારાણસિયં મિગાજિનં નામ ઉય્યાનં પવિસિત્વા પાકારન્તરે કદલિપણ્ણં અત્થરિત્વા વેદનાપ્પત્તો નિપજ્જિ. તદા બારાણસિરાજા ઉય્યાનં ગન્ત્વા તત્થ વિચરન્તો તં દિસ્વા ''કોસિ ત્વં, કિં વા કત્વા ઇમં દુક્ખં પત્તો''તિ પુચ્છિ. સોપિસ્સ સબ્બં વિત્થારતો આચિક્ખિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૧૭૮.''બારાણસ્યં અહૂ રાજા, કાસીનં રટ્ઠવડ્ઢનો;
મિત્તામચ્ચપરિબ્યૂળ્હો, અગમાસિ મિગાજિનં.

૧૭૯.''તત્થ બ્રાહ્મણમદ્દક્ખિ, સેતં ચિત્રં કિલાસિનં;
વિદ્ધસ્તં કોવિળારંવ, કિસં ધમનિસન્થતં.

૧૮૦.''પરમકારુઞ્ઞતં પત્તં, દિસ્વા કિચ્છગતં નરં;
અવચ બ્યમ્હિતો રાજા, યક્ખાનં કતમો નુસિ.

૧૮૧.''હત્થપાદા ચ તે સેતા, તતો સેततરં સિરો;
ગત્તં કમ્માસવણ્ણં તે, કિલાસબહુલો ચસિ.

૧૮૨.''વટ્ટનાવળિસઙ્કાસા , પિટ્ઠિ તે નિન્નતુન્નતા;
કાળપબ્બાવ તે અઙ્ગા, નાઞ્ઞં પસ્સામિ એદિસં.

૧૮૩.''ઉગ્ઘટ્ટપાદો તસિતો, કિસો ધમનિસન્થતો;
છાતો આતત્તરૂપોસિ, કુતોસિ કત્થ ગચ્છતિ.

૧૮૪.''દુદ્દસી અપ્પકારોસિ, દુબ્બણ્ણો ભીમદસ્સનો;
જનેત્તિ યાપિ તે માતા, ન તં ઇચ્છેય્ય પસ્સિતું.

૧૮૫.''કિં કમ્મમકરં પુબ્બે, કં અવજ્ઝં અઘાતયિ;

કિબ્બિસં યં કરિત્વાન, ઇદં દુક્ખં ઉપાગમી’’તિ.

તત્થ **બારાણસ્યન્તિ** બારાણસિયં. **મિત્તામચ્ચપરિબ્યૂળ્હોતિ** મિત્તેહિ ચ દળ્હભત્તીહિ અમચ્ચેહિ ચ પરિવુતો. **મિગાજિનન્તિ** એવંનામકં ઉય્યાનં. **સેતન્તિ** સેતકુટ્ઠેન સેતં કબરકુટ્ઠેન વિચિત્રં પરિભિન્નેન કણ્ડૂયનકિલાસકુટ્ઠેન કિલાસિનં વેદનાપ્પત્તં કદલિપણ્ણે નિપન્નં અદ્દસ. **વિદ્ધસ્તં કોવિળારંવાતિ** વણમુખેહિ પગ્ઘરન્તેન મંસેન વિદ્ધસ્તં પુપ્ફિતકોવિળારસદિસં. **કિસન્તિ** એકચ્ચેસુ પદેસેસુ અટ્ઠિચમ્મમત્તસરીરં સિરાજાલસન્થતં. **બ્યમ્હિતોતિ** ભીતો વિમ્હયમાપન્નો વા. **યક્ખાનન્તિ** યક્ખાનં અન્તરે ત્વં કતરયક્ખો નામાસિ. **વટ્ટનાવળિસઙ્કાસાતિ** પિટ્ઠિકણ્ટકટ્ઠાને આવુનિત્વા ઠપિતાવટ્ટનાવળિસદિસા. **અઙ્ગાતિ** કાળપબ્બવલ્લિસદિસાનિ તે અઙ્ગાનિ. **નાઞ્ઞન્તિ** અઞ્ઞં પુરિસં એદિસં ન પસ્સામિ. **ઉગ્ઘટ્ટપાદોતિ** રજોકિણ્ણપાદો. **આતત્તરૂપોતિ** સુક્ખસરીરો. **દુદ્દસીતિ** દુક્ખેન પસ્સિતબ્બો. **અપ્પકારોસીતિ** સરીરપ્પકારરહિતોસિ, દુસ્સણ્ઠાનોસીતિ અત્થો. **કિં કમ્મમકરન્તિ** ઇતો પુબ્બે કિં કમ્મં અકરં, અકાસીતિ અત્થો. **કિબ્બિસન્તિ** દારુણકમ્મં.

તતો પરં બ્રાહ્મણો આહ –

૧૮૬.‘‘તગ્ઘ તે અહમક્ખિસ્સં, યથાપિ કુસલો તથા;
સચ્ચવાદિઞ્હિ લોકસ્મિં, પસંસન્તીધ પણ્ડિતા.

૧૮૭.‘‘એકો ચરં ગોગવેસો, મૂળ્હો અચ્ચસરિં વને;
અરઞ્ઞે ઇરીણે વિવને, નાનાકુઞ્જરસેવિતે.

૧૮૮.‘‘વાળમિગાનુચરિતે, વિપ્પનટ્ઠોસ્મિ કાનને;
અચરિં તત્થ સત્તાહં, ખુપ્પિપાસસમપ્પિતો.

૧૮૯.‘‘તત્થ તિન્દુકમદ્દક્ખિં, વિસમટ્ઠં બુભુક્ખિતો;
પપાતમભિલમ્બન્તં, સમ્પન્નફલધારિનં.

૧૯૦.‘‘વાતસ્સિતાનિ ભક્ખેસિં, તાનિ રુચ્ચિંસુ મે ભુસં;
અતિત્તો રુક્ખમારૂહિં, તત્થ હેસ્સામિ આસિતો.

૧૯૧.‘‘એકં મે ભક્ખિતં આસિ, દુતિયં અભિપત્થિતં;
તતો સા ભઞ્જથ સાખા, છિન્ના ફરસુના વિય.

૧૯૨.‘‘સોહં સહાવ સાખાહિ, ઉદ્ધંપાદો અવંસિરો;
અપ્પતિટ્ઠે અનાલમ્બે, ગિરિદુગ્ગસ્મિં પાપતં.

૧૯૩.‘‘યસ્મા ચ વારિ ગમ્ભીરં, તસ્મા ન સમપજ્જિસં;
તત્થ સેસિં નિરાનન્દો, અનૂના દસ રત્તિયો.

૧૯૪.‘‘અથેત્થ કપિ માગઞ્છિ, ગોનઙ્ગુલો દરીચરો;

સાખાહિ સાખં વિચરન્તો, ખાદમાનો દુમપ્ફલં.

૧૯૫.“સો મં દિસ્વા કિસં પણ્ડું, કારુઞ્ઞમકરં મયિ;
અમ્ભો કો નામ સો એત્થ, એવં દુક્ખેન અટ્ટિતો.

૧૯૬.“મનુસ્સો અમનુસ્સો વા, અત્તાનં મે પવેદય;
તસ્સઞ્જલિં પણામેત્વા, ઇદં વચનમબ્રવિં.

૧૯૭.“મનુસ્સોહં બ્યસમ્પત્તો, સા મે નત્થિ ઇતો ગતિ;
તં વો વદામિ ભદ્દં વો, ત્વઞ્ચ મે સરણં ભવ.

૧૯૮.“ગરું સિલં ગહેત્વાન, વિચરી પબ્બતે કપિ;
સિલાય યોગ્ગં કત્વાન, નિસભો એતદબ્રવિ.

૧૯૯.“એહિ મે પિટ્ઠિમારુય્હ, ગીવં ગણ્હાહિ બાહુભિ;
અહં તં ઉદ્ધરિસ્સામિ, ગિરિદુગ્ગત વેગસા.

૨૦૦.“તસ્સ તં વચનં સુત્વા, વાનરિન્દસ્સ સિરીમતો;
પિટ્ઠિમારુય્હ ધીરસ્સ, ગીવં બાહાહિ અગ્ગહિં.

૨૦૧.“સો મં તતો સમુટ્ઠાસિ, તેજસ્સી બલવા કપિ;
વિહઞ્ઞમાનો કિચ્છેન, ગિરિદુગ્ગત વેગસા.

૨૦૨.“ઉદ્ધરિત્વાન મં સન્તો, નિસભો એતદબ્રવિ;
ઇઙ્ઘ મં સમ્મ રક્ખસ્સુ, પસુપિસ્સં મુહુત્તકં.

૨૦૩.“સીહા બ્યગ્ઘા ચ દીપી ચ, અચ્છકોકતરચ્છયો;
તે મં પમત્તં હિંસેય્યું, તે ત્વં દિસ્વા નિવારય.

૨૦૪.“એવં મે પરિત્તાતૂન, પસુપી સો મુહુત્તકં;
તદાહં પાપિકં દિટ્ઠિં, પટિલચ્છિં અયોનિસો.

૨૦૫.“ભક્ખો અયં મનુસ્સાનં, યથા ચઞ્ઞે વને મિગા;
યં નૂનિમં વધિત્વાન, છાતો ખાદેય્ય વાનરં.

૨૦૬.“અસિતો ચ ગમિસ્સામિ, મંસમાદાય સમ્બલં;
કન્તારં નિત્થરિસ્સામિ, પાથેય્યં મે ભવિસ્સતિ.

૨૦૭.“તતો સિલં ગહેત્વાન, મત્થકં સન્નિતાળયિં;
મમ ગત્તકિલન્તસ્સ, પહારો દુબ્બલો અહુ.

૨૦૮.“સો ચ વેગેનુદપ્પત્તો, કપિ રુહિરમક્ખિતો;
અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ, રોદન્તો મં ઉદિક્ખતિ.

૨૦૯.“માચ્યો મં કરિ ભદ્દન્તે, ત્વઞ્ચ નામેદિસં કરિ;
ત્વઞ્ચ ખો નામ દીઘાવુ, અઞ્ઞે વારેતુમરહસિ.

૨૧૦.“અહો વત રે પુરિસ, તાવદુક્કરકારક;
એદિસા વિસમા દુગ્ગા, પપાતા ઉદ્ધતો મયા.

૨૧૧.“આનીતો પરલોકાવ, દુબ્ભેય્યં મં અમઞ્ઞથ;
તં તેન પાપકમ્મેન, પાપં પાપેન ચિન્તિતં.

૨૧૨.“મા હેવ ત્વં અધમ્મટ્ઠ, વેદનં કટુકં ફુસિ;
મા હેવ પાપકમ્મં તં, ફલં વેળુંવ તં વધિ.

૨૧૩.“તયિ મે નત્થિ વિસ્સાસો, પાપધમ્મ અસઞ્ઞત;
એહિ મે પિટ્ઠિતો ગચ્છ, દિસ્સમાનોવ સન્તિકે.

૨૧૪.“મુત્તોસિ હત્થા વાળાનં, પત્તોસિ માનુસિં પદં;
એસ મગ્ગો અધમ્મટ્ઠ, તેન ગચ્છ યથાસુખં.

૨૧૫.“ઇદં વત્વા ગિરિચરો, રહદે પક્ખલ્ય મત્થકં;
અસ્સૂનિ સમ્પમજ્જિત્વા, તતો પબ્બતમારુહિ.

૨૧૬.“સોહં તેનાભિસત્તોસ્મિ, પરિળાહેન અટ્ટિતો;
ડય્હમાનેન ગત્તેન, વારિં પાતું ઉપાગમિં.

૨૧૭.“અગ્ગિના વિય સન્તત્તો, રહદો રુહિરમક્ખિતો;
પુબ્બલોહિતસઙ્કાસો, સબ્બો મે સમપજ્જથ.

૨૧૮.“યાવન્તો ઉદબિન્દૂનિ, કાયસ્મિં નિપતિંસુ મે;
તાવન્તો ગણ્ડ જાયેથ, અદ્ધબેલુવસાદિસા.

૨૧૯.“પભિન્ના પગ્ઘરિંસુ મે, કુણપા પુબ્બલોહિતા;
યેન યેનેવ ગચ્છામિ, ગામેસુ નિગમેસુ ચ.

૨૨૦.“દણ્ડહત્થા નિવારેન્તિ, ઇત્થિયો પુરિસા ચ મં;
ઓક્કિતા પૂતિગન્ધેન, માસ્સુ ઓરેન આગમા.

૨૨૧.“એતાદિસં ઇદં દુક્ખં, સત્ત વસ્સાનિ દાનિ મે;

અનુભોમિ સકં કમ્મં, પુબ્બે દુક્કટમત્તનો.

૨૨૨.“તં વો વદામિ ભદ્દન્તે, યાવન્તેત્થ સમાગતા;
મા’સ્સુ મિત્તાન દુબ્ભિત્થો, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો.

૨૨૩.“કુટ્ઠી કિલાસી ભવતિ, યો મિત્તાનિધ દુબ્ભતિ;
કાયસ્સ ભેદા મિત્તદ્દુ, નિરયં સોપપજ્જતી”તિ.

તત્થ **કુસલો**તિ યથા છેકો કુસલો કથેતિ, તથા વો કથેસ્સામિ. **ગોગવેસો**તિ નટ્ઠે ગોણે ગવેસન્તો. **અચ્ચસરિ**ન્તિ મનુસ્સપથં અતિક્કમિત્વા હિમવન્તં પાવિસિં. **અરઞ્ઞે**તિ અરાજકે સુઞ્ઞે. **ઇરીણે**તિ સુક્ખકન્તારે. **વિવને**તિ વિવિત્તે. **વિપ્પનટ્ઠો**તિ મગ્ગમૂળ્હો. **બુભુક્ખિતો**તિ સઞ્જાતબુભુક્ખો છાતજ્ઝત્તો. **પપાતમભિલમ્બન્ત**ન્તિ પપાતાભિમુખં ઓલમ્બન્તં. **સમ્પન્નફલધારિન**ન્તિ મધુરફલધારિનં. **વાતસ્સિતાની**તિ પઠમં તાવ વાતપતિતાનિ ખાદિં. **તત્થ હેસ્સામી**તિ તસ્મિં રુક્ખે સુહિતો ભવિસ્સામીતિ આરુળ્હોમ્હિ. **તતો સા ભઞ્જથ સાખા**તિ તસ્સ અભિપત્થિતસ્સ અત્થાય હત્થે પસારિતે સા મયા અભિરુળ્હા સાખા ફરસુના છિન્ના વિય અભઞ્જથ. **અનાલમ્બે**તિ આલમ્બિતબ્બટ્ઠાનરહિતે. **ગિરિદુગ્ગસ્મિ**ન્તિ ગિરિવિસમે. **સેસિ**ન્તિ સયિતોમ્હિ.

કપિ માગચ્છીતિ કપિ આગચ્છિ. **ગોનઙ્ગુલો**તિ ગુન્નં નઙ્ગુટ્ઠસદિસનઙ્ગુટ્ઠો. “ગોનઙ્ગુટ્ઠો”તિપિ પાઠો. “ગોનઙ્ગુલી”તિપિ પઠન્તિ. **અકરં મયી**તિ અકરા મયિ. **અમ્ભો**તિ, મહારાજ, સો કપિરાજા તસ્મિં નરકપપાતે મમ ઉદકપોથનસદ્દં સુત્વા મં “અમ્ભો”તિ આલપિત્વા “કો નામેસો”તિ પુચ્છિ. **બ્યસમ્પત્તો**તિ બ્યસનં પત્તો, પપાતસ્સ વસં પત્તોતિ વા અત્થો. **ભદ્દં વો**તિ તસ્મા તુમ્હે વદામિ – “ભદ્દં તુમ્હાકં હોતૂ”તિ. **ગરું સિલ**ન્તિ, મહારાજ, સો કપિરાજા મયા એવં વુત્તે “મા ભાયી”તિ મં અસ્સાસેત્વા પઠમં તાવ ગરું સિલં ગહેત્વા યોગ્ગં કરોન્તો પબ્બતે વિચરિ . **નિસભો**તિ પુરિસનિસભો ઉત્તમવાનરિન્દો પબ્બતપપાતે ઠત્વા મં એતદબ્રવીતિ.

બાહુભીતિ દ્વીહિ બાહાહિ મમ ગીવં સુગ્ગહિતં ગણ્હ. **વેગસા**તિ વેગેન. **સિરીમતો**તિ પુઞ્ઞવન્તસ્સ. **અગ્ગહિ**ન્તિ સટ્ઠિહત્થં નરકપપાતં વાતવેગેન ઓતરિત્વા ઉદકપિટ્ઠે ઠિતસ્સ અહં વેગેન પિટ્ઠિમભિરુહિત્વા ઉભોહિ બાહાહિ ગીવં અગ્ગહેસિં. **વિહઞ્ઞમાનો**તિ કિલમન્તો. **કિચ્છેના**તિ દુક્ખેન. **સન્તો**તિ પણ્ડિતો, અથ વા પરિસન્તો કિલન્તો. **રક્ખસ્સૂ**તિ અહં તં ઉદ્ધરન્તો કિલન્તો મુહુત્તં વિસ્સમન્તો પસુપિસ્સં, તસ્મા મં રક્ખાહિ. **યથા ચઞ્ઞે વને મિગા**તિ સીહાદીહિ અઞ્ઞેપિ યે ઇમસ્મિં વને વાળમિગા. પાળિયં પન “અચ્છકોકતરચ્છયો”તિ લિખન્તિ. **પરિત્તાતૂના**તિ, મહારાજ, એવં સો કપિરાજા મં અત્તનો પરિત્તાણં કત્વા મુહુત્તં પસુપિ. **અયોનિસો**તિ અયોનિસોમનસિકારેન. **ભક્ખો**તિ ખાદિતબ્બયુત્તકો. **અસિતો** ધાતો સુહિતો. **સમ્બલ**ન્તિ પાથેય્યં. **મત્થકં સન્નિતાળયિ**ન્તિ તસ્સ વાનરિન્દસ્સ મત્થકં પહરિં. “સન્નિતાળય”ન્તિપિ પાઠો. **દુબ્બલો અહૂ**તિ ન બલવા આસિ, યથાધિપ્પાયં ન અગમાસીતિ.

વેગેનાતિ મયા પહટપાસાણવેગેન. **ઉદપ્પત્તો**તિ ઉટ્ઠિતો. **માચ્યો**તિ તેન મિત્તદુબ્ભિપુરિસેન સિલાય પવિદ્ધાય મહાચમ્મં છિન્દિત્વા ઓલમ્બિ, રુહિરં પગ્ઘરિ. મહાસત્તો વેદનાપ્પત્તો ચિન્તેસિ – “ઇમસ્મિં ઠાને અઞ્ઞો નત્થિ, ઇદં ભયં ઇમં પુરિસં નિસ્સાય ઉપ્પન્ન”ન્તિ. સો મરણભયભીતો ઓલમ્બન્તં ચમ્મબન્ધં હત્થેન ગહેત્વા ઉપ્પતિત્વા સાખં અભિરુય્હ તેન પાપપુરિસેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો “**માચ્યો મ**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **માચ્યો મં કરિ ભદ્દન્તે**તિ મા અકરિ અય્યો મં ભદ્દન્તેતિ તં નિવારેતિ. **ત્વઞ્ચ ખો નામા**તિ ત્વં નામ એવં મયા પપાતા ઉદ્ધટો એદિસં ફરુસકમ્મં

મયિ કરિ, અહો તે અયુત્તં કતન્તિ. **અહો વતાતિ** તં ગરહન્તો એવમાહ. **તાવદુક્કરકારકાતિ** મયિ અપરજ્ઝનેન અતિદુક્કરકમ્મકારક. **પરલોકાવાતિ** પરલોકતો વિય આનીતો. **દુબ્ભેય્યન્તિ** દુબ્ભિતબ્બં વધિતબ્બં. **વેદનં કટુકન્તિ** એવં સન્તેપિ ત્વં અધમ્મક યાદિસં વેદનં અહં ફુસામિ, એદિસં વેદનં કટુકં મા ફુસિ, તં પાપકમ્મં ફલં વેળુવ તં મા વધિ. ઇતિ મં, મહારાજ, સો પિયપુત્તકં વિય અનુકમ્પિ.

અથ નં અહં એતદવોચં – ''અય્ય, મયા કતં દોસં હદયે મા કરિ, મા મં અસપ્પુરિસં એવરૂપે અરઞ્ઞે નાસય, અહં દિસામૂળ્હો મગ્ગં ન જાનામિ, અત્તના કતં કમ્મં મા નાસેથ, જીવિતદાનં મે દેથ, અરઞ્ઞા નીહરિત્વા મનુસ્સપથે ઠપેથા''તિ. એવં વુત્તે સો મયા સદ્ધિં સલ્લપન્તો "**તયિ મે નત્થિ વિસ્સાસો**"તિ આદિમાહ. તત્થ **તયીતિ** ઇતો પટ્ઠાય મય્હં તયિ વિસ્સાસો નત્થિ. **એહીતિ**, ભો પુરિસ, અહં તયા સદ્ધિં મગ્ગેન ન ગમિસ્સામિ, ત્વં પન એહિ મમ પિટ્ઠિતો અવિદૂરે દિસ્સમાનસરીરોવ ગચ્છ, અહં રુક્ખગ્ગેહેવ ગમિસ્સામીતિ. **મુત્તોસીતિ** અથ સો મં, મહારાજ, અરઞ્ઞા નીહરિત્વા, ભો પુરિસ, વાળમિગાનં હત્થા મુત્તોસિ. **પત્તોસિ માનુસિં પદન્તિ** મનુસ્સૂપચારં પત્તો આગતોસિ, એસ તે મગ્ગો, એતેન ગચ્છાતિ આહ.

ગિરિચરોતિ ગિરિચારી વાનરો. **પક્ખલ્યાતિ** ધોવિત્વા. **તેનાભિસત્તોસ્મીતિ** સો અહં, મહારાજ , તેન વાનરેન અભિસત્તો, પાપકમ્મે પરિણતે તેનાભિસત્તોસ્મીતિ મઞ્ઞમાનો એવમાહ. **અટ્ટિતોતિ** ઉપદ્દુતો. **ઉપાગમિન્તિ** એકં રહદં ઉપગતોસ્મિ. **સમપજ્જથાતિ** જાતો, એવરૂપો હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ. **યાવન્તોતિ** યત્તકાનિ. **ગણ્ડ જાયેથાતિ** ગણ્ડા જાયિંસુ. સો કિર પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો ઉદકઞ્જલિં ઉક્ખિપિત્વા થોકં પિવિત્વા સેસં સરીરે સિઞ્ચિ. અથસ્સ તાવદેવ ઉદકબિન્દુગણનાય અટ્ઠબેલુવપક્કપ્પમાણા ગણ્ડા ઉટ્ઠહિંસુ, તસ્મા એવમાહ. **પભિન્નાતિ** તે ગણ્ડા તં દિવસમેવ ભિજ્જિત્વા કુણપા પૂતિગન્ધિકા હુત્વા પુબ્બલોહિતાનિ પગ્ઘરિંસુ. **યેન યેનાતિ** યેન યેન મગ્ગેન. **ઓક્કિતાતિ** પૂતિગન્ધેન ઓકિણ્ણા પરિક્ખિત્તા પરિવારિતા. **માસ્સુ ઓરેન આગમાતિ** દુટ્ઠસત્ત ઓરેન માસ્સુ આગમા, અમ્હાકં સન્તિકં મા આગમીતિ એવં વદન્તા મં નિવારેન્તીતિ અત્થો. **સત્ત વસ્સાનિ દાનિ મેતિ**, મહારાજ, તતો પટ્ઠાય ઇદાનિ સત્ત વસ્સાનિ મમ એત્તકં કાલં સકં કમ્મં અનુભોમિ.

ઇતિ સો અત્તનો મિત્તદુબ્ભિકમ્મં વિત્થારેત્વા, ''મહારાજ, મઞ્ઞેવ ઓલોકેત્વા એવરૂપં કમ્મં ન કેનચિ કત્તબ્બ''ન્તિ વત્વા "**તં વો**"તિઆદિમાહ. તત્થ **તન્તિ** તસ્મા. યસ્મા એવરૂપં કમ્મં એવં દુક્ખવિપાકં, તસ્માતિ અત્થો.

૨૨૩.''કુટ્ઠી કિલાસી ભવતિ, યો મિત્તાનિધ દુબ્ભતિ;
કાયસ્સ ભેદા મિત્તદ્દુ, નિરયં સોપપજ્જતી''તિ. –

અયં અભિસમ્બુદ્ધગાથા. ભિક્ખવે, યો ઇધ લોકે મિત્તાનિ દુબ્ભતિ હિંસતિ, સો એવરૂપો હોતીતિ અત્થો.

તસ્સપિ પુરિસસ્સ રઞ્ઞા સદ્ધિં કથેન્તસ્સેવ પથવી વિવરં અદાસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ ચવિત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તો. રાજા તસ્મિં પથવિં પવિટ્ઠે ઉય્યાના નિક્ખમિત્વા નગરં પવિટ્ઠો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મય્હં સિલં પટિવિજ્ઝિયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મિત્તદુબ્ભી પુરિસો દેવદત્તો અહોસિ, કપિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહાકપિજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૫૧૭] ૭. દકરક્ખસજાતકવણ્ણના

૨૨૪-૨૫૭. સચે વો વુય્હમાનાનન્તિ દકરક્ખસજાતકં. તં સબ્બં મહાઉમઙ્ગજાતકે આવિ ભવિસ્સતીતિ.

દકરક્ખસજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૫૧૮] ૮. પણ્ડરનાગરાજજાતકવણ્ણના

વિકિણ્ણવાચન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મુસાવાદં કત્વા દેવદત્તસ્સ પથવિપ્પવેસનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ભિક્ખૂહિ તસ્સ અવણ્ણે કથિતે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મુસાવાદં કત્વા પથવિં પવિટ્ઠોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે પઞ્ચસતવાણિજા નાવાય સમુદ્દં પક્ખન્દિત્વા સત્તમે દિવસે અતીરદસ્સનિયા નાવાય સમુદ્દપિટ્ઠે ભિન્નાય ઠપેત્વા એકં અવસેસા મચ્છકચ્છપભક્ખા અહેસું, એકો પન વાતવેગેન કરમ્પિયપટ્ટનં નામ પાપુણિ. સો સમુદ્દતો ઉત્તરિત્વા નગ્ગભોગો તસ્મિં પટ્ટનેયેવ ભિક્ખાય ચરિ. તમેનં મનુસ્સા ''અયં સમણો અપ્પિચ્છો સન્તુટ્ઠો''તિ સમ્ભાવેત્વા સક્કારં કરિંસુ. સો ''લદ્ધો મે જીવિકૂપાયો''તિ તેસુ નિવાસનપારુપનં દેન્તેસુપિ ન ઇચ્છિ. તે ''નત્થિ ઇતો ઉત્તરિ અપ્પિચ્છો સમણો''તિ ભિય્યો ભિય્યો પસીદિત્વા તસ્સ અસ્સમપદં કત્વા તત્થ નં નિવાસાપેસું. સો ''કરમ્પિયઅચેલો''તિ પઞ્ઞાયિ. તસ્સ તત્થ વસન્તસ્સ મહાલાભસક્કારો ઉદપાદિ.

એકો નાગરાજાપિસ્સ સુપણ્ણરાજા ચ ઉપટ્ઠાનં આગચ્છન્તિ. તેસુ નાગરાજા નામેન પણ્ડરો નામ. અથેકદિવસં સુપણ્ણરાજા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો એવમાહ – ''ભન્તે, અમ્હાકં ઞાતકા નાગે ગણ્હન્તા બહૂ વિનસ્સન્તિ, એતેસં નાગાનં ગહણનિયામં મયં ન જાનામ, ગુય્હકારણં કિર તેસં અત્થિ, સક્કુણેય્યાથ નુ ખો તુમ્હે એતે પિયાયમાના વિય તં કારણં પુચ્છિતુ''ન્તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સુપણ્ણરાજે વન્દિત્વા પક્કન્તે નાગરાજસ્સ આગતકાલે વન્દિત્વા નિસિન્નં નાગરાજાનં પુચ્છિ – ''નાગરાજ, સુપણ્ણા કિર તુમ્હે ગણ્હન્તા બહૂ વિનસ્સન્તિ, તુમ્હે ગણ્હન્તા કથં ગણ્હિતું ન સક્કોન્તી''તિ. ભન્તે, ઇદં અમ્હાકં ગુય્હં રહસ્સં, મયા ઇમં કથેન્તેન ઞાતિસઙ્ઘસ્સ મરણં આહટં હોતીતિ. કિં પન ત્વં, આવુસો, ''અયં અઞ્ઞસ્સ કથેસ્સતી''તિ એવંસઞ્ઞી હોસિ, નાહં અઞ્ઞસ્સ કથેસ્સામિ, અત્તના પન જાનિતુકામતાય પુચ્છામિ, ત્વં મય્હં સદ્દહિત્વા નિબ્ભયો હુત્વા કથેહીતિ. નાગરાજા ''ન કથેસ્સામિ, ભન્તે''તિ વન્દિત્વા પક્કામિ. પુનદિવસેપિ પુચ્છિ, તથાપિસ્સ ન કથેસિ.

અથ નં તતિયદિવસે આગન્ત્વા નિસિન્નં, ''નાગરાજ, અજ્જ તતિયો દિવસો, મમ પુચ્છન્તસ્સ કિમત્થં ન કથેસી''તિ આહ. ''તુમ્હે અઞ્ઞસ્સ આચિક્ખિસ્સથા''તિ ભયેન, ભન્તેતિ. કસ્સચિ ન કથેસ્સામિ, નિબ્ભયો કથેહીતિ. ''તેન હિ, ભન્તે, અઞ્ઞસ્સ મા કથયિત્થા''તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા, ''ભન્તે, મયં મહન્તે મહન્તે પાસાણે ગિલિત્વા ભારિયા હુત્વા નિપજ્જિત્વા સુપણ્ણાનં આગમનકાલે મુખં નિબ્બાહેત્વા દન્તે વિવરિત્વા સુપણ્ણે ડંસિતું અચ્છામ, તે આગન્ત્વા અમ્હાકં સીસં ગણ્હન્તિ, તેસં અમ્હે ગરુભારે હુત્વા નિપન્ને ઉદ્ધરિતું વાયમન્તાનઞ્ઞેવ ઉદકં ઓત્થરતિ. તે સીદન્તા અન્તોઉદકેયેવ મરન્તિ, ઇમિના કારણેન બહૂ સુપણ્ણા વિનસ્સન્તિ, તેસં અમ્હે ગણ્હન્તાનં કિં સીસેન

ગહિતેન, બાલા નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા અમ્હે હેટ્ઠાસીસકે કત્વા ગહિતં ગોચરં મુખેન છડ્ડાપેત્વા લહુકે કત્વા ગન્તું સક્કોન્તી''તિ સો અત્તનો રહસ્સકારણં તસ્સ દુસ્સીલસ્સ કથેસિ.

અથ તસ્મિં પક્કન્તે સુપણ્ણરાજા આગન્ત્વા કરમ્પિયઅચેલં વન્દિત્વા ''કિં, ભન્તે, પુચ્છિતં તે નાગરાજસ્સ ગુય્હકારણ''ન્તિ આહ. સો ''આમાવુસો''તિ વત્વા સબ્બં તેન કથિતનિયામેનેવ કથેસિ. તં સુત્વા સુપણ્ણો ''નાગરાજેન અયુત્તં કતં, ઞાતીનં નામ નસ્સનનિયામો પરસ્સ ન કથેતબ્બો, હોતુ, અજ્જેવ મયા સુપણ્ણવાતં કત્વા પઠમં એતમેવ ગહેતું વટ્ટતી''તિ સુપણ્ણવાતં કત્વા પણ્ડરનાગરાજાનં નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા હેટ્ઠાસીસં કત્વા ગહિતગોચરં છડ્ડાપેત્વા ઉપ્પતિત્વા આકાસં પક્ખન્દિ. પણ્ડરો આકાસે હેટ્ઠાસીસકં ઓલમ્બન્તો ''મયાવ મમ દુક્ખં આભત''ન્તિ પરિદેવન્તો આહ –

૨૫૮.''વિકિણ્ણવાચં અનિગુય્હમન્તં, અસઞ્ઞતં અપરિચક્ખિતારં;
ભયં તમન્વેતિ સયં અબોધં, નાગં યથા પણ્ડરકં સુપણ્ણો.

૨૫૯.''યો ગુય્હમન્તં પરિરક્ખણેય્યં, મોહા નરો સંસતિ હાસમાનો;
તં ભિન્નમન્તં ભયમન્વેતિ ખિપ્પં, નાગં યથા પણ્ડરકં સુપણ્ણો.

૨૬૦.''નાનુમિત્તો ગરું અત્થં, ગુય્હં વેદિતુમરહતિ;
સુમિત્તો ચ અસમ્બુદ્ધં, સમ્બુદ્ધં વા અનત્થવા.

૨૬૧.''વિસ્સાસમાપજ્જિમહં અચેલં, સમણો અયં સમ્મતો ભાવિતત્તો;
તસ્સાહમક્ખિં વિવરિં ગુય્હમત્થં, અતીતમત્થો કપણં રુદામિ.

૨૬૨.''તસ્સાહં પરમં બ્રહ્મે ગુય્હં, વાચં હિમં નાસક્ખિં સંયમેતું;
તપ્પક્ખતો હિ ભયમાગતં મમં, અતીતમત્થો કપણં રુદામિ.

૨૬૩.''યો વે નરો સુહદં મઞ્ઞમાનો, ગુય્હમત્થં સંસતિ દુક્કુલીને;
દોસા ભયા અથવા રાગરત્તા, પલ્લત્થિતો બાલો અસંસયં સો.

૨૬૪.''તિરોક્ખવાચો અસતં પવિટ્ઠો, યો સઙ્ગતીસુ મુદીરેતિ વાક્યં;
આસીવિસો દુમ્મુખોત્યાહુ તં નરં, આરા આરા સંયમે તાદિસમ્હા.

૨૬૫.''અન્નં પાનં કાસિકચન્દનઞ્ચ, મનાપિત્થિયો માલમુચ્છાદનઞ્ચ;
ઓહાય ગચ્છામસે સબ્બકામે, સુપણ્ણ પાણૂપગતાવ ત્યમ્હા''તિ.

તત્થ **વિકિણ્ણવાચ**ન્તિ પત્થટવચનં. **અનિગુય્હમન્ત**ન્તિ અપ્પટિચ્છન્નમન્તં. **અસઞ્ઞત**ન્તિ કાયદ્વારાદીનિ રક્ખિતું અસક્કોન્તં. **અપરિચક્ખિતાર**ન્તિ ''અયં મયા કથિતમન્તં રક્ખિતું સક્ખિસ્સતિ, ન સક્ખિસ્સતી''તિ પુગ્ગલં ઓલોકેતું ઉપપરિક્ખિતું અસક્કોન્તં. **ભયં તમન્વેતી**તિ તં ઇમેહિ ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં અબોધં દુપ્પઞ્ઞં પુગ્ગલં સયંકતમેવ ભયં અન્વેતિ, યથા મં પણ્ડરકનાગં સુપણ્ણો અન્વાગતોતિ. **સંસતિ હાસમાનો**તિ રક્ખિતું અસમત્થસ્સ પાપપુરિસસ્સ હાસમાનો કથેતિ. **નાનુમિત્તો**તિ અનુવત્તનમત્તેન યો મિત્તો, ન હદયેન, સો ગુય્હં અત્થં

જાનિતું નારહતીતિ પરિદેવતિ. **અસમ્બુદ્ધન્તિ** અસમ્બુદ્ધન્તો અજાનન્તો, અપ્પઞ્ઞોતિ અત્થો. **સમ્બુદ્ધન્તિ** સમ્બુદ્ધન્તો જાનન્તો, સપ્પઞ્ઞોતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''યોપિ સુહદયો મિત્તો વા અમિત્તો વા અપ્પઞ્ઞો સપ્પઞ્ઞોપિ વા યો અનત્થવા અનત્થચરો, સોપિ ગુય્હં વેદિતું નારહતે''તિ.

સમણો અયન્તિ અયં સમણોતિ ચ લોકસમ્મતોતિ ચ ભાવિતત્તોતિ ચ મઞ્ઞમાનો અહં એતસ્મિં વિસ્સાસમાપજ્જિં. **અક્ખિન્તિ** કથેસિં. **અતીતમત્થોતિ** અતીતત્થો, અતિક્કન્તત્થો હુત્વા ઇદાનિ કપણં રુદામીતિ પરિદેવતિ. **તસ્સાતિ** તસ્સ અચેલકસ્સ. **બ્રહ્મેતિ** સુપણ્ણં આલપતિ. **સંયમેતુન્તિ** ઇમં ગુય્હવાચં રહસ્સકારણં રક્ખિતું નાસક્ખિં. **તપ્પક્ખતો હીતિ** ઇદાનિ ઇદં ભયં મમ તસ્સ અચેલકસ્સ પક્ખતો કોટ્ઠાસતો સન્તિકા આગતં, ઇતિ અતીતત્થો કપણં રુદામીતિ. **સુહદન્તિ** ''સુહદો મમ અય''ન્તિ મઞ્ઞમાનો. **દુક્કુલીનેતિ** અકુલજે નીચે. **દોસાતિ** એતેહિ દોસાદીહિ કારણેહિ યો એવરૂપં ગુય્હં સંસતિ, સો બાલો અસંસયં **પલ્લત્થિતો** પરિવત્તેત્વા પાપિતો, હતોયેવ નામાતિ અત્થો.

તિરોક્ખવાચોતિ અત્તનો યં વાચં કથેતુકામો, તસ્સા તિરોક્ખકતત્તા પટિચ્છન્નવાચો. **અસતં પવિટ્ઠોતિ** અસપ્પુરિસાનં અન્તરં પવિટ્ઠો અસપ્પુરિસેસુ પરિયાપન્નો. **સઙ્ગતીસુ મુદીરેતીતિ** યો એવરૂપો પરેસં રહસ્સં સુત્વાવ પરિસમજ્ઝેસુ ''અસુકેન અસુકં નામ કતં વા વુત્તં વા''તિ વાક્યં ઉદીરેતિ, તં નરં ''આસીવિસો દુમ્મુખો પૂતિમુખો''તિ આહુ, તાદિસમ્હા પુરિસા **આરા આરા સંયમે**, દૂરતો દૂરતોવ વિરમેય્ય, પરિવજ્જેય્ય નન્તિ અત્થો. **માલમુચ્છાદનઞ્ચાતિ** માલઞ્ચ દિબ્બં ચતુજ્જાતિયગન્ધઞ્ચ ઉચ્છાદનઞ્ચ. **ઓહાયાતિ** એતે દિબ્બઅન્નાદયો સબ્બકામે અજ્જ મયં ઓહાય છડ્ડેત્વા ગમિસ્સામ. **સુપણ્ણ, પાણૂપગતાવ ત્યમ્હાતિ**, ભો સુપણ્ણ, પાણેહિ ઉપગતાવ તે અમ્હા, સરણં નો હોહીતિ.

એવં પણ્ડરકો આકાસે હેટ્ઠાસીસકો ઓલમ્બન્તો અટ્ઠહિ ગાથાહિ પરિદેવિ. સુપણ્ણો તસ્સ પરિદેવનસદ્દં સુત્વા, ''નાગરાજ અત્તનો રહસ્સં અચેલકસ્સ કથેત્વા ઇદાનિ કિમત્થં પરિદેવસી''તિ તં ગરહિત્વા ગાથમાહ –

૨૬૬.''કો નીધ તિણ્ણં ગરહં ઉપેતિ, અસ્મિંધ લોકે પાણભૂ નાગરાજ;
સમણો સુપણ્ણો અથવા ત્વમેવ, કિંકારણા પણ્ડરકગ્ગહીતો''તિ.

તત્થ **કો નીધાતિ** ઇધ અમ્હેસુ તીસુ જનેસુ કો નુ. **અસ્મિંધાતિ** એત્થ **ઇધાતિ** નિપાતમત્તં, અસ્મિં લોકેતિ અત્થો. **પાણભૂતિ** પાણભૂતો. **અથવા ત્વમેવાતિ** ઉદાહુ ત્વંયેવ. તત્થ સમણં તાવ મા ગરહ, સો હિ ઉપાયેન તં રહસ્સં પુચ્છિ. સુપણ્ણમ્પિ મા ગરહ, અહઞ્હિ તવ પચ્ચત્થિકોવ. **પણ્ડરકગ્ગહીતોતિ**, સમ્મ પણ્ડરક, ''અહં કિંકારણા સુપણ્ણેન ગહિતો''તિ ચિન્તેત્વા ચ પન અત્તાનમેવ ગરહ, તયા હિ રહસ્સં કથેન્તેન અત્તનાવ અત્તનો અનત્થો કતોતિ અયમેત્થ અધિપ્પાયો.

તં સુત્વા પણ્ડરકો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૬૭.''સમણોતિ મે સમ્મતત્તો અહોસિ, પિયો ચ મે મનસા ભાવિતત્તો;
તસ્સાહમક્ખિં વિવરિં ગુય્હમત્થં, અતીતમત્થો કપણં રુદામી''તિ.

તત્થ **સમ્મતત્તો**તિ સો સમણો મય્હં ‘‘સપ્પુરિસો અય’’ન્તિ સમ્મતભાવો અહોસિ. **ભાવિતત્તો**તિ સમ્ભાવિતભાવો ચ મે અહોસીતિ.

તતો સુપણ્ણો ચતસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૬૮.‘‘ન ચત્થિ સત્તો અમરો પથબ્યા, પઞ્ઞાવિધા નત્થિ ન નિન્દિતબ્બા;
સચ્ચેન ધમ્મેન ધિતિયા દમેન, અલબ્ભમબ્યાહરતી નરો ઇધ.

૨૬૯.‘‘માતા પિતા પરમા બન્ધવાનં, નાસ્સ તતિયો અનુકમ્પકત્થિ;
તેસમ્પિ ગુય્હં પરમં ન સંસે, મન્તસ્સ ભેદં પરિસઙ્કમાનો.

૨૭૦.‘‘માતા પિતા ભગિની ભાતરો ચ, સહાયા વા યસ્સ હોન્તિ સપક્ખા;
તેસમ્પિ ગુય્હં પરમં ન સંસે, મન્તસ્સ ભેદં પરિસઙ્કમાનો.

૨૭૧.‘‘ભરિયા ચે પુરિસં વજ્જા, કોમારી પિયભાણિની;
પુત્તરૂપયસૂપેતા, ઞાતિસઙ્ઘપુરક્ખતા;
તસ્સાપિ ગુય્હં પરમં ન સંસે, મન્તસ્સ ભેદં પરિસઙ્કમાનો’’તિ.

તત્થ **અમરો**તિ અમરણસભાવો સત્તો નામ નત્થિ. **પઞ્ઞાવિધા નત્થી**તિ **ન**-કારો પદસન્ધિકરો, પઞ્ઞાવિધા અત્થીતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – નાગરાજ , લોકે અમરોપિ નત્થિ, પઞ્ઞાવિધાપિ અત્થિ, સા અઞ્ઞેસં પઞ્ઞાકોટ્ઠાસસઙ્ખાતા પઞ્ઞાવિધા અત્તનો જીવિતહેતુ ન નિન્દિતબ્બાતિ. અથ વા **પઞ્ઞાવિધા**તિ પઞ્ઞાસદિસા ન નિન્દિતબ્બા નામ અઞ્ઞા ધમ્મજાતિ નત્થિ, તં કસ્મા નિન્દસીતિ. ચેસં પન ‘‘પઞ્ઞાવિધાનમ્પિ ન નિન્દિતબ્બ’’ન્તિપિ પાઠો, તેસં ઉજુકમેવ. **સચ્ચેના**તિઆદીસુ વચીસચ્ચેન ચ સુચરિતધમ્મેન ચ પઞ્ઞાસઙ્ખાતાય ધિતિયા ચ ઇન્દ્રિયદમેન ચ **અલબ્ભં** દુલ્લભં અટ્ઠસમાપત્તિમગ્ગફલનિબ્બાનસઙ્ખાતમ્પિ વિસેસં **અબ્યાહરતિ** આવહતિ તં નિપ્ફાદેતિ નરો ઇધ, તસ્મા નારહસિ અચેલં નિન્દિતું, અત્તાનમેવ ગરહ. અચેલેન હિ અત્તનો પઞ્ઞવન્તતાય ઉપાયકુસલતાય ચ વઞ્ચેત્વા ત્વં રહસ્સં ગુય્હં મન્તં પુચ્છિતોતિ અત્થો.

પરમાતિ એતે ઉભો બન્ધવાનં ઉત્તમબન્ધવા નામ. **નાસ્સ તતિયો**તિ અસ્સ પુગ્ગલસ્સ માતાપિતૂહિ અઞ્ઞો તતિયો સત્તો અનુકમ્પકો નામ નત્થિ, મન્તસ્સ ભેદં પરિસઙ્કમાનો પણ્ડિતો તેસં માતાપિતૂનમ્પિ પરમં ગુય્હં ન સંસેય્ય, ત્વં પન માતાપિતૂનમ્પિ અકથેતબ્બં અચેલકસ્સ કથેસીતિ અત્થો. **સહાયા વા**તિ સુહદયમિત્તા વા. **સપક્ખા**તિ પેત્તેય્યમાતુલપિતુચ્છાદયો સમાનપક્ખા ઞાતયો. **તેસમ્પી**તિ એતેસમ્પિ ઞાતિમિત્તાનં ન કથેય્ય, ત્વં પન અચેલકસ્સ કથેસિ, અત્તનોવ કુજ્ઝસ્સૂતિ દીપેતિ. **ભરિયા ચે**તિ કોમારી પિયભાણિની પુત્તેહિ ચ રૂપેન ચ યસેન ચ ઉપેતા એવરૂપા ભરિયાપિ ચે ‘‘આચિક્ખાહિ મે તવ ગુય્હ’’ન્તિ વદેય્ય, તસ્સાપિ ન સંસેય્ય.

તતો પરા –

૨૭૨.‘‘ન ગુય્હમત્થં વિવરેય્ય, રક્ખેય્ય નં યથા નિધિં;
ન હિ પાતુકતો સાધુ, ગુય્હો અત્થો પજાનતા.

૨૭૩.“થિયા ગુય્હં ન સંસેય્ય, અમિત્તસ્સ ચ પણ્ડિતો;
યો ચામિસેન સંહીરો, હદયત્થેનો ચ યો નરો.

૨૭૪.“ગુય્હમત્થં અસમ્બુદ્ધં, સમ્બોધયતિ યો નરો;
મન્તભેદભયા તસ્સ, દાસભૂતો તિતિક્ખતિ.

૨૭૫.“યાવન્તો પુરિસસ્સત્થં, ગુય્હં જાનન્તિ મન્તિનં;
તાવન્તો તસ્સ ઉબ્બેગા, તસ્મા ગુય્હં ન વિસ્સજે;

૨૭૬.“વિવિચ્ચ ભાસેય્ય દિવા રહસ્સં, રત્તિં ગિરં નાતિવેલં પમુઞ્ચે;
ઉપસ્સુતિકા હિ સુણન્તિ મન્તં, તસ્મા મન્તો ખિપ્પમુપેતિ ભેદ”ન્તિ. –

પઞ્ચ ગાથા ઉમઙ્ગજાતકે પઞ્ચપણ્ડિતપઞ્હે આવિ ભવિસ્સન્તિ.

તતો પરાસુ –

૨૭૭.“યથાપિ અસ્સ નગરં મહન્તં, અદ્વારકં આયસં ભદ્દસાલં;
સમન્તખાતાપરિખાઉપેતં , એવમ્પિ મે તે ઇધ ગુય્હમન્તા.

૨૭૮.“યે ગુય્હમન્તા અવિકિણ્ણવાચા, દળ્હા સદત્થેસુ નરા દુજિવ્હ;
આરા અમિત્તા બ્યવજન્તિ તેહિ, આસીવિસા વા રિવ સત્તુસઙ્ઘા”તિ. –

દ્વીસુ ગાથાસુ **ભદ્દસાલ**ન્તિ આપણાદીહિ સાલાહિ સમ્પન્નં. **સમન્તખાતાપરિખાઉપેત**ન્તિ સમન્તખાતાહિ તીહિ પરિખાહિ ઉપગતં. **એવમ્પિ મે**તિ એવમ્પિ મય્હં તે પુરિસા ખાયન્તિ. કતરે? યે ઇધ ગુય્હમન્તા. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા અદ્વારકસ્સ અયોમયનગરસ્સ મનુસ્સાનં ઉપભોગપરિભોગો અન્તોવ હોતિ, ન અબ્ભન્તરિમા બહિ નિક્ખમન્તિ, ન બાહિરા અન્તો પવિસન્તિ, અપરાપરં સઞ્ચારો છિજ્જતિ, ગુય્હમન્તા પુરિસા એવરૂપા હોન્તિ, અત્તનો ગુય્હં અત્તનો અન્તોયેવ જીરાપેન્તિ, ન અઞ્ઞસ્સ કથેન્તીતિ. **દળ્હા સદત્થેસૂ**તિ અત્તનો અત્થેસુ થિરા. **દુજિવ્હા**તિ પણ્ડરકનાગં આલપતિ. **બ્યવજન્તી**તિ પટિક્કમન્તિ. **આસીવિસા વા રિવ સત્તુસઙ્ઘા**તિ એત્થ વાતિ નિપાતમત્તં, આસીવિસા સત્તુસઙ્ઘા રિવાતિ અત્થો. યથા આસીવિસતો સત્તુસઙ્ઘા જીવિતુકામા મનુસ્સા આરા પટિક્કમન્તિ, એવં તેહિ ગુય્હમન્તેહિ નરેહિ આરા અમિત્તા પટિક્કમન્તિ, ઉપગન્તું ઓકાસં ન લભન્તીતિ વુત્તં હોતિ.

એવં સુપણ્ણેન ધમ્મે કથિતે પણ્ડરકો આહ –

૨૭૯.“હિત્વા ઘરં પબ્બજિતો અચેલો, નગ્ગો મુણ્ડો ચરતિ ઘાસહેતુ;
તમ્હિ નુ ખો વિવરિં ગુય્હમત્થં, અત્થા ચ ધમ્મા ચ અપગ્ગતામ્હા.

૨૮૦.“કથંકરો હોતિ સુપણ્ણરાજ, કિંસીલો કેન વતેન વત્તં;
સમણો ચરં હિત્વા મમાયિતાનિ, કથંકરો સગ્ગમુપેતિ ઠાન”ન્તિ.

તત્થ **ઘાસહેતૂ**તિ નિસ્સિરિકો કુચ્છિપૂરણત્થાય ખાદનીયભોજનીયે પરિયેસન્તો ચરતિ. **અપઞ્ઞતામ્હા**તિ અપગતા પરિહીનામ્હા. **કથંકરો**તિ ઇદં નાગરાજા તસ્સ નગ્ગસ્સ સમણભાવં ઞત્વા સમણપટિપત્તિં પુચ્છન્તો આહ. તત્થ **કિંસીલો**તિ કતરેન આચારેન સમન્નાગતો. **કેન વતેના**તિ કતરેન વતસમાદાનેન વત્તન્તો. **સમણો ચર**ન્તિ પબ્બજ્જાય ચરન્તો તણ્હામમાયિતાનિ હિત્વા કથં સમિતપાપસમણો નામ હોતિ. **સગ્ગ**ન્તિ કથં કરોન્તો ચ સુટ્ઠુ અગ્ગં દેવનગરં સો સમણો ઉપેતીતિ.

સુપણ્ણો આહ –

૨૮૧.‘‘હિરિયા તિતિક્ખાય દમેનુપેતો, અક્કોધનો પેસુણિયં પહાય;
સમણો ચરં હિત્વા મમાયિતાનિ, એવંકરો સગ્ગમુપેતિ ઠાન’’ન્તિ.

તત્થ **હિરિયા**તિ, સમ્મ નાગરાજ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધાસમુટ્ઠાનેહિ હિરોત્તપ્પેહિ તિતિક્ખાસઙ્ખાતાય અધિવાસનખન્તિયા ઇન્દ્રિયદમેન ચ ઉપેતો અકુજ્ઝનસીલો પિસુણવાચં પહાય તણ્હામમાયિતાનિ ચ હિત્વા પબ્બજ્જાય ચરન્તો સમણો નામ હોતિ, એવંકરોયેવ ચ એતાનિ હિરીઆદીનિ કુસલાનિ કરોન્તો સગ્ગમુપેતિ ઠાનન્તિ.

ઇદં સુપણ્ણરાજસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પણ્ડરકો જીવિતં યાચન્તો ગાથમાહ –

૨૮૨.‘‘માતાવ પુત્તં તરુણં તનુજ્જં, સમ્ફસ્સતા સબ્બગત્તં ફરેતિ;
એવમ્પિ મે ત્વં પાતુરહુ દિજિન્દ, માતાવ પુત્તં અનુકમ્પમાનો’’તિ.

તસ્સત્થો – યથા માતા **તનુજં** અત્તનો સરીરજાતં તરુણં પુત્તં સમ્ફસ્સતં દિસ્વા તં ઉરે નિપજ્જાપેત્વા થઞ્ઞં પાયેન્તી પુત્તસમ્ફસ્સેન સબ્બં અત્તનો ગત્તં ફરેતિ, નપિ માતા પુત્તતો ભાયતિ નપિ પુત્તો માતિતો, એવમ્પિ મે ત્વં **પાતુરહુ** પાતુભૂતો **દિજિન્દ** દિજરાજ, તસ્મા માતાવ પુત્તં મુદુકેન હદયેન અનુકમ્પમાનો મં પસ્સ, જીવિતં મે દેહીતિ.

અથસ્સ સુપણ્ણો જીવિતં દેન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૮૩.‘‘હન્દજ્જ ત્વં મુઞ્ચ વધા દુજિવ્હ, તયો હિ પુત્તા ન હિ અઞ્ઞો અત્થિ;
અન્તેવાસી દિન્નકો અત્રજો ચ, રજ્જસ્સુ પુત્તઞ્ઞતરો મે અહોસી’’તિ.

તત્થ **મુઞ્ચા**તિ મુચ્ચ, અયમેવ વા પાઠો. **દુજિવ્હા**તિ તં આલપતિ. **અઞ્ઞો**તિ અઞ્ઞો ચતુત્થો પુત્તો નામ નત્થિ. **અન્તેવાસી**તિ સિપ્પં વા ઉગ્ગણ્હમાનો પઞ્હં વા સુણન્તો સન્તિકે નિવુત્થો. **દિન્નકો**તિ ‘‘અયં તે પુત્તો હોતૂ’’તિ પરેહિ દિન્નો. **રજ્જસ્સૂ**તિ અભિરમસ્સુ. **અઞ્ઞતરો**તિ તીસુ પુત્તેસુ અઞ્ઞતરો અન્તેવાસી પુત્તો મે ત્વં જાતોતિ દીપેતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા આકાસા ઓતરિત્વા તં ભૂમિયં પતિટ્ઠાપેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૮૪.‘‘ઇચ્ચેવ વાક્યં વિસજ્જી સુપણ્ણો, ભુમ્યં પતિટ્ઠાય દિજો દુજિવ્હં;
મુત્તજ્જ ત્વં સબ્બભયાતિવત્તો, થલૂદકે હોહિ મયાભિગુત્તો.

૨૮૫.“આતઙ્કિનં યથા કુસલો ભિસક્કો, પિપાસિતાનં રહદોવ સીતો;
વેસ્મં યથા હિમસીતટ્ટિતાનં, એવમ્પિ તે સરણમહં ભવામી”તિ.

તત્થ **ઇચ્ચેવ વાક્યન્તિ** ઇતિ એવં વચનં વત્વા તં નાગરાજં વિસ્સજ્જિ. **ભુમ્યન્તિ** સો સયમ્પિ ભૂમિયં પતિટ્ઠાય દિજો તં દુજિવ્હં સમસ્સાસેન્તો મુત્તો અજ્જ ત્વં ઇતો પટ્ઠાય સબ્બભયાનિ અતિવત્તો થલે ચ ઉદકે ચ મયા અભિગુત્તો રક્ખિતો હોહીતિ આહ. **આતઙ્કિનન્તિ** ગિલાનાનં. **એવમ્પિ તે**તિ એવં અહં તવ સરણં ભવામિ.

ગચ્છ ત્વન્તિ ઉય્યોજેસિ. સો નાગરાજા નાગભવનં પાવિસિ. ઇતરોપિ સુપણ્ણભવનં ગન્ત્વા “મયા પણ્ડરકનાગો સપથં કત્વા સદ્દહાપેત્વા વિસ્સજ્જિતો, કીદિસં નુ ખો મયિ તસ્સ હદયં, વીમંસિસ્સામિ ન”ન્તિ નાગભવનં ગન્ત્વા સુપણ્ણવાતં અકાસિ. તં દિસ્વા નાગો “સુપણ્ણરાજા મં ગહેતું આગતો ભવિસ્સતી”તિ મઞ્ઞમાનો બ્યામસહસ્સમત્તં અત્તભાવં માપેત્વા પાસાણે ચ વાલુકઞ્ચ ગિલિત્વા ભારિયો હુત્વા નઙ્ગુટ્ઠં હેટ્ઠાકત્વા ભોગમત્થકે ફણં ધારયમાનો નિપજ્જિત્વા સુપણ્ણરાજાનં ડંસિતુકામો વિય અહોસિ. તં દિસ્વા સુપણ્ણો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૮૬.“સન્ધિં કત્વા અમિત્તેન, અણ્ડજેન જલાબુજ;
વિવરિય દાઠં સેસિ, કુતો તં ભયમાગત”ન્તિ.

તં સુત્વા નાગરાજા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૮૭.“સઙ્કેથેવ અમિત્તસ્મિં, મિત્તસ્મિમ્પિ ન વિસ્સસે;
અભયા ભયમુપ્પન્નં, અપિ મૂલાનિ કન્તતિ.

૨૮૮.“કથં નુ વિસ્સસે ત્યમ્હિ, યેનાસિ કલહો કતો;
નિચ્ચયત્તેન ઠાતબ્બં, સો દિસબ્ભિ ન રજ્જતિ.

૨૮૯.“વિસ્સાસયે ન ચ તં વિસ્સયેય્ય, અસઙ્કિતો સઙ્કિતો ચ ભવેય્ય;
તથા તથા વિઞ્ઞૂ પરક્કમેય્ય, યથા યથા ભાવં પરો ન જઞ્ઞા”તિ.

તત્થ **અભયા**તિ અભયટ્ઠાનભૂતા મિત્તમ્હા ભયં ઉપ્પન્નં જીવિતસઙ્ખાતાનિ મૂલાનેવ કન્તતિ. **ત્યમ્હી**તિ તસ્મિં. **યેનાસી**તિ યેન સદ્ધિં કલહો કતો અહોસિ. **નિચ્ચયત્તેના**તિ નિચ્ચપટિયત્તેન. **સો દિસબ્ભિ ન રજ્જતી**તિ યો નિચ્ચયત્તેન અભિતિટ્ઠતિ, સો અત્તનો સત્તૂહિ સદ્ધિં વિસ્સાસવસેન ન રજ્જતિ, તતો તેસં યથાકામકરણીયો ન હોતીતિ અત્થો. **વિસ્સાસયે**તિ પરં અત્તનિ વિસ્સાસયે, તં પન સયં ન વિસ્સસેય્ય. પરેન અસઙ્કિતો અત્તના ચ સો સઙ્કિતો ભવેય્ય. **ભાવં પરો**તિ યથા યથા પણ્ડિતો પરક્કમતિ, તથા તથા તસ્સ પરો ભાવં ન જાનાતિ, તસ્મા પણ્ડિતેન વીરિયં કાતબ્બમેવાતિ દીપેતિ.

ઇતિ તે અઞ્ઞમઞ્ઞં સલ્લપિત્વા સમગ્ગા સમ્મોદમાના ઉભોપિ અચેલકસ્સ અસ્સમં અગમિંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૯૦.“તે દેવવણ્ણા સુખુમાલરૂપા, ઉભો સમા સુજયા પુઞ્ઞખન્ધા;

ઉપાગમું કરમ્પિયં અચેલં, મિસ્સીભૂતા અસ્સવાહાવ નાગા''તિ.

તત્થ **સમા**તિ સમાનરૂપા સદિસસઞ્ઞાના હુત્વા. **સુજયા**તિ સુવયા પરિસુદ્ધા, અયમેવ વા પાઠો. **પુઞ્ઞખન્ધા**તિ કતકુસલતાય પુઞ્ઞક્ખન્ધા વિય. **મિસ્સીભૂતા**તિ હત્થેન હત્થં ગહેત્વા કાયમિસ્સીભાવં ઉપગતા. **અસ્સવાહાવ નાગા**તિ ધુરે યુત્તકા રથવાહા દ્વે અસ્સા વિય પુરિસનાગા તસ્સ અસ્સમં અગમિંસુ.

ગન્ત્વા ચ પન સુપણ્ણરાજા ચિન્તેસિ – ''અયં નાગરાજા અચેલકસ્સ જીવિતં ન દસ્સતિ, એતં દુસ્સીલં ન વન્દિસ્સામી''તિ. સો બહિ ઠત્વા નાગરાજાનમેવ તસ્સ સન્તિકં પેસેસિ. તં સન્ધાય સત્થા ઇતરં ગાથમાહ.

૨૯૧.''તતો હવે પણ્ડરકો અચેલં, સયમેવુપાગમ્મ ઇદં અવોચ;
મુત્તજ્જહં સબ્બભયાતિવત્તો, ન હિ નૂન તુય્હં મનસો પિયમ્હા''તિ.

તત્થ **પિયમ્હા**તિ દુસ્સીલનગ્ગભોગ્ગમુસાવાદિ નૂન મયં તવ મનસો ન પિયા અહુમ્હાતિ પરિભાસિ.

તતો અચેલો ઇતરં ગાથમાહ –

૨૯૨.''પિયો હિ મે આસિ સુપણ્ણરાજા, અસંસયં પણ્ડરકેન સચ્ચં;
સો રાગરત્તોવ અકાસિમેતં, પાપકમ્મં સમ્પજાનો ન મોહા''તિ.

તત્થ **પણ્ડરકેના**તિ તયા પણ્ડરકેન સો મમ પિયતરો અહોસિ, સચ્ચમેતં. **સો**તિ સો અહં તસ્મિં સુપણ્ણે રાગેન રત્તો હુત્વા એતં પાપકમ્મં જાનન્તોવ અકાસિં, ન મોહેન અજાનન્તોતિ.

તં સુત્વા નાગરાજા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૯૩.''ન મે પિયં અપ્પિયં વાપિ હોતિ, સમ્પસ્સતો લોકમિમં પરઞ્ચ;
સુસઞ્ઞતાનઞ્હિ વિયઞ્જનેન, અસઞ્ઞતો લોકમિમં ચરાસિ.

૨૯૪.''અરિયાવકાસોસિ અનરિયોવાસિ, અસઞ્ઞતો સઞ્ઞતસન્નિકાસો;
કણ્હાભિજાતિકોસિ અનરિયરૂપો, પાપં બહું દુચ્ચરિતં અચારી''તિ.

તત્થ **ન મે**તિ અમ્ભો દુસ્સીલનગ્ગમુસાવાદિ પબ્બજિતસ્સ હિ ઇમઞ્ચ પરઞ્ચ લોકં સમ્પસ્સતો પિયં વા મે અપ્પિયં વાપિ મેતિ ન હોતિ, ત્વં પન **સુસઞ્ઞતાનં** સીલવન્તાનં બ્યઞ્જનેન પબ્બજિતલિઙ્ગેન અસઞ્ઞતો હુત્વા ઇમં લોકં વઞ્ચેન્તો ચરસિ. **અરિયાવકાસોસી**તિ અરિયપટિરૂપકોસિ . **અસઞ્ઞતો**તિ કાયાદીહિ અસઞ્ઞતોસિ. **કણ્હાભિજાતિકો**તિ કાળકસભાવો. **અનરિયરૂપો**તિ અહિરિકસભાવો. **અચારી**તિ અકાસિ.

ઇતિ તં ગરહિત્વા ઇદાનિ અભિસપન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૨૯૫.''અદુટ્ઠસ્સ તુવં દુબ્ભિ, દુબ્ભી ચ પિસુણો ચસિ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, મુદ્ધા તે ફલતુ સત્તધા''તિ.

તસ્સત્થો – અમ્ભો દુબ્ભિ ત્વં અદુટ્ઠસ્સ મિત્તસ્સ દુબ્ભી ચાસિ, પિસુણો ચાસિ, એતેન સચ્ચવજ્જેન મુદ્ધા તે સત્તધા ફલતૂતિ.

ઇતિ નાગરાજસ્સ સપન્તસ્સેવ અચેલકસ્સ સીસં સત્તધા ફલિ. નિસિન્નટ્ઠાનેયેવસ્સ ભૂમિ વિવરં અદાસિ. સો પથવિં પવિસિત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તિ, નાગરાજસુપણ્ણરાજાનોપિ અત્તનો ભવનમેવ અગમિંસુ. સત્થા તસ્સ પથવિં પવિટ્ઠભાવં પકાસેન્તો ઓસાનગાથમાહ –

૨૯૬.''તસ્મા હિ મિત્તાનં ન દુબ્ભિતબ્બં, મિત્તદુબ્ભા પાપિયો નત્થિ અઞ્ઞો;
આસિત્તસત્તો નિહતો પથબ્યા, ઇન્દસ્સ વાક્યેન હિ સંવરો હતો''તિ.

તત્થ **તસ્મા**તિ યસ્મા મિત્તદુબ્ભિકમ્મસ્સ ફરુસો વિપાકો, તસ્મા. **આસિત્તસત્તો**તિ આસિત્તવિસેન સત્તો. **ઇન્દસ્સા**તિ નાગિન્દસ્સ વાક્યેન. **સંવરો**તિ ''અહં સંવરે ઠિતોસ્મી''તિ પટિઞ્ઞાય એવં પઞ્ઞાતો આજીવકો હતોતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મુસાવાદં કત્વા પથવિં પવિટ્ઠોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અચેલકો દેવદત્તો અહોસિ, નાગરાજા સારિપુત્તો, સુપણ્ણરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પણ્ડરનાગરાજજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૫૧૯] ૯. સમ્બુલાજાતકવણ્ણના

કા વેધમાનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મલ્લિકં દેવિં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **કુમ્માસપિણ્ડિજાતકે** (જા॰ ૧.૭.૧૪૨ આદયો) વિત્થારિતમેવ. સા પન તથાગતસ્સ તિણ્ણં કુમ્માસપિણ્ડિકાનં દાનાનુભાવેન તં દિવસઞ્ઞેવ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિભાવં પત્વા પુબ્બુટ્ઠાયિતાદીહિ પઞ્ચહિ કલ્યાણધમ્મેહિ સમન્નાગતા ઞાણસમ્પન્ના બુદ્ધુપટ્ઠાયિકા પતિદેવતા અહોસિ. તસ્સા પતિદેવતાભાવો સકલનગરે પાકટો અહોસિ. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, મલ્લિકા દેવી કિર વત્તસમ્પન્ના ઞાણસમ્પન્ના પતિદેવતા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસા વત્તસમ્પન્ના પતિદેવતાયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો સોત્થિસેનો નામ પુત્તો અહોસિ. તં રાજા વયપ્પત્તં ઉપરજ્જે પતિટ્ઠપેસિ, સમ્બુલા નામસ્સ અગ્ગમહેસી અહોસિ ઉત્તમરૂપધરા સરીરપ્પભાસમ્પન્ના, નિવાતે જલમાના દીપસિખા વિય ખાયતિ. અપરભાગે સોત્થિસેનસ્સ સરીરે કુટ્ઠં ઉપ્પજ્જતિ, વેજ્જા તિકિચ્છિતું નાસક્ખિંસુ. સો ભિજ્જમાને કુટ્ઠે પટિકૂલો હુત્વા વિપ્પટિસારં પત્વા ''કો મે રજ્જેન અત્થો, અરઞ્ઞે અનાથમરણં મરિસ્સામી''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા ઇત્થાગારં છડ્ડેત્વા નિક્ખમિ. સમ્બુલા બહૂહિ ઉપાયેહિ નિવત્તિયમાનાપિ અનિવત્તિત્વાવ ''અહં તં સામિકં અરઞ્ઞે પટિજગ્ગિસ્સામી''તિ વત્વા સદ્ધિઞ્ઞેવ નિક્ખમિ. સો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા સુલભમૂલફલાફલે છાયૂદકસમ્પન્ને પદેસે પણ્ણસાલં કત્વા વાસં કપ્પેસિ. રાજધીતા તં પટિજગ્ગિ. કથં? સા હિ પાતો વુટ્ઠાય અસ્સમપદં સમ્મજ્જિત્વા પાનીયપરિભોજનીયં ઉપટ્ઠપેત્વા દન્તકટ્ઠઞ્ચ મુખધોવનઞ્ચ ઉપનામેત્વા મુખે ધોતે નાનાઓસધાનિ પિસિત્વા તસ્સ વણે મક્ખેત્વા મધુરમધુરાનિ ફલાફલાનિ ખાદાપેત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા હત્થેસુ ધોતેસુ ''અપ્પમત્તો હોહિ દેવા''તિ વત્વા વન્દિત્વા પચ્છિખણિત્તિઅઙ્કુસકે આદાય ફલાફલત્થાય અરઞ્ઞં પવિસિત્વા

ફલાફલાનિ આહરિત્વા એકમન્તે ઠપેત્વા ઘટેન ઉદકં આહરિત્વા નાનાચુણ્ણેહિ ચ મત્તિકાહિ ચ સોત્થિસેનં ન્હાપેત્વા પુન મધુરફલાફલાનિ ઉપનામેતિ. પરિભોગાવસાને વાસિતપાનીયં ઉપનેત્વા સયં ફલાફલાનિ પરિભુઞ્જિત્વા પદરસન્થરં સંવિદહિત્વા તસ્મિં તત્થ નિપન્ને તસ્સ પાદે ધોવિત્વા સીસપરિકમ્મપિટ્ઠિપરિકમ્મપાદપરિકમ્માનિ કત્વા સયનપસ્સં ઉપગન્ત્વા નિપજ્જતિ. એતેનુપાયેન સામિકં પટિજગ્ગિ.

સા એકદિવસં અરઞ્ઞે ફલાફલં આહરન્તી એકં ગિરિકન્દરં દિસ્વા સીસતો પચ્છિં ઓતારેત્વા કન્દરતીરે ઠપેત્વા ''ન્હાયિસ્સામી''તિ ઓતરિત્વા હલિદ્દાય સરીરં ઉબ્બટ્ટેત્વા ન્હત્વા સુધોતસરીરા ઉત્તરિત્વા વાકચીરં નિવાસેત્વા કન્દરતીરે અટ્ઠાસિ. અથસ્સા સરીરપ્પભાય વનં એકોભાસં અહોસિ. તસ્મિં ખણે એકો દાનવો ગોચરત્થાય ચરન્તો તં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા ગાથાદ્વયં આહ –

૨૯૭.''કા વેધમાના ગિરિકન્દરાયં, એકા તુવં તિટ્ઠસિ સંહિતૂરુ;
પુટ્ઠાસિ મે પાણિપમેય્યમજ્ઝે, અક્ખાહિ મે નામઞ્ચ બન્ધવે ચ.

૨૯૮.''ઓભાસયં વનં રમ્મં, સીહબ્યગ્ઘનિસેવિતં;
કા વા ત્વમસિ કલ્યાણિ, કસ્સ વા ત્વં સુમજ્ઝિમે;
અભિવાદેમિ તં ભદ્દે, દાનવાહં નમત્થુ તે''તિ.

તત્થ **કા વેધમાના**તિ ન્હાનમત્તતાય સીતભાવેન કમ્પમાના. **સંહિતૂરૂ**તિ સમ્પિણ્ડિતૂરુ ઉત્તમઊરુલક્ખણે. **પાણિપમેય્યમજ્ઝે**તિ હત્થેન મિનિતબ્બમજ્ઝે. **કા વા ત્વ**ન્તિ કા નામ વા ત્વં ભવસિ. **અભિવાદેમી**તિ વન્દામિ. **દાનવાહ**ન્તિ અહં એકો દાનવો, અયં નમક્કારો તવ અત્થુ, અઞ્જલિં તે પગ્ગણ્હામીતિ અવચ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૨૯૯.''યો પુત્તો કાસિરાજસ્સ, સોત્થિસેનોતિ તં વિદૂ;
તસ્સાહં સમ્બુલા ભરિયા, એવં જાનાહિ દાનવ;
અભિવાદેમિ તં ભન્તે, સમ્બુલાહં નમત્થુ તે.

૩૦૦.''વેદેહપુત્તો ભદ્દન્તે, વને વસતિ આતુરો;
તમહં રોગસમ્મત્તં, એકા એકં ઉપટ્ઠહં.

૩૦૧.''અહઞ્ચ વનમુઞ્છાય, મધુમંસં મિગાબિલં;
યદાહરામિ તં ભક્ખો, તસ્સ નૂનજ્જ નાધતી''તિ.

તત્થ **વેદેહપુત્તો**તિ વેદેહરાજધીતાય પુત્તો. **રોગસમ્મત્ત**ન્તિ રોગપીળિતં. **ઉપટ્ઠહ**ન્તિ ઉપટ્ઠહામિ પટિજગ્ગામિ. ''ઉપટ્ઠિતા''તિપિ પાઠો. **વનમુઞ્છાયા**તિ વનં ઉઞ્છેત્વા ઉઞ્છાચરિયં ચરિત્વા. **મધુમંસ**ન્તિ નિમ્મક્ખિકં મધુઞ્ચ મિગાબિલમંસઞ્ચ સીહબ્યગ્ઘમિગેહિ ખાદિતમંસતો અતિરિત્તકોટ્ઠાસં. **તં ભક્ખો**તિ યં અહં આહરામિ, તં ભક્ખોવ સો મમ સામિકો. **તસ્સ નૂનજ્જા**તિ તસ્સ મઞ્ઞે અજ્જ આહારં અલભમાનસ્સ સરીરં આતપે પક્ખિત્તપદુમં વિય **નાધતિ** ઉપતપ્પતિ મિલાયતિ.

તતો પરં દાનવસ્સ ચ તસ્સા ચ વચનપટિવચનગાથાયો હોન્તિ –

૩૦૨."કિં વને રાજપુત્તેન, આતુરેન કરિસ્સસિ;
સમ્બુલે પરિચિણ્ણેન, અહં ભત્તા ભવામિ તે.

૩૦૩."સોકટ્ટાય દુરત્તાય, કિં રૂપં વિજ્જતે મમ;
અઞ્ઞં પરિયેસ ભદ્દન્તે, અભિરૂપતરં મયા.

૩૦૪."એહિમં ગિરિમારુય્હ, ભરિયા મે ચતુસ્સતા;
તાસં ત્વં પવરા હોહિ, સબ્બકામસમિદ્ધિની.

૩૦૫."નૂન તારકવણ્ણાભે, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ;
સબ્બં તં પચુરં મય્હં, રમસ્સ્વજ્જ મયા સહ.

૩૦૬."નો ચે તુવં મહેસેય્યં, સમ્બુલે કારયિસ્સસિ;
અલં ત્વં પાતરાસાય, પણ્હે ભક્ખા ભવિસ્સસિ.

૩૦૭."તઞ્ચ સત્તજટો લુદ્દો, કળારો પુરિસાદકો;
વને નાથં અપસ્સન્તિં, સમ્બુલં અગ્ગહી ભુજે.

૩૦૮."અધિપન્ના પિસાચેન, લુદ્દેનામિસચક્ખુના;
સા ચ સત્તુવસં પત્તા, પતિમેવાનુસોચતિ.

૩૦૯."ન મે ઇદં તથા દુક્ખં, યં મં ખાદેય્ય રક્ખસો;
યઞ્ચ મે અય્યપુત્તસ્સ, મનો હેસ્સતિ અઞ્ઞથા.

૩૧૦."ન સન્તિ દેવા પવસન્તિ નૂન, ન હિ નૂન સન્તિ ઇધ લોકપાલા;
સહસા કરોન્તાનમસઞ્ઞતાનં, ન હિ નૂન સન્તિ પટિસેધિતારો"તિ.

તત્થ **પરિચિણ્ણેના**તિ તેન આતુરેન પરિચિણ્ણેન કિં કરિસ્સસિ. **સોકટ્ટાયા**તિ સોકાતુરાય. "સોકટ્ઠાયા"તિપિ પાઠો, સોકે ઠિતાયાતિ અત્થો. **દુરત્તાયા**તિ દુગ્ગતકપણભાવપ્પત્તાય અત્તભાવાય. **એહિમ**ન્તિ મા ત્વં દુરત્તામ્હીતિ ચિન્તયિ, એતં મમ ગિરિમ્હિ દિબ્બવિમાનં, એહિ ઇમં ગિરિં આરુહ. **ચતુસ્સતા**તિ તસ્મિં મે વિમાને અપરાપિ ચતુસ્સતા ભરિયાયો અત્થિ. **સબ્બં ત**ન્તિ યં કિઞ્ચિ ઉપભોગપરિભોગવત્થાભરણાદિકં ઇચ્છસિ, સબ્બં તં નૂન મય્હં પચુરં બહું સુલભં, તસ્મા મા કપણામ્હીતિ ચિન્તયિ, એહિ મયા સહ રમસ્સૂતિ વદતિ.

મહેસેય્યન્તિ, "ભદ્દે, સમ્બુલે નો ચે મે ત્વં મહેસિભાવં કારેસ્સસિ, પરિયત્તા ત્વં મમ પાતરાસાય, તેન તં બલક્કારેન વિમાનં નેસ્સામિ, તત્ર મં અસઙ્ગણ્હન્તી મમ સ્વે પાતોવ ભક્ખા ભવિસ્સસી"તિ એવં વત્વા સો સત્તહિ જટાહિ સમન્નાગતો લુદ્દકો દારુણો નિક્ખન્તદન્તો તં તસ્મિં વને કિઞ્ચિ અત્તનો નાથં અપસ્સન્તિં સમ્બુલં ભુજે અગ્ગહેસિ. **અધિપન્ના**તિ અજ્ઝોત્થટા. **આમિસચક્ખુના**તિ કિલેસલોલેન. **પતિમેવા**તિ અત્તનો અચિન્તેત્વા પતિમેવ

અનુસોચતિ. **મનો હેસ્સતી**તિ મં ચિરાયન્તિં વિદિત્વા અઞ્ઞથા ચિત્તં ભવિસ્સતિ. **ન સન્તિ દેવા**તિ ઇદં સા દાનવેન ભુજે ગહિતા દેવતુજ્ઝાપનં કરોન્તી આહ. **લોકપાલા**તિ એવરૂપાનં સીલવન્તીનં પતિદેવતાનં પાલકા લોકપાલા નૂન ઇધ લોકે ન સન્તીતિ પરિદેવતિ.

અથસ્સા સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ, પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા વજિરં આદાય વેગેન ગન્ત્વા દાનવસ્સ મત્થકે ઠત્વા ઇતરં ગાથમાહ –

૩૧૧.''ઇત્થીનમેસા પવરા યસસ્સિની, સન્તા સમા અગ્ગિરિવુગ્ગતેજા;
તઞ્ચે તુવં રક્ખસાદેસિ કઞ્ઞં, મુદ્ધા ચ હિ સત્તધા તે ફલેય્ય;
મા ત્વં દહી મુઞ્ચ પતિબ્બતાયા''તિ.

તત્થ **સન્તા**તિ ઉપસન્તા, અથ વા પણ્ડિતા ઞાણસમ્પન્ના. **સમા**તિ કાયવિસમાદિવિરહિતા. **અદેસી**તિ ખાદસિ. **ફલેય્યા**તિ ઇમિના મે ઇન્દવજિરેન પહરિત્વા મુદ્ધા ભિજ્જેથ. **મા ત્વં દહી**તિ ત્વં ઇમં પતિબ્બતં મા તાપેય્યાસીતિ.

તં સુત્વા દાનવો સમ્બુલં વિસ્સજ્જેસિ. સક્કો ''પુનપિ એસ એવરૂપં કરેય્યા''તિ ચિન્તેત્વા દાનવં દેવસઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા પુન અનાગમનાય તતિયે પબ્બતન્તરે વિસ્સજ્જેસિ, રાજધીતરં અપ્પમાદેન ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. રાજધીતાપિ અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ચન્દાલોકેન અસ્સમં પાપુણિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા અટ્ઠ ગાથા અભાસિ –

૩૧૨.''સા ચ અસ્સમમાગચ્છિ, પમુત્તા પુરિસાદકા;
નીળં પળિનં સકુણીવ, ગતસિઙ્ગંવ આલયં.

૩૧૩.''સા તત્થ પરિદેવેસિ, રાજપુત્તી યસસ્સિની;
સમ્બુલા ઉતુમત્તક્ખા, વને નાથં અપસ્સન્તી.

૩૧૪.''સમણે બ્રાહ્મણે વન્દે, સમ્પન્નચરણે ઇસે;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા.

૩૧૫.''વન્દે સીહે ચ બ્યગ્ઘે ચ, યે ચ અઞ્ઞે વને મિગા;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા.

૩૧૬.''તિણા લતાનિ ઓસધ્યો, પબ્બતાનિ વનાનિ ચ;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા.

૩૧૭.''વન્દે ઇન્દીવરીસામં, રત્તિં નક્ખત્તમાલિનિં;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા.

૩૧૮.''વન્દે ભાગીરથિં ગઙ્ગં, સવન્તીનં પટિગ્ગહં;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા.

૩૧૯.‘‘વન્દે અહં પબ્બતરાજસેટ્ઠં, હિમવન્તં સિલુચ્ચયં;
રાજપુત્તં અપસ્સન્તી, તુમ્હંમ્હિ સરણં ગતા’’તિ.

તત્થ **નીળં પળિનં સકુણીવા**તિ યથા સકુણિકા મુખતુણ્ડકેન ગોચરં ગહેત્વા કેનચિ ઉપદ્દવેન સકુણપોતકાનં પળિનત્તા પળિનં સકુણિનીળં આગચ્છેય્ય, યથા વા **ગતસિઙ્ગં** નિક્ખન્તવચ્છકં **આલયં** સુઞ્ઞં વચ્છકસાલં વચ્છગિદ્ધિની ધેનુ આગચ્છેય્ય, એવં સુઞ્ઞં અસ્સમં આગચ્છીતિ અત્થો. તદા હિ સોત્થિસેનો સમ્બુલાય ચિરમાનાય ‘‘ઇત્થિયો નામ લોલા, પચ્ચામિત્તમ્પિ મે ગહેત્વા આગચ્છેય્યા’’તિ પરિસઙ્કન્તો પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા ગચ્છન્તરં પવિસિત્વા નિસીદિ. તેનેતં વુત્તં. **ઉતુમત્તક્ખા**તિ સોકવેગસઞ્જાતેન ઉણ્હેન ઉતુના મન્દલોચના. **અપસ્સન્તી**તિ તસ્મિં વને નાથં અત્તનો પતિં અપસ્સન્તી ઇતો ચિતો ચ સન્ધાવમાના પરિદેવેસિ.

તત્થ **સમણે બ્રાહ્મણે**તિ સમિતપાપબાહિતપાપે સમણે બ્રાહ્મણે. **સમ્પન્નચરણે**તિ સહ સીલેન અટ્ઠન્નં સમાપત્તીનં વસેન ચ સમ્પન્નચરણે ઇસે વન્દેતિ એવં વત્વા રાજપુત્તં અપસ્સન્તી તુમ્હાકં સરણં ગતા અમ્હિ. સચે મે સામિકસ્સ નિસિન્નટ્ઠાનં જાનાથ, આચિક્ખથાતિ પરિદેવેસીતિ અત્થો. સેસગાથાસુપિ એસેવ નયો. **તિણા લતાનિ ઓસઝો**તિ અન્તોફેગ્ગુબહિસારતિણાનિ ચ લતાનિ ચ અન્તોસારઓસધિયો ચ. ઇમં ગાથં તિણાદીસુ નિબ્બત્તદેવતા સન્ધાયાહ. **ઇન્દીવરીસામ**ન્તિ ઇન્દીવરીપુપ્ફસમાનવણ્ણં. **નક્ખત્તમાલિનિ**ન્તિ નક્ખત્તપટિપાટિસમન્નાગતં. **તુમ્હંમ્હી**તિ રત્તિં સન્ધાય તમ્પિ અમ્હીતિ આહ. **ભાગીરથિં ગઙ્ગ**ન્તિ એવંપરિયાયનામિકં ગઙ્ગં. **સવન્તીન**ન્તિ અઞ્ઞાસં બહૂનં નદીનં પટિગ્ગાહિકં. ગઙ્ગાય નિબ્બત્તદેવતં સન્ધાયેવમાહ. હિમવન્તેપિ એસેવ નયો.

તં એવં પરિદેવમાનં દિસ્વા સોત્થિસેનો ચિન્તેસિ – ‘‘અયં અતિવિય પરિદેવતિ, ન ખો પનસ્સા ભાવં જાનામિ, સચે મયિ સિનેહેન એવં કરોતિ , હદયમ્પિસ્સા ફલેય્ય, પરિગ્ગણ્હિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ ગન્ત્વા પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. સાપિ પરિદેવમાનાવ પણ્ણસાલદ્વારં ગન્ત્વા તસ્સ પાદે વન્દિત્વા ‘‘કુહિં ગતોસિ, દેવા’’તિ આહ. અથ નં સો, ‘‘ભદ્દે , ત્વં અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ ન ઇમાય વેલાય આગચ્છસિ, અજ્જ અતિસાયં આગતાસી’’તિ પુચ્છન્તો ગાથમાહ –

૩૨૦.‘‘અતિસાયં વતાગચ્છિ, રાજપુત્તિ યસસ્સિનિ;
કેન નુજ્જ સમાગચ્છિ, કો તે પિયતરો મયા’’તિ.

અથ નં સા ‘‘અહં, અય્યપુત્ત, ફલાફલાનિ આદાય આગચ્છન્તી એકં દાનવં પસ્સિં, સો મયિ પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા મં હત્થે ગણ્હિત્વા ‘સચે મમ વચનં ન કરોસિ, ખાદિસ્સામિ ત’ન્તિ આહ, અહં તાય વેલાય તઞ્ઞેવ અનુસોચન્તી એવં પરિદેવિ’’ન્તિ વત્વા ગાથમાહ –

૩૨૧.‘‘ઇદં ખોહં તદાવોચં, ગહિતા તેન સત્તુના;
ન મે ઇદં તથા દુક્ખં, યં મં ખાદેય્ય રક્ખસો;
યઞ્ચ મે અય્યપુત્તસ્સ, મનો હેસ્સતિ અઞ્ઞથા’’તિ.

અથસ્સ સેસમ્પિ પવત્તિં આરોચેન્તી ‘‘તેન પનાહં, દેવ, દાનવેન ગહિતા અત્તાનં વિસ્સજ્જાપેતું અસક્કોન્તી દેવતુજ્ઝાપનકમ્મં અકાસિં, અથ સક્કો વજિરહત્થો આગન્ત્વા આકાસે ઠિતો દાનવં સન્તજ્જેત્વા મં

વિસ્સજ્જાપેત્વા તં દેવસઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા તતિયે પબ્બતન્તરે ખિપિત્વા પક્કામિ, એવાહં સક્કં નિસ્સાય જીવિતં લભિ''ન્તિ આહ. તં સુત્વા સોત્થિસેનો, ''ભદ્દે, હોતુ, માતુગામસ્સ અન્તરે સચ્ચં નામ દુલ્લભં, હિમવન્તે હિ બહૂ વનચરકતાપસવિજ્જાધરાદયો સન્તિ, કો તુય્હં સદ્દહિસ્સતી''તિ વત્વા ગાથમાહ –

૩૨૨.''ચોરીનં બહુબુદ્ધીનં, યાસુ સચ્ચં સુદુલ્લભં;
થીનં ભાવો દુરાજાનો, મચ્છસ્સેવોદકે ગત''ન્તિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા, ''અય્યપુત્ત, અહં તં અસદ્દહન્તં મમ સચ્ચબલેનેવ તિકિચ્છિસ્સામી''તિ ઉદકસ્સ કલસં પૂરેત્વા સચ્ચકિરિયં કત્વા તસ્સ સીસે ઉદકં આસિઞ્ચન્તી ગાથમાહ –

૩૨૩.''તથા મં સચ્ચં પાલેતુ, પાલયિસ્સતિ ચે મમં;
યથાહં નાભિજાનામિ, અઞ્ઞં પિયતરં તયા;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, બ્યાધિ તે વૂપસમ્મતૂ''તિ.

તત્થ તથા-સદ્દો ''ચે મમ''ન્તિ ઇમિના સદ્ધિં યોજેતબ્બો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથાહં વદામિ, તથા ચે મમ વચનં સચ્ચં, અથ મં ઇદાનિપિ પાલેતુ, આયતિમ્પિ પાલેસ્સતિ, ઇદાનિ મે વચનં સુણાથ ''યથાહં નાભિજાનામી''તિ. પોત્થકેસુ પન ''તથા મં સચ્ચં પાલેતી''તિ લિખિતં, તં અટ્ઠકથાયં નત્થિ.

એવં તાય સચ્ચકિરિયં કત્વા ઉદકે આસિત્તમત્તેયેવ સોત્થિસેનસ્સ કુટ્ઠં અમ્બિલેન ધોતં વિય તમ્બમલં તાવદેવ અપગચ્છિ. તે કતિપાહં તત્થ વસિત્વા અરઞ્ઞા નિક્ખમ્મ બારાણસિં પત્વા ઉય્યાનં પવિસિંસુ. રાજા તેસં આગતભાવં ઞત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા તત્થેવ સોત્થિસેનસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેત્વા સમ્બુલં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને અભિસિઞ્ચાપેત્વા નગરં પવેસેત્વા સયં ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઉય્યાને વાસં કપ્પેસિ, રાજનિવેસનેયેવ ચ નિબદ્ધં ભુઞ્જિ. સોત્થિસેનોપિ સમ્બુલાય અગ્ગમહેસિટ્ઠાનમત્તમેવ અદાસિ, ન પુનસ્સા કોચિ સક્કારો અહોસિ, અત્થિભાવમ્પિસ્સા ન અઞ્ઞાસિ, અઞ્ઞાહેવ ઇત્થીહિ સદ્ધિં અભિરમિ. સમ્બુલા સપત્તિદોસવસેન કિસા અહોસિ ઉપણ્ડુપણ્ડુકજાતા ધમનીસન્થતગત્તા. સા એકદિવસં સોકવિનોદનત્થં ભુઞ્જિતું આગતસ્સ સસુરતાપસસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં કતભત્તકિચ્ચં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સો તં મિલાતિન્દ્રિયં દિસ્વા ગાથમાહ –

૩૨૪.''યે કુઞ્જરા સત્તસતા ઉળારા, રક્ખન્તિ રત્તિન્દિવમુય્યુતાવુધા;
ધનુગ્ગહાનઞ્ચ સતાનિ સોળસ, કથંવિધે પસ્સસિ ભદ્દે સત્તવો''તિ.

તસ્સત્થો – ભદ્દે, સમ્બુલે યે અમ્હાકં સત્તસતા કુઞ્જરા, તેસઞ્ઞેવ ખન્ધગતાનં યોધાનં વસેન ઉય્યુત્તાવુધા, અપરાનિ ચ સોળસધનુગ્ગહસતાનિ રત્તિન્દિવં બારાણસિં રક્ખન્તિ. એવં સુરક્ખિતે નગરે કથંવિધે ત્વં સત્તવો પસ્સસિ. ભદ્દે, યસ્સા તવ સાસઙ્કા સપ્પટિભયા અરઞ્ઞા આગતકાલેપિ પભાસમ્પન્નં સરીરં, ઇદાનિ પન મિલાતા પણ્ડુપલાસવણ્ણા અતિવિય કિલન્તિન્દ્રિયાસિ, કસ્સ નામ ત્વં ભાયસી''તિ પુચ્છિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા ''પુત્તો તે, દેવ, મયિ ન પુરિમસદિસો''તિ વત્વા પઞ્ચ ગાથા અભાસિ –

૩૨૫.''અલઙ્કતાયો પદુમુત્તરત્તચા, વિરાગિતા પસ્સતિ હંસગગ્ગરા;
તાસં સુણિત્વા મિતગીતવાદિતં, ન દાનિ મે તાત તથા યથા પુરે.

૩૨૬.“સુવણ્ણસંકચ્ચધરા સુવિગ્ગહા, અલઙ્કતા માનુસિયચ્છરૂપમા;
સેનોપિયા તાત અનિન્દિતઙ્ગિયો, ખત્તિયકઞ્ઞા પટિલોભયન્તિ નં.

૩૨૭.“સચે અહં તાત તથા યથા પુરે, પતિં તમુઞ્છાય પુના વને ભરે;
સમ્માનયે મં ન ચ મં વિમાનયે, ઇતોપિ મે તાત તતો વરં સિયા.

૩૨૮.“યમન્નપાને વિપુલસ્મિ ઓહિતે, નારી વિમટ્ઠાભરણા અલઙ્કતા;
સબ્બઙ્ગુપેતા પતિનો ચ અપ્પિયા, અબજ્ઝ તસ્સા મરણં તતો વરં.

૩૨૯.“અપિ ચે દલિદ્દા કપણા અનાળ્હિયા, કટાદુતીયા પતિનો ચ સા પિયા;
સબ્બઙ્ગુપેતાયપિ અપ્પિયાય, અયમેવ સેય્યા કપણાપિ યા પિયા”તિ.

તત્થ **પદુમુત્તરત્તચા**તિ પદુમગબ્ભસદિસઉત્તરત્તચા. સબ્બાસં સરીરતો સુવણ્ણપભા નિચ્છરન્તીતિ દીપેતિ. **વિરાગિતા**તિ વિલગ્ગસરીરા, તનુમજ્ઝાતિ અત્થો. **હંસગગ્ગરા**તિ એવરૂપા હંસા વિય મધુરસ્સરા નારિયો પસ્સતિ. **તાસ**ન્તિ સો તવ પુત્તો તાસં નારીનં મિતગીતવાદિતાદીનિ સુણિત્વા ઇદાનિ મે, તાત, યથા પુરે, તથા ન પવત્તતીતિ વદતિ. **સુવણ્ણસંકચ્ચધરા**તિ સુવણ્ણમયસંકચ્ચાલઙ્કારધરા. **અલઙ્કતા**તિ નાનાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા. **માનુસિયચ્છરૂપમા**તિ માનુસિયો અચ્છરૂપમા. **સેનોપિયા**તિ સોત્થિસેનસ્સ પિયા. **પટિલોભયન્તિ ન**ન્તિ નં તવ પુત્તં પટિલોભયન્તિ.

સચે અહન્તિ, તાત, યથા પુરે સચે અહં પુનપિ તં પતિં તથેવ કુટ્ઠરોગેન વનં પવિટ્ઠં ઉઞ્છાય તસ્મિં વને ભરેય્યં, પુનપિ મં સો સમ્માનેય્ય ન વિમાનેય્ય, તતો મે ઇતોપિ બારાણસિરજ્જતો તં અરઞ્ઞમેવ વરં સિયા સપત્તિદોસેન સુસ્સન્તિયાતિ દીપેતિ. **યમન્નપાને**તિ યં અન્નપાને. **ઓહિતે**તિ ઠપિતે પટિયત્તે. ઇમિના બહુન્નપાનઘરં દસ્સેતિ. અયં કિરસ્સા અધિપ્પાયો – યા નારી વિપુલન્નપાને ઘરે એકિકાવ અસપત્તિ સમાના વિમટ્ઠાભરણા નાનાલઙ્કારેહિ અલઙ્કતા સબ્બેહિ ગુણઙ્ગેહિ ઉપેતા પતિનો ચ અપ્પિયા હોતિ, અબજ્ઝ ગીવાય વલ્લિયા વા રજ્જુયા વા બન્ધિત્વા તસ્સા તતો ઘરાવાસતો મરણમેવ વરતરન્તિ. **અનાળ્હીયા**તિ અનાળ્હા. **કટાદુતીયા**તિ નિપજ્જનકટસારકદુતિયા. **સેય્યા**તિ કપણાપિ સમાના યા પતિનો પિયા, અયમેવ ઉત્તમાતિ.

એવં તાય અત્તનો પરિસુસ્સનકારણે તાપસસ્સ કથિતે તાપસો રાજાનં પક્કોસાપેત્વા “તાત, સોત્થિસેન તયિ કુટ્ઠરોગાભિભૂતે અરઞ્ઞં પવિસન્તે તયા સદ્ધિં પવિસિત્વા તં ઉપટ્ઠહન્તી અત્તનો સચ્ચબલેન તવ રોગં વૂપસમેત્વા યા તે રજ્જે પતિટ્ઠાનકારણમકાસિ, તસ્સા નામ ત્વં નેવ ઠિતટ્ઠાનં, ન નિસિન્નટ્ઠાનં જાનાસિ, અયુત્તં તે કતં, મિત્તદુબ્ભિકમ્મં નામેતં પાપક”ન્તિ વત્વા પુત્તં ઓવદન્તો ગાથમાહ –

૩૩૦.“સુદુલ્લભિત્થી પુરિસસ્સ યા હિતા, ભત્તિત્થિયા દુલ્લભો યો હિતો ચ;
હિતા ચ તે સીલવતી ચ ભરિયા, જનિન્દ ધમ્મં ચર સમ્બુલાયા”તિ.

તસ્સત્થો – તાત, યા પુરિસસ્સ હિતા મુદુચિત્તા અનુકમ્પિકા ઇત્થી, યો ચ ભત્તા ઇત્થિયા હિતો કતગુણં જાનાતિ, ઉભોપેતે સુદુલ્લભા. અયઞ્ચ સમ્બુલા તુય્હં હિતા ચેવ સીલસમ્પન્ના ચ, તસ્મા એતિસ્સા ધમ્મં ચર, કતગુણં જાનિત્વા મુદુચિત્તો હોહિ, ચિત્તમસ્સા પરિતોસેહીતિ.

એવં સો પુત્તસ્સ ઓવાદં દત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. રાજા પિતરિ ગતે સમ્બુલં પક્કોસાપેત્વા, ‘‘ભદ્દે, એત્તકં કાલં મયા કતં દોસં ખમ, ઇતો પટ્ઠાય સબ્બિસ્સરિયં તુય્હમેવ દમ્મી’’તિ વત્વા ઓસાનગાથમાહ –

૩૩૧.‘‘સચે તુવં વિપુલે લદ્ધભોગે, ઇસ્સાવતિણ્ણા મરણં ઉપેસિ;
અહઞ્ચ તે ભદ્દે ઇમા રાજકઞ્ઞા, સબ્બે તે વચનકરા ભવામા’’તિ.

તસ્સત્થો – ભદ્દે, સમ્બુલે સચે ત્વં રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અભિસિત્તા અગ્ગમહેસિટ્ઠાનવસેન વિપુલે ભોગે લભિત્વાપિ ઇસ્સાય ઓતિણ્ણા મરણં ઉપેસિ, અહઞ્ચ ઇમા ચ રાજકઞ્ઞા સબ્બે તવ વચનકરા ભવામ, ત્વં યથાધિપ્પાયં ઇમં રજ્જં વિચારેહીતિ સબ્બિસ્સરિયં તસ્સા અદાસિ.

તતો પટ્ઠાય ઉભો સમગ્ગવાસં વસન્તા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરિત્વા યથાકમ્મં ગમિંસુ. તાપસો ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ મલ્લિકા પતિદેવતાયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા સમ્બુલા મલ્લિકા અહોસિ, સોત્થિસેનો કોસલરાજા, પિતા તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સમ્બુલાજાતકવણ્ણના નવમા.

[૫૨૦] ૧૦. ગન્ધતિન્દુકજાતકવણ્ણના

અપ્પમાદોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો રાજોવાદં આરબ્ભ કથેસિ. રાજોવાદો હેટ્ઠા વિત્થારિતોવ. અતીતે પન કપિલરટ્ઠે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે પઞ્ચાલો નામ રાજા અગતિગમને ઠિતો અધમ્મેન પમત્તો રજ્જં કારેસિ. અથસ્સ અમચ્ચાદયો સબ્બેપિ અધમ્મિકાવ જાતા. બલિપીળિતા રટ્ઠવાસિનો પુત્તદારે આદાય અરઞ્ઞે મિગા વિય ચરિંસુ, ગામટ્ઠાને ગામો નામ નાહોસિ. મનુસ્સા રાજપુરિસાનં ભયેન દિવા ગેહે વસિતું અસક્કોન્તા ગેહાનિ કણ્ટકસાખાહિ પરિક્ખિપિત્વા ગેહે રત્તિં વસિત્વા અરુણે ઉગ્ગચ્છન્તેયેવ અરઞ્ઞં પવિસન્તિ. દિવા રાજપુરિસા વિલુમ્પન્તિ, રત્તિં ચોરા. તદા બોધિસત્તો બહિનગરે ગન્ધતિન્દુકરુક્ખે દેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ, અનુસંવચ્છરં રઞ્ઞો સન્તિકા સહસ્સગ્ઘનકં બલિકમ્મં લભતિ. સો ચિન્તેસિ – ‘‘અયં રાજા પમત્તો રજ્જં કારેતિ, સકલરટ્ઠં વિનસ્સતિ, ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો રાજાનં પતિરૂપે નિવેસેતું સમત્થો નામ નત્થિ, ઉપકારકો ચાપિ મે અનુસંવચ્છરં સહસ્સગ્ઘનકબલિના પૂજેતિ, ઓવદિસ્સામિ ન’’ન્તિ.

સો રત્તિભાગે રઞ્ઞો સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ઉસ્સીસકપસ્સે ઠત્વા ઓભાસં વિસ્સજ્જેત્વા આકાસે અટ્ઠાસિ. રાજા તં બાલસૂરિયં વિય જલમાનં દિસ્વા ‘‘કોસિ ત્વં, કેન વા કારણેન ઇધાગતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા, ‘‘મહારાજ, અહં ગન્ધતિન્દુકદેવતા, ‘તુય્હં ઓવાદં દસ્સામી’તિ આગતોમ્હી’’તિ આહ. ‘‘કિં નામ ઓવાદં દસ્સસી’’તિ એવં વુત્તે મહાસત્તો, ‘‘મહારાજ, ત્વં પમત્તો હુત્વા રજ્જં કારેસિ, તેન તે સકલરટ્ઠં હતવિલુત્તં વિય વિનટ્ઠં, રાજાનો નામ પમાદેન રજ્જં કારેન્તા સકલરટ્ઠસ્સ સામિનો ન હોન્તિ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિનાસં પત્વા સમ્પરાયે પુન મહાનિરયે નિબ્બત્તન્તિ. તેસુ ચ પમાદં આપન્નેસુ અન્તોજના બહિજનાપિસ્સ પમત્તાવ હોન્તિ, તસ્મા રઞ્ઞા અતિરેકેન અપ્પમત્તેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ વત્વા ધમ્મદેસનં પટ્ઠપેન્તો ઇમા એકાદસ ગાથા આહ –

૩૩૨.‘‘અપ્પમાદો અમતપદં, પમાદો મચ્ચુનો પદં;

અપ્પમત્તા ન મીયન્તિ, યે પમત્તા યથા મતા.

૩૩૩.‘‘મદા પમાદો જાયેથ, પમાદા જાયતે ખયો;
ખયા પદોસા જાયન્તિ, મા મદો ભરતૂસભ.

૩૩૪.‘‘બહૂ હિ ખત્તિયા જીના, અત્થં રટ્ઠં પમાદિનો;
અથોપિ ગામિનો ગામા, અનગારા અગારિનો.

૩૩૫.‘‘ખત્તિયસ્સ પમત્તસ્સ, રટ્ઠસ્મિં રટ્ઠવડ્ઢન;
સબ્બે ભોગા વિનસ્સન્તિ, રઞ્ઞો તં વુચ્ચતે અઘં.

૩૩૬.‘‘નેસ ધમ્મો મહારાજ, અતિવેલં પમજ્જસિ;
ઇદ્ધં ફીતં જનપદં, ચોરા વિદ્ધંસયન્તિ નં.

૩૩૭.‘‘ન તે પુત્તા ભવિસ્સન્તિ, ન હિરઞ્ઞં ન ધાનિયં;
રટ્ઠે વિલુપ્પમાનમ્હિ, સબ્બભોગેહિ જીયસિ.

૩૩૮.‘‘સબ્બભોગા પરિજિણ્ણં, રાજાનં વાપિ ખત્તિયં;
ઞાતિમિત્તા સુહજ્જા ચ, ન તં મઞ્ઞન્તિ માનિયં.

૩૩૯.‘‘હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા;
તમેવમુપજીવન્તા, ન તં મઞ્ઞન્તિ માનિયં.

૩૪૦.‘‘અસંવિહિતકમ્મન્તં , બાલં દુમ્મન્તિમન્તિનં;
સિરી જહતિ દુમ્મેધં, જિણ્ણંવ ઉરગો તચં.

૩૪૧.‘‘સુસંવિહિતકમ્મન્તં, કાલુટ્ઠાયિં અતન્દિતં;
સબ્બે ભોગાભિવડ્ઢન્તિ, ગાવો સઉસભામિવ.

૩૪૨.‘‘ઉપસ્સુતિં મહારાજ, રટ્ઠે જનપદે ચર;
તત્થ દિસ્વા ચ સુત્વા ચ, તતો તં પટિપજ્જસી’’તિ.

તત્થ **અપ્પમાદો**તિ સતિયા અવિપ્પવાસો. **અમતપદ**ન્તિ અમતસ્સ નિબ્બાનસ્સ પદં અધિગમકારણં. **મચ્ચુનો પદ**ન્તિ મરણસ્સ કારણં. પમત્તા હિ વિપસ્સનં અવડ્ઢેત્વા અપ્પટિસન્ધિકભાવં પત્તું અસક્કોન્તા પુનપ્પુનં સંસારે જાયન્તિ ચેવ મીયન્તિ ચ, તસ્મા પમાદો મચ્ચુનો પદં નામ . **ન મીયન્તી**તિ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અપ્પટિસન્ધિકભાવં પત્તા પુન સંસારે અનિબ્બત્તત્તા ન મીયન્તિ નામ. **યે પમત્તા**તિ, મહારાજ, યે પુગ્ગલા પમત્તા, તે યથા મતા, તથેવ દટ્ઠબ્બા. કસ્મા? અકિચ્ચસાધનતાય. મતસ્સપિ હિ ‘‘અહં દાનં દસ્સામિ, સીલં રક્ખિસ્સામિ, ઉપોસથકમ્મં કરિસ્સામિ, કલ્યાણકમ્મં પૂરેસ્સામી’’તિ આભોગો વા પત્થના વા પરિયુટ્ઠાનં વા નત્થિ અપગતવિઞ્ઞાણત્તા, પમત્તસ્સપિ અપ્પમાદાભાવાતિ તસ્મા ઉભોપેતે એકસદિસાવ.

મદાતિ, મહારાજ, આરોગ્યયોબ્બનજીવિતમદસઙ્ખાતા તિવિધા મદા પમાદો નામ જાયતિ. સો મદપ્પત્તો પમાદાપન્નો પાણાતિપાતાદીનિ પાપકમ્માનિ કરોતિ. અથ નં રાજાનો છિન્દાપેન્તિ વા હનાપેન્તિ વા, સબ્બં વા ધનમસ્સ હરન્તિ, એવમસ્સ પમાદા ઞાતિધનજીવિતક્ખયો જાયતિ. પુન સો ધનક્ખયં વા યસક્ખયં વા પત્તો જીવિતું અસક્કોન્તો જીવિતવુત્તત્થાય કાયદુચ્ચરિતાદીનિ કરોતિ, ઇચ્ચસ્સ ખયા પદોસા જાયન્તિ, તેન તં વદામિ **મા મદો ભરતૂસભા**તિ, રટ્ઠભારકજેટ્ઠક ભરતૂસભ મા પમાદમાપજ્જીતિ અત્થો. **અત્થં રટ્ઠન્તિ** જનપદવાસીનં વુદ્ધિઞ્ચેવ સકલરટ્ઠઞ્ચ બહૂ પમાદિનો જીના. તેસં આવિભાવત્થાય ખન્તિવાદિજાતક-માતઙ્ગજાતક-ભરુજાતક-સરભઙ્ગજાતક-ચેતિયજાતકાનિ કથેતબ્બાનિ. **ગામિનો**તિ ગામભોજકાપિ તે ગામાપિ બહૂ પમાદદોસેન જીના પરિહીના વિનટ્ઠા. **અનગારા અગારિનો**તિ પબ્બજિતાપિ પબ્બજિતપટિપત્તિતો, ગિહીપિ ઘરાવાસતો ચેવ ધનધઞ્ઞાદીહિ ચ બહૂ જીના પરિહીનાતિ વદતિ. **તં વુચ્ચતે અઘ**ન્તિ, મહારાજ, યસભોગપરિહાનિ નામેતં રઞ્ઞો દુક્ખં વુચ્ચતિ. ભોગાભાવેન હિ નિદ્ધનસ્સ યસો હાયતિ, હીનયસો મહન્તં કાયિકચેતસિકદુક્ખં પાપુણાતિ.

નેસ ધમ્મોતિ, મહારાજ, એસ પોરાણકરાજૂનં ધમ્મો ન હોતિ. **ઇદ્ધં ફીત**ન્તિ અન્નપાનાદિના સમિદ્ધં હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિના ફીતં પુપ્ફિતં. **ન તે પુત્તા**તિ, મહારાજ, પવેણિપાલકા તે પુત્તા ન ભવિસ્સન્તિ. રટ્ઠવાસિનો હિ ''અધમ્મિકરઞ્ઞો એસ પુત્તો, કિં અમ્હાકં વુદ્ધિં કરિસ્સતિ, નાસ્સ છત્તં દસ્સામા''તિ છત્તં ન દેન્તિ. એવમેતેસં પવેણિપાલકા પુત્તા ન હોન્તિ નામ. **પરિજિણ્ણ**ન્તિ પરિહીનં. **રાજાનં વાપી**તિ સચેપિ સો રાજા હોતિ, અથ નં રાજાનં સમાનમ્પિ. **માનિય**ન્તિ ''અયં રાજા''તિ ગરુચિત્તેન સમ્માનેતબ્બં કત્વા ન મઞ્ઞન્તિ. **ઉપજીવન્તા**તિ ઉપનિસ્સાય જીવન્તાપિ એતે એત્તકા જના ગરુચિત્તેન મઞ્ઞિતબ્બં ન મઞ્ઞન્તિ. કિંકારણા? અધમ્મિકભાવેન.

સિરીતિ યસવિભવો. **તચ**ન્તિ યથા ઉરગો જિણ્ણતચં જિગુચ્છન્તો જહતિ, ન પુન ઓલોકેતિ, એવં તાદિસં રાજાનં સિરી જહતિ. **સુસંવિહિતકમ્મન્ત**ન્તિ કાયદ્વારાદીહિ પાપકમ્મં અકરોન્તં. **અભિવટ્ઠન્તી**તિ અભિમુખં ગચ્છન્તા વડ્ઢન્તિ. **સઉસભામિવા**તિ સઉસભા ઇવ. અપ્પમત્તસ્સ હિ સઉસભજેટ્ઠકો ગોગણો વિય ભોગા વડ્ઢન્તિ. **ઉપસ્સુતિ**ન્તિ જનપદચારિત્તસવનાય ચારિકં અત્તનો સકલરટ્ઠે ચ જનપદે ચ ચર. **તત્થા**તિ તસ્મિં રટ્ઠે ચરન્તો દટ્ઠબ્બં દિસ્વા સોતબ્બં સુત્વા અત્તનો ગુણાગુણં પચ્ચક્ખં કત્વા તતો અત્તનો હિતપટિપત્તિં પટિપજ્જિસ્સસીતિ.

ઇતિ મહાસત્તો એકાદસહિ ગાથાહિ રાજાનં ઓવદિત્વા ''ગચ્છ પપઞ્ચં અકત્વા પરિગ્ગણ્હ રટ્ઠં, મા નાસયી''તિ વત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. રાજાપિ તસ્સ વચનં સુત્વા સંવેગપ્પત્તો પુનદિવસે રજ્જં અમચ્ચે પટિચ્છાપેત્વા પુરોહિતેન સદ્ધિં કાલસ્સેવ પાચીનદ્વારેન નગરા નિક્ખમિત્વા યોજનમત્તં ગતો. તત્થેકો ગામવાસી મહલ્લકો અટવિતો કણ્ટકસાખં આહરિત્વા ગેહદ્વારં પરિક્ખિપિત્વા પિદહિત્વા પુત્તદારં આદાય અરઞ્ઞં પવિસિત્વા સાયં રાજપુરિસેસુ પક્કન્તેસુ અત્તનો ઘરં આગચ્છન્તો ગેહદ્વારે પાદે કણ્ટકેન વિદ્ધો ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા કણ્ટકં નીહરન્તો –

૩૪૩.''એવં વેદેતુ પઞ્ચાલો, સઙ્ગામે સરમપ્પિતો;
યથાહમજ્જ વેદેમિ, કણ્ટકેન સમપ્પિતો''તિ. –

ઇમાય ગાથાય રાજાનં અક્કોસિ. તં પનસ્સ અક્કોસનં બોધિસત્તાનુભાવેન અહોસિ. બોધિસત્તેન અધિગ્ગહિતોવ સો અક્કોસીતિ વેદિતબ્બો. તસ્મિં પન સમયે રાજા ચ પુરોહિતો ચ અઞ્ઞાતકવેસેન તસ્સ સન્તિકેવ અટ્ઠંસુ. અથસ્સ વચનં સુત્વા પુરોહિતો ઇતરં ગાથમાહ –

३४४.''જિણ્ણો દુબ્બલચક્ખૂસિ, ન રૂપં સાધુ પસ્સસિ;
કિં તત્થ બ્રહ્મદત્તસ્સ, યં તં મગ્ગેય્ય કણ્ટકો''તિ.

તત્થ **મગ્ગેય્યા**તિ વિજ્ઝેય્ય. ઇદં વુત્તં હોતિ – યદિ ત્વં અત્તનો અબ્યત્તતાય કણ્ટકેન વિદ્ધો, કો એત્થ રઞ્ઞો દોસો. યેન રાજાનં અક્કોસિ, કિં તે રઞ્ઞા કણ્ટકો ઓલોકેત્વાવ આચિક્ખિતબ્બોતિ.

તં સુત્વા મહલ્લકો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

३४५.''બહ્વેત્થ બ્રહ્મદત્તસ્સ, સોહં મગ્ગસ્મિ બ્રાહ્મણ;
અરક્ખિતા જાનપદા, અધમ્મબલિના હતા.

३४६.''રત્તિઞ્હિ ચોરા ખાદન્તિ, દિવા ખાદન્તિ તુણ્ડિયા;
રટ્ઠસ્મિં કૂટરાજસ્સ, બહુ અધમ્મિકો જનો.

३४७.''એતાદિસે ભયે જાતે, ભયટ્ટા તાત માણવા;
નિલ્લેનકાનિ કુબ્બન્તિ, વને આહત્વ કણ્ટક''ન્તિ.

તત્થ **બહ્વેત્થા**તિ, બ્રાહ્મણ, સોહં સકણ્ટકે મગ્ગે પતિતો સન્નિસિન્નો, બહુ એત્થ બ્રહ્મદત્તસ્સ દોસો, ત્વં એત્તકં કાલં રઞ્ઞો દોસેન મમ સકણ્ટકે મગ્ગે વિચરણભાવં ન જાનાસિ. તસ્સ હિ અરક્ખિતા જાનપદા...પે॰... કણ્ટકન્તિ. તત્થ **ખાદન્તી**તિ વિલુમ્પન્તિ. **તુણ્ડિયા**તિ વધબન્ધાદીહિ પીળેત્વા અધમ્મેન બલિસાધકા. **કૂટરાજસ્સા**તિ પાપરઞ્ઞો. **અધમ્મિકો**તિ પટિચ્છન્નકમ્મન્તો. **તાતા**તિ પુરોહિતં આલપતિ. **માણવા**તિ મનુસ્સા. **નિલ્લેનકાની**તિ નિલીયનટ્ઠાનાનિ. **વને આહત્વ કણ્ટક**ન્તિ કણ્ટકં આહરિત્વા દ્વારાનિ પિદહિત્વા ઘરં છડ્ડેત્વા પુત્તદારં આદાય વનં પવિસિત્વા તસ્મિં વને અત્તનો નિલીયનટ્ઠાનાનિ કરોન્તિ . અથ વા વને યો કણ્ટકો, તં આહરિત્વા ઘરાનિ પરિક્ખિપન્તિ. ઇતિ રઞ્ઞો દોસેનેવમ્હિ કણ્ટકેન વિદ્ધો, મા એવરૂપસ્સ રઞ્ઞો ઉપત્થમ્ભો હોહીતિ.

તં સુત્વા રાજા પુરોહિતં આમન્તેત્વા, ''આચરિય, મહલ્લકો યુત્તં ભણતિ, અમ્હાકમેવ દોસો, એહિ નિવત્તામ, ધમ્મેન રજ્જં કારેસ્સામા''તિ આહ. બોધિસત્તો પુરોહિતસ્સ સરીરે અધિમુચ્ચિત્વા પુરતો ગન્ત્વા ''પરિગ્ગણ્હિસ્સામ તાવ, મહારાજા''તિ આહ. તે તમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છન્તા અન્તરામગ્ગે એકિસ્સા મહલ્લિકાય સદ્દં અસ્સોસું. સા કિરેકા દલિદ્દિત્થી દ્વે ધીતરો વયપ્પત્તા રક્ખમાના તાસં અરઞ્ઞં ગન્તું ન દેતિ. સયં અરઞ્ઞતો દારૂનિ ચેવ સાકઞ્ચ આહરિત્વા ધીતરો પટિજગ્ગતિ. સા તં દિવસં એકં ગુમ્બં આરુય્હ સાકં ગણ્હન્તી પવટ્ટમાના ભૂમિયં પતિત્વા રાજાનં મરણેન અક્કોસન્તી ગાથમાહ –

३४८.''કદાસ્સુ નામયં રાજા, બ્રહ્મદત્તો મરિસ્સતિ;
યસ્સ રટ્ઠમ્હિ જીયન્તિ, અપ્પતિકા કુમારિકા''તિ.

તત્થ **અપ્પતિકા**તિ અસ્સામિકા. સચે હિ તાસં સામિકા અસ્સુ, મં પોસેય્યું. પાપરઞ્ઞો પન રજ્જે અહં દુક્ખં અનુભોમિ, કદા નુ ખો એસ મરિસ્સતીતિ.

એવં બોધિસત્તાનુભાવેનેવ સા અક્કોસિ. અથ નં પુરોહિતો પટિસેધેન્તો ગાથમાહ –

૩૪૯.“દુબ્ભાસિતઞ્હિ તે જમ્મિ, અનત્થપદકોવિદે;
કુહિં રાજા કુમારીનં, ભત્તારં પરિયેસતી”તિ.

તં સુત્વા મહલ્લિકા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૫૦.“ન મે દુબ્ભાસિતં બ્રહ્મે, કોવિદત્થપદા અહં;
અરક્ખિતા જાનપદા, અધમ્મબલિના હતા.

૩૫૧.“રત્તિઞ્હિ ચોરા ખાદન્તિ, દિવા ખાદન્તિ તુણ્ડિયા;
રટ્ઠસ્મિં કૂટરાજસ્સ, બહુ અધમ્મિકો જનો;
દુજ્જીવે દુબ્ભરે દારે, કુતો ભત્તા કુમારિયો”તિ.

તત્થ **કોવિદત્થપદા**તિ અહં અત્થપદે કારણપદે કોવિદા છેકા, મા ત્વં એતં પાપરાજાનં પસંસિ. **દુજ્જીવે**તિ દુજ્જીવે રટ્ઠે દુબ્ભરે દારે જાતે મનુસ્સેસુ ભીતતસિતેસુ અરઞ્ઞે વસન્તેસુ **કુતો ભત્તા કુમારિયો**, કુતો કુમારિયો ભત્તારં લભિસ્સન્તીતિ અત્થો.

તે તસ્સા વચનં સુત્વા “યુત્તં સા કથેતી”તિ તતો પરં ગચ્છન્તા એકસ્સ કસ્સકસ્સ સદ્દં અસ્સોસું. તસ્સ કિર કસન્તસ્સ સાલિયો નામ બલિબદ્દો ફાલેન પહટો સયિ. સો રાજાનં અક્કોસન્તો ગાથમાહ –

૩૫૨.“એવં સયતુ પઞ્ચાલો, સઙ્ગામે સત્તિયા હતો;
યથાયં કપણો સેતિ, હતો ફાલેન સાલિયો”તિ.

તત્થ **યથા**તિ યથા અયં વેદનાપ્પત્તો સાલિયબલિબદ્દો સેતિ, એવં સયતૂતિ અત્થો.

અથ નં પુરોહિતો પટિસેધેન્તો ગાથમાહ –

૩૫૩.“અધમ્મેન તુવં જમ્મ, બ્રહ્મદત્તસ્સ કુજ્ઝસિ;
યો ત્વં સપસિ રાજાનં, અપરજ્ઝિત્વાન અત્તનો”તિ.

તત્થ **અધમ્મેના**તિ અકારણેન અસભાવેન.

તં સુત્વા સો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૩૫૪.“ધમ્મેન બ્રહ્મદત્તસ્સ, અહં કુજ્ઝામિ બ્રાહ્મણ;
અરક્ખિતા જાનપદા અધમ્મબલિના હતા.

૩૫૫.“રત્તિઞ્હિ ચોરા ખાદન્તિ, દિવા ખાદન્તિ તુણ્ડિયા;
રટ્ઠસ્મિં કૂટરાજસ્સ, બહુ અધમ્મિકો જનો.

૩૫૬.“સા નૂન પુન રે પક્કા, વિકાલે ભત્તમાહરિ;

ભત્તહારિં અપેક્ખન્તો, હતો ફાલેન સાલિયો’’તિ.

તત્થ **ધમ્મેના**તિ કારણેનેવ, અકારણેન અક્કોસતીતિ સઞ્ઞં મા કરિ. **સા નૂન પુન રે પક્કા, વિકાલે ભત્તમાહરી**તિ, બ્રાહ્મણ, સા ભત્તહારિકા ઇત્થી પાતોવ મમ ભત્તં પચિત્વા આહરન્તી અધમ્મબલિસાધકેહિ બ્રહ્મદત્તસ્સ દાસેહિ પલિબુદ્ધા ભવિસ્સતિ, તે પરિવિસિત્વા પુન મય્હં ભત્તં પક્કં ભવિસ્સતિ, તેન કારણેન વિકાલે ભત્તં આહરિ, ‘‘અજ્જ વિકાલે ભત્તં આહરી’’તિ ચિન્તેત્વા છાતજ્ઝત્તો અહં તં ભત્તહારિં ઓલોકેન્તો ગોણં અટ્ઠાને પતોદેન વિજ્ઝિં, તેનેસ પાદં ઉક્ખિપિત્વા ફાલં પહરન્તો હતો ફાલેન સાલિયો. તસ્મા ‘‘એસ મયા હતો’’તિ સઞ્ઞં મા કરિ, પાપરઞ્ઞોયેવ હતો નામેસ, મા તસ્સ વણ્ણં ભણીતિ.

તે પુરતો ગન્ત્વા એકસ્મિં ગામે વસિંસુ. પુનદિવસે પાતોવ એકા કૂટધેનુ ગોદોહકં પાદેન પહરિત્વા સદ્ધિં ખીરેન પવટ્ટેસિ. સો બ્રહ્મદત્તં અક્કોસન્તો ગાથમાહ –

૩૫૭.‘‘એવં હઞ્ઞતુ પઞ્ચાલો, સઙ્ગામે અસિના હતો;
યથાહમજ્જ પહતો, ખીરઞ્ચ મે પવટ્ટિત’’ન્તિ.

તં સુત્વા પુરોહિતો પટિસેધેન્તો ગાથમાહ –

૩૫૮.‘‘યં પસુ ખીરં છડ્ડેતિ, પસુપાલં વિહિંસતિ;
કિં તત્થ બ્રહ્મદત્તસ્સ, યં નો ગરહતે ભવ’’ન્તિ.

બ્રાહ્મણેન ગાથાય વુત્તાય પુન સો તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

૩૫૯.‘‘ગારય્હો બ્રહ્મે પઞ્ચાલો, બ્રહ્મદત્તસ્સ રાજિનો;
અરક્ખિતા જાનપદા, અધમ્મબલિના હતા.

૩૬૦.‘‘રત્તિઞ્હિ ચોરા ખાદન્તિ, દિવા ખાદન્તિ તુણ્ડિયા;
રટ્ઠસ્મિં કૂટરાજસ્સ, બહુ અધમ્મિકો જનો.

૩૬૧.‘‘ચણ્ડા અટનકા ગાવી, યં પુરે ન દુહામસે;
તં દાનિ અજ્જ દોહામ, ખીરકામેહુપદ્દુતા’’તિ.

તત્થ **ચણ્ડા**તિ ફરુસા. **અટનકા**તિ પલાયનસીલા. **ખીરકામેહી**તિ અધમ્મિકરઞ્ઞો પુરિસેહિ બહું ખીરં આહરાપેન્તેહિ ઉપદ્દુતા દુહામ. સચે હિ સો ધમ્મેન રજ્જં કારેય્ય, ન નો એવરૂપં ભયં આગચ્છેય્યાતિ.

તે ‘‘સો યુત્તં કથેતી’’તિ તમ્હા ગામા નિક્ખમ્મ મહામગ્ગં આરુય્હ નગરાભિમુખા ગમિંસુ. એકસ્મિઞ્ચ ગામે બલિસાધકા અસિકોસત્થાય એકં તરુણં કબરવચ્છકં મારેત્વા ચમ્મં ગણ્હિંસુ. વચ્છકમાતા ધેનુ પુત્તસોકેન તિણં ન ખાદતિ પાનીયં ન પિવતિ, પરિદેવમાના આહિણ્ડતિ. તં દિસ્વા ગામદારકા રાજાનં અક્કોસન્તા ગાથમાહંસુ –

૩૬૨.‘‘એવં કન્દતુ પઞ્ચાલો, વિપુત્તો વિપ્પસુક્ખતુ;
યથાયં કપણા ગાવી, વિપુત્તા પરિધાવતી’’તિ.

તત્થ **પરિધાવતી**તિ પરિદેવમાનો ધાવતિ.

તતો પુરોહિતો ઇતરં ગાથમાહ –

૩૬૩.‘‘યં પસુ પસુપાલસ્સ, સમ્ભમેય્ય રવેય્ય વા;
કોનીધ અપરાધત્થિ, બ્રહ્મદત્તસ્સ રાજિનો’’તિ.

તત્થ **સમ્ભમેય્ય રવેય્ય વા**તિ ભમેય્ય વા વિરવેય્ય વા. ઇદં વુત્તં હોતિ – તાતા, પસુ નામ પસુપાલસ્સ રક્ખન્તસ્સેવ ધાવતિપિ વિરવતિપિ, તિણમ્પિ ન ખાદતિ પાનીયમ્પિ ન પિવતિ, ઇધ રઞ્ઞો કો નુ અપરાધોતિ.

તતો ગામદારકા દ્વે ગાથા અભાસિંસુ –

૩૬૪.‘‘અપરાધો મહાબ્રહ્મે, બ્રહ્મદત્તસ્સ રાજિનો;
અરક્ખિતા જાનપદા, અધમ્મબલિના હતા.

૩૬૫.‘‘રત્તિઞ્હિ ચોરા ખાદન્તિ, દિવા ખાદન્તિ તુણ્ડિયા;
રટ્ઠસ્મિં કૂટરાજસ્સ, બહુ અધમ્મિકો જનો;
કથં નો અસિકોસત્થા, ખીરપા હઞ્ઞતે પજા’’તિ.

તત્થ **મહાબ્રહ્મે**તિ મહાબ્રાહ્મણ. **રાજિનો**તિ રઞ્ઞો. **કથં નો**તિ કથં નુ કેન નામ કારણેન. **ખીરપા હઞ્ઞતે પજા**તિ પાપરાજસ્સ સેવકેહિ ખીરપકો વચ્છકો હઞ્ઞતિ, ઇદાનિ સા ધેનુ પુત્તસોકેન પરિદેવતિ, સોપિ રાજા અયં ધેનુ વિય પરિદેવતૂતિ રાજાનં અક્કોસિંસુયેવ.

તે ‘‘સાધુ વો કારણં વદથા’’તિ વત્વા પક્કમિંસુ. અથન્તરામગ્ગે એકિસ્સા સુક્ખપોક્ખરણિયા કાકા તુણ્ડેહિ વિજ્ઝિત્વા મણ્ડૂકે ખાદન્તિ. બોધિસત્તો તેસુ તં ઠાનં સમ્પત્તેસુ અત્તનો આનુભાવેન મણ્ડૂકેન –

૩૬૬.‘‘એવં ખજ્જતુ પઞ્ચાલો, હતો યુદ્ધે સપુત્તકો;
યથાહમજ્જ ખજ્જામિ, ગામિકેહિ અરઞ્ઞજો’’તિ. –

રાજાનં અક્કોસાપેસિ.

તત્થ **ગામિકેહી**તિ ગામવાસીહિ.

તં સુત્વા પુરોહિતો મણ્ડૂકેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો ગાથમાહ –

૩૬૭.‘‘ન સબ્બભૂતેસુ વિધેન્તિ રક્ખં, રાજાનો મણ્ડૂક મનુસ્સલોકે;
નેત્તાવતા રાજા અધમ્મચારી, યં તાદિસં જીવમદેય્યુ ધઙ્કા’’તિ.

તત્થ **જીવ**ન્તિ જીવન્તં. **અદેય્યુ**ન્તિ ખાદેય્યું. **ધઙ્કા**તિ કાકા. એત્તાવતા રાજા અધમ્મિકો નામ ન હોતિ, કિં સક્કા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા રઞ્ઞા તં રક્ખન્તેન ચરિતુન્તિ.

તં સુત્વા મણ્ડૂકો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૩૬૮.‘‘અધમ્મરૂપો વત બ્રહ્મચારી, અનુપ્પિયં ભાસસિ ખત્તિયસ્સ;
વિલુપ્પમાનાય પુથુપ્પજાય, પૂજેસિ રાજં પરમપ્પમાદં.

૩૬૯.‘‘સચે ઇદં બ્રહ્મે સુરજ્જકં સિયા, ફીતં રટ્ઠં મુદિતં વિપ્પસન્નં;
ભુત્વા બલિં અગ્ગપિણ્ડઞ્ચ કાકા, ન માદિસં જીવમદેય્યુ ધઙ્કા’’તિ.

તત્થ **બ્રહ્મચારી**તિ પુરોહિતં ગરહન્તો આહ. **ખત્તિયસ્સા**તિ એવરૂપસ્સ પાપરઞ્ઞો. **વિલુપ્પમાનાયા**તિ વિલુમ્પમાનાય, અયમેવ વા પાઠો. **પુથુપ્પજાયા**તિ વિપુલાય પજાય વિનાસિયમાનાય. **પૂજેસી**તિ પસંસિ. **સુરજ્જક**ન્તિ છન્દાદિવસેન અગન્ત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તેન અપ્પમત્તેન રઞ્ઞા રક્ખિયમાનં સચે ઇદં સુરજ્જકં ભવેય્ય. **ફીત**ન્તિ દેવેસુ સમ્માધારં અનુપ્પવેચ્છન્તેસુ સમ્પન્નસસ્સં. **ન માદિસ**ન્તિ એવં સન્તે માદિસં જીવમાનઞ્ઞેવ કાકા ન ખાદેય્યું.

એવં છસુપિ ઠાનેસુ અક્કોસનં બોધિસત્તસ્સેવ આનુભાવેન અહોસિ;

તં સુત્વા રાજા ચ પુરોહિતો ચ ‘‘અરઞ્ઞવાસિં તિરચ્છાનગતં મણ્ડૂકં ઉપાદાય સબ્બે અમ્હેયેવ અક્કોસન્તી’’તિ વત્વા તતો નગરં ગન્ત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા મહાસત્તસ્સોવાદે ઠિતા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરિંસુ.

સત્થા કોસલરઞ્ઞો ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા, ‘‘મહારાજ, રઞ્ઞા નામ અગતિગમનં પહાય ધમ્મેન રજ્જં કારેતબ્બ’’ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા ગન્ધતિન્દુકદેવતા અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગન્ધતિન્દુકજાતકવણ્ણના દસમા.

જાતકુદ્દાનં

કિંછન્દ કુમ્ભ જયદ્દિસ છદ્દન્ત, અથ પણ્ડિતસમ્ભવ સિરકપિ;
દકરક્ખસ પણ્ડરનાગવરો, અથ સમ્બુલ તિન્દુકદેવસુતોતિ.

તિંસનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.